Diss.
47

2°

Piss.

47

2° Diff. 47.

FORUM COMPETENS

QUÆSTIONIBUS

EX UNIVERSO JURE SELECTIS ILLUSTRATUM

ET

SUB GLORIOSIS AUSPICIIS

SERENISSIMI AC REVERENDISSIMI

Sac: Rom: Imp:

PRINCIPIS

ALEXANDRI

SIGISMUNDI

EPISCOPI AUGUSTANI, COMITIS PALATINI

RHENI &c. &c.

Consensu & Auctoritate Inclytæ Facultatis

Juridicæ

In Catholica & Celeberrima Universitate Ingolstadiana

A

JOANNE FRANCISCO

ET

PHILIPPO ERNESTO ERHARDO

S. R. I. Comitibus de & in Lerchenfeld, in Köfering, Göblkoven,

Luckenpoint, & Dominio Schönberg

Publicæ Disputationi subjectum

PRÆSIDE

P. MELCHIORE FRIDERICH, S. J.

SS. Canonum Professore.

In Auditorio Canonistarum horis ante & pomeridianis 23. Julij.

ANNO M. DCC. VIII.

Cum Facultate Superiorum.

INGOLSTADII,

Typis Thomæ Grafs, Typographi Academici.

PHILIPPO EBERARDO

IOANNIS FRANCISCO

EX NOBILIBVS

PERENSIS

ALTE EXCVLTVM

PORTVM COMPLENS

SERENISSIMO
ET
REVERENDISSIMO
PRINCIPI
AC
DOMINO, DOMINO
ALEXANDRO SIGISMUNDO AUGUSTANO EPISCOPO
COMITI PALATINO RHENI, BAVARIÆ,
JULIÆ, CLIVIÆ, MONTIUM DUCI, VELDENTIÆ,
SPONHEMII, MARCHIÆ, RAVENSPURGI, ET
MERSIÆ, COMITI, DOMINO IN RAVENSTEIN, &c. &c.
PRINCIPI, AC DOMINO SUO
CLEMENTISSIMO.

Quod olim inter docta Poëtarum deliria de Hyperionio juvene ſomniavit Antiquitas, figmentorum ingenioſa parens; id hodie è fabula in hoſtoriam videtur migrare. Cum Phaëton, paterna in regia, ad ſcintillantem mille pyropis Phœbi imperantis thronum timido immineret pede, tanta repentè radiorum copia eundem inundabat; ut immenſo in lumine propemodum mergeretur, integro flammarum in diluvio naufragus: nec enim, canit Poëta, propiora ferebat lumina. *quid quòd, priusquam Natum ſuaviſſimum ſuaviore amplexu ſtringeret Genitor,*

- - - - - circùm caput omne micantes
depoſuit radios, propriúsque accedere juſſit:

tantus erat ſplendor, tanta Solis coruſcantis fulgura. Id ipſum & nobis accidit. Stamus, ita ſi loqui liceat, etiamnum in atrio, atque, dum & munus hoc exiguum, & noſmetipſos ante pedes clementiſſimos proſternere meditamur, hoc unum tuo nos à conſpectu arcet, quòd metu haud vano palpitemus anxij ne ferendo Frontis Sereniſſimæ jubari ut maximè impares, nimiúmque debiles oculos avertere cogamur; ipsâ, quâ reluces, oppreſſi à gloria. tantum in Te Solis inſtar eſt. Aquila ſit, qui vultùs tui ſacram majeſtatem irretor-

tis contemplari oculis ausit. In oris augusti formam nitidissimam obtutum quivis vertere, fixum tenere vix ullus poterit; nisi ipsa à luce excæcari velit.

Ex altera verò parte Abderitano sit stolidior, tua quem Comitas lateat, quâ ad Te accedentes amplecti amas; tum sanè maximus, cùm Te ipso minor, depositis quasi radijs, adgeniculantium & vota audis, & imples desideria, Majestatem juxta, & Amorem una in sede doctus conjungere. Patere proin, in genua provoluti, pió manus sacras veneremur osculo, unáque hoc nostrum quale quale haustæ doctrinæ Testimonium eâ, quâ par est, animi demissione deponamus. De Libri splendore non est, quòd simus soliciti; cùm tuum ipsa in fronte Nomen referat, vel ideò tot radiis clarum, quot distinctum literis; cùm ipsa re tanti Nominis mensuram impleas, verè novus non bellicis quidem facinoribus, sed heroicis virtutibus; non parvo corpore, sed maximo tamen animo ALEXANDER.

Quamquam ad extollenda in Te decora quid opus, ut inutili metamorphosi emendicatum Macedonis jubar huc transferamus; cùm alios Duces, eósque longè celeberrimos, invidendo populorum omnium applausu, Rudolphina Domus & videre in se, & mirari meritò possit, qui tibi principem sanguinem, cum sanguine virtutem, cum virtute quid non denique glorioſi instillárunt. Superi! quæ Orbis antiquioris viva prodigia, quæ virtutum animata simulacra vetusto splendore nostros hebetarent oculos; si tot retrò sæculis natos, denatósque, quos Germania universa vivos obstupuit, mundo ereptos incredibili luctu in tumbam usque prosecuta est, Palatinos Principes, regali velut in aula suo quemque ordine positos, intueri concederetur! Enimverò quis ex avito hoc tantorum Heroum cætu palmam ante alios naturæ, gratiæque donis ferat, ne suo quidem Paris judicio deciderit. Hîc RUDOLPHUS, si nullo foret alio, hoc solo glorioſissimus, omniumque annalium nunquam interituris elogijs celebrandus; quod prima Palatinæ stirpis semina jecerit, tantis, quæ omnis modò obstupescit Europa, incrementis aucta. Hic RUPERTUS, pleno velut alveo profusis in se dotibus adeò à cælo instructus; ut in ipsa jam vitæ aurora nemo non Augustæ Principis fronti insculptum legeret, non tam qua sit origine, quàm quæ ad munia natus: quémque tum demum debito tantis meritis præmio remunerari visus est Orbis, cùm Augustum Romani Imperatoris Sceptrum tenere jussit, toti mundo, imò & pluribus, si suo prodirent è nihilo, regendis parem futurum. Hic STEPHANUS maximi Imperatoris non minor filius, relictisque à Parente, hæreditario ceu jure, virtutibus ditissimus. Hîc FRIDERICUS QUINTUS, omnium Historicorum memores calamos, cedrúmque immortalem vel inde meritus, quòd mirabili connubio geminas virtutes, eásque nobilissimas maritárit, doctus & fortia agere, & pati dura; quo Lydio lapide principes Natura animas vili à plebe segregat. Hîc CAROLUS LUDOVICUS inter Sapientissimos facilè ævi sui Principes numeratus: quem mors incauta in ipso Haidelbergam itinere demessuit, grande commissura piaculum, nisi mortalitate exemptum immortalitati, cui soli tanta virtus debebatur, transcripsisset. Hic LUDOVICUS, NIGER is quidem cognominatus, unanimi tamen omnium Bonorum consensu albo dignissimus calculo. Hic PHILIPPUS LUDOVICUS, quem si Serenissimæ Neoburgicæ Tuæ Familiæ Protoparentem nominamus, omnia diximus: maxima quippe laudum præclarissimarum decora hoc uno in titulo Germania suspicit; ut eidem sanè vel ideò addi nil posse arbitretur amplius; cùm omnium posterorum encomia, quæ innumera sunt, suum meritò in fontem, ceu flumina in mare, derivanda existimet. Hîc CHRISTIANUS AUGUSTUS, tot virtutum id ea, quot quantarúmque Natura juxta, ac industria humana & capax, & avida esse possit. Hîc WOLFGANGUS WILHELMUS avus tuus, Superi, quantum Nomen! In hujus solius sinum, quæcunque divisa per cæteros distribuerunt, collecta dona velut in fœcundum Copiæ cornu includere voluisse, credi possent Charites, nisi glorioſissimi Avi vestigijs glorioſior Parens tuus insistitisset; in quo totus, quà latè patet, Palatinatus longum Virtutum omnium catalogum legere potuit: quod reprehenderet, invenit nihil. Cessate Veterum superba monumenta, Fastique, vestris pro Ducibus perorare, atque patrata quà domi, quà belli facinora ambitioso colore posteritati nimium credulæ depingere: discere potuissent hoc à Principe, qui alios docuêre; discipuli forent, qui cæterorum Magistri extitere, antiqui Catones. Miram in coërcendis subditis, in regendis provincijs, in legibus ferendis, stabiliendis juribus, imperijs distribuendis, reisque castigandis prudentiam, haud opus erat ab evolutis anxiè libris emendicare. qui PHILIPPUM WILHELMUM viderat, vivum Prudentiæ hujus speculum intuitus erat. Iacet etiamnum plurimorum, qui fatis ejusdem superfuêre, pectoribus immersa altissima opinio, quam de rara in dandis consiliis, gerendis negotiis, bonóque publico promovendo perspicacia, ingenij, judicióque acutissima acie, conceperant. Celebratur omnium Bonorum linguis, vocibúsque sublimis ad ardua quæque animus. Resonat denique pleno velut choro Virtutum omnium concentus pulcherrimus, quæ toto latè Romano Imperio harmoniam non nisi suavissimam instruxêre. Quid pluribus? Eum in Serenissimo Electore Germania Virum & nacta, & admirata fuit; ut anterior ætas vix parem prudentiâ tulerit, posterior felicissimam se arbitratura sit, æqualem tanto Heroi si ferre poterit. In PHILIPPO WILHELMO Imperij columna cecidit, quam facundâ eloquentiâ suâ à ruinis secuturorum temporum vindicare qui volet, Tullius sit oportet, majestati materiæ haud dubiè cæteroquin succubiturus. Et nos proinde tam Sacros Manes silentio potiùs venerabimur, quàm ut sparsis, sed minimè aptis, verborum floribus tumbam coronemus. Suis satis in posteris vivit, cujus propagatam quaquaversum Serenissimam Stirpem, utut nobis tacentibus, totus Orbis loquitur, orator eò facundior, quò amplior; eò pretioſior, quò minùs à veritate alienus: verbo, testis omni exceptione major. Gloriatur etiamnum Lusitania, Palatinæ se Domui sua incrementa debere. Tantam esse decuit, ut etiam aliis sufficeret. Augusta nimium Germania Augustæ huic Stirpi fueras: ultra tuos limites, finésque extendit ramos. Felices subditi, quos Arboris hujus umbra tegit! tantis terrarum spatiis cum diffundat frondes, non est, quod metuatis: infesti à Solis spiculis securi quiescite. Nosti & tu Polonia, quàm gravi debito Palatinatui sis obærata; quando ex hujus manibus nobilissimum accepisti Cymelium, maximi Regis magno Filio desponsandum. Nimirum Regum quæ fuit filia, avita Rudolphinorum Familia, non nisi Reginarum Mater esse debuit: Reges etiam, ac Cæsares suis Orbi datura temporibus.

Con-

Conquereretur hìc merito jure Italia, ſi non & ſibi in tam frequenti teſtium applauſu locus fieret, dicendíque copia, quàm inſolitus Parmam, atque Florentiam, quámque novus ſplendor Gentilitium Hetruriæ ſcutum illuſtraverit; cùm Auſpicatiſſimo Hymenæo Sereniſſimi Electoris, Fratrísque Tui IO ANNIS WILHELMI, atque ANNÆ ALOYSIÆ Coſmi Tertij, Magni Hetruriæ Ducis, Filiæ (quos ut rebus, ſpebúsque noſtris Cælum propitium in ſeram uſque ætatem non tam caneſcere, quàm florere faciat, & ſubditus Rhenus, & undis vectigalis Danubius tot votis deſiderant, quot diffluunt guttis) totíque hodie Europæ, ſi ita fas ſit dicere, adoratam ſtirpem affinem ſibi reddere, faventibus Superis, licuit. Ita nempe ſydera, clarioribus ſi radiis accendi cupiunt, Soli ſe, à quo lucem mutuantur, propinquiora optant. Gratuletur Hetruriæ, quisquis Italiam amat; quòd eos ſibi Principes arctiſſimo colligârit fœdere, à quorum ore, nutúque illæ dependent gentes, quæ timere haud didicerunt, niſi tum demum, cùm fractus illabetur orbis.

Prodeat & ipſa in theatrum Hiſpania, cui haud aliam, quàm Rheno-Palatina è propagine Reginam, MARIAM ANNAM, deſtinárunt fata: ut nulla ſcilicet mundi plaga tantæ Gentis vel aſpectum fugeret, vel imperia declinaret. Deum Immortalem! quantam nominabimus Sereniſſimam Palatinorum Domum, quæ utramque adeò ad domum Solis jam ſceptra porrigit: quæ ibi oritur, ubi Sol occidit. Surgat jam melior è tumulo Atlas, atque non Iovis alicujus malè fabricato palatio, ſtellatæque Deorum patriæ, ſed huic Maximæ Domui ſupponat humeros: experiatur vires: ſi hîc non ſudet, Deum credam. At nempe non Atlas, vanúsve Hercules: ſolum portandæ huic moli Tempus ſufficiet: ſolum Tempus hanc ferre Domum poterit; quandoquidem ſola hæc Domus, ominari ſi liceat, ætatem feret, duratura in ævum. Si poſt ſæculorum lapſus ſuum tandem omnia in nihilum, chaósque priſtinum abeant; tum demum ruinam metuite. non niſi cadente cum tempore concidet.

Succumbimus enimverò, & hebetato viſu feſſos claudere oculos cogimur, dum uno velut obtutu ſeſe Regna, Provinciæ, Terræque integris marium anfractibus hinc diviſæ, avulſæque offerunt; ubi Sereniſſimi hujus Stemmatis ſurculi virent, & ætate, & omnium donorum cumulo florentiſſimi. Certare de ambitu, honoréque poterunt Polonia, Italia, Luſitania, remotiſſimáque Hiſpania, imò & Palatinatus ipſe: Auſtria præmium feret, palmam reportabit. Palatina è Gente Imperatrix Auguſtiſſima Superis placuit. Hìc gloriæ meta. Altiùs aſcendere qui cupiet, homines ſuperet, mortaliúmque ſe genere Superiorem faciat, neceſſe eſt: non plus ultra! Novum naturæ miraculum! Romana Aquila vel pari volatu Solem ſequitur, vel antevertit, cum Phœbo oriente oritur: non occidit cum occidente: utrique penè Orbi imperat. Timorem ponite meticuloſi; quotquot ſecutura Auguſtiſſima de prole deſperatis. Homines cùm ſitis, humano rem oculo conſideratis: altiora Cæli condit diphtera. Neſtoreos qui annos ſibi vendicabit, videbit Auſtriam in orbe ultimam. Futuris præludunt præſentia. Regna, Provinciæ, urbes, populi, flumina, maria, caſtella, oppida, arces, & quidquid terræ latiſſimo gremio Europa complectitur, Delphico velut è tripode hoc præſagium loquuntur. Venerari hanc ſtirpem qui nolet, timeat: non obſcurior elucebit è timore Majeſtas; quàm ex honore Gloria. Hæc tamen Auguſtiſſima Domus, quanta quanta ſit, eſſe tanta vel noluit, vel fatis obſiſtentibus, non potuit; quin cum Tua, Princeps, Stirpe, maritali ſociaretur vinculo. Longam æternitatem generis utrique deſtinavit Deus: quippe quæ non interrupto dudum ordine jam in Parentibus ſuis naſcituræ poſteritatis fundamenta poſuêre.

Quid quòd neque deſunt, qui Ceras ab ipſo etiam S. Carolo Magno per Luitpoldum Arnulphúmque in Bavaricam Domum, atque hinc in Tuam deducendas exiſtiment, Gloria tantò longius in ævum abiturâ, quantò antiquior hæc ſtirps florere cæpit. Adeò profundas agere radices debuerat, quò altiùs comas erigeret ſtemmatis aviti arbor floridiſſima: è qua quot folia, tot quaſi Palatina Numina, rigante cælo, Deo incrementum dante, feliciſſimè progerminárunt. Hæc famoſa illa, & Poëtarum Laureatæ Reipublicæ decantatiſſima arbor; ubi ramo avulſo uno non defecerat alter, ſemper aureus. Nempe non niſi æternos eſſe decet, qui virtutem poſt funera redivivam relinquunt, veriores Germani Orbis Phœnices. Immortales dicantur, qui, cùm vitæ mortalis affecti tædio ſe mundo ſubtrâxere, ſuis ſaltem inpoſteris etiamnum in Orbe circumeunt, ut ut tumbis incluſi. Id unum dolendum, quòd non & Germaniæ ſui naſcuntur Virgilij, qui tantorum Principum ornamenta ſingula æternitati canant, tum demum Aoniam ex æquo Laurum mercaturi, cùm Laureatam tot Virorum vitam metris poëticis, ceu immortalitatis ſerto, ſuos flores illigarent. Sed nempe ad conſiderandos tot præſtantiſſimorum Heroum vultus audacibus nimiùm alis qui ſe ambiet attollere, non niſi Icarus erit: hoc ſaltem uno felix, quòd gloriosè intereat, ab ipſo ſplendore victus. Tantorum Ducum effigiem artifice dextra adumbrare qui deſiderat, Apellem ſuo è ſepulchro ſuſcitatum in vitam revocet: imperitior penicillus hiſce formis, coloribúsque indignus erit: umbram pinget.

Atque ab his talibus, tantísque Proavis, ſolo ſuo jam Nomine neſcio quid ſacri ſpirantibus, ſanguinem unà, & vitam Te derivare, quid eſt, niſi quòd ipſum Cælum ſupra communem mortalium ſtatum ſtudiosè te evehere, atque in terris etiamnum propinquiorem ſibi reddere quodammodo laboraverit: ipsâ adeò Naturâ amæno certamine in Te dotibus omnibus exornando, atque ad ſumma quæque efformando, ita cum Gratia dimicante; problema ut ſit, utra alteri palmam ceſſerit. Certè, quantumvis omnia retrò ſtirpis Tuæ ſydera, mortuali modò involuta peplo, ſacrísque in tumbis quieſcentia, ſilenti veſtigio, reverentíque ſilentio præteriremus, ſola Sereniſſima Parens ELISABETHA AMELIA, (cui immortalem in terris vitam & precaremur, & ominaremur; niſi hominem ſciremus) omnium decorum compendium, & facere Te, & eſſe Tibi potuit, ipsâ profectò Felicitate ſi non felicior, certè non minùs felix, dum ſeptenos ſtupente Orbe, Germania plaudente, annuentibus Superis, Natos Principes, fortunato partu mundo indulſit: quos ſi ſeptenos Cæli Palatini Planetas nominemus, ne indignare, ſi, aliâ cæteris Sereniſſimis Fratribus ſtatione relicta, in Solis clariſſimum te thronum collocemus: non aptior tantis virtutibus ſedes. Poſuit cæca antiquitas in Deorum ſubſelliis Alcidem ſuum, quòd labanti Atlantis ſenio in ferendo cælorum pondere ſuccollaverit: tali Deo non aliud cælum; tali cælo non alius conveniebat Deus. Divorum aureum torquem Perſei cujusdam collo injecit

cit, quòd centum anguibus terribilem Meduſam fregerit. Sexcentos alios ſine nomine Deos Superûm Catalogo inſeruit, immiſcuitque, qui vel regio in terris diademate illuſtres, vel arte aut Marte ſupra vulgus felicibus alis evolârunt. Si virtus, levísque naturæ leviores dotes tam facili pretio ex Veterum ſententia divinitatem mercabantur, næ Tu ſanè, modò illis temporibus Te fata indulſiſſent, in Deorum ſenatum communi omnium populorum ſuffragio admiſſus fuiſſes, publica apotheoſi donatus. Emineret fortaſſe nunc Tua ipſius imago, ſolido ſculpta è marmore, ubi Apollinis muta effigies Delphico in delubro vana fundit oracula. Thure coleretur gentium cultui expoſita SIGISMUNDI ALEXANDRI ſtatua, ubi Macedonis Alexandri inanis, vacuúsque ſine Numine truncus vota ſupplicum emendicat, ſed non ſentit: preces poſtulat, ſed non audit, Numen ſine vita, corpus ſine ſpiritu, ligneus Deus. At verò ſanctiori Te dignitati, melioríque cultui cælum reſervavit; dum inter Romanæ Eccleſiæ Sacerrima collocavit Lumina. Mitrâ donari decebat tam benè de Superis meritam probitatem. Hos hauſtæ materno cum lacte Virtuti honores adſcribe: HINC SORS TUA. Cui paſtorale Pedum lubentiùs in manus darent Cœlites, quàm illi, qui, dum ſummos dignitatum gradus non minùs exſpectare poterat, quàm debebat ſperare, Divino ſe totum devovit ſervitio, omnibus, quos ſæcularis faſtus vel ambitioſo ingenio poteſt excogitare, vel manu ſolet prodiga offerre, honoribus, deliciisque majori? Populos, provinciásque glorioſis moderari habenis cùm poſſes, animarum curæ ſollicitus invigilabas, felix paſtor, quia Chriſti æmulus. Diſplicebant Martis triumphantis arma, ut nobiliores de Te ipſo triumphos ferres, victor tantò glorioſior, quantò

Fortior eſt qui ſe, quàm qui fortiſſima vincit Mænia.

Terrenos ſpreviſti exercitus, ut conjurati citiùs Divi in claſſica venirent. Fugiebas arma; ut faciliùs cælum expugnares.

Quid multis? animabus Te Divina deſtinabat Providentia: invidebat ſæculo: quæ, utut plurima dederit hactenus, PLURA DABIT. Sint mundo urbes, ſint urbibus mænia, ſint mœnibus valla, ſint vallis milites, à quibus defendantur hoſtili ſecura ab impetu. Sint regibus diademata, diadematis gemmæ, ſuum gemmis pretium. Mundana hæc ſunt monilia: hæc terræ munera: hæ Orbis opes. Plura ſi à mundo exigas; invenies pauperem. Huc ſe Naturæ divitiæ diffundunt, extendunt vires: ad auri, lapillorúmque ſplendorem ſi aſcenderit: apicem attigit.

Majora Cœlum iis, quos amat, donat. Te ſuperi æſtimant: hinc animas Subjecêre, daturi aliud, ſi pretioſius quid æternis in theſauris, creatísque gazis poſſiderent. Totus licèt lanci incumbat Orbis; una præponderabit anima, & trutinam tantùm deprimet, quantùm ipſa ſuper terrena omnia eſt elevata. Iovis ſe filium arroganti mendacio Pellæus jactaverat Iuvenis, ubi victricibus Macedonum armis poteſtas Orientis occidit: utut manante ex plaga ſanguine ſeſe hominem erubuerit. Tanti fecerat, terræ glebæ imperare potuiſſe. Communi mortalium ſorte ſeſe exemerunt Romana belli Fulmina, cùm calcatis hoſtibus, profligatis exercitibus, urbibus, regnísque jugo alligatis, inter applaudentis urbis tripudia Capitolium ſubiêre. Græcia Deorum vix non ſe patriam ſomniabat, quòd Epaminondam, Themiſtoclem, milléque alios Duces, toties propè victores, quoties in aciem deſcenderent, Orbi genuerit: quantumvis omnis eorum victoria, atque Imperium ſolius Græciæ finibus, próh! quàm modicis, ſeſe includeret. Si adeò ad ipſa uſque ſydera Imperatorum terreſtrium pompa, decus, fama ac gloria evolat, non niſi ſolius Cæli nubibus abſcondenda: immortalem Deum! qualem, quantúmque illum compellabimus, cujus nutui providum Numen nobiliſſimas mortalium animas ſubdidit, cum quarum vel unica in comparationem venire ſi cupiat, TOTUS NON SUFFICIT ORBIS. Dum Auguſtanum igitur Ovile Tuæ commiſſum curæ conſideras, en! quàm Cælo ſis in amoribus, honoribúsque. Habes & Tu, quod tibi gratuleris Auguſtana Eccleſia, traditò ſacrò annulò propemodum Regina facta: nam PRINCIPEM SPONSUM accepiſti. Tu ſi ardentem in Superos pietatem, nullo fræno coercendum zelum, miram Parentis in Subditos Clementiam, aliorúmque cæleſtium donorum illuſtre conſortium in Sponſo tuo tot encomiis novis, quot vocibus deprædicas, facilem apud omnes fidem reperies: novimus quippe, expertam te loqui, domeſtico, quotidianóque exemplo edoctam. Utinam Europæ toti inſolita illa, piáque voluptate frui vel ad horæ ſpatium concederetur, quâ intuentium non minùs oculos, quàm animos, toties ſoles perfundere, Princeps Sereniſſime, quoties in publica Dei domo rem Divinam facis, verè non niſi divina ſpirans ad aram Pontifex. Superi! quis vultûs ardor igneus! quæ ſacra frontis amabilis gratia! quæ ſuavis in geſtu, ſitúque corporis majeſtas! quæ majeſtati mixta modeſtia! quis in omni ritu, actionéque decor! Saxeus eſt, cujus cordi marmoreo faces non injicit tanta in cæleſti hoc Sacrificio animi ardentis vis. Huc mentes, huc corda gelida, in quibus Divinorum amor vel intepuit, vel turpi frigore omninò fuit emortuus. Hic ſi Prometheus verior veſtras non accendat animas, periiſtis. Habetis hîc ſpeculum, in quo abſolutam vitæ normam intueri ſi lubet, licet. Verùm quid fruſtra in depingendis innumeris virtutibus Tuis deſudamus? ſat novit Orbis, quàm alta omnium animis inſideat de Te exiſtimatio. Scimus exæſtuantem Religionis Romanæ flammam illuſtrandíque Divini cultus flagrantia deſideria. Quibus in tuorum cordibus eum in Te amorem excitâſti, quem ſentire quidem poſſunt, explicare nunquam poterunt.

Documento ſit communis nuper triſtitia, quæ fatali, quem metuebamus, mortis ictu in nos derivata, clientum tuorum corpora ſuis propè ſpiritibus deſtituit. Fruſtra inclamabamus crudæ nimiùm mortis pietatem: verùm auribus carebat, quibus vota exciperet. Prædo eſt, eò pronior in rapinam, quò præda illuſtrior. Anguſtis nimirum hiſce temporibus ut nulla malorum deeſſet facies, Te deeſſe volebat: benè gnara, Tu ſi adſis, ærumarum omnium levamen præſtò eſſe. Ipſi adeò falcem jam penè in meſſem ſtringebant Cœlites, nam charam ſibi ſpicam, florida licèt ætate, Cælo maturam viderant. Invidere Te nobis velle videbantur Divi, ſi invidiâ tangi poſſent. Prævaluêre tamen ovicularum tuarum balatus innocentiſſimi: quibus, dum Paſtore ſe orbandas amicè conquerebantur, benignum Numen ſuas facilè in partes traxêre. Piaculum quis diceret, ſi Stella tam clara adeò repentinâ mortis nube tegeretur. Diutiùs luceat, ut exempli ſui radiis ad juſtitiam eru-

diat

diat multos. Quis non lugeret, tanti, támque boni odoris Roſam in ipſo vitæ meridie emarcidam occidere. Eat nunc Mors decepta, & ſuam potentiam jactitet. Aggredi Te, at ſternere minimè potuit: invenit fortiorem. Telum, quod in Te torquebat, non niſi hebetatum retulit, illuſtre ſcilicet, ſi Superis placet, victoriæ ſignum. Ominari hinc licet, non redituram tam facilè. Ignorabat imperita Chriſti Domini promiſſum, longiorem vitæ periodum illis polliciti Filiis, quibus parentes cordi ſunt. Quo de cultu haud eſt, cur inutili ambage verba miſceamus. Novit Germanus Orbis, loquitúrque, quo amoris, officiorúmque genere Sereniſſimam Parentem Tuam conſtantiſſimè proſequaris, verè filius tanta parente dignus. Hinc diuturna vita: hinc Neſtorei anni.

Verùm filum perdimus infelices Theſei, ſi in Laudum Tuarum latiſſimum Labyrinthum nos altiùs immittamus. Ciceroues non ſumus, qui decora tua omnia facundo deſpumemus flumine. Neque hoc ſanè animo Tuos ad pedes nos demiſimus, ut extemporali ſuadâ panegyrin texeremus. Alij horum temporum Demoſtenes hunc ſibi honorem vendicent. Nos balbutienti linguæ digitum decet imponere, vel excutere calamum. Id unum precamur: dignare hæc noſtra in Te ſtudia æqui boníque facere, Familiæque noſtræ, uti hactenus conſueveras clementiſſimè, benignos poſthac quoque oculos indulgere. Tua ſecuris ſub umbra quieſcere liceat. Sic exantlatos utroque in Iure labores ſolabimur. Nos verò ſi nimiâ, qua Theſes haſce publicas Tuo in ſinu deponere, tantáque ſub tutela defendere aggreſſi ſumus, temeritate in bonitatem Tuam deliquimus, noſtro in te affectui, animóque hoc totum adſcribe nefas, memor illius: **Quæcunque peccat, ſemper eſt inſons amor.**

Deus Te, SERENISSIME AC REVERENDISSIME PRINCEPS ALEXANDER SIGISMUNDE COMES PALATINE RHENI &c. &c. ſtirpe, uti tot retrò annis florentiſſimâ, ita pariter (ſi quidem deſiderijs noſtris Superi velificentur, ac publica omnium vota auguria dici poſſint) non ante ultimum conflagraturi Orbis excidium ſuis floribus caiturâ: Avorum, & Atavorum Gloriâ, communibus Europæ Principes tantos ſuo jure æſtimantis, admirantíſque applauſibus nunquam non celebratâ: Progenitorum ſublimi potenta, potentiſſima Felicitate, feliciſſimâ Conſtantiâ: Fratrum in belli, pacíſque geſtis negotiis Fortitudine: Sororum, quà Naturæ, quà Gratiæ dotibus omnem longè invidiam ſuperantium, rara virtute: Tuiſmet propriis, iísque numero innumeris, animi juxtà, ac corporis donis: Magnanimitate Regibus pari: generosâ adverſorum tolerantiâ, omniúmque ærumnarum contemptu pulcherrimo: ſtupendâ, Epiſcopali in functione, Majeſtate, ac Decore: animarum, divinæque gloriæ conſtanti zelo: Clementiâ, atque Comitate erga ultimæ etiam ſortis homines mirè amabili, ac concatenata denique aureo in Te vinculo Virtutum omnium Societate mille myriadum memoriam promeritæ: Princeps verè Magne, ac numeris omnibus abſolute. Deus Te, inquam, & Eccleſiæ Tuæ, & bono publico, & toti Germaniæ, Nobísque maximè, quàm diutiſſimè incolumem ſervet.

Ita vovemus

SERENITATIS TUÆ REVEREN-
DISSIMÆ

Clientes infimi

JOANNES FRANCISUS,
&
PHILIPPUS ERNESTUS ERHARDUS
Comites de & in Lerchenfeld.

APPROBATIO THEOLOGICA.

COmpetit equidem in Foro litterario veritati illuſtratæ Selecta quædam prærogativa, ut, quemadmodum Sceptra, & Coronæ cum Legibus, & Sanctionibus ſuis ſacros Canones non dedignantur, ſic quoque præ reliquis eam ſub ſua foveant authoritate, tutela, & defenſione. Sacratiſſimi Eccleſiarum Præſules pallio obtegunt acriùs impugnatam. Sub Mitra (ſicut olim Nehemias ignem ſanctum) illius famam recondunt, & contutantur calumnijs affectam. Ab Adverſariorum invaſionibus, pugnis, & laborum pondere nonnihil defatigatam, & linquentem pedo erigunt, fulciúntque. Sub his glorioſis Auſpicijs in apricum egreditur elegantiſſimus iſte Juridicæ Veritatis apparatus, quem auri ex feliciſſima ſublimis ingenij vena protuberantes flores mirè exornant: graviſſima copioſo numero adductorum Doctorum authoritas eximiè corroborat: rationum momenta, ingenij acumen, judicij gravitas, eruditionis, & doctrinæ ſoliditas, nec non & grata cum exquiſita methodo brevitas omnibus, quorum deſideria in hanc Scientiam feruntur, tanquam apprimè utilem magnoperè commendant. Perſpicax Aquila, cujus natura eſt, ad alta ſemper, & uſque Solis viciniam tendendo, in radiorum effluvio oculorum aciem vegetare, omnia ſui generis altilia provocat ad volandum. Sola Alauda incampo omnium excitatior, & alacrior viam provocantis imitatura, alarum remigio ſic in ſublimia ſe efferre ſolet, ut hominum oculos nonnunquam ſubterfugiat, ſemper læta, & de facilitate ſui conatûs dulci modulamine gloriabunda. Duplici & Theologica, & Juridica laureâ redimito Adm. Rev. & Clariſſimo hujus Operis Præſidi, cujus Conſilia magni Soles per regiones penes ſe eſſe volunt, aquilæ encomium nemo invidebit. Is provocatos ad ſacræ Scientiæ volatum, & conatum duos Illuſtriſſimos Comites tanquam ſuaviſonas in campo alaudas (quas & Gentilitia Ipſorum Inſignia referunt) hujus videlicet operis generoſiſſimos Propugnatores, omnis generis virtutum decore, perſpicaci ingenio, & quidquid Illuſtriſſimæ Proſapiæ ornamento eſſe poſſit, abundè inſtructos, & ornatos, ad ſublimia, ſequaces ſibi gratulatur, dignóſque arbitratur, qui magno iſtius Solis, cujus vel etiam effigies coruſcans, ſplendore ſuo volumen hoc maximè illuſtrat, propiùs in conſpectum veniant, dedicando eidem ſuaviſſimum hunc Sacrorum Canonum concentum, teſtatúmque faciendo, ſe in ſublimia feliciter urſiſſe laborem. Digniſſimum igitur hunc de Foro Competenti Tractatum cenſeo, ut non modò publicam lucem aſpiciat, ſed & ipſum Sereniſſimum Solem. Ingolſtadij 16. Julij 1708.

JOANNES JACOBUS STUBER, SS. Theologiæ Doctor, Protonotarius Apoſtolicus, Sac: Cæſar: Majeſtatis, & Reverendiſſimorum ac Celſiſſimorum Sac. Rom. Imp. Principum, & Epiſcoporum, Eyſtettenſis, & Friſingenſis Conſiliarius, Sac. Scripturæ Profeſſor Ordinarius, Inſignis Eccleſiæ Collegiatæ ad S. Andream Friſingæ Canonicus, & ad Divi Mauritij Ingolſtadij Parochus, p. t. Facultatis Theologicæ Decanus.

APPROBATIO JURIDICA.

PRæſens diſputatio de Foro Competente ſingulari Ingenio & Induſtria doctiſſimè conſcripta, ſicut eſt ſe ipſa authore ſuo digniſſima, ita, dum ſimul plurimas ex Univerſo Jure conjunctas quæſtiones complectitur, copioſum præbet argumentum, in quo tam qui occupantur in oppugnando, quàm defendendo, poſſint Jurisprudentiæ ſuæ vires experiri: certè Illuſtris. Domini Pugiles ad perpetuum Familiæ ſuæ ornamentum, ratione eximiæ ſuæ eruditionis, quam in privatis Collegijs Codicis etiam mihi hoc anno Scholaſtico abundè teſtati ſunt, non alio potiùs loco & foro conveniuntur, viciſſimque alios conveniunt quoad competentes tam præclaris ſtudijs honores publicos & Academicos applauſus. Ita cenſet

CHRISTOPHORUS de CHLINGENSPERG, ab & in Stauffenbuech J. U. Doctor, Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Conſiliarius, Codicis & Juris Publici Profeſſor Ordinarius, in Oetting & Stamhamb Præfectus, Inclyti Collegij Juridici p. t. Decanus.

PARS I.

De Foro Competente in genere.

CAPUT I.

De Fori Competentis natura & multiplici ſpecie.

§. I.

Fori Etymologia & Deſcriptio.

SUMMARIUM.

1. *Fori Nomenclatura.*
2. *Forum quandoque pro loco litium exercendarum.*
3. *Quandoque pro judicio & jurisdictione ſumitur.*
4. *Fori ſimpliciter dicti, & Fori Competentis diſcrimen.*
5. *Fori Competentis deſcriptio.*

1. FOrum, ſive à ferendo derivetur, ut vult Varro *L. 4. de Ling. Latin.* ſive à fando, ſive à Foroneo Rege, qui primus leges apud Græcos & judicia inſtituiſſe dicitur, ut Iſidorus ait *c. forus 10. de V. S. Forum*, inquam, *ſex modis intelligitur* (ut ait Feſtus *V. forum*) *primò negotiationis locus, ut forum Flavinium, forum Julium, ab eorum nominibus, qui ea fora inſtituenda curârunt. quod etiam locis privatis & vijs* (aliàs vicis) *fieri ſolet. Secundò in quo judicia fieri, cum populo agi, & conciones haberi ſolent. Tertiò cùm is, qui provinciæ præeſt, forum agere dicitur, cùm civitates vocat, & de controverſiis eorum cognoſcit. Quartò cùm id forum appellabant antiqui, quod nunc veſtibulum ſepulchri dici ſolet. Quintò locus in navi; ſed tunc maſculini generis eſt & plurale. Sextò fori ſignificant Circenſia ſpectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus; inde forare & foros dare, & forus & forecula (aliàs forcula) id eſt oſtiola dicuntur.*

2. Inſtituto noſtro, utpote hîc agentium de judicijs & jurisdictione, ea ſolùm congruunt, quæ ſecundo ac tertio loco afferuntur. Igitur *Forum* hîc inprimis ſignificat locum exercendarum litium. Ubi tamen Oliva *de foro Eccleſ. p. 1. q. 1. n. 3.* cum nonnullis diſtinguit inter territorium & certum illum territorij locum, ubi jus dicitur à Judice, & pro iſto poſteriore nomen *forus* maſculino genere accipit, pro illo *forum* genere neutro. Quæ tamen diſtinctio fundamento caret, & promiſcuè plerumque *forum* & *forus* accipiuntur, & poſterius præplacet Iſidoro ac antiquioribus Canoniſtis, prius frequentiùs occurrit. Hoc modo ſumptum forum etiam *jus* dicitur à Paulo. *L. pen. ff. de Juſt. & Jure.* Hinc illud Plauti *Curc. ſcen. 2. act. 5. in jus ambula*, & Horatij *L. 1. ſerm. ſatyr. 9. oppono auriculam; rapit in jus.* Eódem pertinet rubrica *D. & C. de in jus vocando.* Dicitur ab eodem Paulo etiam *auditorium.*

3. Secundò accipitur *Forum* pro ipſo judicio, nec non jurisdictione & poteſtate, ut obſervant Hoſtiens. *in rub. de for. comp. §. 2.* & Panor. *ibidem.* Unde idem eſt dicere eſſe de foro competente, ac eſſe de jurisdictione competente; & eſſe de foro Eccleſiaſtico vel ſæculari, aut mixto, ac pertinere ad jurisdictionem Judicis Eccleſiaſtici aut laici aut utriusque. Et ſortiri forum ratione delicti, contractûs &c. eſt ſubijci jurisdictioni Judicis, in cujus territorio contractus aut delictum factum eſt. Hinc *lib. 3. Cod. titul. 13.* inſcriptus eſt à Juſtiniano de *Jurisdictione omnium Judicum & foro competente*, quòd vel idem ſint *Forum competens & Jurisdictio*, vel quòd forum neceſſariò ſequitur jurisdictionem, & ex hac forum cujusque Magiſtratûs metimur. Cæterùm utroque ſenſu modò explicato dicitur forum habere Magiſtratus & ſubditus: ille activè, nimirum jurisdictionem & certum locum, ubi eam exerceat; iſte paſſivè, quæ certo in loco in ipſum exerceatur. Hac quoque ratione *Forenſes* dicuntur, qui tribunalibus & judicijs occupantur; & forenſes cauſæ, quæ judicio diſceptantur. *L. pen. ff. de ferijs.* Inde quoque dicta ſunt *Inſtrumenta forenſia* ſcripturæ publicæ, quæ fidem in judicio faciunt. *L. Comparationes D. de fid Inſtrum.* Cæterùm hoc verbo *forum* ſemper quidem intelligi poteſt Jurisdictio, non tamen ſemper territorium: etſi enim eorum appellatio ſæpe promiſcuè ſumatur, & paria eſſe dicantur fori alicujus eſſe, & eſſe alicujus territorij, reipſa tamen illud latiùs patet, quàm iſtud, cùm forum poſſit eſſe ſine territorio. Sic Rector Univerſitatis, Magiſter militiæ &c tametſi territorium non habeant, habent tamen forum & jurisdictionem ordinariam, cùm hæc conſiſtere queat abſque territorio, ſicut territorium eſſe poteſt ſine jurisdictione, ut poſt Baldum, Felin. Marant. ac alios tradit, & fusè proſequitur Petrus Barboſa *ad L. cùm prætor 12. §. 1. ff. de judicijs à n. 45.* & Menoch. *L. 3. præſumpt. 97. n. 6.* Cenſentur tamen, qui jurisdictionem in certas perſonas exercent, territorium habere, licet revera non habeant, ut cum Joan. And. notat Chaſſan. *ad conſuet. Burgund. Des Juſtices. §. 1. V. aut territoire n. 16.*

4. Sermo autem hîc eſt de Foro non ſimpliciter, ſed de competente. Nec enim, qui forum habent & jurisdictionem, ubique & promiſcuè in omnes vel perſonas vel cauſas eam obtinent. Non ipſe etiam ſupremus Hierarcha & Chriſti in terris Vicarius SS. Pontifex; cùm Eccleſiæ ſubjecti non ſint infideles, juxta Apoſt. *1. Cor. 5. v. 12.* utpote per Baptiſmi januam eam non ingreſſi, adeò ut nec cogi poſſint Baptiſmum ſuſcipere. *Concil. Tolet. 4. c. 57. Concil. Lateran. 111. c. 26. Carthagin. can. 109. c. ſicut 9. de Judæis, can. ad fidem 33. 23. q. 5.* nec bellum ijsdem inferri poſſit propter idololatriam, aliáque crimina cum lumine naturæ pugnantia, ut tradit communis Theologorum contra Major. *in 21. diſt. 15. q. 20.* & Alph. à Caſtro *L. 2. de Hæret. pun. c. 14.* Neque Imperatori univerſalis in quoſcunque etiam laicos jurisdictio competit, cùm falſa ſit & meritò exploſa illa Bartoli aliorúmque communis olim ſententia orbis totius dominium illi aſſerens.

5. Forum Competens ab Iſidoro *c. forus de V. S.* dicitur *litium exercendarum locus.* Quæ definitio ut vitio careat, addendum vel ſubintelligendum eſt *neceſſariò à litigantibus adeundus.* cùm enim non quovis loco conveniri reus poſſit, tametſi ibi lites exerceantur, is tantùm locus competens erit, in quo reus cogatur reſpondere, vel quòd illum ſibi proprium fecit conſtituendo ibi domicilium, ineuendo contractum, committendo delictum &c. vel quòd in eum conſenſit, judici non ſuo jurisdictionem prorogando, aut commiſſarium poſtulando, vel in cauſa ad plures judices pertinente fuit ab alterutro eorum præventus. An autem propterea, quòd quis coram hoc Judice ratione vel delicti, vel contractûs, alióve ex capite, reſpondere cogatur, ejus ſubditus dicendus ſit, quæſtio nominis eſt. quod quamvis poſt Socin. Decium, Alexandr. ac alios negant Gail. *de Pignorat. c. 15. n. 3. & 6.* Heigius. *p. 1. q. 18. n. 5.* Ziegler *§. Landſaſſij concl. 1. n. 72.* Knipſchildt *de Jurib. Civit. Imperial. L. 1. c. 12. n. 54.* meliùs tamen affirmant S. Thomas *2. 2. q. 67. art. 1. ad 3.* Suar. *de Cenſur. diſp. 1. ſect. 7. n. 1.* Pet. Barboſa in *L. Hæres abſens §. proindè ff. de judicijs*, Oliva *de foro Eccleſ. p. 3. q. 1. n. 42.* ac alij: quia correlativa ſunt habere jurisdictionem, & eſſe ſubjectum. *Clem. Paſtoral. §. Cæterùm de Re judic. c. à nobis 21. de ſent. Excomm. L. ult. ff. de jurisdict. omn. jud. L. 1. §. 2. ff. quod quisque juris.* Certum tamen eſt, & convenit inter omnes, ratione duntaxat domicilij ſimpliciter dici ſubditum: eum verò, in quem ex alio tantùm capite, v. g. ratione feudi, contractûs, delicti &c. jurisdictio exercetur, ſubditum ſolùm eſſe ſecundùm quid, ut explicat Barboſa *l. c. §. fin. à n. 39.*

§. II.

Fori Competentis Diviſio.

SUMMARIUM.

6. *Fori diviſio in Eccleſiaſticum & Seculare.*
7. *Eccleſiaſtici in Externum & Internum.*
8. *Externi in Ordinarium & Extraordinarium. Ordinarij in Commune & Singulare.*
9. *Et in Contentioſum ac Voluntariam.*

6. Forum primâ & principali divisione distingui solet in *Ecclesiasticum* & *Seculare*. *Duo quippe sunt, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas sacra Pontificum & Regalis potestas*, ut dicitur *Can. 10. dist. 96.* sive *Sacerdotium, & Imperium; illud quidem divinis ministrans, hoc autem humanis præsidens, ac diligentiam exhibens*, ut loquitur Justin. *Novell. 6. prin.* utrumque regit & vegetat, illud velut sol, istud ceu luna, ut dicitur *c. solitæ 6. de Major. & obed.*

7. Ecclesiasticum seu sacrum subdividitur in *Externum* & *Internum*. Hoc est, quod intus in mente hominis, ubi conscientia residet, exercetur, ut loquitur Suar. *L. 3. de leg. c. 21. n. 2.* & ideo *forum conscientiæ* appellatur, ac ab Austgustino dicitur *forum Poli*, seu Dei, *can. ult. 17. q. 4.* Externum est, in quo de actibus externis & per actus externos agitur. Forum sacrum subdividitur in Forum conscientiæ simpliciter, & in Forum Pœnitentiæ, seu Pœnitentiale & Sacramentale. Quamquam enim juxta aliquos DD. Conscientiæ & Pœnitentiæ forum sint convertibilia & Synonyma, re ipsa tamen distinguuntur. Nam licet Pœnitentiale sit etiam conscientiæ forum, & in illo comprehendatur; non tamen è converso forum conscientiæ semper idem est ac Pœnitentiale, sed patet latiùs, éstque generalius, cùm multa pertineant ad conscientiam, quæ extra Sacramentum Pœnitentiæ fieri possunt, ac culpam non supponunt, uti supponit Pœnitentiæ forum. Sic pro foro conscientiæ absque administratione Sacramenti Pœnitentiæ & remissione vel vindicta alicujus culpæ sæpe dantur privilegia, gratiæ, ac dispensationes in impedimentis matrimonij occultis, irregularitatibus, præceptis ac legibus, fiunt absolutiones à censuris, conceduntur Indulgentiæ &c. uti docet praxis Ecclesiæ, & observant Emm. Rodriq. *tom. 1. quæst. Regul. q. 61. art. 10.* Sanch. *de matr. L. 8. disp. 34. n. 20.* Suarez. *de legib. L. 8. c. 6. n. 13. & 15.* Oliva de *foro Eccles. p. 1. q. 1. n. 16.* Posset non incongruè etiam forum sæculare seu Civile in *Externum* & *Internum* dividi, cùm leges etiam civiles obligent in conscientia, nisi ex mente legislatorum nolentium sub culpa obligare, aut usu interpretativo populi sint merè pœnales, ut cum S. Thoma *1. 2. q. 96. art. 4.* ac communi Catholicorum sententia latè tradunt & explicant Navarr. *in summa c. 23. n. 54.* Covarruv. *in reg. Peccatum p. 2. §. 3.* Bellarm. *tom. 2. Contr. L. 3. de laicis c. 11.* Turrian. *L. 5. adverss. Magdeburg. c. 9.* Suar. *L. 3. de leg. c. 21. n. 5.* ubi ait, esse assertionem vel de fide, vel proximam fidei, idémque asserit Salas de *legib. disp. 15. sect. 1. n. 7.* & esse de fide absolutè asserunt Tapia, Texeda, & Gabr. Vasq. apud Moija *tr. 6. select. qq. disp. 4. q. 4. n. 31.* eò quòd *qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Rom. 13. v. 2.* Est autem ibi sermo etiam de potestate sæculari, uti patet cùm ex consequentibus, tum ex præcedentibus his verbis *Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt* (potestates) *à Deo ordinatæ sunt.* Per *damnationem* verò ibi intelligi damnationem apud Deum propter culpam, constat ex eo, quòd Apostolus Principem etiam sæcularem *ministrum Dei* dicit, eique obediendum esse *non tantùm propter iram*, seu vindictam de transgressoribus sumendam à legislatore, *sed etiam propter conscientiam*, seu ad vitandum culpæ reatum apud Deum. Idem significant verba S. Petri *epist. 1. c. 2. subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi &c. quia sic voluntas Dei est.* Unde etiam de Principibus secularibus procedit illud Christi Dom. *qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.* Habet igitur potestas secularis forum tam Internum & Externum, dum plurimæ, aut pleræque ejus leges, in foro simul conscientiæ & externo obligant aliquæ verò, nimirum merè pœnales (quales dari hîc supponimus) solùm in externo. Nihilominus quia leges civiles solùm ordinantur ad externam politiam, & rectam gubernationem populi, quæ sufficienter obtinetur per actus externos, nec per se & directè tendunt ad vinculum spirituale, quale est obligatio in conscientia, idcirco forum internum non malè attribuitur soli potestati Ecclesiasticæ, utpote quæ directè intendit etiam internam gubernationem & beatitudinem subditorum supernaturalem; non verò solùm temporalem, uti potestas secularis.

8. Forum Externum distinguimus cum Ummio *disp. 8. ad proœss. Judic. th. 1.* in *Ordinarium* & *Extraordinarium*, *Ordinarium* in *Commune* & *Singulare*. Nam Judices alij in personas & causas specialiter non exemptas ordinariam jurisdictionem habent ratione vel domicilij, vel delicti in suo territorio commissi, aut rei ibidem sitæ &c alij extraordinariam & ex accidenti adventitiam, uti fit per prorogationem, aut connexionem & continentiam causarum. Ummius *l. c. th. 15.* & Bachov. *de action. disp. 1. th. 28.* Quò reduci quoque potest Reconventio. Sunt quoque cetræ cùm causæ tum personæ, in quas ordinaria quidem jurisdictio exercetur, ea tamen non communis omnibus, sed singularis his vel causis vel personis, uti sunt causæ sacræ, feudales, fiscales &c & personæ privilegiatæ, ut Clerici, Nobiles, Studiosi &c quam ob causam hoc forum singulare dicitur *privilegiatum*. similis distinctio cum Bachovio *L. c. th. 3.* fieri potest in forum *Commune*, in quo quæcunque actiones, Civiles & Criminales, in rem & in personam, rectè instituuntur: quale forum tribuit locus domicilij. Et in Proprium, quod ultra commune in singulis causis accedit: velut in criminalibus locus, ubi committitur delictum, in actionibus in personam locus contractûs, in actionibus in rem locus rei sitæ.

9. Denique cùm Jurisdictio alia sit *Contentiosa*, alia *Voluntaria L. 2. ff. de offic. Proconsul.* illa, quæ exercetur in invitum, cùm duo plúresve de causa quadam judicio contendunt *L. inter 83. §. 1. V. Iudicium ff. de V. O.* ista, quæ expeditur inter volentes, puta in manumissionibus & adoptionibus *cit. L. 2. de Offic. Proconsul.* bonorum possessionis agnitione *L. 1. ff. de Jurisdict.* & *L. ult. C. qui admitti ad bon. poss.* nec non in dispensationibus, absolutionibus &c idcirco forum pariter distingui in *Contentiosum* & *Voluntarium* potest, in quo videl. Jurisdictio vel contentiosa, vel voluntaria exercetur. Hanc divisionem secuti, ubi hac parte primâ Fori naturam explicaverimus, parte 2. agemus de Foro Ordinario Communi, quo comprehendimus Forum Domicilij, Contractûs, Delicti, Rei sitæ: parte verò 3. de Foro Ordinario singulari, quod habent certæ personæ privilegiatæ: parte 4. de Foro Extraordinario, quo comprehendimus Prorogationem, Delegationem, Connexionem seu Continentiam causarum, & Reconventionem. parte demum quintâ afferemus causas, quæ privativè ad Forum vel Seculare vel Ecclesiasticum pertinent, vel cumulativè ad utrumque: hanc divisionem methodicam & aptam arbitrati ad vitandam confusionem, interim non ignari ab alijs aliam fieri, ab alijs nullum hîc Ordinem Servari.

CAPUT II.

De obligatione sequendi forum competens.

§. I.

Competentia fori unde cognoscatur.

SUMMARIUM.

10. Multiplex Fori Competentis dignoscendi ratio proponitur.

10 Cùm omnis potestas & jurisdictio, quæ homini in hominem competit, limitata sit, perspicuum est, non omne forum respectu cujusvis aut personæ aut causæ esse competens, sed limitatam esse quamcunque jurisdictionem, & ultra suam peripheriam ac fixos linites extendi non posse; seu quod idem sonat, eum, qui jurisdictioni præest, supra suam jurisdictionem jus dicere non posse *L. fin. ff. de Jurisdict.* & *tot. tit. C. si à non compet. Jud.* nisi partes jurisdictionem prorogent. *L. 2. ff. eodem.* Hinc illa Pauli J. C. regula *cit. L. fin. Extra territorium jus dicenti impunè non paretur.* quæ sententia etsi inspecto duntaxat cortice verborum solùm dicere videatur, Judicem, si extra suum territorium corporaliter existat, suis subditis jus ibi dicere non posse: sensus tamen ejusdem plenior & universalis hic est, quòd nemo judicare vel personam vel causam possit, quæ non est de ejus foro & jurisdictione, prout regulam illam bene explicant Vult. *L. 1. discept. schol. c. 1.* Math. Stephani *L. 1. de Jurisd. c. 33. n. 12.* Hinc etiam ille, qui jurisdictionem quidem habet, at non in hanc personam, causam &c nihil agit *L. 1. C. si non à compet.* nec quemquam litigatorum sententia non à suo Judice dicta constringit, ut dicitur *L. 4. C. eodem.* nec lis denunciata coram incompetente judice præscriptionem interrumpit. *L. si pater 7. c. Ne de statu defunct.* Incompetens autem forum esse potest vel ratione causæ, dum Judex datus ad certam causam, aliam, ad quam datus non est, decidit. *cit L. 1.* vel ratione personæ, dum in extraneam personam, vel exemptam à sua jurisdictione, hanc exercere attentat. *L. 2. c. eod.* Vel ratione loci, dum ultra suum territorum eam extendit. *cit. L. 4.* Vel temporis, v. g. si delegato constitutus est terminus, intra quem negotium expediat & ipse absque prorogatione elapso tempore judicet, aut feriarum, vel, ubi id prohibitum est, de nocte. Hinc vera est regula, quam tradit Jason in *L. ex quacunque ff. si quis in jus voc.* ex quatuor capitibus cognosci posse, aliquem esse vel non esse de foro citantis: nimirum vel ex causa, vel ex persona, vel ex loco, vel ex tempore. Ex quorum capitum aliquo si forum sit incompetens, competit reo convento exceptio fori declinatoria, de qua postea uberiùs. Verùm hinc variæ quæstiones nascuntur peculiaribus §§. tractandæ.

11. Cer-

§. 11.

An detur obligatio reſpondendi in Foro non competente.

SUMMARIUM.

11. Nemo tenetur litigare in Foro non competente.
12. Pœna trahentis ad Forum incompetens.
13. Quando incurratur.

11. Certum adeò eſt, neminem ad forum non competens trahi poſſe, ut etiam pœna ſtatuta ſit ad illud trahentibus tam judici quàm actori. Ita enim Imperatores reſcripſerunt *L. in criminali 5. c. de Jurisdict. om. jud. is verò, qui ſuam cauſam criminalem ſive civilem ſine cœleſto oraculo* (Principis) *in vetito vocavit examine* (foro incompetente) *aut executionem popoſcit militarem, actor quidem propoſiti negotij actione mulctetur: reus verò pro condemnato habeatur. & tribuni ſive vicarij capitalem ſibi animadverſionem ſubeundam eſſe cognoſcant, ſi vel ſuam vel militum executionem interdictam præbuerint.* Igitur, ut poſt Bartol. aliósque hanc legem explicat Sichardus *n. 1. & 2.* ſi actor trahit reum ad forum incompetens ſive in cauſa criminali, ſive civili, perdit actionem & cauſam: reus verò pro confeſſo habetur, ſi actorem trahit ad Judicem non competentem: quod juxta gloſſam *in cit. L. 5. V. Habentur* contingere poteſt, ſi reus actorem agere volentem minis intentatis compellit actionem inſtituere non coram Judice rei competente, ſed alio: vel, ut caſum ponit Sichard. *cit n. 2.* ſi Titius diffamatus adit Judicem incompetentem, & ex *L. diffamari c. de Ingen. manum.* cogit Caium diffamantem coram illo agere. Judex denique incompetens ferens ſententiam & executor eam exequens, capitaliter punitur. Quæ pœnæ cùm ſint graviſſimæ in re non adeò magni momenti, ut loquuntur Sichard. *L. c. &* Carpz. *L. 2. Reſp. Jur. Saxon. reſp. 38. n. 4.* nec alibi in Jure expreſſæ, idcirco reſcriptum hoc Imperatorium ſingulare appellant cum Bartol. in *cit L. 5.* Paul. Caſtr. dicit hoc eſſe mirabile, nec uſpiam practicari.

12. Extendunt non pauci hoc reſcriptum ad quemcunque judicem incompetentem, & idcirco reo ad judicem incompetentem citato ſuadent, ut compareat, nec incompetentiam, quamvis ejusdem gnarus, opponat, ſed illam ſe ignorare fingens litem conteſtetur, & hac conteſtata, ſecundùm *cit. L. 5.* pronunciari poſtulet, adverſarium ſuo jure cecidiſſe, utpote qui ipſum ad Judicem incompetentem vocârit. Verùm hanc opinionem & cautelam meritò reijciunt Vultejus *in cit. L. 5.* Brunneman. *ibid. n. 4.* Berlich. *p. 1. concl. 5. n. 23.* & Carpz. *l. c. à n. 7.* Nam præterquam quòd talis fictio ſit veritati inimica ac propterea turpis, conſtat ex *L. 1. & 3. C. eodem. L. 15. & 18. ff. eod. L. 1. 2. & 74. §. 1. ff. de Judic.* prorogari jurisdictionem conſenſu partium poſſe, & quidem non tantùm conſenſu expreſſo, ſed etiam tacito, dum quis volens litem conteſtatur coram judice non ſuo, ut infrà fuſiùs dicemus: quæ prorogandi facultas ſublata fuiſſet per *dict. L. 5.* ſi de quovis incompetente judice, ſermo ibi eſſet. non eſt autem credibile, dictos Impp. Arcadium & Honorium voluiſſe ſuorum prædeceſſorum leges, quibus prorogatio conceditur, reformare, cùm reformandi ſufficiens ratio non appareat. Itaque lex illa intelligenda eſt de eo duntaxat judice, qui ita incompetens eſt, ut jurisdictio ipſi prorogari non poſſit, uti prorogari non poteſt laico, quando agitur contra Clericum aut de cauſa ſpirituali, aut quando cauſa eſt criminalis, & criminalem jurisdictionem Judex, quem partes adeunt, non habet &c. cujusmodi caſus, quibus jurisdictio prorogari nequit, infrà complures dabimus. Hanc limitationem apertè indicat ipſa lex, de qua agimus, per verba *in vetito examine:* non enim vetitum eſt examen & judicium coram quocunque judice incompetente (eoipſo quòd prorogatio jurisdictionis à jure conceſſa eſt) ſed tantùm coram aliquibus & in certis quibusdam cauſis. Addendum tamen eſt, pœnam dictæ legis incurri etiam tunc, quando quis ad illum quidem judicem, cujus jurisdictio prorogari poteſt, vocatur, invitus tamen, v. g. quia minis compellitur, aut dolo inducitur, dum fingitur Judex competens, qui non eſt. Sic enim jam eſt vetitum examen, cùm vetitum ſit quemquam invitum pulſare judicio coram judice incompetente.

13. Sed neque ſi quis adverſarium ſuum ad vetitum examen traxerit, illicò incurritur pœna cit. lege ſtatuta; ſed tunc ſolùm, quando citatio effectum habuit. Ita teſte Menochio *conſil. 230. n. 97.* cit. legem poſt Gloſſ. & Bart. intelligunt omnes, dum dicunt, licere actori pœnitere quandocunque ante ſententiam: quod facere non poſſet, ſi per ſolam citationem vel litis conteſtationem jus quæſitum fuiſſet adverſario ad forum incompetens citato. Imò Menoch. *L. c. n. 118.* ad incurrendam pœnam non tantùm ſententiam, ſed etiam ejus executionem requiri exiſtimat.

§. 111.

Citatus ad forum non competens an teneatur comparere.

SUMMARIUM.

14. Tenetur comparere, tametſi dubium ſit de competentia fori.
15. Præſumptio, quæ ſtat pro judice, prævalet illi, quæ eſt pro citato.
16. Exemptus privilegio in corpore juris clauſo non tenetur comparere; tenentur alij.
17. Etiam coram judice delegato.

14. Alterum hoc dubium eſt, quod ex dictis naſcitur. In eo reſolvendo pugnare inter ſe leges videntur. Nam *L. 5. ff. de jud.* dicitur: *ſi quis ex aliena jurisdictione ad prætorem vocetur, debet venire.* Ita pariter loquuntur *c. cùm parati 19. de appell. c. veniens 15. jun.* Gloſſ. *fin. de accuſ. c. cùm perſonæ 7. de privil. in 6.* E contrario, ut ait Ulp. *L. 3. ff. eod. non videtur fruſtrandæ actionis causâ latitare* (ac idcirco nec contumax eſſe) *qui præſens* (licet in judicio adeſſet) *ſuſcipere judicium non compellitur.* Et *contumaces non videntur*, ut dicit JC. *L. contumacia 53. §. 3. ff. de Rejud. niſi qui, cùm obedire deberent, non obſequantur: id eſt, qui ad jurisdictionem ejus, cui negant obſequi, pertinent.* Ad has ſimilésque leges conciliandas communiter DD. hos caſus diſtinguunt, & diſtinguendos aiebant Cameræ Imp. Aſſeſſores teſte Mynſing. *cent. 6. obſ. 7. n. 3.* Primus eſt, ſi certum ſit, citatum de foro citantis eſſe. Alter, ſi è contrario certum ſit & evidens, quòd citatus non ſit de foro citantis. Tertius, ſi dubium eſt, ſitne an non de ejus foro & jurisdictione. In primo tenetur comparere, ne reddatur contumax. *cit. L. contumacia.* Pariter comparere tenetur in tertio. *cit. L. 5. ff. de jud.* & *L. 2. ff. ſi quis in jus vocat.* In ſecundo caſu non tenetur comparere citatus, idque probant *cit. L. 3. & 53. c. ſi à judice de appell. in 6. L. præſes 2. C. de interdict. Clemen. Paſtoralis §. Piſanáque de ſent. & re jud.*

15. Ex his tribus aſſertionibus, ſecunda, quâ dicitur, in dubio de foro competente teneri citatum comparere, difficilis apparet propterea, quia citatus eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis, quâ dejici nequit per præſumptionem aliámve probabilem duntaxat rationem pro jurisdictione citantis pugnantem: cùm notum ſit, neminem ſua poſſeſſione privandum eſſe ex probabili tantùm jure adverſarij. Videtur igitur adhoc, ut citatus comparere teneatur, liquidè conſtare debere de jurisdictione citantis. Verùm reſpondetur, præſumptionem, quam habet pro ſe, qui cæteroquin in hoc territorio, vel in certas cauſas & perſonas præeſt, prævalere præſumptioni, quæ ſtat pro libertate citati verſantis in hoc territorio, aut cauſam habentis in eo genere, in quo ille fundatam jurisdictionem habet. *prætoris eſt enim*, inquit Ulp. *cit. L. 5. æſtimare, an ſua ſit jurisdictio: vocati autem, non contemnere authoritatem prætoris*, id eſt, ad reum non pertinet in dubio judicare de jurisdictione citantis, ſed potiùs ad citantem, cùm ſit in quaſi poſſeſſione juris citandi, ſitque pro ipſo præſumptio, quòd legitimè citet, & ſuæ jurisdictionis meliorem notitiam habeat, quàm reus, qui gerit perſonam privatam.

16. Tertia aſſertio, qua dicebatur, citatum non obligari comparere ſi certum ſit, quòd non ſit de foro citantis, falſa videri poteſt. Nam notum eſt ex *c. 2. de Conſtit. in 6. L. fin. ff. de Jurisdict. & L. fin. C. ſi à non compet. jud.* Judicem in eum, qui eſt alienæ jurisdictionis, nullam habere poteſtatem, & impunè ipſi non pareri, & nihilominus dicitur *cit. L. 5. ſi quis ex aliena jurisdictione ad prætorem vocetur, debet venire.* Tametſi ergò notum ſit, quòd citatus non ſit ſubjectus citanti, utpote ex aliena jurisdictione, tenetur comparere. Sequelam hanc diſtinguunt Paul. Caſtr. *L. 1. conſil. 481. n. 6.* Alexand. *in L. 2. ff. ſiquis in jus voc. n. 14.* Felin. in *c. cùm ordinem de Reſcr. n. 8.* Pet. Barboſa *ad L. 5. ff. de Jud. n. 34.* ac alij dicendo: ſi Judex per ſe & ipſo jure non habet jurisdictionem in citatum, non valet citatio & proceſſus. Valet verò, ſi per ſe & ipſo jure Judex in citatum habet jurisdictionem, quæ tamen oppoſitâ aliquâ exceptione elidi poſſit, v. g. privilegij, præſcriptionis &c tunc enim citatus comparere tenetur & exceptionem opponere; ſecùs procedi contra ipſum in contumaciam poteſt, valétque proceſſus. Alij cum Panorm. in *c. ſi duobus de appell. n. 4. & 15.* quos citat Felin. *l. c. & in cit. c. ſi duobus n. 13.* abſolutè

ſolutè pronuntiant, ſi notoria ſit exceptio citati, non valere citationem & proceſſum tanquam contra contumacem: & favet *cit. L. 3. ff. de Judic. L. 53. ff. de Re. judic. Clem. Paſtoralis de ſent. & rejud.* Nos has opiniones conciliari poſſe exiſtimamus cum Laym. *in c. cùm ordinem 6. de Reſcript. n. 12.* ac Oliva *p. 8. fori Eccleſ. q. 11. n. 25.* & dicimus, citatum ab ordinario Judice, ſi exemptum ſe prætendat, debere comparere & exemptionem allegare, ſi exemptus non ſit jure communi, ſed ſolùm jure ſpeciali, v. g. præſcriptione, aut privilegio ſpeciali, quod corpore Juris clauſum non eſt: non verò teneri comparere, ſi exemptus eſt de jure communi, uti ſunt v. g. Religioſi Mendicantes à jurisdictione Epiſcopi, Clerici à jurisdictione laicorum, Studioſi &c Ratio prioris partis eſt: quia exemptio corpore Juris non contenta facilè ignoratur, aut ſi nota eſt, hoc ipſum allegari & de eo cognoſci debet, cùm in facto potiùs quàm jure conſiſtat. Ratio ſecundæ partis eſt: quia poſterior exemptio æquè fundata eſt in jure communi ac jurisdictio Judicis, unde huic derogat tanquam ſpecies generi, ejúsque allegatio & probatio fruſtrà petitur, cùm quæ jure communi continentur, nota eſſe debeant Judici. Quæcunque autem ex dictis opinionibus teneatur, aſſertioni noſtræ non obſtat *cit. lex 5.* ſolùm enim dicimus, non teneri comparere citatum, ſi conſtet, quòd citans nullam in ipſum jurisdictionem de jure communi habeat; hoc autem receptum eſt inter DD. et notum ex cit. juribus, favétque illa ipſa lex 5. dum ait, prætoris eſſe æſtimare, num ſua ſit jurisdictio. quibus verbis innuitur, tunc comparere citatum debere, quando de ſua jurisdictione cognoſcere debet Judex, id eſt, ſi eſt aliquo modo incertum, num citatus ſit ex aliena jurisdictione; aut ſi de jure communi eſt de foro competente citantis, an habeat ſpecialem aliquam exemptionem. Addunt aliqui cum Panor. Felin. Decio Navarro, debere defectum jurisdictionis notum eſſe non tantùm citato, ſed etiam citanti. huic enim ſi notus non ſit, procedi contra abſentem tanquam contumacem poſſe. Verùm textus *c. ſi duobus 7. de appel.* quo id probant, non loquitur de caſu, quo citans nullam in citatum jurisdictionem habet; ſed de illo, qui habet ordinariam aut delegatam, neſcit tamen, quòd citatus appellaverit. quo caſu nemo negaverit, citatum debere comparere & appellationem coram Judice interponere.

17. Quæ modò dicta ſunt non tantùm de ordinario, ſed etiam de delegato Judice procedunt: nam ſi etiam hic aliquem citat, citatus in dubio tenetur comparere, cùm non minùs quàm ordinarius cognoſcere poſſit, utrùm ſua ſit jurisdictio *c. ſuper literis de Reſcript.* Eſt nihilominus hîc quoque diſcrimen inter ipſum & ordinarium: hic enim fundatam habet ſuam intentionem ſuper jurisdictione in omnes, qui in ejus territorio reperiuntur, aut ex illo perſonarum genere ſunt, in quos ipſi competit jurisdictio, ac idcirco abſque allegatione & probatioue jurisdictionis obligatur citatus comparere: delegatus verò, cùm non habeat ita fundatam ſuam intentionem, tenetur literas delegationis exhibere *c. cùm in jure 3. de offic. deleg.* nec tenetur citatus comparere, niſi citationi inſerta ſit copia reſcripti delegationis. *L. un. C. de ſuperindicto. L. ſi quis 1. C. de Mand. princ. cit. c. cùm in jure 3.* pari ratione juxta Baldum aliósque, quos refert Petr. Barboſa ad *L. 5. ff. de judic. n. 10.* ſi Judex ſit particularis, qui in paucis habet jurisdictionem, non tenetur citatus comparere, niſi in ipſa citatione inſeratur juſta cauſa, propter quam comparere debeat.

§. IV.

An Judex poßit cognoſcere de competentia ſui fori.

SUMMARIUM

18. Poteſt Judex Ordinarius in dubio de ſua jurisdictione cognoſcere.
19. Quin etiam Delegatus.
20. Etſi huic objiciatur defectus omnis jurisdictionis.
21. Multis in caſibus neuter poteſt.
22. Valent acta judicis incompetentis, ſi ſententia ſuper competentia tranſiit in rem judicatam.
23. Niſi delegatio facta ſit ab eo, qui delegandi poteſtatem non habuit. aut reſcriptum delegationis ſit ſuppoſititium.
24. Aut pronuncians ſuper ſua jurisdictione ſciverit ſe nullam habere.
25. Ad fundandam jurisdictionem ſufficit quandoque tacita ſolùm pronunciatio.
26. A ſententia judicis competentem ſe pronunciantis datur appellatio.
27. Ad obtinendum proceſſum ſufficit quandoque ſola narratio qualitatis jurisdictionem tribuentis.
28. Sæpe non ſufficit.
29. Judex ſe incompetentem pronuntians partem victam in expenſas condemnare poteſt.

18. Cùm in dubio de ſubjectione comparere citatus teneatur, ut modò dictum eſt, quæſtio mox oritur, num hoc dubium ipſe Judex, de cujus jurisdictione in citatum ambigitur, decidere poſſit. Et videtur non poſſe: quia cognoſcere, utrùm ſua ſit jurisdictio, re ipſa eſt cognoſcere de re propria, hoc autem omni jure prohibitum eſt. *L. qui jurisdictioni 10. ff. de jurisdict. L. un. C. ne quis in ſua cauſ,* Communis & certa DD. ſententia eſt, poſſe ordinarium judicem de ſua jurisdictione cognoſcere, quoties à partibus citatis in dubium vocatur, videlicet ſitne Judex competens an non. ita enim decidtur *L. conſenſiſſe 2. §. 6. & L. ſi quis 5. ff. de judic. L. 2. ff. ſi quis in jus voc.* Sic ex. gr. ſi coram judice ordinario reus excipiat cauſam eſſe feudalem, poteſt ille ſuper veritate exceptionis cognoſcere, utrùm videlicet cauſa ſit feudalis nec ne: & ſiquidem feudalem eſſe conſtiterit, debet ſe incompetentem pronunciare, causámque ad pares curiæ vel dominum remittere, ut cum Innocent. Panor. Bald. ac communi interpretum tradunt Curt. Jun. *p. 7. de feud. n. 3. & 4.* Zaſius *ibid. p. 11. n. 12. & vol. 1. conſil. 13. n. 36.* Gail. *L. 1. obſ. 34. n. 2.* ubi teſtatur, ita obſervatum fuiſſe in Cam. Imp. ad rationem dubitandi reſpondent Gloſs. *2. in L. 2. ff. ſi quis in jus voc.* Panor. & Felin. *in c. ſuper literis 20. de Reſcript.* prohibitionem illam *ne quis in ſua cauſa judicet vel jus ſibi dicat* procedere, quando cauſa ita eſt ſua, ut in ea proprium commodum prætendat *L. 1. §. in propria ff. quando appell.* ubi dicitur, propriam cauſam eſſe, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet. Habere autem jurisdictionem ad cognoſcendum de cauſa, non tam commodum, quàm onus eſt: *quia judicandi quoque neceſſitas*, ut dicitur *L. fin. §. 13. ff. de Muner. & honor. inter munera perſonalia habetur*, quæ quibusdam ptopter onus annexum remittuntur. *L. 6. §. 8. ff. de Excuſat.* & *L. 13. §. 2. ff. de vac. & excuſ. munerum.*

19. De judice delegato ſpecialis difficultas eſt ex eo, quòd poteſt accipere ſportulas *c. ſtatutum 11. §. inſuper de Reſcript. in 6.* & ſic dum pronuntiaret, ſe eſſe competentem, id cederet in ipſius emolumentum. Verûm etiam delegatum poſſe cognoſcere, num ſua ſit jurisdictio notum eſt ex *c. Paſtoralis 14. & c. Ex parte 33. de Reſcript. Clem. 1. eod. c. cùm olim de offic. deleg. L. præſcriptione 2. C. ſi contra jus vel util. publ.* Nec obſtat dubitandi ratio: quia etiam de delegato ſtatuitur *cit. c. 11. ut gratis & cum omni puritate judicium coram ipſo procedat, nullum munus vel quidquam aliud (niſi forſan eſculentum vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis conſumi poſſit diebus, vel niſi cùm ipſum propter cauſam ſibi commiſſam contigerit extra ſuum domicilium proficiſci, moderatas expenſas) recipere ab ÿsdem partibus qualitercunque præſumat.* Cùm igitur præſumi non debeat, quòd propter modicum emolumentum à tramite juſtitiæ deflexurus ſit, non eſt ratio, cur ipſi non concedatur poteſtas de ſua jurisdictione cognoſcendi. Quòd ſi ſolus ſit, ſolus ſuper orto dubio cognoſcet: ſin plures vel uno vel diverſis reſcriptis delegati ſint, convenire ſimul debent ac dubium diſcutere; & ſi conſentire nequeant, arbitros eligere. *cit. c. Paſtoralis de Reſcript.*

20. Id tamen diſcriminis hîc intercedit inter Judicem ordinarium & delegatum juxta Panor. *in cit. c. 20. de Reſcript. n. 10. caſu 3.* Felin. *ibid. n. 23. Fall. 3.* Bart. *in L. Ex ſententia ff. de Teſtam. Tut.* Bald. *in L. Judices C. de fid. Inſtr. n. 2.* Jaſon. Corſet. ac alios, quòd delegatus cognoſcere de ſua jurisdictione poteſt, tametſi pars citata objiciat totius jurisdictionis defectum, ſeu aſſerat, nullam omnino ipſi competere: ordinarius è contrario id non poteſt, ſi iſte defectus obÿciatur, v. g. ſi pars citata objiciat, quòd citans non ſit legitimus Epiſcopus aut Prætor, adeóque omni jurisdictione careat. Rationem dant: quia delegatus omnia agit nomine delegantis, cujus jurisdictio cùm fundata ſit & in dubium non revocetur, habet etiam delegatus poteſtatem cognoſcendi de eo, quod ab illo promanat, videlicet, utrùm reſcriptum delegationis validum ſit nec ne. E contrario non eſt fundata jurisdictio ordinarij, ſi omnino negatur, ac idcirco deficit titulus, quo is ſibi aſſumat poteſtatem cognoſcendi: quæ ratio etſi non ſatis firma videatur, cùm dici poſſit, etiam in delegato corruere fundamentum jurisdictionis, ſi negatur, validam eſſe delegationem, ſicut corruit, quando negatur ordinario, quòd judicandi poteſtatem validè obtinuerit; nec enim apparet, quomodo delegato plus juris tribuat delegans per dubium valorem delegationis, quàm ordinario Judici, v. g. Epiſcopo, dubius valor electionis & confirmationis,

tionis; etsi, inquam, illa ratio parùm firma videatur, opinio certè, pro qua affertur, communis est.

21. Sed sive ordinarius sit sive delegatus, cui objcitur incompetentia, cognoscere de sua jurisdictione nequit. I. quando oppositio pugnat directè contra personam Judicis, ut si objciatur defectus aliquis naturalis, qualis est amentia, vel accidentalis, uti est excommunicatio, suspensio, infamia, servitus, simoniaca promotio &c II. si opponatur exceptio Judicis suspecti; nec enim de causa suspicionis cognoscere potest; cùm hæc exceptio afficiat & inhabilem reddat judicis personam. *L. litigatores ff. de arbitr. L. apertissimi. c. de judic. c. cùm inter de except. can. quia suspecti 3. q. 5.* III. si commodum non leve consecuturus esset pronunciando de sua competentia. Ita Panor. & Felin. *LL. cc. Bart. in L. quidam consuebant ff. de Rejud. à. n. 3.* Anchar. *in c. 4. de officio deleg. in 6. not. 3.* Joan. Andr. *in c. Pia de Except. in 6.* ac teste Panor. communiter alij. Ratio patet: quia de causa suspicionis sibi objectæ cognoscere Judex nequit: est autem in tali casu suspectus, nec præsumitur, quòd in suum detrimentum sit pronunciaturus. IV. si citatus ad Judicem secularem excipiat se esse clericum: nec enim de dubio rei clericatu, & an suæ jurisdictioni subjectus sit, cognoscere laicus potest, ac pronunciare, ut statuitur *c. si Judex 12. de sent. Excom. in 6.* & tradunt ibi Felin. *in c. 14. de Rescript. n. 4.* Ant. Butrio *in c: 20. eodem & c. 12. de foro compet. n. 14* Decius *in c. cùm ordinem de Rescr. in fin.* ac alij omnes, & patet *ex c. tuum 3. de ord cognit. c. Lator 5. c. per venerabilem 13. qui filij sint legitimi.* V. Judex saltem ordinarius, ut paulò antè diximus, cognoscere de competentia sui fori non potest, si illa non negatur tantùm quo ad causam aliquam vel casum particularem, sed omnimode, sive si opponatur, quòd nullam omnino jurisdictionem habeat. Rationem cum Felino *cit fall. 3. v. Considera.* dat Pet. Barbosa ad *L. 5. ff. de judic. n. 128.* quia si ordinario opponatur, quòd nullam omnino jurisdictionem habeat, sugillatur ipsius persona & æstimamatio, sicut quando dicitur suspectus, vel infamis, excommunicatus &c. & sic, quia de ejus commodo agitur, pronuntiare non potest: delegatus verò de una tantùm causa cognoscit, quod onus esse reputatur & non commodum *L. fin. §. judicandi ff. de Muner. & honor.* & sic non sugillatur ejus persona, si opponatur, quòd de hac causa cognoscere nequeat. Hæc ratio melior videtur illâ, quam num. præc. impugnavimus, & ipsa tamen elidi forsan posset, si vacaret immorari. VI. cognoscere de sui fori competentia nequit Judex ut loquitur Panor. *L. c. casu 4.* cum Innoc. ac alijs, si agitur non de nudo tantùm exercitio, sed de proprietate subjectionis, quando v. g. citatus dicit, se esse exemptum & Judex negat. Rationem dant: quia multa sunt commoda subjectionis, ideo Judex in hac cognitione est suspectus. Verùm hoc, nisi limitetur, apertè videtur pugnare cum *L. si quis 5. ff. de judic.* Itaque cum Felin. *in c. 20. de Rescript. n. 24. v. sed dicas*, Angelo *in L. 2. ff. si quis in jus vocat.* ac alijs dicendum est, tunc solum procedere, quando citans in citatum prætenderet non meram jurisdictionem judicialem, sed subjectionem quoad alias etiam obligationes & præstationes, sibi debitas tanquam domino territoriali, Episcopo &c. VII. Cognoscere de sua jurisdictione nequit Judex, quando se ipsum ingerit, ita ut pro illa contendat. Ita Panor. *L. c. cas. 6.* & reliqui omnes teste Felino *L. c. n. 26.* quia ex hoc redditur suspectus. *arg. L. quæ omnia ff. de Procurat.* Idem cum Ant Butrio *in cit. c. 20. de Rescript.* & Felino. *L. c. n. 27* dicendum est de casu, quo excipitur, quòd locus contractûs vel delicti non est de jurisdictione citantis: non enim cognoscere potest, si prætendit locum sibi subjectum esse quoad proprietatem, quia sic ultra jurisdictionem ferret commodum pronunciando; secùs, si solùm prætendat subjectum sibi locum ratione nudæ jurisdictionis. VIII. Contendunt multi, quos refert & sequitur Delbene *de Immun. Eccl. c 14. dub. 18. sect. 1.* Si quis allegat privilegium exemptionis, non posse Episcopum de sua jurisdictione cognoscere. *c. cùm venissent 12. de judicijs* ibi: *cùm super privilegijs sedis Apost. causa vertatur, nolumus de ipsis per alios judicari.* Verùm, ut post Innoc. Dec. Panorm. ac alios benè observant Laym. *in cit. c. 12. n. 1.* & Chokier *de jurisdictione Ord. in Exempt. p. 2. q. 13.* ibi tantùm dicitur, non posse inferiorem SS. Pontifice directè judicare de privilegio, illud declarando auctoritativè; non tamen negatur, posse cognoscere incidenter & indirectè, quando partes super illo contendunt, v. g. an ritè allegetur, an fuerit subreptitium &c. quia sic non tam agitur de privilegio & jure Principis, quàm de privilegiato, ut declarat Baldus *in proœmio feud. n. 18. & in c. 1. de lege Conradi.* Alias non paucas exceptiones, seu, ut vocat, fallentias offert Felin. *L. c.* ubi copiosissimè hac de re agit, & more suo subtiliter. Verùm illæ aut coincidunt cum prædictis aut erui inde non difficulter possunt.

22. Jam verò cùm judicis sit tam ordinarij quàm delegati in dubio de competentia sui fori (extra casus modò enarratos) decernere, consequens est, quòd si bona fide ac probabiliter pronunciat, se competentem esse, atque ab hac sententia interlocutoria non appelletur, processum & sententiam in causa principali valere; esto postea comperiatur, ipsum initio competentem non fuisse, uti cum communi docent Panorm. & Felin. *LL. cc.* Ratio patet: quia hoc ipso dum leges ipsi faciunt potestatem in dubio de sua jurisdictione cognoscendi & pronunciandi, sententiam ejusdem approbant, & defectum jurisdictionis in casibus, ubi suppleri potest, supplent; nam aliàs frustra illam potestatem dedissent. ut adeo error probabilis hîc jus tribuat.

23. Aliquot tamen hîc rursus exceptiones faciendæ sunt. Nam per hujusmodi cognitionem non fundatur jurisdictio, & consequenter processus & sententia non valet primò: si delegato commissio facta est à superiore in causa ad ejus jurisdictionem & potestatem non pertinente, v. g. si Princeps secularis alicui committat causam Ecclesiasticam, aut contra personam, quæ est extra ejus forum: tametsi enim in hujusmodi casu delegatus etiam bona fide pronunciet se competentem esse & in causa delegata procedat, acta nihilo minus erunt irrita ob jurisdictionis defectum, quippe quam error, quantumvis probabilis conferre non potest, si commissio facta non est ab habente potestatem, uti patet ex *L. si militaris 2. c. si à non compet* & tradunt interpretes ibi ac *in L. Barbarius ff. de offic. præt.* nisi talis delegatus sit aliàs ordinarius, & partes ultrò ipsi jurisdictionem prorogent. *L. 3 ff. de jurisdict.* Eadem est ratio de judice ordinario, si de causa ad ipsum delata ubium vertatur, sitne sui fori secularis an Ecclesiastici, ac ipse pronuntiet, causam Ecclesiasticam non esse, cùm talis reverâ sit; acta enim ipsius & sententia erunt irrita, quia à non judice, seu illo, cujus jurisdictio fundata non erat, processerunt, & sic discurrendum est de omni defectu in judice, quem supplere nequit lex aut superior, qui dedit judicem vel delegatum vel ordinarium. Secundò etsi Judex delegatus ex causa verisimili arbitretur & pronunciet, se jus cognoscendi habere, irritum tamen erit ab defectum commissionis & acceptæ jurisdictionis, quidquid agitur, si rescriptum delegationis suppositititium est & falsum, seu si à legitimo superiore, qui delegare potuit, non emanavit, aut emanavit ab eo, qui nequijt delegare. Ita Innoc. Joan. Andr. Butr. Panorm. Bart. ac alij teste Felino *L. c. n. 29.* omnes, éstque receptum inter Interpr. ut ait Jason in *L. præscript. C. si contra jus n. 24.* quia auctor falsi rescripti non potuit dare jurisdictionem *L. privatorum C. de jurisd. om. jud.* & Bart *in cit. L. præscriptione* asserat, hoc duntaxat verum esse, quando falsitas rescripti est manifesta; si verò manifesta non sit, delegatum constitui in quasi possessione jurisdictionis: id tamen à Baldo ac alijs communiter reprobatur, quia cùm in tali casu is, qui rescriptum finxit, sit persona merè privata, & sic nec coloratus quidem titulus detur, qui tamen in istis incorporalibus requiritur *L. 2. C. de eo, qui pro tut.* non potest quisquam vi illius constitui in quasi possessione jurisdictionis. Dixi *si rescriptum est suppositititium & falsum:* nam si emanavit à Principe, tametsi subvel obreptitiè, valebit sententia vi illius lata à delegato, ut cùm Innoc. ac communi aliorum tenet ac fusè probat Felin. *L. c. n. 30.*

24. Verùm ex dictis dubia nonnulla oriuntur. Primum est, an valeant acta judicis, qui pro sua jurisdictione pronuntiavit, certus eam sibi non competere. Affirmant Bart. *L. c. n. 6.* & *ibid.* Jason. *n. 26.* Decius *in c. 20. de Rescript.* & Vasconcellus *L. 1. c. 5. n. 7.* Negant cum Hostiens. Cardin. Panor. Lapo, ac alijs Felin. *in cit. c. 20. n. 25. & 31.* Math. de afflictis *decis. 354. n. 16.* Pet. Barbosa *in L. siquis 5. ff. de judic. n. 108.* Hæc posterior opinio præplacet *arg. C. si duobus 7. de Appell.* ubi cùm approbata fuisset sententia excommunicationis contra quendam, qui ad Papam appellârat, tanquam contra contumacem ab Episcopo lata, additur: *nisi Judex cognoverit eum ad audientiam Rom. Pontificis appellâsse.* Ex quo infertur non valere sententiam judicis scientis, se ex defectu jurisdictionis eam ferre non posse. Excipe: nisi habeat pro se titulum coloratum & communi errore Judex esse existimetur, aut pars sciens ipsi non competere jurisdictionem vel de hoc duhitans eam proroget. nam si alterutrum contingeret, valida haud dubiè forent acta, talis judicis, juxta ea, quæ tradunt interpr. *in. cit. L. Barbarius ff. de offic. præt.* ac ea, quæ infrà de prorogatione dicturi sumus. Quæ modò dicta sunt, juxta Hostiens. *in cit. c. 7.* & Felin. *ibid. n. 15.* non tantùm procedunt, si judici manifestum est, se nullam jurisdictionem habere, sed etiam si se habere existimat ex ignorantia affectata, supina, vel aliàs inexcusabili. Econtrario facilè convenit inter DD. valere ejus sententiam, si probabili errore

ductus ignorat se esse incompetentem, tam etsi id notum sit partibus.

25. Secundò dubitatur, an ad hoc, ut jurisdictio judicis incompetentis fundetur per pronuntiationem pro competentia, & acta ejusdem valeant, requiratur pronuntiatio expressa, an verò sufficiat tacita, qualis est, si neglecta exceptione incompetentiæ in causa principali procedit. Tenendum est cum Baldo, Butr. Innoc. Imola, Panorm. ac alijs, quos refert & sequitur Felin. *in c. subortæ 21. de Appell.* & *c. 20. de Rescript. n. 34.* requiri expressam pronuntiationem. Ubi tres ferè casus excipiunt, qui tamen principalem responsionem ferè totam evertunt. Primus est, quando Judex processit ad ulteriora parte præsente & defectum jurisdictionis opponente. Alter si jurisdictio non est omnino nulla, sed solùm hîc & nunc elidi potest per exceptionem. Tertius, quando Judex audita exceptione, pronuntiavit eâ non obstante procedendum in causa principali. His, inquam, casibus valebit sententia, tametsi is non expressè definierit, se esse competentem. Neque aliud voluisse videntur Anchar. Angel. ac alij, qui dixerunt, non esse necessarium, ut expressè pronuntietur super competentia. Extra memoratos casus si procedat ad sententiam, processus erit nullus, juxta Ant. de Butr. *in c. 20. de Rescript. n. 37. Castr. in L. 2. ff. si quis in jus voc. n. 10.* & Jason *ibid. n. 45.* Ruin. *vol. 5. consil. 114. n. 19.* ubi testatur de communi, Marsil. Pacian. ac alios, quos refert Zanger. *de Except. c. 1. p. 2. n. 448.*

26. Tertiò dubitatur, an à sententia, quâ Judex in dubio se competentem esse pronuntiavit, appellari possit. Ratio negandi est, quia hæc sententia est interlocutoria; ab interlocutoria autem non datur appellatio, seu jus civile spectemus *L. 36. C. h. t. L. 7. C. quor. appell. non recip. L. 16. C. de judic. L. 2. ff. de Appell. recip.* Sive jus novum Trident. Concilij *sess. 13. c. 1. & sess. 24. c. 20. de Refor.* quo jus antiquum *c. 5. 12. & 60. de Appell.* & *c. 1. de Dilat.* correctum est. Affirmandum nihilominus est cum Glossa *in auth. Habita C. ne filius pro patre V. ferè*, ab omnibus approbata, sumitur ex *c. significante 34. de Præs.* Ratio patet: quia etsi hæc sententia sit simplex interlocutoria, à qua regulariter appellari nequit, habet tamen vim definitivæ, quia gravamen affert, quod per definitivam reparari non possit: talis autem si sit interlocutoria, appellatio conceditur, ut constat ex modò citatis juribus. Facienda tamen est non viva voce, sed scripto, simúlque causa appellandi exprimi debet: cùm hoc requiratur ad appellationem ab Interlocutoria. *L. Cordi de Appell. in 6.* A fortiori appellari potest à sententia incompetentiæ, cùm hæc juxta multos sit definitiva, cùm post eam non speretur alia sententia; Judex enim eoipso, quòd incompetentem se pronunciat, omnem jurisdictionem quoad illam causam à se abdicat. Et idcirco juxta hanc opinionem appellari ab ea potest viva voce & causâ non expressâ. In Camera Imperiali, teste Gaillio *L. 1. obs. 130. n. 10.* differentia inter appellationes super competentia & incompetentia non observatur, sed utraque indistinctè viva voce & in continenti facta recipitur. Addunt Crotus in *c. 1. de Rescr. in 6. n. 17.* & Gomez *ibid. n. 61* à sententia competentiæ appellationem fieri quocunque tempore posse, eò quòd gravamen successivum contineat. Verùm hæc opinio ab alijs meritò reprobatur: si enim is, contra quem illa lata est, à die notitiæ intra decem dies non appellat, censetur illam approbâsse. *L. ab eodem C. quomodo & quando Judex.* Neque verum est, hujusmodi gravamen esse successivum & continuum, sicuti est, quando quis est incarceratus aut immissionem in sua bona passus, & Judex nondum pronuntiavit incarcerationem aut immissionem esse justam. Illud opinioni Gomezij concedendum videtur juxta *c. ult. de Appell. in 6.* quòd si pars postea appellârit à sententia lata ab eodem judice in causa principali, Judex ad quem etiam de ea sententia, quâ Judex à quo se competentem pronunciavit, cognoscere possit & pronunciare: dummodo appellans gravamen illud proponat in actis ad superiorem, ut *cit. c. ult.* cavetur; secùs enim quasi sententiæ interlocutoriæ acquieverit, tractari de ea ampliùs non potest.

27. Quartum dubium & magna inter jurisconsultos controversia est, an ad obtinendos processus à judice sufficiat narratio qualitatis, quæ jurisdictionem tribuit; an verò necessaria sit cognitio super allegata illa qualitate, priusquam litis contestatio parti adversæ injungatur. Hoc ultimum affirmant multi, quos referunt Mynsing. *cent. 2. obs. 9. n. 1.* Tiraquell. *L. 1. Retract. §. 8.* Gloss. *5. n. 19.* Petr. Barbosa in *L. si quis 5. ff. de judic. n. 132.* & communem sententiam dicit Felin. *in c. si Clericus de foro comp.* Negant pariter multi, quos adducunt ijdem Tiraq. *n. 18.* Mynsing. *n. 7.* Barbosa *n. 133.* Nituntur isti textu *L. cùm quædam puella 19. in fin. ff. de jurisdict.* & *L. ordinata 24. ff. de liberali caus.* quidquid sit de jure scripto, posteriorem hanc opinionem in judicijs praxi receptam esse aiunt *addit.* Capell. Tholos. *q. 210.* & in Camera Imp. pro regula observari ait Gail. *L. 1. obs. 31. n. 1.* quòd in extrahendis seu decernendis processibus ad fundandam jurisdictionem stetur narratis supplicantis, donec in processu causæ contrarium probetur, idque tam in causis simplicis querelæ quàm appellationum. Nobis in hac controversia, videtur distinctione opus esse, quam facit Laym. *in c. si Clericus 5. de foro comp.* Vel qualitas fundans jurisdictionem, v. g. contractus aut delictum, quæstioni principali intrinseca est, seu principaliter in judicium deducitur, uti fit, si v. g. Clericus laicum accuset, quòd aliquid ex Ecclesia surripuerit, aut si convenitur extraneus de delicto hîc commisso vel contractu inito. Et tunc sufficit, hujusmodi qualitatem ab actione allegari, nec reus crimen vel contractum negare potest in ordine ad declinandum forum hujus judicis, cùm hæc ipsa causa & quæstio directè in judicium deducatur, & super ea lis contestanda sit. Vel qualitas fundans jurisdictionem judicis deducitur in judicium non principaliter, ideóque controversiæ non est intrinseca, sed accessoria, v. g. si reus excipiat se extra territorium contraxisse aut deliquisse, tunc de hujusmodi qualitate jurisdictionem fundante priùs saltem summariè cognoscendum, vel extrajudicialis informatio capienda, antequam ad causam principalem deveniatur. Ita sentiunt DD. pro utraque opinione allegati, si benè eorum dicta ponderentur, nec plus probant rationes & jura ab ijsdem adducta.

28. Sunt tamen casus non nulli, in quibus ad solam partis allegationem nunquam procedere Judex potest. Primò, quando judici notorium est, narrata esse falsa: tunc enim ad litem contestandam cogendus non est reus, & neque citandus, cùm hoc non foret aliud, quàm gratis & sic iniquè vexare reum. Unde Judex attendere debet notorium, tametsi à parte nec probatum nec allegatum sit. De quo Gaill. *L. c. n. 4.* & Mynsing. *cent. 6. obs. 3.* Secundò in causa denegatæ justitiæ non sufficit ad obtinendum processum seu citationem narratio denegatæ justitiæ, sed probatione opus est, ex qua de denegatione constare possit. *L. 2. C. de Offic. civ. jud. L. 1. C. de susceptor.* quia in judice non præsumitur negligentia, nisi probata fuerit legitima requisitio. *cit. L. 2. & 1.* fusè Gail. *L. 1. obs. 28.* Tertiò in Camera Imper. ad petitionem partis juramentum sibi relaxari postulantis non statim ad ejus narrata citatur adversarius, qui juramentum extorsit, sed Magistratui loci pro facti informatione primò rescribitur eum in finem, ut saltem summariè de veritate narratorum appareat. Gail. *L. 1. obs. 22. n. 4. & obs. 31. n. 7.* Quartò in eadem Camera ad appellationem pauperum non statim citatio decernitur, sed compulsoriales contra judicem à quo decernuntur ad edendum acta, ut ijs obiter examinatis statuatur, utrùm processus denegandus sit an non. Gail. *cit obs. 31. n. 8. & obs. 142. n. 7.*

29. Quintum denique dubium est, an si Judex se incompetentem pronuntiavit, partem victam in expensas & damna juxta *L. properandum 13. §. 6. C. de judic.* condemnare possit. Ratio negandi esse potest: quia condemnare in expensas, æquè ac alios actus judicales exercere, est judicis duntaxat competentis: atqui ille, qui se incompetentem pronuntiavit, non est competens, ac idcirco in causa ad se delata procedere nequit. Hac tamen ratione non obstante affirmans sententia statuitur *in clem. 1. de Rescript. V. siquis autem*, & post Anchar. Panorm. Card. Zabarella, ac alios ibi tradunt Alagona & Aug. Barbosa *n. 1. & 2.* item *c. statutum 11. eod. §. 1. V. Judex ipse.* Ratio patet: quia quoad cognitionem competentiæ & incompetentiæ est Judex competens, ac per consequens quoad condemnationem expersarum & damnorum tanquam conexam judicio competentiæ & incompetentiæ, ut *in L. 2. ff. siquis in jus vocat.* notant Bartol. *n. 13.* & Fulgos. *n. 11.*

CAPUT III.

De Limitibus Fori Competentis.

§. I.

An Judex extra suum territorium existens jurisdictionem in subditos exercere possit.

SUMMARIUM.

30. *Extra territorium jurisdictio nulla est.*
31. *Nequit extra illud exerceri etiam in subditos.*

32. Nec

32. *Nec isti extra illud comparere tenentur.*
33. *Nisi in id consenserint cum licentia judicis territorij alieni.*
34. *Aut Judex proprius alibi quidem, habites, hîc tamen, ubi subditus est, jurisdictionem habeat.*
35. *Aut Judex Ecclesiasticus à proprio territorio & Diœcesi fuerit injustè expulsus.*
36. *Aut causa non requirat judicialem cognitionem.*
37. *Potest superior extra suum territorium delegare jurisdictionem intra illud exercendam.*
38. *Et statutum extrà illud facere valiturum intra illud.*
39. *Ac in notoryis contra subditum procedere.*
40. *Atque censuram in eum ferre, quæ causæ cognitionem & citationem non requirit.*
41. *Jus dicens in alieno territorio sequitur statuta & stylum proprij.*

30. Sicut nullum forum respectu cujusvis personæ & causæ competens est, ut diximus *n. 4. & 10.* ita nec quócunque terrarum extenditur, sed certis locorum limitibus constringitur, certóque territorio, *quod ab eo dictum quidam putant, quòd magistratus ejus loci intra eos fines terrendi, id est, submovendi jus habet*, inquit Pompon. *L. Pupillus 239 §. 8. ff. de V. S.* si forum Sacrum Ecclesiæ excipias: per hanc enim Christus, jam olim id prævidente Davide *Psal. 71. v. 8.* dominatur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Jurisdictio itaque extra territorium nulla est, & extra illud jus dicens est instar privati. *L. 3. ff. de offic. Præsid. L. observare §. Ingressus ff. de offic procons.* Unde cum Hier. de Monte *tr. defin. regund. c. 77. n.* 1. Natta *tom.* 1. *consil. 149. n. 19.* ac alij aiunt, jurisdictionem radicatam esse in territorio, sicut nebula super palude, ut ab eo avelli nequeat. Verùm quamvis regula certa esse videatur, quòd forum competens ultra territorium non porrigatur, seu jurisdictio extra illud exerceri nequeat, explicanda tamen est, cùm & ipsa, sicut ferè reliquæ, suas patiatur, & difficultates & limitationes. Itaque primò agemus de jurisdictione contentiosa, tum de voluntaria.

31. De contentiosa igitur jurisdictione quæritur I. An Judex si existat extra suum territorium, eam exercere possit in suos subditos, de ipsorum delictis, contractibus &c. cognoscendo & judicando. Responsio communis & certa DD. est negativa ex *L. ult. ff. de jurisdict. L. 3. ff. de offic. præsid. c. 2. in fin. de Constitut. in 6. Clem.* 1. *de Foro comp.* Procedit hæc regula etiam tunc, quando is existit quidem in suo territorio, in loco tamen illius exempto. *c. cùm Episcopus 7 de Offic. Ordin. in 6.* & Gloss. ac DD. ibi: Nam paria sunt esse in loco exempto & esse extra territorium. Jason & Decius *in cit. L. ult.* Felin. *in c. grave de Offic. ordin. n. 2.* procedit item, tametsi Judex alieni territorij consentiat: nam nisi etiam subditi consentiant, jus ipsis dicere nequit, cùm inviti extra territorium trahi nequeant *can. 3. V. Nisi vocatus & c. 7. V. Nisi cum voluntate 9. q. 2.* & extra territorium jus dicenti impunè non pareatur. *cit. L. ult. ff. de jurisdict.* Procedit denique, sive subditi sint in proprio territotio sive cum suo judice in alieno. Zasius *in cit. L. ult. n. 3.* qui ibidem varia corollaria ex data regula deducit. non improbante Laym. *in c. 2. de Consuet. in 6. n. 4.* I. Si Archiepiscopus in sui suffroganei seu subjecti Episcopi diœcesi fortè commorans, ibi causas per appellationem ad se devolutas tractare velit, excipi potest, quòd extra diœcesin jus dicenti impunè non pareatur. Verùm refragantur alij, nominatim est Seraphin. *decis. 1183.* Barbosa *p.* 1. *de Offic. Episc. tit. 4. n. 61. & L.* 1. *Jur. Eccl. c. 7. n. 59. & 60.* ipséque Laym. *in c. 5. de Offic. ordin. in 6. n.* 1. & causas appellationum ab Archiepiscopo etiam in diœcesi Episcopi, à quo provocatum est, decidi posse meritò asserunt, cùm id decisum sit *cit. c. ut litigantes 5. de Offic. Ordin. in 6.* & quidem absque consensu Episcopi & partis provocatæ, ut ex *eod. cap.* manifestum est. II. Si Universitas Studiorum tempore pestis vel belli aliò commigret, Rector in aliena civitate ac velut extra suum territorium, inter Studiosos jus dicere non potest: nisi nova promissione aut juramento se obligent ac subijciant, etiam in ordine ad illum locum. Verùm etiam istud falsum esse censemus, casu, quo Universitas vel Principis auctoritate vel consensu Magistrorum aliò migrat, quamvis solùm ad tempus, ac Studiorum prosecutio ibi fiat: tunc enim ibi est Universitas; hæc autem ubi est, ibi Rector suum quasi territorium habet. Aliud foret, si Rector & Studiosi in aliquo loco convenirent alia de causa ac velut fortuitò & non constituendi ibi Musarum domicilij. III. Qui bannitum ex territorio proscriptum, offendendi facultate concessâ, extra territorium offendit, puniri potest. Hæc benè juxta doctrinam Baldi *in L.* 1. *n. 6. ff. de Hæred. instit.* ac aliorum, quòd sententia banni non excedat territorium bannientis seu ptoscribeutis. IV. Ministri judicis criminosum fugientem extra territorium, ultra illud & in alieno proseqni non possunt, multò minùs capere. Sic quoque communis cum Baldo *in c. olim. de Dolo & contum.* Bartol. *in L. quod ait lex pr. ff. ad L. Jul. de adult.* verùm de hoc plura infrà.

32. Ex dictis consequens est, non posse subditum à judice sui domicilij citari extra territorium seu locum sui domicilij, seu ut in alieno territorio compareat: quia citare est exercere jurisdictionem, *Clem. Pastoralis de sent. & re jud. L. cùm Clericis 25. & L. omnes 33. C. de Episcopis & Cler.* at jurisdictio, ut modò dictum est, extra territorium exerceri nequit. Unde *cit. Clem.* decidit, sententiam latam contra citatum extra citantis territorium existentem ipso jure nullam esse. Diximus, non posse subditum à judice domicilij extra locum domicilij citari: utrùm autem & quomodo absens à loco domicilij illuc citari possit, dicetur infrà & quomodo extraneus citari possit, ad forum contractûs, delicti, ac rei sitæ, proprio loco dicetur, quando agemus de foro contractûs, Domicilij, ac rei sitæ.

33. Regula sic declarata non uno modo limitanda est. Primus est, quem modò diximus, posse videlicet judicem in alieno territorio jus dicere, si & partes & Judex alieni territorij consentiunt. Et quamvis aliqui ultimum hunc consensum necessarium esse negent, requirunt tamen alij, quos magno nnmero adducunt Oliva *de Foro Eccl. p. 3. q. 2. n. 4.* & Sanch. *de Matr. L. 3. disp. 19. n. 8.* quia in alterius territorio absque consensu proprij judicis jurisdictionem exercens videtur injuriam illi inferre. *arg. L. 3. ff. de Offic. præf. urb. & L. 13. §. fin. ff. de Injur.* Sufficit tamen consensus tacitus, videlicet si utraque pats litigans, & territorij Judex sciant ab illo alieno jurisdictionis exercitium parari, & cùm possent non contradicant. *arg. L. sæpè ff. de Re judic. & L. Cajus ff. de pignor. action.* Alex. *in L. fin. ff. de Jurisd. n. 8.* Ugol. *Censur. tab. 1. c. 27. §. 1. n. 5.* Neque obstat textus *c. statuimus. 11. §. in nullo de Rescript. in 6.* ubi requiritur consensus expressus: quia præterquam quòd ibi agitur de quodam speciali casu, sermo est non de ordinario judice, sed de delegato, cujus potestas longè arctior est, & solùm tanta, quantam esse vult delegans.

34. Secundò limitat Oliva *L. c. n. 6.* atque ex Innoc. Panor. & Butrio *in c. Novit de Offic. legati*, Bartol. *in L. un. C. de Metrop. Berit.* Castr. *in cit L. ult. ff. de jurisdict.* Jasone, Decio & alijs, posse judicem, qui duo habet territoria, si existat in uno, jurisdictionem exercere in alio, id est, in subitos illius territorij, in quo non residet. Verùm cit. DD. loquuntur de casu, quo quis plures regiones sub sua jurisdictione continet, ut Imperator provincias Germaniæ, Legatus Pontificius plures diœceses &c. qua tamen ratione non habet plura & distincta territoria, & sic dum residens in Austria jus dicit existentibus in Suevia aut Bavaria, jurisdictionem non exercet extra territorium, quod vetat illa, quam *n.* 31. attulimus, regula.

35. Tertia, eáque propriè dicta, limitatio est, quòd juxta *Clem* 1. *de foro comp.* Episcopi, & consequenter etiam Archiepiscopi & Primates, vi injustâ à sua diœcesi expulsi, si in aliqua ejus parte nec per se nec per suos vicarios jurisdictionem exercere valent, id possint in aliqua alieni territorij civitate vel loco insigni viciniore; licentiâ tamen ordinarij illius loci priùs petitiâ, licèt non obtentâ. quod cùm concessum sit Episcopis propter ipsorum dignitatem, non facta mentione Prælatorum inferiorum, idcirco ad hos Clementinæ privilegium non extenditur. Glossa *ibi V. Episcopis*, Cardin. *n. 13.* Anchar. *n. 3.* Imò ob datam rationem probabilius est, non posse extendi ad Prælatos jurisdictionem quasi Episcopalem habentes: de quo fusè Oliva *L. c. à n. 10.* Sed & Episcopi in alieno territorio judicare queunt solùm illos, qui subditi ipsis sunt ratione domicilij; non verò eos, qui contractum in ipsorum Diœcesi inierunt, aut delictum commiserunt. Gloss. *in cit. Clem. V. subditos* communiter recepta, Anchar. *n. 12.* Card. *in §. Eisdem V. quintò quæro.* Non tamen necesse esse videtur, uti requirunt cit. Gloss. & Card. utrumque litigantem esse subditum Episcopo; sed sufficit subditum esse reum, ut tenet Panor. *in cit. Clem. V. an autem*, & latè defendit Oliva *L. c. à n. 14.*

36. Quartò limitanda est suprà posita regula & dicendum, posse extra territorium expediri causas, quæ non requirunt cognitionem judicialem, sed solùm extrajudicialem informationem, & ubi partium contentio non est. Gloss. *V. Terminos* Joan. Andr. Anchar. Card. Panor. ac alij *in c. Novit. de Offic. legati*, Bald. Castr. Jas. & Decius *in L. ult. ff. de Jurisd.* Silvester *V. Absolutio, n. 4.* Sayrus *L. 1. c. 14. n. 6.* & *L. 2. c. 21.* ac alij. Exemplum in dispensatione denuntiationis matrimonialis ponit Sanck. *L. 3. de Matr. disp. 8. n. 4.* & aliud Menoch. *L. 1. arbitr. q. 19. n. 10.* de

udice, qui liberum & absolutum arbitrium habet, ac idcirco sine causæ cognitione procedere potest. Quòd si Judex ad hoc ut extra territorium posset procedere, vellet procedere absque causæ cognitione & citatione partis, ubi hæc requiritur, processus foret nullus, cùm citatio partis sit fundamentum jurisdictionis contentiosæ & cognitionis judicialis. *§. fin. Inst. de pœn. tem. litig.* & parte non citata processus sit nullus.

37. Quintò tametsi Judex de causa ad contentiosam jurisdictionem pertinente extra suum territorium cognoscere nequit, poterit tamen juxta Gloss. *V. sed delegare*, Corrasium, Brunneman. ac alios *in L. fin. ff. de Offic. præf. Urb.* Zasius *in L. ult. ff. de jurisdict. n. 19.* Oliva *cit. q. 2. n. 20.* Struvium *exercit. 4. tit. 12. in fin.* illam alteri delegare, ut intra territorium de ea cognoscatur. Ita enim *cit. L. ult.* loquitur Ulpianus: *præfectus urbi, cùm terminos urbis exierit, potestatem non habet: extra urbem potest jubere judicare.* Sensus juxta prædictos Interpp. est, posse, dum existit extra urbem, aliquem delegare, qui judicet intra urbem. Non ignoramus variè & legi & exponi hanc legem: aliqui enim aiunt, omissam esse particulam *Nec*, & legendum esse *nec extra urbem*, & ita se reperisse in quodam manuscripto testatur Gothofredi *ibid.* Emendat Hotoman. *L. 4. obs. 13.* legitque *intra urbem.* alij denique verba *extra urbem* connectunt non verbo *jubere*, sed *judicare*, ita ut sensus sit, si intra urbem est, judicem dare posse, qui extra urbem judicet intra centesimum lapidem. Illud verum est, quod notat Glossa ab omnibus recepta *in c. Novit de Offic. legati V. omnibus*, non posse cogi subditos ad acceptandam hujusmodi delegationem. Ratio est, quia, ut suprà giximus, judici extra territorium existenti subjectio non debetur, & absens regulariter habetur tanquam privatus. Unde sicut invitus delegari nequit, qui non est subditus juxta *c. Pastoralis 11. de Offic. Ordin.* ita ob eandem rationem non potest contra invitos fieri delegatio.

38. Sextò Princeps extra territorium existens statutum facere potest, ut sentiunt lapus *in c. 2. de Constit. in 6.* Franc. *in c. Romana 5. §. Caveat de sent. Excomm.* quia statutum non requirit cognitionem judicialem, neque ut statuens sedeat pro tribunali, licet pertineat ad jurisdictionem contentiosam, quia invitos subditos ligat.

39. Septimò Judex extra territorium existens potest contra subditum procedere in notorijs, juxta Hostiens. Joan. Andr. Panor. Anchar. & Cardin. *in c. Novit de Offic. legati.* Rationem dant: quia in notorijs non requiritur causæ cognitio. *c. evidentia de accus.* & *can. Manifesta 15. 11. q. 1.* nec in notorijs requiritur citatio. *c. cùm sit Romana §. præterea de appell.* Contrarium tenent imola *in cit. c. Novit.* Jason *in L. ult. ff. de judic. n. 23.* & Decius *n. 24.* opposito ducti fundamento, quòd videlicet etiam in notorijs opus sit citatione. Verum hoc plerique alij reijciunt, & citationem necessariam esse negant, si factum est notorium, & certum simul ac notorium est absenti nullam defensionem competere. Quia finis citationis est, ut citatus se possit defendere; hic autem finis cessat, quando notorium est, nullum reo effugium & defensionem competere. Excipiunt sententiam censuræ: hanc enim negant ferri posse absque citatione, tametsi crimen, ob quod ferenda sit, negari ab notorietatem nequeat, eò quòd præter crimen etiam contumacia requiritur, hæc autem absque monitione & citatione non detur. Verùm fieri potest, ut & contumacia sit notoria, eò quòd delinquens jam antè monitus perseverârit in delicto, quo casu absque alia citatione excommunicari poterit, ut patet ex *c. 1. de judic.* & notant ibi Panor. *n. 38.* ac Decius *n. 25.*

40. Ex dictis infertur, quid respondendum sit ad celeberrimam & agitatissimam controversiam, qua quæritur, utrùm Prælatus absens suo territorio ferre in subditos censuram possit. Dicendum enim est, ferre posse, si opus non est causæ cognitione aut citatione; secùs, si hac opus sit, uti plerumque est. Videri possunt Navarr. *in Man. c 27. n. 27. n 6.* & *in c. cùm contingat 2. caus. nullit. n. 5. de Rescript.* Suar. *de Censur. disp. 5. sect. 4. & disp. 7. sect. 3.* Sayrus *L. 1. thesaur. c. 14. n. 4. & 6.* Oliva *de Foro Eccl. p. 3. q. 2. an. 24.* Delbene *de Immun. Eccl. c. 12. dub. 6.* Nobis non vacat rem pluribus examinare. Uti nec illud, an valeat absolutio à censuris facta ab Episcopo extra Diœcesin existente. Breviter dicendum est cum communi DD. quos allegat Oliva *L. c. n. 47.* valere, si fiat absque cognitione judiciali; secùs si ista adhibeatur.

41. Cùm in recensitis modò casibus extra suum territorium jus dicere possit Judex, quæstio est, an si id facit, facere debeat juxta statuta & consuetudinem ac stylum alieni territorij, in quo nunc jurisdictionem exercet, an proprij. Respondet Glossa *in cit. Clem. un. de Foro comp. V. omnimodam*, eámque secuti Anchar. *n. 13.* Card. *§. ijsdem n. 3.* & Bald. *in L. ult. ff. de jurisd.* debere judicare juxta statuta & stylum sui territorij: tametsi enim Judex in ijs, quæ ordinem judicij requirunt, servare debeat leges illius fori, in quo cognoscit, ut asserit communis sententia cum Anchar. *L. c. Panor. in c. quod Clericis de foro comp. n. 10.* Bart. *in L. cunctos populos C. de SS. Trin. n. 48.* quia tamen jus dicens in alieno territorio fingitur esse in proprio, eoipso, quòd est proprius horum litigantium Judex & non alienus, idcirco sicut stare deberet statutis sui territorij, si in isto jus diceret, ita pariter, si dicit in alieno.

§. 11.

An Lex & Præceptum ferripossit subditis in alieno territorio existentibus.

SUMMARIUM.

42. *Multiplex quæstio proponitur.*
43. *Statutum territorij non obligat subditum alibi existentem.*
44. *Neque Sententia Generalis.*
45. *Neque Præceptum.*
46. *Eadem est ratio de loco intra proprium territorium exempto.*
47. *Eadem de Legibus extra territorium non vigentibus.*
48. *Eadem de rebus extra territorium jus dicentis existentibus.*
49. *Disponens tamen in hoc territorio ligatur ejus statutis circa res etiam alibi sitas.*
50. *Subditi superioris, jurisdictionem independentem à territorio habentis ubique ejus præceptis & statutis ligantur.*
51. *Quin & alij, si alibi sui Superioris nomine versentur.*
52. *Aut si delictum, quod alibi committunt, afficiat proprium ipsorum territorium.*
53. *Possunt subditi abire extra territorium, ut ejus se statutis subtrahant.*

42. Diximus modò, judicem in alieno territorio existentem non habere ibi forum competens etiam respectu suorum subditorum, sive isti pariter in alieno territorio existunt, sive in proprio: seu, quod idem est, nou posse per se loquendo judicem in alieno territorio jurisdictionem contentiosam (de qua modò solâ hîc loquimur) exercere in suos subditos. E contrario nunc inquirendum est, utrùm existens in suo territorio exercere illam possit in suos subditos alibi existentes. Quæstio autem multiplex est. Prima de legibus & statutis, utrùm videlicet subditi extra locum sui domicilij existentes, ejus legibus & statutis obligentur. Secunda de præceptis: præceptum enim, si propriè & specificè sumatur, à lege & statuto distingui notum est: quia regulariter non fertur communitati, uti lex & statutum, sed particularibus personis, uni vel pluribus; & superioris potestate vel per mortem vel aliàs finita extinguitur, cùm è contrario lex sit stabilis & ultra mortem legislatoris ac semper duret, nisi ab eodem vel successore revocetur aut consuetudine abrogetur. Ac denique præceptum ferri potest à Prælatis inferioribus & superioribus, qui constitutionem & legem ferre nequeunt. Tertia est de sententia, quæ à superiore tanquam judice cognitâ causâ fertur. Quarta de citatione, & similibus actibus judicialibus. Addunt Franc. *in c. Romana §. Caveant de sent. Excomm. in 6.* Suar. *de Censur. disp. 5. sect. 5.* Oliva *de foro Eccl. p. 3. q. 5.* ac alij, sententiam extrajudicialem. Cujus exemplum dant *ex c. à nobis 21. de sent. Excomm.* si videlicet Episcopus dicat *Quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit.* hujusmodi sententia, quam dicunt generalem, quò distinguant à speciali, quæ fertur contra unum vel plures particulares, v. g. si hoc feceris, mulctam solves &c. hæc, inquam, generalis sententia quamvis reipsâ non videatur distingui à statuto vel lege, si pro Communitate fertur & non super uno alteróve actu particulari: discrimen tamen juxta cit. DD. hoc est, quòd per statutum prohibetur actus, simúlque pœna transgressori statuitur; sententiâ verò generali supponitur actus aliunde prohibitus, & solùm pœna dictatur. Quàm si actus aliquis particularis præcipitur omnibus de Communitate, ut si post certum aliquod delictum commissum, v. g. furtum aut conspirationem, edictum promulgetur, ut qui reum noverit, manifestet, erit præceptum generale, quale præceptum distinctum à statuto & lege, & finiendum cum præcipientis vita ac auctoritate, dari supponunt DD. ut patet ex ijs, quæ post Panor. Felin. Franc. Decium ac alios tradunt Sanchez *L. 8. de Matr. disp. 28. n. 7.* Silvester *V. delegatus q. 6. n. 7.* & *V. Mandatum q. 3.* Suar. & Oliva *ll. cc.*

43. Igitur

43. Igitur primò dubitatur, utrùm leges & ſtatuta obligent ſubditos extra forum ſui domicilij & territorium, ubi lex lata eſt, exiſtentes. Negamus cum plurimis; quorum ingentes catalogos texunt Covarr. *in c. Alma de ſent. Excomm. in 6. p. 1. §. 10. n. 3.* & Salas *diſp. 14. de leg. ſect. 5. n. 60.* Affirmat Bartol. *in L. cunctos populos C. de SS. Trin. n. 48.* aſſerens, ſtatuto generali punitivo, ut vocat, ſeu quo pœna infligitur, ligari ſubditos etiam extra territorium, ſi ſuperior illud expreſsè fecerit etiam contra delinquentes extra territorium. Cum hac Bartoli ſententia omnes tranſeunt, ait Rochus Curt. *de Conſuet. q. 13.* ſed fallitur, cùm plurimi teneant contrarium. Sed neque defendi poteſt, ut Covarr. *l. c.* loquitur, cùm *L. ult. ff. de jurisd.* & *c. ut animarum 2. de Conſtit. in 6.* expreſsè dicatur, extra territorium jus dicenti impunè non pareri: nam JC. & Pontifex ibi non defectui voluntatis, ſed defectui poteſtatis ſuperioris ſtatutum ferentis, tribuunt, quòd ejus ſtatutum extra territorium non obliget; ergo quamvis ſuperior declaret ſe aliud velle, nihil operabitur, quia non habet poteſtatem. Nec favet ſententiæ Bartoli *lex ult. ff. de Decret. ab ord. facien.* ut benè oſtendunt Covarr. *l. c.* & Navarr *in Manuali c. 27. n. 27. 3.* eúmque malè translatum aiunt ex græco in latinum: nec *L. 2. C. de Eunuchis* quia etſi ibi jubeat Imperator, *Romanæ gentis homines, ſive in Barbaro ſive in Romano ſolo eunuchos factos nullatenus quolibet modo ad dominium cujusquam transferri*, non tamen hinc ſequitur, eunuchos in Barbaro ſolo ſeu extra limites jurisdictionis Imperatoriæ transferri in dominium ſeu vendi non poſſe, cùm verba iſta *in Barbaro ſolo* non pertineant ad venditionem, ut vult Bartolus, ſed ad locum, quo eunuchi facti ſunt.

44. Hinc verò aſſerimus ſecundò cum Franco *l. c.* Butrio *in cit. c. 21. de ſent. Excomm.* Gemin. *in cit. c. 2. de Conſtit. in 6.* Navarro *l. c.* aliisque, quos referunt & ſequuntur Sotus *in 4. diſt. 22. q. 2. art. 1.* ac Oliva *l. c. n. 2.* contra Innoc. *in cit. c. 21.* & Suar. *de Cenſur. diſp. 5. ſect. 5. n. 5.* neque ſententiâ generali, de qua paulò antè *n. 41.* tametſi vim ſtatuti non habeat, ſed ſolùm præcepti, ligari ſubditos extra territorium præceptum ferentis exiſtentes: quia etiam hîc valet prædicta regula, extra territorium jus dicenti impunè non pareri.

45. Unde ulteriùs aſſerimus tertiò, etiam præcepto particulari non ligari ſubditos extra territorium exiſtentes. Et ita tenent Ægidius *diſp. 13. dub. 7. concl. 61.* Avila. *de cenſur. p. 2. c. 3. diſp. 2. dub. 2. concl. 1.* Henriq. *L. 13. c. 26. n. 1.* Sayrus *l. 1. theſaur. c. 6. n. 40.* Coninck. *de Cenſur. diſp. 13. dub. 7. n. 61.* Præpoſit. *p. 3. q. 1. de Cenſur. dub. 5. n. 31.* Delbene *de Immun. Eccl. c. 12. dub. 1. ſect. 4. n. 1.* ac alij contra Suar. *l. c.* Laym. *l. 1. theol. moral. tr. 5. p. 1. c. 4. n. 6.* Panorm. Gemin. Ugol. aliósque. Ratio eſt, quia is, qui ratione certi territorij jurisdictionem habet, uti Principes, Epiſcopi &c. præcepta non minùs, quàm leges & ſtatuta ferunt vi jurisdictionis territorialis: cùm ergo hanc exercere in ſubditos extra territorium exiſtentes non valeant, conſequens eſt, quòd ſicut ſtatuta ferre nequeunt, quæ extra illud obligent, ut fatentur adverſarij, ita pariter nequeant dare præcepta abſentibus, nam cùm Pontifex *cit. c. 2. de Conſtit. in 6.* dixiſſet, ſtatuto, quo Epiſcopus omnes, qui furtum commiſerint, excommunicat, ſubditos extra ipſius diœceſin furtum committentes minimè ligari, rationem addidit *cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè.* Neque apta ſatis eſt reſponſio, quâ dicunt, per tò *jus dicere* intelligi *ſtatutum ferre*: ſic enim propè diceretur idem per idem & ſenſus pontificiæ rationis eſſet, ideò ſtatuto Epiſcopi extra Diœceſin ſeu territorium impunè non pareri, quia ſtatuto extra territorium impunè non paretur. Igitur ſenſus eſt, jurisdictionem (contentioſam & coactivam) extra territorium nullo modo exerceri poſſe ſive per ſtatutum ſive per præceptum &c. Hinc non placet, quod aiunt Tapia *tom. 1. Catenæ Mor. l. 4 q. 16. a 4.* & Eman. Gonzalez in *c. 21. de ſent. Excom. n. 4.* ideò ſubditos extra territorium non teneri præcepto Superioris, quia dum abſunt, juſtam ignorantiæ cauſam habent: non enim Pontifex eos excuſat ob ignorantiam, ſed ob defectum jurisdictionis, quam videlicet ſuperior extra ſuum territorium non habet. ſive ergo norint ſive ignorent ſtatutum aut præceptum, non ligantur. Neque valet, quod dicunt Suar. & Laym. *ll. cc.* ſtatutum immediatè tendere ad territorium, illíque cohærere, ac idcirco neminem illo ligari extra territorium: ſententiam verò & præceptum immediatè tendere ad perſonas ſubjectas, earúmque oſſibus inhærere, quocúnque terrarum diſceſſerint. Hoc ipſum enim controverſum eſt & à nobis negatur, tum quòd textus *cit. L. ult ff. de jurisdict. & c. 2. de Conſtit. in 6.* abſolutè loquuntur; tum quòd non eſt ratio, cur præceptum magis quàm ſtatutum afficiat immediatè ipſas perſonas & non territorium. Utrumque fit ratione jurisdictionis territorialis, quæ cùm ultra territorium, ut diximus, non porrigatur, conſequens eſt, neutro ſubditos extra illud obligari. Aliàs videretur in poteſtate ſuperioris eſſe ſubditos pro arbitrio extra territorium ligare: dum enim aliquid aut præcipit aut vetat, dicere poſſet, ſe non per modum ſtatuti ita præcipere, ſed per modum ſententiæ & præcepti, quo ſui ſubditi etiam extra territorium ligantur. Qua ratione vis legum extra territorium jurisdictionis uſum non concedentium eluderetur. Non item placet, quod ait Laym. *l. c. n. 8.* rationem cur Epiſcopus extra ſuam Diœceſin ſententiam ferre non poſſit, non eſſe hanc, quòd ſubditos extra territorium non habeat; ſed iſtam, ne in aliena Diœceſi ferens ſententiam cenſuræ alienum territorium invadere & violare videatur: quà ratione ceſſante nihil obſtare, quò minùs in ſua Diœceſi exiſtens jurisdictionem in ſuos alibi exiſtentes exerceat. Hinc enim ſequeretur, quòd non tantùm voluntariam, ut ipſe infert, ſed etiam contentioſam jurisdictionem in ſubditos abſentes exercere poſſet, & ſic ſtatuta facere, quibus in abſentia teneantur, dummodo in ſua Diœceſi exiſtat. Hoc autem ipſemet negat *l. c. n. 6.* & *l. 1. tr. 4 c. 11. n. 1.*

46. Quæ tradita modò ſunt de territorio alieno, pariter procedunt de loco intra proprium territorium exempto: nam neque in iſto ſubditus ligatur ſtatutis & præceptis ſui Principis. Sumitur *ex c. 1. de Privil. in 6. V. dummodo ſit in loco exempto commiſſum.* Ratio patet ex dictis: quia eſſe in loco exempto territorij, idem eſt ac eſſe extra territorium. Ideò enim locus dicitur exemptus, quia eximitur à jurisdictione ejus, cui aliàs ratione territorij competeret jurisdictio: non ergo poterit jurisdictionem contentioſam ibi exercere, niſi in caſibus à jure expreſſis. *Clem. Archiepiſcopo de Privil. c. Epiſcopus 7. de Offic. Ordin. in 6. c. un. §. fin. de ſtatu Regular. in 6.* Verùm hæc intelligenda ſunt duntaxat de loco plenè exempto, in quo videlicet Princeps territorialis vel Epiſcopus nullam omnino jurisdictionem habet: ſecùs, ſi tantùm perſonæ certæ exemptæ ſunt, v. g. Regulares. Tunc enim Clericus ſæcularis aliúsve Epiſcopi ſubditus commorans in Monaſterio exempto ſubjacet ſtatutis Diœceſis, & in illo delinquens puniri ab Epiſcopo poteſt, ut benè notant Anchar. & Franc. *in cit. c. 2. de Conſtit. in 6.*

47. Procedunt inſuper prædicta non tantùm de legibus territorio proprijs, ſed etiam de communibus, ſi quis in loco verſetur, ubi leges communes per privilegium vel conſuetudinem non vigent, ut cum communi tradunt Suar. *L. 2. de Feſtis c. 14.* Sanchez *L. 1 Moral. c 12 n. 28* Laym. *cit. c. 11. n. 4.* Hinc ſi quis tempore quadrageſimæ hinc abeat, veniátque in Diœceſin, ubi permiſſus eſt eſus carnium, poterit ibi eas comedere, tametſi hic eſus in loco domicilij non ſit permiſſus.

48. Denique procedit aſſertio non tantùm de perſonis, ſed etiam de rebus extra territorium jus dicentis exiſtentibus: ſtatutum enim, quod hîc fit, non comprehendit res alibi exiſtentes, tametſi earum poſſeſſor hîc ſit, & ſtatutum condenti ſubjectus, ut poſt Bart. Bald Caſtr Alex. Jaſon Cephal. Curt. Sen. ac aliorum communiſſimam tradunt Marta *p. 4. de jurisdict. caſu 53. n. 10.* Petr. Barboſa *ad L. exigere dotem 65. ff. de judic. n. 163.* Menoch. *conſil. 672. n. 2. & conſ. 656. n. 5.* Gaill. *L. 2. obſ. 124. n. 9.* & quamvis Bartol. aliſque apud Gabrielium *L. 6. tit. de ſtatut. concl. 8. n. 27.* diſtinguant inter ſtatutum favorabile & odioſum, hócque fateantur non extendi ad res alibi ſitas, benè tamen illud: quam ſententiam doctè propugnant Illuſt. & Excell. D. Schmid & Præpoſ. nob. D. de Baſſis *Semicent. 1. Controv. 38. à n. 7.* alij tamen complures apud Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 4. n. 3.* ſine diſcrimine id aſſerunt etiam de favorabili. Meliùs alij reijciunt diſcrimen, quod facit idem Bart. in *L. 1. C. de ſum. Trin.* dum ait, ſi ſtatutum dirigitur in perſonas, ex. gr. dicendo *ſolus primogenitus ſuccedat*, intelligendum eſſe etiam de bonis extra territorium exiſtentibus; ſecùs, ſi dirigatur in rem, e. g. *bona defuncti perveniant ad ſolum primogenitum.* Hoc, inquam, diſcrimen complures reijciunt, & rejecit Camera Imp. teſte Mynſing. *cent. 5. obſ. 19.* aiúntque, in neutro caſu extendi ſtatutum ad bona alibi ſita. Quod modò dictum eſt de lege municipali, dicendum eſt cum communi DD. etiam de Conſuetudine locorum: nam neque iſta porrigitur ad res alibi ſitas, ut cum Bart. Bald. Jaſ. Panor. Felin. Ruin. Tiraq. aliſque tradunt Gabriel. *l. c. concl. 9.* Covarr. *de ſponſal. p. 2. c. 7. n. 7.* Oliva *l. c. n. 5.* Ex quibus inferunt, quòd ſi Statutum vel Conſuetudo alicubi ferat, ut conjuges ſibi invicem ab inteſtato ſuccedant, vel ut parens liberos habens ſuperſtites aut fi-

lius aſcendentes, non niſi de tertia bonorum parte diſponere poſſint, vel ut primogenitus in omnibus bonis ſuccedat &c. id locum non habeat in bonis ſitis extra territorium, ubi hujusmodi ſtatutum vel conſuetudo viget. Hoc tamen Gaill. *l. c. in fin.* cum Baldo aliſque limitat quoad bona mobilia & nomina debitorum; hæc enim etſi ſint extra territorium ſtatuentis, cenſeri tamen præſentia in loco, in quo erat perſona teſtatoris tempore conditi teſtamenti, eò quòd reſpiciant perſonam, immobilia verò territorium. Indidem ſequitur, ut obſervat Oliva *l. c. n. 25.* ſtatuta & conſuetudines ſæcularium non habere vim quoad bona Eccleſiaſtica, cùm ſint exempta ab eorum foro & poteſtate *c. Eccl. ſanctæ de Conſtit. c. cùm laici de reb. Eccl. alien.* ac propterea extra eorum territorium eſſe cenſeantur, cùm paria ſint extra forum eſſe & ſtatutis non ligari.

49. Quamvis autem ſtatutum & conſuetudo, queis certa ſolemnitas contractibus, vel diſpoſitioni ultimarum voluntatum præſcribitur, non extendatur ad actus geſtos extra territorium ſtatuentis, ligat tamen omnes ſubditos, imò etiam non ſubditos, qui diſponunt vel contrahunt intra territorium ſtatuentis, etiam quoad bona alibi ſita: quia quoad formam actûs ſemper attenditur ſtatutum & conſuetudo loci, ubi actus celebratur. *L. ſi fundus 6. ff. de Eviction. L. 2. ff. quemadmodum teſtam. aper.* Fusè de hoc Gaillius *L. 2. obſ. 8. in fine* & *obſ. 123.* Mynſing *cent. 2. obſ. 82.* & *cent. 5. obſ. 20.* Carpz. *p. 3. jurispr. for. conſtit. 6. defin. 12.* Gabrielius *L. 6. tit. de conſuet. concl. 2.* Brunnem. *in cit. L. 6.* Ex quo deducunt Bart. Aretin. Bald. Angel. Caſtr. Valaſc. ac alij apud Oliva *l. c. n. 31.* quòd teſtamentum coram duobus aut tribus teſtibus conditum in loco, ubi hic teſtium numerus ſufficit, valeat etiam quoad bona alibi ſita, ubi major numerus teſtium requiritur.

50. Limitanda tamen hactenus dicta cenſemus cum communi DD. & ſic aſſerimus quartò: illorum Superiorum, qui non habent jurisdictionem vi alicujus territorij aut quaſi, qualem exercent Principes & domini territoriales, Epiſcopi, & Rectores Univerſitatum, ſed independenter à territorio jurisdictionem aut poteſtatem immediatè in perſonas habent, uti habent Prælati Regulares in ſubditos Religioſos, patres in liberos, domini in ſervos: horum, inquam, Superiorum ſtatutis & præceptis ligantur ſubditi, ubicunque exiſtunt. Ratio diſcriminis hos inter & illos eſt: quia Epiſcopus v. g. jurisdictionem immediatè habet in territorium, & ratione hujus in perſonas, quæ proinde, ſi illo abſint, ejus jurisdictione non ampliùs ligantur: Prælatus verò Regularis jurisdictionem immediatè habet in perſonas Religioſorum territorio non alligatam, quæ proinde iſtos comitatur, quocúnque abeant.

51. Limitamus ulteriùs & aſſerimus quintò cum Coninck *l. c.* ac alijs: etiam domini territorialis, v. g. Epiſcopi, præceptis obligantur ſubditi extra Diœceſin exiſtentes, ſi nomine ejusdem vel capituli legatione alióve munere fungantur aut negotio: nam ratione hujus manet perſona ſubjecta, & ſic quoad illud præcepta abſenti dari poſſunt; tum quòd iſte hac ratione moraliter eſt in territorio & ſub jurisdictione ſui Epiſcopi, & ab hoc actu adhuc dependet; tum quòd Epiſcopi intereſt, benè geri negotium à ſubdito, ac proinde iſtum dirigi in illo poſſe.

52. Hinc conſequens eſt alia limitatio, aſſerimúsque ſextò: ſubditi etiam abſentes obligantur ſtatutis & præceptis ſui territorij, ſubjacéntque pœnis in transgreſſores ſtatutis, ſi factum vel delictum afficit ipſum territorium & in ipſo aliqua ratione committitur. Sic tenent cum communiſſima DD. Covatr. *in c. Alma de ſent. Excom. in 6. p. 1. §. 20. n. 3.* Salas *de leg. diſp. 14. ſect. 5. à n. 71.* Suar. *de leg. L. 3. c. 32. n. 8.* & *diſp. 5. de Cenſur. ſect. 4. &* 5. Bonacina *de leg. diſp. 1. q. 1. pun. 6. n. 67.* contra Gabrielem *in 4. diſt. 28. q. 2. concl. 6.* & Baſil. Pontium *L. 5. de Matr. c. 7. n. 20.* Exempla ſunt: ſi quis in alio territorio ſtans vulneret quempiam ſtantem in iſto; aut ſi Clericus Beneficiatus à Diœceſi abſit & hîc in loco Beneficij non reſideat; aut abſens curet extrahi frumentum hinc exportari vetitum, vel importari merces huc invehi vetitas; aut cum re aliena hinc aufugerit & non reſtituat; aut alijs debitis, ac obligationibus, ad quas hîc tenetur, non ſatisfaciat, aut contra prohibitionem vel alteri Principi militet, vel alibi mercaturam exerceat &c. quia iſti, tametſi abſentes, hîc tamen peccant, dum omittunt, quod faciendum hîc erat; aut committunt, quod erat omittendum, ceditque eorum factum vel omiſſio in ſpeciale vel damnum vel injuriam proprij territorij.

53. Cùm ſubditi, exceptis caſibus modò enarratis, non ligentur ſtatutis ſui territorij, dum extra illud degunt, dubium oritur, an de induſtria inde abire poſſint eo fine, ut ſe ejus ſtatutis ſubtrahant. Negant Silveſter *V. Jejunium q. 2.* Vaſq. *in 3. p. q. 98. art. 2.* Salas *de legib. diſp. 14. ſect. 5. n. 63.* Rebell. *de juſt. p. 2. L. 2. q. 7. ſect. 3. n. 16.* Leſſ. *de Juſt. L. 4. c. 2. n. 60.* aliſque complures. Nos affirmandum cenſemus cum Sanchez *L. 3. de Matr. diſp. 18. n. 29.* & *L. in Decal. c. 11. n. 35.* Suar. *tom. 1. de Relig, L. 2. c. 13. n. pen.* Baſil. Pont. *L. 5. de Matr. c. 9. n. 4.* Palao *tr. 3. diſp. 1. pun. 24. §. 5. n. 4.* Bonacina *de leg. diſp. 1. q. 5. pun. 6. n. 64.* Delbene *de Immun. Eccl. c. 12. dub. 2. ſect. 1. n. 1.* aliſque. Nihil enim prohibet, quin id fieri poſſit: tametſi enim quisque teneatur legibus proprijs ſui domicilij, quamdiu ibi eſt: nulla tamen lex eſt, quæ jubeat ipſum ibidem manere. Licitè ergo abit, & dum abſens eſt, lege ſolutus eſt. Verum quidem eſt, dolum & fraudem nemini debere patrocinari. *C. ſedes* & *c. Ex tenore de Reſcript.* ſed negamus, hîc fraudem intervenire. quia *nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur. L. 55. ff. de R. J.* Hinc altiùs tollendo poteſt quis ædes vicini obſcurare intermiſſo legitimo ſpacio. *L. 14. ff. de ſervit. urb. L. 26. ff. de Damno inf. L. 8. C. de ſervit. & aq.* niſi absque ſuo commodo & ex ſola malitia (cui non eſt indulgendum) id faciat. *L. 61. ff. de R. J. L. 38. ff. de R. V. L. 1. §. 12. ff. de aqua pluv.* In fraudem ſtatuti is agit, qui tenetur in loco manere, indéque abit absque neceſſitate vel licentia, v. g. Beneficiatus ex loco Beneficij, aut ſi medijs obſervandæ legis, quæ tenetur procurare, obſtaculum ponit. Ex dictis conſequens eſt, non peccare, qui ex diœceſi, in qua eſt dies feſtus aut jejunij, abit in aliam, ubi feſtum aut jejunium non obſervatur, ibíque opus ſervile faciat, aut comedat. Exemplum aliud dant cit. DD. de eo, qui è loco, ubi Tridentinum Concilium receptum eſt, eò abit, ubi receptum non eſt, eo fine, ut ibi clandeſtinè matrimonium contrahat: aiunt enim tale matrimonium valere. Sed falluntur: eſt enim invalidum vi decreti Urbani VIII. quod refert Card. de Lugo *L. 1. Reſp. Mor. dub. 36.* niſi ibi, ubi contrahit, figere velit domicilium.

§. III.

An Judex contra ſuos ſubditos in alieno territorio exiſtentes procedere poſſit.

SUMMARIUM.

54. Nec Realis Citatio fieri poteſt in alieno territorio.
55. Nec Verbalis.
56. Sed implorandus eſt Judex territorij, ubi reus moratur.
57. Sententia judicialis obligat etiam abſentes.
58. Executio tamen in alieno territorio fieri nequit.

54. Ubi deciſum modò eſt, non poſſe leges & præcepta ferri ſubditis extra ferentis territorium exiſtentibus: indagandum reſtat, quatenus Judex intra ſuum territorium procedere judicialiter poſſit contra ſuos ſubditos extra illud exiſtentes. Potiſſima quæſtio eſt de Citatione, Sententia, ejúsque Executione. Illam de Citatione Angel. in *L. 2. ff. de jurisd. n. 6.* & Jaſon *n. 24.* aiunt eſſe valde dubiam & egere Cæſarea deciſione. Obſcuram certè reddiderunt multi DD. qui parùm diſtinguunt inter illam, quâ ſubditus extra locum domicilij exiſtens citatur, & eam, quâ extraneus ad locum delicti, contractûs, aut rei ſitæ. de hac ſeparatim ſuo loco agemus, quando explicabimus modos ſortiendi forum per delictum, contractum &c. De illa prima nunc agendo facilè convenit inter omnes, citationem realem, quæ fit per capturam, in alieno territorio fieri non poſſe, quia, qui in alieno territorio jurisdictionem exercet, territorium violare dicitur, ideóque injuriarum tenetur, ſi fugientem inſequatur, & ſine licentia domini territorij capiat, adeò, ut captus ante omnia relaxari debeat. *L. fin. ff. de Offic. Præf. urb. L. 1. & 2. de Offic. Proconſ. L. 3. ff. de Offic. Præſid. Clem. quamvis de foro comp.* fusè Farin. *L. 1. Prax. crim. tit. 1. q. 7. n. 40.* In Romano tamen Imperio juxta Receſſum Auguſtæ Vindel. erectum Anno 1559. §. und wiewol Magiſtratus offenſus in territorio hoſtes & turbatores pacis publicæ die gefährliche Reiſigen und Fueß-Knecht / Rauber und Mörder / palantes equites & pedites graſſatores, prædones, & latrones perſequi etiam in alieno territorio poteſt, & capere, ita tamen, ut ibidem juri ſiſtantur, nec ex loco, ubi capti ſunt, in alienam jurisdictionem abſtrahantur. Gaill. *L. 1. de pace publ. c. 16. n. 25.* Mynſing. *cent. 2. obſ. 28.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 33. n. 69.* Illi quoque, qui obedientiam perpetuam debent, poſſunt propriâ auctoritate Superioris ubique capi, ut ſi Religioſus fugiat è Monaſterio, uxor à marito, ſervus à domino &c. uti ex *L. ſi quis 1. C. ubi*

quis

quis de curiali colligunt Baldus *ibid. n. 1.* Salicet. Caſtr. ac alij, & ſi non eſt quæſtio de obedientia, etiam propria auctoritate reduci poſſunt. Si verò Religioſus neget, ſe eſſe ſubditum hujus Prælati, vel fœmina ſe diffiteatur ſeſe uxorem, aut ſervus dicat ſe eſſe liberum, vel huic domino non ſubjectum, deductio fit ad judicem, cui formula, quæ *cit. L. 1.* præſcribitur, in cognoſcendo ſervanda eſt. Et ita quoad apoſtatas Religioſos in praxi ſervatur. Perez. *in Cod. cit. tit. n. 4.* Idque procedit, non ſolùm ſi Religioſus, ſervus, uxor, filius aufugit, ſed etiam, ſi cum licentia abijt, ſtatuto tamen tempore & vocatus non redit. Rationem dat Avila *p. 2. de Cenſur. c. 3. diſp. 2. dub. 4.* quia hujusmodi captura non fit per viam jurisdictionis, ſed habet, rationem vindicationis & neceſſariæ defenſionis. Eódem pertinet, quod tradunt Bapt. Caccial. *tr. de debit. fugit. q. 7.* & Perez. *l. c.* debitorem fugitivum repertum in alieno territorio poſſe propria auctoritate capi, etiamſi ibi non contraxerit, nec alia de cauſa forum ſortitus ſit. Alij videntur requirere, perſecutionem cœptam eſſe in proprio territorio, dum aiunt, licitum eſſe, in continenti furem vel debitorem fugientem perſequi, & quæ portat ei auferre, ſi cauſa fugientis ſit notoriè mala & non controverſa. Videatur Gail. *L. 2. obſ. 44.*

55. Cùm certum ſit, Citationem Realem in alieno territorio fieri non poſſe extra duos caſus modò enarratos, ſolùm dubitatur de Verbali. Hanc extra citantis territorium fieri poſſe aſſerunt poſt Cynum, Bartol. ac Boſſium Gail. *L. 1. obſ. 56. in fine*, Zanger. *de Exception. p. 2. c. 1. n. 170.* ac alij. Diſtinguit (nulla tamen diſcriminis allata ratione) Scaccia *L. 1. de judic. cauſ. c. 40.* inter cauſas civiles & criminales, & in his negat *n. 6. §. tertium caſum* citari etiam verbaliter poſſe ſubditum ex alieno territorio ad ſuum proprium; in civilibus verò concedit *n. 9. quæro ſecundò.* alij aliter diſtinguunt, præcipuè legiſtæ, quos refert idem Scaccia *cit. n. 6. §. inſurgit*, aiúntque, ſi territorium utrumque ſit ſub eodem Principe, poſſe judicem unum citare ex territorio alterius, etiam ſine hujus requiſitione ac conſenſu; ſecùs non. Nobis ſecluſa conſuetudine & conſiderato ſolo Jure ſcripto cum communi Canoniſtarum, quam referunt Aretin. *conſil. 135.* & Clarus *L. 5. ſent. §. fin. q. 31. n. 20.* ac cum Andr. de Iſern. aliiſque ſequuntur Maranta *p. 6. ſpeculi tit. de citat. n. 40.* & Berlich. *p. 1. Concl. pract. 11. n. 3.* dicendum videtur, etiam citationem verbalem in alieno territorio fieri non poſſe, ſive cauſa criminalis ſit ſive civilis, juxta textum *Clem. Paſtoralis 2. de ſent. & re judic. §. ut illud tanquam notiſſimum*, *§. Nos quoque Regis*, & *§. Rurſus non eſt ſilentio*, cujus auctoritati non obſtat, quòd temerariè ac impudenter vilipenditur à Cyno, quem propterea meritò reprehendunt Berlich. *l. c.* quamvis heterodoxus, & Vincent. Gravina *de Ortu & Proceſſu Juris Civil. n. 171.* accedit, quòd *L. 1. §. 2. ff. de Requir. vel abſent. damn.* & *Novell. 134. c. 5.* abſolutè, & absque mentione citationis verbalis per nuncium faciendæ, decernitur, literas dandas ad judicem tetritorij, ubi reus latitat. Hícque modus requirendi per literas judicem loci, in quo moratur citandus ſubditus, communiter ſervatnr teſte Alberico *in cit. L. 1. n.* Claro *L. c. n. 19.* Maranta *cit. n. 40.* Scaccia *cit. n. 6.* aſſertio procedit etiam tunc, quando plures judices ſunt ſub eodem judice ſupremo, & ſeparatas jurisdictiones habent, uti ſunt plures Præfecti & Præſides ſub eodem Principe, plures Principes ſub eodem Imperatore & Rege: nec enim unus è territorio alterius citare reum poteſt, niſi requiſitione factâ & implorato ſubſidio illius, in cujus territorio reus moratur. *Novell. 15. c. 6. §. 1. cit. L. 1. §. 2. ff. de Requir. vel abſ. damn. L. quod promulgatis 2. C. de Offic. Præf. urb. L. fin. ff. jurisd.* fusè Berlich. *l. c. n. 15.* Quod ait Gail. *l. c.* ſubditum quocunque ſe verterit, ſemper manere ſubditum, ac propterea in loco domicilij citari poſſe, nimium probat; nam ſequeretur, ſubditum etiam abſentem teneri ſtatutis ſui domicilij, nec valeret illa regula ſuprà allata extra territorium jus dicenti impunè non pareri.

56. Quòd ſi quæras, quid faciendum ſit, ſi Judex territorij alieni, ubi reus moratur, per literas ſubſidiales requiſitus, illum ſiſtere legitimo judici nolit, reſpondet Scaccia *L. c. n. 7.* duo remedia ſuppetere. Primum ex Hoſtienſi, Felino, Dyno, & Afflict. Idque haud dubiè ſecuriſſimum & ordinarium, ut ſuperior adeatur, qui illum judicem renuentem compellat. Alterum ex Bart. Neviz. Boſſ. ac Moder. ut Judex rei per ſe ipſum citet, quoad omnes, ut ait, effectus condemnationis. Huic remedio ſaltem tunc locus erit, quando ſuperior nullus eſt, qui illum alterum judicem compellat: ne videlicet curſus Juſtitiæ ſufflaminetur, & actor damnum ferat, reúsque impunè deliquerit. Verùm de hoc infrà fuſiùs dicetur *à n. 143.*

57. De ſententia, quæ non extrajudicialiter tanquam ſtatutum vel præceptum (ut ſuprà dictum eſt *n. 42.*) ſed cognitâ cauſâ fertur in judicio, certum eſt, quòd obliget etiam abſentes; ſive ſit lata in ſubditos ſive in extraneos forum ratione vel contractûs, vel delicti, vel rei ſitæ ſortitos; ſive lata ſit in præſentes, ſive in abſentes contumaces, juxta *L. de unoquoque 47. §. 1.* & *L. Contumacia 53. ff. de Re judic. Auth. Qua in provincia §. Eo autem C. ubi de crim. agi oport. L. properandum 13. §. 3. C. de judic. L. Et poſt 73. §. fin. ff. eod. L. Ea quæ 7. C. quom. & quand. Judex. c. Poſtulaſti 14. de foro comp.* Imò tametſi lata ſit in abſentes non contumaces, dummodò præſentes litem fuerint conteſtati, & ab illa non appellârint. *L. fin. C. quom. & quando Judex*, & DD. *ibi*: quia etſi vis ſtatuti non tranſeat ultra territorium, tranſit tamen ſententiæ, cùm in judicio quaſi contrahatur à partibus juxta *L. licet 3. §. 11. ff. de Peculio.* ejúsque obligatio inhæreat oſſibus perſonæ, quocunque cum ea tranſiens, ſicut obligatio ex contractu. Quod etiam de abſente condemnato procedit, *quia contumacia ejus pro præſentia eſt. cit. Auth. Qua in provincia.*

58. Executio tamen nec in perſona nec in rebus extra territorium exiſtentibus fieri poteſt à judice ſententiam ferente, ſed requirendus eſt Judex territorij, ubi ſitæ ſunt. Patet cùm ex modò dictis *n. 54.* tum ex *c. Poſtulâſti 14. de foro comp. c. Romana 1. §. 3. eod. in 6. L. A Divo Pio 15. §. de Rejud.* Hinc etſi confiſcatio bonorum trahatur ad bona exiſtentia etiam in alio territorio, eáque applicanda ſint Cameræ ſeu fiſco loci, ubi confiſcationis ſententia lata eſt, & habens poteſtatem ſuper perſonis delinquentium, habeat ſimul ſuper eorum rebus ubicunque ſitis: executio tamen fieri nequit, niſi per judicem loci, ubi bona ſunt ſita; ne jurisdictiones confundantur, quod fieri non debet *can. Pervenit. 7. q. 1. L. 1. C. de jurisd.* & Gloſſ. *ibi V. Auxilium Novell. 15. c. 2.* Ille verò per litteras mutui compaſſûs ſeu ſubſidiales imploratus auxilium ſuum promptè impendere debet, cùm una jurisdictio per aliam adjuvanda ſit, *cit. L. 15. §. 1. ff. de Rejud.* De hac executione à judice territoriali facienda eleganter text. *L. 2. C. de his, qui latron. L. Epiſcopale C. de Epiſc. aud. cit. c. 1. §. 3. de foro comp.* Bartol. *in cit. L. 15. col. 2. n. 4. & 5.* Tuſcus *lit. I. concl. 466.*

§. IV.

An Jurisdictio Voluntaria in ſubditos alibi exiſtentes exerceri poſſit.

SUMMARIUM.

59. Jurisdictio voluntaria in alieno territorio exerceri poteſt.
60. 61. Explicatur aſſertio per varios caſus.
62. Excipiuntur actus voluntaria Jurisdictionis cognitionem judicialem requirentes.
63. Etiam Delegatus hanc jurisdictionem extra territorium exercere poteſt.

59. Jurisdictionem contentioſam extra territorium exerceri non poſſe hactenus monſtratum eſt. Quin poſſit voluntaria, nihil obſtat: non quidem *L. fin. ff. de jurisd.* & *Clem. 1. de foro comp.* cùm loquantur ſolùm de contentioſa: non ratio ſuprà allata, cùm voluntaria ordinarium Juris proceſſum aut judicem pro tribunali ſedentem non requirat, ac idcirco alteri judici, in cujus territorio exercetur, nulla injuria inferatur, eò quòd nihil in perſonas, nihil in res earum ſtatuatur, nemo citetur, nemo in jus trahatur, omnia conſtent favore quodam, & vel liberationem vel libertatem vel pietatem habeant, uti eſt emancipare, adoptare, eligere ad Beneficia, confirmare, conferre &c. Igitur exerceri extra proprium territorium poſſe tenent Gloſſ. & DD. *in c. Novit.* & *c. pen. de Offic. leg.* Hoſtiens. ac alij in *c. quia diverſitatem* & *c. poſt electionem de conceſſ. præb.* Bald. & Alberic. in *L. Emancipari ff. de adoption.* Gloſſ. Jaſ. Hippol. Dec. in *L. ult. ff. de jurisd.* Covarr. *L. 3. var. c. 20. n. 8.* ubi cum Decio ac alijs teſtatur eſſe communem. Patet ex *L. omnes 2. ff. de Offic. Proconſ.* & *L. Emancipari 36. ff. de adoption.* aſſertio procedit non tantùm de jurisdictione, quæ competit jure communi, ſed etiam de illa, quæ jure ſingulari ſeu ex privilegio vel præſcriptione, ut contra Romanum *ſingulari 48.* & Curt. Junior. *in L. ult. ff. de jurisd. col. 1.* obſervant. Covarr. *l. c. n. 9. §. cæterùm*, & Oliva *p. 3. de foro Eccl. q. 10. n. 4.* quia jura non diſtinguunt inter unam & alteram.

60. Hinc (ut nonnulla exempla ponamus) deducunt legiſtæ I. actum legitimationis in omni loco fieri poſſe, cùm ad voluntaria-

riam jurisdictionem spectet. Bald. *in L. pen. q. 7. de sum. Trin.* Covarr. *p. 2. de sponsal. c. 8. n. 17.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 33. n. 27.* Idem tradunt de investitura Stephani *l. c. n. 30.* & Sylvan. *tr. de Feud. recogn. q. 91. n. 2. 5. & 9.* Quin non solùm vasallum investiri in feudo extra territorium, sed etiam alia regalia à Principe exerceri posse tradit cum Andr. de Isern. & Afflict. Chassan. *ad Consuetud. Burg. rubr. de just. n. 74.* inferunt II. cum Bart. *in L. in hac 30. C. de Donat.* ac alijs Gail. *L. 2. obs. 39. n. 28.* Wurmbser *tit. 43. obs. 2. q. 3.* Gabrielius *tit. De Donat. concl. 1. n. 56.* Fichard. *vol. 1. consil. 7. n. 8.* Modest. Pistor. *consil. 20. n. 26.* Natta *consil. 528. n. 10.* contra Vaud. *L. 1. var. qq. c. 11.* Colerum *p. 2. de process. execut. c. 1. n. 9.* ac alios (quorum opinionem veriorem magisque receptam ait Menoch. *consil. 84. n. 51.*) insinuationem donationis coram quocunque judice etiam non suo fieri posse: eò quòd causæ cognitionem & per consequens partis citationem, & decretum non requirat, sed simplicem duntaxat approbationem, imò juxta multos DD. ne istam quidem, ac proinde ad actus voluntariæ jurisdictionis pertineat. Quamquam altera opinio negans magis fundata videri possit *in L. 30. & 31. C. de Donat.* & *L. un. C. de Offic. judicis alien.* Inferunt III. Decius in *L. ult. ff. de jurisd.* & Oliva *De foro Eccl. p. 3. q. 10. n. 20.* gradum Licentiæ & Doctoratûs conferri extra territorium & Academiam posse, eò quòd collatio pertineat ad voluntariâ jurisdictionem. Colligunt IV. Notarij à SS. Pontifice vel Imperatore, aut ejus Comite Palatino creati, instrumentum fidem facere etiam extra territorium creantis, eò quòd conficere instrumenta sit actus voluntariæ jurisdictionis. *L. 1. & 2. ff. de Offic. Procon. L. Emancipari ff. de Adopt. L. Non solùm §. Et qui ff. de Excus. tut.* Gail. *L. 2. obs. 71. n. 13.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 33. n. 71.* cum communi. Colligunt denique V. Gail. *L. 2. obs. 123.* Nic. Everhard. Jun. *L. 2. consil. 28. n. 76.* Laym. *L. 1. th. Mor. tr. 4. c. 12. n. 5.* Vasq. *in Opusc. tr. de Testam. § 1. dub. 1.* Oliva *3. p. de foro Eccl. q. 4. n. 40.* Illust. D. Schmid, & Prænob. D. de Bassis *semicent. 1. qq. for. contr. 38. n. 7.* cum Bart. Bald. ac communi DD. forensem posse condere testamentum cum illa minore solemnitate, quæ in loco, ubi condit, statuto vel consuetudine recepta est, illúdque valere etiam quoad bona alibi sita: eò quòd constitutio testamenti alteriúsve ultimæ voluntatis sit jurisdictionis voluntariæ. Dissentit cum Oldrado Fachin. *L. 5. c. 90. & 91.* hanc doctrinam eo duntaxat casu admittens, quo forensis loci oneribus se subijcit, cujus favoribus vult gaudere.

61. Inferunt indidem Canonistæ I. Beneficia Ecclesiastica conferri ab Episcopo posse existente in aliena Diœcesi. Selva *tr. de Benefic. p. 3. q. 40. & 63.* Grott. *in c. ult. de constit. in 6.* Covarr. *l. c.* Idem de Vicario Generali plerique tradunt contra Baldum, Francum, ac alios, quorum doctrina, ut ait Covarr. ex eo corruit, quòd hæc jurisdictio sit voluntaria, adeóque extra territorium exerceri possit. Inferunt II. Licitum esse Episcopo (nisi contraria alicubi consuetudo obstet) in aliena Diœcesi sine licentia illius Ordinarij sacrificare in Pontificalibus, seu cum mitra & pedo. Panor. *in c. ult. de Translat. Episc. n. 4.* Gloss. & Host. *in Clem. ult. de privil.* Silvest. *V. Patriarcha §. tertium*, ac alij, quos citat & sequitur Delbene *de Immun. Eccl. c. 12. dub. 2. sect. 4.* Nec obstat, quòd Archiepiscopus extra suam Diœcesin Pallio Archiepiscopali uti nequit: quia strictior est usus pallij quàm pontificalium, ut ait cit. Glossa. Pariter non obstat Trident. *sess. 6. c. 5. de Reform.* ubi dicit. *Nulli Episcopo liceat cujusvis privilegij prætextu pontificalia in alterius Diœcesi exercere, nisi de Ordinarij loci expressa licentia &c.* ibi enim per exercitium Pontificalium intelliguntur actus Ordinis Episcopalis, quales sunt Ordines conferre, Chrisma conficere, Altaria & Ecclesias consecrare, degradare &c. Hujusmodi actus vetitos esse Episcopo in aliena Diœcesi absque licentia Ordinarij loci, constat ex cit. Tridentini decreto junctâ Cardinalium declaratione. Gestare autem Pontificalia non tam est actus & exercitium, quàm signum Jurisdictionis & potestatis Episcopalis. An autem saltem prima Tonsura in aliena Diœcesi conferri possit, controversum est inter DD. nec vacat hîc discutere. Inferunt III. Sanchez *L. 3. de Matr. disp. 19. n. 11.* alíque, quos allegat, posse Parochum matrimonio sui subditi assistere in aliena Parochia absque licentia proprij Parochi loci; eò quòd hæc assistentia actus jurisdictionis non sit, & quamvis ad eam reduci possit, seu similitudinem quandam jurisdictionis habeat, non tamen pertineat ad contentiosam, sed ad voluntariam: Inferunt IV. tenéntque teste Sanchezio *l. c.* & Oliva *l. c. n. 7.* plerique, posse Parochum suos subditos in aliena Parochia validè & licitè à peccatis absolvere: etsi enim non tantùm Medicum Spiritualem, sed etiam judicem agat, ejus tamen tribunal est arcanum & jurisdictionem solùm in foro interno exercet, quâ non turbat jnrisdictionem alienam. Notat tamen cum Sanchezio ac alijs Laym. *L. 1. Th. Moral. tr. 4. c. 5. n. 4.* hujusmodi actus voluntariæ jurisdictionis in alieno territorio exercendos esse ferè privatim & non publicè, quo scandalum & confusio evitetur.

62. Verùm modò dicta non usque adeò certa sunt, quin in controversiam vocari possint. Inprimis enim multa sunt, quæ pertinent ad voluntariam jurisdictionem, cognitionem tamen requirunt, ac proinde partis citationem, qua de causâ reducuntur ad contentiosam, & sic in alieno territorio expediri nequeunt. Unde distinctione opus est: nam aliqua sunt, quæ cognitionem & discussionem exigunt, sed non judicialem, quia non est pars, quæ se opponat. Talia sunt dispensatio in votis, juramentis, & legibus, concessio privilegiorum ac gratiarum, confirmatio electionis, collatio Beneficiorum & Officiorum, manumissio, legitimatio &c. quæ etsi examine aliquo indigeant, utrùm v. g. dignus sit, qui prensat Officium, an preces veritate nitantur & causa dispensandi subsit, an legitimè facta sit Electio aut præsentatio &c. sæpe tamen nulla intervenit partium contentio, quæ cognitionem judicialem requirat, sed extrajudicialis tantùm & simplex informatio capienda est. Hæc extra territorium expediri posse dicimus cum Jasone *in L. fin. ff. de jurisd. n. 11.* Panorm. *in c. Novit. de Offic. leg. n. 5.* Franco *in c. fin. de Elect. in 6. n. 9.* Lambertino *L. 2. de jure patron. p. 2. q. 2. art. 11. n. 2. & 4.* Garcia *de Benef. p. 5. c. 8. n. 142.* Sanch. *de Matr. L. 3. disp. 8. n. 6.* Oliva *de Foro Eccl. p. 3. q. 10. n. 14.* Ratio obvia est: quia juxta communem DD. etiam illa, quæ de se pertinent ad jurisdictionem contentiosam, extra territorium fieri possunt, si talia sint, ut expediri queant absque citatione partis & cognitione judiciali: ergò à fortiori illa, quæ pertinent ad jurisdictionem voluntariam; qualia sunt, quæ modò enarravimus. Aliàs leges, quæ juxta dicta *n. 59.* exercitium hujus jurisdictionis extra territorium permittunt, ferè nunquam locum haberent, cùm actus etiam jurisdictionis voluntariæ ferè semper requirant præviam quandam informationem & cognitionem extrajudicialem, ne temerè & inconsultò procedatur. Alia è contrario sunt, quæ non fieri aut certo duntaxat modo fieri aliorum interest. Talis e. g. est confirmatio electi, & institutio præsentati, cui à parte contradicitur; dispensatio in juramento, cedens in præjudicium ejus, cui facta est jurata promissio; exemptiones & privilegia alijs damnosa; manumissio facienda per minorennem; legitimatio, quæ in certis casibus (de quibus doctè Covarr. *p. 2. de sponsal. c. 8. §. 9 à n. 7.*) absque aliorum consensu fieri nequit. Cognitio super his & citatio partis, cùm pertineat ad contentiosam jurisdictionem, extra territorium fieri nequit. Hâc tamen factâ ipsa legitimatio, dispensatio, confirmatio &c. extra illud fieri poterit, cùm sit actus voluntariæ jurisdictionis, retinens suam naturam, tametsi intermedia fuerint contentiosa. Bald. *in L. un. ff. de Offic. Consul. prin. n. 11.* Dec. *in L. ult. ff. de jurisd.* Lambert. *L. 2. de jure patr. p. 2. q. 2. art. 6. n. 3.* Sanch. *l. c.* Garc. *l. c.* Oliva *l. c. n. 26.* Cæterùm juramentum appositum contractui invalido, quem v. g. fecit pupillus absque auctoritate tutoris, absolutè relaxari potest extra territorium Superioris relaxantis: cùm enim, ut hîc ponimus, per illud contractus non confirmetur, sed invalidus maneat, & jurans solùm ex religione illo teneatur, nec alteri jus quæsitum sit, opus ad ejus relaxationem citatione partis non erit. Idem dicendum est de casu, quando relaxatio solùm petitur ad effectum agendi, siquidem sequi quis velit illam multorum sententiam (de qua Covarr. *L. 1. var. c. 4. n. 6.*) tradentem, opus tunc non esse citatione partis, eò quòd absolutio solùm ad effectum agendi nullum parti præjudicium afferat, cùm illâ etiam datâ contractus maneat firmus etiam firmitate juramenti, & sic promissario suum jus salvum consistat, nec impedire iste possit hanc relaxationem, si justa agendi causa sit: citatio autem non requiritur, quoties pars, etiamsi præsens esset, contradicere non posset. *L. Qui potest invitis ff. de R. J.* Menoch. *consil. 216. n. 19.* Surdus *consil. 323. n. 41.* Guttier. *in Auth. Sacram. puber. C. si adversus vend. à n. 111.* Afflict. *decis. 120.*

63. Altera controversia est de jurisdictione delegata: etsi enim fateantur omnes, Ordinarium judicem posse extra suum territorium jurisdictionem voluntariam exercere, delegato tamen (nisi sit delegatus summi Principis) id negant Bart. Bald. alíque complures, quos allegat Sanch. *de Matr. L. 3. disp. 34. n. 1.* eò, quòd *L. 2. ff. de Offic. Procons.* usus voluntariæ jurisdictionis extra

urbem

urbem Proconſuli quidem concedatur, ubi urbe egreſſus fuerit; negetur verò ejus legato. Verùm ex hac lege nihil probatur: nam legatus Proconſulis nullam habuit jurisdictionem, niſi ipſi à Proconſule demandaretur *L. Legati 13. ff. eodem.* hic verò ante ingreſſum provinciæ non potuit mandare jurisdictionem legato *L. obſervare 4. §. 6. ff. eod.* niſi moram in itinere facere cogeretur *L. aliquando 5. ff. eod.* cùm ergo legatus Proconſulis ante aditam ab hoc provinciam perſona eſſet tantùm privata, mirum non eſt, ne voluntariam quidem jurisdictionem exerceri ab ipſo potuiſſe ante ingreſſum Proconſulis in provinciam. Cùm ergo leges *n. 59.* citatæ permittant exerceri voluntariam jurisdictionem extra territorium absque diſcrimine inter delegatam & ordinariã, neque alia quæpiam lex vel ratio obſtet, idem de illa, quod de hac tenendum eſt cum Domin. *in c. fin. de Offic. Vicar. in 6.* Boërio *deciſ. 30. n. 6.* ac alijs, quos refert & ſequitur idem Sanch. *l. c. n. 2.*

§. V.

An ſubditi unius territorij, dum illo abſunt, forum ſortiantur in alieno.

SUMMARIUM.

64. Status quæſtionis explicatur.
65. Peregrinus tenetur Legibus communibus vigentibus in loco peregrinationis.
66. Non item municipalibus Statutis & Conſuetudinibus.
67. Iametſi iſta vigeant etiam in loco ſui domicilij.
68. Et licèt non tantùm tranſeat, ſed per aliquod tempus ibi commoretur.
69. Niſi Scandalum ex tranſgreſſione oriretur.
70. Aut damnum loco.
71. Reſpondetur argumentis opinionis contrariæ.
72. Valet abſolutio peregrinis data, non item diſpenſatio.
73. Seclusâ conſuetudine Puniri non poteſt peregrinus ob delicta alibi patrata.
74. Opinio negantium, vagos obligari legibus particularibus locorum.
75. Statuitur contrarium.
76. Reſpondetur oppoſitis.

64. Cùm juxta hactenus dicta nemo judicum in alieno territorio jurisdictionem contentioſam exercere etiam in ſuos ſubditos poſſit, ac iſti extra territorium ſui domicilij exiſtentes non ſubijciantur ejusdem foro & jurisdictioni: examinandum modò eſt, an non ſaltem ſubijciantur jurisdictioni territorij, in quo, dum extra locum ſui domicilij ſunt, morantur; ſeu, quod idem eſt, an peregrini ſeu forenſes ſubijciantur legibus loci, per quem tranſeunt, aut in quo ad aliquod tempus degunt, reverſuri non multò poſt ad locum domicilij. Eadem quæſtio eſt de vagis, ſeu ijs, qui nullibi larem & domicilium certum habent. Non hîc loquimur de peregrinis hîc contrahentibus, aut delinquentibus, aut bona ſita habentibus: his enim modis forum eos ſortiri, infrà dicemus. Pariter ſermo non eſt de peregrino huc veniente animo ſtabiliter hîc habitandi ſeu figendi domicilium vel habitandi per majorem anni partem, & ſtatuendi quaſi domicilium: quia ſic non ampliùs peregrinus eſt, ſed mox forum ſortitur & fit inquilinus, ut infrà explicabitur. Igitur ſecluſis his caſibus controverſia eſt de legibus locorum particularibus & municipalibus ſtatutis, item de legibus communibus vigentibus in loco peregrinationis, non tamen in loco domicilij, an videlicet his teneantur Peregrini, & Vagi.

65. Inprimis cenſemus, peregrinum obligari legibus communibus toti Eccleſiæ, Imperio, vel Regno, quamdiu in terris Imperij vel Regni eſt, & lex viget in loco peregrinationis, etiamſi propter contrariam conſuetudinem vel privilegium non vigeat in loco ſui domicilij. E. g. ſi quis è ſua Diœceſi, ubi tempore verni jejunij permiſſus eſt eſus carnium, tranſeat aliò, ubi lex jejunij obſervatur, eam obſervare tenetur. Negat id quidem cum Palacios & Petro de Ledeſma Sanch. *L. 3. de Matr. diſp. 18. n. 7.* at certum eſſe apud eundem affirmant Henriq. & Emman. Rodriq. & reliquos omnes convenire ait Palao *tr. 3. diſp. 3. pun. 24. §. 3. n. 8.* Nec immeritò: quia conſuetudo iſta particularis vel privilegium non eſt perſonale, ſed locale, ſeu loco inhærens, adeóque cum perſona aliò non tranſiens. Neque valet, quod ille ait, ad breve tempus abſentes haberi pro præſentibus: hinc enim ſequi videtur, eos viciſſim obligari legibus ſui domicilij, tametſi non obſerventur in loco peregrinationis; hoc autem ipſe negat, & ſuam illam opinionem meritò retractat *L. 1. in Decal. c. 12. n. 39.*

66. Secundò cenſemus, peregrinos non obligari Statutis municipalibus & conſuetudinibus loci, per quem tranſeunt. Ita tradunt cum Joan. Andr. Archidiac. Turrecre. D. Anton. Tolet. *L. 6. ſumm. c. 5. n. ult.* Bonacin. *de legib. diſp. 1. q. 1. p. 6. n. 36.* aliique ferè innumeri, quos allegant & ſequuntur Joan. Sancius *in ſelect. diſp. 54. n. 31.* Thom. Sanch. *cit. diſp. 18. n. 6.* & *cit. c. 12. n. 38.* Delbene *de Immun. Eccl. c. 10. dub. 1. ſect. 2. n. 22.* contra Covarr. Suar. Vaſq. Navarr. Salas, Henriq. Baſil. pontium ac alios. Ratio eſt: quia nemo ſortitur forum, niſi ratione domicilij vel quaſi, delicti, contractûs, rei ſitæ, ſimilibúsve modis, quos infrà enarrabimus. At per hoc, quòd per breve aliquod tempus alicubi commoror, nec domicilium nec quaſi acquiro, nec, ut ponitur, ibi contraho, vel delinquo, vel reconvenior &c. accedit I. quòd ſicut duriſſimum eſt, ut dicitur *L. Hæres abſens 19. §. proinde. ff. de judic. quotquot locis quis navigans vel iter faciens delatus eſt, tot locis ſe defendere*, ita pariter duriſſimum eſt quibuscunque locorum, ad quæ in tranſitu venio, ſtatutis & conſuetudinibus ſubijci. Et quòd non teneat ubique, quò delatus ſum, litigare, alia ratio dari non poteſt, quàm quia non ubique, quò delatus ſum, forum ſortior: ſupponit ergo lex, me non ſortiri forum in loco tranſitûs & per conſequens jurisdictioni illius non eſſe ſubjectum. Accedit II. quòd peregrini hîc nequeant matrimonio jungi, vel ſuſcipere SS. Ordines, vel ſatisfacere præcepto Communionis Paſchalis. Et quòd Græcus Sacerdos peregrinans in loco, ubi ritus Latinæ Eccleſiæ obſervatur, obſervare poteſt ritus græcos, ut patet ex epiſt. Leonis VIII. Vulgò IX. contra præſumptiones Michaëlis Conſtantin. *c. 29.* non aliam certè ob cauſam, quàm quia hujus loci jurisdictioni ſubjecti non ſunt. Gratis verò ait Palao *l. c. n. 17. ad 3.* quoad Sacerdotem Græcum ſpeciale dari privilegium. Accedit III. quòd juxta *c. à nobis 21. de ſent. Excomm.* hæc ſententia Epiſcopi: *quisquis furtum fecerit, excommunicatus ſit*, non niſi ſubditos ligat. Eſt autem quoad hoc par ratio ſtatuti & ſententiæ generalis: hâc enim ideò non ligatur extraneus, quia jurisdictio judicis loci ad eum ſe non extendit; ſed ſi ad eum ſe non extendit, tunc neque ſtatuto ligatur. Neque dici poteſt, ſolùm excipi non ſubditos, qui extra Diœceſin Epiſcopi ſunt, de his enim in caſu capituli quæſtio nec erat, nec eſſe poterat, cùm per ſe clarum ſit, alienos ſubditos, ſi extra territorium Epiſcopi exiſtant, ejus jurisdictioni non eſſe ſubjectos.

67. Limitant plerique aſſertionem, dicendo, peregrinum teneri ſtatuto vel conſuetudine loci, per quem tranſit, ſi illud pariter vigeat in loco ſui domicilij. Idque certum eſſe affirmat Sanchez *cit. diſp. 18. n. 3.* & contrarium dicere abſurdum eſſe autumant Bonacina *l. c. n. 52.* Salas *de leg. diſp. 14. ſect. 4. n. 40.* Suarez. *tom. 1. de Relig. L. 2. c. 14. n. 15.* ſed vel abſurdum hoc non eſt, vel deſerenda erit noſtra ſententia: nam juxta dicta *n. 43.* nemo ligatur legibus ſui domicilij, dum illo abeſt: igitur ſi obligor in loco tranſitûs, ſolùm obligor, quia ejus Statutis ſum ſubjectus. Cùm ergo, ut modò diximus, nec loci, à quo abſum, nec loci, per quem tranſeo, ſtatutis obſtrictus ſim, conſequentiùs & juribus ac rationibus allegatis conformiùs loquemur, ſi cum Joanne Sancio hanc limitationem reijciamus.

68. Limitant alij ſecundò cum Leſſio *L. 4. de juſt. c. 2. n. 50.* dicendo, peregrinum non quidem obligari Statutis loci, per quem ſolùm tranſit iter faciendo; obligari tamen, ſi per aliquot *ibi* dies moretur, v. g. negotiando, aliúdve tractando negotium. Verùm cùm leges commorationem brevis temporis *nullibi* ponant inter modos ſortiendi forum, propterea & iſta *limitatio* reijcienda eſt. Nec valet, quod addit, Scandalizatum *iri* fideles, ſi viderent, talem peregrinum non obſervare vel feſta vel jejunia loci, ac idcirco communem ſenſum eſſe, quòd ille obligetur. nam rudes, niſi dedoceantur errorem, etiam in priore caſu Scandalum patientur, ſi videlicet iter facientem viderint carnes comedere in loco jejunij; docti illud nec in poſteriore caſu patientur.

69. Hinc conſequens eſt tertia limitatio, quam omnes aut ponunt aut ſupponunt, cùm ſit Juris naturalis: videlicet non eſſe licitum transgredi ſtatuta loci peregrinationis, ſi alij inde Scandalizarentur, videndo quòd peregrinus in loco, ubi v. g. eſt dies feſtus aut jejunij, aut hoc aut illud non obſervet. Hoc enim caſu absque dubio ille ſe conformare moribus loci tenebitur, niſi ſuum jus docendo Scandalum avertere poſſit.

70. Quarta limitatio, quam pariter omnes afferunt, eſt de Statutis & conſuetudinibus in ſpeciale commodum loci, aut ad ejus damna evitanda, inductis: his enim obligari etiam peregrinos dicendum eſt. E-g. evehere nequeunt merces exportari vetitas, aut invehere invehi vetitas, nec geſtare arma ob periculum ſeditionis vel tumultuum geſtari prohibita, nec pretium rerum venalium taxatum excedere, nec ultra tempus commorationi advenarum ſtatutum commorari. Pariter tenentur ſervare ſolemnitates contractuum ibi, ubi contrahunt, receptas, cùm ratione contractûs ſortiantur forum, ut infrà fuſiùs dicetur: ſolvere item Gabellas, quia ſunt onus annexum contractibus; ſolvere vectigal &c. Ratio obvia eſt: quia hujusmodi Statutorum prævaricatio fieri nequit absque detrimento boni publici & territorij ſubditorum, ad quod cavendum cùm quivis etiam extraneus ipſa lege naturæ dictante teneatur, conſequens eſt, ad illa obſervanda eum obligari.

71. Canones porrò & rationes, quæ afferuntur ad probandum, peregrinos abſolutè obligari Statutis & conſuetudinibus locorum, ad quæ perveniunt, procedunt vel de ijs tantùm ſtatutis, quibus modò diximus ſubjectos eſſe etiam peregrinos, vel de caſu, quo ex transgreſſione naſceretur Scandalum, ut patet ex *can. illa. diſt. 20. can. quisquis. diſt. 41. can. quæ contra. diſt. 8.* Neque obeſt huic peregrinorum exemptioni, quòd leges cujusque territorij locales ſunt, quæ immediatè locum afficiunt, atque inde tranſeunt in perſonas ibi exiſtentes: nam tranſeunt quidem in habitantes, qui jurisdictioni ejus loci ſubjecti ſunt; non autem in alienigenas. Pariter non obſtat, quod addunt, peregrinos frui privilegijs & exemptionibus loci, in quo peregrinantur, nec in iſto obligari Statutis ſui territorij, ac idcirco cùm gaudeant commodis, ſentire debere etiam onus juxta *reg. 55. in 6.* ac eſſe ſubjectos legibus loci, ubi ſunt. Non, inquam, hæc obſtant: quia regula de ferendo onere, quando ſentitur commodum, ſolùm procedit de caſu, quo onus & commodum ſunt connexa vel ex natura rei, vel ex diſpoſitione legis aut Superioris, uti ſunt hæreditas & onera hæreditati annexa, fructus Beneficiales & obligatio reſidendi ac aſſiſtendi divinis, privilegia & diſpenſationes ſub certa conditione & onere conceſſa &c. non item, cùm onus & commodum connexa non ſunt, ſed diſparata, ſicut in propoſito caſu evenit, cùm nexum inter ſe neceſſarium non habeant privilegia & Statuta localia, aut exemptio à Statutis domicilij, & ſubjectio ad leges vigentes extra domicilium.

72. Ex dictis inferimus primò cum Henriq. *L. 6. de pœn. c: 14. n. 4.* Suar. *tom. 1. de Relig. L. 2. c. 14. à n. 6.* Sanch. *de Matr. L. 3. diſp. 23. n 12. & 13.* Leſſ. *de Juſt. L. 2. c. 40. n.* 121. non poſſe cum peregrinis in legibus, votis, juramentis, irregularitatibus, impedimentis matrimonij, & pœnis contractis diſpenſari à ſuperiore loci, in quo peregrinantur, niſi illuc acceſſerint animo figendi domicilium vel quaſi domicilium: quia, ut dictum eſt, jurisdictioni hujus Superioris ſubjecti non ſunt, & voluntariam jurisdictionem, ut infrà de Prorogatione dicemus, prorogare ſeidem nequeunt. Ex tacita tamen conceſſione ſui Superioris poſſunt alibi percipere Sacramenta Pœnitentiæ & Evchariſtiæ extra tempus Paſchale, imò etiam iſto, ſi ad propriam Parochiam facilè accedere nequeunt. Quin, ſi in alia Diœceſi juſta de cauſa confiteantur, abſolvi poſſunt à peccatis in propria ipſorum Diœceſi Epiſcopo reſervatis, & quidem à Confeſſario quovis, ſi ibi, ubi confitentur, reſervata non ſunt; ab Epiſcopo verò, ſi ibi quoque, ubi confitentur, reſervata ſunt. Laym. *L. 5. Th. Mor. tr. 6. c. 10. n. 10.* cum Cajet. Henriq. Suar. Addunt Baſil. Pont. *L. 8. de Matrim. c. 5. n. 7.* ac alij, urgente neceſſitate poſſe Superiorem loci cum advenis diſpenſare, æquè ac cum ſubditis, & eorum matrimonio aſſiſtere, v. g. ſi per hoc reſtaurandus ſit honor fœminæ violatæ, aut legitimanda proles, quando pater exiſtit in periculo mortis.

73. Infert ſecundò Farin. *L. 1. prax. crim. q. 7. à n. 6.* cum communi DD. non poſſe (ſecluſa conſuetudine contraria) peregrinos hîc puniri ob delicta in loco domicilij vel alibi patrata, niſi delictum hîc continuent. Neque contrarium aſſerit Baſil. Pontius, ut ipſi imponit Delbene *de Immun. Eccl. c. 11. dub. 1. ſect. 13. n. 5.* multus in refutando, quod ille non aſſeruerat. Sed de hoc infrà *n. 149.*

74. De Vagis, ijs videlicet, qui nullibi fixum domicilium habent, major dubitatio eſt. Hos quoque ſicut peregrinos, ab obligatione legum & conſuetudinum locorum, per quæ tranſeunt, vel in quibus hoſpitantur, eximunt Leſſius *L. 4. de Juſt. c. 2. n. 29.* Laym. *L. 1. Th. Mor. tr. 4. c. 12. n. 7.* Paſqualig. *de Jejun. deciſ. 200. n. 4.* Joan. Sanc. *l. c. ſect. 8. n.* 11. cum Palud. S. Anton. Silveſt. Medin. Sayro: quia generalis, inquiunt, doctrina eſt *c. ult. de Foro comp.* neminem ſortiri forum, fierique ſubjectum, niſi vel ratione domicilij, ſeu habitationis, vel delicti, vel contractûs, vel rei ſitæ, vel originis. Vagi autem nullo ex his modis, ut ponitur, ſubjecti ſunt: non ergo ſortiuntur forum. Verùm hæc opinio plurimis alijs non immeritò diſplicet. cum his itaque.

75. Cenſemus tertiò, Vagos obligari legibus omnibus locorum, ad quæ perveniunt, æquè ac incolas: Cùm enim nullibi certum & ſtabile domicilium habeant, ubique domi ſunt, & ſic ubique forum ſortiuntur, ut conſtat ex eo, quòd ubique capi & plecti poſſunt ob delicta etiam alibi commiſſa. Gloſſ. *in L. 1. C. ubi de crim. agi opor.* communiter recepta teſte Farin. *L. 1. prax. crim. q. 7. n. 3.* Clar. *L. 5. ſent. §. fin. q. 37. n. 7.* Gloſſ. & Bart. *in L. Hæres abſens. ff. de judic.* aliique plurimi, quos allegat Sanch. *L. 3. de Matr. diſp. 25. n. 5.* Poſſunt quoque ubique matrimonio jungi, ut patet ex Trident. *ſeſſ. 24. c. 7. de Refor.* & ubique abſolvi à peccatis, ut tradunt omnes contra Card. *in L. omnis utriusque de pœnit. n. 6.* ad legatum Pontificium eos pro abſolutione remittentem. Rationem dant, quia ubique ſortiuntur forum. Accedit, quòd nec privato vagorum bono (ut nihil dicamus de publico) expedit illa exemptio à legibus locorum: ſic enim, qui vagantur per orbem, ſolâ ferè lege naturali, & ſi Chriſtiani ſunt, Eccleſiæ legibus univerſalibus, ligarentur. Hac autem ratione non benè dirigerentur: ad quid enim tot leges civiles, & politicæ apud omnes gentes belluino ritu non viventes, ſi benè dirigimur ſolâ lege naturæ? Quamquam enim ante legem ſcriptam Hebræis à Deo per Moſen datam dicatur Gens Humana lege duntaxat naturæ fuiſſe gubernata, conſtat tamen, leges aliquas Divinas poſitivas jam ab exordio mundi extitiſſe, ut exemplis illuſtrat Suarez. *L. 9. de leg. c.* 1. nec minùs varias humanas leges & conſuetudines, ſeu communi gentium, ſeu particularium locorum uſu ac Magiſtratuum Sanctionibus inductas viguiſſe.

76. Reſponſio ad oppoſitam rationem patet ex dictis: tametſi enim vagi propriè dictum domicilium vel quaſi non habeant, cùm ad illud præter habitationem requiratur voluntas ſtabiliter in loco manendi, ad poſterius verò commoratio per magnam anni partem, ut infrà dicetur, cenſentur tamen habere domicilium, & ſic ſortiuntur forum, ubique, ubi ſunt, quia Magiſtratus loci jus ipſis & contra ipſos dicit, juſtitiam vindicativam, & jurisdictionem voluntariam in eos exercet, æquè ac in incolas, uti admittunt adverſarij, & praxis docet. Cúmque bonum tam publicum quàm privatum ipſorum exigat, ut forum habeant; certum autem alicubi non habeant, neceſſe eſt, ut habeant ibi, ubi ſunt. Ex quo conſequens eſt, quod contra Petr. de Ledeſma, Em. Rodriq. Sanch. ac alios docent Gabriel, Petr. Soto, Suar. aliique, non poſſe eosdem vel abſolvi à peccatis vel matrimonio jungi à quolibet Curato Diœceſis, ubi ſunt, ſed tantùm ab illo, intra cujus Parochiam modò degunt, cùm ſint ipſius ſubditi, & non alterius. Multò minùs hæc ipſis miniſteria præſtari poterunt à Sacerdote ſimplici nullâm vel ordinariam vel delegatam jurisdictionem habente, uti benè obſervat Medina *L. de Confeſſ. q. 31.*

§. VI.

Exceptio Fori declinatoria quomodo ſit proponenda

SUMMARIUM.

77. *Judici non competenti opponitur Exceptio Fori declinatoria, ſeu Præſcriptio Fori.*
78. *Quandoque etiam poſt litis conteſtationem.*
79. *Ordinariè facienda eſt ante omnes alias exceptiones.*
80. *Fieri poteſt in abſentia Judicis, quando citatus non tenetur comparere.*
81. *Diſquiritur, an opponi poſſit, quando reus promiſit, ſe compariturum coram quocunque Judice.*

77. Cùm Forum competens & jurisdictio ſingulorum judicum nec ad omnes perſonas, nec ad omnem locum, nec ad omnes cauſas ſe extendat, ut hactenus explicavimus: conſequens eſt, quòd judex, qui jurisdictionem non habet, vel in perſonam, quam citat; vel in cauſa, in qua citat; vel in loco, ad quem citat, repudiari poſſit, opponendo, incompetentem eſſe: cùm litiga-

re

re coram privato nemo teneatur; litigare autem coram judice incompetente est litigare coram homine privato, qui potestatem juris dicendi non habet. *L. 1. ff. de Offic. Præsid. L. 1. & 2. ff. de Offic Procon. L. ult. ff. de Offic. præf. urb.* Hæc repudiatio dicitur *Exceptio Incompetentiæ* & *Declinatoria fori.* Ab Honor. & Theodos. Impp. dicitur *præscriptio fori. L. ult. C. de except.* Ubi ejus opponendæ tempus definiunt: *præscriptiones fori*, inquiunt, *in principio litis à litigatoribus opponendas esse, legum decrevit auctoritas*, videlicet *L. sed etsi 52. pr. ff. de judic.* & *L. Nemo 4. C. de jurisd. om. judic.* Unde si quis alijs priùs utatur exceptionibus, consensisse in judicem videtur, & ad hanc defensionem reverti nequit. *arg. cit. L. 52.* Bart. *in cit. L. ult. C. de Except.* Specul. *tit. de Except. §. Visi. V. Porrò. Cast. in L. exceptionem C. de probat. col. fin. Pacian. L. 2. de probat. c. 45. n. 15. Non* tamen *videtur in judicem consensisse*, inquit Modestin. *L. 33. ff. de judic. qui edi sibi genus apud eundem judicem desiderat actionis*, id est, qui libellum ejúsve exemplum sibi edi petit.

78. Verùm hæc quoque de Exceptione Incompetentiæ regula suas exceptiones patitur, opponíque declinatoria fori etiam post litem contestatam potest I. si ejus notitia primùm postea acquiratur, & opponens fidem juramento faciat, se eam notitiam priùs non habuisse: *c. Pastoralis 4. de except.* cujus decisione standum, & stant Bart. & DD. communiter teste Covarr. *c. 25. pract. qq. n. 2.* quidquid opponant Gloss. *in L. qui procuratorem. §. 1. ff. de Procur.* Castr. Angel. ac alij. dummodo negligentia in opponente non intervenerit, ac justa fuerit facti ignorantia, ac ante conclusionem causæ opponatur. Covarr. *l. c.* Asinius *in praxi §. 13. c. 2. limit. 14.* Hilliger *in Donell. L. 22. c. 9. lit. ff.* Vigel. *Method. jur. contr. L. 2 c. 7. reg. 22. exc. 4. replic. 2.* Imò etiamsi minor, mulier, rusticus eam omiserint ex ignorantia juris, opponere eam possunt. Sichard. *ad L. 13. C. de probat. n. 6.* Hilliger *l. c.* dissentiente Zangero *p. 2. de except. c. ult. n. 6.* cum Jasone & Chalder. II. si per judicem stet, quò minùs antè proponeretur. Vult. *ad. L. 4. C. de jurisd. n. 15.* Asin. *l. c. lim. 3.* Vel si is illam rejecit, ut post litem contestatam probaretur. Asin. *l. c. n. 5.* Hillig. *l. c.* III. si declinatoria fori judicium reddit ab initio nullum ex defectu jurisdictionis, quæ nec prorogari potuit nec prorogata censetur. tunc enim etiam post sententiam opponi potest, eiúsque executionem impedit, tametsi tres sententiæ latæ sint, uti notat Glossa *in Clem. 1. de sent. & re jud.* communiter recepta teste Covarr. *c. 33. pract. qq. n. 2.* Unde fit, Clericum hanc exceptionem opponere posse contra secularem judicem quocunque tempore, etiam post sententiam, quamvis priûs tacuerit, & coram illo litigaverit, cùm in illum non possit consentire. *c. significâsti* & *c. si diligenti. de Foro comp. c. at si Clerici. de judic.* Et quamvis si illam omisit usque ad sententiam vel ejus executionem, condemnandus sit in expensas, condemnandus tamen est à judice tantùm Ecclesiastico, ut post Panor. Bald. ac alios notat Covarr. *l. c. §. Clericus*, quia sicut laicus non est ejus Judex competens quoad principalem causam, ita nec quoad expensas. IV. si pacto & conventione facta est alteratio & coarctatio declinatoriæ exceptionis *arg L. qui futurum. ff. de pact. & L. Cõmissoria C. de pact. inter empt. & vend.* Guido Papæ *decis. 275 n. 4.* Porell. *in summa decis. tit. 48. n. 56.* Carpz. *L. 2. Respons. jur. tit. 2. resp. 9 n 7.* Mynsing *cent. 4 obs. 27.* ubi refert, ita judicatum fuisse à Cam. Imp. Hîc porrò notandum est, quamvis exceptiones dilatoriæ opponi possint post litem contestatam, si post hanc primùm emergere & competere cœperunt. *c. Insinuante 25. de Offic. Deleg. L 2. C. de Consort. ejusd. lit.* id tamen non procedere de exceptione incompetentiæ de novo ortæ: quia per hanc non mutatur judicium ritè cœptum. *L. si quis 7.* & *L. ubi 30. ff. de judic. L. cùm quædam 19. ff. de jurisd. c. proposuisti. de Foro comp. L. quamvis 19. C. ad L. Jul. de adult.* Dissentit malè Carpz. *l. c. n. 5.* maléque pro se allegat Panor. & Marant. qui non de hac, sed de alijs exceptionibus dilatorijs loquuntur. Verùm de hoc infrà uberiùs, quando de Præventione agemus.

79. Circa hactenus dicta tria in dubium vocari possunt. Primum movet Carpz. *l. c. n. 4.* an sufficiat, Declinatoriam fori opponi ante litis contestationem, quocunque tempore hæc fiat, an verò mox ad citationem factam & in primo termino opponenda sit. Satis esse, si quocunque tempore fiat, dummodo ante litis contestationem, colligitur ex citt. juribus plus non requirentibus, quàm ut fiat ante contestationem. E contrario cùm litigatores ante litis instantiam seu contestationem longo tempore & pluribus sæpe annis in exceptionibus versentur sine litis interitu, ut notat idem Carpz. *l. c. n. 8.* videtur ad præcidendas lites necessarium, ut illa in primo statim termino opponatur. Qua de causa Ant. Thesaur. *decis. 265. n. 1.* alíque aiunt, quòd reus primo termino non excipiens respectu hujus exceptionis pro contumaci habeatur, ac illâ privetur, seu non ampliùs permittatur eam opponere. Verùm ad hanc dubitationem, quam pluribus versat Carpz. *l. c.* jam satis responsum est, quando cum Maranta. *p. 4. spec. dist. 12. n. 12.* ac communi DD. diximus, exceptionem declinatoriam ante omnes alias exceptiones opponendam esse, ne si priùs alia opponatur, per hoc inducatur consensus in judicem, & sic ejus forum declinari ampliùs non possit. Qua eadem de causa recusatio judicis ex causa suspicionis ante alia omnia facienda est, ut tenent Bart. Joan. de Imola, & Alex. *in L. quidam consulebant. ff. de R. J.* Lanfranc. *in. c. quoniam prin. de probat.* alíque omnes. Hac autem ratione non est periculum protelandarum litium, & negotij ante factam litis contestationem diu extrahendi.

80. Secundò dubitatur, fierine in absentia judicis hæc exceptio possit, an præsente judice facienda sit. Nunquam illâ juvari reum, nisi præsens eam in judicio opposuerit; nec sufficere eam in scriptis allegari, sed comparere debere reum, & oretenus eam in judicio proferre, respondet Carpz. *l. c. resp. 10. n. 1.* quia juxta *L. siquis 5. ff. de judic. prætoris est æstimare, an sua sit jurisdictio: vocati autem non contemnere auctoritatem prætoris.* Verùm hæc neutiquam probant universalem illam propositionem, nunquam hac exceptione juvari reum, nisi præsens eam in judicio proposuerit. Nam tunc solùm præsens eam opponere tenetur, quando tenetur citatus comparere. At non tenetur comparere, ut diximus. *n. 14. & 16.* si certum est, quòd Judex citans non sit competens, v. g. si laicus Judex citet Clericum, aut Magistratus Civitatis Studiosum Academiæ subditum, vel laicus laicum in causa matrimoniali simílve spirituali, aut is, qui non est feudi dominus, vasallum in causâ feudi &c. sed nec illud, quod dicebatur, debere eam oretenus proponi, fundamentum habet, etiam in illo casu, quo citatus tenetur judici se sistere: nihil enim vetat exceptionem scripto conceptam judici tradi, aut exhiberi authenticum exemplar privilegij exemptionis, vel rescripti, quo causa est delegata aut avocata ad Superiorem. Imò Lanfranc. *in c. quoniam de probat. n. 11.* contra Bart. *in L. 1. n. 4. ff. de except.* tenet, absolutè eam debere scripto proponi in judicio ordinario, eò quòd reus excipiendo fit actor, actor autem in judicijs ordinarijs scripto & oblato libello agere debeat.

81. Tertiò dubitatur, an opponi declinatoria fori possit, quando reus se obligavit, se compariturum, ubi ubi locorum & coram quocunque judice fuerit conventus. Affirmant Bart. Jason, aliorúmque communis apud Scaccia *L. 1. de judic. c. 101. n. 30.* juxta effatum Africani *L. 18. ff. de jurisd.* dicentis: *si convenerit, ut alius prætor, quàm cujus jurisdictio esset, & priusquam adiretur, mutata voluntas fuerit, procul dubio nemo compelletur ejusmodi conventioni stare.* Poterit ergo exceptionem declinaroriam opponere. Contrarium statui videtur à Justin. *L. 29. C. de Pactis: si quis*, inquit, *in conscribendo instrumento sese confessus fuerit non usurum fori præscriptione &c. sancimus, nemini licere adversus sua pacta venire, & contrahentes decipere &c.* Qua lege illam priorem correctam fuisse autumant Duarenus ac alij. Plerique conciliant. Omissis varijs conciliationibus, quas benè reijcit Fachin. *L. 1. contr. c. 61.* videtur illa optima, quam ipse post Govea & Cuiacium amplectitur cum Zœsio *ff. de jurisd. n. 31.* videlicet priore lege agi tantùm de pacto nudo, & sic mirum non esse, quòd conventio de non opponendo non obsit oppositioni: posteriorem verò loqui de pacto vestito, seu illo, quod contractui in continenti adjectum est, & consequenter obligationem parit. Verùm quoad forum internum parùm interest, pacto nudo an vestito renunciatum fuerit huic exceptioni: cùm etiam pacta nuda pariant obligationem naturalem & in conscientia. Imò nec quoad forum externum, si verum est, quod post Baldum, Salic. ac Jason. ac hoc teste communem DD. tradunt Wesenbec. *in paratit. ff. de pactis. n. 10. §. quamquam*, & Carpz. *p. 3. jurisp. for. const. 5. defin. 22. n. 2.* hodiernis moribus indistinctè ex pactis nudis, seriò & deliberatè initis, etiam in foro civili dari actionem. Aliam distinctionem adhibet Brunneman. *in cit. L. 18. n. 3.* allegans Gozadinum, & falsò Zasium, non excludi exceptionem declinatoriam, si quis simpliciter paciscatur de adeundo judice non suo, secùs, si dicat, se conveniri velle coram quocun-

que judice. Verùm hujus diſcriminis rationem nec affert, nec afferre potuit. Illud aſſerunt Zaſius *in cit. L. 18. n. 36.* & Scaccia *l. c.* poſt Bart. Bald. ac aliorum communem, eum, qui ſe obligat ad ſolvendum, quocunque loco conveniatur, non poſſe dictam exceptionem opponere, eò quòd *contraxiſſe unusquisque in eo loco intelligitur, in quo, ut ſolveret, ſe obligavit*, ut ait JC. *L. 21. ff. de O. & A.* Verùm ſi loquantur de pacto nudo, eadem difficultas eſt, quæ de pacto nudo, quo ſimpliciter promitto, me ſtaturum judicio, ubi conveniar. Alij cum Caſtr. *in cit. L. 29. C. de pact. n. 3. 5. & 6.* abſolutè tenere videntur, neminem vi dictæ conventionis teneri alienum judicem adire, eò quòd per pactum extrajudiciale prorogari nequeat jurisdictio. Verùm aliud eſt per tale pactum prorogari jurisdictionem; aliud, me per illud obligari ad eam prorogandam. Tametſi igitur per illam conventionem immediatè & formaliter non prorogetur jurisdictio, eâ tamen obligari poſſum, ut conventus coram judice non meo, illum adeam, ac declinatoriam non opponam, & ſic per omiſſionem oppoſitionis prorogem jurisdictionem. Denique cum Covarr. aliiſque compluribus aiunt Zaſius *l. c. n. 19.* & Fachin. *l. c.* dicta conventione excludi declinatoriam fori, ſi juramentum adjectum fuerit. Sed iſti ſupponunt, juramento veſtiri pactum & in vim contractûs firmari, quod alij non immeritò negant. Illud admittendùm eſt, quod extra dubium ponit Zaſius *l. c. n. 31.* ſi unà cum illa conventione renuntiatum expreſsè fuit *cit. L. 18.* diſpoſitioni, non competere ampliùs declinatoriam: neque enim, ut exiſtimat Baldus, hîc agitur de favore publico, cui privatus renuntiare non poteſt; ſed de privato ſingulorum litigantium, cui poteſt renuntiari: neque aliquid fit contra jus proprij judicis, cùm hic conqueri non poſſit, ſi in alium judicem fiat jurisdictionis prorogatio, utpote legibus hanc permittentibus.

§. VII.

Sitne deſumenda Fori competentia à perſona Rei, an ab Actoris.

SUMMARIUM.

82. Actor ſequitur forum rei.
83. Et ſeqq. Reÿciuntur variæ limitationes à DD. allatæ.

81. Cùm ſæpe actor & reus non ſint ejusdem fori ſeu ſub ejusdem judicis jurisdictione, quæſtio eſt, penes quem judicem, actoris, an rei, jus dicendi poteſtas ſit; ſeu, quod idem eſt, uter litigantium ſequatur forum alterius, actor rei, an reus actoris. Exploratæ veritatis reſponſio eſt, quòd actor ſequatur forum rei, non hic actoris: ita enim habetur *c. ſi Clericus 5.* & *c. cùm ſit 8. de Foro comp. L. 2, & 5. C. de jurisd. om. judic. L. fin. C. ubi in rem actio.* Eſtque id univerſim verum, ſive poſſeſſorium ſive petitorium ſit judicium. Et licèt actor ſit Clericus; debet enim contra laicum adire ſecularem judicem, niſi cauſa ſit ſpiritualis aut mixta *cit. c. 5.*

83. Hanc quoque regulam DD. varijs limitationibus arctant. Et quidem numerus earum, quas affert Speculator *tit. de comp. jud. adit. §. 1.* ad quinquaginta duas aſcendit. Alij ad longè pauciores reſtringunt, dicúntque

84. Primò. Quando res agitur inter privatum & fiſcum, reus ſequitur forum actoris Cæſaris, quod eſt apud Procuratorem Fiſci. *L. ſi ea quæſtio 3. C. de his quib. ut indig.* ſed iſtud hac lege non probatur: quia ibi controverſum non erat, ſed certum, hæreditatem ad fiſcum eſſe devolutam, & idcirco adeundus procurator fiſci erat, ut eam caperet. Si extra hunc caſum reus cogitur ſequi forum actoris Principis, id conſuetudini tribuendum eſt, de qua hîc ſermo non eſt, ſed de jure ſcripto.

85. Secundò. Poteſt Clericus, imò & laicus, trahere laicum ad forum Eccleſiaſticum, quando in foro ſeculari juſtitia denegatur aut differtur. *c. licet. 10.* & *c. Ex tenore. 11. de Foro comp. Novell. 86. c. 2.* Verùm hinc non ſequitur, quòd reus laicus trahatur ad forum actoris Clerici; nam trahitur ad ſuum, cùm laici in caſu denegatæ juſtitiæ, perjurij, ubi agitur de vitando peccato, aliiſque ſimilibus, quos infrà enarrabimus, ſortiatur forum Eccleſiæ. Ac etiam in iſtis caſibus conveniendus eſt coram Epiſcopo ſuo, non actoris.

86. Tertiò. Viduæ, pupilli, aliæque perſonæ miſerabiles coram judice Eccleſiaſtico contra oppreſſores agere poſſunt interdicto *unde vi. c. ex parte. 15. hoc tit.* ſed neque hîc fallit regula de ſequendo foro rei. Non enim Epiſcopus Judex actoris, pupilli aut viduæ, ſed laici oppreſſoris eſt competens. Nec, ſi ſub diverſis Epiſcopis ſunt vidua & laicus oppreſſor, conveniri hic poteſt coram Epiſcopo viduæ actricis, ſed conveniendus eſt coram ſuo.

87. Quartò. Trahi poſſunt laici ad judicem ſacrum ob maleficium contra res Eccleſiæ vel Eccleſiaſticos commiſſum, ut infrà dicetur. Sed hac ratione non trahuntur ad judicem non ſuum, cùm hoc crimen ſit mixti fori, ratione cujus reſpectu laicorum Judex ſacer æquè competens eſt ac ſecularis.

88. Quintò. Conveniri Laicus à Clerico coram judice ſacro poteſt, ſi rem, ſuper qua litigatur, Laicus fatetur eſſe Clerici, ut à contrario ſenſu ex *c. ſi Clericus 5. de Foro comp.* cum Panor. ac alijs deducit Petr. Barboſa *in L. ſi quis alienum. ff. de judic. n. 140.* Verùm hoc negamus cum Suar. *in Defenſ. Fidei L. 4. c. 14. n. 14.* Velaſc. *de privil. paup. p. 1. q. 52. n. 26.* Emm. Gonzal. *in cit. c. 5. n. 2.* neque valet argumentum à contrario ſenſu, quando inde ſequitur abſurdum, & quando ejusmodi ſenſus eſt contra alias generales regulas Juris. *c. à nobis 28. §. Nec obſtat de ſent. Excomm. L. 2. C. de Condit. inſert. L. Conventicula 15. C. de Epiſc. & Clerie.* Eſt autem regula generalis, quòd actor ſequatur forum rei. Igitur ſive Laicus neget ſive fateatur, rem, ſuper qua à Clerico convenitur, eſſe actoris, conveniendus ſemper eſt coram ſuo judice Laico. Niſi, ut benè obſervat Suar. *l. c. n. 15.* conſtaret, rem eſſe Eccleſiæ propriam & à Laico injuſtè raptam aut detentam: tunc enim tanquam in cauſa mixti fori ob ſacrilegium conveniri etiam coram judice ſacro poſſet.

89. Sextò. Scholares ſeu Studioſi quamvis Laici conveniri poſſunt non tantùm coram Rectore Univerſitatis, ſed & coram Epiſcopo. *Auth. Habitâ C. Ne filius pro patre.* Verùm uter horum contra ipſos adeatur, conveniuntur coram ſuo, non coram actoris judice.

90. Septimò. Si Titius emptor in jus vocatur à Cajo rei emptæ domino, & nominat ſuum venditorem Sempronium, tenetur iſte ſequi forum Titij emptoris *L. venditor 49. ff. de judic.* At neque ſic mutatur forum rei, hujus enim partes non tam venditor quàm emptor ſuſtinet, & hunc ille tantùm defendit; neque in venditorem, qui ab emptore laudatus liti aſſiſtit, fertur ſententia, ſed in emptorem.

91. Octavò. Diffamatus ſive civiliter ſive criminaliter poteſt coram ſuo judice compellere diffamantem, ut intra certum terminum à judice præfigendum agat cum comminatione, quòd alioqui perpetuum ipſi imponendum ſit ſilentium. *L. Diffamari 5. C. de ingenuis manum.* convenitur igitur diffamans reus coram judice actoris diffamati. Verùm diffamantem eſſe reum negamus cum communi ſententia, quam referunt & ſequuntur Gaill. *L. 1. obſ. 9. n. 7.* Mynſing. *cent. 6. obſ. 90.* Carpz. *p. 1. jurisp. for. conſt. 7. defin. 27.* Etſi enim diffamatus in caſu *cit. L. 5.* non conveniatur, ſed ipſe prior adeat judicem; actor verò is dicatur, qui priùs litem movit. *c. Forus §. Accuſator de V. S. L. in tribus. ff. de judic.* actor tamen reverâ non eſt, cùm *cit. L. 5.* remedium non ſit actio, ſed ſolùm imploratio officij judicis, ac propterea diffamans reus non agitur, ſed Judex, coram quo is fortè longo tempore diffamatum reum faceret, ſolùm mandat, ut citiùs agat aliàs non ampliùs audiendus. Ipſe potiùs diffamans jam tunc actor eſt, quando diffamat, cùm diffamare ſit tacitè ad judicem diffamati provocare. Hæc adeò vera eſſe dicit Covarr. *L. 1. var. c. 18. n. 5.* ut hac ratione à diffamato etiam Epiſcopus ad judicem Laicum trahi poſſit. Hinc deducit Gaill. *l. c.* cum Butrio in *c. quinta vallis de Jurejur. n. 40.* & *c. cùm inter. de Except. n. 10.* ac alijs, quos citat Covarr. *l. c.* quòd diffamatus exceptione excommunicationis (quæ ipſi obſtaret, ſi actor eſſet) excludi nequeat, cùm ſit reus & reo etiam excommunicato defenſio, utpote juris naturalis, negari nequeat. Refragantur tamen quoad excommunicatum Panor. Felin. Caſtr. ac alij, eò quòd diffamatus fit reus voluntarius, non neceſſarius, & ad ſtandum judicio coactus. Indidem deducit Gaill. *l. c.* cum Purpur. Portia, quòd diffamatus tanquam reus à diffamatore tanquam actore editionem inſtrumentorum petere poſſit. Longè minùs ad reſtringendam regulam faciunt reliqua, quæ affert Specul. *l. c.* ut conſideranti patebit. ut adeò optimè dixerit Lucius III. *cit. c. 8.* generale eſſe, ut actor forum rei ſequatur.

PARS

PARS II.

De Foro Ordinario Communi.

CAPUT I.

De Foro Domicilij.

§. I.

Domicilium quomodo contrahatur.

SUMMARIUM.

92. Discordia DD. quoad modos sortiendi Forum.
93. Divisio Domicilij in Commune & Privatum, Privati in Naturale & Accidentarium.
94. Ad Domicilium contrahendum requiritur animus habitandi stabiliter & habitatio.
95. Non item translatio majoris partis bonorum.
96. Nec habitatio per longum tempus.
97. Animus stabiliter habitandi quomodo requiratur.
98. Potest quis plura simul habere domicilia.
99. Non habet domicilium, qui profitetur se nolle habere.
100. Unde colligatur animus figendi domicilij.
101. Domicilium quandoque haberi potest absque habitatione.
102. Amittitur animo mutandi & actuali mutatione.

92. Præmissis ijs, quæ de Foro Competente universim ac in genere, dici instituto nostro expediebat: exponendi nunc speciatim sunt modi, quibus illud sortimur, & jurisdictioni subijcimur. Modos hujusmodi & Fori genera Glossa *in L. hæres absens 19. ff. de judic.* tredecim enumerat, quibusdam omissis, qui poni jure poterant, & recensitis nonnullis, qui ab alijs diversi non sunt. Pauciores alij referunt, & ferè solùm communes, extraordinarijs neglectis. Ut ordine ac ratione procedatur: divisionem sequendam ducimus suprà factam *n. 10.* hac parte 2. acturi de Foro Ordinario Communi, quo comprehendimus Forum Domicilij, Contractûs, Delicti, Rei sitæ.

93. De Domicilio tanquam principali & alijs ampliore modo sortiendi forum acturi, triplex à legibus & interpretibus proditum invenimus. Commune, quod erat Roma, velut communis Civium Romanorum sedes & patria; & privatum, idque vel Naturale seu Originis, vel accidentale & adscititium seu habitationis. Et hoc quidem duplex: unum voluntarium, quod videlicet quisque sibi pro arbitrio eligit; alterum Necessarium, quod invitis statuitur, puta Relegatis. Utrumque hoc rursùm duplex est: Unum qnod *quasi domicilium* dicitur, ac diuturnam in loco commorationem, non tamen stabilem ac perpetuam requirit: alterum, quod simpliciter *Domicilium* appellatur, ac stabili duntaxat & perpetua habitatione constituitur. Ab hoc tanquam præcipuo ac reliquis celebriore ordiamur.

94. De modo sortiendi domicilium acerrimè disputant interpretes, ut ait Menoch. *L. 2. de arbitrar. casu 86. n. 1.* Erant, qui in arbitrio judicis collocarent, quandonam quis censendus esset domicilium constituisse, ut referunt Host. & Panor. *in c. ult. de Paroch.* Socin. *in c. ult. de Foro comp.* Dec. *consil. 284. n. 11.* Paris. *l. 3. cons. 12. n. 17.* Verùm hæc opinio solùm tunc procedit, quando dubium in aliquo casu est, sitne constitutum domicilium, an non. Ex communi omnium ferè DD. duo copulativè requiruntur, animus stabiliter habitandi, & ipsa habitatio. *L. postliminij 5. §. 3.* & *L. Nihil interest. 26. ff. de capt. & postl. revers.* Nam *in eodem loco*, ut dicitur *L. Cives 7. C. de incolis, singulos habere domicilium non ambigitur, ubi quis larem rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet.* Et juxta *L. Senatores 2. C. ubi Senatores.* ibi singulis respondendum est, *ubi larem fovent, aut ubi majorum bonorum partem possident, & assiduò versantur.* Non igitur sufficit sola voluntas alicubi stabiliter habitandi: quia *domicilium re & facto transfertur, non nuda contestatione*, ut ait JC. *L. 20. ff. ad municipalem.* Neque sola habitatio absque animo stabiliter habitandi. *L. scire oportet 35. ff. eod. cit. L. 7. C. de incolis.* Gloss. & DD. in *L. est verum. C. eod.* Hinc Papin. *L. libertus 17. §. 13. ff. ad municip. sola*, inquit, *domus, quæ in aliena Civitate comparatur, domicilium non facit.* Quando igitur Mar. Socin. *in c. fin. de Foro comp. à n. 27.* & cum ipso Farin. *Fragm. crim. p. 1. V. Domicilium n. 199.* ac alij, diversos modos acquirendi domicilij enumerant, nim. legem & statutum, privilegium Principis, adeptionem dignitatis, adeptionem Prælaturæ, assumptionem Monachatûs, Clericatûs, Militiæ, Præturæ, Professuræ, Successionem, relegationem &c. sensus non est, quòd illud per hæc sola acquiratur, sed quòd quis vi ipsorum alicubi aut habitet stabiliter, aut habitare teneatur. Pariter quando DD. quos refert Farin. *l. c. à n. 204.* asserunt, per habitationem decennio comparatam, per translationem majoris partis bonorum &c. contrahi domicilium, non id ita accipiendum est, quasi per solam habitationem vel translationem bonorum domicilium acquiratur absque animo stabiliter habitandi, sed quòd iste animus inde præsumatur, ut mox dicemus *n. 100.*

95. Non tamen requiritur ad acquirendum domicilium, ut quis eò, ubi habitat animo stabiliter permanendi, transferat majorem suorum bonorum partem, uti requiri existimant Petr. Barbosa *ad L. exigere dotem. ff. de judic. n. 62.* sibi contrarius *ad L. hæres absens §. fin. ff. eod. n. 78.* Nec obstant *cit. L. 7. C. de incolis* verba: *ubi quis larem rerúmque ac fortunarum suarum &c.* neque illa *L. 2. C. ubi Senatores*, ubi pleraque exemplaria loco disjunctivæ *aut* habent copulationem *&* legúntque, *& ubi majorem bonorum partem possident.* Non enim ibi dicitur, domicilium acquiri, ubi quis habitat simúlque majorem bonorum partem habet, quasi hoc ultimum requiratur ad constituendum domicilium; sed solùm, quòd in dubio, an quis habuerit animum stabiliter habitandi, præter alias conjecturas sit etiam ista, quando quis bonorum suorum majorem partem ibi habet, ubi modò degit. Panorm. & Socin. *ll. cc.*

96. Pariter necessarium non est, ut quis habitet per longum tempus: sufficit enim accessisse animo stabiliter habitandi. Panorm. *l. c.* Menoch. *l. c. n. 2.* Gutier. *de Matr. casu 463. n. 13.* ac communis DD. quando jura videntur requirere decennium, intelligendum id est de præsumptione, quòd scilicet in dubio, an quis accesserit animo figendi domicilium, intentio hujusmodi præsumatur ex commoratione decennali.

97. Hæc quamvis quà legibus statuta, quà communi DD. calculo recepta sint, aliqua tamen declaratione indigent. Dubitari potest I. Quo sensu ad domicilium acquirendum requiratur animus stabiliter habitandi. Videri potest, eum non requiri: nam aliàs nemo sortiretur domicilium. Quis enim est, cui fixum sit nunquam illud & nullo in casu mutare? cùm multa accidere possint, quæ aut cogant aut suadeant abire, & nullus non sit ita animo comparatus, ut ad ejusmodi eventus cogitet aliò migrare. Præterea Vagi, ut suprà dictum est, ubique sortiuntur domicilium, nec tamen animum habent alicubi stabiliter manendi: sic enim jam desinerent esse vagi. Respondetur, non requiri animum in loco domicilij stabiliter permanendi pro quocunque casu & eventu, sed solùm tamdiu, quamdiu inde non avocat causa aliqua rationabilis. Ita Impp. *cit. L. 7. C. de incolis* declarant his verbis: *unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet*, id est, stabiliter permansurus, nisi necessitas abire cogat vel rationabilis causa avocet. Sic Religiosi Ordinum Mendicantium quamvis stabilitatem loci non profiteantur, domicilium tamen & forum sortiuntur, ubi modò sunt: quia habent animum hîc permanendi, donec Superiorum imperio aliò avocentur. Nec si his invitis aufugerent, domicilium propterea mutarent: quia propriâ illud voluntate deserere nequeunt, & tenentur hîc manere: quod sufficit ad domicilium & forum retinendum. Par ratio est de Clericis Beneficiarijs: hi enim cùm in loco Beneficij personalem residentiam requirentis domicilium & forum habeant *c. postulâsti de Foro comp.* & ibi Butrio *n. 6.* Panor. *n. 4.* Felin. *in c. Dilectus 2. de Rescript. n. 4.* Innoc. *in c. lex ore de privil. n. 2.* illud non mutant, quamdiu Beneficium retinent, tametsi vel suâ culpâ, vel privilegio aut statuto concedente, vel negotiorum, aliáve legitimâ causâ absint. Eadem universim ratio est de ijs, qui vel ex lege alicubi domicilium & forum habent, vel ex mandato Superioris, cujus jurisdictioni subtrahere se nequeunt, recedere non possunt, vel vi contractûs aut quasi contractûs manere alicubi tenentur, indéque aufugiunt. Vagi tametsi domicilium non habeant, habere tamen censentur, & forum ubique sortiuntur ob rationes allatas suprà *n. 75.*

98. Secundò dubitatur, an quis plura simul domicilia habe-

re possit. Ratio dubitandi est: quia sola domus domicilium non facit *cit. L. 17. §. 13. ff. ad municipalem:* sed requiritur habitatio cum animo perseverandi: qui autem plures ædes habet in diversis territorijs vel Parochijs sitas, modò in hac, modò in illa habitando, in neutro territorio stabiliter habitandi animum habet, & sic nec domicilium; vel si hoc animo in uno habitat, & ad alterum solùm divertit quandoque aut negotiorum aut animi divertendi causâ, non in isto, sed tantùm in illo habet domicilium. Verùm *jurisprudentibus placuit* inquit Ulp. *L. 6. ff. ad municipalem. §. 2. duobus locis posse aliquem habere domicilium, si utrobique ita se instruxit, ut non ideo minùs apud alteros se collocâsse videatur.* Idem traditur *L. Labeo 5. ff. eod.* & supponitur *c. cùm quis 2. de sepult. in 6.* Non tamen sufficit habere domum in utroque loco. *cit. L. 17. §. 13.* sed requiritur, ut utrobique æqualiter habitet. *cit. L. 5. & 6.* ac *c. 2.* Panor. *in c. ex parte de Foro comp. n. 8.* Franc. *in cit. c. 2. n. 1.* Gloss. & DD. *in c. dilectus 2. de Rescript.* Navarr. *consil. 2. n. 3. de cland. sponsal.* Menoch. *consil. 398. n. 23. & consil. 692. n. 21.* Hæc tamen æqualitas non est mathematicè dimetienda, quasi necesse sit, ut in uno loco non plus uno die vel hebdomade, quàm in alio habitet; sed moraliter, videlicet ut magnâ temporis parte, tametsi non æquali, utrobique habitet. Ant. Gucus *L. 5. Inst. Mor. tit. 4. n. 186.* Sanch. *L. 3. de Matr. disp. 24. n. 3.* Cutier. *de Matr. p. 2. casu 64.* cum Rosella, Palud. D. Anton. Silvestr. Margarita, ac alijs. Neque obest, quod dicebatur, quòd talis non habeat animum stabiliter in uno loco habitandi: etsi enim non habeat animum toto anni tempore habitandi, habet tamen animum stabiliter in singulis habitandi per magnam anni partem, v. g. per æstatem in uno, hyeme in altero, ut solent personæ nobiles in calidioribus regionibus. Hoc autem sufficit ad stabilem habitationem. Cæterùm ex eo, quòd quis plura domicilia habere potest, non sequitur, quòd possit esse plurium Civitatum civis: cùm plùs sit esse civem, quàm incolam & subditum. Nam subditi quoque sunt illi incolæ, qui jure civium non gaudent, Germanis die hinder und beysassen / bey und Inwohner. larga tamen civium appellatione veniunt *L. provinciales 190.* & *L. 2. 39. §. 2. ff. de V S* & cum illis universitatem constituunt *L. Mortuo 27. ff. de fidejuss.* multisque eorum privilegijs gaudent. Bart. *tr. de Repressal. in 1. q. 5.* Castr. in *L. omnes populi 9. ff. de Just. & Jure.* ac dispositum in cive, ratione similitudinis inter eos existentis, locum etiam habere videtur in incola. *L. Cives 11. C. de Appell. L. Incola 29. ff. ad municip.* Chassan. *in Consult. Burg. rubr. 3. §. 7. V. & selon. n. 8.* quam ob causam Statutis Civitatis, quas incolunt, obligantur. *cit. L. 29.* Gaill. *L. 2. obs. 35. à n. 2.* Schönborn *3. polit. c. 34. V. Cæterùm incola.* Hoc modo subditus etsi quis esse possit in pluribus locis, non tamen esse posse in pluribus civem, post Afflict. Arnisæ. Besold. ac alios multis argumentis suadere conatur Knipschild *L. 2. de Jur. Civit. Imper. c. 29. à n. 143.*

99. Tertiò dubitatur, an censeatur contraxisse domicilium, qui diu alicubi habitavit, professus tamen est, se nolle ibi domicilium figere. Standum esse hac ejus declaratione & incolam non censendum asserunt Gloss. & Jason. *in §. sed Istæ. Instit. de Act. n. 54.* Bald. *L. 4. cons. 313.* cum Bart. Dyn. Socin. Marsil. Angel. Tiraq. ac alijs, quos citat & sequitur Menoch. *de arbitrar. L. 2. casu 86. n. 6.* Addit Boër. *in L. Consentaneum. C. quom. & quan. Judex. n. 107.* talem non contrahere domicilium, etiamsi per mille annos habitaret, quando clarum est, eum ibi esse animo recedendi. Et licèt, ut vult Socin. *l. c.* eò transtulisset majorem bonorum suorum partem: eò quòd in his, quæ ab animo nostro pendent, potiùs stetur declaratione expressâ, quàm facto contrario. Bart. *in L. Non solùm §. morte. n. 17.* Jason. *n. 14.* Rubeus *n. 216. ff. de novi op. nunt.* Ripa *in c. Cùm M. de Constit. n. 82.* Menoch. *l. c. n. 8.* Hinc tametsi domicilium quis habere possit in pluribus territorijs aut parochijs, ut modò dictum est: si tamen declaret, se velle domicilium tantùm in uno loco habere, ibi duntaxat illud habebit, tametsi in altero loco diutiùs & frequentiùs commoretnr. Castr. *in L. 2. C. ubi senator. n. 2.* & DD. *n. præc.* allegati. In Civitatibus tamen Germaniæ passim domicilium & incolatus ex consuetudine vel Statuto post annum acquiritur, cùm diutiùs peregrini non tolerentur, si lapso anno jura civium redimere nolint. Gaill. *L. 2. obs. 35. n. 8.* Gilhausen *in arb. Judic. c. 1. p. 2. §. 2. n. 12.* Schönborn *3. polit. c. 34.* Knipschild *de Jur. Civit. Imper. L. 2. c. 29. n. 104.* nisi Studiorum vel negotij aut muneris ad tempus duntaxat suscepti causâ ibi commorentur.

100. Verùm cùm sæpe, qui aliquo se conferunt, non exprimant, utrùm accedant animo stabiliter habitandi, idcircò dubitatur quartò, unde iste animus colligatur. Varias conjecturas hîc afferunt Interpp. cùm ex legibus, tum ex ipsa natura petitas. Prima apud Romanos erat: si quis in aliqua urbe vel regione larem foveret, id est, domum haberet cum Larario, seu Sacrario domestico, in quo Lares, & Dij penates ac peculiares colebantur. *L. 2. C. ubi Senat.* & *Clariss.* Zanger *de except. p. 2. c. 1. n. 21.* Secunda, si quis alicubi majorem partem bonorum possideat. *cit. L. 2. V. aut majorem. L. hæres 19. §. 2. ff. de judic. L. Is qui 5. §. 23. ff. ut in poss. leg. L. 1. C. ubi pet. tutor. c. ex parte 63. de Foro comp.* & ibi Innocent. Bald. *L. 1. cons. 411. & L. 4. cons. 58.* Tiraq. *de retr. lignag. §. 36. Gl. 3. n. 7.* simúlque ibi instructus ad habitandum ibi habitet. *L. 6. §. 2. L. 27. §. 2. ff. ad municipalem.* Non enim sufficit, ut existimat Zang. *l. c. n. 27.* si bona ibi per alios possideat: sic enim quicunque bona alicubi sita habet, acquireret ibi domicilium, tametsi aut nunquam aut rarò duntaxat ad res suas curandas eò veniret. Tertia ac priori affinis est, si rebus, quas alibi habuit, venditis huc venit cum familia, & tota aut majore bonorum substantia, atque hîc habitet: censetur enim hîc elegisse domicilium & priori renunciâsse. *arg. L. nihil 31. ff. de Capt. & postlim. revers. jun. L. assumptio 6. §. 2. ff. ad municipalem. L. 2. C. ubi Senator. L. prædia 27. §. 1. ff. de fund. instr. L. 203. ff. de V. S.* Quarta, si assiduè hîc habitet. Assiduè habitasse dicitur alicubi, qui habitavit per decennium. Bald. Alexand. Panor. Host. Ruin. apud Menoch. *L. c. n. 15.* Mascard. *vol. 2. de probat. concl. 535.* Wesenbec. *in parat. ff. ad municipal. n. 7.* Ummius *de Foro comp. thes. 1. n. 6.* Poterit tamen minori temporis lapsu argui constitutum esse domicilium, si aliæ circumstantiæ concurrant: sicut è contrario neque decennium semper sufficiet. Sic si alibi habens domicilium per decennium Studiorum causâ hîc versetur, nemo censuerit domicilium constituisse, nisi aliæ conjecturæ accesserint. Panor. *in c. ult. de Paroch. n. 8.* Mar. Socin. *in c. ult. de Foro comp. col. 9.* Felin. *in c. dilectus 2. de Rescrip.* Paref. *L. 3. cons. 12. n. 17.* Quinta, si jus Civitatis alicubi impetravit, ibique habitare cœpit. Alciat. *in L. pupillus. §. incola. ff. de V. S.* Decian. *consil. 283. n. 11.* Mascard. *l. c. n. 4.* Habitationem præter jus Civitatis esse necessariam ad constituendum domicilium patet ex eo, quòd civis quis esse potest, quin sit incola & domicilium habeat. *L. cives 7. C. de incolis, L. municipem,* & *L. ejus 27. §. 2. ff. ad municipalem.* Sextam conjecturam addit Zangerus *L. c. n. 55.* de Clerico habente Beneficium residentiam requirens, & septimam *n. 56.* de muliere nupta. Verùm hîc conjecturis opus non est, cùm certum sit, Clericum sortiri domicilium, ubi habet Beneficium residentiam exigens, & mulierem per nuptias acquirere domicilium mariti, ut mox dicetur.

101. Quintò dubitatur, an domicilium haberi quandoque possit absque habitatione. Affirmativè respondendum est de ijs, qui ratione conditionis & statûs alicubi stabiliter manere tenentur: uti est Senator *L. filij 22. §. pen. ff. ad municip.* Miles *L. municeps 23, §. 1. ff. eod.* Relegatus in perpetuum aut longum tempus. *cit. L. 22. §. 3.* secùs, si ad breve tempus relegatus sit. *L. ejus qui 27. §. 3. ff. eod.* Religiosi certo Conventui ac Monasterio addicti. Clerici habentes Beneficium, quod residentiam exigit. Quin etsi residentiam Beneficium non requirat; nihilominus ratione illius sortiuntur forum quoad Ordines suscipiendos. *c. cùm nullus de temp. ordin. in 6.* & Gloss. ac DD. ibi: nec non quoad ea, quæ ipsum Beneficium concernunt. *can. omnes basilicæ 16. q. 7. c. cùm conquerente. de Offic. Ordin. C. cùm capella de privil. & c. 1. §. in eos. eodem in 6.* Panor. *in c. postulâsti de Foro comp. n. 4.* Covarr. *pract. c. 11. n. 5.* Oliva *p. 3. For. Eccl. q. 17. n. 11. & 12.* Pax Jordan. *vol. 3. L. 13. tit. 8. n. 241.* Aliud exemplum est de uxore: hæc enim domicilium & forum mariti sortitur, ubicunque ipsa habitet. Idque etiam defuncto viro retinet, quamdiu in viduitate permanserit. *L. fin. C. de Incolis. L. fin. §. 3. ff. ad munic. L. 1. §. 2. ff. de liber. agnosc. L. mulierem 5. ff. de R. V. L. 1. C. de Mulier.* Et quidem sortitur hoc forum quoad omnia. Bald. Cyn. ac alij *in cit. L. fin.* fitque civis ejus urbis, cujus est vir. Bart. *in cit. L. fin.* Gloss. Angel. Joan. de Plateis *in L. cives C. de Incolis.* Bald. *L. 5. consil. 139.* Tiraq. *L. 1. connub. à n. 29.* addunt tamen Bart. *l. c.* Sperelli *p. 2. decis. 157. n. 6.* ac alij, quòd forum propriæ originis retineat in ijs, per quæ à viri obsequijs non retrahitur.

102. Sextum denique dubium est, quomodo domicilium amittatur. Dicendum est, domicilium, sicut regulariter non acquiri-

acquiritur solo vel animo habitandi vel habitatione, sed utroque, ita non amitti, solo animo illud mutandi, aut solo discessu, sed opus esse animo mutandi & actuali mutatione. *L. domicilium 20. ff. ad municipalem, junctâ* Gloss. *V. domicilium. L. origine 4. C. de municip.* Bald. *in L. ult. C. eod.* Marian. Socin. *in c. licet de Foro comp. n. 54.* quando Bart. *in L. de jure 37. ff. ad municip. n. 2.* ait, domicilium habitationis, quod nuda voluntate constituitur, posse nuda voluntate transferri, dicere censendus non est, quòd nuda voluntas sufficiat ad domicilium vel constituendum vel mutandum, sed quòd domicilium pro arbitrio constitutum pro arbitrio mutari possit: aliàs contradiceret ijs, quæ asseruerat *in L. placet. ff. eod. n. 1.* Hinc audiendus non est Petr. Barbosa *in L. hæres. §. fin. n. 70. ff. de judic.* asserens simplici voluntate domicilium extingui, maléque præter Bart. allegans Menoch. *L. 6. præsumpt. 42.* & Caill. *L. 2. obs. 36.* malè pariter citans *c. pen. de Foro comp. L. cùm quædam 19. ff. de jurisd.* & *L. libertus 17. §. 11. ff. ad municipalem.* Cæterùm ex eo, quòd quis è loco recessit cum rebus suis, præsumitur recessisse animo mutandi domicilium. Bart. *in L. assumptio §. ult. ff. eod.* & *in L. prædia §. 1. ff. de fundo instructo* Bald. *in rubr. C. si à non comp. jud.* Socin. *l. c. n. 25. & 54.* Alex. *L. 5. cons. 34. n. 4.* Paris. *L. 3. cons. 12. n. 13.* & *cons. 34. n. 20.* Menoch. *l. c. n. 14.* nisi conjectura alia obstet, v. g. quòd tantùm hostis aut pestis fugiendæ vel negotiorum causâ discesserit: præcipuè si domum hîc habet, quam ante suum discessum non vendidit, aut vendere cogitavit.

§. 11.

An per domicilium habitationis forum contrahatur.

SUMMARIUM.

103. Forum Domicilij fortius & universalius est quovis alio Foro.

104. Conveniri ibi subditus potest etiam absens, & propter contractum vel delictum alibi commissum.

105. Domicilium Servi, liberti, Uxoris, & Hæredis non desumitur à propria ipsorum habitatione.

106. Habens plura domicilia utrobique conveniri potest.

107. Contra subditum alibi delinquentem Judex domicilij procedere potest etiam per inquisitionem.

108. Potest, qui duo habet domicilia, in alterutro, quo maluerit, Sacramenta suscipere & matrimonium contrahere.

103. Forum quemque sortiri, ubi habet domicilium, adeò certum est, ut soli illi, qui domicilium alicubi habent & incolæ sunt, propriè ac simpliciter sint subditi, ut suprà diximus. Estque forum domicilij generale séque ad universam jurisdictionem contentiosam & voluntariam extendens, & ut loquitur Bald. *in rubr. C. si à non comp. jud.* præcipua jurisdictionis causa, fortiúsque omni alio foro & potentius. Cagnol. *in L. exigere dotem ff. de judic. n. 9.* Petr. Barbosa *in L. 19. §. ult. ff. eod. n. 34.* cum communi DD. & concurrit cum alijs foris, ut supponitur *cit. L. 19. §. 1. & 4.* ac *L. 2. C. de jurisdict.* exempto foro Feudi, quando dominus feudi non est simul judex domicilij, & foro rei sitæ, ut infrà dicetur *n. 216.*

104. Hinc in loco domicilij conveniri quisque potest tam civiliter, quàm criminaliter, etiam ratione contractûs alibi celebrati, delicti alibi commissi &c. *cit. L. 19. §. ult. c. dilecti de Foro comp.* Panor. *in c. fin. eod. n. 38.* & Felin. *n. 23.* Butr. *n. 16.* Socin. *n. 8.* & *45.* Castr. *in L. 2. §. legatis ff. de judic* Covarr. *pract. c. 11. n. 6.* Et quidem etiam de ijs, quæ gessit ante domicilium & forum hîc obtentum. *cit. L. 19. §. 1. & ult. L. pen. ff. de jurisd. L. ult. C. de Incol.* Panor. *cit. n. 38. & 39.* Surd. *consil. 313. n. 66.* poteritque etiam absens citari, & non comparens in contumacia constituitur, ut non tantùm immissio in ejus bona fieri possit (quod est commune etiam foro rei sitæ & delicti, ut infrà dicetur) sed pœnis etiam & censuris compelli, ut se sistat, ac in causis, ubi litis contestatio non requiritur, procedi potest ad sententiam & executionem realem. *L. 4. §. prætor. ff. de damno inf. c. causam de dolo & contum.* Gloss. *ibid. V. ad domum*, Alex. ac alij *in L. cùm quædam. ff. de jurisd.* cùm Judex domicilij retineat in subditum jurisdictionem, quocunque ille loco existat, & subditus semper maneat subditus, ubicunque est. Gaill. *L. 2. obs. 36. n. 12.* Gilhausen *arbor. judic. c. 1. p. 2. §. 2. n. 14.* Ummius *l. c.*

105. Aliquæ à regula modò tradita personæ excipiendæ sunt, in quibus conveniendis non ipsarum, sed aliorum domicilium spectatur. Primò enim servus conveniendus est coram sui domini judice. *L. 1 C. ubi de caus. stat.* Secundò libertus ejúsque filij coram judice domicilij patroni. *L. 22. ff. ad municip.* Decian. *tract. crim. L. 4. c. 8. n. 1.* Umm. *proces. judic. disp. 4. th. 1. n. 6.* Tertiò uxor & vidua in loco domicilij maritalis. *cit. L. 22. §. 1. L. pen. pr. ff. de jurisd. L. ult. C. de jur. liber.* ubicunque ipsa habitet. Decian. *l. c. à n. 2.* Gilhausen *l. c. n. 10.* Zanger. *de except. p. 2. c. 1. n. 56.* Aliud obtinet in sponsa de futuro: hæc enim non coram sponsi, sed suo judice convenienda est. Decian. *cit. L. 4. c. 9. n. 54.* Umm. *l. c.* Quartò hæres ibi convenitur & defenditur, ubi defunctus conveniri & defendi debuit, adeò ut nullo suo privilegio, nullâque fori præscriptione illud forum declinare possit. *cit. L. 19. prin. ff. de judic.* ibi: *hæres & absens ibi defendendus est, ubi defunctus debuit, & conveniendus, si ibi inveniatur, nulloque suo privilegio defendatur, id est, defenditor.* Quæ verba magnam inter interpretes discordiam pepererunt, quòd posteriora prioribus contradicere videantur. nam dicitur primò *hæres & absens defendendus*, ac postea dicitur *conveniendus, si ibi inveniatur*, id est, si præsens sit. Respondent Petr. Barbosa *ibi. n. 12.* & Oliva *3. p. Fori Eccl. q. 24. n. 4.* secuti Bart. *in L. fideicommissum. ff. eod.* Baldum *in L. 2. ff. de jurejur. col. 25.* Aretin. *in c. quia de judic. n. 4.* Anchar. *cons. 244. n. 4.* sensum legis alium non esse, quàm quòd hæres in loco, ubi defunctus conveniendus erat, respondere debeat, sive absens sive præsens ibi sit. Verùm huic expositioni obstare videntur verba *si ibi inveniatur.* Castr. in *cit. L. 19. § 1. n. 2.* Angel. ac alij existimant, constitui discrimen inter defunctum & hæredem, ita ut licèt ille in loco sui domicilij conveniri potuisset etiam absens, conveniri tamen ibi nequeat hæres, nisi ibi præsens. Quam tamen explicationem ægrè admittunt verba *hæres & absens.* Communior responsio est, conveniri in domicilio defuncti posse hæredem etiam absentem à loco illius domicilij, si litem defunctus jam contestatus aut saltem citatus fuit, juxta *L. si is 34. ff. eod.* secùs, conveniri tantùm posse, si ibidem præsens est. sed non vacat hanc litem facere nostram. Illud receptum est, legem loqui de illis tantùm obligationibus, propter quas defunctus, si viveret, conveniri posset; non verò de illis, quæ ab ipso in hæredem non transierunt. Unde inferunt, non posse istum conveniri pro legatis & fideicommissis in domicilio defuncti, tametsi ibi reperiatur: posse tamen conveniri in loco, ubi major pars hæreditatis existit. *L. si fideicommissum 50. ff. de judic.* Tiraq. *L. 1. retract. § 36.* Gloss *3. n. 6.* Molin. *L. 3. de primogen. c. 13. n. 73.* Gomez. *tom. 1. c. 12. n. ult.* Barbosa *L. c. n. 34. & 49.* Utrùm verò illa verba *nulloque suo privilegio defendatur*, intelligenda sint duntaxat de privilegio & favore privato, an verò etiam de communi, v. g. num Clericus successor Laici coram defuncti competente judice Laico conveniri possit, commodiùs infrà, quando sermo erit de Foro competente Clericorum, decidemus. Cæterùm si ipse hæres agit, petitionem hæreditatis facere debet, ubi res hæreditariæ tempore decedentis testatoris extiterunt. *tot. tit. C. ubi de hæred. agi oport.* etiam alibi depositæ. *L. 1. §. 37. ff. depositi.* nisi eo fine depositæ & destinatæ fuerint, ut ibi perpetuò manerent. *L. ex facto §. rerum ff. de hæred. instit.* Bartol. & DD. *ibi:* Quintò illi, qui sunt de familia sive Clerici sive Laici, domicilium & forum ex persona patrisfamilias consequuntur. Umm. *l. c. in fine.* Et speciatim de familia Clericorum Decian. *cit. c. 9. à n. 47.* Farin. *q. 8. n. 26.* Tertacinq. *L. 2. resolut. tr. de Foro comp.* sed non absolutè & sine discrimine verum est, quòd familia Clerici habeat forum Eccl. quod ipse Clericus, ut infrà de Foro compet. Clericorum dicetur. Sextam exceptionem facit Ummius *l. c.* defensorem ibi comparere debere, ubi ipse principalis se defendere necessum habet. *L. 139. ff. de V. O.* & *L. 49. ff. de judic.* Verùm hæc non est exceptio: cùm principalis, non defensor, conveniatur, & sic necessariò defensio fieri debeat, ubi stare judicio deberet principalis, si præsens esse vellet aut posset.

106. Ex dictis consequens est I. quòd reus conveniri possit in loco domicilij etiam ratione contractûs alibi initi & delicti alibi patrati &c. dummodo alibi non fuerit præventus. *c. fin. de Foro comp. L. consensisse 2. §. 3. L. hæres 19. §. 2. & ult. ff. de judic. L. 2. & 5. pr. C. de jurisd. om. jud. L. ult. C. ubi in rem actio. L. 3. C. ubi causæ statûs.* Panorm. *in c. ult. de Foro comp. n. 41.* asserens esse communem, Clar. *L. 5. sent. §. fin. q. 39. n. 3.* Eadem est ratio de casu, quo quis plura habet domicilia; potest

enim in ſingulis conveniri cum jure præventionis. Et quidem juxta arbitrium actoris vel accuſatoris vel in hoc vel in illo *c. ex parte 15. de Foro comp.* Panor. *in c. dilectus de reſcrip. n. 6.* Ant. Butrio *n. 18.* Felin. *n. 10.* Ratio eſt, quòd Judex utriusque domicilij, & Judex æquè domicilij, ac contractûs vel delicti, eſt competens; quivis autem conveniri poteſt coram judice ſuo competente.

107. Quod modò diximus, judicem domicilij contra ſubditum procedere poſſe propter delictum etiam alibi patratum, receptum eſt ab omnibus Interpp. teſte Covarr. *c. 11. pract. n. 6. §. his equidem* & *§. quam ob rem*, ſi accuſator adſit. Receptum pariter eodem teſte eſt, poſſe vi juris Pontificij judicem domicilij procedere etiam per inquiſitionem. *cit. c. ex parte, c. dilecti, c. cùm contingat de Foro comp. c. cùm nullus de tempor. ordin. in 6.* an verò hoc poſſit etiam de Jure Civili, controverſum eſt, multis negantibus, affirmantibus plurimis, quos congerunt Covarr. *l. c.* Farin. *de inquiſit. q. 7. n. 19. & 20.* Nobis affirmativa videtur probabilior: tum quòd generalis conſuetudo eam approbavit, uti teſtatur Clarus apud Farin. *cit. n. 20.* & Carpz. *p. 3. crim. q. 110. n. 8.* tum quòd *L. ſi quis 10. C. de Epiſc. & Cler.* ſeculari judici poteſtas datur puniendi Laicos, qui in Eccleſijs delinquunt, tametſi iſtæ ſint extra ipſius territorium & jurisdictionem, nullo facto diſcrimine inter accuſationem & inquiſitionem: tum denique, quòd nec lex *2. §. 5. ff. ad L. Jul. de Adult.* quæ pro negante ſententia adducitur, aliquid probat: uti conſideranti patebit; nec ratio, quàm adducunt, nimirum, quòd nulla injuria inferatur Reipublicæ & territorio per delictum alibi patratum. nam præterquam quòd ſubditi etiam alibi delinquentes notam & probrum inurunt ſuæ Reipublicæ, coërcendi ſunt, ubi & quamdiu ſunt ſubditi, quales ſunt etiam dum alibi exiſtunt, éſtque territorium expurgandum ſceleratis, ne obtentâ impunitate & ipſi prolabantur in deteriora, eadémque domi, quæ alibi, perpetrent, ac concivium animos corrumpant. Accedit, quòd dicta ratio nimium probet, quia ſequeretur, nec per viam accuſationis procedi contra illos poſſe, quod tamen fieri poſſe ipſi adverſarij affirmant.

108. Conſequens eſt II. eum, qui duo habet domicilia, poſſe in alterutro, quo maluerit, ſuſcipere Sacramenta & matrimonium inire. Patet ex *c. omnis de pœn. & remiſſ. c. cùm inhibitio de cland. deſponſ. Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de Reform. Matr.* vi quorum quivis Sacramenta percipere poteſt ac tenetur à proprio ſuo parocho: eſt autem proprius parochus ille, ubi quis habet domicilium. Patet inſuper ex *c. 2. §. cùm ab eo de ſepult. in 6.* ubi dicitur, ſi is, qui duplicem parochiam habuit, in tertio quopiam loco ſepulturam elegit, inter utramque ipſius parochiam dividendam eſſe canonicam portionem: nec dicitur ſolvendam illi ſoli, in qua defunctus tempore mortis habitavit. Similiter ergo Sacramenta indifferenter recipi in utraque poſſunt, cùm Sacramentorum receptio æquè ſit inter jura parochialia, ac canonica portio. Et ita cum Franco aliſque docent Navarr. *in c. placuit de Pœnit. diſt. 6. n. 78.* Henriq. *de Pœn. L. 6. c. 7. n. 2.* Sanch. *L. 3. de Matr. diſp. 24. n. 5.* Bonacin. *de Pœn. diſp. 5. q. 7. pun. 2. prop. 2.* Suar. *eod. diſp. 25. ſect. 2. n. 5.* Oliva *de Foro Eccl. p. 3. q. 18. n. 45.* contra Paludan. Silveſt. Tabien. Angel. Roſell. ac alios, qui tenent, ibi ſolùm ſuſcipi ea poſſe, ubi ſuſcepturus tunc temporis habitat.

§. III.

An per quaſi domicilium forum acquiratur.

SUMMARIUM.

109. Status quæſtionis proponitur.
110. Habens quaſi domicilium Sacramenta, exceptis Ordinibus, ſuſcipere poteſt.
111. Ac diſpenſationem in votis, & juramentis impetrare; habere ſepulturam; & jungi matrimonio.
112. Tenetur Statutis & conſuetudinibus loci.
113. Tametſi animum habeat ſolùm per aliquot menſes habitandi.
114. Excipitur Princeps.
115. In loco quaſi domicilij nemo conveniri poteſt propter delicta alibi patrata, aut initos alibi contractus.
116. Reſpondetur ad oppoſita.

109. Quaſi domicilium habere dicuntur, qui diu & per majorem vel magnam anni partem alicubi commorandi animum habent, non tamen Stabiliter & perpetuò, uti Studioſi in Academijs, famuli, negotiorum geſtores, milites præſidiarij &c. An iſti in loco quaſi domicilij forum ſortiantur æquè ac illi, qui habent domicilium, gravis & parùm explicatè à DD. agitata, multò minùs deciſa quæſtio eſt. Secerni hîc oportet jurisdictionem contentioſam à voluntaria.

110. Quoad voluntariam ſacram convenit inter Interpp. primò, non poſſe Ordines Eccleſiaſticos conferri ab Epiſcopo quaſi domicilij, ſed adeundum eſſe Epiſcopum domicilij, aut Beneficij, aut Originis: ſic enim traditur *c. cùm nullus 3. de Temp. Ordin. in 6.* & patet ex Trident. *ſeſſ. 23. c. 9. de refor.* ubi nec Epiſcopo ſuum familiarem non ſubditum ordinare permittitur, *niſi per triennium ſecum fuerit commoratus, & beneficium, quacunque fraude ceſſante, ſtatim reipsâ illi conferat.* Cùm igitur ſuos duntaxat familiares, ſeu qui de ipſius familia ſunt, & quidem ſub dictis ſolùm conditionibus ordinare poſſit, conſequens eſt, quód non poſſit reliquos, qui in ipſius Diœceſi ſolùm habent quaſi domicilium. Convenit ſecundò, éſtque ferè ab omnibus receptum, habenti quaſi domicilium poſſe miniſtrari Sacramenta neceſſaria, qualia ſunt Pœnitentiæ & S. Evchariſtiæ. quibus communiter addunt confirmationem & Extremam Unctionem. Et quamvis Navarr. *in c. placuit 3. de Pœnit. diſt. 6. not ab. 4. n. 85.* exiſtimet, hoc tantùm fieri poſſe ex licentia expreſſa vel tacita parochi domicilij, Gloſſa tamen in *Clem. 1. de privil.* communiter recepta, Panorm. *in c. omnis de pœn. & remiſſ. n. 23.* Innoc. ac alij, negant ullâ licentiâ opus eſſe. Neque admittendum videtur, quòd non pauci aſſerunt, id locum non habere, quando parochia domicilij facilè adiri poteſt: nam praxi univerſali contrarium obſervatur, teſte Oliva. *p. 3. For. Eccl. q. 17. n. 45.*

111. Potiſſimùm igitur quæritur de Matrimonio, diſpenſatione in votis & juramentis, ac ſepultura. Quoad iſta acquiri forum per quaſi domicilium negant complures, quos accumulant Sanchez *L. 3. de matr. diſp. 23. n. 11.* & Oliva *l. c. n. 46.* Placet affirmativa, quam tenent Sanch. *l. c. n. 12.* ubi multis eam firmat rationibus, Leſſius *L. 4. de Juſt. c. 2. n. 47.* ubi eam teneri ait à plerisque R. R. & uſu confirmari, Delbene *de Immun. Eccl. c. 11. dub. 11. dub. 1. ſect. 1. n. 13.* qui pariter de uſu teſtatur, Laym. *L. 5. Th. mor. tr. 6. c. 10. n. 5.* poſt Gloſſam *in Clem. 1. de privil.* Panor. Palud. Gabr. ac alios. Hinc immeritò pro ea ſolum citat Sanchezium Oliva *l. c.* cujus rationes ſolvere debuit, antequam eam diceret vix probabilem. Temerè quoque dicit, temerè dictum eſſe, quòd parochus proprius, quem Trident. *ſeſſ. 24. c. 1. de refor. Matr.* ad matrimonium requirit, non ſit tantùm parochus domicilij, ſed etiam quaſi domicilij: nam pariter *c. omnis utriusque. de Pœn. & remiſſ.* requiritur proprius parochus ad Sacramentum Pœnit. & tamen hic juxta ipſum etiam Oliva eſt etiam parochus quaſi domicilij. Ex quo proinde (ut alias rationes omittamus) ſatis probatur poſterior ſententia: ſi enim parochus quaſi domicilij eſt proprius quoad Pœnitentiam & Evchariſtiam, non eſt ratio, cur non etiam ſit quoad matrimonium & reliqua: excepto Sacramento Ordinis, ad quod recipiendum, ut diximus, requiritur Diœceſis domicilij *cit. c. 3. de temp. Ordin. in 6.* ubi cùm additur *in hoc caſu* requiri domicilium, ſatis indicatur, in alijs caſibus non requiri, ſed ſufficere quaſi domicilium. An idem dicendum ſit de alijs actibus ad jurisdictionem voluntariam pertinentibus, quales ſunt Adoptio, Manumiſſio, Emancipatio, Legitimatio, Inſinuatio donationis, Teſtamenti factio apud acta, approbatio contractûs, privilegiorum conceſſio & confirmatio, ac ſimiles nimis longum foret intra harum paginarum anguſtias examinare.

112. Major contentio inter DD. eſt de jurisdictione Contentioſa, an videlicet huic ſubijciat quaſi domicilium. Dubitatur in primis, an peregrini, ſeu ij, qui alibi domicilium habent, hujus loci, ubi per magnam anni partem habitant, Statutis ac conſuetudinibus ſint ſubjecti. Negant Gloſſ. *in c. quæ contra diſt. 8. V. aut peregrini*, Specul. *rubr. de Conſtit. n. 7.* Archidiac. *in c. illa. diſt. 12. V. ſerva*, Joſeph. Angles *in 4. q. 4. de jejunio ante dub. 1. diffic. 2.* Paſqual. *de jejun. deciſ. 203. n. 3.* ac alij apud Sanch. *L. 3. de matr. diſp. 18. n. 8.* Fagundez *in præc. Eccl. tr. 1. L. 1. c. 8. n. 1.* & Delbene *l. c. ſect. 3. n. 10.* Verùm, ut longè communior, ita multò probabilior eſt ſententia affirmans. Cùm enim hujusmodi peregrini, qui hîc quaſi domicilium conſtituerunt, abſolutè ſortiantur forum quoad voluntariam jurisdictionem,

dictionem, ut modò diximus, consequens est, quòd etiam sortiantur quoad subjectionem & obligationem servandi leges, cùm hæc obligatio non tantùm respiciat bonum privatum singulorum, uti jurisdictio voluntaria, sed etiam publicum, ne aliàs ordo, quies, & partium consonantia tollatur. Videtúrque per se absurdum dicere, quòd Studiosi & famuli in alia Diœcesi domicilium habentes hîc non teneantur jejunare aut Missam audire, quando hîc est dies festus aut jejunij, non item in sua patria: tametsi hîc per annos complures habitent & magnam populi partem faciant. Certè communi sensui ac rectæ gubernationi est contrarium, ut benè observat Suar. *L. 2. de Festis c. 14. n. 2.* qui propterea priorem opinionem negat esse practicè probabilem. Videri potest Tiraq. *de Retractu lignag.* Gloss. 2. *n.* 26. & Panor. *in c. quod Clericis de Foro comp. n. 5.* Ubi ex Jure & DD. latè firmant, diu commorantes in aliquo loco verè esse incolas, ac forum sortiri.

113. Ex hac doctrina communiter deducunt, quòd sicut ad forum ratione domicilij sortiendum necessaria non est longi temporis habitatio, sed sufficit, ut quis locum adeat animo ibi stabiliter habitandi: ita pariter sufficiat aliquò accedere animo diu ibi permanendi, ita ut qui hoc animo accessit, loci legibus, statim fiat subjectus, absque eo, ut diu ibi moretur. Dubium verò est, ad quantum tempus hoc manendi propositum se extendere debeat, ad hoc, ut quis non hospes, sed habitator & incola censeatur. Silvest. *V. domicilium n. 2.* Sanch. *l. c. n. 9.* aliíque existimant, opus esse, ut majore anni parte habitare velit. Sed conformior juribus videtur doctrina Navarri *tr. de Jubilæo. not. 32. n. 42.* Suar. *l. c. n. 6.* Laym. *l. 1. Th. mor. tr. 4. c. 14. n. 1.* ac aliorum, sufficere propositum habitandi per aliquot menses, præcipuè si domus, conclave, taberna &c. fuerunt conducta. arg. *L. 19. §. proinde. ff. de judic.*

114. Excipiendus tamen hîc est cum Tiraq. *de utroque retr. L. 1.* Gloss. *1. §. 3. n. 38.* Suar. *L. 3. de leg. c. 35. n. 14.* ac alijs, Princeps: hic enim non obligatur Statutis municipalibus locorum, ac provinciarum, tametsi longo ibi tempore resideat. Quia hujusmodi Statuta ferè ab inferiore potestate condita sunt, ac idcirco vim obligandi Principem Superiorem non habent. Quâ de causâ Canonistæ asserunt, Legatum Pontificium non ligari legibus Episcoporum. Neque refert, hujusmodi leges à Principe confirmatas fuisse: censetur enim solùm approbare pro loco determinato, ejúsque subditis; non pro tota Republica, cujus ipse caput est: nisi in eodem stabilem sedem habeat.

115. Alterum dubium est, an per quasi domcilium forum ita acquiratur, ut ibi conveniri possit etiam de contractibus alibi celebratis, & de delictis alibi commissis. Negant Hostiensis *in c. quod clericis 9. de Foro comp.* Bartol. *in L. 19. ff. de judic.* aliíque communiter. Distinguunt Alex. *vol. 6. consil. 216. n. 14.* & Farin. *L. 1. de Inquis. tit. 1. q. 7. n. 5. sublim. 2.* aiúntque, puniri in loco quasi domicilij posse, qui alibi deliquit tempore hujus domicilij jam contracti, e.g. si quis, dum est in famulatu aut in Studijs hîc Ingolstadij, delinquat Neoburgi; secùs, si ante constitutum hîc quasi domicilium alibi deliquit. Affirmant simpliciter Panor. *in cit. c. 9. n. 5.* allegans Bart. Innoc. Joan. Andr. & Archid. sequitúrque Laymannus *in c. ult. de Foro comp. n. 19.* Nobis attento Jure scripto & secluſa consuetudine verior videtur prima sententia: cùm postrema Panormitani nullum inter domicilium & quasi domicilium discrimen constituat, & hujus forum æque latè extendat, ac illius, contra *L. hæres 19. §. ult. ff. de judic. c. dilecti 17. & c. ult. de Foro comp. c. 1. eod. in 6. L. juris 2. C. de jurisd.* ubi soli domicilio hæc fori universalitas & concurrentia cum alijs foris tribuitur. Frustrà profectò à Legibus ad constituendum domicilium & forum in illo sortiendum requireretur (uti requiri diximus suprà à n. 94.) simul cum habitatione animus Stabiliter habitandi, si quasi domicilium id omne operaretur, quod operatur domicilium.

116. Non obstant Jura, quæ pro se adducit Panor. Non quidem *L. 2. C. ubi Senatores:* quia ibi sermo est de domicilio. Non *L. quisquis 16. C. si certum pet.* nec *L. sciens 3. C. ubi de crim. agi oport.* quia ibi quoque agitur de loco domicilij, aut de eo, ubi delictum est patratum. Non denique *c. ex parte 15. de Foro comp.* quia ibi solùm asseritur, quòd actio realis intentari possit in loco rei sitæ.

§. IV.

An per domicilium Originis acquiratur Forum.

SUMMARIUM.

117. Originem quisque habet in domicilio patris, quandoque avi, quandoque matris.
118. Non ibi, ubi natus est solùm in transitu.
119. Proponitur opinio asserentium, quemvis in loco originis conveniri posse.
120. Opinio negantium.
121. Hanc firmat Consuetudo.
122. Licitum regulariter est mutare domicilium.
123. Respondetur ad opposita.
124. In loco Originis suscipi Ordines Ecclesiastici possunt.

117. Originem quivis habere dicitur non solùm ibi, ubi ipse, sed etiam, ubi legitimus ejus pater natus est: cùm filius non tantùm suam, sed & patris originem sequatur. *L. assumptio 6. ff. ad municipalem. §. 1. L. filios 3. C. de Municip. & origin.* Imò non tantùm patris, sed etiam avi. *L. Libertus 17. §. 9. ff. ad municip.* & *ibi* Bald. *n. 4.* Bart. *in cit. L. 3. n. 2.* dummodo vivente avo conceptus fuerit. Felin. *in c. postulâsti de Foro comp. n. 1.* Alex. *L. 5. cons. 16. n. 9.* Cyn. *in L. 2. C. de jurisd.* Mascard. *de probat. concl. 1147. a. 12.* Petr. Barbosa *in L. 19. §. proinde de judic. n. 28.* Requirit tamen Bart. *in cit. L. 6. §. 1.* ut sit in potestate avi. Sed hoc reprobat Barbosa *l. c. n. 30.* eò quòd juxta *cit. L. 17.* nepos sequatur originem avi naturalis, tametsi natus sit in adoptiva familia: quo casu certum est non nasci in potestate avi naturalis. *§. pen. Inst. quib. mod. jus patr. potest. sol.* Non tamen sortimur originem ulteriorum ascendentium. Gloss. *in cit. L. 6. V. non domicilium*, & *in cit. L. 3.* Bart. *in cit. L. 6. §. Filius n. 1.* Boër. *decis. 13. n. 7. & 8.* cum comm. ne scilicet progressus fiat in infinitum, & forum habere dicamur in agro Damasceno, ex quo communis omnium nostrûm parens eductus fuit, ac in maxima orbis parte, quam successivè nostri majores habitârunt. Neque filius legitimus sequitur originem matris. *cit. L. 3. C. de Municip.* nisi quis ex captivis parentibus natus patre in captivitate mortuo cum matre postliminiò reversus fuerit. *L. 1. C. de postlim. revers.* aut natus fuerit ex ancilla & ingenuo: nam tunc matris conditionem sequitur. *L. hi qui 12. C. de Murilegulis. L. Nati 29. C. de Decurion. L. ex ingenuo 4. C. de agric. & mancip.* quemadmodum etiam ejus, qui justum patrem non habet, prima origo à matre, eóque die, quo ex ea editus est, numerari debet, ut inquit JC. *L. 9. ff. ad municip.* Idémque de vulgò quæsitis tradit Ulp. *L. 1. ff. eod.*

118. Quod verò dicitur, quemvis esse originarium ejus loci, ubi natus est, duntaxat procedit, si parentes ibi domicilium habuerunt, dum ipse nasceretur: secùs, si tantùm in transitu matris alicubi editus esset; nam tunc non hujus loci, sed ejus, ubi parentes domicilium habebant, originarius censebitur. Bart. *in cit. L. 3. C. de Munic. & orig.* Panor. *in c. Rodulphus 34. de rescrip. n. 9.* & Felin. *n. 13.* Boër. *decis 13 n. 52.* Dec. *in L. 19. §. proinde. ff. de judic.* Bald. Angel. & Albert. *in L. hujusmodi 84. §. Legatum. ff. de Legat. 1.* Diaz. *in prax. crim. c. 54. n. 27.* Navarr. *cons. 41. n. 2. & 3. de præb.* Barbosa *de potest. Episc. alleg. 4. n. 18.* Mascard. *l. c. n. 5.* sumitur ex *cit. L. 84. §. 10. de Legat. 1.* contrarium tenent, & absolutè originarium quemvis censeri ibi, ubi etiam in transitu natus est, tradunt Imol. Cuman. Alex. & Paul. Castr. ac alij apud Mascard. *l. c. n. 6.* & Oliva *p. 3. For. Eccl. q. 21. n. 5.* Has opiniones conciliat Petr. Barbosa *l. c. n. 18.* dicendo, primam habere locum, quando proles nata est in itinere, quo parentes redibant ad domicilium, à quo ad tempus abfuerunt v. g. negotiationis causâ. Secundam verò tenendam, quando priore domicilio omninò deserto aliò migrabant, & proles nata est in itinere ad novum domicilium. Aliam conciliationem molitur Mascard. *l. c. n. 7.* cum Ripa, Riminaldo, ac Rebuffo, asserens, primam esse veram, si proles concepta fuit in loco domicilij parentum, & nata tantùm in itinere, ac loco, ubi parentes non statuerunt domicilium: secundam verò procedere, si proles & concepta & nata fuit in itinere; tunc enim ejus tantùm loci, ubi concepta & nata est, habendam esse rationem, non domicilij parentum. Nobis conciliatio prima verum continere videtur; secunda quoque quoad primam ejus partem; quoad alteram meritò dubitatur propter *L. 1. C. de postlim. reversis*, jux-

ta quam proles ex duobus captivis nata, originem patris ſequitur, ſi parentes ad domicilium poſtliminiò rediiſſent, tametſi alibi in captivitate concepta & nata fuerit, ut indicant verba: *quæ capta non eſt.* Addi caſus alius poteſt, quem DD. non exprimunt, quando videlicet proles concepta fuit in uno loco, ubi parentes domicilium habebant, ac poſtea nata eſt in alio, ubi illi novum domicilium conſtituerunt: & tunc poſterior locus non tantùm domicilij, ſed etiam originis cenſendus videtur, cùm jura maximè conſiderent nativitatem *L. 1. prin. ff. ad municip.* & *L. Cives C. de incolis.* Neque obſtat, quòd conceptus pro nato habetur *L. qui in utero 7. ff. de ſtatu hom.* hoc enim ſolùm verum eſt, *quando de commodis ipſius partûs quæritur*, ut Paulus ibi dicit: originem autem ſortiri odioſum æquè ac favorabile eſt, ſaltem ſi origo dat forum.

119. Sed quæſtio jam eſt, utrùm origo det forum, ſeu, utrùm in loco originis, æquè ac in loco domicilij, conveniri quis poſſit, tam in criminalibus, quàm in civilibus, tametſi domicilium habitationis aliò tranſtulerit. Affirmant Bart. in *L. adſumptio 6. §. 1. ff. ad municip. n. 2.* Panor. in *c. fin. de paroch. n. 6.* Felin. in *c. fin. de For. comp. n. 24.* Dec. in *L. cùm quædam puella. ff. de jurisd. n. 5.* Diaz. *in prax. crim. c. 8.* Petr. Barboſa *in L. 19. §. proinde. ff. de judic. n. 35.* ubi ait, hoc eſſe receptiſſimum. Receptum quoque dicit Matth. de Afflict. *deciſ. 384. n. 2.* Afferunt *c. pen. de Temp. Ordin. in 6. L. Incola 29. jun.* Gloſſ. *ff. ad municip. L. 1. C. de municip. & Origin.* & *L. 4. C. eod.* ubi dicitur, manifeſtum eſſe, origine propriâ neminem poſſe ſuâ voluntate eximi. Idémque traditur *L. ſeq.* Ex quo inferunt, quemvis gaudere honoribus loci originis, & non tantùm ad tutelam cogi ibi poſſe (quod ſolùm concedit Gloſſ. in *cit. L. 6. § 1.*) ſed etiam ad omnia alia onera, licèt aliò domicilium tranſtulerit, juxta *L. 1. & ult. C. de municip. & origin.* tradúntque ibi Bart. & Bald. idémque Bart. in *cit. L. 6.* Ant. de Butrio *in c. accedens 2. ut lite non conteſt. n. 21.* Alex. *vol. 2. conſ. 157. n. 13.* Panor. *l. c. 6.* Ruin. *vol. 4. conſ. 120. n. 5.* Boër. *deciſ. 13. n. 13.* Menoch. *conſil. 1176. n. 6.* ac alij.

120. Negant conveniri quemquam poſſe in domicilio originis, ſi non ibi, ſed alibi habeat domicilium habitationis, cit. Gloſſ. *in L. 6. ff. ad municip. V. domicilium*, & Gloſſa *in c. ult. de paroch. V. habitatores.*, ibique Butrio. *n. 6.* Hoſtienſ. *tit. de Foro comp. §. quib. ex cauſ. V. item ratione*, Gemin. *in c. cùm nullus de temp. ordin. in 6. n. 10.* & Franc. *ibid n 3.* Matth. de Afflict. *l. c.* Surd. *conſ. 313. n. 63.* Decian. *vol. 5. conſ. 49. n. 15.* Stant pro hac opinione *cit. c. ult.* vi cujus illi Chriſtiani, qui ex varijs Palæſtinæ urbibus domicilium tranſtulerunt Acconem ſeu Ptolomaidem, hîc tantùm, & non ibi, unde diſceſſerant, conveniri potuêre. Et *c. ult. de Foro comp.* ubi inter modos ſortiendi fori omittitur domicilium originis.

121. Verùm quidquid ſit de Jure ſcripto, praxi & conſuetudine univerſali receptum eſt, ut nemo in loco originis vel in civilibus vel criminalibus conveniatur, ſi non concurrat domicilium habitationis. Idque non tantùm in foro Eccleſiaſtico, ſed etiam civili obtinet, uti teſtantur ex Luſitanis Barboſa *l. c. n. 35.* & Oliva *p. 3. For. Eccl. q. 21. n. 27.* ex Italis Theſaurus *deciſ. Pedemont. 90. ad finem*, ex Germanis Gaillius *L. 2. obſ. 36. n 7.* & Knipſchild *L. 2. de jurib. Civit. Imper. c. 20.* allegans Receſſum Imp. Auguſt. anno 1555. §. wo aber unſere / & Aur. Bull. *c. 16.* igitur originarius renuncians civitati & domicilium aliò transferens, civis eſſe deſinit, non ſolùm quoad jurisdictionem, verùm etiam quoad munera, ac eo ipſo, quòd mutat domicilium, perdit privilegia, & jura Civitatis. Bald. *in L. 2. C. de Infant. expoſ.* Jaſon. *in L. 2. §. hujus. ff. de Juſt. & Jur. n. 15.* Matth. de Afflict. *deciſ. 384.* ubi illius, quod dicitur *L. 4. C. de Municip. & orig.* neminem ſua voluntate poſſe eximi propriâ origine, ſenſum eſſe ait, neminem, quamdiu in loco originis eſt, ſua voluntate facere, ut civis non ſit, ſéque loci muneribus eximat. ſecùs, ſi locum illum omninò deſerat, nunquam rediturus. Hinc verum non eſt, quod aiunt Barboſa *l. c. n. 110.* Menoch. *L. 6. præſumpt. 42. n. 5.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 28. n. 58.* & Zanger. *de Exception. p. 2. c. 1. n. 68.* amitti quidem domicilium originis quoad forum & jurisdictionem, non tamen quoad honores & munera, ac onera perſonalia. Tametſi enim Jure Civili id olim fuerit conſtitutum, conſuetudine tamen abrogatum eſt. nec apparet, quomodo ad onera perſonalia cogi poſſit, ſi deſiit ibi habere forum & jurisdictioni eſſe ſubjectus: item quomodo maneat civis quoad honores & munera, ſi deſerendo domicilium originis perdit ejus commoda & privilegia, uti perdere fatetur cum communi DD. ipſe Menoch. *n. 6. & 7.* Pariter non placet, quod tradit idem Zanger. *n. 74* & Gaill. *L. c. n. 11.* in loco originis quemvis etiam poſt translatum illinc domicilium, conveniri poſſe, ſi ibi inveniatur: nam DD. quos adducunt, loquuntur de Jure ſcripto, non conſuetudinario. Hinc meritò de eorum aſſertione dubitant Stephani *l. c. n. 77.* Coler. *de Proceſſ. execut. p. 2. c. 1. n. 17.* & *in c.* Olim. *de Except.* Vult. *in L. 2. C. de jurisd. n. 23.* negátque benè Ummius *ad Proceſſ. judic. diſp. 4. th. 1. n. 6.*

122. Ex eo porrò, quòd de conſuetudine Germaniæ cuivis licitum eſt, ſolum vertere, & civitatem mutare civitate, etiam diſſentiente ac invito Magiſtratu, factum eſt, ut in multis locis aliò migraturi teneantur ſolvere gabellas detractionis, einen Abzug / Nachſteuer / ab- oder Nachſchoß / de qua fusè Knipſchildt *l. c.* Wehner *pract. obſer. V.* Nachſteuer / Speidel in Lex. jurid. V. Abzug / Erneſt. Cothoman. *reſp. 19.* Arumæus *ad Aur. Bull. diſc. 6. concl. 13.* & Rumelin. *ibid. p. 2. diſert. 5. concl. 5.* An verò valeat Statutum, quo cives & originarij vetantur civitatem & domicilium mutare, controverſum eſt inter DD. Affirmant Bart. *in L. ult. ff. de decret. ab ord. faciend.* Roman. *ſingul. 522.* & *conſil. 59. col. 1.* Menoch. *conſil. 1196. n. 1. & ſeqq.* Rumelin. *l. c. concl. 5.* Klock. *de Contribut. c. 7. n. 242.* Bodin. *de Republ. L. 1. c. 6.* Græven. *2. concl. 36. conſid. 2. n. 6.* Negat Knipſchildt. *l. c. n. 4.* cum Beſold. ac alijs, quos refert. Horum opinio & libertati naturali, quæ per hujusmodi Statutum nimis conſtringeretur, conformior videtur, & *legi 71. §. 2. ff. de Condit. & demonſt.* Ubi Papin. ait, *dici poſſe*, ſi Titio centum relicta ſunt, *ita uti in illa civitate domicilium habeat, non eſſe locum cautioni, per quam jus libertatis infringitur.* Quæ ratio de non tollendo jure libertatis multò fortiùs pugnat contra Statutum, quàm contra legatum ſub illo modo relictum: Statutum enim omnes, legatum paucos afficit, & per poſterius non imponitur abſoluta neceſſitas certo in loco figendi domicilium, ſed tantùm ſub conditione, ſi velis habere legatum; abſoluta verò per Statutum imponitur manendi in loco nativitatis, ac inſtar eorum, qui ad remigium damnati aut in inſulam deportati ſunt, inde pedem non efferendi. Libertas certè deſerendi diœceſin competit Clericis (niſi Beneficio ſaltem curato adſtricti ſint) nec migrare volentibus negare Epiſcopus poteſt teſtimoniales literas, ut non ſemel Romæ deciſum referunt Campanil. & Riccius apud Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg. 21. n. 6.*

123. Contrariam ſententiam non ſatis evincunt leges, quas Menoch. *l. c.* addenſat. Non quidem. *L. ult. ff. de decretis ab ordin. fac.* quia ibi ſolùm dicitur, non poſſe quemquam experiri extra collegium, in quo tractanda cauſa eſt. Non *L. 2. C. de Offic. Præf. urb.* ibi enim ſtatuitur, non poſſe Præfectum urbis quasdam perſonas de provincia avocare in urbem, *niſi tantumodo ſuos officiales, & populares almæ urbis ſeditioni obnoxios*, ſeu agitatores urbis (de quibus Cuiac. *ad cit. L. 2. & L. 8. obſer. 28.*) ſpecialiter ratione muneris urbi adhuc obſtrictos. Igitur revocare non poteſt quoscunque alios urbis originarios. Non *L. 4. C. de municip. & origin.* ut patet ex dictis *n. 121.* & videri poteſt Brunemann. *in h. l. Chriſtin. vol. 5. deciſ. 31. n. 9. Gaill. L. 2. obſ. 36. n. 5.* Sur. *deciſ. 330. n. 5.* Non *L. ult. C. eod.* quia plus inde non probatur, quàm quòd is, qui decurionatum aliúdve munus in loco originis vel domicilij iam ſuſcepit, non poſſit ad illud evitandum pro arbitrio inde diſcedere. Et hoc ipſo dum ibidem dicitur, eum, qui migraverit, duarum civitatum decurionatûs onera ſuſtinere, in una voluntatis (ubi ſponte ſibi domicilium elegit) in alia originis, ſupponi videtur, poſſe aliò diſcedere, modò onera utriusque civitatis ſuſtinere velit: aliàs, ſi translatio domicilij non valeret, in nova, quam elegit, civitate, permittendus non eſſet munus gerere. Non *L. 8. C. de Incolis.* quia ibi ſolùm dicitur, manifeſtum eſſe, *originis ratione ac domicilij voluntate ad munia civilia quemque vocari*; non verò, quòd diſcedere & mutare domicilium nequeat. Non denique *L. un C. ſi curialis rel. civit.* ibi enim ſolùm prohibetur Curialibus, *ne civitates fugiant aut deſerant rus habitandi causâ:* quia ratione officij certo collegio ſunt adſtricti. *cit. L. un. & L. 1. ff. de Decurion. ac L. 26. C. eod.* unde à ſenſu contrario colligitur, reliquis, qui civitati ratione officij, quod gerunt, ſpeciali nexu adſtricti non ſunt, licitum eſſe migrare; *quia nihil eſt impedimento*, ut ait JC. *L. 31. ff. ad municip. quò minùs quis, ubi velit, habeat domicilium, quod ei interdictum non ſit*; quod quandóque

dóque interdici posse non negamus, videlicet si quis publicis muneribus destinatus nondum perfecto munere renunciare incolatui velit. *L. Incola 34. ff. eod.* aliisve peculiaribus de causis, quas refert Glossa *in cit. L. 31.*

124. In domicilio originis non acquiri forum, saltem de consuetudine, nisi sit simul domicilium habitationis, hactenus diximus. Casus unicus excipiendus est quoad Ordines Ecclesiasticos: hos enim conferri posse ab Episcopo originis constat ex *c. cùm nullus 3. de temp. ord. in 6.* ibi: *superior in hoc casu intelligitur Episcopus, de cujus Diœcesi est is, qui ad ordines promoveri desiderat, oriundus &c.* Ubi dum dicitur *in hoc casu*, videtur significari hunc casum esse specialem & exceptum, & quoad alia forum non acquiri in loco originis, Glossa, Gemin. *n. 10.* Franc. *n. 3.* ac Oliva *p. 3. For. Eccl. q. 21. n. 15.* sed neque ordines conferri ibi possunt, ubi quis natus fuit tantùm in itinere aut ubi parentes alibi domicilium habentes per breve duntaxat tempus commorati sunt. Colligitur ex *L. Cives C. de Incolis*, & docent Panor. *in c.* Rodulphus, *de Rescr. n. 9.* Laym. *L. 5. tr. 9. n. 10.* Barbos. *de Offic. Episc. alleg. 4. n. 18.* Henriq. *L. 10. c. 22. §. 1.* Oliva *l. c. n. 10.* & sequitur ex dictis *n. 118* neque conferri possunt in loco originis tantùm paternæ, sed solùm propriæ, ut contra Barbosa. *l. c. n. 4.* malè quosdam pro se allegantem docent Joan. Andr. Gemin. Franc. Henriq. *ll. cc.* Graff. *tit. de probat. decis. 15.* Valasc. *alleg. 5. n. 25.* Quarantа *in Bullar. V. Ordo*, Oliva *l. c. n. 25.* patétque ex citatis verbis *de cujus Diœcesi is est oriundus*, non pater.

§. V.

An in Domicilio Communi acquiratur Forum.

SUMMARIUM.

125. *Roma olim commune erat domicilium Romano Imperio subditorum.*
126. *Non item hodie.*
127. *Nisi quoad causas Ecclesiasticas.*
128. *Commune dommicilium est, ubi est Imperator.*
129. *Curia est, ubi Pontifex & Imperator, aut ejus Ministri & tribunal.*
130. *In loco domicilij communis solùm convenitur, qui ibi est præsens.*
131. *Nisi causæ sint graviores, aut eas ad se avocet Princeps.*
132. *In certis casibus datur jus revocandi causam à foro communi ad particulare.*
133. *Explicatur, quinam hujusmodi casus sint.*
134. *Quandonam Legati jus habeant causam revocandi domum.*
135. *Revocanti statuitur terminus causam introducendi in foro particulari, nec auditur post litem contestatam.*

125. Roma, dicebat Tullius Cicero 2. *de Lege Agr. contra Rullum, communis patria omnium nostrûm*, & Modestin. *L. 33 ff. ad municip. Roma*, inquit, *communis nostra patria est.* Idémque repetitur *L. si duas 6. §. 11. ff. de Excus. tut. L. ult. ff. de Interdict. & Relegat.* Hinc subjecti Romano Imperio convenire Romæ poterant, propter originem & plenitudinem potestatis, licèt ibi nec domicilium habuissent, nec contraxissent, nec deliquissent *L. Nec cùm 28. §. 4. ff. Ex quib. caus. major.* Bart. *in cit. L. 33.* Castr. *in L. eum qui. §. 1. n. 3. q. de Constit. pecun.* Alex. *in L. si legatus. prin. ff. ad Trebell.* Jason. *in L. 6. ff. de legib. n. 6.* eò quòd *in orbe Romano qui sunt, ex constitutione Imp. Antonini cives Romani effecti sunt*, ut ait JC. *L. 17. ff. de statu hom.* & Justin. *Novell. 78. c. 5.*

126. Verùm hoc non ampliùs obtinet, cùm Roma modò non sit sedes Imperatoris, nec ejusdem jurisdictioni subjecta, sed SS. Pontificis, ut cùm Catholicis DD. tenent Matth. Stephani *L. 1. c. 28. de jurisd. n. 21.* aliique Heterodoxi. Nam quidquid sit de donatione urbis Romæ à Constantino factâ quam hodie multi reijciunt, excepto Palatio Lateranensi, certum est, quòd Pipinus Rex Franciæ, cùm anno 755. in Italiam cum exercitu transgressus omnes Civitates Exarchatûs Romani occupâsset, eas donârit S. Petro & Ecclesiæ Romanæ, clavibus per Fulrardum Abbatem S. Dionysij suum Sacellanum aræ Divorum Petri & Pauli impositis unà cum Donationis, quam sanctis hisce Apostolis fecerat, instrumento suâ & filiorum, ac optimatum manu subscripto. Eámque postea anno 774. ejus filius Carolus M. victo Desiderio Rege Longobardorum, sanctæ sedi confirmavit juramento ac instrumento solemni à se & à proceribus ac Episcopis subscripto, auxítque adjectâ terrâ Sabinorum, Ducatu Spoletano & Beneventano, pluribúsque alijs ditionibus. Eandem Pontifici Paschali Ludovicus Pius adjectis alijs possessionibus confirmavit anno 817. cujus donationis literas ab ipso & tribus filijs, decem Episcopis, & quindecim Comitibus subscriptas recitat Baronius *ad eundem annum 817. n. 10.* Demum ratam eam habuit Carolus Calvus, addito Ducatu Capuæ, ac pluribus alijs Civitatibus, cedens Pontifici Joanni VIII. anno 876. absolutam & Supremam potestatem in terris, quas Patrimonium S. Petri dicimus. Quin jam ante Pipinum Roma multæque aliæ urbes sub dominio sacræ Sedis erant. Thomasin. *p. 3. Vet. & Novæ Eccl. Disc. L. 1. c. 29. à n. 6.* Baronius *l. c.* & *ad ann. 755. n. 27. ann. 774. n. 5.* Morerus *in Diction. Histor. V. Constantin le Grand. §. lorsque L. Empereur, & §. seq.* Asserunt quidem Gloss. 2. *in L. Cives C. de Incolis*, Bart. *in cit. L. Roma* & *L. Hostes. ff. de Captiv. n. 6.* Imola *in c. fin. & Foro comp. n. 2.* & Dec. *in c. Meminimus de Appell. n. 5.* etiam hodie Romam dici patriam communem, & omnes Romano Imperio subditos dici Cives Romanos; tum quòd jus antiquum quoad hoc non inveniatur correctum; tum quòd jurisdictio in SS. Pontifices cum omnibus suis privilegijs translata fuerit: ex quo consequens esse videtur, quod tradit Andr. Sicul. *in cit. c. ult. n. 2.* Romam adhuc commune forum esse etiam quoad laicos. Meritò tamen id alij cum Anton. *in cit. c. fin. n. 23.* & Felin. *n. 25.* reijciunt, tenéntque laicos Romæ in temporalibus & profanis causis conveniri non posse, nisi SS. Pontificis temporali jurisdictioni sint subjecti, uti sunt, qui in patrimonio D. Petri degunt.

127. Illud certum est ex *c. fin. de Foro comp.* Romam Ecclesiasticarum personarum communem etiam hodie patriam esse, cúmque etiam laici in causis Ecclesiasticis forum Ecclesiæ sortiantur, etiam isti in dictis causis conveniri poterunt, ut observant Petr. Barbosa in *L. 2. §. Legatis ff. de judicijs n. 33.* Covarr. *pract. qq. c. 5. prin.* Oliva *p. 3. Fori Eccl. q. 25. n. 1.* & hoc teste omnes Interp. *in cit. c. ult.* Cæterùm Roma hîc non est materialiter accipienda & pro determinata urbe, quæ eo nomine appellatur, sed pro illo loco, ubi Pontifex residet, sive Roma is sit, sive alius: ubicunque enim is resederit, ibi sedes & Curia Pontificia erit. *L. 1. §. sed etsi C. de Vet. jure enucl.* Covarr. *pract. qq. c. 4. n. 10. & seqq.* cum Innoc. Panor. Felin. Butr. Dec. Bald. Curt. Jun. Hinc cùm Clem. V. Joan. XXII. Benedict. XII. Clem. VI. & Innocent. VI. per annos ampliùs 70. residerent in Gallijs (in Captivitate, ut loquuntur Itali, Babylonica, quòd totidem annis filij Israël Babylone captivi fuissent) conveniri ibi in causis Ecclesiasticis poterant fideles, æquè ac Romæ priùs conveniri potuêre.

128. Ex quo ob paritatem rationis inferunt Bald. *in rubr. C. qui accus. non poss. n. 1.* Dec. *in c. Meminimus de prob. n. 12.* Imola & Butrio *in cit. c. ult.* Barbosa *L. c. n. 41.* cum Gloss. communiter recepta *in cit. L. Roma*, & *in L. Nec non §. sin autem. ff. ex quib. caus. major.* quemvis Romani Imperij subditum posse hodie conveniri ibi, ubi Imperator est: eò quòd commune domicilium est domicilium Imperij, cùm omnes, qui sub Imperio domicilium habent, subditi Imperij dicantur, & legibus ac constitutionibus Imperialibus subijciantur. Gaill. *L. 2. obs. 36. n. 3.* Matth. Stephani *l. c. n. 22.* Neque dum populus Romanus omnem potestatem transtulit in Imperatorem *L. 1. ff. de Constit. Princip.* eam urbi Romanæ prærogativam reservavit, ut ibi suprema Curia maneret.

129. Sed controversum adhuc est, ubinam Curia SS. Pontificis vel Imperatoris esse censeatur. In tres opiniones super hac quæstione abierunt DD. Primò Gloss. *in extrav. execrabilis de præb. V. Romanæ Curiæ* cum Innoc. Panor. Butr. & Franco tenet, ibi Curiam esse, ubi est Pontifex aut Imperator, tametsi ibi ejusdem Cancellaria & Consiliarij non sint. Secundò alij affirmant, ibi tantùm Curiam esse, ubi Supremum Principis tribunal ordinarium est, sive ibidem Princeps sit sive non. Ita Covarr. *l. c.* Garcias *p. 5. de Benef. c. 1. n. 388.* Aug. Barbosa *de Offic. Episc. alleg. 57. n. 128.* Tertiò Petr. Barbosa *l. c. 39.* cum Felin. & Afflict. tradunt, utrobique curiam dici, & conveniri reum posse, ubi videlicet tribunalia, ut aiunt, & audientiæ fuerint, & ubi Pontifex vel Imperator fuerit sine tribunalibus ac ministris. Hæc opinio præplacet. Prima ejus pars sumitur ex *Clem. Ne Romani 2. §. 2. de Elect.* altera ex Clementis VIII. *constitut. 45.* Ratio est, quia ubi Rex est, ibi Curia Regia esse dicitur. Afflict. *decis.*

265. Rebuff. *in Concord. V. Extra Curiam*, Butr. *in cit. c. ult. de Foro comp. n. 23.* Tiraq. *de Nobilit. c. 30. n. 4.* nec Princeps adstringitur ad jus dicendum in certo aliquo sui territorij loco; dummodò non dicat extra illud. Posse verò etiam ibi conventionem fieri, ubi tribunal & ministri regij sunt, tametsi Rex ibi non sit, dubium non est: cùm ideo illi constituti sint, ut nomine Regis jus dicant.

130. Jam verò, quod dictum hactenus est, in communi domicilio quemvis conveniri posse, intelligendum duntaxat est, si ibi inveniatur, qui convenitur. Colligitur ex *L. Nemo C. de jurisd. omn. jud.* & *L. 2. §. 4. & 5. ff. de judic.* & resolvunt Covarr. *pract. c. 6. prin.* Oliva *l. cit. q. 25. n. 3.* ac alij. Ratio patet: quia nimium gravarentur subditi, si quantumvis longè absentes ad Curiam Principis promiscuè & passim ac in prima etiam instantia evocari possent: paritérque nimium oneraretur Curia Principis, si conventio indiscriminatim ibi fieri posset. Qua de causa erecta sunt plura tribunalia, diversique judices dati sunt, ad quos subditi pro consequenda Justitia facilè accedere possent. *L. 1. §. Capta. ff. de Orig. Jur.* & *L. 1. C. de Off. Præt. Prov. Afr.* & ex eadem ratione in Republica Eccles. divisæ sunt Provinciæ ac Diœceses, quarum jurisdictio turbaretur, magnáque induceretur confusio, si licitum semper foret summum tribunal adire.

131. Hinc juxta Trident. *sess. 24. c. 20. de Refor.* causæ omnes in prima instantia coram Ordinarijs locorum agitandæ sunt. Neque virtute literarum Apostol. quisquam ultra duas dietas extra suam Diœcesin trahi potest. *c. Nonnulli 28. de Rescript.* quin nec ultra unam dietam. *c. Statutum 11. §. 1. & 2. eod. in 6.* Habent tamen tam SS. Pontifex quàm Princeps secularis potestatem avocandi ad se causas & ex justis ac rationabilibus causis compellendi etiam absentes, ut coram ipsis compareant. Neque hæc potestas ab ipsis alienari potest, ut cum Luna de Penna, Guil. Benedicto, ac alijs existimat Covarr. *cit. c. 4. pract. n. 1.* Quin in causis majoribus, quarum cognitio Sedi Apost. semper reservata fuit, etiam in prima instantia adeundus est SS. Pontifex *c. Majores. de Baptis. c. 1. de Jurament. calum. c. 1. de Translat. Episc. Trident. l. c. & c. cit. sess. 24.* Quales sunt, quæ spectant ad intelligendos articulos Fidei, discernendos libros Canonicos, ad declarandum sensum SS. Literarum, eáque quæ ad materiam, formam, & ministros Sacramentorum pertinent; item illæ, quæ pertinent ad jura, obligationes, & immunitates Ordinis Clericalis, ac criminales causas Episcoporum, quæ privationem aut depositionem merentur, ac illorum electionem, confirmationem, Beneficia Sedi Apost. reservata &c.

132. Sed etiam illi, qui in Curia reperiuntur, conveniri ibi non semper queunt, quando videlicet habent jus revocandi domum, seu petendi, ut causa ad forum ipsorum particulare, v. g. ad locum domicilij, ubi habitant, aut contractûs, remittatur, quòd in curia ad respondendum non sint instructi. Differt hoc jus revocandi domum à jure declinandi forum. Ille enim propriè declinat forum, qui non est subjectus jurisdictioni: is verò, qui domum revocat, subjectus quidem est jurisdictioni, ex alicua tamen legitima causa respondere non tenetur. Socin. *in c. fin. de Foro comp. n. 61.* Jus autem revocandi domum habent non solùm Legati, & qui in aulis Principum sunt; sed etiam missi à patria, & qui dicendi testimonij causâ ad Curiam evocantur. *L. 2. §. 3. ff. de judic. L. sed etsi 28. §. fin. ff. ex quib. caus. major.*

133. Causæ, ex quibus jus revocandi competit, vel necessariæ sunt, vel probabiles. *cit. c. ult. de Foro comp.* Prima necessaria est legationis. *cit. L. 2. §. 3.* Ratio est, ne Legatus ab officio legationis avocetur. *L. non alia L. de eo autem. L. quid enim ff. de judic.* Idque procedit, non solùm de Legato misso à Principe, sed quolibet alio, qui à domino vel communitate mittitur ad Principem, & de Prælato in causa suæ Ecclesiæ ad Curiam veniente. Secunda: si quis evocatus sit à Principe, ut alijs respondeat. Si enim in alia causa conveniatur, quàm ob eam, ad quam evocatus est, jus revocandi habet. Gloss. & Joan. Andr. *in cit. c. ult.* Gilhausen *arb. judic. c. 1. p. 2. §. 5. n. 4.* Tertia: si evocatus est testimonij ferendi causâ. *cit. L. 2. §. 3.* Quarta: si vocetur causâ judicandi. *cit. L. 2. §. 2.* quia in his casibus parere evocanti tenetur. Sunt præter has causas necessarias aliæ justæ & probabiles, quas dicunt *quasi necessarias.* Qualis est causa appellationis: nam *ei quoque, qui ipse provocavit, non imponitur necessitas intra tempora provocationis exercendæ, Romæ vel alio loco. ubi provocatio exercetur, alijs pulsantibus respondere*, ut ait JC. *cit. L. 2. §. 3.* ubi similis causa additur, *eum* videlicet *qui tutelæ reddendæ causâ Romam erat evocatus, alterius tutelæ causâ, cujus causâ non erat evocatus, non debere compelli judicium suscipere.* Quod Innocent. *in cit. c. ult.* ad quamcunque causam rationis ob administrationem reddendæ extendit per *L. 1. & 2. C. ubi de Crim. agi oport.* Addunt Gloss. *in cit. L. 2. §. 3. V. causâ venerat*, Butr. Panor. & Felin. *in cit. c. ult.* & hoc teste communis DD. sufficere ad petendam revocationem quamcunque aliam causam justam & probabilem, ex qua aliquis ad Curiam venerit, ut si quis voti implendi causâ Romam eat aut peregrinationis; aut, uti cit. Glossa ait, si quis ad locum Curiæ accedat causâ visendi sui filij ibidem Studijs vacantem. Ut adeò juxta citt. DD. soli illi jus revocandi domum non habeant, qui Romam, vel Viennam veniunt ex causa omninò voluntaria. Gilhausen *l. c. n. 5.* Requiritur tamen *cit. c. ult. de Foro comp.* causa necessaria, ut adeò juxta SS. Canones quæcunque alia probabilis & justa non sufficiat. Peregrin. *de Fideicommiss. art. 53. n. 7.* Petr. Barbosa *in cit. L. 2. §. 3. n. 326.*

134. Quamquam autem Legati in Curia Principis vel ejus provincia conveniri nequeant ratione contractûs vel delicti, etiam ibidem, at ante legationem, initi aut commissi, ut cum communi tradunt Covarr. *c. 5. pract. n. 2. §. Et tamen*, & Barbosa *l. c. n. 104.* alij tamen jus revocandi domum non habent, sed conveniri possunt ratione contractûs ibidem quocunque tempore celebrati, vel delicti commissi; nisi interim actioni præscripserint. *cit. L. 2. §. 4.* & DD. *ibi* Panor. & Felin. *l. c.* Covarr. *l. c. §. sedet.* Barbosa *l. c. n. 111.* Quin ij, qui Legati non sunt, jus revocandi non habent, si conveniantur in curia de contractibus aut delictis non in sua provincia ac loco domicilij, sed alibi commissis: ut adeò jus illud revocandi solùm habeant, si in sua Civitate aut intra suam provinciam contraxerunt, uti textum *cit. L. 2. §. 5.* explicat Glossa communiter recepta, & Glossa *in cit. c. ult. V. Compello.* Sed neque Legati, multóque minùs alij, jus revocandi domum habent, quando tempore actio esset peritura ob eorum absentiam à domicilio vel provincia: cogi enim tunc possunt ad litem contestandam, ne adversario sua actio pereat. *L. 28. §. 4. ff. de judic.* & *ibi* Glossa ac DD. At ubi primùm lis fuerit contestata, causam remittendam esse ad judicem competentem domicilij, tradunt Bart. & Angel *in cit. §. 4.* Barbosa *l. c. n. 213.* Oliva *p. 3. For. Eccl. q. 12. n. 16.* Si tamen actio foret talis, quæ per litis contestationem non perpetuatur, uti est actio de Dolo *L. fin. C. de Dolo.* non sufficeret litis contestatio, sed causa in curia terminanda foret. Bart. *l. c. n. 210.* Oliva *l. c. n. 17.* Quod semper procedit, quotiescunque periculum in mora est, cit. *L. 28. §. 1.* Angel. *ibi*, Barbosa *l. c. n. 212.*

135. Duo hîc ex plurimis, quæ de hoc jure revocandi domum tradunt Barbosa & Oliva *ll. cc.* Donell. *L. 17. Coment. c. 14.* Em. Gonzal. *in c. ult. de Foro comp.* addi expedit. Primum est, quòd Judex, coram quo excipitur ex privilegio revocandi, potest ac debet, saltem parte petente, statuere terminum excipienti, intra quem compareat coram judice domicilij, eúmque cogere ad cavendum de judicio sisti, juxta *cit. L. 2. §. 6.* & ibi Glossa, Bart. ac DD. Panor. *l. c. n. 49.* Marian. *l. c. n. 99.* Quod universim de omni judice etiam incompetente, qui remittit partes ad instantiam excipientis, tradit post Bart. Alex. Castr. Dec. Felin. ac alios Barbosa *l. c. n. 365.* Non tamen opus est cautione pœnali, vel juratoriâ, aut fidejussoriâ; sed sufficit promissio simplex. *cit. L. 2. §. 6.* Alterum est, cùm privilegium revocandi domum sit exceptio instar declinatoriæ fori, opponendam esse ante litis contestationem. Marian. *l. c. n. 6.* Felin. *l. c. col. ult.* & *in c. cùm ordinem de Rescript. n. 15.* Em. Gonzal. *l. c.* Hæc porrò inutiliter disputata forent quoad Curiam Romanam, si verùm esset, quod Felin. *cit. col. ult. v. ult.* tradit, juxta praxin illius Curiæ non permitti revocationem. Quæ tamen praxis difficilis est, nec à recentioribus DD. refertur, ac idcirco vel nunquam extitit vel sublata rursum fuit.

CAPUT

CAPUT II.

De Foro Delicti.

§. I.

An per delictum Forum acquiratur.

SUMMARIUM.

136. *Delinquens forum sortitur in loco delicti.*
137. *Etiam privilegiatus.*
138. *Tametsi habeat privilegium personale.*
139. *Nisi sit Regularis, aut aliud privilegium in Corpore Juris clausum haberet.*
140. *Mandans puniri potest, ubi delictum mandatum est patratum.*
141. *Forum Pœnitentiale non acquiritur in loco delicti.*

136. Forum domicilij universale esse, & cum alijs foris (excepto foro Feudi & rei sitæ, de quo infrà *n. 216.*) concurrere, diximus *n. 103.* Unde subditus in loco sui domicilij propter crimen ubicunque patratum puniri potest. *L. 1. C. ubi de crim. agi oport.* & *ibi* Gloss. Bart. ac communis omnium, teste Covarr. *c. 11. pract. n. 6. §. his equidem*, & Claro *L. 5. sent. §. fin. q. 38. n. 3.* Habent tamen delinquentes aliud insuper Forum, ubi conveniri & plecti possunt; illud nimirum territorium, quod suo crimine violârunt; neque enim excipere possunt, se esse advenas, nec hujus territorij subditos. *cit. L. 1. & auth. qua in provinc. C. ubi de crim. L. solent 7. ff. de Custod. & exhib. reor. L. 1. C. ubi senat. & clariss. L. 9. 10 & ult. C. ubi caus. fisc. L. 3. ff. de Offic. præsid. L. 7. & fin. ff. de accusat. L. 3. ff. de re milit. c. fin. de Foro comp. c. 1. de Raptor. c. 1. de privil. in 6.* Delictum namque jurisdictionem tribuit ei, qui alias Judex rei competens non est. *cit. c. fin.* & *L. 1. C. ubi de crim. L. 3 ff. de Offic. præs.* adeò ut Judex loci delicti in delinquentem constitutum in suo territorio ad omnes juris effectus jurisdictionem habeat, non solùm quoad ipsam delinquentis personam, sed etiam quoad bona ejusdem alibi existentia, ita ut privari ijsdem per sententiam possit; executio tamen fieri ab illo nequeat, sed à judice domicilij & bonorum facienda sit. *c. 14. de Foro comp.* & *L. 15. §. 1. ff. de re jud.* Nec refert, unde delinquens sit oriundus. *cit. L. 3. L. Non dubito 7. ff. de Capt. & postlim. Novell. 8. c. 12.* pariter non refert, cujus dignitatis aut Ordinis sit, qui delinquit. *L. Raptores 24. C. de Episc. & Cler. L. quædam 14. ff. de pœn.* & *L. qui cùm 4. §. 7. ff. de re milit.* ita ut etiam Clarissimi in provincia, in qua deliquerunt, accusari possint. *cit. L. 1. C. ubi senat.* & Comites quoque & Nobiles immediatè Imperio subjecti, si in alicujus Civitatis Imperialis vel alterius statûs territorio delinquant, à Magistratu illius loci criminalem jurisdictionem habente, capi, judicari, & puniri valeant, juxta Bart. Bald. & DD. *ad L. 3. ff. de Offic. præsid.* Vult. ad *cit. L. 1. C. ubi senat. n. 48.* Colleg. Argentor. *L. 48. tit. 2. n. 12.* Besold. *Colleg. polit. class. 1. disp. 11. concl. 28.* Knipschild. *L. 2. de Jure Imper. Civit. c. 5. à n. 90.* ubi *à n. 102.* ad opposita respondet: dubitante Ummio *disp. 4. ad proces. jud. th. 2. n. 9.* nec facilè se huic opinioni subscripturum aiente. Quin hoc procedere de personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, adeò ut etiam Episcopus, si in aliena Diœcesi delinquat, puniri ibidem à loci Episcopo possit, affirmat Gloss. *in can. 1. 4. q. 6.* ac idem de Archiepiscopo in Diœcesi sui Suffraganei delinquente dicendum existimat Panor. *in c. ult. de Foro comp.* ac alij, refragante Anania, Butrio, ac Innocentio. Ubi tamen advertendum est, Archiepiscopos & Episcopos, similésque Superiores Ecclesiasticos in criminalibus, saltem gravioribus, solùm subjacere judicio SS. Pontificis. Trident. *sess. 13. c. 8. de Refor.*

137. Possunt igitur, excepto casu modò allato, in loco delicti puniri etiam privilegiati & exempti. *c. 1. de privil. in 6.* & DD. *ibi* cum Panor. *in c. fin. de Foro comp. n. 11.* Covarr. *c. 11. pract. n. 5.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd c. 30. n. 26. Auth. quâ in provinc. C. ubi de crim. Novell. 69. c. 1.* Idque certum est & ab omnibus tenetur, si quis privilegio tantùm locali munitus sit; nam si delinquat extra locum exemptum, puniri poterit, ubi deliquit. Si verò privilegium personale habeat, vi cujus coram certo tantùm judice, aut coram judice sui domicilij respondere cogatur, juxta Butr. *in cit. c. ult. n. 7.* Panor. *in c. tuarum de privil.* & Covarr. *l. c.* non poterit ratione delicti conveniri coram judice territorij, ubi deliquit, sed coram suo duntaxat judice. Verùm rectiùs tenent Innoc. *in c. ex ore de privil.* Panor. *in cit. c. ult. n. 11.* Felin. *ibid. n. 5.* & Gemin. *n. 3.* idemque Gemin. Dominij. & Franc. *in cit. c. 1.* Gloss. Bart. & Bald. *in cit. auth. quâ in provinc.* etiam personali privilegio gaudentem posse conveniri in loco delicti, contractûs, & rei sitæ: quia Pontifex *cit. c. 1.* indistinctè sic loquitur *definimus, quòd quantumcunque sic exempti* (privilegio exemptionis à Sede Apost. concesso) *gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti, sive contractûs, aut rei, de qua contra ipsos agitur, ritè possunt coram locorum Ordinarijs conveniri &c.* Ex quo patet, quòd privilegium exemptionis quantumcunque latum non includit casum delicti, contractûs, & rei sitæ, nisi etiam isti specialiter exprimantur.

138. Neque verum est, quod ait Covarr. *l. c.* privilegium hac ratione fore frustratorium: nam etsi privilegium non habeat effectum quoad extraneos judices, in quorum territorio ille delinquit, contractum init, aut rem sitam habet, operatur tamen, ut coram judice sui domicilij respondere non cogatur, ut observat Oliva *cit. q. 22. n. 8.* pariter non obest, quòd *cit. c. 1. §. in eos* dicitur, privilegium simpliciter concessum, ut quis excommunicari non possit, extendi ad delictum in quacunque Diœcesi commissum: aliud enim est, non posse excommunicari; aliud non posse alijs pœnis subijci. Igitur tametsi etiam in alijs Diœcesibus excommunicari nequeat, alijs tamen delicto commensuratis pœnis, in loco delicti subijci poterit, ut notant Gloss. *in cit. §. in eos V. quantum*, Gemin. *n. 9* Franc. *n. 3.*

139. Habent tamen Regulares Ordines privilegia exemptionis cum clausula derogatoria *citati c. 1. de privil. in 6.* Dominic. *ibi n. 3.* Oliva *l. c. n. 11.* Exceptis quibusdam casibus, in quibus contra ipsos procedere possunt locorum Ordinarij tanquam Sedis Apost. delegati. Casus illos post Emman. Rodriq. ac alios recenset Alviset *de Privileg. Ord. Reg. sect. 4. dub 21.* eorúmque ferè præcipuus est, de quo Trident. *sess. 6. c. 3. de Refor.* & *sess. 7. c. 14. de Refor.* Universim si qui habeant privilegium in corpore juris clausum, vi cujus respondere non teneantur nisi coram certo judice, non possunt conveniri coram alio judice, etiam ratione delicti, contractûs, vel rei sitæ. Bart. Bald. Panor. Felin. *ll. cc.* ac communis Legist. & Canonistarum: exceptis forsan militibus & clarissimis viris, de quib. *cit. L. 1. C. ubi senator.* & *L. 3. pr. ff. de re milit.* Neque obstat *cit. c. ult.* & *L. 1.* ac *auth. qua in provinc. C. ubi de crim. agi oport.* nam licet ibidem dicatur, conveniri quemvis posse in loco delicti *omni privilegio cessante*, per similes tamen clausulas derogatorias non derogatur privilegijs in corpore Juris clausis, ut notant ijdem DD. Ex quo deducit Umm. *l. c.* Principes, Comites &c. propter delictum perpetratum alibi forum non consequi, quàm coram Austregis, aut certè coram Imperatore.

140. Quod modò dictum est de committentibus delictum, dicendum pariter est de mandantibus: puniri enim ibi possunt, ubi mandatum executioni datum est Panor. *l. c. n. 27.* Marian. *in c. postulâsti de Foro comp. n. 5.* Bart. *in L. sicut proponitur ff. de fidejuss.* Clar. *L. 5. sent. §. fin. q. 38. n 6.* ac communis omnium. Idem dicendum est de eo, qui hîc tractavit de delicto & alibi perpetravit aut perpetrari fecit. Idem de eo, qui hîc ratum habuit delictum alibi suo nomine patrandum: puniri enim possunt in loco perpetrati delicti. Videantur ea, quæ dicimus infrà *à n. 160.*

141. Regula hucusque tradita de reis in loco delicti puniendis exceptionem patitur quoad forum pœnitentiale. Hoc enim forum delinquens non sortitur ibi, ubi deliquit, nec ibi à peccato absolvi potest, sed solùm à Parocho sui domicilij, vel ab ijs Regularibus privilegiatis, qui undecunque ad se accedentes absolvere queunt. Gloss. *in can. 1. 16. q. 1.* Panor. *in c. 1. de Raptor. n. 4.* & *ibid.* Butr. *n. 10.* Anan. *n. 13.* Covarr. *c. 11. pract. n. 4.* Navarr. *in c. placuit. dist. 6. de Pœnit. n. 83.* Clar. *l. c. q. 38. n. 5.* & communis aliorum contra Palud. & Host. Ratio est: quia ideo leges voluerunt, ut ratione delicti acquireretur forum, & reus, ubi deliquit, puniri posset, licet ibi domicilium non habeat, ut Reipublicæ offensæ & violato territorio satisfiat. Quæ ratio cessat in foro pœnitentiæ, cùm in hoc non Reipublicæ, sed Deo offenso satisfiat. Potest tamen delinquens ibi excommunicari, ubi delictum commisit. *c. 1. de Raptor.* inter crimina excipitur crimen Læsæ Majestatis; postquam enim lege Regia omne imperium totáque populi Romani potestas in unum translata fuit & in Imperatores Augustos transijt, solus Princeps, vel is, cui hic in

ſpecie id demandâſſet, cognoſcere & judicare cœpit. *tit. 56. L. 2. feud.* Boër. *tr. de ſedit. præſup. 6. n. 20.* Gigas *de crim. Læſ. Majeſt. L. 1. tit. quis de crim. n. 1.* Decian. *tr. crim. L. 7. c. 38. n. 5.* inter perſonas excipiuntur. 1. Illuſtres, ſeu illuſtrem dignitatem obtinentes: nam ex præcedente adminiſtratione in cauſis criminalibus arduis, in quibus non admittitur procurator, accuſantur coram Principe, vel eo, cui Princeps commiſit, nec coguntur in loco commiſſi delicti ſe defendere. *L. fin. C. ubi ſenator.* 2. Excipiunt aliqui Clericos, ſed malè: nam poſſunt puniri ab Epiſcopo loci, ubi deliquerunt; laico judici nec in loco domicilij vel originis ſubjecti ſunt. 3. Excipiunt Legatum in legatione peccantem: hunc enim retinere fori privilegium aſſerunt Gloſſ. *in auth. qua in provinc. C. ubi de crim.* ac alij. 4. Milites juxta *L. Magiſteriæ 6. C. de jurisd. om. judic.* Verùm hæc lex ſolùm loquitur de cauſis civilibus & deſertione aliiſque delictis merè militaribus, de quibus ſolùm coram Magiſtro militiæ conveniri queunt: nam ſuper reliquis conveniri poſſe in loco delicti conſtat ex *L. 3. §. 1. ff. de re milit.* 5. denique excipiunt Studioſos. ſed de his infrà agemus.

§. II.

An contra delinquentem procedi in loco delicti poſſit, ſi ibi non reperiatur.

SUMMARIUM.

142. *Adverſus delinquentem etiam abſentem procedi, in loco delicti poteſt, ſi ante abitum fuit citatus: non tamen ante litem conteſtatam recipi teſtes, niſi in quibusdam caſibus.*
143. *Si abijt ante factam citationem, & conſtat, ubi ſit, requirendus eſt Judex loci, ubi eſt.*
144. *Secùs publico edicto citatur. Aliud tamen in praxi obſervatur.*

142. Si delinquens citatus legitimè fuit, dum adhuc præſens in loco delicti eſſet, dubium non eſt, procedi poſtea adverſus abſentem tanquam citatione præventum poſſe. *text. in L. & auth. qua in provinc. C. ubi de crim. agi oport.* & DD. *ibi*, Butr. Panor. Felin. *in c. ult. de Foro comp.* Clar. *L. 5. ſent. §. fin. q. 38.* Non tamen, ſi lis conteſtata non fuit, recipi teſtes, aut ſententia definitiva ferri poteſt *c. 2. & tot. tit. ut lite non conteſt. L. 1. ff. de requir. vel abſent. damn. pr.* & *L. 1. C. de requir. reis.* Et licet, ſi periculum ſit in mora ex parte teſtium, ut ſi ſint ſenes aut valetudinarij, ituri ad bellum, facturi longam aut periculoſam navigationem, diuque abfuturi, vel facilè oblituri eorum, quæ pro teſtimonio modò dicere poſſent, recipi ijdem poſſint ante litem conteſtatam & in abſentia rei, ut depoſitiones aſſerventur, donec reus conveniri poſſit. *c. ult. eod.* Farin. *in praxi crim. q. 76. à 82.* cum communi. Hoc tamen ſolùm procedit, ſi civiliter agatur; nam ſi agitur de crimine criminaliter, teſtes reo abſente & ante litem conteſtatam recipi neutiquam poſſunt, tametſi eorum mors vel diuturna abſentia timeatur. Communis DD. *in L. abſente C. de accuſat.* Gaill. *L. 1. obſ. 92. n. 13.* Igitur in tali caſu bona ejus annotanda ſunt, & ſi intra annum poſt annotationem non comparuerit, & de ſtando juri ſe non obtulerit, bona annotata ad fiſcum pertinent. *cit. L. 1. C. de requir. reis.* In Germanico tamen Imperio bona quidem annotantur, ſed non eo fine, ut confiſcentur, ſed ne quid ex illis ad fugitivum transferatur. *Conſtit. crim. Car. V. art. 206.* nec bona fiſco ampliùs acquiruntur, niſi in crimine Læſæ Majeſtatis. *Auth. Bona damnatorum C. de Bonis proſcriptor.* Imò teſte Claro *cit. §. fin. q. 44. V. ſed hodie* & Boſſio *tit. de Citat. n. 6.* annotatio iſta in deſuetudinem abijt, & in ejus locum pœna banni eſt ſubrogata. Poſſe enim banno ſubijci contumacem notum eſt ex allegatis à Gaillio *L. 2. de pace publ. c. 5. & ſeqq.* Procedi item poteſt contra eum per inhibitionem factam colonis, debitoribus &c. ne debita tali ſuo domino ſolvant, ſed apud ſe retineant, vel in arreſtum ad judicem deferant. Qui modus procedendi contra contumaces eſt valde uſitatus teſte Hiltropio *p. 2. tit. 7. n. 51.* In foro Canonico contra Clericos contumaces procedi poteſt per ſuſpenſionem ab Officio & Beneficio. *c. 8. de Dolo & Contum.* Contra laicos per excommunicationem. *cit. c. 8. c. 2. & 3. ut lite non conteſt.* Quòd ſi Judex ex Officio & per viam inquiſitionis procedat, & citatus reus neget delictum, opus non eſt litis conteſtatione, ſed ſtatim ad receptionem teſtium procedi poteſt, tum quòd per ipſam negationem lis quaſi conteſtata cenſetur, tum quòd in tali caſu nemo eſt, cum quo litis conteſtatio fiat. Quin procedi etiam ad ſententiam definitivam poteſt. *c. Veritatis 8. de Dolo & contum.* Gloſſa, Hoſt. Butr. Panor. *ibi*, & *in c. ult. ut lite non conteſt. §. ſunt & alij.* Quod procedit etiam tunc, quando reus ſe contumaciter abſentat. *c. qualiter 4. de accuſat.* quod tamen limitant Baldus *in L. abſentem C. de accuſ. n. 9* Salicet. *ibid. n. 14.* Clar. *L. 5. ſentent. §. fin. q. 44. n. 2.* ac alij, aſſerentes, id non procedere in criminibus, quæ pœnâ corporali aut morte civili puniuntur.

143. Dubium verò eſt, quomodo procedendum ſit, ſi delinquens ante citationem abijt ex territorio, ubi deliquit. Citari realiter ſeu capi in alieno territorio non poſſe, liquet ex dictis *n. 54.* ſed neque verbaliter citari poſſe, conſtat à fortiori ex dictis *n. 55.* & *L. ult. ff. de jurisd. c. ult. de Conſtit. in 6. Clem. Paſtoralis 2. §. deſiperet de ſentent. & re jud.* Neceſſe igitur eſt, ut Judex delicti literas requiſitorias det ad judicem territorij, ad quod delinquens abijt, húncque per illum citari curet citatione aut reali *cit. L. 1. ff. de requir. vel abſent. damn. §. 2. cit. Clem. Paſtoralis, Novell. 134. c. 5.* aut verbali, ſi fugæ periculum non ſit, ei videlicet præcipiendo, ut veniat ad ſe defendendum in termino ijsdem literis præfixo. Cardin. Anchar. ac alij *in cit. Clem. Paſtoralis.*

144. Si verò non conſtat, quò profugerit delinquens, factâ ſummariâ informatione de delicto, poterit per edictum puberium citari. *cit. L. 1. ff. de requir. §. 2.* ibi *edictis adeſſe jubeat, & cit. Novell. 134. c. 5.* ibi: *ſi verò quis comprehenſorum criminum latuerit, aut reliquerit provinciam illam, in qua crimina deliquit, jubemus legitimis edictis à judice evocari eum, & ſi non obediat, illa in eum procedere, quæ noſtris legibus definita ſunt.* De qua citatione edictali fusè Boſſ. *tit. de Foro comp. n. 46.* & *tit. de Citation. n. 20.* Socin. *in c. Poſtuláſti de Foro comp. à n. 4.* Gaill. *L. 1. obſ. 56. & 57.* Hæc de jure ſcripto procedunt. de conſuetudine contrarium obſervari teſtatur Carpz. *p. 3. pract. crim. c. 110. n. 47.* & in loco delicti commiſſi cauſam criminalem adverſus reum etiam abſentem agitari, etiamſi citatio præſenti non ſit inſinuata, cùm Judex delicti per ſubſidium hujus jurisdictionis ex delicto quæſitæ abſentem, ubi deprehenditur, vel ſi latitat, edicto publico in tribus diverſis trium dominorum territorijs affixo, citare, & adverſus non comparentem ad bannum procedere ſoleat.

§. III.

Utrùm reus ad locum delicti remittendus ſit.

SUMMARIUM.

145. *De Jure Communi remittendus eſt Reus ad locum delicti.*
146. *Non item de Conſuetudine: niſi pacta inter Dominos territoriales aliud exigant.*
147. *Mittere Reum tenetur Judex loci delicti ad ſuperiorem, ſi non habet poteſtatem infligendi pœnam commenſuratam delicto.*
148. *De Jure ſcripto Judex, qui nullam in Reum jurisdictionem vel ratione domicilij vel delicti continuati habet, non poteſt Reum remittere ad locum delicti.*
149. *Poteſt tamen de conſuetudine. Imò vi hujus proceditur per viam Inquiſitionis adversùs facinoroſos eo loco, ubi reperiuntur. Cui Conſuetudini favent etiam leges.*
150. *Dummodo in loco, ubi Reus reperitur, crimen ſit notorium aut facilè probari poſſit.*
151. *Ut remiſſio fieri poſſit, Judex remittens indicia de crimine ab hac perſona commiſſo habere debet.*
152. *Remiſſio locum non habet in criminibus levioribus, & gravibus, de quibus agitur ſolùm civiliter.*
153. *Facienda eſt expenſis judicis eam petentis, ſi nec Reus nec Accuſator eſt ſolvendo.*
154. *Reus captus & remiſſus à non habentibus poteſtatem in priſtinum ſtatum reſtituendus eſt.*
155. *Declaratur, quomodo procedendum ſit, ſi Reus commiſit plura in diverſis territorijs delicta, & ab uno judice detinetur.*
156. *Judex domicilij contra Reum procedere poteſt, ſi Judex delicti, ad quem fuit remiſſus, ſit negligens in puniendo.*

145. Remitti delinquentem debere ad locum delicti, ſi Judex requirat, communis eſt DD. ſententia, ut teſtatur Marian.

in

in c. postulâsti de Foro comp. n. 15. Felin. *in c. ult. cod. n. 9.* Covarr. *c. 11. pract. n. 6.* Clar. *L. 5. sent. §. fin. q. 38. n. 19.* Patet. ex *auth. qua in provincia V. insuper & is. C. ubi de crim. agi oport. Novell. 60. c. 1.* & *Novell. 134. c. 5. L. 3. ff. de re milit. L. 28. §. 15. ff. de pœn. L. 7. §. 4 & L. fin. ff. de accusat. c. 1. de Raptor.* quibus à Carpz. *in pract. crim. p. 3. q. 110. n. 49.* malè additur *c. ult. de For. comp.* & *can. 19. 2. q. 1.* Ratio statuendi hanc remissionem erat tum quòd certiores probationes in loco delicti habentur *Novell. 69. c. 1. §. 1.* tum quòd nihil durius est, ut *ibid.* dicit Imperator, quàm Læsum circa sublationem bovis aut equi cogi non in qua aufertur provincia litigare, sed aliò currere, ubi videlicet fur domicilium habet. tum denique quòd meliùs satisfit territorio læso, aliique ab eo lædendo magis absterrentur, si ibi plectatur reus.

146. Verùm hæc remittendi necessitas consuetudine sublata est, uti post Cyn. Bart. Bald. Panor. ac alios testantur Clarus *l. c. n. 20.* Farin. *prax. crim. L. 1. tit. 1. q. 7. n. 28.* Rumel. *ad aur. Bull. 2. dissert. 1. concl. 10.* Gaill. *L. 1. de pac. publ. c. 16. n. 30.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 30. n. 13.* Thom. Michaël *de jurisd. concl. 91. lit. B.* Carpz. *l. c. n. 53.* Hinc necesse non est varias, quæ circa obligationem remittendi à DD. agitantur, quæstiones hîc proponi. Remitti tamen delinquentes ferè solent ex urbanitate & remissione precaria sub antiprapho seu literis reversalibus auff einen revers vnd gegenbekandnuß / quòd remissio non debeat præjudicare remittenti, & quòd Judex loci delicti in casu simili, si requiratur, idem sit facturus. Gaill. *l. c. n. 31.* Matth. Steph. *l. c. n. 17.* Besold. *V.* Lifferung der *Malefi-canten*, Knipschild. *L. 2. de Jure Civit. Imper. c. 5. n. 46.* Idem quandoque fit ex pacto inter vicinorum territoriorum judices inito. Illud hîc notandum est, dum aiunt DD. de consuetudine non dari obligationem remittendi, eos solùm ferè loqui de judicibus, qui non sunt sub eodem Principe. Unde Clarus *l. c. n. 21.* ait, remissionem etiam hodie faciendam esse, si uterque Judex, videlicet tam is, qui postulat, quàm qui postulatur remissionem, sit sub eodem Principe. Bart. tamen aliique, quos allegat Covarr. *cit. c. 11. n. 10.* asserunt, remissionem non fieri etiam in locis, quæ Imperatori subsunt, id est, inter eos, qui sub eodem sunt Principe.

147. Etsi verò, ut modò dictum est, remittendi necessitas consuetudine abrogata sit, excipiendus tamen est casus, quo Judex, qui aliàs vel de jure vel de consuetudine delinquentem puniendi jus haberet, est inferioris potestatis, ac cognoscit, delictum mereri pœnam, quam ipse non possit infligere: remittere enim tunc reum debet ad Superiorem, etiam non requisitus, uti patet cùm ex *L. 1. & 7. C de curion. civit.* tum ex eo, quia aliàs crimina manerent impunita.

148. Circa illos quoque casus, quibus non datur obligatio remittendi, adhuc controversùm est, an à quovis judice remissio fieri possit, item quomodo facienda sit. Itaque dubitatur I. An tantùm ille Judex possit remittere, cui delinquens, qui ex loco delicti abijt, est subjectus ratione domicilij, aut delicti continuati, v. g. quando fur cum re furtiva huc venit, aut raptor cum fœmina rapta: an verò Judex quicunque, cui delinquens subjectus non est. Hoc posterius affirmant Panorm. *in c. ult. de Foro comp. n. 6.* Covarr. *l. c. n. 6.* Clar. *cit. q. 38. n. 22.* Perez *ad tit. C. de exhib. reis*, Fachin *L. 9. contr. c. 22.* ubi tamen requirit, ut judices sint sub eodem Principe. Illud prius tenent Butr. & Felin. *in cit. c. ult.* Bossius *in pract. crim. tit. de for. comp. à n. 25.* ubi testatur de communi, & consuetudine firmatam asserit Farin. *l. c. n. 28.* Decian. *tr. crim. L. 4. c. 19. n. 2.* ac alij Hæc opinio juri conformior videtur: nam *c. 1. de privil in 6.* dicitur, exemptum, qui alioqui de jure remittendus esset ad judicem, qui delinquentem remitti petit, non posse remitti à judice ordinario, qui ratione exemptionis nullam in ipsum jurisdictionem habet. Quæ ratio est generalis, & procedit de omni eo, in quem jurisdictionem non habet Judex, qui remissionem postulatur. Accedit, quòd qui vult remittere, debet detinere personam delinquentis & remittere actu ipso, vel citare & jubere, ut compareat coram judice remissionem petente. Sed isti actus sunt jurisdictionales, qui exerceri nequeunt, nisi in subditos. Nec valet, quod dicit Perez, judicem delicti videri alteri dare jurisdictionem ad custodiendum & remittendum reum: non enim apparet, quomodo possit dare jurisdictionem pro territorio, pro quo ipsemet non habet.

149. Verùm quidquid sit de jure scripto, consuetudo favet priori opinioni, ut testatur Clar. *l. c.* & passim à quovis judice remittuntur rei. Imò hodie ex officio per modum inquisitionis adversus facinorosos proceditur eo loco, ubi reperiuntur, teste Carpz. *l. c. n. 71.* Harprecht. *ad §. 5. Inst. de oblig. quæ ex delict. n. 85.* & Berlich. *p. 5. concl. 45. n. 46.* Umm. *cit. disp. 4. th. 2. n. 11.* post *Paul. Castr. in L. 10. §. tamdiu ff. de condict. furt. n. 13.* cui praxi favet textus *L. 1. C. ubi de crim. quæstiones* (inquiunt Impp.) *eorum criminum, quæ legibus, aut extra ordinem coërcentur, ubi commissa vel inchoata sunt, vel ubi reperiuntur, qui rei esse perhibentur criminis, perfici debere satis notum est.* Sunt quidem non pauci, qui cum Accurs. & Bart. per locum, *ubi reperiuntur*, intelligunt duntaxat locum domicilij: alij cum Barbosa *in L. 19. §. proinde de judic. rubr. de foro delicti n. 11.* legem solùm intelligunt de vagabundis; hi enim cùm ubique forum sortiantur, ibi, ubi reperiuntur, puniri possunt. Verùm hoc benè refellunt Donell. *L. 17. c. 16. lit. f.* aliique, quos ibid. allegat Hillig. & Berlich. *l. c.* cùm textus sit universalis, nec distinguat inter personas delinquentes, neque mentionem domicilij faciat. Favet insuper text. *L. 3. ff. de offic. præsid.* ibi: *nec distinguitur, unde sint.* Quin fatetur ipse Decian. *l. c. n. 1.* cum alijs, quos allegat, si non petatur remissio, posse reum ibi, ubi reperitur & capitur, puniri. si puniri potest, à fortiori poterit remitti. Idémque *n. 4.* cum Bart. admittit, remissionem faciendam esse etiam à judice nullam in reum jurisdictionem habente, si tam ipse, quàm Judex delicti, qui remissionem petit, sint sub eodem Principe, cùm uterque curare debeat, ut Principis sui territorium facinorosis hominibus purgetur. Illud absque controversia verum est, quod idem Decian. addit, inferiores judices Principi, cui subjecti sunt, jus citandi habenti & remissionem petenti, hanc facere debere, esto nullam ipsi ordinariam in reum jurisdictionem habeant.

150. Ex eo porrò, quòd remissio fieri non solet, ac, ut cum multis sentit Barbosa *l. c. n. 7.* & Oliva *p. 3. For. Eccl. q. 20. n. 19.* nec fieri potest, nisi petatur, confirmatur praxis reum puniendi ibi, ubi repertus fuerit: aliàs enim crimina cum magno Reipublicæ & privatorum damno manerent impunita, & sceleratis ansa daretur liberè in bona ac vitam innocentum grassandi, & sic dicendum foret, quod absolutè & audacter asserit Fachin. *L. 9. c. 23.* consuetudinem non remittendi esse irrationabilem & nullius momenti. Benè tamen observat Brunnem. *in cit. L. 1. n. 20.* tunc solùm in loco, ubi reperitur, puniendum esse facinorosum, si crimen sit notorium aut facilè probari possit; secùs remittendum esse ad locum delicti. Cæterùm hanc facultatem procedendi contra reum, ubi repertus fuerit, multi cum Deciano *cit. L. 4. c. 16. n. 2.* solùm tunc concedunt, quando accusator adest; negántque ex officio & per inquisitionem procedi posse. Imò idem de judice domicilij, non posse videlicet ab ipso per viam inquisitionis procedi contra subditum ob delictum alibi perpetratum, asserunt cum compluribus Roland. *L. 2. consil. 19. n. 20.* Menoch. *L. 1. consil. 2. n. 130.* Barbosa *ad L. hæres §. proinde rubr. de foro delict. n. 27.* qui tamen *n. 118.* fatetur, quòd ex generali consuetudine Judex possit procedere per inquisitionem, eò quòd consuetudo remedium inquisitionis fecerit tam generale ac ordinarium, quàm est remedium accusationis, ut Clarus ait *l. c. q. 3. n. 6.*

151. Dubitatur II. An Judex requisitus debeat aliquam causæ cognitionem priùs facere, antequam remittat. Affirmant Card. Panor. Marian. ac alij apud Decian. *l. c. n. 15.* & Covarr. *cit. c. 11. n. 8.* Negant Gomez *c. 1. de delict. n. 87.* citans Bart. Albert. & Angel. Covarr. *l. c.* ubi priori opinioni praxin adversari ait, & Clar. *l. c. n. 19.* ubi hanc dicit communiter receptam. Distinguendum esse videtur cum Deciano, nam facienda non est cognitio, si requisito judici constat ex fama de delicto per hunc, qui petitur, reum commisso; aut si scit, illum contumacem fuisse coram judice remissionem petente, quia talis contumacia facit præsumptionem delicti contra reum, ut notat Bart. *in cit. L. 1.* aut denique, si Judex requirens testetur, se informationem de crimine & de reo jam habere. si nullam hujusmodi notitiam Judex requisitus habeat, cognoscere priùs de causa debet, ne fortè innocens in vinculis remissus ex hoc infamiam injustè patiatur. Necesse tamen non est, ut aliquem processum & inquisitionem instituat, si absque ea habeat probabilem notitiam tum delicti à tali persona commissi, tum commissi in territorio requirentis. Et quamvis hujus assertioni non teneatur credere, nisi superior ipsius sit, ac propterea informationem de crimine & delinquente facere priùs possit, ut notat Decian. *l. c.* non tamen videtur ad hoc teneri, sed niti posse fide judicis, qui requirit, asseritque, se

de crimine & criminoso informationem pro captura sufficientem habere: nisi contra asserentem fortè staret præsumptio.

152. Dubitatur III. An in omnibus criminibus locum habeat remissio. Negat communis DD. apud Panor. *l. c. n. 15.* Covarr. *l. c. n. 7.* Clar. *l. c. n. 23.* remissionem permitti in levioribus, etiamsi criminaliter agatur; nec etiam in gravioribus, si agatur solùm civiliter. Ratio prioris est, quia finis remissionis ad locum delicti est, ut ibi sumatur vindicta, ubi datum est scandalum & damnum, ut alij absterreantur, & læsæ Reipublicæ satisfiat: quæ ratio non ita urget in levioribus delictis. *arg. L. 3. pr. ff. de re militari.* Ratio posterioris est, quia in causis civilibus non permittitur remissio: ergo nec in illis, quæ civilibus comparantur. Cujus ratio ulterior est, quia non fit remissio nisi ad puniendum, ut patet ex juribus *n. 145.* adductis: at cùm civiliter agitur, non intenditur punitio. Accedit, quòd quando de crimine civilis instituitur actio, crimen contractûs nomine continetur, ac propterea forum cum contractu commune habet. Donell. *L. 17. c. 16.* Umm. *disp. 4. ad proces. jud. th. 2. n. 8.* Videtur quidem dicendum, quòd remissio locum habeat etiam in levioribus criminibus, tum modò leges, quæ remissionem statuunt, generaliter loquuntur; tum quòd etiam per leviora forum acquiritur. Sed obstat praxis, ut notat Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 20. n. 49.* & leges remissionem præscribentes loquuntur de criminibus: at *criminis* verbum propriè gravius delictum denotat, ut ex *L. 17. §. 18. ff. de ædil. edict.* colligit Wesenbec. *in parat. C. ubi de crim.* quamquam ex *L. 131. ff. de V. S.* constat, *crimen* & *delictum* quandoque confundi. Locum demum non habet remissio in delictis privatis, ut volunt Zanger. *p. 2. de except. c. 1. n. 201.* & Carpz. *L. 2. Jur. Elect. resp. 26. n. 19.* ubi malè allegat *Novell. 134. c. 8.* & *L. 1. pr. ff. de re milit.* malè item Clarum & Farin. cùm isti loquantur de criminibus levioribus: potest autem etiam delictum privatum v. g. rapina aut furtum esse grave.

153. Dubit. IV. Cujus expensis facienda sit remissio. Faciendam esse judicat Joan. Faber *in L. un. C. de Off. procons.* expensis ipsius remittentis, sicut etiam suo periculo debet remittere juxta *Novell. 134. c. 5.* Communis tamen opinio apud Farin. *cit. q. 7. n. 39.* tenet, periculum quidem pertinere ad transmittentem, si aliquam culpam committit non adhibendo debitam custodiam; expensas verò faciendas esse à petente. Quod tamen aliqui benè limitant, dicendo, tum demum expensis petentis esse faciendam, quando nec delinquens nec accusator est solvendo: ex istis enim ille primo loco tenetur, hic secundo & in defectum prioris, nisi reus sit innocens.

154. Dubit. V. An si delinquens ex territorio, ubi deliquit, fugit ad aliud, & ibi captus est non à judice competente, sed à privatis, & remissus vel reductus est ad locum delicti, ibi judicari ac puniri possit. Negandum est cum Bald. Salic. Cœpoll. ac aliorum communi, quam referunt Clar. *l. c. q. 96. n. 6.* Farin. *cit. q. 7. n. 40.* Gomez. *tom. 3. var. tit. de capt. reor. n. 5.* ubi id fusè probat. Debet igitur talis reus relaxari & poni in pristinum statum ac libertatem *arg. L. fin. ff. de jurisd. L si quis fugitivus §. item Celsus. ff. de Ædil. edict. L. à divo Pio §. sententiam. ff. de re jud.* quia illi, qui comprehenderunt, non habuerunt jus auferendi libertatem: ergò tanquam injustè spoliatus ante omnia est restituendus. Accedit, quòd juxta *cit. Novell. 143. c. 5.* ad jus remissionis requiritur, ut reus petatur à judice, & ab hoc remittatur: ergo non potest peti à privatis, nec à privatis remitti. Idem dicendum est, quando ministri Justitiæ, qui in loco delicti vel domicilij reum capere quidem jure possent, in eo tamen non capiunt, sed in alieno territorio: censentur enim tunc esse privati, & relaxari reus debet: exceptis casibus, quos retulimus suprà *n. 54.*

155. Dubit. VI. Quid agendum sit, si quis commisit plura delicta in diversis territorijs, & ab uno judice detinetur propter unum delictum, ac ab altero petitur propter aliud delictum. Ubi viget consuetudo puniendi reos, ubi fuerint reperti, etiam propter delicta alibi patrata, de qua suprà *n. 149.* res ista difficultatem non habet; non enim concedetur remissio, sed punietur reus eodem loco propter utrumque delictum. Seclusâ verò istâ consuetudine distinguendum est inter varios casus. Nam si pœnæ utrique delicto correspondentes sunt compatibiles, ita videlicet, ut unâ jam inflictâ infligi adhuc possit altera, & una pœna est mitior alterâ, priùs ille judicabit & puniet, in cujus territorio minus delictum commissum est, & idcirco ad eum facienda est remissio, ac postea reus ad alterum judicem pro majore delicto puniendus mitti debet, cùm à mitiore pœna incipiendum sit. Si utrumque delictum & pœna æqualia sunt, ille priùs cognoscit & punit, apud quem detinetur reus. Si denique pœnæ sunt incompatibiles, v. g. si utraque est capitalis, pariter procedit ille Judex, à quo reus detinetur. Ita communis apud Haunoldum *tom. 6. de Just. tr. 1. n. 92.* Quin in tali casu infligi debebit pœna utrique delicto correspondens, si is, qui punit, vindicare potest delicta alibi commissa, uti potest Judex domicilij, & de consuetudine etiam alij, in quorum territorio deprehenduntur rei. Ratio est, quia delicta non debent manere impunita; quod fieret, si pœna infligeretur uni solùm delicto respondens.

156. Dubit. VII. An Judex domicilij contra reum possit procedere, si alter, ad quem fuit remissus, sit morosus & negligens in puniendo. Affirmant post Bart. & Alex. Decian. *l. c. n. 27.* Farin. *l. c. n. 23.* eò quòd delicta non debeant manere impunita. Hinc negant, posse à judice delicti opponi remissionem & litis pendentiam. Ob paritatem rationis idem dicendum videtur de judice delicti respectu judicis domicilij. Addit Alex. *in L. de dic. §. fin. ff. qui satisd. cog. n. 8.* posse ab eo, qui remittit, judici remissionem petenti præfigi terminum, intra quem expediatur causa; secùs se processurum contra delinquentem.

§. IV.

Quis sit Judex competens, si delictum in uno loco inchoatum, in altero consummatum fuit.

SUMMARIUM.

157. *Multiplex status quæstionis proponitur.*
158. *Utriusque territorij Judex est competens, si delictum in uno inchoatum, in altero consummatum fuit respectu tam agentis, quàm patientis.*
159. *Aut etiam solùm agentis aut patientis.*
160. *Imò etiamsi delictum in uno territorio solùm mandatum, in altero consummatum fuit.*
161. *Respondetur ad opposita.*
162. *Declaratur, quid tenendum sit de cooperantibus.*
163. *Et quid, si delictum est perpetratum in confinio territoriorum.*
164. *Quid item, si perpetratum est in via publica.*

157. Tres hîc casus distinguunt Felin. *in c. ult. de for. comp. n. 13.* & Farin. *L. 1. prax. crim. tit. 1. q. 7. n. 44.* Primus est de delictis inchoatis in uno loco, & perfectis in alio tam respectu agentis quàm patientis. v. g. si quis aliquem aggrediatur vel capiat in uno loco & insequatur vel ligatum trahat in alium, ibique spoliet aut occidat: aut si feminam rapiat hîc & alibi violet. Secundus est de delictis inchoatis in uno, & consummatis in alio, non respectu utriusque, sed agentis tantùm vel patientis. Ut si quis stans in territorio Bavarico & bombardam explodens traijciat stantem in Neoburgico: aut existens in illo delictum fieri mandet in isto. Tertius est, quando in delictis in uno loco inchoatis, & in alio consummatis, nec agentis nec patientis persona concurrit. Ut si delicta tractentur & præparentur in uno loco, perpetrentur in alio: aut si quis delictum suo nomine alibi patrandum hîc approbet & ratificet. Verùm non apparet, quomodo hic casus à prioribus, aut certè à secundo differat.

158. De primo casu dicendum est, utrumque judicem esse competentem, ita ut alteruter, qui prævenerit, possit procedere absque altero, neque teneatur remittere reum. Bald. *in L si quis non dicam C. de Episc. & Cler. col. 3.* Marsil. *in L. un. C. de rapt. virg. n. 150.* Felin. *l. c. n. 3.* Farin. *l. c. n. 45.* quia utriusque territorium violatum fuit, si tam initium quàm consummatio actûs fuerunt illicita. Si verò licitum fuisset initium, v. g. si in uno territorio dominus servum aut pater filium moderatè cœpisset castigare, & persequendo in aliud ibidem modum excederet & vulneraret, aut occideret, ad judicem posterioris tantùm territorij punitio pertineret, ut notat Felin. *l. c.* Hinc patet responsio ad celebrem quæstionem, quâ quæritur, utrùm fur puniri possit in illo territorio, ad quod cum re furtiva profugit: dicendum enim est cum Bart. *in L. si dominium ff. de furtis*, ac plurimis alijs contra Clar. *cit. §. fin. q. 38. V. tu scis.* Covarr. *cit. c. 11. n. 9.* Farin. *l. c. à n. 7.* Fachin. *L. 9. c. 19.* posse puniri non tantùm, ubi furtum fecit; sed etiam ibi, quò cum re furtiva se recepit: quia continuata contrectatio est continuatum furtum, & quò longiùs

rem

rem furtivam aufert, eò graviùs lædit, eóque loco puniri potest delinquens, ubi scandalum præbetur ac pernicioſum exemplum; hoc autem fit per furti continuationem. Neque obstat, quòd delictum sit moraliter unum, & ideò non multiplicetur actio furti respectu ejusdem domini: quia continuatio retentionis sufficit, ut censeatur utrobique deliquisse & utrumque locum violâsse.

159. Alter casus de jaculante in hoc territorio & occidente existentem in alio, controversus magis est. Asserunt Bart. *in L. libellorum ff. de actuſ.* Felin. *l. c. n. 14.* Zanger *de except. p. 2. c. 1. n. 233.* Carpz. *p. 3. pract. crim. q. 110. n. 18.* puniri reum posse tantùm ibi, ubi consummatum delictum fuit. Utrobique vindictam in solidum sumi & pœnâ ordinariâ delictum consummatum puniri posse tradit communis aliorum apud Farin *l. c. n. 46.* & Palao *tr. 3. diſp. 1. pun. 24. §. 5. n. 28.* ubi ait, ita receptum esse consuetudine jure gentium introductâ. Quæ sententia apertè tradi videtur *L. 1. C. ubi de crim. agi oport.* ubi dicitur, perfici debere quæstiones criminum, *ubi commiſſa vel inchoata ſunt.* Neque satisfaciunt, qui dicunt, textum intelligi debere de quæstione inchoata, videlicet perfici eam debere, ubi inchoata fuit, id est à judice vel delicti consummati vel domicilij: nam verbum *inchoata* cùm sit generis neutrius, non potest aptè referri ad substantivum *quæſtiones*; éstque sub hoc verbo *inchoata* intelligendum id, quod sub verbo *commiſſa*; atqui sub hoc intelligi nequeunt *quæſtiones*, cùm crimina, non quæstiones committantur. Et ita hanc legem intelligunt Wesenbec. & Brunnem. *ibi*, Hillig. *in Don. L. 17. c. 16. lit. B.* Rittershus. *in Novell. p. 9. c. 10. n. 56.* Rationem communiter dant, quia, ne delicta maneant impunita, expediebat, ut utrique territorio jurisdictio tribueretur; præsertim quia utrumque in tali casu læditur, & aliquando delictum faciliùs probari potest in uno, quandoque faciliùs in altero. Neque obstat, quod asserit Carpz. *l. c. n. 19. & 20.* in delictis qualitatem potiùs patientis quàm agentis considerari: hoc ipsum enim hîc controversum est, & *cit. L. 1.* contrarium statuitur: neque refragatur text. *L. 43. ff. de ritu nupt.* quem adducit, ut consideranti patebit. Pariter non obest, quod ait, delictum in loco, ubi perficitur suam accipere formam, per quam dicitur delictum: nam benè dicitur, etiam ibi accipere suam formam, ubi actio efficax ponitur, ex qua sequitur vulnus aut mors. Illud libenter fatemur, quod cum Bart. & communi tradit idem Carpz. *L. 2. Jur. Elect. reſp. 28. arg. l. D. Adr. ff. ad L. Cornel. de Sicar L. 15. pr. & L. 52. ff. ad leg. Aquil.* si quis vulnetatus lethaliter hîc fuit, & postea alibi mortuus, non ibi vindicandum crimen, ubi mors secuta est, sed ubi actio mortifera posita vel vulnus inflictum: quia in delictis non tam exitus, ut idem ait *l. c. n. 7.* quàm factum, voluntas, & animus delinquentis consideratur. Qua de causa sacrilegium non committit nec asylo privatur, qui extra locum sacrum vulnerat, tametsi vulneratus se recipiat in locum sacrum ibíque moriatur.

160. Major adhuc controversia est de mandante, utrùm videlicet hîc, ubi mandatum dedit, puniri possit ob delictum ex suo mandato alibi perpetratum. Negat communis DD. apud Farin. *l. c. n. 4.* Certum in primis est, posse mandantem in loco mandati puniri pœnâ extraordinariâ & mitiori, quæ mandantibus imponi in delictis atrocibus solet etiam effectu non secuto. Certum pariter est, puniri pœnâ ordinariâ posse in casu, quo solum mandatum & affectus, quamvis effectu non secuto, punitur pœnâ ordinariâ, qualis casus de assassinatu mandato habetur *c. 1. §. 2. de homicid. in 6.* ac alius *L. quisquis 5. C. ad L. Jul. majeſt.* sed & absolutè puniri pœnâ ordinariâ mandantem in loco mandati posse, si effectus secutus est, censemus cum Bald. Alex. aliisque, quos allegat & sequitur Farin. *l. c. n. 28. §. verùm* & *§. & in hoc*, ac Haunold. *l. c. àn. 97.* quia hîc puniri potest lapidem aut glandem mortiferam hîc emittens, & occidens existentem in alio territorio, ut modò diximus *num. præced.* at inter mandantem & jaculantem videtur esse omnimoda paritas, quia uterque est causa efficax mortis secutæ, & æquè homicida est, qui est moralis causa homicidij, quàm qui physica, teste ipso Deo Davidem ob Uriæ cædem mandatam arguente & puniente, & æquali pœnâ plectitur mandans homicidium ac illud committens, ut fusè Menoch. *de arbitrar. L. 2. caſ. 353. n. 2.*

161. Neque obest, quod pro contraria opinione affertur ex *L. ſi quis uxori §. neque verbo* & *L. qui ſervo §. 1. ff. de furt.* obligationem, quâ mandans tenetur, non ex mandato, sed ex delicto oriri: tametsi enim ex delicto teneatur, non tamen sequitur, quòd ibi tantùm puniri possit, ubi delictum physicè patratum est; sicut non sequitur, quòd ibi puniri debeat, ubi effectus seu mors secuta est, tametsi propter hunc effectum puniatur. Pariter non obest, quod aiunt, mandantem & mandatarium teneri ex delicto, quòd est idem ac unicum respectu utriusque, ac propterea utrumque in loco delicti puniri debere ob continentiam causarum. *L. nulli C. de judic.* nam etsi idem sit factum & delictum, diversæ tamen ex illo oriuntur obligationes, quarum una non accedit alteri, ut post Boss. declarat Farin. *l. c. §. tertiò facit*, ac propterea cessat ratio de continentia causarum. Verùm de hoc uberiùs infrà, quando de hac continentia agemus.

162. Circa tertium casum *n. 157. in fine* propositum varias distinctiones adhibet Farin. *n. 49.* Nobis breviter dicendum videtur quoad primum exemplum de præparante delictum in uno loco & exequente in alio, si is ipse, qui hîc illud præparavit, exequatur in alio, puniendum esse in loco delicti, nisi locus, ubi instructum fuit delictum, sit locus domicilij. Farin. *l. c. §. quòd ſi* cum Bart. Angel. & Beroio. si ille, qui hîc tractavit de delicto, non sit is, qui alibi est executus, idem dicendum est, quod de mandante. Et quidem puniri hîc poterit pœnâ ordinariâ, si auxilium & opem, imò & consilium præstitit actu, & per hæc causa efficax fuit committendi delicti, alias non patrandi, ut tradit communis apud Menoch. *L. 2. de arbitrar. caſ. 349. n. 2.* & *caſ. 351. n. 17.* secùs, si aliunde parato occidere arma præbuit, modum occidendi ostendit, vel consilium dedit: quia tunc minori & extraordinariâ pœnâ afficiendus esset. Menoch. *cit. caſ. 349. n. 5. & caſ. 351. n. 22.* Idem dicendum de ratificante delictum suo nomine patrandum: poterit enim sicut mandans, in loco ratificationis puniri, & quidem pœna ordinariâ, si sine ratihabitione patrandum non fuisset delictum; quia tunc est instar mandantis, ut observat Menoch. *cit. caſ. 351. n. 27.*

163. Sed dubium restat, quid tenendum sit, quando delictum patratum fuit in confinio duorum territoriorum, auff der Gränitz und Anwandung / & ignoratur, in utro eorum patratum sit. In varias hîc opiniones abierunt DD. Nam primò non pauci, ut Innoc. *in c. ſuper eo n. 2. de Paroch.* Schneidewin *ad §. ult. n. 8. Inſt. de Jur. N. G. & C.* Petr. Theodor. *colleg. crim. diſp. 4. th. 3. lit. B.* Zanger. *de except. p. 2. c. 1. n. 137.* ac alij aiunt, considerandum esse locum, in quo caput tanquam principalior pars reperitur, & loci hujus judicem censeri debere competentem excluso alterius territorij judice. *arg. L. 44. ff. de relig. & ſumpt fun. ac L. 17. C. de pœn.* Hancque opinionem communiorem & praxi receptam asserit Zang. cum Theod. ubi tamen addunt cum Bald. *in L. 2. n. 1. C. ubi de crim.* & Nic. Everhard. *in top. loc. ab extremis n. 1.* utrumque esse competentem, si occisus ita prostratus jaceat, ut caput ejus utrumque territorium contingat. E contrario Niellus apud Carpz. *cit. q. 110. n. 31.* aliíque apud Bocer. *tr. de jurisd. c. 9. n. 12.* eum tantùm judicem hoc casu competentem pronunciant, in cujus territorio pedes occisi reperiuntur, cùm verisimile sit, ibi occisum fuisse, ubi stetit, qui interfectus fuit. Tertiò alij apud Carpz. *l. c. n. 28.* judicem præferunt illius territorij, in quo cadaveris pectus & cor reperiuntur. Quartò Bald. *in L. arbor. 19. ff. comm. divid.* Zas. *ibid. v. nota maleficium*, Casp. Leipoldi *de concurr. jurisd. q. 13.* Treutl. & Bachov. *vol. 1. diſp. 19. th. 4.* aliíque non pauci, utrique judici jurisdictionem concedunt, ita ut ille præferendus sit, qui alterum prævenerit tollendo particulam vel corporis vel vestis sanguinolentam ein freiß Pfand / oder stich und Wundenmaß. Nobis postrema hæc opinio præplacet: cùm enim dubium omnino sit, quo in territorio vulnus lethale inflictum sit, eò quòd signa illa pedum vel capitis in alterutro territorio jacentium incerta sint, ut benè ostendunt Carpz. Bocer. & Bachov. *ll. cc.* rectè mediâ viâ inceditur, & utrique judici jurisdictio conceditur, quia ratio vel conjectura, ut ponitur, non magis stat pro uno, quàm pro altero. Et ita in simili casu de Parochijs & decimis in confinio sitis & dubijs discurrunt DD. cum Panor. *in c. fin. de sent. n. 5.* & *in c. ſanè §. additio de for. com. n. 7.* ac Felin. *in c. omnes de major. & obed.* Si tamen constaret, quo in territorio steterit occisor, quando vulnus lethale inflixit, illud præferendum censemus: quia judici illius competit jurisdictio juxta dicta *n. 159.* & dubium est, an competat etiam alteri: jurisdictionem autem certam aut multùm probabilem unius excludere nequit dubia alterius. Nisi fortè ante prævention em factam reus verisimiliter assereret, vulnus inflictum fuisse in altero territorio: tunc enim utrique competeret jurisdictio juxta dicta *cit. n. 159.* Idem dicendum existimamus in casu, quo sanguis effusus appareat in uno territorio: tunc enim hujus judici privativè competere

petere juri[illegible]ctionem non dubitamus, ſaltem ſi unum tantùm vulnus inflictum fuerit, ſignum enim eſt, quòd occiſus hîc receperit vulnus lethale, & ulteriùs ad confinia progreſſus ibíque mortuus fuerit, tametſi ſanguis ibi etiam reperiatur, ubi cadaver. Idem dicendum cum Treutl. *l. c.* ac alijs & utrique judici cum jure prævention is competere jurisdictionem exiſtimamus, quando cadaver reperitur in flumine publico utrumque territorium terminante.

164. Similis & priori connexa quæſtio eſt, ad quem pertineat cognitio criminis in via publica patrati. Hîc rurſus colliduntur opiniones. Cognitionem & coërcitionem competere ei, cujus eſt jus regale in via publica, exiſtimant Zanger. *de except. p. 2. c. 1. n. 241.* Borcholt *ad c. un L. 2. feud. n. 24.* Schneidewin. *in §. ult. Inſt. de jure G. N. & C. n 8.* Beuſter. *in L. admonendi. 31 ff. de jurejur. v. 1.* Thom. Michaël *de jurisd. concl. 50.* Sixtin. *L. 2. de regal. c. 2.* Carpz. *l. c. n. 41.* eò quòd juxta non paucos via publica inter regalia connumeretur, & Imperatorum ac Principum ſit curare ea, quæ ad ejusdem ſecuritatem ſpectant. E contrario cognitionem illi, qui habet merum imperium in territorio, ubi via publica eſt, tribuunt cum Alciato & Aurel. Guid. Papæ *deciſ. 573.* Rol. à valle *vol. 2. conſ. 42. n. 35.* Cæpoll. *de ſervit. c. 3. n. 30.* Roſenthal. *de feud c. 5. concl. 21.* Bocer. *de regal. c. 2. n. 145.* & *de jurisd. c. 9. n. 14.* Hæc poſterior præplacet, quia juri eſt conformior. Nam 1. via publica, ut cujusque provinciæ, ſic cujusque territorij pars eſt, cùm ergo, qui merum imperium in provincia aut territorio habet, jurisdictionem criminalem ibi exerceat, conſequens eſt, quòd hæc etiam ad viam publicam, & quæ in ea committuntur, ſe extendat. 2. Via publica dicitur pars fundi vicini *L. Attius. 38. ff. de acquir. rer. dom.* unde cùm via impetu fluminis aut terræ motu amiſſa eſt, confinis de ſuo proximo fundo eam præſtare tenetur. *L. ſi locus. 14 §. ult. ff. quemad ſerv. am.* cùm ergo magiſtratus ſuam jurisdictionem extendat in omnem ſui territorij fundum *L. ult. ff. de jurisd.* & *L. pupillus §. territorium ff. de V. S.* pariter eam extendit in viam publicam. 3. Prætoris jurisdictio civilis ad viam publicam extenditur *L. 2. §. 20. 35. & ult. ff. ne quid in loco publico*, & *L. 1. ff. de via publ.* Unde non eſt ratio, cur non etiam criminalis jurisdictio eorum, qui merum in territorio imperium habent, ad eam extendatur. 4. Qui jurisdictionem habet in terra mari proxima, poteſt eam porrigere etiam ad ea, quæ committuntur in mari adſito, ut docent Hier. de monte *tr. de fin. reg. c. 7.*

§. V.

Quâ pœnâ afficiendus ſit ſubditus unius territorij propter delictum alibi patratum.

SUMMARIUM.

165. Delinquens, etiam peregrinus, puniendus eſt pœnâ in loco delicti conſuetâ.
166. Niſi ibi lata ſit ſolùm ſententiâ generali.
167. Subditus in loco domicilij puniendus eſt pœnâ in loco delicti receptâ.

165. Cùm delinquens puniri poſſit, ut hactenus diximus, tam in loco domicilij, quàm in loco delicti, fieri verò poſſit, ut alia delicto ſtatuta ſit pœna in uno loco, quàm in altero, dubium reſtat, an ſi punitur reus in loco domicilij propter delictum alibi patratum, ubi diverſa pœna in uſu eſt, puniendus ſit pœnâ in loco delicti uſitatâ, an eâ, quæ recepta eſt in loco domicilij: item an puniendus ſit pœnâ domicilij, ſi punitur in loco delicti. Videri poteſt, puniendum ſemper eſſe eâ pœnâ, quæ in loco domicilii ſtatuta eſt: nam peregrinus, ut diximus ſuprà *à n. 66.* non tenetur ſtatutis locorum, ubi peregrinatur; puniri ergo nequit pœnâ hujusmodi ſtatutis latâ. Verùm dicendum eſt, in loco delicti puniri reum peregrinum poſſe ac debere pœnâ ibi conſuetâ. Ita communis DD. nemine, quem ſciamus, refragante. nam ratione delicti forum ſortitur delinquens juxta dicta *n. 136.* Unde benè deducit Covarr. *in c. Alma. de ſent. excomm. in 6. p. 1. §. 10. n. 2.* ligari cenſurâ pro futuris culpis in aliquo territorio latâ, non tantùm illos, qui tempore ſtatuti conditi ſunt ſubditi, & eos, qui poſt ſtatutum factum fiunt ſubditi, ſed exteros quoque non ſubditos, ſi in illo territorio delinquant.

166. Aliud de Sententia generali, de qua ſuprà *n. 42.* ſtatuunt idem Covarr. *l. c.* Butr. *col. 3.* & Panor. *n. 3. in c. 21. de ſent. excomm.* Suar. *de cenſur. diſp. 5. ſect. 5. n. 10.* aliíque communiter, eáque aiunt non ligari extraneos ibi deliquentes, ubi lata eſt, ac propterea pœnâ per eandem latâ puniri nequire. Patet ex *cit. c. 21.* ubi dicitur, hujusmodi ſententiâ tantùm ſubditos obligari. Imò neque illos ligari, qui ſubditi quidem ſunt tempore delicti, non tamen erant tempore prolatæ ſententiæ, tenent Innoc. Panor. ac alij *in cit. c. 21.* eò quòd ſententia referatur ad tempus, quo pronunciatur.

167. An verò viciſſim Judex domicilij, quando punit ſubditum propter delictum alibi commiſſum, infligere debeat pœnam in ſuo territorio vel ſtatuto vel conſuetudine receptam, controverſum eſt. Affirmant aliqui apud Pariſium *L. 4. conſil. 159. n. 5.* Negant cum Bart. Aretin. Pariſ. Angel. Panor. Felin. Boſſ. ac communi Farin. *L. 1. prax. crim. tit. 3. q. 24. n. 167.* Clar. *L. 5. ſent. §. fin. q. 85. v. tertius*, & puniendum eſſe reum aſſerunt pœnâ ſtatutâ in loco delicti: eò quòd ſtatutum ſpeciale domicilij non liget ſubditos ab illo abſentes juxta dicta ſuprà *à n. 43.* & locum habeat duntaxat quoad delicta in terrritorio commiſſa. Pariſ. *l. c. n. 6.* cum Bart. Bald. Alex. ac alijs. Quòd ſi in loco delicti nullum ſit ſtatutum ſpecialem pœnam imponens, puniendus tam ibi, quàm in loco domicilij, erit reus juxta jus commune. Alex. *vol. 2. conſil. 111. n. 4.* Boſſ. *tit. de pœn. n. 19.* Bart. *in L. 1. C. de SS. Trin.* Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 3. n. 3.* Quin juxta jus commune puniri in loco domicilij poſſe, tametſi in loco delicti ex ſpeciali ſtatuto ſpecialis pœna in uſu ſit, affirmant non pauci cum Pariſ. *l. c. n. 7.* dum abſolutè tradunt, poſſe in loco domicilij puniri non quidem juxta jus municipale, benè tamen juxta commune.

CAPUT III.

De Foro Contractûs.

§. I.

An Forum acquiratur in loco Contractûs.

SUMMARIUM.

168. In loco Contractûs quivis convenitur ratione contractûs: etiam Clericus; ſed ſolùm coram Judice Eccleſiaſtico.
169. Etiam privilegiatus alius, niſi habeat privilegium in Corpore Juris clauſum.
170. Idem procedit de quaſi contractu & quavis conventione.
171. Idem de diſtractu, ſeu negotio diſſoluto.
172. Licet domicilium mutârit, qui in loco domicilij contraxit.
173. Juxta ſtatuta Bavariæ contrahens ſolùm convenitur in loco domicilij.
149. Exceptis quibusdam caſibus.
175. Quandoque etiam de Jure communi conveniri nequit in loco contractûs.

168. Sortiri quemvis forum quoad contractum ibi, ubi contractum inijt, aperti juris eſt *c. ult. de for. comp. c. 1. §. 3. eod. in 6. L. hæres abſens 19. §. proinde. ff. de judic.* ita tamen ut Clerici conveniendi ſint coram judice Eccleſiaſtico, coram laico laici *cit. c. 1. §. 3.* & *c. 1. de privil. in 6.* Neque obſtat, quòd Clericus absque licentia ſui Ordinarij, cui videlicet ratione Beneficij vel domicilij ſubjectus eſt, in alienum Epiſcopum conſentire nequeat juxta *c. ſignificâſti 18. de for. comp.* quia ibi agitur de prorogatione, eóque Epiſcopo, cui Clericus nullo modo ſubjectus eſt, ſecùs ſi ſubjectus fiat ratione vel delicti, vel contractûs, vel rei ſitæ. Cur autem quivis in loco contractûs conveniri poſſit, & ſi judicium ſuſcipere ibi nolit, captis pignoribus ac manûs injectione ad id compelli, ratio eſt, ne creditores ſumptibus & difficultatibus graventur in adeundo contra debitorem judice domicilij. *c. 1. §. contrahentes de for. comp. in 6. & ibi DD.* nam locus domicilij ſæpe valde diſſitus eſt, & ibi facilè judicium fraudibus eludi poſſet; præterquam quòd in loco contractûs faciliùs conſtare poteſt cùm de ipſo contractu, tum de ſolemnitatibus requiſitis, quàm ibi, ubi domicilium habet debitor advena.

169. Procedit aſſertio I. etiam de privilegiatis, ijs videlicet, qui privilegium habent, ut non niſi coram certo judice reſpondere teneantur: nam nihilominus conveniri poſſunt coram judice loci, in quo contraxerunt. *c. dilecti. 17. de for. comp.* & *cit. c. 1. de privil. in 6.* niſi habeant privilegium in corpore Juris clauſum,

ut

ut poſt Bart. Caſtr. Felin. ac alij aiunt apud Petr. Barboſa *in L. 2. §. 3. ff. de judic. n. 115.* Quæ tamen exceptio an jure ſubſiſtat, meritò dubitari poteſt: nam ſi vera eſſet, ſequeretur, quòd pupillus, vidua, ac miſerabiles perſonæ, cùm habeant privilegium in corpore Juris clauſum. *L. un. C. quando Imperator* conveniri in loco contractûs non poſſent; quod tamen eſt contra mentem omnium, ut ait Barboſa *l. c. n. 118.* Milites quoque privilegium habent in corpore Juris clauſum *L. tam collatores 18. pr. C. de re mil.* & *L. magiſteriæ 6. C. de jurisd. om. judic.* & tamen in loco contractûs conveniri poſſunt *L. penult C. de pact.* Et quòd non obſtante privilegio in corpore Juris clauſo quivis in loco contractûs conveniri poſſit, probat *L. 36. §. fin. ff. de judic.* Verùm ſuſtineri adhuc poſſe videtur hæc exceptio communi DD. calculo approbata. nam *L. un. C. quando Imp.* ſolùm dicitur, quòd pupilli & miſerabiles perſonæ ad Imperatoris tribunal trahi nequeant, alios verò ipſi trahere eò queant: non verò abſolutum fori privilegium ipſis conceditur. De militibus non omnibus, ſed ſolùm in Oriente conſtitutis ſermo eſt *cit. L. 18. C. de re milit.* Magiſtris militum de cauſis militum cognoſcendi poteſtas tribuitur *cit. L. 6. C. de jurisd.* non tamen cum excluſione aliorum judicum. Demum *L. 36. ff. de judic.* non eſt ſermo de perſonis privilegium in corpore Juris clauſum habentibus, vi cujus non niſi coram certo judice conveniri poſſint.

170. Procedit Aſſertio II. Non ſolùm de contractu, ſed etiam de quaſi contractu, & omni conventione, ex qua oritur obligatio. Accurſ. Jaſ. Gotof. *in L. 27. ff. de cond. indeb.* Panor. *in c. fin. de for. comp. n. 29.* Felin. *n. 27.* Kling. *n. 11.* Cuiac. *in L. 7. ff. de pact.* Zanger. *de except. p. 2. c. 1. n. 109.* Umm. *ad proceſſ. jud. diſp. 4. th. 1. n. 4.* ac communis apud Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 22. n. 20.* contra Cuman. Albert. de Roſ. ac alios. Patet ex *L. 19. §. 1.* & *L. 20. & 36. ff. de judic.* Neque ſolùm de obligatione, quæ principaliter ex contractu oritur, ſed etiam de ſecundaria, ad damna videlicet & intereſſe. *c. dilecti 17. de for. comp.* & *ibi* Pan. *n. 6.* Butr. *n. 17.* Felin. *l. c. n. 19.* Jaſ. *in L. 1. ff. de eo, quòd certo loco n. 6.* Dec. *in L. ſi convenerit. ff. de jurisd. n. 31.*

171. Procedit III. etiam de diſtractu, ita videlicet ut ratione hujus conventio locum habeat ibi, ubi diſtractum negotium fuit. Ita tenent poſt Caſtr. Alex. Butr. ac alios Tiraq. *in Leg. connub.* Gloſſ. *5. §. 8.* & Barboſa *in L. 19. §. proinde de judic. n. 12.* ubi tamen hanc legem malè adducit, quia verbum *diſtrahere* ibi non accipitur pro *diſſolvere*, ſed pro *vendere* juxta *tit. ff. & C. de diſtract. pignor. tit. C. de patrib. qui fil. ſuos diſtrax.* ac *L. 2. §. fin. ff. de tranſact.* Pariter non apparet, quàm benè adducatur *L. exigere dotem. ff. de judic.* & *L. qui loco certo ff. de condict. indeb.* Ratio verò eſt, quia contractus & diſtractus à pari procedunt *L. Pomponius §. præterea. ff. de acquir. poſſ.* ipſéque diſtractus mutuo conſenſu factus conventionem includit, & obligationem: ubi autem conventio fit, & obligatio contrahitur, ibi conveniri quis poteſt, ut modò dictum eſt.

172. Procedit IV. ut licèt in loco domicilij contraxerim, & domicilium mutârim, nihilominus ibi conveniri adhuc poſſim ratione contractûs vel quaſi. *L. 2. C. de jurisd. om. jud.* & *ibi* Bart. *n. 1.* Bald. ac alij, Pan. *in c. propoſuiſti de for. com. n. 8.* Felin. *n. 2.* Dec. *in L. cùm quædam. ff. de jurisd. n. 4.* Barboſa *in L. 19. §. proinde de judic. rubr. de for. contr. n. 11.* quia licet forum domicilij mutari poſſit, non tamen mutari poteſt forum contractûs. Marian. *in c. ult. de for. com. n. 56.* & cit. DD.

173. Hæc juxta jus commune aſſerta ſunt. aliter loquendum eſt juxta jus Bavaricum: ex eo enim, quòd *tit. 19. art. 10.* der Landrecht ſtatuitur, ut nullus ſubditus provincialis alterum arreſto gravari faciat in publicis nundinis, aut urbibus & oppidis, ubi neuter eorum civis eſt, ſed ut ad judicem ſuum ordinarium remittantur, benè deducunt Ill. & Excell. D. Schmid & Prænob. D. de Baſſis *Semicent. 1. Contr. 29. à n. 2.* nullum ſubditum provincialem habere facultatem, alium ſubditum extra locum domicilij conveniendi. Cùm enim Judex loci contractûs jurisdictionem in perſonam & res advenæ exercere nequeat, niſi per arreſtum, detentionem, manûs injectionem, & captionem pignorum, conſequens eſt, etiam actionem & conventionem prohibitam eſſe, utpote quæ cum effectu in loco contractûs intentari non poſſit. neque ratio ſuprà allata *n. 168.* in Bavaria locum habet: tum quòd locus contractûs & domicilij ſæpe parùm diſtant; tum quòd tribunalia, præſertim ſuperiora, ita conſtituta ſunt, ut nemo juſtè allegare poſſit difficultatem litigandi, ac contra inferiorem judicem, ſi juſtitiam non adminiſtrat, facilè adiri ſuperior poſſit.

174. At etiam in Bavaria extra locum domicilij ſubditus provincialis conveniri poteſt I. ſi ibi, ubi intentatur actio, bona poſſidet, quæ actori expreſsè vel tacitè hypothecata ſunt, ita ſtatuitur *tit. 11. art. 1.* der Landrecht & *tit. 3. art. 1.* deß Gand Proceß conſequenter *ad L. fin. C. ubi in rem actio, L. ſi prædium C. de præd. & alÿs reb. min.* & *c. fin. de for. comp* juxta quæ actio realis inſtituitur coram judice loci, ubi res ſita eſt. II. ſi quis certo loco promiſit ſe ſoluturum: tunc enim in loco, in quem condixit ſolutionem, conveniri poteſt, & per detentionem ac arreſtum ad ſolutionem compelli. Quæ exceptio expreſsè habetur *cit. tit. 19. art. 10.* III. ſi quæpiam civitas aut oppidum detinendi vel arreſtandi facultatem ex antiqua conſuetudine habeat. *cit. tit. art. 7.* Qualis conſuetudo vigere dicitur in Metropoli Bavariæ Monachij & Landishuti. Idem dicendum eſt de privilegio. Videatur Illuſt. ac Excell. D. Schmid *ad cit. art. 7. 9. & 10.* qui cum Prænob. D. de Baſſis *cit. Contr. 29. n. 10.* benè ait, valere pactum, quo ſubditi Bavariæ promittunt, ſe reſponſuros in loco contractûs, vel coram alio judice non ſuo: nam ſi juxta *cit. art. 10, tit. 19.* conveniri poſſunt in loco, in quem condixerunt ſolutionem, ut modò dictum eſt, non eſt ratio, cur non abſolutè valeat pactum de reſpondendo in loco contractûs. Accedit, quòd jure Bavarico licita eſt prorogatio jurisdictionis, ſaltem tacita, uti apertè ſumitur ex *tit. 5. art. 3.* deß Summariſchen Proceß / & *tit. 5. art. 13.* der Gerichts Ordnung.

175. Sed & de jure communi non ſemper conveniri in loco contractûs poteſt debitor, videlicet ſi advena ſit, & dum v. g. emit, ſtatim ex loco receſſurus eſt, idque nôrit venditor: cenſetur enim tunc, ſi pretium non ſtatim exſpectat aut petit, fidem emptoris ſequi, nec ſolutionem hîc petere, ac idcirco hîc convenire non poteſt. *L. 19. §. proinde 2 ff. de judic.* & *ibi* Gloſſ. Bart. Caſtr. Fulgos. Diximus I. ſi nôrit venditor, advenam emptorem ſtatim diſceſſurum: nam ſi hoc ignorat, convenire eum poteſt in loco contractûs. *cit. §. proinde.* neque hæc ſententia contradictorem habet, ut ait Fulgoſ. *ibi. n. 5.* ſcientia verò aut ignorantia ex conjecturis probatur: v. g. ſi emptor peregrinus in loco contractûs pergulam, tabernam, vel horreum conduxit, cenſetur animum habuiſſe aliquamdiu ibi permanendi, nec recedendi, donec ſatisfecerit obligationibus contractis. Ita omnes teſte Barboſ. *in cit. §. 2. n. 96. & 105.* Diximus 2. ſi pretium non ſtatim petit aut exſpectat. nam etſi ſciat venditor, emptorem ſtatim receſſurum è loco, ſi tamen credit, ſolutionem ante diſceſſum faciendam, convenire eum hîc poterit, quia fidem de pretio non habet, & moram in loco domicilij vel alio tempore hîc ſolvendi non concedit, ut obſervant cit. DD. Ex dictis inferunt Bart. *l. c. n. 1.* Bald. *col. 1. v. ſed pone*, Caſtr. *n. 6* ac alij contra Fulgoſ. quòd venditor, ſi dicto modo ſecutus eſt fidem emptoris advenæ, eum in loco contractûs convenire non poſſit, tametſi is poſtea ad eundem locum, nondum factâ alibi ſolutione, revertatur: niſi, ut addit Caſtr. *in cit. L. 19. §. 1.* diſcedens emptor pergulam in loco contractûs ſervâſſet. Idem porrò tradunt de venditore reſpectu emptoris quoad obligationem tradendi & evictionem præſtandi. Similiter maritus de dote conveniri non poteſt, ubi de ea convenit, vel dotale inſtrumentum confectum eſt; ſed ſolùm in loco ſui domicilij. *L. exigere dotem 65. ff. de judic.* & fusè ibi Petr. Barboſa. Denique Legatus conveniri in loco contractûs tempore legationis nequit ſuper eo, quod ante legationem contractum eſt, ſed jus habet revocandi domum. *L. 2. §. 3. & 4.* ac *L. 18. ff. de judic.* Quæ leges quomodo conciliandæ ſint cum *L. eum qui 5. §. 1. ff. de conſtit. pecun.* videatur Cuiac. *L. 13. obſ. 17.* & Petr. Barboſ. *in cit. L. 2. §. 3. à n. 141.*

§. II.

Utrùm in loco Contractûs ad ejus diſſolutionem agi poſſit.

SUMMARIUM.

176. Variæ opiniones DD. proponuntur.

177. In loco contractûs quivis conqueri poteſt, ſibi non eſſe numeratam pecuniam. Et agere ad reſciſſionem contractûs ex L. 2. C. de Reſcind. vendit. Nec non de nullitate contractûs. Et Redhibitoriâ vel æſtimatoriâ actione ex edilitio Edicto. Imò etiam ad reſtitutionem in integrum.

178. Reſpondetur ad oppoſita.

179. *Episcopus loci contractûs relaxare juramentum potest, ut impugnari contractus valeat. Nec tamen rescindere contractum. Repeti indebitum potest, ubi solutum est.*

176. Ingens hîc dissidium inter DD. est. Communis cum Bald. Dec. ac Jasone, teste Oliva *p. 3. de for. Eccl. q. 22. n. 8.* & Brunnem. *in L. 2. C. ubi & apud quem* affirmat, in loco solùm domicilij, & non etiam in loco contractûs ad hujus nullitatem, vel rescissionem agi posse. Forum competens agnoscunt etiam in loco contractûs Covarr. *L. 1. var. c. 4. n. 1.* Molin. *de Just. tr. 2. disp. 523. n. 23.* Gratiani *discept. for. c. 14. n. 22.* Coler. *de process. execut. p. 2. c. 1. n. 24. & 44.* Prænob. D. de Bassis *in 50. decis. Justin. decis. 4. n. 6.* post Bart. Butr. Felin. ac alios, quos allegat Oliva *l. c.* Distinguunt Petr. Barbos. *ad L. 19. §. proinde. ff. de judic. à. n. 24.* & Oliva *l. c. à. n. 9.* & in loco solùm domicilij rescissionem petendam. Affirmant, si contractûs ex utraque parte fuit perfectus, v. g. si pupillus læsus in contractu cum auctoritate tutoris inito, aut Ecclesia in venditione bonorum cum solemnitatibus factâ, restitutionem in integrum petant: agi verò etiam in loco contractûs posse, si contractûs ex utraque parte perfectus non fuit, v. g. si pecunia numerata non fuit, aut contractus ex aliquo capite fuit nullus, & de nullitate agitur. Sed & leges hîc antinomiam continere videri possunt: nam *cit. L. 2. C. ubi & apud quem* dicitur, pro restitutione in integrum adeundum esse *provinciæ præsidem, in qua domicilium habes, quos convenis.* quo textu nituntur primæ opinionis DD. E contrario *L. in contractibus 14. §. ult. C. de non num. pecun.* statuitur posse quemvis in loco contractûs apud ejus judicem conqueri intra biennium, sibi non fuisse numeratam pecuniam: quâ decisione se munit secunda opinio.

177. Ut ista ritè decidantur, inter varios casus distinguendum est. Et in primis ex *cit. L. 14.* certum est, in loco contractûs conqueri quemvis posse ob non numeratam pecuniam. Ratio est: quia ibi, ubi convenit, pecuniam esse solvendam, quasi contrahitur ad reddendam syngraphan pecuniâ non numeratâ, & hac ratione eodem loco, ubi obligatio ad implendum nata est, peculiaris quoque & propria ad resolutionem ejusdem negotij obligatio nascitur. Certum est 2. ex recepta doctrina Bart. *in L. 1. de SS. Trin. n. 20.* agi in loco contractûs posse ex *L. 2 C. de rescind. vend.* si quis in venditione læsus sit ultra dimidium justi pretij: eò quòd ex hac lege non absolutè agitur ad rescissionem contractûs, sed disjunctivè ad rescissionem vel supplendum pretium: & quoad forum respicitur contractus, eáque quæ in ipso interveniunt: at læsio intervenit in ipso contractu. Certum esse videtur 3. posse in loco contractûs de nullitate contractûs agi, v. g. si usuraria pravitas intervenit, ut ait Brunnem. ad *cit. L. 14. n. 18.* aut si invalidus fuit ob defectum solemnitatis, dolum quoad substantiam &c. tum quòd eadem est natura distractûs & contractûs. *arg. L. Pomponius 13. §. 2. ff. de adquir. vel am. poss. L. exempto 11. §. 5. & 6. ff. de act. empt.* tum quòd ad judicem loci contractûs pertinet cognoscere de valore contractûs, cùm non possit compellere ad ejusdem implementum, nisi priùs constet de ejus valore. Consequens ex modò dictis & certum est 4. ex Ædilitio edicto agi posse *redhibitoria actione* ad rescissionem contractûs in loco contractûs: quia judicis, in cujus territorio contractus est initus, est cognoscere, utrùm ob vitium rei in contractum deductæ *redhibitoria*, vel *æstimatoria* seu *quantò minoris* competat. Igitur duntaxat dubium est de remedio extraordinario restitutionis in integrum. Et hoc quoque nobili officio judicis loci contractûs expediri posse ex dictis consequens esse nobis videtur. Nam si coram hoc judice agi potest ex *L. 2. C. de rescin. vend.* non apparet ratio, cur non etiam ejusdem officium ad restitutionem in integrum implorari possit: tum quòd læsio, ob quam petitur restitutio, in contractu æquè intervenit, ac læsio ultra dimidium, ob quam ex *cit. L. 2.* agitur, & nullum inter unum ac alterum casum differentia est, quàm quòd major læsio necessaria est ad agendum *tit. L. 2.* quàm quando petitur restitutio in integrum, & nonnunquam etiam per restitutionem in integrum non petitur rescissio contractûs, sed solùm supplementum pretij: tum quòd in contractu tacita semper obligatio & quasi promissio interveniisse censenda est ad ea præstanda & resarcienda, quæ alterum alteri debere & præstanda esse æquus prætor arbitratus fuerit; ac idcirco dum agitur ad restitutionem, ex ipso contractu agitur: tum denique, quòd in loco contractûs melior notitia ordinariè habetur de læsione facta & causâ restituendi, quàm alibi. quam ob causam constitutum est *L. 2. C. ubi de ratiocin.* ut qui administrationem gessit, in loco, ubi negotium & administrationem gessit, conveniri possit.

178. Neque obstat, quâ adversarij nituntur, *tit. Lex 2. C. ubi & apud quem cognit.* sic enim illa inquit: *consequens est, si de his* (quæ ex transactione tradidisti) *repetendis per in integrum restitutionem vel quamcunque aliam causam putaveris agendum, ejus adire te provinciæ præsidem, in qua domicilium habent, quos convenis.* ubi sub Tò *adire* non necessariò intelligendum est *debere*, sed intelligi potest *posse*, non excluso videlicet judice contractûs. Deinde tametsi lex diceret, domicilij judicem adiri debere, hoc tamen solùm de eo casu intelligendum foret, quo reus in loco contractûs non invenitur, uti præter alios explicat Covarr. *l. c* Nec valet, quod illi hîc dicunt, hac ratione nihil speciale illâ lege statui, cùm aliunde manifestum sit debitorem in loco contractûs conveniri non posse, nisi ibi inveniatur: nam negatur suppositum, quòd Impp. ibi speciale quid statuere debuerint vel voluerint, notúmque est sæpe unâ lege repeti, quod alijs jam decisum, vel ipso etiam naturæ lumine clarum est. Demum cùm dicatur ibidem *vel quamcunque aliam causam*, sequeretur juxta adversarios, non tantùm propter restitutionem in integrum, sed etiam ob pecuniam non numeratam, rescissionem ex *L. 2. C. de rescin. vend.* nullitatem contractûs &c. adiri necessariò debere judicem domicilij, quod falsum esse ex dictis constat.

179. Ex dictis consequens est I. quod cum Felin. Dec. Rom. Lap. ac alijs tradit Covarr. *l. c.* posse Episcopum loci, in quo contractus initus est, etiam cum extraneo, in juramento, quod contractui adjectum est, dispensare eum in finem, ut contractus impugnari & rescissio peti possit. Unde non apparet, quo jure Caldas *L. si curatorem 3. C. de in integr. rest. n. 31.* dicat, cavendum esse ab hac Romani & Lapi doctrina, cùm tamen ipse *l. c. n. 30.* tradat, in loco contractûs restitutionem in integrum peti posse: nec enim ratio reddi potest, cur judex loci contractûs hanc restitutionem facere valeat, & non etiam Episcopus ejusdem loci juramentum ad eum finem relaxare: ideo enim Judex contractûs restituere in integrum potest, quia potest ad contractum observandum compellere; atqui hoc ipsum potest Episcopus per censuras, si opus fuerit. Quin tradunt Felin. Alex. Jas. Bald. & Castr. apud Oliva *cit. q. 22. n. 12.* posse coram Episcopo, qui absolutionem à juramento dedit, agi ad ipsam rescissionem contractûs jurati etiam inter laicos initi: eò quòd Judex præparatorij sit etiam Judex causæ præparatæ. *L. Ordinarij 13. C. de rei vind.* Verùm hanc doctrinam non immeritò rejicit Covarr. *l. c. n. 8.* & ipsa praxis: nam absolutio à juramento, quæ purè dependet à potestate spirituali, absolventi non tribuit jurisdictionem ad cognoscendum de re purè temporali inter laicos. Neque simpliciter & absolutè verum est, judicem causæ præparantis esse judicem etiam causæ præparatæ: ut probat *Lex 1. C. ad exhibend.* Neque contrarium asseritur *cit. L. 13. C. de R. V.* nam in casu hujus legis Judex causæ præparatoriæ erat simul Judex competens ad causam præparatam, ut notat Covarr. *l. c.* Consequens est 2. quòd quis repetere possit indebitum, ubi illud solvit, tametsi non sit forum rei. *L. qui loco 27. ff. de condict. indeb.* & ibi Gloss. Costald. *in L. 19. §. si quis. ff. de judic.* Matth. Steph. *L. 1. de jurisd. c. 29. n. 29.*

§. III.

An debitor in loco contractûs conveniri possit, si ibi non reperiatur.

SUMMARIUM.

180. *Nemo in loco contractûs conveniri potest, nisi ibi reperiatur.*
181. *Nisi sit simul locus domicilij.*
182. *Aut ibi se responsurum promiserit debitor & foro domicilij renuntiârit.*
183. *Aut, ut quidam volunt, ibi bona sita non habeat.*
184. *Aut agatur de ratiocinijs publicis, vel etiam privatis.*
185. *Conveniri in loco contractûs debitor non potest, tametsi alibi contumaciter latitet. Poterit tamen immissio in ejus bona fieri.*
186. *Hæres etiam absens prosequi tenetur litem à defuncto in loco contractûs cæptam.*
187. *Studiosi absentes ad locum Academiæ citari possunt ob debita ibi contracta.*

180. Neminem in loco contractûs conveniri posse, nisi ibi reperiatur, certum est ex *c. Romana 1. §. 3. de for. com. v. nisi inve-*

inveniatur ibidem, & *L. hæres 19. ff. de judic. prin. v. ſi ibi inveniatur :* ubi licet ſolùm agatur de hærede, mox tamen §. 1. loquitur JC. univerſim de contractibus & quaſi contractibus, de quibus eandem clauſulam intelligendam eſſe, quæ eſt de hærede, tradit ibi Gloſſ. communiter recepta *ad §. ſi quis v. debebit.* At non eſt neceſſe ad hoc, ut conveniri in loco contractûs poſſim, me in eodem loco aliquamdiu manere: nam conveniri poſſum, ſi poſt contractum initum receſſi, ac poſtea eodem redij, quamvis denuo diſceſſurus, ut poſt Caſtr. tradit Barboſ. *in cit. L. 19. §. proinde n. 22.* ac veriſſimum eſſe dicit Oliva *l. c. n. 22.* quia jura abſolutè ſtatuunt, contrahentem in loco contractûs conveniri poſſe, ſi ibi inveniatur; nec diſtinguunt inter permanentem & ex intervallo redeuntem. Favori ſolùm nundinarum datum eſt *L. 1. C. de Nundin.* ut ad eas venientes de debitis alio tempore contractis conveniri nequeant: quamvis conveniri queant de ijs, quæ ijs ipſis nundinis contraxerunt.

181. Varias tamen limitationes hæc aſſertio patitur. Nam I. conveniri abſens ratione contractûs poteſt, ſi locus contractûs ſit ſimul domicilij: quia tunc Judex loci procedere contra abſentem poteſt tanquam contra ſubditum ratione domicilij: contra ſubditum enim etiam abſentem procedi poſſe notum eſt.

182. II. Conveniri contrahens in loco contractûs etiam abſens poteſt, ſi ibi ſe reſponſurum promiſit, ſimúlque foro domicilij expreſsè renuntiavit. Gloſſ. 1. & 2. *in L. 1. ff. ſi quis in jus voc. non jer.* quam celebratiſſimam eſſe & omnes eam ſecutos ait Covarr. *c. 10. pract. qq. n. 5.* & uſu judiciorum ſervari ex Alber. teſtatur Guttier. *p. 3. de Juram. confirm. c. 16. n. 4.* Ex quo cum eadem Gloſſ. *1.* communiter inferunt (absque cauſâ refragante Barboſa *in L. 19. §. 1. ff. de judic. n. 46.*) quòd licet in contractibus regulariter locum non habeat remiſſio, contrarium tamen ſit in hoc ſpeciali caſu renuntiationis. Quin cum Baldo *in L. cùm Artemidoram 4. C. ut in poſſ. legat. n. 5.* contendit Barboſa *l. c. n. 45.* ad hunc effectum non eſſe neceſſe, ut quis expreſsè promittat, ſe reſponſurum in loco contractûs, ſed ſufficere, ſi renuntiet proprio foro domicilij. Hæc porrò renuntiatio omnino neceſſaria eſt, neque abſque ea ſufficiet promiſſio de reſpondendo in loco contractûs: quia hæc promiſſio ſolùm procedit ſub clauſula jure communi expreſſa *ſi ibi inveniatur.* Covarr. *l. c. n. 6.* Barboſ. *cit. n. 45.* Oliva *l. c. n. 25.* niſi juramento firmata fuerit: tunc enim abſque ſpeciali renuntiatione fori proprij poterit promittens conveniri. Covarr. *cit. n. 6.* Guttier. *l. c. n. 5.* Matth. Steph. *L. 1. de jurisd. c. 29. n. 39.* poſt Socin. Felin. Roman. Bern. Diaz, ac alios, *arg. auth. & qui. C. de bon. auct. jud. poſſ. c. 28. & c. ex reſcripto 9. de jurejur.* Similiter ſi debitor in caſum, quo in mora erit, ſe ad obſtagia ſive ſiſtendum perſonaliter aliquo in loco obligavit, poterit ad eum locum citari, licet ibi non inveniatur. *cit. c. 9. de jurejur.* & *ibi* Gloſſ. Guido Papæ *deciſ. 61. n. 2.* Coler. *de proceſſ. execut. p. 2. c. 1. n. 88.* Steph. *l. c. n. 41.* Zanger. *de except. c. 1. p. 2. n. 187.* Gaill. *L. 2. obſ. 45. n. 2.* & *L. 2. de pace publ. c. 2. n. 5. & 6.* An hanc renuntiationem facere poſſit etiam Clericus, controverſum eſt. nos negandum cenſemus cum Oliva *l. c. n. 27.* contra Mar. Socin. Barboſ. *l. c. n. 224.* ac alios: quòd enim in loco contractûs conveniri coram judice Eccleſiaſtico poſſit, ſi ibi inveniatur, habetur ex lege *cit. c. 1. §. 3. de for. comp.* ut autem etiam abſens conveniri poſſit, deberet id fieri ex renuntiatione ſui fori & prorogatione jurisdictionis alieno Epiſcopo factâ: at hanc facere abſque conſenſu proprij ſui Epiſcopi non poteſt. *c. ſignificâſti. 18. de for. comp.* Quam prohibitionem renunciationis impudenter ſtultitiæ damnat Cuiacius *ad afric. tr. 7. in L. trajectitia. 23. ff. de O. & A.* nec injuriam fecerit, qui hanc ſtultitiæ notam in ejus cenſuram retorſerit.

183. III. Limitant Bart. *in cit. L. 19. §. 1. in fine* & Bern. Diaz *reg. 397. v. ſeptimò fallit*, dicendo, remittendum eſſe debitorem ad locum contractûs, ſi ibi non habeat bona, in quæ immiſſio fieri poſſit. Verùm hoc non immeritò reprobant Covarr. *l. c. n. 4. v. tertiò ſubinfertur* & Barboſ. *l. c. n. 33.* cum Angel. Caſtr. Fulgoſ. ac communi aliorum: quia contrarium deſumitur ex *cit. c. 1. §. 3. de for. comp. in 6.*

184. IV. Limitat Covarr. *l. c. v. quartò illud* cum Felin. Franc. Marian. ac communi DD. aſſerendo, ſi agatur de reddenda ratione adminiſtrationis, adminiſtratorem cogi poſſe ad reſpondendum in loco adminiſtrationis, tametſi ibi non inveniatur, juxta *L. 1. & 2. C. ubi de ratioc. agi oport.* Quod quidem omnes admittunt, ſi agatur de publicis ratiocinijs, per text. expreſſum *cit. L. 2.* & *L. fin. C. ubi quis de Curiali.* Sed, ſi agatur de ratiocinijs privatis, id cum Angel. Imol. Domin. ac alijs negant Barboſ. *in cit. L. 19. §. 1. n. 75.* Zanger. *p. 2. de except. c. 1. n. 77.* & Matth. Stephani *p. 1. de jurisd. c. 29. n. 37.* Moventur *cit. L. 1. C. ubi de ratioc.* Verùm hæc potiùs contraria eſt, nam abſolutè dicit; *eum, qui aliena negotia ſive ex tutelæ ſive ex quocunque alio titulo adminiſtravit, ubi hæc geſſit, rationem oportet reddere*, ubi agit de rationibus privatis, nec diſtinguit inter caſum, quo adminiſtrator invenitur in loco geſti negotij, & quo non invenitur. Afferunt quoque *L. cùm proponas 9. C. de bonis auct. judic.* ſed nihil patrocinatur: ſolùm enim ibi dicitur, eum, quem ex adminiſtratione negotiorum obligatum habes, conveniri à te poſſe adito rectore provinciæ, videlicet ſi ille in provincia adminiſtrationem geſſit. Neque hanc reſtrictionem ad rationes publicas patitur titulus generaliter conceptus *ubi de ratiocinijs tam privatis quàm publicis agi oportet*, nec verba *cit. L. 1. ſive ex quocunque alio titulo*, nec text. *L. 36. in fin.* & *L. 45. pr. ff. de judic.* ut obſervant. Hillig. *ad Don. L. 17. c. 14. lit.* K. & Brunnem. *in cit. L. 1. n. 4.*

185. V. Limitant Felin. *in cit. c. 1. n. 22.* Diaz, *reg. 397. v. 11.* ac alij, tenentes, poſſe debitorem in loco contractûs conveniri etiam abſentem, ſi contumaciter latitat. Verùm hanc limitationem bene reijciunt poſt Franc. & Ripa, Covarr. *cit. n. 4. v. tertiò ſubinfertur*, & Barboſ. *l. c. à n. 6.* quia *cit. c. 1. §. 3.* judici contractûs tantùm permittitur, ut decernere poſſit immiſſionem in bona, quæ latitans habet extra locum contractûs, & ut immiſſionem facere poſſit in bona, quæ habet in loco contractûs. Nec favet adverſarijs, quam allegant, *L. conſentaneum. 8. C. quom. & quand. jud.* Quia loquitur ſolùm de eo abſente, qui citatus fuit, dum adhuc præſens eſſet. Et hoc ſolùm dicit Baldus *in cit. L. 8. not. 8.* quem proinde malè pro ſe allegant. Poterit tamen immiſſio in ejus bona fieri, ut infrà dicetur *n. 200.*

186. VI. limitatur quoad hæredem debitoris; nam ſi defunctus judicium in loco contractûs accepit, ſeu litem cum creditore ibi conteſtatus fuit, tenebitur ejus hæres ibidem proceſſum reaſſumere & continuare, tametſi ibi non reperiatur. *L. ſi is. 34. ff. de judic.* quia per litis conteſtationem perpetuatur jurisdictio judicis aditi. *cit. L. 34. & L. 30. ff. eod. L. & quia 5. ff. de jurisd.* nec hæredis cauſa potior aut melior eſſe debet, quàm defuncti. *L. hæredem 59. ff. de R. J. L. an vitium 5. ff. de dio, & temp. præſcript.* Zanger. *l. c. n. 120.* Carpz. *L. 2. reſp. jur. Sax. reſp. 30. n. 10.*

187. VII. denique limitant quoad Studioſos, qui relictis in loco Accademiæ debitis diſcedunt inſalutato hoſpite, nec cautionem, nec ſupellectilem relinquendo, unde creditoribus ſatisfiat. Hos citari à Rectore Magnifico poſſe, ubicunque locorum ſint, tradunt Zaſ. *in L. ult. ff. de jurisd.* Matth. Stephani *l. c. n. 33. & 34.* Haunold. *tom. 5. de Juſt. tr. 1. n. 358.* eò quòd, dum immatriculantur, promittunt, quòd ſe ſiſtere velint, quando citantur à creditoribus vel Rectore.

§. IV.

An conveniri in loco contractûs poſſit, qui in alium locum ſolutionem condixit.

SUMMARIUM.

188. *Contrahens non in loco contractûs, ſed in illo, in quem ſolutionem condixit, conveniendus eſt.*
189. *Dummodo pactum de ſolutione alibi facienda contractui immediatè fuerit adjectum.*
190. *Procedit aſſertio etiam de Clericis.*
191. *Quando debitor promiſit reſpondere, ubicunque fuerit inventus, regulariter ubique conveniri poteſt.*
192. *Promittens ſolvere, ubi creditor voluerit, conveniri ſolùm poteſt in loco domicilij vel contractûs, niſi aliunde deſumatur, quòd voluerit ſe obligare ad quodcunque forum.*
193. *Promittens ſolvere in certo loco vel ubicunque creditori placuerit, conveniri ſolùm poteſt in loco nominato, & locis non multùm diſtantibus.*
194. *Qui promiſit ſolvere Monachij & Ingolſtadij, conveniri utrobique poteſt, ſed non ad totam utroque in loco ſummam.*
195. *Ad totam verò ſummam utrobique, ſi promiſit ſolvere Monachij vel Ingolſtadij: Eſtque tunc electio fori penes credi-*

creditorem. Situti est inter forum Contractûs & Domicilij.

196. *Qui non solvit in loco, in quo solvere promisit, conveniri potest in loco Contractûs vel Domicilij.*

197. *Quoad formam contractûs, interpretationem, ac vim obligandi, attenditur locus, in quo is initus fuit, non in quem destinata est solutio.*

188. Contrahentes non in loco contractûs conveniri posse, sed in illo, in quem destinata est solutio, apertum est ex *c. dilecti. 17. de for. comp.* ibi: *quia etsi fuisset privilegium tale* (ut extra patriam conveniri non possent) *concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco respondere, vel solvere adversarijs promiserunt, cum ibi, & ubi domicilium habent, valeant conveniri. quia contraxisse unusquisque in eo loco intelligitur, in quo ut solveret, se obligavit. L. 21. ff. de O. & A.* & *contractum non utique eo loco intelligitur, quo negotium gestum sit, sed quo solvenda est pecunia. L. 3. ff. de reb. auct. jud. poss.* Et quidem conveniri in loco solutioni faciendæ destinato etiam advena potest, quamvis statim inde discessurus. Gloss. *in c. 1. §. nec etiam. de for. comp. in 6. v. respondere*, & *ibid.* Dominij. & Franc. Barbos. *in cit. §. proinde n. 131.* Oliva *cit. q. 22. n. 35.* cum Bart. Perusin. Aretin.

189. Ut tamen debitor non in loco contractûs, sed destinatæ solutionis conveniri possit, juxta Felin. *in c. ult. de for. comp. n. 17.* & Butr. *ibid. n. 12.* Dec. *in L. si convenerit ff. de jurisd. col. 22. v. tertiò prædicta*, ac alios, necesse est, pactum de solutione alibi facienda contractui in continenti adjectum fuisse: si enim fieret hoc pactum solùm ex intervallo, vi illius conveniri quidem is posset etiam in loco destinatæ solutionis, non tamen excluderetur locus contractûs, sed conveniri in utroque posset. Necesse insuper est, ut reus ibi inveniatur, ubi solvere promisit. Dec. *l. c. n. 23.* ubi id dicit esse receptum, Covarr. *cit. c. 10. pract. n. 6. v. undecimò*, Barbos. *in L. 19. §. 1. de judic. n. 51.* cùm enim censeatur quisque contraxisse ibi, ubi solvere promisit, ut modò diximus ex *L. 21. ff. de O. & A.* in loco autem contractûs juxta dicta *n. 180.* nemo conveniri possit, nisi ibi reperiatur, consequens est, nec in loco solutioni destinato conveniri posse, nisi ibi reperiatur. si tamen non tantùm hîc solvere, sed etiam hîc se sistere judicio promisit, causa huc remittenda erit, & respondere hîc tenebitur promissor, tametsi hîc non reperiatur. Covarr. *l. c. v. duodecimò* cum Bald. Jas. Dec. Rip. Felin. Curt. *jun. arg. L. 7. §. 1. ff. qui satisd. cog.* Idem dicendum est, si certo loco solvere promisit, simúlque foro proprio renunciavit. Covarr. *l. c. n. 5. v. sextò*, Barbos. *l. c. n. 56.* cum communi, & patet ex dictis *n. 182.* Idem denique dicendum existimat Covarr. *l. c. n. 6. v. decimò tertiò* cum Innoc. Bald. Dec. Jas. Alciat. ac alijs, de casu, quo quis solvere promisit certam pecuniæ quantitatem certo loco & tempore, v g. Ingolstadij in nundinis S. Mauritij, posséque in his nundinis hîc conveniri, etsi hîc non reperiatur, & remissionem huc faciendam esse: eò quòd per dolum censeatur abesse, si constituto tempore ac loco non adfuerit, ac propter dolum judicetur adesse, sicut quoad effectum conventionis censetur possidere, qui dolo desiit possidere. *L. is qui dolo*, & *L. sin autem §. 1. ff. de rei vind.* Verùm contra hanc doctrinam meritò insurgunt Barbos. *in cit. §. 1. n. 40.* & Oliva *l. c. n. 38.* nam *cit. c. 1. §. 3. de for. comp. in 6.* contra absentes, *si forte malitiosè seipsos occultent* (ut ait Pontifex) *ne citatio perveniat ad eosdem*, solùm permittitur judici contractûs decernere faciendam immissionem in possessionem bonorum, quæ alibi habent.

190. Quod modò diximus, posse, qui solutionem condixit in certum locum, ibidem conveniri, etiam de Clericis procedit: etsi enim juxta dicta *n. 182.* non possint absque licentia proprij Episcopi prorogare jurisdictionem alieno, hoc tamen solùm verum est de prorogatione directâ, non item de indirectâ, quæ fit, dum in aliena Diœcesi delinquunt, contrahunt, vel solvere promittunt: horum enim si quid fiat, jurisdictionem in ipsos alieno Episcopo Canones concedunt *c. 17.* & *ult.* ac *c. 1. §. 3. in 6. de for. comp.* ut diximus suprà *n. 168.*

191. Quid autem tenendum sit, quando solutio condicitur in locum incertum, aut certum quidem, sed multiplicem & varium, anceps quæstio est, ad quam ritè decidendam multiplicem casum statui oportet. Primus est, quando debitor promisit respondere & solvere, ubicunque fuerit inventus. Asserunt hîc Bart. Fulgos. Jas. Dec. *in L. si convenerit. 18. ff. de jurisd.* Panor. Butr. Felin. *in c. 1. de judic.* ac passim alij, posse creditorem, in quocunque loco debitorem invenerit, solutionem exigere: dummodo, ut aiunt, locus sit tutus. Addendum est: dummodo notabile damnum ex solutione v. g. hîc facienda debitori non nascatur, prout fieret, si hîc pecuniam sub usuris mutuam sumere, aut cum impensis è loco domicilij eam peterè, aut sua vendere deberet &c. ac interim creditoris parum interest hîc vel alibi solutionem fieri. Variant quidem circa hunc casum opiniones DD. uti videre est apud Mar. Socin. *in c. dilecti de for. comp. n. 31.* & Ripa *in c. 1. de judic. n. 71.* sed standum videtur communi sub dictis limitationibus.

192. Alter casus est, quando debitor promisit respondere aut solvere, ubicunque creditor voluerit. Hîc Bart. *in L. Titium §. tutores. ff. de adm. tutor. n. 1.* Panor. Butr. Jas. Dec. ac communis aliorum tenent, posse ubivis locorum, ubi inventus fuerit, conveniri. Posse verò vi hujus pacti *respondebo aut solvam, ubicunque voluerit creditor*, conveniri ibi, ubi repertus non fuerit, neminem, qui asserat, invenimus. Foret profectò hoc nimis onerosum debitori, ac idcirco censendum non est, quòd se sic obligare voluerit, sed solùm quòd secundùm leges, quæ eum conveniri non permittunt in loco contractûs vel destinatæ solutionis, nisi ibi fuerit inventus. Nisi fortè expressè promiserit, se ubivis, ubi voluerit creditor, compariturum; ut post Bald. notat Jas. *in cit. L. 18. n. 41.* E contrario cum eod. Bart. *in cit. L. 18. n. 4.* Duar Costald. Donell. ac alijs, sustinent Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 29. n. 12.* Treutler. *vol. 1. disp. 23. th. 3. lit. G.* & Bachov. *ibid.* Brunnem. *in L. un. C. ubi conven. qui cert. loc. à. n. 7.* Generalitatem pacti, quo debitor respondere promittit, ubicunque conventus fuerit, restringi ad locum habilem & idoneum, videlicet domicilij & contractûs: eò quòd censendum sit, hanc tantùm mentem promittentis fuisse, sicut alia non est, quàm hæc, si indefinitè promittit, se responsurum & satisfacturum: cúmque id solum spectetur, ne facultas agendi intercidat, satis esse debere creditori, si possit experiri illis locis, quibus aliàs jus est. Et sic explicandos esse autumant textus *L. 43. ff. de judic. & L. 16. ff. de constit. pecun.* Ubi dicitur, ubique peti posse, & quocunque loco: quocunque videlicet agi potuisset, si locus adjectus non fuisset. Hæc sententia valde probabilis est: nisi quis expressè renuntiârit foro domicilij & contractûs, aut alijs ex signis constet, quòd debitor per illam verborum generalitatem voluerit se obligare ad respondendum etiam extra duplex illud forum.

193. Tertius casus est, quando debitor dicit creditori Ingolstadij: *solvam Monachij vel ubicunque tibi placuerit.* Asserunt hîc Butr. *in c. 1. de judic. col. 12.* Panor. *n. 22.* Ripa *n. 71.* ac communis teste Mar. Socin. *l. c. n. 30.* posse conveniri solùm Monachij & locis æquè distantibus, non verò remotioribus *arg. c. 15. de rescript.* & *Clem. 2. de procurat.* Conveniri posse quocunque loco etiam remotiore cum Imola & Dec. affirmant Zanger. *de except. c. 1 p. 2. n. 154.* ac alij nonnulli. Concillat Barbosa *l. c. n. 153.* dicens, conveniri posse etiam in remotioribus, dummodo sint in eadem provincia. Quod etsi probabile sit, videtur tamen standum esse primâ sententiâ, cùm ob auctoritatem DD. tum quòd mens debitoris non videatur esse ad quemcunque locum remotissimum, etiam in eadem provincia, ad quem accedere non solet, se obligare.

194. Quartus est, quando promittit debitor solvere Monachij & Ingolstadij. In utroque loco solutionem posse exigi, dubium non est. Non tamen utrobique integra summa, v. g. centum, peti poterit, sed 50. Monachij, & 50. Ingolstadij: nam, ut ait JC. *L. 2. §. 4. ff. de eo, quod cert. loc.* Si quis stipulatur, *Ephesi & Capuæ, hoc ait, ut Ephesi partem & Capuæ partem petat.* cùm natura copulæ sit æqualiter distribuere copulata. *L. reos 11. §. 1. ff. de duob. reis.* Socin. *l. c. n. 29.* Ripa *l. c. n. 69.* Hinc si tota summa alterutro in loco peteretur, obstaret exceptio *plus loco petitionis. L. 4. ff. de eo, quod cert. loc.* nisi adjunctum fuerit *in solidum:* tunc enim exceptione summæ uti debitor non poterit.

195. Quintus est, quando dicit debitor, se soluturum Monachij, vel Ingolstadij. Utrobique seu alterutro in loco tunc agi poterit, & quidem ad integram summam, cùm utrobique contraxisse censendus sit. *L. 21. ff. de O. & A.* Socin. *l. c. n. 28.* Zanger. *l. c. n. 143.* Cujus verò sit electio, creditoris, ubi convenire velit; an debitoris, ubi conveniri, dubitatur. Respondetur: etsi in alternatis electio sit penes debitorem quoad res alternativè debitas *reg. 70. Jur. in 6.* & *L. plerumque ff. de jure dotium*: quoad locum tamen exigendi arbitrium est penes creditorem. *cit L. 2. §. 3. ff. de eo, quod cert. loc. dari oport. c dilecti. 17. de for comp.*

ita

ita tamen, ut antequam creditor exigat, debitor alterutro, quo maluerit, loco ſolvere poſſit. *cit. §. 3. v. & generaliter.* Pariter in arbitrio actoris eſt, debitorem convenire in loco contractûs vel domicilij, alióve, ubi reſpondere vel ſolvere promiſit. *Arg. L. 19. §. ult.* & *L. 52. §. 3. ff. de judic. L. 25. pr. C. de Ep. & Cler.* & *ibi* Bald. Afflict. *deciſ. 257.* Zanger. *l. c. n. 205.* cùm forum ex contractu vel quaſi acquiſitum non tollat forum domicilij, ſed forum foro accumulet. *c. 8. & 20. de for. comp.* & *ibi* Canoniſtæ. Ibi tamen finem accipere debet actio, ubi fuit intentata, cùm ſit locus prærentioni, quæ fit per ſolam citationem *L. pen. ff. de petit. hæred. & L. ſiquis 7. ff. de judic.*

196. Quæſtio ſupereſt, ubi conveniendus ſit debitor, qui non ſolvit certo loco, quo ſolvere promiſit. *Arbitrariâ actione & in alio loco poteſt conveniri*, reſpondet Imp. *L. un. C. ubi conven. qui cert. loc.* Sed dubitatur etiamnum, an ubivis, ubi reperitur, conveniri poſſit. Negandum eſt cum communi DD. quia adjectus locus facere non poteſt, ut ibi conveniatur, ubi aliàs nullo adjecto loco non conveniretur. Igitur conveniendus eſt in loco domicilij vel contractûs: eritque tunc judicis æſtimare, quanti interſit actoris vel rei, deſtinato loco factam non eſſe ſolutionem. *L. 3. ff. de eo, quod cert. loco.*

197. Cæterùm quæ hactenus dicta ſunt de conventione ex contractu facienda non in loco contractûs, ſed in loco deſtinatæ ſolutionis, ſolùm procedunt de ipſâ conventione: nam quoad reliqua conſideratur locus ipſius contractûs, videlicet quoad ejusdem ſolemnitates, vim obligandi, interpretationem &c. ita ut quoad iſta obſervanda ſint ſtatuta loci, in quo contractus eſt initus. Bart. *in L. cunctos populos de SS. Trin. n. 16.* Bald. *in L. 1. C. ne fil. pro patr. n. 5.* Alex. *L. 5. conſ. 41. n. 4.* & *in c. ult. de for. comp.* Panor. *n. 3.* Butr. *col. 5.* Felin. *n. 18.* Patet. ex *L. ſi fundus 6. ff. de eviction.* Nec obſtat, quo dicitur *L. 21. ff. de O. & A.* contraxiſſe unumquemque intelligi in loco, in quo ut ſolveret, ſe obligavit: hæc enim eſt ſolùm fictio juris quoad facultatem conveniendi, re ipſâ autem contractus celebratur, ubi verba proferuntur, vel ſcriptura fit, quibus contrahitur. Panor. & Felin. *l. c.* Dec. Jaſ. ac alij apud Barboſ. *in cit. §. proinde n. 64.* Ex quo contra Bald. & Tiraq. communiter inferunt, gabellam, ſicubi ex contractu ſolvitur, ſolvendam eſſe in loco contractûs, non deſtinatæ ſolutionis.

§. V.

Quomodo contra debitorem in loco contractûs procedendum ſit.

SUMMARIUM.

198. *Contra contrahentem citatum in loco contractûs procedi poteſt, tametſi abſens ſit.*
199. *Si non comparet intra terminum præfixum, contumax habetur.*
200. *Si ante citationem abÿt, compelli non poteſt ad ſe ſiſtendum judicio, niſi in loco contractûs domicilium habeat.*
101. *Immiſſio ex ſecundo decreto contra abſentem priùs non citatum facienda non eſt.*

198. De peregrino hîc ſermo eſt, ſeu illo, qui extra locum ſui domicilij contrahit: ſi quis enim in loco domicilij contrahat, vel ibi ratione contractûs alibi celebrati conveniatur, adverſùs eum poteſt tanquam contra inquilinum & ſubditum, tametſi abſens ſit, ut dictum eſt ſuprà *n. 104.* De peregrinis igitur agendo dicendum eſt, poſſe ipſos citari, ſi in loco contractûs reperiantur. Quòd ſi comparuerint, & litem conteſtati fuerint, procedi contra eosdem poteſt etiam ad ſententiam definitivam, haud ſecùs quàm ſi domicilium ibi haberent & ſubditi eſſent. *L. conſentaneum 8. C. quom. & quan. jud. L. ſi is. 34. jun.* Gloſſ. *fin. ff. de judic.* Quin procedi contra eosdem ad ſententiam definitivam poteſt in ijs cauſis, in quibus opus non eſt litis conteſtatione, dummodo, cùm præſentes eſſent, legitimè citati fuerint. Barboſ. *in L. 19. §. 1. ff. de judic. n. 31.* Oliva *p. 3. fori Eccl. q. 22. n. 66.* cum Innoc. Ant. Panor. Aret. ac alijs. Non tamen executio in bonis alibi ſitis fieri poteſt per judicem contractûs, ſed per literas ad judicem loci, ubi bona ſita ſunt, petenda eſt executio. *L. 15, §. 1. ff. de re judic.* & *c. poſtulâſti. 14. de for. comp.*

199. Quòd ſi advena in loco contractûs poſt citationem ibi factam in termino non comparuerit, & litem non fuerit conteſtatus, etſi ad ſententiam definitivam procedi nequeat in cauſis, in quibus litis conteſtatione opus eſt, contumax nihilominus habendus eſt tam quoad perſonam quàm quoad cauſam, & idcirco per mulctas vel incarcerationem, ac in foro Eccleſiaſtico per cenſuras, compelli poterit ad litem conteſtandam. *c. 2. & 3. ut lite non conteſt.*

200. Si verò ante citationem è loco contractûs abijt, cogi non poterit ad ibi comparendum vel per ſe vel per procuratorem, ut diximus *n. 180.* cum varijs tamen limitationibus *à n. 181.* Idque etiam locum habet in caſibus, quibus ſine litis conteſtatione procedi ad ſententiam definitivam poteſt, ut contra Ant. de Butr. tradit recepta DD. apud Covarr. *c. 10. pract. n. 3.* Ratio patet: quia ad ſententiam definitivam contra abſentem procedi non poteſt, niſi ob contumaciam; qui autem non comparet in loco contractûs, non eſt contumax, niſi ante abitum fuerit citatus. *c. 1. §. 3. de for. comp. in 6.* ac idcirco ad ſententiam cenſuræ, banni, ſimilesque pœnas perſonam concernentes procedi non poteſt. Poterit tamen in abſentis bona, quæ in loco contractûs habet, immiſſio ex primo decreto fieri, ſi poſt literas requiſitorias ad judicem domicilij datas non comparuerit. *cit. c. 1. §. 3.* Aliud de ſubtilitate juris civilis dicendum exiſtimat Caſtr. apud Barb. *l. c. n. 12.* eò quòd axioma ſit, neminem conveniri in loco contractûs, niſi ibi inveniatur. Verùm ſenſus hujus axiomatis duntaxat eſt, non poſſe procedi contra debitoris perſonam, nec contra ejus bona extra locum contractûs ſita, nec invitum trahi ad locum contractûs debere; non verò locum habet de bonis in loco contractûs ſitis, ut explicat Covarr. *l. c. n. 4.* Quòd ſi bona non habet in loco contractûs, decerni immiſſio poterit in ea, quæ habet alibi, ac propterea alterius judicis, ſub quo bona ſita ſunt, brachium implorari debet, ut dictum eſt ſuprà *n. 185.* & fusè probat Barboſ. *l. c. à n. 15.*

201. Sed an in dicto caſu, ſi videlicet debitor à loco contractûs abſens eſt, & ante abitum citatus non fuit, immiſſio ex ſecundo decreto in ejus bona fieri poſſit, controverſum eſt. Negandum videtur cum Caſtr. *in cit. L. 19. ff. de judic. §. 1.* Covarr. *cit. c. 10. n. 4.* ac alijs: quia ad hanc immiſſionem requiritur vera contumacia, quam non committit is, qui apud hunc judicem ſe non tenetur defendere, forétque aliàs nullum diſcrimen inter eos, qui tantùm ratione contractûs ſortiuntur forum, ac illos, qui ſimpliciter ſubditi ſunt ratione domicilij: cùm tamen juxta *cit. c. 1. §. 3.* & communem DD. diſcrimen faciendum ſit. Quæ porrò differentia ſit inter primum & ſecundum decretum, traditur *c. ult. §. in alÿs ut lite non conteſt.* & *c. 1. ac 2. de eo, qui mitt. in poſſeſſ.*

CAPUT IV.

De Foro Rei ſitæ.

§. I.

An Forum acquiratur in loco rei ſitæ.

SUMMMARIUM.

202. *Ratione rei ſitæ quivis conveniri ibi poteſt, ubi ſita res eſt.*
203. *Tametſi res ſit mobilis.*
204. *Aut incorporea.*
205. *Non tamen actione perſonali, ſed ſolùm reali.*
206. *Hâc conveniri poteſt debitor, quamvis abſens.*

202. Ratione rei, ſuper qua contenditur quémque ſortiri forum, ſeu obnoxiũ fieri jurisdictioni judicis loci, in quo res litigioſa conſtituta eſt, regulæ inſtar receptum eſt ex *L. 1. & ult. C. ubi in rem actio. L. quod 38. ff. de judic. c. ult. de for. comp. & c. 1. de privil. in 6.* Et quidem regulariter procedit de omnibus perſonis, ita ut conveniri actione reali in loco rei ſitæ poſſit etiam privilegiatus, ſeu habens privilegium, vi cujus niſi coram ſuo judice aliàs competente conveniri non poteſt. *cit. c. 1. de privil.* Videantur ea, quæ diximus ſuprà *à n. 137.* Ex dictis conſequens eſt, etiam Clericum, etſi cæteroqui coram ſuo tantùm Epiſcopo conveniri, nec ſine ejus conſenſu alteri prorogare in ſe jurisdictionem valeat, conveniri poſſe in loco rei ſitæ æquè ac in loco contractûs. Coram Eccleſiaſtico verò tantùm judice, an etiam coram laico conveniri queat, infrà diſcutietur, quando de foro Clericorum agemus.

203. Procedit inſuper regula non tantùm de re immobili, ſed etiam mobili, ſaltem ſi iſta ad aliquod tempus in illo loco permanſura eſt. Gloſſ. *in cit. L. ult.* Bald. *ibid. n. 1.* Caſtr. *n. 3.* Panor.

nor. *in cit. c. ult. n. 43.* Butr. *n. 20.* Barbos. *in L. 19. §. proinde rubr. de foro rei sitæ. ff. de judic. n. 4.* Quæ sententia, teste Sichardo *in cit. L. ult. in fine*, communi Germaniæ consuetudine recepta est, & meritò: quia Impp. *cit. L.* absolutè & sine discrimine immobilium, ac mobilium aiunt. *sed & in locis. in quibus res, propter quas contenditur, constitutæ sunt, jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri.* res autem non tantùm fixæ, quæque solo cohærent, sed etiam mobiles, constitutæ in loco propriè dicuntur. Diximus *saltem si res ad aliquod tempus permansura est:* existimant enim Panor. Butr. Barbos. *ll. cc.* cum Cyn. Bart. ac aliorum communi, si quis hàc transeat duntaxat cum equo meo vel mihi oppignerato mox discessurus, hîc conveniri non posse, eò quòd res, quæ huc affertur tantùm in transitu, & non ut diu hîc maneat, non censeatur adesse *arg. L. debitor. ff. de pignorib.* Cautelam tamen addunt: si advena, qui cum re mea huc venit mox abiturus, suspectus sit de fuga, quia in loco domicilij non habet bona immobilia, cogetur cautionem præstare de judicio sisti coram judice competente, & quidem non juratoriam tantùm, sed satisdationem; aut si personæ qualitas postulat, res sequestrabitur. Imò etiamsi de fuga suspectus non sit, ut quia possidet immobilia in patria, cautionem cogetur præstare de re exhibenda. Verùm alij sequuntur Azonem sine discrimine asserentem, posse hîc agi in rem, si hîc invenitur; quod esse tutissimum putat Sichard. *l. c.*

204. Neque hîc nomine rei venit tantùm res corporea, profana vel Ecclesiastica; sed etiam incorporalis: cùm & rerum incorporearum causâ actiones in rem proditæ sint. *§. aquè 2. Inst. de action. tot. tit. ff. si servit. vindic. L. pen. §. 1. ff. si usufr. pet.* eæque res quasi possideri dicuntur *L. ult. ff. uti possidet. L. ult. ff. de itin. actúque priv. L. 9. & 19. ff. de pet. hæred.*

205. Cùm verò Impp. *cit. L. ult.* dicant, in rem actionem moveri debere in locis, ubi res est, idcirco in loco rei sitæ locum non habere actiones, quæ in personam propositæ sunt, quamvis ad rem agatur, puta si actione empti petatur, ut res tradatur; actione personali ex stipulatu, ex testamento, aliâve; ut servitus realis urbanorum vel rusticorum prædiorum, vel personalis, nimirum ususfructus, usus, & habitatio, constituatur. Gloss. *in L. forma. §. si verò. ff. de censib. v. levari.* Bart. Castr. Fulg. *in cit. L. ult.* Panor. & Canon. *in c. ult. de for. comp.* quia actio personalis non adhæret rei, neque eam sequitur *L. fin. §. fin. ff. de contrah. empt.* Erit igitur intentanda, ubi vel reus domicilium habet, vel ubi contractum est. An verò actio personalis in rem scripta, ac eæ, quas aliqui *mixtas* dicunt, in loco rei sitæ proponi possint, *seq. §.* discutiemus: id duntaxat notamus actionem realem *cit L. ult.* accipi pro omni actione in rem, sive ex legitimis & civilibus causis descendat, sive ex prætoris jurisdictione comparata sit. *§. omnium. 1. & §. sed ista. 3. Inst. de action.*

206. Illud hîc controversum est, possitne actio in rem in loco rei sitæ duntaxat intentari, quando reus ibi præsens est, prout de loco contractûs diximus *n. 180.* an verò etiam, quando est absens. Illud prius tenent cum Castr. *in cit. L. ult. n. 2.* Barbos. *l. c. n. 15. & 16.* Sichard. *l. c.* ac *in par. at. ad tit. C. ubi de har. agi oport.* Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 23. n. 8.* Et videntur idem sentire Panor. Felin. Butr. *in c. ult. de for. comp.* Marian. Socin. *in c. sanè eod. n. 12.* dum asserunt, forum rei sitæ & contractûs comparari, at notum est, reum in foro contractûs non nisi præsentem conveniri posse. Communis tamen sententia & hodiernâ praxi approbata, de qua Vult. *in L. 1. C. ubi in rem actio. n. 20.* Zanger. *de except. c. 1. p. 2. n. 286.* & Matth. Steph. *L. 1. de jurisdict. c. 31. n. 6.* contendit, in loco rei sitæ etiam absentem conveniri posse, eò quòd in actione reali, utpote quâ agitur in rem, solùm ista attendatur, non persona, & per consequens sufficit, illam esse præsentem. accedit, quòd Impp. absolutè statuerunt, actione in rem agi posse in loco rei sitæ, sine addita clausula restringente *si ibi reperiatur debitor*, sicut de loco contractûs addita fuit *L. 19. de judic.* & *c. 1. §. 3. de for. comp. in 6.* Quòd huic sententiæ non obstet textus *L. un. C. ubi de hæred. agi oport.* ubi dicitur, *hæreditatis controversiam ibi terminandam esse, si ibi, qui convenitur, ubi res hæreditariæ sitæ sunt, degat*, fusè ostendit Zanger. *l. c. à n. 288.* & Ummius *disp. 4. ad process. judic. th. 3 n. 16.* Igitur si reus ibi, ubi res sitæ sunt, non degit, citabitur in subsidium juris; qui si contumax fuerit, patietur missionem in bonorum possessionem.

§. II.

Qnomodo agendum sit petitorio in loco rei sitæ.

SUMMRAIUM.

207. *In loco rei sitæ agi rei vendicatione potest.*
208. *Confessoriâ vel Negatoriâ, Rescissoriâ, & Hypothecariâ, quasi & Serviana.*
209. *Nec non ad exhibendum.*
210. *Petitione hæreditatis.*
211. *Et Judicio familiæ herciscundæ, communi dividundo & finium regundorum.*

207. Quoniam ratione rei dupliciter agi potest; vel ad ipsam proprietatem, vel ad possessionem: idcirco postquam in genere de actione reali in loco rei sitæ intentanda diximus, speciatim nunc exponere placet, quâ ratione tam petitorio quàm possessorio judicio ibi contendendum sit. Et quidem si possideo fundum hîc situm, & ejus dominium prætendat Titius, eum hîc agere rei vindicatione debere aut certè posse, constat ex *L. ult. C. ubi in rem act.* & *c. 3. ac fin. de for. comp.* Pari ratione si fideicommissum vel species legata petatur, non actione personali, sed rei vindicatione, hæc ibi intentari potest, ubi res legata existit. *L. un. C. ubi fideicom. peti oport. L. 38. §. si autem.* & *L. 52. §. 3. ff. de judic.* Gomez. *tom. 1. c. 12. n. ult.* Molina *de Just. tr. 2. disp. 195. n. 9.* Donell. *L. 17. c. 15. lit. B.* & *ibi* Hillig. Zang. *l. c. n. 269.*

208. Quòd si Titius ad suum fundum situm in territorio Palatino per meum fundum situm in territorio Bavarico prætendat iter, actum, jus ducendi aquam, pascendi &c. agitur confessoriâ vel negatoriâ actione coram judice territorij Bavarici, utpote in quo res, de qua contenditur, sita est. *cit. L. fin.* Idémque est, si illis actionibus agatur ob servitutes urbanorum prædiorum: exercendæ enim ibi sunt, ubi est prædium serviens, cùm hoc sit, propter quod contenditur: quia etiam rerum incorporalium causâ actiones in rem proditæ sunt. *§. aquè 2. Inst. de action. tot. tit. ff. si servit. pet. L. pen. §. 1. ff. si usufr. pet.* Pariter actione rescissoriâ, & hypothecariâ, quæ creditoribus datur de pignore Prætorio, quod creditores desierunt possidere, & quod à debitore in fraudem ipsorum alienatum est, quasi Servianâ, & Servianâ, ibi agitur, ubi sunt res, propter quas hæ actiones intentantur: cùm sint actiones in rem. *§. 4. Inst. de action. tot. tit ff. de public. in rem act. L. ult. C. ex quib. caus. major. l. pignoris 11. C. de pign. act.* Castr. *in cit. L. ult. n. 2.* Panor. *in c. ult. de for. comp. n. 43.* Socin. *in c. sanè eod. n. 4.* Barbos. *l. c. à n. 8.* Tiraq. *L. 1. retract. §. 8.* Gloss. *5. n. 9.* non tamen pigneratitiâ, utpote quæ personalis est. *L. petenti. 27. ff. de pign. act.* & *L. fin. C. de distract. pignor.*

209. Quin etiam actione *ad exhibendum* agi potest in loco, ubi res mobilis sita est: eò quòd hæc actio rem sequitur, & propter rem quemcunque ejus possessorem. *L. 3. §. 3. L. 5. §. 2.* & *L. 15. prin. ff. ad exhibendum.* Et licet hæc actio dicatur *personalis cit. L. 3. §. 3.* est tamen in rem scripta, ut post Oldendorp. Wesenbec. Mynsing. ac alios docet Manzius *ad §. 31. Inst. de action. rubr. de act. ad exhibend. n. 15.* quia tametsi suâ origine personalis sit, datur tamen adversus quemvis possessorem, cùm nihil aliud, quàm rem exhiberi petatur. At etiam personales actiones in rem scriptas intentari in loco rei sitæ posse, tradunt Castr. aliique modò citati. Addit Donellus *in §. 1. Inst. eod. n. 14* non ideò hanc actionem dici *personalem*, quòd in personam detur, sed quòd personæ agentis cohæreat, sicut personale beneficium dicitur, quod personæ cohæret, & servitus personalis, quæ adhæret personæ: quo sensu etiam vindicatio, quæ datur matri ad repetendas res donatas liberis ob ingratitudinem, dicitur *personalis L. 7. C. de revoc. donat.*

210. Petitione hæreditatis agi posse non tantùm in loco domicilij rei, sed etiam, ubi res hæreditariæ sitæ sunt, perspicuum est ex *L. un. C. ubi de hæred. ag.* quia tamen *petitio hæreditatis*, ut dicitur *L. 25. §. 18. ff. de petit. hæredit.* etsi, in rem actio sit, *habet præstationes quasdam personales, ut puta eorum, quæ à debitoribns exacta sunt* (& soluta *L. 31. in fin. ff. eod.*) *item pretiorum*, quæ possessor ex rebus hæreditarijs venditis redegit: idcirco dubitatur, an etiam ad hujusmodi personales præstationes, utpote ad quas de se competit actio solùm personalis, agi possit in loco, ubi res hæreditariæ sitæ sunt, cùm ibi solùm concedatur

cedatur actio in rem. Reſponſio facilis eſt, ſi ſequamur opinionem Gloſſæ *in rubr. ff. ſi cert. pet.* & Alex. *ibid.* quam veriorem & magis ſuſtentabilem dicit Maranta *in ſpecul. p. 4. diſt. 3. n. 61.* petitionem hæreditatis habere cauſam mixtam, ſeu eſſe tam in perſonam quam in rem, eò quòd duobus conſtet, videlicet rebus & præſtationibus, quæ ſunt perſonales. *L. 7. & cit. L. 25. §. 18. ff. de petit. hæredit.* In cauſis autem ſeu negotijs mixtis ita receptum eſt communiter apud DD. *in L. 2. ff. de V. O.* ut diſpoſitio de uno ſimplici, quod eſt principale, procedat etiam de altero, ac proinde quod de actione reali dicitur, eam eſſe proponendam coram judice, ubi res ſita eſt, id ipſum locum habeat in actione perſonali mixta cum reali.

211. Quæ modò de petitione hæreditatis dicta ſunt, procedunt pariter de judicio *familiæ herciſcundæ, communi dividundo*, & *finium regundorum*. Mar. Socin. *in c. 3. de for. comp. n. 6. declar. 7.* Roman. *conſil. 197.* Tiraq *in retract. lign. §. 8.* Gloſſ. *5. n. 9.* Zanger. *l. c n. 295.* quia licet origine in perſonam ſint, cùm in ijs unus alteri quaſi obligetur, mixtam tamen cauſam habere videntur. §. *quadam actiones. 20. Inſt. de action.* & DD. *ibi*, hoc eſt, tam in perſonam ſint, quàm in rem. Quòd ſi de confinibus prædiorum ruſticorum, de quibus ſolis competit judicium *finium regundorum L. 2. prin. & L. 4. § fin. ff. finium regundorum* agendum ſit, & prædia non ſint ſub ejusdem judicis jurisdictione, adeundi ſunt judices, in quorum confinibus illa ſunt ſita, ut ipſimet cauſam audiant, aut alijs committant. *arg. c. 32. v. ſi verò de ſentent. excomm.* & *c. 11. de Offic. deleg.* vel illorum judicum ac territoriorum communis ſuperior. Gaill *L. 1. obſ. 32. à n. 3.* cum Bald. ac alijs, excepto caſu, quo prædia eſſent feudalia: quia tunc cognitio pro litis & litigantium diverſitate pertineret ad dominum feudi vel Pares Curiæ. Quòd ſi quis etiam actionem *quòd metûs cauſâ*, & noxalem mixtis annumeret, uti annumerant plurimi, idem de ipſis dicendum erit, videlicet in loco rei ſitæ proponi poſſe. Si verò, quod tenent alij, ſint perſonales, ſequitur proponendas eſſe non in loco, ubi res metu extorta eſt, vel ubi ſervus aut animal invenitur, ſed ubi is, cum quo agitur, domicilium habet, vel in loco delicti, ſi ibi deprehendatur. Mixtáne autem an merè perſonales ſint, decidendi hîc locus non eſt.

§. III.

Quomodo poſſeſſorio in loco rei ſitæ agendum ſit.

SUMMARIUM.

212. De poſſeſſione vel quaſi agitur, ubi res ſita eſt.
213. Sive agatur de retinenda poſſeſſione.
214. Sive de recuperanda.
215. Sive de adipiſcenda.

212. Reſcripſerunt Impp. *L. un. C. ub. de poſſeſſ. agi oport. ubi aut vis facta dicitur aut momentaria poſſeſſio poſtulanda eſt, ibi loci judicem adverſus eum, qui poſſeſſionem turbavit, convenit judicare.* Et *L. un. C. ubi de hæredit. agatur: illic, ubi res hæreditarias eſſe proponis, hæredes in poſſeſſionem rerum hæreditariarum mitti poſtulandum eſt.* Ex quo Bald. Salicet. & DD. generale hoc axioma deducunt, ibi de poſſeſſione vel quaſi agi poſſe, ubi res conſtituta eſt. Verùm quia *interdicta omnia, licet in rem videantur concepta, vi tamen ipſa perſonalia ſunt*, ut ait Ulp. *L. 1. §. 3. ff. de interdict. ſive extraord. act.* idcirco dicendum videtur, exercenda eſſe non in loco, ubi poſſeſſio eſt, ſed ubi reus domicilium habet, niſi in loco poſſeſſionis turbatæ reus deprehendatur. Sed non refragatur Ulpianus deciſioni Impp. non enim ait, judicia poſſeſſoria eſſe perſonalia, ſicut actiones perſonales, quódque harum naturam ſequantur; ſed realia agnoſcit, qualia reverâ ſunt, & perſonalia nominat, quò diſcernat ab edictis prætorum, quæ ſunt Lex prætoris & jus generale ad omnes pertinens, cùm è contrario interdicta ſint jus privatum, ſeu ejus litigatoris, qui interdicto experitur, & quod prætor ſolùm inter litigantes interdixit. Pariter non obſtat, quod Impp. *L. 2. C. de interdict.* aiunt: *præſes provinciæ in eum, qui ejus provinciæ non eſt, nec ex interdicto poteſt cognoſcere.* Nam ut cum Bald. ac alijs explicant Donell. & Brunnem. ibi, ſenſus duntaxat eſt, tametſi interdicta parùm noceant, cùm de poſſeſſionem ſolùm agatur, non tamen coram præſide hujus provinciæ poſſe agi contra extraneum, ſi non turbavit poſſeſſionem hîc, ſed ſolùm alibi.

213. Cùm igitur ad exemplum actionum realium agi de poſſeſſione vel adipiſcenda, vel retinenda poſſit, ubi poſſeſſio eſt, idcirco ſi quis me turbet, impediat, prohibeátve uti poſſeſſione rei mobilis, vel immobilis, vel etiam quaſi poſſeſſione rerum incorporalium, ut jurisdictionis, juris eligendi, patronatûs, decimandi &c. ſervitutis, uſusfructûs, rectè convenio turbantem interdicto *uti poſſidetis* aut *utrobi* in loco, ubi res ſita, aut ubi vis turbativa facta eſt, tametſi adverſarius alterius provinciæ ſit. *cit. L. un. C. ubi de poſſ. agi oport.* & ibi Bart. Caſtr. Bald. Salicet. Albert. Fulgoſ. Menoch. *rem. 3. retin. poſſ. n. 316. & 323.* pariter interdictum *de ſuperficiebus*, quod exemplo interdicti *uti poſſidetis* comparatum eſſe notat Cuiac. *in paratit.* coram illo judice proponendum eſt, ſub cujus jurisdictione eſt ſolum, ſupra quod ſuperficies exiſtit. Eadem de cauſa interdicto *de itinere, actu*, & *viâ privatâ*, aut interdicto *de aqua quotidiana*, acturus, ibi turbantem aut impedientem convenit, ubi eſt prædium ſerviens, quod ſervitutem itineris, actûs, aut viæ debet. Eadem eſt ratio de interdicto *de rivis*, quo agitur de aquæ ductibus reficiendis. Eadem de interdicto *de fonte*, quo agit, qui ab hauſtu & uſu fontis ejúsve refectione impeditur. Ac univerſim, quando interdicto ad retinendam poſſeſſionem tendente agitur, vel judicis officium imploratur, ut is turbatum in poſſeſſione vel quaſi rei vel juris tueatur, aditur Judex, ſub cujus jurisdictione poſſeſſio vel quaſi eſt, aut ubi vis facta eſt.

214. Similiter quando agitur de poſſeſſione recuperanda, interdicto *unde vi*, ſimilibúsque *recuperandæ* remedijs judicat Judex loci, ubi poſſeſſio eſt. *cit. L. un. C. ubi de poſſeſſ.* & *L. 38. ff. de judic.* quia verò vis etiam ibi fieri poteſt, ubi non eſt poſſeſſio, v. g. ſi fundus meus in territorio Palatino ſit, & in Bavarico vim mihi quispiam inferat, eo animo, ut poſſeſſione fundi me privet, idcirco ſi ob vim illatam agere velim ex *lege Julia*, in territorio Bavarico agendum erit.

215. Si denique agendum ſit ad adipiſcendam poſſeſſionem interdicto *de tabulis exhibendis, quorum bonorum, quorum legatorum*, aut ex *interdicto ſalviano*, aut ijs interdictis, quæ ſecundùm edictum prætoris ex cauſa, ex qua prætor pollicetur ſe bonorum poſſeſſionem daturum, dantur ac oriuntur vel ex teſtamento, uti *bonorum poſſeſſio ſecundùm* vel *contra tabulas*, de qua *L. 37. ff. tit. 5. & 11. ac §. ſunt autem. 3. Inſt. de bonor. poſſ.* vel ab inteſtato, veluti *unde liberi, unde legati, unde cognati, unde vir & uxor*, de quibus *cit. §. 3.* & *L. 38. tit. 6. 7. 8. & 11.* eo loco agendum, ubi tabulæ, vel hæreditas, vel legatum, vel res invectæ & illatæ, quæ pro mercede domino prædij obligatæ ſunt, inveniuntur. Idem dicendum exiſtimant Zanger. *l. c. n. 376.* Mevius *p. 5. deciſ. 395.* & Brunnem. *ad tic. C. de edicto D. Hadrian. toll. n. 5.* ſi agatur remedio *L. fin. C. eod.* aut ſi ex *L. 3. C. de pignor.*

§. IV.

Utrùm Forum rei ſitæ & domicilij concurrant.

SUMMARIUM.

216. Actio realis ſolùm in loco rei ſitæ intentanda eſt.
217. Explicatur textus legis ult. C. ubi in rem actio.
218. Et legis un. C. ubi de hæredit. agatur.
219. Nec non L. 10. & ſeqq. ff. de R. V.
220. Affertur ratio aſſertionis, confirmatæ Statutis Bavariæ.

216. Senſus quæſtionis eſt, an actio realis pro arbitrio actoris intentari poſſit in foro rei ſitæ, aut domicilij. Affirmat cum Innoc. Panor. Mar. Socin. Bart. ac Baldo communis Interpp. *in L. 1. & ult. C. ubi in rem act.* quam opinionem non tantùm in Scholis, ſed etiam praxi fori receptam eſſe teſtatur Vult. *in cit. L. 1.* E contrario actione reali non in loco domicilij (niſi in hunc ultrò conſentiat) ſed tantùm ibi, ubi res ſita eſt, conveniri reum poſſe tenent Hoſt. poſt Gloſſ. *in c. ſanè 3. de for. comp. v. provincia*, Donell. *L. 17. c. 17. lit. D.* & *ibi* Hillig. Zanger. *c. 1. p. 2. de except. n. 346.* Prænob. D. de Baſſis *in 50. deciſ. Juſtin. deciſ. 4. n. 10.* Nos verum eſſe cenſemus, quod Zanger. *l. c.* ait, hanc ſententiam melioribus & firmioribus rationibus niti, & nec judicando, nec reſpondendo ab ea recedendum eſſe. Nam conſtat ex veteri vindicandi ritu, & fatentur adverſarij, olim neceſſe fuiſſe vindicationem inſtitui in loco, ubi res ipſa erat. Et licet ſuperſtitioſa formularum veterum ſcrupuloſitas ſublata fue-

rit quà desuetudine quà *L.* 1. *C. de formul. sublat.* id tamen, quod de foro sortiendo constitutum fuerat, nullibi mutatum invenitur; imò potiùs stabilitum est: nam *L. ult. C. ubi in rem act.* rescribunt Impp. *Sed & in locis, in quibus res, propter quas contenditur, constitutæ sunt, jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri.* En! non tantùm permittunt moveri actionem in loco rei sitæ, sed jubent. Et malè jussissent absolutè, in uno loco moveri, si permisissent moveri etiam in alio: sicut absolutè juberi non possum comparere hoc die, si possum comparere & alio. Pariter *L. un. C. ubi de possess. agi oport. ibi*, inquiunt, *loci judicem adversus eum, qui possessionem turbavit, convenit*, (oportet) *judicare.* Et *L. un. C. ubi de hæredit. ag. illic* (aiunt) *ubi res hæreditarias esse proponis, in possessionem rerum hæreditariarum mitti postulandum est.* Quibus verbis optio eligendi fori excluditur, & necessariò forum rei sitæ sequendum esse dicitur. denique JC. *L. 38. ff. de judic.* cùm dixisset, legatum, si per actionem personalem exigatur, ibi dari debere, ubi est legatum &c. addit: *si autem per in rem actionem legatum petetur, etiam ibi peti debet, ubi res est.* Sensus est, si actione in rem legatum petatur, ibi, ubi est, non tantùm dari, sed etiam peti debere. Non dicit *posse* peti (quod dicendum fuerat, si alibi quoque peti posset) sed *debere.*

217. Non obstat text. *L. ult. C. eod.* ubi dicitur: *actor rei forum, sive in rem sive in personam sit actio, sequitur.* Nam etsi hîc dicant Impp. forum rei sequendum esse, etiam quando actione in rem agitur, mox tamen explicant, quodnam sit forum competens rei, quando actio realis intentatur, dum addunt: *sed & in locis, in quibus res, de quibus contenditur, constitutæ sunt, jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri.* Neque verum est, quod illi dicunt, particulas *sed &* esse copulativas, seu denotare, quòd non tantùm in foro ordinario, id est domicilij, conveniri reus actione in rem possit, sed etiam in loco rei sitæ: hanc enim explicationem non admittit verbum *Jubemus*: nam si etiam in loco domicilij conveniri reus posset, non juberetur actor agere in loco rei sitæ. Igitur illæ particulæ, ut modò diximus, & notant Zanger. ac Hillig. *ll. cc.* explicativæ sunt, seu explicant, quod sit forum rei actione reali conventi, nimirum forum rei sitæ, ita ut dicant Impp. se statuere, ut actor forum rei sequatur; *sed &* illud se jubere, ut si actio in rem intentetur, in loco rei sitæ, tanquam tunc competente, adeatur: ut adeò particula *&* non connectatur cum verbis *in locis*, sed cum verbo *jubemus.* Neque hoc est miserè torquere textum, ut Donello objicit Bachov. *disp. 1. de action. th. 32. lit. c.* sed ritè exponere, cùm nec mandatum Impp. jubentium actionem realem in loco rei sitæ proponi, nec verbum *debet cit. L. 38. ff. de judic.* positum, aliam explicationem admittat. Non ignoramus, idem verbum *debet*, quod JC. adhibet *L. cùm certum. 9. ff. de aur. & arg. leg.* non importare necessitatem, sed æquivalere verbo *posse.* At ex eo, quòd aliquis terminus alicubi in sensu omnino improprio & alieno sumitur, non sequitur, quòd etiam alibi positus propriam vim significandi non retineat: aliàs tam textus *L. 19. §. 1. ff. de judic.* quàm alij, per verbum *debet* necessitatem imponentes, per affictum sensum improprium eludi possent.

218. Pariter non obstat textus *L. un. C. ubi de hæred. agatur*, ubi dicitur, si petitorio agatur super hæreditate, agi debere in loco, ubi domicilium habet reus, aut res hæreditariæ sitæ sunt. Nam cùm petitio hæreditatis causam mixtam habeat, hoc est, detur tam in personam, quàm in rem *L. Sed etsi. 25. §. 18. ff. de hæredit. pet. L. hæreditatis. 7. C. eod.* & *L. si suspecta. 29. §. 4. ff. de inoff. test.* Zanger. *l. c. n. 350.* Schneidewin. *in §. actionum. Inst. de action. rubr. de petit. hæred. n. 2.* post Castr. Bart. ac alios *in cit. L. 7. & 25.* idcirco mirum non est, tam in loco domicilij, quàm rei sitæ proponi posse. Quod pariter juxta Zanger. *l. c. n. 351.* erit dicendum de alijs actionibus mixtam causam habentibus, uti est v. g. *familiæ hærciscundæ, communi dividundo*, & *finium regundorum.* Diximus autem, si petitorio agatur super hæreditate, forum competens esse etiam locum domicilij: si enim ago de possessione hæreditatis, & me in bona hæreditaria mitti peto ex *L. fin. C. de edict. D. Hadr. toll.* coram judice tantùm, ubi res positæ sunt, id facere possum, nec alibi, ut habetur *cit. L. un. C. ubi de hæred.* DD. *ibi*, & Menoch. *remed. 4. adip. poss. à n. 402.*

219. Non denique obstant *L. 10. & 2. seqq. ff. de R. V.* juxta quas mobilis res restitui debet, ubi est, aut ubi agitur. Non enim ibi universim traditur, etiam alibi agi actione reali posse, quàm ubi res est; sed solùm statuitur, si alibi agitur, restituendam quóque ibi esse, ubi agitur; posse autem quandoque extra locum, ubi res sita est, agi, non diffitemur, nimirum quando illa pendente hîc judicio aliò translata est, aut quando contra reum consentientem ago in loco domicilij, aut quando possessor dolo malo ante judicium eam aliò transtulit, cùm tunc in loco domicilij conveniri possit, quasi ibi possideat, quia *pro possessione dolus est L. 131. de R. I.* aut denique quando res mobilis alicubi invenitur solùm in transitu, & mox iterum abducenda est, juxta dicta *n. 203.* Auctoritati Vulteij, contrariam opinionem praxi fori receptam asserentis, opponimus aliam Gudelini *L. 4. de Jure noviss. c. 2. §. tertiò* testantis, praxi maximè observari, ut ibi duntaxat actio in rem vel de possessione intendatur, ubi res sita est.

220. Ratio cùm hujus praxis, tum nostræ sententiæ est, partim quia ibi, ubi res est, longè commodiùs actio intentari & judicium perfici, ac executioni mandari potest: partim quia actionibus realibus agitur ad rem ipsam contra possidentem, & in illis persona non est obligata *§. omnium. 1. Inst. de action. v. aut cum eo agit.* ac idcirco longè convenientiùs ibi agitur, ubi res obligata sita est. Qua de causa Jure Bavarico receptum est, ut actio realis solùm in loco rei sitæ instituatur, sive de allodialibus sive de feudalibus agatur. Es soll niemand sein Aigen noch Lehen schuldig seyn zuverantworten / dann in dem Gericht / darin es gelegen ist. Landrecht *tit.* 11. *art.* 1. Idémque in specie statuitur de actione hypothecaria in ordinationibus Processûs Edictalis *tit. 3. art. 1.*

PARS III.

De Foro Ordinario Singulari.

CAPUT I.

De Foro Competente Clericorum.

§. I.

An Clerici sint exempti à Jurisdictione seculari.

SUMMARIUM.

221. Ordo doctrinæ proponitur.
222. Et contrà sententium opinio,
223. Eorum argumenta ex S. Scripturæ.
224. Et SS. Canonibus diluuntur.
225. Statuitur Catholica doctrina, Clericorum personas à seculari jurisdictione esse exemptas.
226. Respondetur ad Leges oppositas Justiniani Imper.

221. Ordinem secuti, quem nobis suprà *n. 9.* proposuimus, de Foro singulari, quod quidam *Privilegiatum* dicunt, hîc agimus. Et licet non tantùm quædam personæ, sed etiam causæ à foro communi lege vel humanâ, vel Divinâ, aut potiùs ipsâ suâ naturâ exemptæ sint, ita ut non cujusvis judicis jurisdictioni, in cujus territorio existunt, sint subjectæ: separandas tamen hîc duximus, acturi modò de Personis, ac postea *p. 5.* de causis. Initium facimus à Personarum Ecclesiasticarum exemptione & immunitate personali, vi cujus in criminalibus & ratione delictorum, ac etiam in civilibus, saltem si actione personali conveniuntur, respondere coram Magistratu politico non tenentur: neque enim huc pertinet illa immunitas altera, quæ, quòd rebus Ecclesiasticis competit, *Realis* dicitur; uti nec illa, quæ *Localis* appellatur, quòd sacris Deóque dicatis locis debetur.

222. Clericos olim sub Imperatoribus Ethnicis Magistratui laico subjectos fuisse, quidam etiam Catholici DD. tradidêre. Etiam sub Imperatoribus Christianis ipsos quoque SS. Pontifices quondam jurisdictioni secularium Principum fuisse subditos, asserunt præter alios heterodoxos DD. Matth. Stephani *L. 3. de jurisd. p. 1. c. 3. n. 96.* Thom. Michaël *de jurisd. thes. 10.* Carpz. *pract. crim. p. 3. q. 110 n. 83.* ubi magno hiatu & pari audacia ac temeritate asserit, Clericorum exemptionem esse contrariam Juri Divino, non solùm Ecclesiam antiquam (quam quia abjecit, contemnendam putat) sed etiam Christianos Imperatores, qui hanc immunitatem suis legibus stabilierunt, violati juris Divini reos

reos agens. Etiamnum ſubjectos eſſe ait Wiſenbach *ad Pandect. L. 2. diſp. 6. n. 38.* ſecutus Petrum Martyrem celebrem olim Florentiæ concionatorem, & poſtea celebrem apoſtatam ac Calviniſtam. His initio ſeculi XII. præiverat hæreſiarcha Marſilius de Padua, negans inter alia, Pontificem eſſe Chriſti Vicarium, & ſubjectum Imperatori aſſerens.

223. Argumenta pro hoc errore, uti pro cæteris, Martyr, & aſſeclæ depromunt ex SS. Literis. *Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit. Rom. 13. v. 1. admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe. Tit. 3. v. 1.* ergo inferunt Clerici ſecularibus judicijs ſunt ſubjecti. Verùm mala eſt hæc illatio, nec regulis ullis aut Dialecticæ aut Juris conforme, ex univerſali aſſerto de ſubjection. ad aliquam poteſtatem inferre ſubjectionem ad poteſtatem certam. hac enim ratione ex eo, quòd Eur opæi ſubjecti eſſe debemus poteſtati altiori, ſequeretur nos eſſe ſubjectos principibus Aſiæ v. g. aut Africæ. Ut ergo ex illis aliſve ſcripturæ textibus deduceretur ea ſequela, probandum priùs foret laicos eſſe Clericorum Superiores & judices competentes: de his enim ſolis Deus ibi loquitur, non de quocunque Magiſtratu. Æquè ineptè Carpz. *l. c.* adducit *c. 20. Matth. c. 10. Marc. c. 22. Lucæ*, ubi dicitur, quòd *Principes gentium dominantur eorum, & qui majores ſunt, poteſtatem exercent in eos &c.* Multò verò ineptiſſimè Wiſenbach. *l. c.* illud 1. *Petr. 3. v. 1. mulieres ſubditæ ſint viris ſuis.* Meliùs ex eo, quòd Principes ſuis ſubditis, viri ſuis uxoribus dominantur, concluſiſſent, ſe eſſe ſubditos SS. Pontificis: foret enim ſaltem conſequens verum, etſi mala, æquè ac illa ipſorum, conſequentia. nimirum illis effatis ſacris ſolùm dicitur, ſubditos Superioribus obedientiam debere; non verò, quibus Magiſtratibus vel Laici vel Clerici ſubſint. addunt Stephani *l. c. n. 97.* ac alij præjudicium, ut aiunt, Henrici IV. Imp. Pontificatum Benedicto X. abrogantis & Nicolaum II. ſubſtituentis: ſed ſi ea, quæ injuriâ & violentiâ acta ſunt, in exemplum adducuntur, adduci præter complura alia poterat etiam factum Neronis utrique Apoſtolorum Principi Claves cum vita extorquentis, & generoſâ inde conſequentiâ inferri, quòd Reges & Pontifices ſint ſubditi parricidarum, à quibus coronâ & vitâ privantur. Denique factum D. Pauli producunt coram Judææ Præſide reſpondentis & ad Cæſarem appellantis, ergo, inquiunt, eos agnovit ſuos Magiſtratus. Sed ad Præſidem illum vi adductus fuit, & ad Petrum Chriſti Vicarium remitti fruſtra ab Ethnicis & Judæis poſtulâſſet. Cæſarem appellavit, id eſt, ut Syrus vertit, protectionem Cæſaris invocavit: & ad judicem laicum contra laicos vim facientes, uti fecerant Paulo Feſtus Præſes & Judæi, provocari poſſe à Clericis, quin illum agnoſcant competentem ſuum judicem, notius eſt, quàm ut declarari debeat.

224. Sed & SS. Canon. afferunt, quibus ut ait Carpz. *l. c.* ad oculum demonſtratur, & ipſos Pontifices ſeculari jurisdictioni ſeſe ſubjectos agnoviſſe. Verùm qui æquis illos oculis legerit, nullam ibi probationem, multò minùs demonſtrationem ad oculum videbit. Scripſit Pontifex Imperatori, ut refertur *can. 41. 2. q. 7. nos, ſi incompetenter aliquid egimus, & in ſubditis juſtæ legis tramitem non conſervavimus, veſtro ac miſſorum veſtrorum cuncta volumus emendare judicio.* Sed hîc nihil aliud dicit Pontifex, quàm ſe ita confidere ſuæ innocentiæ, conſcientiæque rectè factorum, ut nullius hominis judicium formidet, ſéque paratum emendare, quidquid à ſe peccatum eſſe quisquam oſtenderit. Quod ſæpe & alij Principes ac Magiſtratus erga ſuos ſubditos profitentur, quin in ipſis aliquam jurisdictionem agnoſcant. Sic D. Petrus, dum *epiſt. 1. c. 3. v. 15.* paratos nos eſſe jubet ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti nos rationem de ea, quæ in nobis eſt, ſpe, non nos ſubijcit jurisdictioni omnium eorum, qui rationem fidei noſtræ ſpeſque à nobis expoſcunt. *Can. 10. 11. & 13. diſt. 10.* quos pariter adducunt Stephani & Carpz. *ll. cc.* nihil prorſus habetur, quod ad præſentem quæſtionem faciat, ut mirum ſit, viros doctos & veritatis amantes in animum induxiſſe eos adducere. Sed *can. 7. & 8. 23. q. 8.* Imperatori rationem reddit Pontifex, quòd arma ſuſcepiſſet pro defendenda Roma, inquit Stephani *l. c.* Verùm quis Laicus vel Clericus, dum alteri dicit, ſe nihil contra ejus jus feciſſe, eum Superiorem agnoſcit? Hoc autem dicit Pontifex Imperatori *cit. can. 8. ſcire vos oportet*, inquiens, *quòd nunquam ab aliquibus noſtros homines ſinimus opprimi*, ſuos homines & ſubditos aſſerens Cives Romanos. Æquè parùm ad rem facit *can. 9. cit. diſt. 10.* ibi enim ſolùm dicit Pontifex ſe capitula & leges Imperiales conſervaturum, ſeu non permiſſurum, ut violentur: hoc autem etiamnum profitentur & faciunt SS. Pontifices, absque eo, ut ſe ſubjectos profiteantur laicis.

225. Igitur omiſſis heterodoxorum cavillis, aſſerendum eſt, eſſe Catholicum dogma & quod absque errore in fide negari non poſſit, Clericorum perſonas à jurisdictione ſeculari exemptas eſſe. Id enim traditur plurimis Canonibus, quos collegerunt Oliva *p. 1. fori Eccl. c. 9. n. 1.* Em. Gonzalez *in c. 8. de judic. n. 2.* Anton. Auguſtin. *in epitom. Jur. Can. L. 30. tit. 5.* Coccius *tom. 2. theſaur. L. 8. art. 8.* Gretſer. *de immun Eccleſ. L. 2. per tot.* ac paſſim alij. Eſséque ſervandam hanc immunitatem docuerunt non ſolùm Trident. *ſeſſ. 25. c. 20. de Refor.* ſed & alia plurima Concilia tam generalia quàm particularia ferè ab initio Eccleſiæ, ut demonſtrat Suar. *in defenſ. Fid. L. 4. c. 3. à n. 20.* Ex quibus, ut idem ait *n. 24.* evidenter concluditur, datum eſſe in Eccleſia Chriſti Clericis privilegium exemptionis à poteſtate ſeculari, cùm impoſſibile ſit, tot Pontifices ſanctos & ſapientes, quorum multi etiam Martyres fuerunt, & tot Concilia Eccleſiam in hoc decepiſſe. Imò, ut idem loquitur, de fide certum eſſe debet, inſtitutionem & obſervationem hujus privilegij honeſtam & ſanctam fuiſſe & eſſe, nec à Clericis illud contra Imperatores & Reges (ut calumniantur hæretici) per tyrannidem vel injuriam fuiſſe uſurpatum. Nam de fide eſt, Eccleſiam non poſſe errare in præceptis morum, quæ univerſali auctoritate Pontificum & Conciliorum Generalium obſervari præcipiuntur. Et in Eccleſia per plurimas leges Canonicas & univerſales approbatur hæc exemptio Clericorum, & obſervari præcipitur, ac noviſſimè innovatur & confirmatur à Trident. *l. c.* ergo de fide certum eſt, tam hoc Concilium quàm priora, & SS. Pontifices in hoc non errâſſe. Ergo pariter de fide certum eſt, hoc privilegium fuiſſe indultum convenienter & validè, ac proinde eſſe obſervandum.

226. Neque obſtant, quæ huic privilegio contraria habentur. *L. 25. princ. L. 33. & 37. §. fin. C. de Epiſc. & Cler.* & *Novell. 83.* Nam hæ ſimilésque immunitati Eccleſiaſticæ contrariæ leges nunquam valuerunt, cùm Juſtinianus in præjudicium libertatis Eccleſiaſticæ nihil ſtatuere potuerit, nec Canones Eccleſiæ abrogare, nec privilegium ſemel à Conſtantino *L. 7. tit. 2. lib. 16. Cod. Theod.* legitimè conceſſum, ab Impp. Theodoſ. & Valent. *L. 46. & 47. cit. tit. 2.* confirmatum, & ab Eccleſia acceptatum, revocare, *quia fas non eſt*, ut dicitur *cit. L. 47. ut divini muneris miniſtri temporalium poteſtatum ſubdantur arbitrio.* Quin ſi valuiſſent leges iſtæ Juſtinianeæ, abrogatæ rurſum fuiſſent, tum per *c. 4. 8. & 10. de judic.* tum per *auth. ſtatuimus. C. de Epiſc. & Cleric.* & *auth. Caſſa C. de SS. Eccl.* quarum primâ Fridericus II. Imp. ſtatuit, *ut nullus Eccleſiaſticam perſonam in criminali quæſtione vel civili trahere ad judicium ſeculare præſumat*; alterâ caſſa & irrita decernit *omnia ſtatuta & conſuetudines, contra libertatem Eccleſiæ ejúsque perſonas, inductas adverſus canonicas & imperiales ſanctiones.* Pariter non obſtat Concil. Matiscon. 1. *c. 7.* & *can. 6.* Concilij Pariſ. V. nam propter iniquitatem illorum temporum Epiſcopi in ea Galliarum parte permittebant laico judici cognitionem nonnullorum criminum, furti nimirum, homicidij, & maleficij à Clericis commiſſorum, uti obſervant Suar. *cit. L. 4. c. 15. n. 8.* Lotherius *de re benefic. L. 3. q. 33.* Emm. Gonzal. *l. c. n. 12.*

§. II.

An privilegium fori Clericale ſit Juris ſolùm humani, & conſuetudine, vel ſtatutis Principum tolli poſſit.

SUMMARIUM.

227. *Proponitur doctrina affirmantium, privilegium Fori Clericalis eſſe Juris Divini.*
228. *Explicatur & approbatur.*
229. *Affertur ejusdem ratio.*
230. *Exemptio Clericorum à jurisdictione ſeculari tolli nec conſuetudine.*
231. *Nec præſcriptione.*
232. *Nec ſtatutis poteſt.*

227. Tria circa privilegium fori Clericis competens in controverſiam duci videmus. Primò enim dubitatur, ſitne hæc exemptio Juris etiam Divini, an ſolùm humani. Illud aſſerunt propè innumeri quà Theologi & Canoniſtæ quà Legiſtæ, quos con-

congeruntDelbene *de Immun. Eccleſ. p. 1. c. 1. dub. 2. ſect. 1. n. 25.* & Emm. Gonzalez. *l. c. n. 10.* quos quia ſecutus eſt Anton. Faber, ridiculus & ineptiſſimus theologaſter eſt Bachovio *diſp. 1. de action. theſ. 28.* ubi addit, quòd is talem ſe etiam in primordio ſui Codicis egregiè oſtenderit. Verùm quòd ita loquitur vir aliàs paſſim in eodem Fabro, uti & Hunnio, lacerando metas omnes decori & æqui egreſſus, mirum non eſt. Interim, quæ Faber libro primo ſui Codicis contra Lutheri & Calvini dogmata profert, ſolidiſſima ſunt, ſoláque ſufficerent ad convincendos illorum aſſeclas, niſi odio in Eccleſiam Catholicam excæcati mallent in ſolis terrenis ſapere. Illis certè, quæ ibidem diſputat Faber, nunquam niſi per convitia & calumnias reſpondebunt. Poſterius, nimirum exemptionem Clericorum eſſe juris ſolùm humani, tuetur Covarr. *pract. c. 31. n. 2.* cum Alciato, Valaſco, Cevallos, ac alijs, quos referunt Gonzal. *l. c. n.* 11. Cenedo *in decret. collect. 37. n. 1.* & Suarez. *cit. L. 4. c. 8. n. 1.* ubi tamen notandum duximus, ab hiſce poſterioris opinionis auctoribus ferè confundi Clericorum privilegium perſonale cum reali, & exemptione à tributis ac vectigalibus: quæ tamen diſtinguenda fuerant, cùm naturâ ſuâ, ut notum eſt, ſint multùm diverſa, nec ex eo, quòd unum eorum ſit Juris Divini, vel humani tantùm, ſequatur, eſſe & alterum.

228. Pro prima ſententia varia argumenta afferuntur, cùm ex SS. Literis, ut videre eſt apud Delbene *l. c. à n. 7.* & Suar. *L. 4. defenſ. Fidei c. 8.* tum ex Canonibus Conciliorum & decretis Pontificum. Potiſſima ſunt, quia *c. quamquam 4. de cenſib. in 6.* dicitur, quòd *Eccleſiæ, Eccleſiaſticæque perſonæ, ac res ipſarum, non ſolùm jure humano, quin imò & Divino, à ſecularium perſonarum exactionibus ſint immunes.* Eadem habentur in Concil. Lateran. ſub Innoc. III. *c. 46.* & in altero Lateranenſi ſub Leone X. celebrato *ſeſſ. 9. in Bulla reformationis*, ubi inquit: *cùm à jure tam Divino, quàm humano laicis poteſtas nulla in Eccleſiaſticas perſonas attributa ſit.* Trident. *ſeſſ. 25. c. 20. de reform.* dicit, *Eccleſiæ & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem Dei ordinatione & Canonicis ſanctionibus conſtitutam eſſe.* Friſingenſe *anno 1440. can. 3. prilegium*, inquit, *fori Eccleſiæ eſt immediatè à jure Divino.* Colonienſe *p. 1. c. 20. immunitas*, ait, *Eccleſiæ vetuſtiſſima res eſt, jure pariter Divino & humano introducta.* Rationem dant Gregorius VII. *can. 9. diſt. 96.* & *ibid. can.* 10. Gelaſius Papa. Unde reſolutio certa eſt & indubitata, ut ait Suar. *cit. L. 4. c. 9. n.* 1. Clericos eſſe exemptos à poteſtate civili jure Divino pariter & humano, ac neceſſe eſt, ut omnes auctores pro utraque opinione allegati in hac generali reſolutione conſentiant. Solùm igitur dubium inter ipſos eſſe poteſt, quomodo jus Divinum hîc ſit accipiendum. Certum inprimis eſt, per jus Divinum hîc non intelligi jus duntaxat Canonicum, uti manifeſtum eſt, cùm ex Trident. *l. c.* ubi jus Divinum diſtinguit à Canonicis Sanctionibus, quæ nihil utique aliud ſunt, quàm jus Canonicum: tum ex reliquis juribus allegatis, ubi pariter diſtinguitur jus Divinum ab humano, ac per conſequens ab Eccleſiaſtico, cùm iſtud reipſa humanum ſit, utpote quod ab hominibus ſtatuitur & mutatur. Deinde quando hæc immunitas dicitur eſſe juris Divini, triplex ſenſus eſſe poteſt. Primus, quòd illa ſit immediatè ſtatuta à Deo, & Clericis conceſſa independenter ab omni Eccleſiæ diſpoſitione, eo ferè modo, quo à Deo inſtituta ſunt Sacramenta, eorúmque forma ac materia, aut Lex ſtatuta de ſumenda SS. Evchariſtia, ſuſcipiendo Baptiſmo, facienda peccatorum confeſſione &c. Hac ratione certum eſt, & fatendum omnibus, immunitatem illam non eſſe juris Divini. alter ſenſus eſt, quòd poteſtas illam communicandi Clericis ſit immediatè à Chriſto conceſſa SS. Pontifici, ac etiam præceptum eidem impoſitum eam communicandi: quo ſenſu erit hoc privilegium mediatè quidem à Chriſto reſpectu Clericorum SS. Pontifice inferiorum, immediatè verò ſolùm ab Eccleſia. Tertius eſt, quòd privilegium exemptionis immediatè ſit à Deo, & ab ipſo non ſolùm promiſſum ac præceptum, ſed etiam datum & actu conceſſum Clericis cum poteſtate tamen Eccleſiæ factâ illud declarandi, & ubi expedierit, moderandi. Alterutro ex his duobus modis immunitatem hanc eſſe juris Divini neceſſariò dicendum eſt: quia aliàs nullo modo verum eſſet, quod conſtanter affirmant Concilia & Pontifices, eam eſſe juris Divini. Neque enim valet, quod aliqui dicunt, Clericos exemptos quidem eſſe jure Divino quoad cauſas ſpirituales, non tamen quoad temporales. nam citati textus non loquuntur de cauſis & rebus, ſed de perſonis, & de his ſpeciale quid declarant, quod non competit laicis: nihil autem ſingulare haberent præ laicis, ſi ſolùm ratione cauſarum eſſent exempti, cùm etiam laici quoad cauſas ſpirituales laicæ poteſtati non ſint ſubjecti: Neque diſtinguunt inter cauſas profanas & ſacras, ſed abſolutè pronuntiant, ipſos eſſe jure Divino à poteſtate laica exemptos. Et quia conſtitutiones tam ſacræ quàm profanæ in ſenſu proprio explicandæ ſunt, quando ſubjecta materia id patitur, uti patitur hîc, idcirco poſterior explicandi ratio præferenda eſt: non enim propriè dicitur de jure Divino, quod immediatè ab Eccleſia ſtatuitur, tametſi ex poteſtate vel præcepto Dei originem ducat, ſicut poteſtas regia non dicitur propriè juris Divini: quia collata eſt ab hominibus, tametſi à naturali lege ac poteſtate ſumat originem, ut diſcurrit Suar. *l. c. c. 9. n. 19.* Ubi plures alias rationes pro hac ultima explicatione affert, & more ſuo doctiſſimè de hac immunitate agit *cit. L. 4. à c. 1. uſque ad 17.*

229. Ratio intrinſeca, cur cum Concilijs & Pontificibus aſſeramus, hanc immunitatem Clericorum perſonalem alterutro ex dictis modis eſſe juris Divini, hæc eſt: quia, ut per ſe patet, Clericalis ſtatus eſt altioris ordinis, ac gradûs, quàm laicorum, ſúntque Sacerdotes etiam non Epiſcopi fidelium Patres ac Magiſtri. Unde, ut dicitur *cit. can. 9. & 10. diſt. 96.* ſicut filius patrem, diſcipulus Magiſtrum ſuæ poteſtati ſubijcere non poteſt, ita nec laici illos, à quibus credunt non ſolùm in terra, ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe & ſolvi. neque fas eſt, ut Divini muneris miniſtri temporalium poteſtatum ſubdantur arbitrio, ut loquuntur Impp. *n. 226.* relati. Hinc etiamſi diceremus, immunitatem hanc non eſſe conceſſam Clericis immediatè à Deo, ſuppoſitâ tamen Divinâ inſtitutione Ordinis Clericalis, ex principijs naturalibus, ut ait Suar. *cit. c. 9. n. 4.* deducitur per illationem vel evidentem vel moraliter neceſſariam, quòd ſupremus Eccleſiæ Prælatus obligetur illam communicare inferioribus Clericis & Eccleſiæ miniſtris, & ſub certa lege & modo eam conſtituere. Cùm enim ſine hac immunitate non poſſit decentia & dignitas Clericalis ſtatûs conſervari, neceſſe eſt, ut illi, cui Chriſtus hujus ſtatûs curam commiſit, præceperit ſive explicitè ſive implicitè & per ipſam ejusdem curæ & muneris commiſſionem, ut Clerum à ſeculari poteſtate exemptum haberet vel conſervaret.

230. Alterum, quod moveri hîc ſolet, dubium eſt, an privilegium fori Clericis competens tolli conſuetudine poſſit. Tolli poſſe exiſtimant Covarr. *practic. c. 31. n. 5.* aliíque nonnulli, quos refert Delbene *p. 1. de immun. Eccl. c. 1. dub. 15. ſect. 1. n. 14.* non tamen univerſim, ſed quoad aliquas ſolùm particulares cauſas. Ita pariter docent Cevall. & Seſſe apud Oliva *p. 1. fori Eccleſ. q. 12. n. 5.* Sed ſolùm in materia extrajudiciali, quando ob violentiam recurritur ad regia Tribunalia. Verùm communiſſima DD. etiam eorum, qui negant hoc fori privilegium eſſe Juris Divini, negat hanc vim conſuetudini etiam immemoriali. Ratio patet: quia privilegium hoc eſt juris divini uno ſaltem ex duobus modis, quos paulò antè *n. 228.* explicavimus, & ob rationem, quam dedimus *n. 229.* atqui notum eſt, juri Divino nullam conſuetudinem prævalere poſſe. Quin etiam tranſmiſſo, hanc immunitatem eſſe ſolùm juris humani, conſtat, nullâ conſuetùdine, cui deeſt conſenſus legalis, & quam jura reprobant ac damnant ut irrationabilem, legem abrogari poſſe. At conſuetudo derogans huic immunitati Clericorum eſt deſtituta conſenſu legali, & reprobatur à Jure cùm *c. Clerici 8. c. qualiter.* 17. *de judic. c. ad noſtram*, & *c. cùm inter de conſuetud. c. noverit de ſent. excommun.* & *ſeſſ.* 10. Concil. Lateran. ſub Leone X. tum *cit. auth. Caſſa C. de SS. Eccleſ.* tum denique damnatur, & quidem ſingulis annis coram Principum Oratoribus, in Bulla Cœnæ Domini, ac Bullâ Urbani VIII. *editâ 5. Junij anno 1641.* Et licet *cit. c. Clerici* ſermo ſolùm ſit de privilegio fori in criminalibus, nihilominus ab omnibus, ut ait Suar. *cit. L. 4. c. 32. n. 3.* de tota libertate Eccleſiaſtica intelligitur; partim quia ratio textûs in quacunque materia hujus exemptionis æqualiter procedit, ut Panorm. & Decius annotârunt; partim quia alij canones & *cit. auth. Caſſa* abſolutè de hac libertate loquuntur.

231. Quæ modò de conſuetudine diximus, pariter procedunt de præſcriptione, ita, ut neque iſta tollere privilegium Clericorum vel minuere poſſit. Nam ad præſcriptionem requiritur bona fides: hanc autem habere in præſenti materia nequeunt laici, cùm ignorare non poſſint, canones & leges, quibus illud tribuitur ſtatui Clericali. Accedit I. quòd tolli vel diminui ex parte nequeat, niſi aliqua judici laico acquiratur jurisdictio in Clericos. Hæc autem acquiri præſcriptione non poteſt. Omnis enim præſcriptio ſupponit poſſidendi conditionem & capacitatem: at laici capaces non ſunt quaſi poſſidendi jurisdictionem ſpiri-

ſpiritualem, qualis eſt, quæ exercetur in Clericos, cùm ſicut cauſa ſacra, tametſi litigantes ſint laici, requirit & ſupponit jurisdictionem ſpiritualem & ſacram, ita & perſona ſacra, tametſi cauſa, ſuper qua litigatur, ſit profana. Accedit 2. quòd omnis præſcriptio requirit juris adminiculum, ita videlicet, ut Lex concedat vel dominium rei præſcribendæ, vel jus aliquod aut jurisdictionem, ſi hæc eſt præſcribenda, cùm mutatio illa, & translatio dominij & juris, quæ fit per præſcriptionem, fieri nequeat absque auctoritate & voluntate legislatoris. Atqui nullum jus eſt, quod præſcriptioni hujus jurisdictionis, de qua agimus, adminiculum præbeat: non quidem Civile, cùm hoc circa præſentem materiam nihil poſſit: non Canonicum, quia hoc, ut vidimus, modis omnibus reſiſtit. Quæ hîc pro contraria conſuetudine & præſcriptione opponi ſolent, fusè ac ſolidè reijciunt Suar. *cit. c. 32.* Azor. *p. 1. inſtit. mor. L. 5. c. 12. q. 1. §. quæri ſolet & ſeqq.* Oliva *p. 1. de foro Eccl. q. 12. à n. 11.* Delbene *c. 1. de immun. Eccl. dub. 15. ſect. 2. & ſeqq.* & *c. 5. dubit. 14. ſect. 2. & ſeqq.*

232. Ex dictis apertum eſt, non poſſe à Principe laico privilegium fori Clericale aliquo ſtatuto vel permiſſione tolli, vel etiam ex parte diminui. Cùm enim, ſi non eſt conceſſum immediatè à Deo, ſaltem ab Eccleſia inductum fuerit ſpirituali poteſtate (quod indubitatum & apud omnes DD. reſolutiſſimum eſſe ait Oliva *l. c. q. 10. n. 22.*) conſequens eſt, non poſſe abrogari lege aliqua vel ſtatuto ſecularis Principis etiam ſupremi, ut præter alios demonſtrant Covarr. *cit. 31. n. 4.* & Suar. *cit. L. 4. c. 30. à n. 6.* ubi *à n. 13.* ad contraria reſpondet. Imò nec ipſe SS. Pontifex illud abſolutè & ſimpliciter tollere poteſt, ut cum communi Canoniſt. tradunt idem Suar. *l. c. à n. 18.* Farin. *L. 1. tit. 1. c. 8. n. 4.* Delbene *cit. c. 1. dubit. 2. ſect. 3.*

§. III.

Quinam Clerici gaudeant privilegio Fori.

SUMMARIUM.

233. Privilegio fori gaudent omnes Clerici, ſi ſervant ea, quæ à Tridentino Concilio requiruntur.
234. Gaudent omnes Clerici ſacro Ordine inſigniti.
235. Et Clerici in Minoribus, ſi habent Beneficium, tametſi non geſtent habitum & tonſuram Clericalem.
236. Beneficium ſi non habent, non gaudent, niſi habitum & tonſuram deferendo inſerviant alicui Eccleſiæ vel in aliqua Schola Literis dent operam.
237. Gaudent Clerici Conjugati in criminalibus, ſi cum unica & virgine contraxerunt matrimonium.
238. Clerici, qui prædictas qualitates non habent, etiam immunitate à tributis & privilegio Canonis non gaudent.
239. Declaratur, quid nomine Beneficij in præſenti materia intelligatur.
240. Clericus in Minoribus, & Beneficium non habens, geſtare ſimul habitum & tonſuram Clericalem debet, ut privilegio fori gaudeat.
241. Et quidem continuè ac ſemper.
242. Sufficit tamen, ſi alicui Eccleſiæ inſerviat, aut operam ſtudijs navet permittente Epiſcopo.
243. Servitium, quod præſtat Eccleſia, debet eſſe continuum.
244. Prædictas qualitates non habens judicari nihilominus à Judice Eccleſiaſtico poteſt.
245. Clerici Conjugati etiam in civilibus cauſis incarcerari aut aliâ pœnâ corporis affici à judice laico nequeunt.
246. Clericus in minoribus perditum ob neglectas illas qualitates privilegium recuperat, ſi denuò illas obſervat.
247. Clericus, qui Clericatum ſine fraude aſſumpſit, privilegio fori gaudet etiam quoad delicta ante Clericatum patrata.
248. Nec puniri poſt Clericatum relictum poteſt ob delicta illo durante patrata.
249. Dubium de Clericatu decidere ſolus Judex Eccleſiaſticus poteſt, ſive facti ſit ſive Juris.

233. Non Presbyteros duntaxat, ſed etiam quoscunque Clericos, ſolis etiam minoribus Ordinibus, imò & primâ tantùm Tonſurâ, initiatos, gaudere fori privilegio, non tantùm in criminalibus, ſed etiam civilibus, conſtat ex *c. nullus. 2. de for. comp. c. Clerici. 8.* & *c. cùm non ab homine. 10. de judic. c. un. de Cleric. conjug. in 6.* dummodo habeant qualitates requiſitas à Trident. *ſeſſ. 23. c. 6. de reform.* ubi poſtquam S. Synodus dixiſſet, nullum primâ tonſurâ, aut etiam in minoribus Ordinibus conſtitutum ante 14. annum beneficium obtinere poſſe, ſubjungit: *Is etiam* (qui primâ ſolùm tonſurâ initiatus, aut in minoribus Ordinibus conſtitutus eſt) *fori privilegio non gaudeat, niſi beneficium Eccleſiaſticum habeat, aut clericalem habitum & tonſuram deferens alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſerviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola vel Univerſitate de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad majores Ordines ſuſcipiendos verſetur. In Clericis verò conjugatis ſervetur conſtitutio Bonifacij VIII. quæ incipit Clerici. modò hi Clerici, alicujus Eccleſiæ ſervitio vel miniſterio ab Epiſcopo deputati, eidem Eccleſiæ ſerviant, vel miniſtrent, & Clericali habitu & tonſurâ utantur.*

234. Ex qua Tridentini conſtitutione plura, quæ ad rem præſentem faciunt, conſequuntur. Primum eſt, quòd Clerici majore aliquo ſeu ſacro Ordine inſigniti gaudeant privilegio fori, tametſi nec habitum nec tonſuram geſtent, nec beneficium aliquod habeant. Ratio patet, quia prædictas qualitates S. Synodus ſolùm requirit in ijs, qui primâ duntaxat tonſurâ aut minoribus Ordinibus initiati ſunt; non item in illis, qui Ordine ſacro. Igitur circa hos ſequendum eſt jus antiquum: hoc autem jure habent iſtud privilegium, tametſi habitum & tonſuram non gerant, nec beneficium habeant, quia ſolus Clericatus requiritur, qui habetur per Ordinem ſuſceptum, non per habitum & tonſuram, vel beneficium Eccleſiaſticum.

235. Alterum eſt, quòd Clericus minoribus Ordinibus aut primâ tantùm tonſurâ initiatus privilegio hoc gaudeat, ſi habet beneficium, tametſi habitum & tonſuram non geſtet. Ita plerique DD. malè contradicente Burgio & Curtellio apud Delbene *de immun. Eccleſ. c. 4. dubit. 7.* quia Trident. beneficium & habitum ac tonſuram non requirit copulativè, ſed ſolùm disjunctivè per particulam *aut*. Cæterùm etſi nec iſti Clerici, nec ij, qui in majoribus conſtituti ſunt, perdant ipſo facto privilegium fori ob dimiſſum habitum & tonſuram, ut receptum eſt inter DD. & patet ex Trident. *l. c.* privari tamen per Eccleſiaſticam ſententiam ob dictam cauſam poſſe, conſtat ex *c. in audientia.* & *c. contingit. de ſent. excomm.*

236. Tertium, quòd Clerici habentes ſolùm minores Ordines aut primam tonſuram, non tamen Beneficium, ad hoc, ut fruantur privilegio fori, non tantùm habitum & tonſuram geſtare debent, ſed etiam ex mandato Epiſcopi alicui Eccleſiæ inſervire, vel cum ejusdem licentia in aliqua Schola aut Univerſitate literarum ſtudijs vacare. Unde ſi horum quidpiam omiſerint, laici reputantur, & coram judice laico reſpondere tenentur, ac onera civilia, ut alij laici, ferre. Patet ex citatis Tridentini verbis, & concordant DD.

237. Quartum, quòd Clerici conjugati, qui cum unica & virgine contraxerunt matrimonium, præter privilegium canonis habeant etiam privilegium fori, ita ut propter delicta, ſive criminaliter ſive civiliter tantùm de ijsdem agatur, trahi ad judicem laicum nequeant. Ita habetur *c. Clerici un. de Clericis. conjug. in 6.* quod juxta Trid. *l. c.* ſequendum eſt.

238. Verùm modò dicta uberiùs declaranda ſunt, cùm variæ inde quæſtiones oriantur. Dubit. I. an Clericus prædictas qualitates non habens non tantùm privilegio fori careat, ſed etiam immunitate à tributis, & privilegio canonis. Solò privilegio fori non gaudere, cum Navarro aliisque pluribus tenent Clar. *L. 5. ſent. §. fin. q. 36. n. 19.* Garc. *de benefic. tom. 1. c. 3. p. 2. n. 5.* Leſſ. *L. 2. de juſt. c. 33. n. 38.* & Diana *p. 1. tr. 2. reſol. 34.* eò quod Tridentinum hujus duntaxat mentionem faciat, & in odioſis non ſit facienda extenſio ab uno expreſſo ad non expreſſa. Afferunt pro ſe declarationem S. Congreg. Trident. abſtrahendo ab iſta declaratione, quæ ſi authenticè proferretur, ſequenda foret, nobis longè probabilius videtur, quod cum Bannez, Menoch. Azor, Graff. Molfeſ. ac alijs tenet Suar. *diſp. 22. de cenſur. ſect. 1. n. 11.* & *L. 4. defens. fid. c. 27. n. 14.* dictum Clericum nullo illorum privilegiorum gaudere. nam ſi verba Concilij benè conſiderentur, apparebit, quòd hujusmodi Clericum voluerit haberi ut laicum. Cúmque faciliùs amittatur privilegium canonis, ut cum Panor. *in c. 1. de Apoſt. n. 6.* notant DD. quàm privilegium fori, multò item faciliùs immunitas à collectis & tributis tollatur, & longè magis munitæ eſſe debeant perſonæ quàm bona Clericorum, videtur, quòd cùm privilegium fori ademerit, à fortiori adempta eſſe voluerit reliqua. Accedit,

dit, quòd nemo poteſt eſſe ſubditus tributis, niſi ſit ſubjectus jurisdictioni & foro, cùm impoſitio tributi ſit quidam actus jurisdictionis, ac idcirco privilegium fori includit immunitatem à tributis, ut paſſim notant DD. & ſumitur ex *c. quanquam de cenſib. in 6.* ergo qui non eximitur à foro & jurisdictione laicorum, non cenſetur exemptus ab eorum tributis. Unde negatur ſuppoſitum adverſariorum, quòd fiat extenſio ab expreſſis ad non expreſſa. Stat profectò pro poſteriore hac ſententia conſuetudo nullibi reprehenſa, ut notat Suar. *cit. n.* 14. quæ tamen tolerari non deberet, ſi contra immunitatem Eccleſiaſticam eſſet.

239. Dubit. 2. quid intelligatur nomine Beneficij, vi cujus Clerici privilegio fori gaudent. Sufficere Beneficium propriè dictum, ſeu jus perpetuum percipiendi fructus Eccleſiaſticos, tametſi fructus non percipiantur, certum eſt, & tradunt cum communi Garcias *de Benefic. p. 1. c. 6. n. 37.* & *p. 2. c. 2. n. 9.* Barboſ. *p. 2. de poteſt. Epiſc. alleg. 12. n. 7.* & *in collectan. ad cit. c. 6. Trident. n. 15.* Idem procedit de Capellania collativa, ſeu in titulum perpetuum collata: quia eſt verum Beneficium. Nec non de Coadjutoria à SS. Pontifice data. Et de præſtimonio in perpetuum collato, ac miniſterium ſpirituale annexum habente. De penſione ingens dubitatio eſt, eam hîc ſufficere poſt Panor. Felin. Imol. Card. affirmantibus Suar. *cit. L. 4. c. 26. n. 9.* & *de Cenſur. diſp. 13. ſect. 1. n. 11.* Barboſ. *cit. alleg. 12. n. 8.* aliſque compluribus; negantibus alijs, quos refert. Delbene *de immun. Eccleſ. c. 4. dub. 4. n. 4.* & Barboſ. *in cit. c. 6. Trid. n.* 19. ac utrisque pro ſe quandam S. Congreg. Cardin deciſionem afferentibus. Certum eſt, ſi penſio talis eſt, quæ etiam laico conferri poſſit, non ſufficere ad hunc effectum immunitatis, cùm nec inſigne ſit Clericatûs, neque ad ſtatum Clericalem vel officium obliget. Idem dicendum exiſtimamus de ea, quæ Clerico quidem ut tali, ſed duntaxat ad aliquod tempus determinatum, conceditur: quia ſic nullo modo poterit dici beneficium. Si verò datur ad vitam penſionarij, videtur ſufficere: etſi enim ne ſic quidem ſit beneficium propriè dictum, in materia tamen favorabili, qualis hîc eſt, beneficio æquiparatur. Illud quoque controverſum eſt, utrùm ſufficiat ſolus beneficij titulus, an verò inſuper requiratur poſſeſſio. Hanc non requiri contra Jul. Clarum, Scaccia, Riccium, Farin. ac alios, affirmamus cum Pariſ. *de reſignat. benef. L. 7. c. 1. n. 47.* Covarr. *L. 3. var. c. 16.* Bonac. *de legib. diſp. 10. q. 2. pun. 1. §. 4. n. 12.* Barboſ. *L. 1. jur. Eccl. c. 39. §. 2. n. 14.* ac alijs compluribus, dummodo conſtet de valida collatione. Itaque deciſum à S. Congreg. Trid. refert Delbene *cit. c. 4. dub. 5 n. 5.* Ratio eſt: quia is, cui collatio validè facta eſt, verum jus in re habet & beneficium. Unde juxta deciſionem Rotæ in impetratione beneficij facienda eſt mentio juris, quod quis habet in alio beneficio, licet illud non poſſideat. Addunt Delbene *l. c. dub. 6.* & Barboſ. *l. c.* & *in cit. c. 6. Trid. n. 13.* cum Graſſis Squillante, ac alijs, eum, qui eſt in poſſeſſione beneficij, privilegio fori gaudere, tametſi invalida ob irregularitatem aliúdve impedimentum fuerit collatio.

240. Dubit. 3. an Clerico in minoribus conſtituto & beneficium non habenti ad gaudendum privilegio fori neceſſaria ſit geſtatio tonſuræ ſimul & habitûs Clericalis. In Clerico non conjugato ſufficere alterutrum, videlicet, ut vel tonſuram vel habitum deferat, tenent Farin. *q. 8. n. 65.* Scaccia *tom. 1. de judic. L. 1. c. 11. n. 9.* Diana *p. 4. tr. 1. reſol. 93.* aliſque nonnulli: quia, ut aiunt, etſi Trident. utatur particulâ *Et*, hæc tamen non ſemper eſt copulativa, ſed quandoque disjunctiva, ut patet ex *c. ſi Judex de ſent. excomm. in 6.* aliſque juribus. Verùm aſſerendum eſt cum communi, habitum & tonſuram conjungi debere: tum quia ita decidit S. Congreg. Trident. teſte Belleto *p. 1. disquis. Cleric. tit. 3. §. 8. n. 7.* Riccio *p. 4. deciſ. 154. n. 8.* & alijs: tum quia particula *Et* regulariter eſt copulativa, & disjunctiva ſolùm tunc, quando ponitur inter incompatibilia & pugnantia, aut quando ex ſubjecta materia vel circumſtantijs ſumitur, quòd accipiatur pro disjunctiva *vel*, ut fusè oſtendit Barboſ. *tr. de diction. uſufr. dict. 110.*

241. Dubit. 4. An ad gaudendum privilegio fori ſufficiat deferri habitum & tonſuram quandoque aut per intervalla. Communis & vera reſponſio eſt, deferendum eſſe frequenter, imò ſemper & continuè, continuatione in ſenſu morali acceptâ. Secus perditur privilegium ipſo facto, & absque prævia monitione. Licet enim ad hanc privationem incurrendam propter alios actus Clericatui contrarios, retento tamen habitu & tonſurâ exercitos, requiratur prævia monitio, ut patet ex *c. 14. 15. 16. de vit. & hon. Cleric. c. un. eod. in 6. can. 1. & 2. diſt. 47. can. 5. & 6. diſt. 46.* hîc tamen eâdem opus non eſſe patet cùm ex declaratione S. Congreg. Trid. quam referunt Suar. *cit. L. 4. c. 27. n. 12.* Riccius *p. 4. deciſ. 154. n. 4.* ac alij; tum ex eo, quòd ea geſtatio à Trident. requiritur tanquam conditio & forma neceſſaria; formâ autem deficiente corruere actum, & conditione non impleta diſpoſitionem aut conceſſionem non valere, notius eſt, quàm ut explicatione indigeat. Diximus autem illam geſtationem debere eſſe moraliter continuam. Igitur iſto privilegio non privatur, qui per accidens & ſolùm aliquando habitum aut tonſuram dimittit mox reſumpturus. *arg. L. ſi quis ita. ff. de condit. & demonſt.* & *L. 3. ff. de divort.* Sed ſolùm ſi conſuetudinem non deferendi habet, ita ut vulgò laicus exiſtimetur. Hinc teſte Bonac. *l. c. n. 14.* & Sperelli *p. 1. deciſ. fori Eccleſ. deciſ. 26. n. 25.* declaravit eadem S. Congregatio, Clericum, qui dimiſſo habitu Clericali homicidium commiſit, & tanquam laicus captus fuit à ſeculari Magiſtratu, remittendum eſſe ad Eccleſiaſticum, ſi Tridentini requiſita ſervare conſuevit. Viciſſim ſi Clericus in minoribus habitum gerere non ſolitus crimen poſtea in habitu Clericali committat, non gaudebit privilegio, ut ſumitur à ſenſu contrario ex *c. ſi Judex. 12. de ſent. excomm. in 6. v. idem eſſe cenſemus.*

242. Dubit. 5. an Clericus in minoribus conſtitutus habitúmque ac tonſuram deferens inſerviat alicui Eccleſiæ, non tamen de mandato Epiſcopi, gaudeat fori privilegio. Spectatis verbis Tridentini expreſsè requirentis, ut de mandato Epiſcopi inſerviat, negativè reſpondendum erit. At teſtantur cum Navarro Ricc. *p. 4 deciſ. 111 n. 5.* Diana *p. 1. tr. 2. reſol. 34.* & *p. 4. tr. 1. reſol. 18.* & Sperelli *l. c. n. 31.* ſæpiùs declarâſſe S. Congreg. Trident. non eſſe neceſſarium mandatum Epiſcopi; gaudere privilegio fori Clericum, tametſi inſerviat ab alteri Eccleſiæ, quàm cui adſcriptus eſt; item gaudere modò alicui inſerviat, tametſi nulli adſcriptus ſit. Tot autem & tantorum DD. teſtimonio fidem negare durum eſt. Unde verba Tridentini *ex mandato Epiſcopi* intelligenda erunt ſolùm de voluntate Epiſcopi id permittentis. Hinc verò deducit Sperelli *l. c. n. 32.* & certiſſimum eſſe putat, Clericum in aliqua Schola vel Univerſitate Studijs vacantem etiam absque licentia ſui Ordinarij, privilegio fori gaudere. Quod nos verum eſſe putamus de licentia expreſſa: eſſe tamen neceſſariam permiſſionem ſeu tolerantiam videtur conſtare ex illis ejusdem Synodi verbis *de licentia Epiſcopi*, quæ fruſtra poſita non ſunt, foréntque fruſtra addita, niſi illa ſaltem permiſſio requireretur.

243. Dubit. 6. Quomodo Clericus frui volens hoc privilegio inſervire debeat Eccleſiæ. Non ſatis eſſe, ſi quandoque tantùm inſerviat, ſed debere ſervitium eſſe continuum, convenit inter DD. Erit autem in æſtimatione morali continuum, ſi ſit pro majori temporis parte. Barboſ. *cit. alleg. 12. n. 13.* Gratian. *diſcept. for. tom. 3. c. 440. n. 6.* Ricc. *p 4. deciſ. 154. n. 5.* ubi ita declaratum refert à S. Congreg. Curtell. *de immun. Eccl. L. 2. q. 35. n. 5.* ac alij. Præterea debet in ſervitio Eccleſiæ eſſe eo tempore, quo gaudere cupit immunitate; neque ſufficit aliquando & priùs inſerviſſe. Exiſtimant tamen Car. de Graſſis *de effect. Cleric. effect. 1. n. 1180.* Sperelli *l. c. n. 30.* & Diana *p. 1. tr. 2. reſol. 34.* etiam hîc tempus moraliter ſumendum eſſe, & ſic non obeſſe immunitati, etiam nunc, quando delinquit, non inſerviat, dummodo conſtet, circiter ante menſem inſerviiſſe. Demum non debet inſervire in temporalibus, ſed in ſpiritualibus, ſeu exercitio ſui Ordinis proprio.

244. Dubit. 7. An Clericus in minoribus non ſervans ea, quæ juxta Trident. requiri diximus ad immunitatem Clericalem, ſoli judici laico ſubjectus ſit. Judicari & puniri poſſe etiam ab Eccleſiaſtico, declaratum à S. Congreg. refert Bonacina *l. c. n. 19.* & ita deciſum non ſemel ait Barboſ. in *cit. c. 6. Trid. n. 26.* nec quempiam, qui id neget, invenire licuit.

245. Dubit. 8. An Clerici conjugati de quibus ſuprà *n. 237.* immunitate gaudeant non ſolùm in criminalibus, ſed etiam civilibus. Negandum eſt cum communiſſima DD. contra Angel. Franc. Lap. Ricc. Marth. aliósque, cùm *cit. c. un. de Cler. conjug. in 6.* ſolùm exprimantur criminalia, & quoad hæc duntaxat eſſe exemptos à jurisdictione ſeculari declarârit S. Congreg. Trid. & deciderit Congregatio Epiſcop. apud Delbene *cit. c. 4. dub. 11. n. 12.* Illud tamen cum eodem aſſerendum eſt, non poſſe eos in cauſis etiam civilibus in carcerem conijci, aliáve corporali pœna afficì, cùm certum ſit ex *cit. c. un.* & multis declarationibus S. Congreg. Trid. quòd privilegio canonis gaudeant, & à laicis contra ipſos procedi in perſona non poſſit, ſed ſolùm in bonis.

246. Du-

246. Dubit. 9. An Clericus constitutus in minoribus amisso semel privilegio fori ob dimissum habitum & tonsuram, aliáve requisita, de quibus suprà *n. 233.* neglecta, illud recuperet, si denuo ea observet. Affirmant, & benè, cum communi plerorumque Covarr. *pract. c. 31. n. 8. v. 5.* Petr. Barbos. *in L. filia ff. solut. matr. n. 33.* Clar. *L. 5. §. fin. q. 36. n. 15.* Sperelli *l. c. à. n. 18.* Sanch. *L. 7. de matr. disp. 46. n. 29.* Suar. *L. 4. defens. fid. c. 27. n. 18.* ubi id certum esse existimat, & fusè demonstrat. sumitur apertè ex *Clem. 1. de vit. & hon. Cleric. c. 2. eod.* & *cit. c. un.* Declarationem manifestam S. Congr. Trid. affert Suar. *l. c.* complures alias Delbene *cit. c. 4. dubit. 25. à n. 9.* ut adeò de hujus assertionis veritate dubitandum non sit. Hinc consequens est I. quòd Clericus, qui duxit unicam & virginem, si eâ mortuâ servet conditiones ad valorem hujus privilegij requisitas, illud recuperet quoad omnia, quæ alijs Clericis competunt. Sequitur 2. quod ijdem tradunt, Clericum, qui dimisso habitu aut tonsurâ crimen commisit, & illum postea reassumpsit, privilegio fori gaudere, etiam quoad crimen commissum. Ita declaravit S. Congreg. Trid. cujus verba refert Delbene *l. c. n. 17.* ubi tamen benè notandum est, quod additur *modò in fraudem.* Igitur si in fraudem reassumeret habitum aut beneficium, privilegio non gauderet, cùm nemini sua fraus debeat patrociniari. In fraudem id facere censetur, si habitum resumeret solùm ad vitandam jurisdictionem laicam, & sine animo Deo in Clericatu serviendi: qui animus abfuisse præsumeretur, si habitum postea rursus dimitteret, aut ad altiores Ordines non ascenderet &c. Barbos. *cit. alleg. 12. n. 29.* Delbene *l. c. dub. 26. n. 5.* & alij.

247. Dubit. 10. An laicus post commissum delictum Clericatum assumens ita gaudeat privilegio fori, ut propter crimen, quod priùs commisit, puniri nequeat à judice seculari. Magnus hîc conflictus opinionum est, absolutè quibusdam negantibus, alijs absolutè affirmantibus. Distinguit cum communissima Farin. *L. 1. prax. crim. tit. 1. q. 8. à n. 104.* & Covarr. *pract. c. 32. n. 4. concl. 1. & 2.* asserentes, puniri non posse, si Clericatum assumpsit sine fraude; secùs, si in fraudem assumpsit. *arg. L. hos accusare. §. hoc beneficio. v. item & v. dum non. ff. de accusat. L. si quis decurio. C. de falsi. L. 1. C. qui milit. non poss. L. si maritus. ff. ad L. Jul. de adulter.* & *L. fin. ff. de re milit.* Iidem tamen cum Joan. Andr. Bart. ac communi aliorum addunt, tametsi is in fraudem assumpserit, puniri tamen à seculari judice in corpore non posse, sed solùm in pecunia & bonis. Fraus præsumitur, inquiunt Covarr. *l. c.* & Farin. *l. c. n. 110.* cum Claro ac alijs, quando ad Clericatum transijt post diffamationem, inquisitionem, accusationem, multóque magis, si post citationem, contumaciam & condemnationem. Quod tamen alij de sola diffamatione non admittunt, præsertim si reus non tantùm Ordines minores sed & majores suscepisset.

248. Dubit. 11. an qui durante Clericatu crimen commisit ac postea Clericatum deseruit, judicari tunc & puniri à laico judice possit propter crimen in Clericatu commissum. Puniri posse, videtur ex modò dictis sequi: si enim is, qui post crimen in statu laicali commissum factus est Clericus aut Religiosus, puniri à seculari nequit, quia jam est Clericus jurisdictione seculari exemptus, è contrario poterit puniri laicus, qui fuit Clericus, quia Clericatu deserto fit subjectus potestati laicæ. Verùm puniri laicum ob crimen in Clericatu vel Religione patratum à judice seculari posse negant Covarr. *c. 31. pract. n. 8.* Clar. *L. 5. sent. §. fin. q. 36. n. 11.* Petr. Barbos. *in L. Titia. ff. sol. matr.* Suar. *cit L. 4 c. 15. n. 14.* ac aliorum communis apud Delbene *cit. c. 4. dub. 30. n. 4.* eodémque teste declaravit S. Congregatio immunit. *9. sept a. 1631.* fori privilegio gaudere de præsenti laicum pro delicto ejus temporis, quo fuit Clericus. Quia ad gaudendum privilegio attenditur status temporis, quo delictum patratur, juxta *L. 1. ff. de pæn.* & quando delictum commissum fuit, erat immune à jurisdictione laica, ergo huic etiam post mutatum statum non subijcitur, cùm nullo jure cautum sit, quòd amissio privilegij per dimissionem statûs retrotrahatur ad tempus præteritum. Rationem disparitatis inter utrumque casum dat Delbene *l. c.* quia transiens à statu Clericali ad laicum non tam mutat forum quàm forum foro accumulat, nihilque obstat, quò minùs ut jam laicus puniri à judice Ecclesiastico possit: at verò transiens à statu laico ad Clericalem omnino mutat non tantùm forum, sed etiam statum personæ, ita ut omnino eximatur à jurisdictione seculari.

249. Ultimò tandem dubitatur, an in dubio, utrùm reus privilegio fori gaudeat, cognoscere debeat Judex Ecclesiasticus. Convenit facilè inter DD. ad solum judicem sacrum decisionem pertinere, si dubium vel quæstio juris est, cujusmodi quæstiones *à n. 238.* non paucas modò proposuimus. Patet ratio: quia causas spirituales (qualis est omnis causa seu controversia Juris Canonici) cognoscere debet solus Judex Ecclesiasticus. *c. quanto.* & *c. decernimus. de judic. c. lator.* & *c. causam qui filij sint legit. c. tuam de Ord. cognit.* De quæstione facti, utrùm videlicet iste reus sit Clericus, an gestârit habitum & tonsuram, habeat beneficium &c. controversia est. At esse non debet: cùm *c. si Judex. 12. de sent. excomm.* dicatur: *dubitationis hujusmodi, an scilicet sit, qui reperitur, Clericus, ad judicem Ecclesiasticum (quia de re Ecclesiastica & spirituali, vocato tamen judice seculari, vel alio, cujus interest.) cognitio pertinebit.* Quam responsionem Pontificiam celebrem esse ait Covarr. *c. 33. pract. n. 1.* & semper præ oculis habendam, fuisséque à Baldo *in L. si qua. C. de Ep. & Cler.* & alijs maximè commendatam. Mirum profectò est, Guidonem Papæ, Clar. Bonell. aliósque ausos fuisse dicere, in tali dubio competentem judicem esse etiam laicum. Illud concedi posse videtur, quod tradunt Scaccia *L. 1. de judic. c. 11. n. 89.* & Farin. *cit. q. 8. n. 34.* posse judicem laicum summariam quandam informationem de Clericatu vel habitu clericali sumere, ad eum solùm finem, ut reum remittat ad judicem sacrum; non verò ut pronuntiet, quòd sit vel non sit Clericus, gaudeátque vel non privilegio fori.

§. IV.

An Religiosi gaudeant privilegio Fori.

SUMMARIUM.

250. Gaudent privilegio Fori Regulares utriusque sexûs.
251. Etiam Novitij.
252. Nec non oblati, seu illi, qui se suáque in Religionis approbatæ servitium transtulerunt.
253. Et Fratres ac Sorores Tertij Ordinis S. Francisci, & S. Dominici.
254. Eremitæ quoque, si in communitate alicujus Religionis approbatæ vivant, aut sub obedientia Prælati Ecclesiastici alicui Ecclesiæ deserviant.
255. Eodem gaudent Equites Teutonici & Melitenses.

250. Regulares personas, eas videlicet, quæ in aliquo Ordine Religioso ab Ecclesia approbato consuetis votis se obstrinxerunt, gaudere privilegio fori, receptum inter Catholicos dogma est, traditum *c. quanquam de censib. in 6. c. Clericis de immun. Eccl. in 6. can. 15. & 38. 11. q. 1. auth. statuimus. C. de SS. Eccles. Novell. 123. c. 21. L. 36. C. Theod. de Episc. Eccl. & Cleric.* Neque obest, si ordine aliquo Ecclesiastico insignitæ non sint: nam nihilominus Ecclesiasticæ personæ sunt, quia obsequio Divino specialiter mancipatæ, ut patet ex *c. Duo sunt. 12. q. 1.* & *can. si quis suadente. 17. q. 3.* Hinc S. Thom. *in 2. dist. 44. q. 2. a. 2. ad 1.* & *ibid.* S. Bonavent. Richard. & alij dicunt, sub illis Christi verbis *ergo liberi sunt filij*, non tantùm Clericos ordinatos, sed etiam omnes, qui Apostolicam vitam sequuntur, omnia propter Christum relinquentes, comprehendi. Et quidem, uti notat Suar. *cit. L. 4. c. 29. n. 8.* illud non perdunt per apostasiam & dimisso habitu Religioso, sicut perdunt Clerici in minoribus constituti & beneficium non habentes: quia quamdiu votis ligati, sunt manent personæ sacræ & Deo dicatæ. Non obstare *c. 1. de Apost.* idem Suarius ostendit *l. c.*

251. Quin & Novitios hoc privilegio gaudere, sicut gaudent privilegio canonis juxta *c. religioso §. quamvis. de sent. excom. in 6.* constans est doctrina tam Canonistarum quàm Legistarum, quos longo ordine recensent Marta *de jurisd. p. 4. c. 121. n. 24.* Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gloss. 2. n. 2.* & Sanchez. *L. 6. in decalog. c. 10. n. 10.* uno ferè dissentiente Thoma Trivisiano *L. 2. decis. Venet. decis. 57. n. 17.* Ratio est: quia religiosæ personæ reputantur, ut patet ex eo, quòd habent privilegium canonis, unde, uti notant DD. quibus hoc posterius privilegium competit, pariter competit illud fori.

252. Eodem gaudent etiam Familiares Religiosorum ordinum, quos *oblatos* dicunt, seu illi, qui se suáque in Religionis approbatæ servitium transtulerunt. Ita Tuschus *lit. O. conclus. 16.* Riccius *p. 2. decis. 88.* Peregrin *L. 6. var. n. 71.* Squillante *de privil. Cleric. c. 7. dub. 1. n. 43.* Barbos. *de potest. Episc. alleg. 12. n. 39.* ac alij, & à S. Congreg. Card. declaratum refert Marta *p. 4. de jurisd. cent. 2. cas. 113. n. 37.* Hoc tamen non aliter, ut obser-

vant Ant. de Marinis *reſol. 114. n. 6.* ac alij, quàm ſi translationem illam fecerint per oblationem & dicationem legitimam & expreſſam, & ita, ut nihil bonorum vel uſusfructûs ſibi reſervârint, nec in ſua domo & cum conjuge commorentur, ac perpetuò Religioni ſerviant, deferántque habitum à ſecularium habitu diſtinctum, ídque in fraudem Magiſtratûs ſecularis ſeu ad evitandam duntaxat ejus jurisdictionem non fecerint.

253. Idem privilegium competere Fratribus & Sororibus tertij Ordinis S. Franciſci & S. Dominici, contra Cevalles & Curtell. aſſerunt Suar. *diſp. 22. de cenſur. ſect. 1. n. 20.* Graffis *L. 2. deciſ. c. 49. n 27.* Molin. *tr. 3. de juſt. diſp. 50. n. 4.* Barboſ. *l. c. n. 41.* & alij communiter, ſi quidem in communi vivant, & habitum tertij Ordinis deferant: quia (etſi propriè Religioſi non ſint, niſi tria vota eſſentialia emittant) Religioſam tamen vitam imitantur. Quin Tuſch. *lit. E. concl. 470.* Gratiani *tom. 3. diſcept. for. c. 413. n. 38.* Rodriq. *tom. 2. qq. regul. q. 65.* Diana *p. 1. tr. 2. reſol. 84.* ac alij, id ipſis aſſerunt, tametſi non in communi, ſed in proprijs ædibus vivant. Et quamvis multi id non concedant viris, niſi collegialiter vivant, concedunt tamen fœminis, ſi vitam virginalem vel caſtam vidualem in manu Superioris Religionis voverint, etiamſi ſeparatæ in proprijs ædibus degant. Ita Portell. *v. Tertiarij. n. 7.* Piaſec. *p. 2. prax. Epiſc. c. 3. art. 7. n. 11.* Squillante *l. c. 7. dub. 1. n. 42.* Marinis *l. c. reſolut. 114. n. 11.* ac alij, affértque hanc in rem declarationem S. Congreg. Card. Cherubin. *tom. 1 Bullar. conſtit. 22. Leon. X. Schol. 2.* ubi tamen viris id non conceditur, niſi collegialiter vivant.

254. Idem denique juxta Molin. *l. c.* Barboſ. *l. c. n. 42.* Rodriq. *tom. 2. q. 62. art. 2.* Sanch. *L. 6. in decalog. c. 16. n. 10.* Carol. de Graſs. *de effect. Cleric. effect. 1. n. 102.* aliósque, Eremitis competit, ſi in communitate alicujus Religionis approbatæ vivant. Imò, ut volunt Marta *p. 4. de jurisd. cent. 2. caſ. 213. à n. 4.* Squillante *l. c. c. 7. dub. 1. n. 44.* Marinis *l. c. c. 114. n. 4.* Duard. *L. 2. in Bull. Cœn. can. 15. q. 6. n. 2.* Laym. *L. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 4.* illo gaudent, tametſi in communitate Religioſa non vivant, modò facto paupertatis voto vel ſuſcepta obligatione apud Epiſcopum aliúmve Prælatum Eccleſ. Ordini, vel Eccleſiæ alicui, habitum Religioſum deferendo ex obligatione deſerviant ſub obedientia Epiſcopi vel alterius Prælati.

255. Ex dictis conſequens eſt, gaudere fori privilegio Equites S. Joan. Hieroſ. ſeu Melitenſes, & Teutonicos, cùm juxta communem DD. ſint verè ac propriè dicti Religioſi, quidquid in contrarium dicat Sarmiento, Sotus, ac alij apud Wagnereck *in 7. de converſ. conjug. not. 2.* & quamvis tales in rigore non eſſent, attamen propter tria vota ſubſtantialia Religioſis accenſerentur. neque dubium eſt, quòd ſint perſonæ Eccleſiaſticæ. An idem dicendum ſit de alijs Equitibus, ut S. Jacobi Calatravæ & Alcantaræ, S. Benedicti, S. Auguſtini, S. Lazari &c. controverſum eſt. Affirmant plurimi, quos referunt & ſequuntur Barboſa *cit. alleg. 12. n. 45.* Delbene *c. 1. dub. 11 n. 2.* & Sperelli *deciſ. 2. n. 97.* ubi *n. 120.* pro hac opinione affert declarationem S. Congreg. Card.

§. V.

An privilegio Fori gaudeant Eccleſiæ & Clericorum miniſtri laici, uxores, ac liberi.

SUMMARIUM.

256. *Laici Miniſtri Eccleſiarum & Clericorum non gaudent privilegio Fori.*
257. *Niſi ſint de Familia Epiſcopi.*
258. *Parentes quoque, uxores, Liberi Clericorum non gaudent.*

256. De Jure communi laicos Eccleſiæ & Clericorum miniſtros non gaudere fori privilegio, rectè tradunt cum Panor. Felin. & Archidiac. Clarus *L. 5. ſent. §. ult. q. 35. n. 18.* & Suar. *L. 4. defenſ. fid. c. 29. n. 10.* tum quòd nullo id jure cavetur, tum quòd Trident. etiam in Clericis minoribus Eccleſiæ ſervientibus requirit habitum & tonſuram. Hinc niſi aliunde conſtet, aliquem, qui Clericus non eſt, & habitum ac tonſuram non defert, gaudere hoc fori privilegio, dicendum eſt quòd non gaudeat. allegatur quidem *c. ult. de Offic. Archidiac. v ſpecialibus Archiepiſcopi.* Verùm ibi non agitur de jure ſcripto, ſed de conſuetudinario, neque de iſto caſu, de quo hîc loquimur, ut benè oſtendit Em. Gonz. *in cit. c. ult. n. 3.* Profertur etiam *c. 2. de for. comp.* ubi à ſeculari poteſtate eximuntur etiam *minores*, qui ſerviunt Eccleſiæ, per quos, cùm ibidem diſtinguantur à Clericis, non niſi laicos intelligi poſſe exiſtimant. Sed benè oſtendit Suar. *l. c. n. 11.* ex *can. 5. diſt. 93.* & *can. 1. diſt. 77.* ibi per *minores* exprimi perſonas Eccleſiaſticas nullum ordinem aut tonſuram habentes, quales ſunt multi Religioſi, vel tonſurâ primâ initiatos, & Eccleſiæ miniſterio addictos. 3. producitur *can. 69. 12. q. 2.* ubi Eccleſiarum & Clericorum ſervi ab angarijs laicorum eximuntur. Verùm ibi per ſervos non intelliguntur liberi homines & famuli mercede conducti, ſed mancipia: hæc autem inter bona computantur, & idcirco ſicut alia bona Clericorum exempta ſunt à tributis, & ſicut ædes, jumenta, & vehicula ab angarijs aliísque publicis oneribus, ita & mancipia. Hinc pariter nihil ad rem facit, quòd juxta *L. 6. §. ult. L. 22. & L. 27. ff. ad municipal.* ac *L. 2. C. de municip. & origin.* Servi manumiſſi ſequuntur patronorum domicilium & forum: non enim hinc argumentum duci poteſt ad miniſtros & familiares Clericorum; hi enim habent proprium ſuum forum, novi autem illi homines, quia aliud non habent, ideò forum patroni ſequuntur tanquam nativum. 4. denique affertur *c. 5. ſeſſ. 14. Trident. de refor.* Sed ibi ſolùm contra injurias muniuntur duo familiares ejus, qui literas conſervatorias à Pontifice impetravit, non verò eximuntur à jurisdictione ſeculari, ſi ipſi delictum commiſerint.

257. De conſuetudine tamen fori privilegio gaudet familia Epiſcopi, ſeu illi, qui ejus obſequijs & miniſterio ſunt addicti. Et quidem non tantùm quoad delicta circa officium commiſſa, ut volebant Pereira ac alij nonnulli, ſed etiam quoad alia, ut poſt Hoſt. Joan. Andr. Butr. Imol. Archidiac. & Panor. tradunt Clar. *cit. §. fin. q. 35. n. 18.* Farin. *tit. de Inquiſ. q. 8. n. 46.* Marta *de jurisd. p 4. cent. 20. caſ. 3. n. 2.* ac alij communiter. Et declaratum ſæpiùs eſſe à S. Congreg. Card. refert Delbene *c. 4. dub. 9. n. 10.* ac deciſum à Paulo V. & Urbano VIII. teſtatur Diana *p. 6. tr. 2. reſol. 4. & ſeqq.* Idque ad familiam etiam Vicarij Generalis Epiſcopi extendit Riccius *in prax. tom. 1. reſol. 471. n. 6.* cum Squillante, Novario, Diana, ac alijs: quia Vicarij & Epiſcopi eſt unum tantùm tribunal & jurisdictio, ac velut una duntaxat perſona. Ex quo tamen ſolùm ſequitur, quòd hoc procedat de familia Vicarij quà Vicarij, ſeu de ijs, qui in officio Vicarij miniſtri ſunt. Idem familiæ laicæ Epiſcopi Titularis Ciarlinus *contra for. c. 20. n. 19.* Delbene *l. c. dub. 17.* ac alij concedunt, & rurſus afferunt declarationem S. Congreg. Card. Idem extendunt ad familiam Cardinalium, nec non Nuntij Apoſtolici, cùm hic in ſua provincia habeat jurisdictionem ordinariam, æquè ac Epiſcopus in ſua Diœceſi, ac ſit ſupra Ordinarios, utpote vices gerens SS. Pontificis *c. 2. de legat. in 6.* Idem denique ad familiam Prælati territorium peculiare & jurisdictionem quaſi Epiſcopalem in laicos habentis: cùm etiam iſte ſit Ordinarius & ab Epiſcopo non jurisdictione, ſed ſolùm conſecratione differat.

258. Aliorum Clericorum famulos, uxores, parentes, filios laicos, hoc fori privilegio neutiquam gaudere aſſerendum eſt cum communi contra Tiraq. ad *leges connub. gloſſ. 2. n. 54.* ac Diana *p. 3. tr. 1. reſol. 7.* aliósque, quos allegant. nec enim jus commune nec conſuetudo ijsdem aſſiſtit. Imò reſiſtit Trident. *ſeſſ. 23. c. 6. de refor.* dum ipſis etiam Clericis minores ſolùm ordines & beneficium non habentibus hoc privilegium non concedit, niſi habitum & tonſuram deferentes alicui Eccleſiæ inſerviant, aut in ſtudijs cum licentia Epiſcopi verſentur. Multò igitur minùs concedit illis, qui ne tonſuram quidem primam habent. Neque obſtat, quòd exemptio à tributis conceſſa Clericis communiter etiam ipſorum uxoribus *L. 2. C. de Ep. & Cler.* hoc enim non ampliùs procedit jure novo *c. un. de Cler. conjug. in 6.* & Trident. *l. c.* Ubi Clericis conjugatis ſolum fori privilegium, & quidem ſolùm in criminalibus, non verò exemptio à tributis conceditur. Neque verum eſt, quod aſſerunt, privilegium domino conceſſum competere omnibus, qui ſunt de ejus familia. Ad *c. fin. de Offic. Archid.* quod hunc in finem allegant, reſpondimus ſuprà *n. 256.* Pariter non valet, quod cum Gloſſ. *in c. admonere. 33. v. partem* aiunt, quæ marito conceduntur, concedi etiam uxori; & uxorem ſequi forum mariti *L. cùm quædam. ff. de jurisdict.* nam ſenſus duntaxat eſt, quòd uxor ſequatur domicilium mariti, & gaudeat privilegijs, quæ merè perſonalia non ſunt, uti merè perſonale eſt privilegium fori, utpote Clericis ſolùm ratione ſtatûs & Ordinis conceſſum, ſicut privilegium canonis, quo uxores & liberos Clericorum non gaudere certum eſt,

&

& ipsi etiam adversarij fatentur. Illud libenter admittimus, quod declaratum à S. Congreg. Immun. refert. Barbos. *L.* 1. *jur. Eccl. c. 39. §. 2. n. 62.* Clerici filium legitimum ante clericatum susceptum gaudere privilegio fori durante vitâ patris: siquidem illa declaratio authenticè proferatur.

§. VI.

An Clerici teneantur servare Leges Civiles.

SUMMARIUM.

259. *Declaratur, ad quas Leges Civiles servandas non obligentur Clerici.*
260. *Obligantur vi directivâ servare illas, quæ sine expressione personarum de re temporali omnibus communi & ad mutuam Societatem pertinente disponunt.*
261. *Tenentur servare solemnitates contractuum, taxam mercium, modum ponderum ac mensurarum &c.*
262. *Peccant æquè, ac alij, si dictas Leges non observant.*
263. *Compelli tamen vel puniri à Magistratu seculari nequeunt.*
264. *Variæ inde sequelæ deducuntur.*
265. *Tenentur non vi ipsarum Legum Civilium, sed ex æquitate naturali & voluntate Ecclesiæ.*

259. Decisa jam hæc quæstio videri potest in præcedentibus: cùm enim ex hactenus dictis constet, privilegium fori competere Clericis & Ecclesiasticis personis; hoc verò privilegium nihil aliud sit quàm exemptio à jurisdictione seculari, necessariò consequens esse videtur, eos non adstringi legibus civilibus seu secularibus, cùm obligatio ad istas proveniat à dicta jurisdictione seculari, à qua sunt exempti: nihilominus tanquam certum tenendum est, exemptionem Clericorum non usque eò extendi, ut contra leges quascunque à seculari potestate latas agere licitè & impunè valeant. Ut verò ordine hîc procedatur, distinguendum est inter leges Civiles; ad aliquas enim earum servandas clarum est nullatenus adstringi Clericos. Tales 1. sunt, quæ de re merè seculari, ac ad Clerum non pertinente feruntur, v. g. quibus ordinantur judicia secularia: hæc namque in foro Ecclesiastico non observari necessariò, notum est. 2. Illæ, quæ de materia & re Ecclesiastica disponunt, v. g. de votis, Ordinibus & Beneficijs Ecclesiasticis: has enim ex defectu jurisdictionis nullas esse constabit ex infrà dicendis de causis sacris & Ecclesiasticis, ac fusè demonstratur à Suar. *L. 4. de legib. c. 11.* & *L. 4. defens. fid. c. 2. 3.* Illæ, quæ circa personas Clericorum in particulari, etiam in materia solùm civili, quin & favorabili, disponunt, uti patet ex *c. 7. & 10. de Constitut. c. ult. de reb. Eccl. alien. can benè & seqq. dist. 96.* ibidémque tenent Panor. Felin. aliique omnes Canonistæ, Bart. ac alij *in L. cunctos populos C. de SS. Trin.* Ratio *cit. c. 10* redditur *quòd laicis super Ecclesijs & Ecclesiasticis personis nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi.* Quamvis si statutum sit favorabile Clericis, etiam hos includat, ita ut circa ipsos laici illud observare teneantur, ut cum Bald. Bart. Alexand. Jason. ac alijs bene observat Gaill. *L. 2. obs. 32. n. 2.* ubi *n. 3.* addit, statutum disponens, res immobiles non posse alienari in Ecclesiasticas personas, non valere, eò quòd sit contra privilegium & libertatem Ecclesiæ per text. *auth. cassa. & c. noverit. de sent. excomm.* Idémque cum Bart. Jason. ac alijs asserit de statuto simpliciter disponente, ut res immobiles non alienentur in peregrinos: hoc enim non extendi ad Clericos peregrinos. Quod verissimum esse dicit Sperelli *decis. 10. n. 11.* & *decis. 100. n. 26.* ac plurimos DD. tam ipse, quàm Carol. de Grassis *de effect. Cleric. effect. 2. n. 340.* allegant. Hinc, ut idem Gaill. *l. c. n. 10.* & Sperelli *cit. decis. 100. n. 22.* cum Panor. *in repet. c. 10. de Constit. n. 24. & 42.* Felin. Bald. Alex. Paris. ac communi DD. asserunt, Clericum, tametsi agat contra laicum coram judice laico, non ligari statutis laicorum quoad decisoria, tametsi ligetur quoad solemnitates judicij & præparatoria. 4. Illæ, quæ in particulari disponunt de bonis Ecclesiasticis. *cit. c. 7. & 10. cit. c. ult. & can. Benè quidem. c. decernimus. de judic.* & *cit. dist. 96. totâ.* 5. Ac universim illæ, quæ sunt contra libertatem Ecclesiasticam, & Ecclesiasticas personas judicijs secularibus, ac bona ipsorum tributis aliisque oneribus subijciunt. Has enim invalidas esse, inter verè Catholicos in dubium non vocatur, ut benè ait Suar. *L. 3. de legib. c. 34. n. 2.* & constat ex *c. si diligenti* & *c. significâsti de for. comp.* Trid. *sess. 25. c. 20. de refor. c. non minus* & *c. adversus de immun. Eccl. c. noverit de sent. excomm. c. quanquam de censib. in 6.* nisi bona reali onere jam fuerint obligata, antequam ad Ecclesias & Ecclesiasticos pervenirent, aut eo pacto & conditione data fuerint, ut seculari potestati subjecta manerent. His igitur legibus sepositis, & loquendo de reliquis.

260. Dicendum est, legibus civilibus, quæ generalite feruntur civilibus abstrahendo à Clericis vel laicis, & disponunt de re temporali omnibus communi, ac ad eorum mutuam societatem & conformitatem pertinente, obligari Clericos quoad vim directivam. Hæc assertio contra Anton. Genuensem *in praxi c. 74.* aliósque nonnullos communi consensu recepta est, eámque certissimam dixit Medina apud Suar. *l. c. n 6.* ut adeò præcoci nimis zelo, & non nisi ex doctrinæ penuria à quodam Theologo reprehensus fuerit Escobar, quòd eam tradidit *tr. 1. Theol. Moral. exam. 1. c. 5. n. 34.* Ratio est: quia uniformis observatio talium legum est necessaria ad Reipublicæ pacem, servandam in contractibus & negotijs æquitatem, & damnum Principis & aliorum communitatis membrorum evitandum, ut consideranti patebit. Et quamvis Hostiens. *in c. fin. de solut.* Surdus *consil. 301. n. 31. & 50.* Chassan. *in consuet. Burgund. rubr. 10. §. 1. n. 2.* Valasq. *p. 1. de jure emphyt. q. 20. n. 6.* Sperelli *decis. 123. n. 39.* aliique hîc distinguant inter leges communes Romanas ac statuta municipalia, & ad illas servandas obligari fateantur Clericos, eò quòd à SS. Canonibus sint approbatæ; non item ad posteriora, utpote à Jure Canonico non approbata, quia eidem incognita: videtur tamen idem de utrisque tenendum, quia ratio allata etiam pro posterioribus pugnat. nisi statutis municipalibus adimeretur aliqua facultas jure communi concessa, & eorum neglectus speciale aliquod & notabile damnum bono communi regionis aut civitatis non inferret. Ex quo Panor. Felin. Imola ac alij apud Laym. *in c. 10. de constitut. n. 13.* inferunt, non obligari Clericos statuto municipali, quo solemnitates in ultima voluntate ultra jus commune requiruntur; nec illo, quo statutum est, ut primogenitus à paterna hæreditate excludat fratres postea natos, obligari eos, qui tempore conditi statuti erant Clerici.

261. Ex dictis consequens est I. quòd Clerici teneantur stare statutis certum pretium taxantibus frumento, vino &c. certum valorem monetæ, certum modum ponderibus & mensuris; vetantibus commercia rerum vendibilium aut literarum cum hostibus, aut cum hominibus locorum peste infectorum; certam solemnitatem & formam huic illive actui vel contractui præscribentibus, ut docent Suar. *cit. L. 4. defens. fid. c. 16. n. 24* Delbene *c. 9. dub. 1. 33.* ac alij. Idémque dicendum existimamus (quidquid non pauci contradicant) de statuto frumentum, equos &c. è regione evehi vetante. Quod tamen Sperelli *decis. 13. à n. 16.* benè limitat, atque non ligari Clericum, si revera non ob publicam utilitatem statutum esset conditum, sed potiùs quarundam peculiarium personarum, aut certi generis hominum, ut isti tantò faciliùs res suas vendere possent, dum alijs id est prohibitum. Aut si extrahendi invehendive facultas à Magistratu laico facilè concedatur; cùm ex hoc, ut ait, colligatur, cessare communem necessitatem. Aut si pro usu proprio evehere aliquid vellent. Quòd si leges civiles aliquem actum irritum redderent, idque in pœnam hujusmodi actum ponentium, illâ non ligarentur Clerici, ut cum communi tradunt Navarr. *consil. 43. de constitut. n. 5. edit. 2.* Suar. *l. c. n. 23.* Delbene *l. c. n. 34.* quia lex Civilis, ut mox dicetur, non ligat Clericum quoad vim coactivam & pœnam impositam: talis autem irritatio fit per vim coactivam legis & per modum pœnæ imponitur.

262. Consequens est 2. quòd peccent Clerici, si dictas leges non observent: & quidem graviter, si violatio afferat notabile damnum vel bono publico vel alicujus privati. Unde quando Bonacina *tr. de legib. disp. 1. q. 1. p. 6. n. 53.* Diana *p. 1. tr. 10. resol. 12.* Caspensis *tom. 1. tr. 31. de legib. disp. 4. sect. 2. n. 15.* Marta *de jurisd. p. 4. cas. 5.* aliique existimant, eos aut omnino non, aut non graviter peccare, intelligendi duntaxat sunt de casu, quo notabile illud damnum abest; aut quod non peccent vi ipsius legis civilis: neque enim dubium est, quòd agant contra jus naturæ, quod obligat ad cavendum damnum & reipublicæ & privatorum.

263. Diximus, Clericos dictis legibus civilibus teneri vi directiva. Teneri etiam vi coactiva seu punitiva, asserit communis Theologorum & Juristarum, si credimus Acatio Velasco, quem refert Moya *in appendice ad qq. select. tr. 5 q. 4. §. 2. n. 1.*

Sed ſi loquitur de vi coactiva ipſarum legum, quaſi ad eas obſervandas cogi Clerici à laico Magiſtratu, & puniri ob non ſervatas poſſint, apertè fallitur; neque enim ullum Theologum & forſan nec ullum Juriſtam Catholicum producere poterit, qui id aſſerat. Nam quoad hanc vim coactivam illos non ligari aſſertio certa eſt, in qua omnes DD. Catholici conveniunt, ut ait Suar. *cit. L. 4. c. 16. n. 19.* fusè eam demonſtrans, uti & Delbene *l. c. à n. 24.* ac Sperelli Doctiſſimus Eugubij Epiſcopus *deciſ. 123. à n. 6.* Ratio patet: quia juxta dicta *n. 225. & ſeqq.* certum eſt Catholicis, Clericos eſſe exemptos à foro ſeculari: igitur non poteſt Judex laicus exequi in eosdem pœnam lege ſtatutam aliámve transgreſſioni commenſuratam, nec cognoſcere de ejus delicto, cùm non ſit Judex eorum competens. Illud libenter admittimus, poſſe Clericos à ſuo judice Eccleſiaſtico ad hujusmodi leges obſervandas, vel ad querelam ſecularium vel proprio motu compelli, & ob tranſgreſſionem puniri. Et hoc ſenſu dici poteſt, eos etiam vi coactiva teneri ad ſervandas leges Civiles. Ratio eſt: quia hæc transgreſſio eſt delictum contrarium bono communi, exigítque bonum commune, ut puniatur: puniri ergo poteſt ac debet per aliquam poteſtatem; non per civilem, ergo per Eccleſiaſticam. Non tamen tenentur Prælati Eccleſiaſtici Clerico transgreſſori imponere pœnam lege civili ſtatutam, ut notant Covarr. *pract. qq. c. 33. in fin.* Saldezo *in pract. crim. c. 66.* Suar. *L. 3. c. 34. n. 18.* cum communi DD. quia lex quoad illam partem, quâ pœnam ſtatuit pertinet ad vim coactivam, quam non habet in Clericos. Neque judices Eccleſiaſtici tenentur judicare ſecundum leges Civiles, ſed ſecundum Canones, & ubi iſti deſunt, poſſunt arbitrariam imponere. Quin dicunt nonnulli Juriſtæ, teſte Suar. *cit. n. 18.* non poſſe tunc judicem Eccleſiaſticum ſubdito infligere pœnam juris civilis, ne videatur eum judicare more laicorum, & judicio laico contra *c. 2. de judic.* Sed neque hoc neque ullo alio canone hujusmodi prohibitio habetur, ſi eam pœnam corporalem excipias, quam Eccleſia non ſolet infligere.

264. Ex dictis deducit, & fusè probat Sperelli *deciſ. 124. per tot.* non poſſe à laicis Clerico prohibita arma ferenti vel venanti ea auferri. Ubi *n. 18.* aſſertionem Covarruviæ *cit. c. 33.* nullam eſſe dicentis legem Divinam vel humanam, quæ id prohibeat, ait eſſe effatum tanto viro indignum, Regi per hoc placere voluiſſe: cuncta potiùs jura Divina & humana clamare, Clericos ab omni laicorum ſuperioritate eſſe exemptos, nec invitis quidquam auferri citra incurſum excommunicationis poſſe. Addens *n. 19.* contrariam ſententiam eſſe falſam & prorſus improbabilem, quam DD. ovium more unus poſt alium euntes re non diſcuſsâ admiſerint. An verò conſuetudo per laicos ea auferendi vigens in Gallijs, de qua Rebuff. *ad leg. armorum v. 1. ff. de V. S.* non revocata ſit per Bullam Cænæ judicandum SS. Pontifici relinquunt Vaſq. *diſp. 167. c. ult. n. 32.* Salas *diſp. 14. de leg. ſect. 9. n. 108.* Salzedo *in pract. canon. c. 55.* & Palao *tr. 3. diſp. 1. pun. 24. §. 6. n. 9.* Indidem deducit cum plurimis Delbene *c. 5. dub. 4.* & *c. 10. dub. 35. ſect. 2. & 3.* non poſſe à laico Magiſtratu, niſi per judicem Eccleſiaſticum, cogi Clericos ad ſolvenda ea, quæ eidem debent, nec judicari ratione officij ab ipſo commiſſi, nec puniri etiam in bonis temporalibus, ſi in ipſum delinquant, v. g. jurisdictionem laicam aliáve regalia uſurpando. à quibus tamen aliiſque, quas inferunt, ſequelis conſultò hîc abſtrahimus, nec litem, quæ inter DD. nonnulla de quibusdam earum eſt, noſtram facimus.

265. Sed & de vi directiva, quâ Clericos ad leges civiles ſervandas obligari diximus, nonnulla quæſtio eſt, unde videlicet illa proveniat, an directè immediatè ex ipſa lege ſeculari, an verò ſolùm ex voluntate Pontificum aut lege naturali, dictante, membra Reipublicæ membris cohærere, & communium legum vinculo ac civili ſocietate ejusdem incolumitati conſulere debere. Solùm vi legis naturalis, & canonum leges illas civiles recipientium ac etiam quoad Clericos approbantium eosdem obligari cum plurimis aſſerunt Suar. *cit. c. 34. à n. 12.* Vaſq. *1. 2. tom. 2. diſp. 167. c. 4. n. 29.* & Sperelli *deciſ. 12. & 13.* & *123.* ubi id fuſiſſimè probat. Potiſſima ratio eſt; quia juxta jura *n. 225 226.* & *228.* allegata laicis nulla in Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas poteſtas & jurisdictio conceſſa eſt: foret autem conceſſa eáque magna, ſi Clericos ſuis legibus obligare poſſint, cùm hæc poteſtas obligandi vel maximè ad jurisdictionem pertineat. Accedit, quòd ſi laici Principes ſuis legibus obligare poſſent, poſſent eosdem ob transgreſſionem etiam punire, quod nullus concedet, ut ait Suar. *l. c. n. 12.* poteſtas enim præcipiendi & obligandi eſt inefficax ſine coactiva, & idcirco utraque eſt vel re ipſa una ac eadem vel inſeparabiliter connexa. Videturque impoſſibile, ut ait Vaſq. *l. c.* aliquem eſſe ſubditum alteri, eique parere debere jure obedientiæ, & nihilominus non poſſe ab eo propter transgreſſionem puniri. Hinc Palao *l. c. n. 6.* pugnans pro legum civilium vi directa obligandi Clericos malè allegat illud Roman. *13. n. 1. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* nam præterquam quòd hinc ſolùm ſequitur, Clericos alicui poteſtati debere eſſe ſubjectos, non verò quòd ſeculari, ut diximus *n. 223* inferendum inde pariter foret, quòd etiam vis coactiva his legibus quoad Clericos ineſſet, cùm omnis anima ſublimiori poteſtati ita ſubjecta ſit, ut ab ea cogi ad præcepta & leges poſſit, ac cogi poſſe debeat: vim autem coactivam in Clericos nullam jurisdictioni ſeculari ineſſe certum eſſe ait ipſe Palao *l. c. n. 7.* Verùm non vacat ulteriùs immorari. Nam ſemel admiſſo, uti neceſſariò admitti debet, quòd Clerici teneantur ſervare leges Civiles, nec tamen judicari & puniri ob eas violatas à ſeculari poteſtate poſſint, parùm ad praxin refert, quo jure eosdem obligari dicamus.

§. VII.

Utrùm Clericus Vaſallus in cauſa Feudali teneatur reſpondere coram Domino Feudi.

SUMMARIUM.

266. Variæ DD. opiniones proponuntur.
267. Traditur ex SS. Canonibus & communiſſima DD. Eccleſiam & Clericos in cauſa Feudi ſecularis ad forum ſeculare trahi poſſe.
268. Reÿcitur opinio aſſerens, Clericos ſolùm obligari Conſuetudinibus Feudalibus, non item Conſtitutionibus.
269. Item altera, tradens, in cauſa Feudali coram Laico reſpondere debere ſolùm tunc, quando judicio petitorio contenditur.
270. In cauſa tam Petitorÿ quàm Poſſeſſorÿ Clerici coram Feudi domino ſeculari, reſpondere tenentur, ſi lis eſt inter duos Vaſallos, & dubium non eſt de Feudo: coram Paribus Curiæ, quando lis eſt inter dominum Feudi & Vaſallum, & hic non negat, rem eſſe feudalem.
271. Si agitur non de Feudo, ſed de reparatione damni aut injuriæ domino Feudi facienda, conveniendus eſt Vaſallus Clericus coram judice Eccleſiaſtico.
272. Nec puniri poteſt corporaliter à ſeculari Feudi domino, vel de ejus crimine cognoſci.
273. Actione perſonali, tametſi circa rem feudalem agatur, Clericus Vaſallus ſolùm coram Judice Eccleſiaſtico conveniendus eſt.
274. Clericus Vaſallus ſpoliatus reſtituendus eſt per Eccleſiaſticum judicem juxta non paucos. Probabiliter reſtitui poteſt etiam per Feudi dominum, ſi ſpoliator eſt Vaſallus.
275. Si Clericus Vaſallus rem negat eſſe feudalem, adeundus contra ipſum eſt Judex Eccleſiaſticus.
276. Uti etiam, ſi dominus Feudi vel Pares Curiæ ſint ſuſpecti.
277. Solvuntur oppoſita.

266. Negant nonnulli, intérque hos Barbat. *in c. cæterùm 5. de judic.* & Jacobin. de S. Georg. *tr. de feud. v. Dicti Vaſalli n. 3.* ubi cùm multa argumenta pro ſententia negante attuliſſet, ſubjungit, in ſecreto juris poſſe teneri quòd opinio affirmans non ſit bona in judicando; tutum tamen non eſſe ab ea tanquam communi recedere. Diſtinguit Curt. Jun. apud Schrader. *tr. de feud. p. 1. q. 2. n. 5.* aſſerens conſuetudines feudorum vim quidem ſuam ad Clericos & Eccleſias extendere, non tamen conſtitutiones Imperiales, quæ feudorum libris inſertæ ſunt.

267. Verùm dicendum cum comuniſſima DD. Eccleſiam & Clericos in cauſâ feudali ad forum ſeculare trahi poſſe, ita ut in hac cauſa coram domino feudi, coram quo juramentum fidelitatis præſtiterunt, etiamſi is ſit laicus, conveniri poſſint ac debeant. Ita enim juxta communem Interpp. expoſitionem decidi-tur *c. ex tranſmiſſa. 6. & c. verum 7. de foro comp.* Ratio eſt: quia ſub hac conditione à jure approbata, feuda conceduntur, & in his, quæ Clericus vel Eccleſia tenet à Principe in feudum, fungitur vice privati, & ipſi ſubijcitur, ac ejus vaſallus dicitur. Et quia ex dominio directo feudi neceſſariò oritur jus cognoſcendi cauſas ipſius, & feudatarius accipiendo feudum, conſtituit ſe in

ijs,

ijs, quæ ſunt feudi, ſubditum domini, conſequens eſt, quòd ab ipſo judicari poſſit, & Eccleſia feudum à ſeculari recognoſcens, pariter agnoſcat ejusdem jurisdictionem. Hinc, ut cum Bald. afflict. Capyc. Curt. Jun. & Car. de Graſſis loquitur Pignatelli *tom. 5. conſult. 21. n. 3.* licèt Imperator juret Eccleſiæ Romanæ fidelitatem, ſi tamen ipſa teneret ab eo feudum, foret ipſius vaſalla, & teneretur ad ea, ad quæ alij.

268. Neque hîc admittendum eſt illud Curtij Jun. diſcrimen inter conſuetudines & conſtitutiones feudales. Nam, præterquam quòd Canones nullum diſcrimen faciant, conſtitutiones Imperiales naturam feudi quodammodo informant, ut ait Schrader. *l. c.* atque ejus origini ſunt annexæ, & Clerici feuda recipientes non tam Principum conſtitutionibus, quam ſuo pacto tacitè ac ipſo facto, dum feudum accipiunt, ſe ſe obligant ad ea, quæ feudo inſunt ſive ex conſuetudine ſive ex conſtitutionibus Principum, cùm ſemper ea, quæ de natura contractûs ſunt, tacitè acta atque conventa præſumantur. *L. cùm quid 3. ff. ſi. cert. pet.*

269. Pariter non eſt recipiendum, quod aiunt cum Gloſſ. *in c. ex parte. 15. de for. comp.* & *in c. cæterùm. 5. de judic.* Hoſt. *n. fin.* & Bald. *n. 1. & 2.* Laudenſ. ac alij, Clericos in cauſa feudali coram laico reſpondere debere, ſi agatur judicio petitorio; ſecùs ſi poſſeſſorio, & in hoc adeundum eſſe ordinarium judicem. Nam, ut communis DD. tradit apud Curt. Jun. *p. 7. de feud. n. 23.* & Fachin. *L. 7. contr. c. 100. n.* 1. cauſa poſſeſſori feudalis æque, ac petitorij, terminanda eſt coram domino feudi. vel Paribus Curiæ, ſi poſſeſſorium adminiculatur petitorio, velut ſi ago remedio retinendæ aut recuperandæ, vel ſi peto alterum privari jure, quia occupavit rem à me poſſeſſam. Hinc enim paratur magnum commodum judicio proprietatis §. *4. v. comodum Inſt. de interdict.* & *L. ſicut 8. §. 3. ff. ſi ſervit. vind.* Neque obeſt text. *cit. c.* 15. ubi non obſtante, quòd reus cauſam poſſeſſorij feudalis à domino feudi decidendam eſſe replicâſſet, juſſi ſunt delegati SS. Pontificis in cauſa procedere. Nam ut ibi notant Panor. *n. 14.* Curt. Jun. *l. c.* Fachin. *l. c.* Duaren. *c. 20. de feud. n. 7.* Emm. Gonzalez *in cit. c. 5. de judic. n. 7.* ibi erat ſpecialis caſus, quia vidua fuit iniquè ſpoliata poſſeſſione, contendebátque cum potenti adverſario, & ſic *ſpoliatorem ſeu detentorem rei coram judice Eccleſiaſtico poterat convenire, cujus intereſt viduas defenſare*, ut *cit. c.* 15. dicitur. Illud admittendum eſt, quod ait idem Bald. *in L. 3. C. ſi à non compet. jud.* quem cum Innoc. Curt. Jun. ac alijs ſequitur Menoch. *remed. 3. retin. poſſ. n. 422.* Pignatelli *l. c. n. 17.* adeundum eſſe non dominum feudi, ſed ordinarium judicem, ſi ratione poſſeſſionis vaſallus ageret ad injuriam, vel ad pœnam, vel ad intereſſe ſimpliciter, vel ſi ob poſſeſſionem, quia ſpoliatus eſt, ageret criminaliter: quia tunc non vertitur quæſtio feudi.

270. Igitur quoad Clericum vaſallum procedendum eſt juxta conſuetudines & conſtitutiones feudales, & conveniri is pariter, ut laicus, debet vel coram domino feudi laico, ſi feudum eſt laicum, vel coram Paribus Curiæ, vel coram arbitris. Coram domino feudi, ſi quæſtio ſit inter duos vaſallos, & non trahatur in dubium, utrùm res ſit feudalis, ſed ſolùm controvertatur, quis eorum ſit potior in feudo. Coram Paribus Curiæ, ſi quæſtio ſit inter dominum & vaſallum, & hic non neget rem eſſe feudalem, ſed ſolùm ſuper dominio utili alióve jure feudali litigetur. Coram arbitris, ſi dominus feudi pares Curiæ non habet, vel iſti ſint ſuſpecti, aut in cauſa controverſa teſtes eſſe debeant: cùm tunc eligantur arbitri. Si tamen dominus feudi pares curiæ non habeat litigandum eſſe coram ordinario, nec arbitros eligendos, contendunt Panor. *in cit. c. 5. de judic n. 14.* & Aretin. *n. 28.* aſſerens, ita communiter tenere DD. Pignateli *l. c. n. 13.* ac alij: quia, ut aiunt, quando modus à lege inductus ſervari non poteſt, debet res & jurisdictio redire ad naturam ſuam, præcipuè cùm jurisdictio feudalis, tanquam ſuperinducta & præjudicans jurisdictioni ordinariæ, eſt reſtringenda. Addunt text. *tit. 16. L. 2. feud. per pares curiæ, ſicut lex Corradi dicit, dirimatur* (contentio) ſi tamen pares habeat: ergo ſi pares non habet, quæſtio remittitur ad diſpoſitionem juris communis, vi cujus adeundus eſt Judex rei ordinarius.

271. Hanc tamen deciſionem de adeundo à Clericis domino feudi laico tanquam judice competente in cauſa feudali, variè limitant DD. Primò ſi agitur non de feudo, ſed ſolùm de reparatione injuriæ aut damni domino feudi facienda, ſolùm coram proprio judice Eccleſiaſtico Clericus conveniendus eſt, juxta Farin. *L. 1. prax. crim. tit. 1. q. 8. n. 22.* Villalob. *com. opin. v. Clericus n. 70.* Pignatelli *l. c. n. 6.* ac alios.

272. Secundò, ſi Clericus feudatarius deliquit contra fidelitatem, non poterit à domino feudi laico puniri corporaliter: quamvis ſi delictum meretur privationem, feudo privari poſſit. Communis DD. quam allegat & ſequitur Bonac. *diſp. 10. de legib. q. 2. p. 1. §. 4. n. 4.* & *ad Bull. Cœn. c. 15. q. 16. ſect. 1. pun. 6. n. 6. arg. c. 7. de for. comp. c. 5. de judic.* & *Clem. paſtoralis de ſent. & rejud.* Quin non tantùm perſonalis diſtrictio laico prohibita eſt in Clericum delinquentem, quia conditio & ſtatus perſonæ Eccleſiaſticæ, cujus jura anteriora ſunt & potiora jure feudi hîc præponderare debet. Innoc. & Butr. *in cit. c. 5.* Panor. *in c. nimis de jureiur.* Marta. *de jurisd. caſ. 82. n. 12.* ac alij apud ipſum: ſed inſuper, ut cum Imol. Innoc. ac plurimis alijs volunt Fagn. *in cit. c. 5. de judic. à n. 29.* Pignatelli *l. c. n. 18.* Duard. *in Bull. Cœn. L. 2. can. 15. q. 11. n. 273.* Eraſm. Cockier *de jurisd. tom. 2. p. 3. q. ult. à n. 1.* ſi contra Clericum Vaſallum agatur criminaliter, vel civiliter ad amiſſionem Feudi propter crimen, de hoc cognoſcere nequit dominus Feudi, ſed remittenda eſt cognitio ad ipſius Prælatum: tametſi Feudum ſit paternum: eò quòd de crimine Clericorum nec directè nec indirectè cognoſcere queat laicus. Solent tamen Imperatores & Reges in Clericos vaſallos, & miniſtros ac conſiliarios inquirere, eósque pecuniarijs pœnis, depoſitione ab officio, & feudi privatione punire. Quam conſuetudinem defendunt Borell. *de poteſtate. reg. c. 71. n. 34.* Anguian. *de legib. L. 2. controv. 21. n. 34.* Cenedo *in collect. jur. can. p. 1. collect. 37. n. 16.* Eſcobar. *tr. de raticin. c. 7. n. 7.* Cevallos *tr. de cognit. per viam violent. p. 2. q. 65. n. 14.* Bobadilla *in polit. tom. 1. L. 2. c. 18. n. 99.* Aufrer. *in Clem. Paſtoralis de offic. ordin. reg. 1. fallent. 27. & 28.* Chaſſaneus *in conſuet. Burg. §. Des Juſtices.* Suar. *L. 4. defenſ. fidei c. 34. n. 26.* dum ait: *videtur autem* (hæc conſuetudo) *in hoc maximè fundari, quòd tunc* (clerici) *non conſiderantur, niſi ſub reſpectu merè civili, & maximè, quia ſub ea conditione & pacto ad ea miniſteria & officia regia acceptantur: quod pactum nec contra exemptionem Eccleſiaſticam, nec contra decentiam Eccleſiaſtici ſtatûs, aut bonos mores eſſe videtur. Et ita eſt communi uſu receptum & approbatum.* Nec diſſentit Laym. *L. 4. Theol. mor. tr. 9. c. 5. n. 3. & in c. 7. de foro comp. n. 4. & 5.* Pariter Bellar. *c. 35. contra Barclaium* defendit factum Imp. Caroli V. Hermannum Colonienſem Archiepiſcopum ad ſuum tribunal evocantis, dum ait, illum fuiſſe vocatum ut Principem Imperij. Quòd ſi conceſſum ſit feudum Eccleſiæ, uti in Romano Imperio conceſſum eſt Archiepiſcopatibus, Epiſcopatibus, Abbatijs, &c. & non immediatè ipſi Clerico ut perſonæ ſingulari ac privatæ, per hujus delictum illo non privatur Eccleſia, ſed tantùm perſona. Unde ad ſucceſſorem tranſit feudum. *tit. 40. L. 2. feud.* quia delictum perſonæ non redundat in Eccleſiæ detrimentum. *c. 76. de R. J. in 6. can. 3. 16. q. 6.*

273. Tertiò. Juxta Innocent. *in cit. c. 5. de judic. n. 2.* & Hoſtienſ. *n. 10.* ac alios agendum eſt coram ordinario Clerici, ac per conſequens coram Eccleſiaſtico judice, & non coram domino feudi, ſi intet vaſallos, vel dominum & vaſallum actio eſt perſonalis, quæ non eſt ſuper jure feudali, licèt circa rem feudalem agatur; puta pigneratitia, depoſiti, aliáve ſimili.

274. Quartò. Si Clericus vaſallus ſpoliatus eſt, non agnoſcit dominum feudi, ut tradit Innoc. *l. c.* Hoſt. *l. c. n. 4. & 5.* Joan. Andr. *in cit. c. 5. n. 3.* Sed ſpoliator per judicem Eccleſiaſticum cogendus eſt reſtituere: quia hujusmodi violentus ſpoliator eſt ſacrilegus, quod crimen eſt Eccleſiaſticum. *can. 57. 16. q. 1.* & *c. conqueſtus. 16. de for. comp.* Addunt, hoc procedere, tametſi dubium ſit de ſpoliatione. Verùm cùm ſacrilegium ſit crimen mixti fori, ut infrà dicetur, adiri contra laicum poterit etiam Judex ſecularis ordinarius. Neque apparet, cur non & feudi dominus, tametſi jurisdictionem ordinariam non habeat, ſi ſpoliator pariter eſt vaſallus: cùm ut modò dictum eſt *n. 269.* ſit Judex in poſſeſſorio judicio feudi, ſi hoc adminiculatur proprietati: niſi ſpoliator vaſallus neget, rem, quâ vaſallum alterum ſpoliavit, eſſe feudalem, ut mox dicetur.

275. Quintò adeundus eſt Clerici, ſi reus eſt, Judex ordinarius Eccleſiaſticus, ſi dicit rem non eſſe feudalem, ſed allodialem. Felin. Dec. Bald. Angel. ac alij apud Menoch. *l. c.* à n. 425. Ratio patet: quia aliàs judicaret in propria cauſa contra *L. un. C. ne quis in ſua cauſ.* Ac idcirco nec pares curiæ in tali caſu judices eſſe poſſunt: quia qui negat dominum, negat & pares curiæ *arg. L. qui jurisdictionem ff. de jurisd.* unde cùm cauſa tunc deſinat eſſe feudalis, terminanda erit, tanquam præjudicialis

cialis coram ordinario. *c. tuam de ord. cognit.* qui si rem feudalem esse cognoverit, causam remittet ad dominum. Eadem est ratio de casu, quo quæstio est inter vasallum & non vasallum: quia tunc dominus non cognoscet, ne sit Judex in causa propria, sed ordinarius vasalli, si hic sit reus, *cit. c. 5. de judic.* & *c. 6.* ac *7. de for. comp. tit. 43. feud. 2.*

276. Sextò denique adeundus erit ordinarius Ecclesiasticus contra Clericum reum, si dominus vel pares curiæ ex rationabili causa eidem sint suspecti, nec adsint alij pares curiæ, qui in locum ipsorum substituantur. Aut si pares curiæ in eadem causa debeant esse testes. *tit. 16 feud. 2.* & *ibi. Feudista.* Aut si vasallus à domino justitiam consequi non potest. *cit. c. 5.* v. *quamdiu parati fuerunt.*, & notant *ibi* Glossa, Panor. Aretin. Innoc. Hinc sive is malitiosè sive ex negligentia differat procedere, aliámve injustitiam cognoscendo aut judicando committat, ordinarius adiri poterit. *c. ex transmissa 6. c. licet 10. c. ex tenore 11. de foro comp.* quia jurisdictionem à se excutit, qui eam denegat exhibere, ut ait Bald. *in cit. c. 5. n. 2.*

277. Assertioni sic limitatæ non obstant ea, quæ *l. c.* opponit Jacobinus: sunt enim duntaxat textus juris, quibus universim dicitur, Clericos à foro seculari exemptos esse: cum quo stat, quòd in aliquo casu causàque particulari consentiente Ecclesiâ judicium laicorum subire teneantur, si videlicet specialis ratio id exigit, aut ita ferat pactum inter Ecclesiam & secularem potestatem initum, uti fit in susceptione feudi. Sic bona Ecclesiastica quamvis à jurisdictione & onere quocunque seculari per se sint exempta, si tamen Clericis vel Ecclesiæ dantur ex conditione, ut sub priori foro maneant, & oneribus civilibus prioribus subjecta maneant, eisdem subjecta manebunt: quia servare pactum est de jure naturæ, neque pactis sic initis contradicit jus Canonicum, imò potiùs confirmat *c. verum 4. de condition. oppos.* ubi id notant. Panor. aliique Interpp. Joan. Andr. & Hostiens. *in c. verum de for. comp.* Felin. *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ de Constit.* Ancharan. *consil. 223.* ac passim alij. Huc quoque referri potest id, quod mox dicetur *n. 282.*

§. VIII.

An Clerici coram judice laico conveniri possint actione reali.

SUMMARIUM.

278. Variæ opiniones DD. proponuntur.
279. Spectato Jure Clerici neque actione reali coram judice laico conveniri possunt.
280. Solvuntur opposita.
281. Consuetudine multorum locorum contrarium practicatur.
282. Conveniri coram judice seculari actione reali possunt, si bona concessa sunt eâ conditione, ut salva ipsi maneret sua jurisdictio.

278. Clericum actione personali coram judice laico conveniri non posse, non tantùm certum est inter DD. Catholicos, sed convenit etiam inter Heterodoxos, ut apparet ex ijs, quæ tradunt Bocerus *de jurisd. c. 3. n. 33.* Ummius *disp. 4. ad Process. judic. th. 6. n. 32.* ac alij. Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 22. n. 12. 17. 28.* & *c. 31. n. 2.* & *5.* At si agitur super bonis temporalibus, conveniri eum posse actione reali, qualis est Rei vindicatio, Confessoria, Negatoria, Publiciana, Serviana &c. præter Heterodoxos contendunt etiam Catholici quidam DD. Negant cum communissima Theologorum ac Canonistarum Tiraq. *de retract. lignag. §.* 22. Gloss. *1. n. 81.* Covarr. *pract. qq. c. 31. n. 5. v. 2.* Suar. *L. 4. defens. fidei c. 14. n. 11.* Scaccia *de judic. L. 1. c. 11. n. 30.* Villalabos *in opin. comm. v. Clericus n. 70.* Farin. *L. 1. prax. crim. tit. 1. c. 8. n. 21.* Menoch. *remed. 3. retin. possess. n. 326.* Barbos. *L. 1. jur. Eccles. c. 39. §. 2. n. 107.* ac alij, quos ijdem & Mynsing. *cent. 1. observ. 22.* allegant. Observant insuper Covarr. Farin. & Scaccia, ac alij, eos, qui contrarium docent, ferè loqui non de jure, sed de consuetudine.

279. Et quidem, si dispositio SS. Canonum attendatur, certum esse existimant, & optimè, Illust. D. Schmid, & Prænob. D. de Bassis *semicent. 2. qq. forens. contr. 11. n. 2.* bona Ecclesiarum & Clericorum, tametsi patrimonialia sint, gaudere immunitate Ecclesiastica, ut neque in actionibus personalibus, neque in realibus, ad forum seculare trahi possint. Idque præter alios fusè demonstrant Alberic. *in auth. statuimus C. de Episc. & Cleric. n. 6.* Suar. *l. c. c. 14.* & 17. Ranbeck. *in Panoplia libert. Eccles. disp. 2. c. 3.* Barbos. *l. c. àn. 108.* Ratio est: quia *cit. auth. statuimus. c. si diligenti de foro comp. can. Continua, can. Inolita, can. Placuit 11. q. 1.* aliisque juribus absolutè traditur, Clericos ad forum seculare trahi non posse, nec distinguitur inter actionem realem & personalem. Ulterior autem ratio eos æquè quoad actionem realem, quàm personalem ab eo foro eximendi est I. quia in concursu fori ratione rei & ratione personæ, præfertur bonum personæ. *L. quod legatur 38. ff. de judic. L. à Divo Pio ff. de Re judic. L. fin. C. ubi in rem actio*, & res ac bona, quia sunt accessoria personæ *L. in pecudum ff. de usur.* sequuntur forum personæ possidentis. *L. 2. C. de Episc. & Cleric. c. de prudentia de Donat. inter vir. & uxor.* ac mutatâ conditione possessoris mutatur quoque status & forum rei. *L. un. C. de impon. lucrat. descript. §. Cæteri. L. Locatio 9. §. ult. ff. de Publican.* quæque religiosis adhærent, religiosa fiunt. *L. quæ religiosis ff. de D. V. & quod dignius est*, trahit ad se minùs dignum. *L. qua ratione 9. ff. de acquir. rer. domin. c. quod in dubijs 3. de Consecr. Eccles.* præsertim ubi de fori competentia agitur. *L. per minorem 54. ff. de judic.* & *c. quanto 3. eod.* II. Ipsa etiam bona Ecclesiastica à foro & jurisdictione seculari exempta sunt, nisi, ut diximus, dum transferrentur in Clericos, sibi jurisdictionem reservârit Magistratus secularis, ut post alios fusè demonstrant Suar. *L. 4. defens. fid. c. 14.* Delbene *de Immun. Eccles. c. 5. dub. 1. & 2.* Laym. *L. 4. Theol. Mor. tr. 9. c. 5. & 6.* Ranbek. *l. c. disp. 3. per tot.* III. Res & bona assumentis militiam secularem mutant statum & forum, *L. ult. C. de agent. in reb L. Magisteriæ 6. C. de jurisd. omn. judic.* multò igitur magis ea bona, quæ deveniunt ad Clericos & Ecclesiam, mutant jurisdictionem, quia transeunt in digniorem personam & ordinem, qui profitetur cœlestem militiam ac sortem Christi. *arg. L. Non distinguemus 32. §. 4. ff. de recept. arbitr.* IV. Tametsi agatur in rem, necesse tamen est citari Clericum, ad quem res pertinet, at Clericus non potest conveniri coram judice laico, cùm ab ejus jurisdictione sit exemptus.

280. Hinc non obstat, quod Gaill. *L. 1. observat. 37. n. 4.* aliique asserunt actione reali personam non esse obligatam. *§. Omnium Inst. de action.* & sententiam prædio dari. *L. qui alienæ §. fin. ff. de Negot. gest.* ac magis fundo quàm personæ adjudicari fines vel partes. *L. sed & loci §. si alter ff. Finium regund.* Nam etsi actori hanc actionem habenti non sit obligata persona adversarij, est tamen hæc obligata jurisdictioni Judicis, coram quo convenitur, fertúrque in ipsam sententia, & compellitur restituere fundum alteri per sententiam adjudicatum: quæ fieri nequeunt sine jurisdictione in ipsam personam exercita. At jurisdictioni Judicis laici non est obligata persona Clerici. Pariter non valet, quod asserunt, quemque sortiri forum in loco, ubi res sita est, *L. ult. C. ubi in rem actio. c. ult. de foro comp.* quia hinc neutiquam sequitur, quòd Clericus respondere teneatur coram judice laico illius territorij, in quo res sita est, sed tantùm quòd coram judice sacro illius territorij: nam aliàs sequeretur, quòd Clericus pariter conveniri actione personali posset coram laico judice loci, ubi contractus fuit initus, quia eadem jura dicunt, respondere debitorem debere coram judice loci contractûs. At juxta ipsos adversarios falsum est, posse actione personali conveniri Clericum coram laico. Æquè parùm obest *Auth. Clericus C. de Episc. & Cler.* ubi jubetur adiri laicus Judex contra Clericum, si *natura causæ, vel alia ratio faciat, ut negotium apud eum* (Episcopum) *decidi non possit.* Ultrò enim conceditur, adeundum esse laicum, si est causa feudi laici, aut in res ad Clericum translatas reservata fuit jurisdictio laicis, vel à Clerico venditore defendendus est emptor laicus &c. Plus si voluit Justinianus, lex illa tanquam contraria Immunitati Ecclesiasticæ invalida est.

281. Hactenus, quid juxta jus scriptum tenendum sit, diximus. Idem procedere etiam de consuetudine ait Suar. *cit. c. 14. n. 11.* asserens contrariam opinionem usu ipso satis improbari. Sed intelligendus est de consuetudine Hispanorum, cùm ibi neque actione reali coram laico judice Clerici pulsantur. Covarr. *cit. n. 5.* aliud observatur in Gallijs & multis locis Germaniæ, præcipuè in Camera Imperiali teste Gaillio *l. c.* & Mynsing. *cent. 1. observ. 22. n. 2.* & *cent. 4. observ. 95.* Et quanquam consuetudo contra immunitatem & libertatem Ecclesiasticam universim & in quavis causa & objecto non valeat, ut diximus suprà *n. 230.* hanc tamen neutiquam reprobamus, si approbata est à SS. Pon-

Pontificibus etiam ſolùm tacitè: uti contingit, ſi ſciunt eam dari, & reclamare valent, nec reclamant. An verò particulares hujusmodi conſuetudines, ut Canoniſtæ volunt, damnatæ fuerint per Bullam Urbani VIII. *cit. n. 230.* allegatam, & quot annis per Bullam Cœnæ reprobentur, non noſtrum, ſed ſummæ ſedis judicium eſto.

282. Illud non difficulter concedunt multi DD. ſi agatur de bonis regalibus, & Clericus actione reali ſuper ijsdem conveniendus ſit, conveniri poſſe coram judice ſeculari: eò quòd conceſſa videantur ſub conditione, ut controverſiæ ſuper ijsdem ortæ ſeculari judicio terminentur. Quod tamen an ritè præſumatur, meritò dubitari poteſt. Si tamen ſub ea conditione conceſſa ſint, libenter fatemur (quamvis refragantibus quibusdam) litigandum ſuper ijs eſſe ad tribunal profanum, uti colligitur ex *c. Verùm de Foro comp.* & tradunt ibi Joan. Andr. ac Hoſtienſ. Suar. *L. 4. Defenſ. Fid. c. 14. n. 13.* Gutierez *L. 1. Pract. qq. q. 10. n. 1.*

§. IX.

An Clericus ad judicem ſecularem trahi poſſit, ſi convenitur nomine laici.

SUMMARIUM.

283. Proponitur opinio negantium, tametſi lis cum laico defuncto cœpta jam fuerit.
284. Eligitur opinio affirmantium, caſu, quo Clericus fuerit ſucceſſor univerſalis.
285. Clericus venditor emptorem laicum coram judice laico defendere tenetur.
286. Maximè ideò, quia non in Clericum, ſed in emptorem laicum fertur ſententia.
287. Reſpondetur ad oppoſita
288. Si colonus Clerici vel inquilinus laicus conveniatur rei vindicatione, & Clericum dominum nominet, conveniri hic ſolùm poteſt coram judice Eccleſiaſtico.

283. Quæſtio eſt, an Clericus, ſi v. g. ſit hæres laici, & conveniatur à creditoribus defuncti, reſpondere teneatur coram judice laico. Supponunt DD. poſt Bartol. *in L. Hæres abſens. ff. de judic.* & Decium. Panor. Ant. Butr. *in c. quia de judic.* ac alios, quos allegant, & ſequuntur Covarr. *pract. qq. c. 8. n. 4.* ac Gaill. *L. 1. obſerv. 37. n. 10.* conveniri tantùm poſſe coram Eccleſiaſtico, ſi lis cum defuncto nondum cœpta fuit. Itaque controverſum duntaxat eſt, an idem dicendum ſit, ſi lis cum defuncto laico cœpta pendet. Aſſerunt poſt Panor. Imol. Felin. Rotam Roman. M. Anton. *L. 1. reſol. 49. n. 2.* Bonacin. *de Legib. diſp. 10. q. 2. pun. 1. §. 1. n. 25.* Duard. *in Bullam Cœnæ can. 15. n. 3.* Belletus *p. 1. Diſquit. Clerical. fol. 274. n. 6.* Squillante *de Privil. Cleric. c. 7. dub. 3. à n. 58.* ac alij, quos refert Delbene *c. 7. de Immun. Eccleſ. dub. 6. n. 6.* & Sperelli *Fori Eccleſ. deciſ. 7. n. 3.* ubi communem aſſerit, Clericum hæredem laici non teneri proſequi coram laico judice litem contra laicum cœptam & conteſtatam, ſed avocare eam poſſe, ac debere ad forum Eccleſiæ: eò quòd ſemper militet ratio ſuæ exemptionis à foro ſeculari, ac præventio judicis ſecularis ipſi nec tribuat, nec tribuere poſſit poteſtatem in Clericum.

284. Nos dicendum exiſtimamus, teneri Clericum litem cœptam proſequi coram judice laico. Ita ſentiunt Barthol. Socin. *L. 3. conſ. 91. v. Circa ultim.* ubi ait eſſe communem, Covarr. *l. c. n. 2.* Farin. *L. 1. prax. crim. tit. 1. q. 8. n. 46. ampliat. 17.* Coriolan. *in Bullam Cœnæ excomm. 16.* Reginald. *tom. 1. L. 9. c. 23. n. 352.* Scaccia *L. 1. de judic. cauſ. civ. & crim. c. 11. n. 23.* Carol. de Graſſis *de Effect. Cleric. effect. 1. n. 282.* ubi alios refert. Ratio eſt: quia hac ratione non tam Clericus convenitur, quàm defunctus, & ob cœptum & radicatum judicium coram uno legitimo judice cauſa illi eſt obnoxia, in quemcunque tranſeat. Neque mutatur ejus conditio mutatâ perſonâ hæredis, durátque repræſentatio auctoris, & defuncti, haud ſecùs, quàm ſi vivus ſupereſſet, & judicium cum eo continuaretur. *L. ſi quis. ff. de judic. L. cùm quædam puella. ff. de jurisd.* cùm hæreditas tranſeat cum ſuo onere. *L. æris alieni C. de Donat. ante nupt.* Unde corruit ratio pro contraria opinione allata: quia hîc non militat ratio exemptionis Clericalis, eo ipſo, quòd Clericus in tali caſu non tam in propria perſona, quàm laici defuncti, quem repræſentat, convenitur. Diximus autem, Clericum, ſi ſit hæres laici, proſequi debere litem coram judice laico, coram quo cœpta fuit contra defunctum. Quòd ſi conveniatur ſolùm ut particularis ſucceſſor laici, v. g. tanquam emptor, legatarius, donatarius, juxta Baldum, Panormitanum, Decium, Puteum, Capyvium, Moneta, aliósque complures, quos referunt & ſequuntur Alphonſ. de Eſcobar *c. 51. de Pontificia & Regia jurisdictione n. 2.* & Mendo *de Jure Academico L. 3. q. 3. n. 22.* conveniendus ſolùm eſt coram ſuo judice Eccleſiaſtico, tametſi coram laico judice lis cœpta jam fuerit contra anteceſſorem ſeu auctorem laicum.

285. Similis eſt illa controverſia, quâ quæritur, utrùm Clericus venditor laico emptori ita teneatur de evictione, ut eum coram laico judice defendere debeat. Hoc quoque affirmamus cum Panor. *in c. quoniam §. in alijs ut lite non conteſt. n. 28.* Ant. Butr. *ibid. §. quòd ſi ſuper.* Anchar. *in c. ea quæ de R. J. in 6. q. 17.* Corn. Dec. Bald. ac communi aliorum, quos ſequuntur Covarr. *cit. c. 8. n. 3.* Fachin. *L. 3. contr. t. 38.* Molin. *tr. 2. de Juſt. diſp. 380. n. 15.* Gaill. *L. 1. obſerv. 37. n. 7.* Petr. Barboſ. *in L. venditor. ff. de judic.* Oliva *de Foro Eccl. p. 3. q. 30. n. 8.* contra Gloſſ. *in. c. Nullus Clericum 11. q. 1.* Caſtr. Aretin. aliósque complures, quos referunt Fachin. *l. c.* Barboſa *L. jur. Eccleſ. c. 39. §. 2. n. 15.* ac ſequuntur Diana *p. 3. tr. 1. reſol. 25.* Ranbek *Panopl. libert. Eccl. diſp. 2. c. 2. controv. 2.* qui tenent, quòd Clericus poſſit, ac debeat vi immunitatis Eccleſiaſticæ trahere laicum actorem evincere volentem ad judicem Eccleſiaſticum. Ratio noſtræ aſſertionis eſt, quia juxta *L. 49. ff. de judic.* Venditor emptoris judicem ſequi debet. Neque obſtat, quod nonnemo hîc reſpondet, hoc eſſe effatum Ethnici nihil ſcientis de Clericorum privilegijs: ille enim pronuntiavit ſecundùm lumen & æquitatem naturalem, ac deinceps hæc ſententia per Imperatorem Chriſtianum vim accepit, cui quia Eccleſiaſtici ſuperiores & Prælati, cùm facilè poſſent, non contradicant, fatentur non violari immunitatem Eccleſiaſticam, nec privilegium fori declinatorium ad talem caſum extendi. Et erat ſanè ratio extenſionem non faciendi, ne videlicet præjudicium crearetur actori, habenti jus conveniendi emptorem apud judicem laicum: præſertim cùm hæc defenſio emptoris coram judice laico tam parùm dedeceat Clericum, quàm parùm dedecet intentare laico coram judice laico actionem.

286. Valida & hæc pro noſtra opinione ratio videtur, quòd in venditorem, qui ab emptore laudatus liti aſſiſtit, non fertur ſententia, ſed in emptorem; neque dignitas venditoris attenditur, ut inde judicium immutetur; ſicut non attenditur, quando ad defenſionem rei Clericus coram laico teſtimonium dicit. Non ergo Clericalis dignitas per tale judicium deſpicitur, & æquè parùm, aut etiam minùs quàm ſi ipſe Clericus agat contra laicum coram laico: cùm in tali caſu in Clericum ſententia ferri à laico poſſit, quæ tamen non fertur in cauſa evictionis.

287. Neque obſtat, quòd ex *c. ſi diligenti de For. comp. cit. can. Nullus 11. q. 1.* aliíſque Juribus objiciunt, Clericum non poſſe conveniri coram judice laico. Negamus enim ſuppoſitum, quòd in cauſa evictionis venditor propriè conveniatur, & reus ſit; duntaxat enim emptorem conventum, & reum defendit. Illud tamen inde ſequitur, & fatentur omnes, ſi Clericus ſit emptor rei alienæ, & rem ſuam repetat dominus, aut ſi ſit venditor, & emptor re evictâ contra ipſum agere velit de evictione, conveniri debere coram judice Eccleſiaſtico. Æquè parum obſtat, quod objicitur à paritate cum Fiſco, qui ad ſuum judicem cauſam avocare poteſt. Nam juxta communem DD. etiam Fiſcus cauſam evictionis agere debet coram emptoris judice. Ratio eſt: quia privilegia inducenda non ſunt abſque manifeſto textu Juris, aut ratione. At quòd Fiſcus non teneatur ſequi forum ſui emptoris, nullâ lege, vel ratione probatur: nam leges, quas afferunt adverſarij, nihil aliud decidunt, quàm cauſas fiſcales à Procuratore Cæſaris cognoſcendas eſſe. At cauſa evictionis, quando fiſcus eſt venditor, non eſt directè fiſcalis, quia eſt cauſa emptoris, cujus defenſionem venditor ſuſcipit.

288. Notandum tamen hîc eſt, aſſertionem noſtram non procedere, quando colonus Clerici, vel inquilinus, vel qui alio nomine poſſidet, rei vindicatione pulſatur, & Clericum tanquam dominum nominat juxta *c. ult. ut lite non conteſt. §. quòd ſi ſuper, & L. 2. C. ubi in rem actio.* Nam tunc Clericus ejus defenſionem ſuſcipiens poteſt ac debet cauſam ad ſuum forum avocare, uti benè tradunt Ant. Butr. *in cit. c. ult.* & Panor. *ibid. n. 10.* Ant. de Burgos. *ad c. ult. de Empt. & vend. n. 17.* aliíque. Eo enim caſu Clericus eſt neceſſarius defenſor ſuæ rei, tanquam dominus, & non tanquam procurator, judiciúmque in eum transfertur, colono ab inſtantia liberato. Unde novus adverſus eum

libellus offerendus est, ut cum Bart. *in L. 2. C. ubi in rem act.* advertit Panorm. *l. c. §. in alijs n. 28.* E contrario quia emptor rem emptam possidet suo nomine, & non alieno, ut colonus, inquilinus, commodatarius, precariò habens &c. idcirco judicium in ipsum dirigitur: neque emptor laudato suo auctore absolvitur ab instantia, nec adversus venditorem novus libellus offertur. Quæ causa est, quòd etiamsi agatur coram judice laico, & venditor sit Clericus, non tamen iste dici poterit litigare coram judice laico, sed tantummodo defensionem emptoris suscipere, sicut procurator, qui ex eo capite, quòd alium defendit, alieni fori non efficitur. Ex quo consequens est, gratis aliquos dicere, si lis contestata cum emptore iam fuerit, debere venditorem litigare coram judice emptoris; secùs, si contestata nondum sit. Si tamen Clericus venditor ultrò susciperet in se judicium, & suo nomine causam prosequi vellet malè & invalidè ageret, & Judex secularis eum admittere non debet, ut cum communi & recepta DD. observant Barbos. *l. c. n. 144.* & *148.* ac Oliva *l. c. n. 11.* quia tunc ultrò se subijceret potestati seculari contra decisionem *cit. c. si diligenti* & *c. significâsti de For. comp.* Et in hoc sensu procedit sententia negans à Clerico posse defendi laicum emptorem in judicio seculari.

§. X.

An Judex laicus aliquando contra Clericos procedere possit.

SUMMARIUM.

289. Judex secularis jurisdictionem exercere potest in Clericum actualiter degradatum, ipsíque à Prælato Ecclesiastico traditum.

290. Item assassinum, quamvis non degradatum.

291. Potest capere Clericum & punire, qui dimisso habitu & tonsurâ crimina patrat, ob quæ privilegium Clericale amittitur.

292. Nec non Clericum rebellem, vel proditorem capere & occidere, si aliter justitia obtineri & periculum averti non potest. Nunquam tamen jus dicere sibi possunt laici adversus Clericos, si justitiam obtinere à potestate Ecclesiastica possunt.

293. Clericus in Minoribus, qui obtentis à Capitulo Cathedrali dimissorijs intra annum ordines non suscepit, judicari, præcipuè in criminalibus, à judice seculari potest.

294. Clericus, qui coram seculari judice sequestrum vel depositum accepit, cogi ab eo ad restitutionem non potest.

295. Nec puniri ab eodem ob falsum testimonium coram ipso depositum.

296. Absque licentia Prælati Ecclesiastici capi à judice laico Clericus potest, qui vult malum sibi aliísve inferre aut aliud delictum committere, quod absque captura impediri nequeat.

297. Idque verum est, non solùm quando certum est, delictum esse committendum; sed etiam, quando solùm præsumitur, & meritò timetur.

298. Capi Clericus à judice seculari potest, ut ad suum Prælatum statim deducatur, quoties deprehenditur in flagranti delicto, & de fuga sit suspectus.

299. Clericus debitor de fuga suspectus detineri à judice laico potest, si periculum sit in mora, ac bona habeat ultra congruam sustentationem, ac cum his aufugere paret.

300. Ut Clericus licitè capiatur à Laico judice, vel puniatur, non sufficit licentia Prælati Ecclesiastici solùm interpretativa: nec licentia Prælati SS. Pontifice inferioris. Nisi periculum sit in mora.

289. Non eò usque extendendum est privilegium Fori Clericis competens, ut nullo in casu jurisdictio in ipsos judici seculari competat. In nonnullis enim competere extra controversiam est. Nam, ut eos omittamus, quos enarravimus suprà *à n. 234. n. 267. n. 282. n. 284.* & *285.* tametsi Clerici privilegio fori gaudentes à judice laico etiam pro crimine gravissimo judicari & condemnari nequeant, ut patet ex *c. nullus Clericum 2. de For. comp.* & cum interpp. *ibi* tradunt Covarr. *pract. c. 32. n. 2* Clar. *L. 5. sent. §. fin. q. 36. n. 35. v. scias tamen*, Boss. *in Pract. crim. tit. de Foro comp. n. 127.* certum tamen est primò puniri ab eodem posse ab Ecclesiastico actualiter degradatos & ei traditos *c. at si 4. c. Cùm non ab homine 10. de Judic. c. ad abolendum de Hæret. c. Novimus de V. S. c. ad falsariorum de crim. fals. c. 2. de Pœn. in 6.* quandonam verò & quomodo actualis degradatio fieri debeat, non est hujus loci disquirere. Uti nec illud, an Judex secularis stare tunc debeat processu judicis Ecclesiastici.

290. Secundò Clericus assassinus, seu is, qui pecuniâ acceptâ vel promissâ aliquem Christianum occidit, vel occidere conatur, capi à seculari & puniri potest, etiam non præmissâ degradatione, uti communis Interpretum intelligit textum *c. 1. de Homicid. in 6.* asserunt tamen præter alios Menoch. *L. 2. de arbitrar. cas. 360. n. 41.* Gabrielus *L. 7. Com. opin. tit. de Malefic. concl. 1. n. 17.* & Covarr. *L. 2. var. c. 20. n. 10. v. sextò.* quamvis aliàs non parùm indulgens potestati seculari, ac propterea ab alijs passim reprehensus, requiri ad assassinatum ac perdendum propterea fori privilegium, ut quis operâ infidelis seu non baptizati ad occidendum usus fuerit. Alij præterea, & quidem communiter teste Claro *l. c. n. 31.* necessariam autumant sententiam criminis declaratoriam à judice sacro latam. De crimine nefando, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, idem asserit Marta *de Jurisd. p. 2. c. 16.* Sed fallitur: quia eadem Bulla Pij V. quam allegat, & alia ejusdem Pontificis requirit degradationem.

291. Tertiò Judex secularis capere ac punire potest Clericum, si habitu & tonsurâ dimissa crimina patret, in quæ statuta est privatio privilegij Clericalis, saltem præmissâ per iudicem Ecclesiasticum sententiâ criminis declaratoriâ. Covarr. *pract. c. 32. n. 2. v. secundò*, Clarus *cit. q. 36. n. 77.* Marta *de jurisd. p. 2. c. 36.* ac communis DD. per textum *c. Cùm non ab homine de judic.* modò servetur forma & ordo *cit. c.* præscriptus. An verò requiratur trina monitio prævia, controversum est. Trinam requiri asserimus cum Covarr. *l. c.* Joan. Andr. ac Ant. Butr *in c. Perpendimus de sent. Excomm.* Alexand. *L. 1. consil. 8.* Fachineo. *L. 9. controv. c. 28.* ac alijs: quia *c. in audientia 25.* & *c. contingit 45. de sent. Excom.* ac. *c. ult. de vit. & honest. Cleric.* apertè requiritur trina.

292. Quartò Princeps secularis Clericos conspirationi, rebellioni, ac proditioni se immiscentes, tanquam hostes, non solùm in conflictu, sed etiam post illum, si ratio justi belli id exposcat, occidere potest; multóque magis capere, & carceribus mandare, sive bellum sit offensivum sive defensivum. Idque potest eos etiam præveniendo, & quando conspiratio & rebellio nondum erupit aut effectum aliquem habuit, si quidem damnum vel privatum vel publicum aliter quàm hac ratione averti nequeat. Ratio est: quia hæc procedendi ratio est potiùs defensio naturali jure etiam privatis permissa, quàm punitio & vindicta; potéstque contra hostem Reipublicæ dicto modo procedi, tametsi non sit subditus: rebelles autem & proditores pro hostibus habentur. *L. Amissione §. qui deficiunt. ff. de Capit. diminut. L. Proditores. ff. de Re milit. L. Postliminium §. Transfugæ. ff. de Capt. & postlim. revers.* Quòd si res moram patiatur seu nullum sit in mora probabile periculum, poterunt in custodia detineri, donec certior fiat superior Ecclesiasticus, & ab eo exigatur, ut contra ipsos procedat ad condignam satisfactionem & vindictam. Quod si facere is nollet, ipse Princeps jus sibi dicere potest, ut notat Oliva *p. 3. Fori Eccles. q. 17. n. 121.* Ubi existimat, tametsi *c. si Judex laicus de sent. excom. in 6.* alijsque Juribus præcipiatur, ut Clerici à Magistratu seculari capti mox remittantur ad Ecclesiasticum, in dicto tamen casu remissionem non esse necessariò faciendam, sed posse eos captivos detineri, donec appareat, utrùm procedat Ecclesiasticus: eò quòd Princeps tunc non procedat jurisdictionaliter, sed jure belli, & protectivâ potestate, nec conveniat Principi coram Ecclesiastico judice litigare, & locum concedere multis dilationibus & appellationibus, quibus forsan effugere rei possent cum contemptu Regiæ potestatis & damno Reipublicæ. Non tamen quamdiu obtineri justitia potest à potestate Ecclesiastica contra Clericos, jus sibi ipsis dicere possunt laici, neque ob negligentiam judicis sacri inferioris causas illorum ad se trahere, quando absque moræ periculo Judex superior potest, ut cum communi DD. observat Farin. *cit. q. 8. n. 46.* & Covarr. *Pract. c. 35. n. 3.* Nec obstat *can. Filijs 31. 16. q. 7.* ubi Prælatis negligentibus dicitur implorandum auxilium Regis contra Clericos: quia solùm implorandum est ut protectoris & defensoris, qui curet causam decidi à superiore potestate Ecclesiastica, vel etiam in hujus defectum decidat. Pariter non obstat *Novell. 88.* & *Novell. 128. c. 11.* qnia Justinian, nihil statuere contra immunitatem & *c. qualiter 17. de judic.* potuit.

293. Quin-

293. Quintò Clericus in Minoribus, ſi à Capitulo Cathedrali ſede vacante reverendas ſeu dimiſſorias obtinuit ad ſuſcipiendos alibi Ordines, eósque intra annum vacationis non ſuſcepit, judicari præcipuè in criminalibus, poteſt à judice laico. Diaz. *in pract. crimin. c. 26. n. 2. v. advertendum* Thom. Valaſc. *allegat. 45. n. 19.* Suar. *de Cenſur. diſp. 31. ſect. 1. n. 20.* Sanch. *de Matrim. L. 7. diſp. 46. n. 18.* Garcias *de Benefic. p. 5. c. 7. n. 9.* per textum Tridentin. *ſeſſ. 7. c. 10. de Reform. ſic ordinati, ſi in minoribus Ordinibus conſtituti fuerint, nullo privilegio Clericali, præſertim in criminalibus gaudeant.* Quæ pœna per idem Concilium *ſeſſ. 23. c. 10. de Reform. v. pœnam quoque* extenditur ad eos, qui ſede vacante impetrant dimiſſorias *non à Capitulo, ſed ab alÿs quibusvis in jurisdictione Epiſcopi, ſede vacante ſuccedentibus.* Et quamvis Navarr. *conſil. 28. de Tempor. Ordin.* privationem privilegij non incurri ipſo jure, ſed neceſſariam eſſe ſententiam exiſtimet, eò quòd verbum *Gaudeat* denotat tempus futurum, ſicut quando dicitur *excommunicatur*, vel *bonis, honore ſpolietur*, quæ verba pœnam infligendam, non actu inflictam & contractam ſignificant, juxta Gloſſ. communiter receptam *in c. in pœnis 49. de R. J. in 6.* rectiùs tamen Sanchez *l. c. n. 19.* aſſerit, ſententiâ opus non eſſe, ſed privationem ipſo jure & facto & cum effectu incurri: cùm Trident. *ſeſſ. 23. c. 6.* pariter utatur verbo *non gaudeat* circa Clericos in Minoribus Beneficium non habentes, & habitum & tonſuram non deferentes &c. qui tamen juxta communem DD. non gaudeant privilegio fori, tametſi nulla ſententia vel condemnatoria, vel declaratoria præcedat. Cùm hoc privilegium ſit conditionatum, ſeu ſub conditione *ſi formam à Jure præſcriptam obſervent*: quâ conditione non impletâ ceſſat voluntas concedentis privilegium.

294. Sextò. Si Clericus coram judice ſeculari accepit ſequeſtrum vel depoſitum, cogi per eundem judicem ad reſtitutionem poteſt, juxta Bald. *in L. acceptam C. de uſur. n. 4.* Jaſon. *in L. ſi fidejuſſor §. fin. ff. qui ſatisdare cog.* Afflict. *deciſ. 24. n. 3.* Marant. *p. 4. de ordin. judic. diſtinct. 11. n. 26.* Surd. *conſil. 180. n. 11.* ac alios, quos refert Tiraq. *de Retract. Convent. gloſſa 7. n. 10.* Verùm meritò refragantur alij cùm hæc opinio, ut notat Oliva *l. c. q. 29. n. 15.* manifeſtè pugnet cum principijs & regulis Juris Canonici docentibus, Clericos eſſe exemptos à ſeculari jurisdictione, præcipuè quoad ſuam perſonam. Unde Judices ſeculares cogere ad aliquid Clericorum perſonas nequeunt, niſi in caſibus exceptis & ſuprà relatis, inter quos iſte non reperitur. Et idcirco fatetur Tiraq. licèt illa in Gallia ſervetur, de Jure tamen contrarium dicendum eſſe. Aſſeritque Marta *de jurisd. p. 4. caſu 104. n. 9.* Si illa ſententia (quatenus agit de coactione Clerici) obſervaretur, deſtructum iri omnes regulas jurisdictionis, tam per Jus Civile quàm per Canonicum diſpoſitas. Neque obſtat ſuſcepti officij ratio: quia nec propter illud cogi Clericus à laico poteſt, ut cum communi tenent Covarr. *c. 33. Practic. qq. n. 6.* Aufrer. *in Clement. 1. de Offic. Ordin. n. 2§.* Jul. Clarus *L. 5. ſent. §. fin. q. 36. n. 25.* ubi aſſerit, contrarium non poſſe jure defendi, licèt in Gallijs obſervetur.

295. Septimò Juxta Gloſſ. *in L. Nullum C. de Teſtib. v. Præſcriptionem*, Cynum & Baldum *ibid.* ac Marſil. *ad L. ult. ff. de jurisd. n. 152.* Clericus falſum teſtimonium dicens coram ſeculari judice puniri ab eodem poteſt: eò quòd *cit. L. Nullum* Zeno Imp. ſtatuerit, non licere cuiquam teſti allegare fori præſcriptionem, quò minùs à judice puniatur, apud quem falſum depoſuerit. Puniri non quidem pœnâ corporali poſſe, poſſe tamen mulctâ pecuniariâ, tradidêre Federic. Senenſ. *conſil. 93.* & Guiliel. de Benedict. *p. 1. repet. in c. Raynucius n. 434. v. Et Uxorem.* eò quòd perſona Clerici non ſit ſubjecta judici ſeculari, bene tamen res ipſius; quà de cauſa ſi Clericus temerè coram laico litigavit, in expenſas condemnari poteſt. Verùm contraria ſententia aſſerens, hujusmodi Clericum ne quidem in ære à judice ſeculari puniri poſſe, non tantùm verior eſt, ut putat Fachin. *L. 9. Controv. c. 27.* ſed abſolutè vera, tenetúrque exceptis prædictis DD. ab omnibus reliquis, quos longo ordine adducunt, & ſequuntur Covarr. *Practic. c. 18. n. 8.* Farin. *L. 1. Prax. crimin. tit. 1. c. 8. n. 26.* Decian. *tom. 1. Tract. crim. L. 4. c. 9. n. 22.* Clar. *L. c. q. 38. v. ſed hîc quæro:* cùm nullus Clericus diſtringi & condemnari debeat à judice ſeculari. *c. Nullus Clericum 2. & c. ſi diligenti 12. de For. comp. c. 1. de Cleric. Conjug in 6. Auth. ſtatuimus C. de Epiſc. & Cler.* ad *cit. L. Nullum* Reſpondetur, eam de alijs Fori præſcriptionem habentibus accipiendam eſſe, quia Clerici exempti ſunt à jurisdictione ſeculari tam jure Canonico quàm Civili: quod exemptionis privilegium non abſtulit nec auferre voluit aut potuit Zeno Imperator. Quod de rebus Clericorum aſſerebatur, nullo Jure probatur, ſed potiùs contrarium ex utroque Jure certum eſt. Accedit, quòd hîc delictum perſonæ ſpectari debet, quia Clericus etſi pecuniariâ ſolùm pœnâ mulctetur, infamiam tamen propter condemnationem & gravem pœnam, quam infligere non poteſt Judex ſecularis, cùm Clerici perſonam diſtringere & condemnare non valeat; incurreret, quod tamen fieret, ſi Clericum punire in bonis poſſet. Neque obeſt, quod de condemnatione in expenſas dicebatur: hæc enim neceſſariò conſequitur ipſum judicium, quod Clericus coram laico contra laicum ſuſcipit, quia ſine ea juſta ſententia ſæpè ferri non poteſt.

296. Octavò. Licèt Judex ſecularis Clericum capere nequeat, multóque minùs in carcerem detrudere, quin Sacrilegium & excommunicationem *can. ſi quis ſuadente 17. q. 4.* incurrat, ut tradunt omnes Catholici DD. & patet cùm ex juribus ſuprà allegatis, tum ex *c. ſi verò alicujus 3. de ſent. excomm.* & Bulla Cœnæ *Excomm. 11.* niſi licentiam vel mandatum habeat à Prælato Eccleſiaſtico *c. ut famæ de ſent. Excomm.* & *ibi* Gloſſ. *v. de mandato*, ac DD. ſive generale, quod volunt ſufficere Boſſ. Butr. Alciat. ac alij; ſive ſpeciale, quod requiri exiſtimat Marta *de jurisd. p. 4. caſu 42. n. 15.* cum Anchar. Aretin. Decio, ac alijs. Nihilominus absque dicta licentia capere Clericum poteſt, ſi vult malum ſibi vel proximo inferre, aliúdve delictum committere, quod abſque coërcitione & captura impediri nequeat. Panorm. *in cit. c. ut famæ n. 6.* & *in cit. c. 3. de ſent. Excomm.* Boſſius *in Pract. Crimin. tit. de Capturan. 39.* Diaz *in Pract. Crimin. c. 122.* Menoch. *de Arbitrar. caſu 180. n. 20.* Patet ratio: quia quilibet non tantùm ſe ſuáque defendere contra injurias & damna poteſt, ſed etiam proximum. Quod à fortiori procedit de Magiſtratibus, quibus cura incolumnitatis & pacis civium ex officio incumbit.

297. Et quidem procedit aſſertio non tantùm, quando certum eſt, delictum eſſe committendum aut damnum inferendum; ſed etiam, quando ſolùm præſumitur & meritò timetur. Exemplum dat Oliva *L. c. q. 22. n. 9.* ſi Clericus in platea noctu inveniatur cum armis horâ inſolitâ: poſſéque tunc capi, ut ſuo judici tradatur tenet cum Guttier. *Pract. qq. L. 1. q. 12. n. 5. & 7.* Jul. Claro *cit. q. 36. n. 26.* ac alijs: eò quòd tunc præſumatur velle aliquod crimen committere. Capi tamen nec hoc, nec priore caſu poteſt Clericus, ut à laico puniatur; ſed ſolùm, ut ad judicem Eccleſiaſticum remittatur, ut citt. DD. obſervant, & ex hactenus dictis notum ac certum eſt.

298. Quin capi Clericus à judice ſeculari poteſt, ut ad ſuum Prælatum ſtatim deducatur, quoties deprehenditur in flagranti delicto. Panor. *in cit. c. Ut famæ. n. 6.* Felin. *in cit. c. 3. de ſent. excomm. n. 2.* ubi dicit eſſe communem, Alciatus *in c. cùm non ab homine 10. de judic. n. 63. & 64.* ubi pariter communem eſſe teſtatur, Menoch. *cit. caſu 180. n. 23.* Jul. Clarus *L. c. q. 28. n. 6.* Farin. *cit. q. 8. n. 122.* Videtúrque hæc opinio conſuetudine & obſervantia totius orbis eſſe recepta, ut ait Oliva *cit. q. 22. n. 10.* quia Eccleſiaſticus Judex non procedit contra laicum ob captum Clericum, ſed hunc de ejus manu recipit. Refragatur tamen Marta *cit. caſu 42. n. 11.* cum Hoſtienſi, Decio, Aretino, ac alijs. Horúmque opinioni ſuffragari videtur text. *cit. c. ut famæ*, dum aſſerit, Clericos à laicis capi citra excommunicationis ſententiam poſſe: *dum tamen id de mandato faciant Prælatorum, quorum illi ſunt jurisdictioni ſubjecti:* Nec non *cit. c. ſi verò 3. de ſent. Excomm.* per verba: *ſi* (laicus Clericum) *in ſtupro vel adulterio, quod committit cum ea* (fœmina) *quæ ipſum* (laicum) *ita proximâ conſanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecerit, non erit à ſententia illius excommunicationis immunis.* Verùm, quia durum eſt in praxi à communi ſententia, præſertim per conſuetudinem roboratâ, diſcedere, idcirco eâ retentâ reſponderi ad *cit. c. ut famæ* poteſt, ibi ſermonem non eſſe de Clericis in flagranti crimine deprehenſis, ſed ſolùm de ijs, qui delictum jam patrârunt, & deferri vel accuſari apud competentem judicem poſſunt. Addi poſſet, licentiam tacitam Prælatorum Eccleſiæ ſemper adeſſe quoad Clericum in flagranti deprehenſum, ne fugâ ſibi conſulat & delictum impunè ferat. Textus *cit. c. 3.* non videtur loqui de Magiſtratu & officiali publico, ſed ſolùm de privatis vindictam propriâ auctoritate quærentibus. Addendum tamen hîc eſt, nec à Magiſtratu laico Clericum capi poſſe in flagranti crimine deprehenſum, niſi de fuga ſuſpectum. Dec.

in cit. c. Cùm non ab homine n. 12. Farin. *l. c. n.* 117. Menoch. *l. c. n. 22.* & hoc teſte Panorm. & cæteri Interpp. quia tunc ceſſat ratio capturæ, utpote quæ laicis ſolùm permiſſa eſt in defectum Eccleſiaſtici, & quando ejus judicium effugiturus eſſet delinquens, niſi à laico detineretur.

299. Nonò detineri poteſt Clericus debitor fugiens aut de fuga ſuſpectus, ut volunt Innocent. *in cit. c. 3. de ſent. Excomm.* Panor. *in cit. c. cùm non ab homine n.* 17. & *in cit. c. ut famæ n. 6.* Gutierez *Pract. qq. L.* 1. *q. 82. n. 2.* ubi communem eſſe affirmat, Farin. *l. c. n. 119.* cum Felin. Boſſ. Aretin. Bald. ac alijs *arg. L. ait prætor. §. ſi debitorem. ff. quæ in fraudem credit.* dummodo, ut addunt, ſiſtatur Epiſcopo, quàm primùm fieri poteſt; nec detineatur, ſi cautionem idoneam offerat, vel adſit copia judicis Eccleſiaſtici, ac re ipſa ſubſit periculum damni creditoribus per fugam naſcituri. Verùm hæc opinio difficilis eſt ex eo, quòd Clericus pro debito civili non poteſt incarcerari etiam à ſuo Epiſcopo, ut cum Germin. Franc. Lap. Panorm. Alciat. ac communi aliorum aſſerunt Gomez *tom. 2. var. Reſolut. c. 13. tit. de fidejuſſor. n. 18.* Gutierez *de Juram. Confirm. p.* 1. *c.* 17. *n. 4.* Covarr. *L. 2. var. c. 1. n. 9.* Menoch. *L. 1. de Arbitr. q. 88. n. 8.* Farin. *L. 1. Prax. Crimin. tit. 4. q. 27. à n. 65.* per text. *c. ſi Clericos de ſent. Excomm.* Habet inſuper Clericus debitor beneficium competentiæ, ita ut ultra id, quod commodè & ſalva ſuſtentatione poteſt, cogi nequeat. *c. Odoardus de Solution.* & *ibi* Interpretes. Hinc fruſtra, ac conſequenter malè ac illicitè, detineretur Clericus debitor; quia etſi judici Eccleſiaſtico, ut fieri debet, ſiſteretur, nec iſte tamen eum incarcerare poſſet, ſed dimittere teneretur, ut diſcurrit Oliva *cit. q. 22. n. 29.* ubi ait, ſe nunquam vidiſſe practicari aut audiviſſe, Clericum fugientem pro debito civili per creditorem vel judicem ſecularem fuiſſe detentum. Addit Andr. Siculus *in cit. c. cùm non ab homine*, omnes DD. errare, dum pro illa opinione allegant *cit. L. ait prætor §. ſi debitorem*, quòd illo §. non dicatur, licitum eſſe capere perſonam, ſed quòd fugienti poſſit auferri pecunia, quam ſecum portat. Et reverâ *cit.* §. plus non dicitur. Reſponderi tamen pro communi opinione poteſt, tametſi Clericus ob debita civilia etiam à judice Eccleſiaſtico incarcerari non poſſit, habeátque beneficium Competentiæ, detineri nihilominus in abſentia judicis Eccleſiaſtici poſſe, ſi nolit præſtare cautionem de ſolvendo, quod ſalva ſuſtentatione poteſt, bonáque habere videatur ultra ſuſtentationem, ac cum illis aufugere paret. Cùm enim in hoc caſu cogi à ſuo judice ad ſolvendum poſſit, non apparet, cur non queat detineri vel à judice ſeculari, vel ab ipſo Creditore, ſi cum ipſo fugiente ſpes ſolutionis obtinendæ abitura eſſet: neque enim mens Eccleſiæ eſſe videtur, ut ille cum damno creditorum fruatur privilegio Clericali, & delictum impunè ferat, quod committit cum re alijs debitâ ſe ſubducendo.

300. Duo ex unanimi DD. ſententia hîc addenda ſunt. Primum eſt, in prædictis caſibus non ſufficere licentiam judicis Eccleſiaſtici ſolùm interpretativam, qualis v. g. foret, ut ait Delbene *c. 5. de Immun. Eccleſ. dubit. 1. n. 15.* Si Princeps ſecularis longo temporis ſpacio ſibi uſurpâſſet jurisdictionem in perſonas Eccleſiaſticas, tametſi probabiliter præſumeret, id ad aures SS. Pontificis perveniſſe, & non fuiſſe reprehenſum, ac propterea SS. Pontificem id tacitè approbare, *cùm multa per patientiam tolerentur, quæ ſi deducta fuerint in judicium, exigente juſtitiâ non debeant tolerari*, ut dicitur *c. cùm jam dudum* 18. *de præbend.* Alterum eſt, adhoc, ut procedere adversùs Clericos poſſint laici, non ſufficere licentiam Prælati SS. Pontifice inferioris, v. g. Epiſcopi, ut conſtat ex Bulla Cœnæ *can. 19.* & docent cum communi Gloſſ. *in c. Decernimus de judic.* & ibid. Ripa *n. 34.* Jul. Clarus *cit. §. fin. q. 41. n. 5. & 7.* Tamen intelligendum eſt de caſu, quo periculum non eſt in mora. An verò Clerici reconveniri coram judice laico poſſint, & an prorogare in ſe jurisdictionem eidem valeant, infrà decidetur, quando de Foro Reconventionis & Prorogationis agemus.

§. XI.

In quo Eccleſiæ Foro ſinguli Clerici conveniendi ſint.

SUMMARIUM.

301. SS. Pontifex Jure Divino à jurisdictione ſeculari exemptus eſt.

302. Nulli etiam Eccleſiaſticæ Poteſtati eſt ſubjectus.

303. Nec quidem Concilio Generali: quibusdam caſibus exceptis.

304. Ipſi tamen omnes Eccleſiaſticæ perſonæ ſubjectæ ſunt, vel mediatè vel immediatè.

305. Epiſcopi ſubjecti quidem ſunt Archiepiſcopis: non tamen quoad Confirmationem, cauſas criminales graviores, aliásque arduas.

306. Clerici jure ordinario ſubjecti ſunt Epiſcopo, in cujus Diœceſi ſunt.

307. Regulares non exempti & Prælato Ordinis & Epiſcopo Diœceſis ſunt ſubjecti: non tamen Legi Diœceſana.

308. Regulares etiam exempti tenentur obſervare interdicta ab Epiſcopo lata. Et obſervare Feſta Diœceſana.

309. In non paucis alÿs caſibus jurisdictionem in ipſos exercet Ordinarius.

310. Quidam tamen Regulares ſpeciali privilegio etiam in exceptis quibusdam caſibus eidem non ſunt ſubjecti.

301. Poſtquam hactenus declaravimus, quâ ratione Clerici à foro ſeculari exempti ſint, explicandum reſtat, coram quo judice ſacro cujúsque Ordinis ac gradûs Clerici conveniri debeant, cùm notum ſit, uti tribunalia & fora ſecularium Magiſtratuum varia ſunt, unúmque ſuperius altero, ita quoque diverſa eſſe Prælatorum, quos Spiritus Sanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo, ut S. Paulus dicebat *act. 20.* De SS. Pontifice, totius Eccleſiæ ac omnium Fidelium Capite certum eſt, quòd ſit nulli judicio & jurisdictioni ſeculari, etiam Imperatorum ac Regum ſubjectus, quidquid Hæretici ſummæ ſedis oſores reclament. Et quidem exemptum eſſe ab hac jurisdictione Jure non tantùm humano, ſed Divino quoque, tradunt omnes Catholici DD. nemine, de quo nobis conſtet, refragante. Teſtimonia & rationes irrefragabiles congerunt Cajetanus *tom.* 1. *Opuſcul. tr. 1. de poteſtate Papæ c. 27. & in 22. q. 67. art.* 1. & *ibid.* Bannes, Bellarm. *L. 2. de SS. Pontifice c. 26.* Valentia *3. p. diſp. 5. q. 11. pun. 1.* Driedo *de Libertate Chriſtiana c. 9. & 15.* Suar. *L. 4. Defens. Fidei contra Jacobum 1. Angliæ Regem c. 4. & 5.* Ita ut huic ſuæ exemptionis renuntiare & ſeculari poteſtati ſe ſubijcere ne quidem poſſit, tametſi velit, ut præter alios oſtendit Suar. *l. c. c. 7.* ubi *c. 6.* & *L. 3. c. 24. uſque ad 30. incluſ.* doctiſſimè æquè ac fuſiſſimè diſſolvit ea, quæ ex S. Scriptura, SS. Patribus, Concilijs, facto Regum Judæorum, & Chriſtianorum, aliſque undecunque accerſitis rationibus contra hanc Catholicorum doctrinam objecerat Rex ille, aliíque Heterodoxi objiciunt.

302. Sed neque ulli poteſtati Eccleſiaſticæ ſubjectus eſt. Tametſi enim daremus, quod non pauci hodie Critici apud Cabaſſutium *in Notitia Eccleſiaſtica mihi fol. 80.* & Moreri *in Dictionario Hiſtorico V. Marcellin. §. Telle eſt l' Hiſtoire*, commentitium eſſe Concilium illud Sinveſſanum 300. Epiſcoporum, ubi Marcellino SS. Pontifici ſuam thurificationem Idolis factam deteſtanti acclamatum ab univerſis Patribus dicitur *Prima ſedes à nemine judicatur. Tu Reus, tu Judex, ex ore tuo juſtificaberis & ex ore tuo condemnaberis.* Tametſi, inquam, daretur, hæc omnia fabuloſa eſſe, adſunt tamen alia, eáque indubitatæ fidei teſtimonia, quæ hanc veritatem comprobant. Ut enim alia omittamus, quæ Suar. *cit. L. 4. c. 4. n. 4.* Emin. Card. Sfondrati ſub nomine Eugenij Lombardi *L. 2. Regalis Sacerdotÿ §. 6.* ac alij producunt, in Concilio Romano ſub Silveſtro celebrato *can. 20.* dicitur: *Nemo judicabit Primam ſedem, quoniam omnes ſedes à prima ſede juſtitiam deſiderant temperari, neque ab Auguſto, neque ab omni Clero, neque à populo Judex judicabitur.* Eadem habentur in V. Synodo Romana ſub Symmacho. Eadem in VIII. Synodo Generali, quæ fuit Conſtantinopolitana IV. *can. 21.* Unde cùm tempore Leonis III. ſeditio contra ipſum Romæ orta eſſet, & Carolus Mag. ad eam ſedandam illuc veniſſet, & in Baſilica S. Petri adſtante populo & Clero omnium Epiſcoporum, qui eò ex tota Italia & Francia convenerant, ſententias & vota de vita & moribus Pontificis rogaret, ab omnibus una voce reſponſum eſt, *ſedem Apoſtolicam omnium Eccleſiarum Caput, à nemine (Laico præſertim) judicari debere.* Quo audito Carolus quæſtionem omiſit. Ita refert Platina in vita Leonis, & habetur pariter tom. III. Conciliorum. Et certè ſi Papa Chriſti Vicarius eſt, ineptum videtur, ut qui omnium Judex eſt, ab ullo judicetur, uti ait Ummius *diſp. 4. ad Proceſſ. judic. Theſ. 7. n. 34.* Vir quidem, ut videtur, Acatholicus, at præter morem

aliorum

aliorum Heterodoxorum modestus. At absque Controversia, nisi quam malè movent Hæretici, Pontifex Romanus est Christi Vicarius.

303. Quòd si conveniri coram aliquo tribunali humano posset, conveniendus foret coram Concilio Generali. At huic subjectus non est, quia eodem superior, uti præter alios fusè demonstrat Eugenius Lombardus *L. c. tot. libro 2.* Docent tamen I. communiter Theologi, ut ait Jul. Clarus *L. 5. sent. §. fin. q. 35. n. 2.* accusari coram Concilio Generali & judicari ab eodem posse, si ut privata persona labatur in hæresin, patétque ex VIII. Synodo Generali *art. 7. can. Audivimus 24. q. 1. can. si Papa dist. 40. can. Novatianus 7. q. 1. can. Didicimus* & *can. Achatius 24. q. 1. can. Oves 2. q. 7.* II. Si dubius est Pontifex, quia videlicet in Schismate creatus est, nec constat ex pluribus electis, quis eorum sit legitimus, judicium est penes Concilium Generale, uti decisum est in Concilio Constantiensi *Sess. 4. & 5.* Idémque dicendum est III. Si Pontifex intrusus sit aut invalidè electus. Quandonam verò electio SS. Pontificis sit invalida, nostrum non est hîc decidere. IV. Si Pontifex aut legibus injustè aut vi Ecclesiæ disciplinam, jura &c. evertere niteretur, aut aliorum bona & jura injustè invaderet, & rogatus ac monitus non desisteret, omni ratione ac armis etiam & bello compesci posset: cùm id exigat defensio naturali Jure permissa. Card. Turrecremata *L. 2. c. 100.* Bellarm. *de Concil. auctorit. L. 2. c. ult. ad 2. argum.* Eugen. Lombardus *cit. L. 2. §. 14. n. 4.* V. Si causa aliqua, præsertim Fidei, tam gravis esset, ut sine Concilio Universali decidi non posset, v. g. quia spes non esset, decisionem in aliqua controversia à solo Pontifice factam (quamvis ea etiam absque Concilio infallibilis) receptum non iri, teneretur Concilium adhibere, ut ex SS. PP. probat Lombardus *l. c. n. 5.* VI. Si in materia, præsertim Fidei, solus Pontifex contra omnes Concilij Patres sentiret, teneretur illorum votis accedere, & si contra omnes definiret, definitio, tanquam temeraria, nec debito examine & inquisitione veritatis nixa, doctrinæ Concilij cederet, uti volunt Panorm. *p. 2. Consil. q. 1.* Card. Monilianus *de Conciliis Oecum. c. 33.* Lombard. *l. c. n. 6.* multis tamen ac meritò refragantibus. Quamvis autem non teneatur majoris partis sententiam amplecti, ut benè monet magnus Theologus Melchior Canus *L. 5. de Locis* Theolog. *c. 5. §. Verùm scrupulus hic existit*, imò juxta complures DD. nec omnium: nunquam tamen Romanus Episcopus contra Patres Concilij verè sentientes dixit, ut idem Canus ait.

304. Quemadmodum verò SS. Pontifex manens Pontifex nec ipsis Concilijs Generalibus subjectus est, & suprema potestas spiritualis à solo Deo, non ab homine poterit judicari, ut dicitur *Extravag. unam Sanctam de Major. & obed. inter com.* ita ipsi omnes alij Clerici & Ecclesiasticæ personæ vel mediatè vel immediatè subjecti sunt. Immediatè quidem Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi. *can. ult. dist. 22.* An solus Pontifex, & non vocatis alijs Cardinalibus, eos punire & deponere possit dubium est. Posse concludit Clarus *cit. q. 35. n. 11.* Negat Decian. *Tract. Crimin. L. 4. c. 15. n. 4.* cum alijs, quos allegat. Si jus scriptum spectetur, certum est, non esse necessariò adhibendos Cardinales, tum quòd nullo canone id cautum est, tum quòd non sunt Judices & Collegæ SS. Pontificis, sed Consiliarij. De consuetudine, de qua cit. DD. loquuntur, certum pariter est, eam vigere, etiam quoad causas longè minores. Sed quòd SS. Pontificem obliget, & sequenda sit, nec ratione aliqua, nec jure probatur. Et si quod Ecclesiasticum extaret (nam Divinum vel Naturale vel positivum omnino gratis fingeretur) eidem ipse derogare posset.

305. Episcopos subjectos esse Metropolitæ seu Archiepiscopo, cujus sunt Suffraganei, receptum est inter DD. patétque ex *can. quorundam dist. 34.* Ubi tamen dicitur, cum toto Concilio Metropolitano judicandos. Hodie juxta Trident. *sess. 13. c. 18. de Reform.* & *sess. 24. c. 5. de Reform.* causæ ipsorum criminales graviores non nisi coram SS. Pontifice cognoscuntur & terminantur: quemadmodum etiam aliæ causæ arduæ & graviores ad summam sedem deferendæ sunt, & Confirmatio, quæ olim à Metropolitanis concedebatur, hodie non nisi ab eodem Pontifice datur, cui & juramentum obedientiæ & fidelitatis præstant, quod illis olim præstabant. Habet tamen Archiepiscopus etiamnum jurisdictionem in Episcopos, ut ijs præcipere possit, quæ ad ipsorum officium spectant, atque ad executionem compellere, etiam per censuras. *c. quia cognovimus 10. q. 3. c. Pastoralis princ. de Offic. Ordin. c. solicitudinem de Appellat. c. 1. §. ult. de Offic. Ordin. in 6. c. Venerabilis de sent. Excomm.* Gloss. *in c. De ys 13. dist. 12. v. Adstringat.* Laym. *in c. Romana 1. de supplend. neglig. Prælat. in 6. n. 1.* Wagnereck. *in c Romana 1. de Offic. Ordin. in 6.* cum communi DD. Hinc I. eos vocare potest ad consecrationem alterius Suffraganei. II. Injungere, ut servari faciant, quod servatur in Metropolitana. *c. Dilectus 30. de Simonia.* Rectè tamen hîc monet Marc. Anton. Genuens. *c. 70. n. 21.* solùm injungere posse, ut servent ea, quæ de Jure servanda, v. g. ut subditi caveant à labe Simoniaca, de qua *cit. c. 30.* sermo est: neque enim mens erat Pontificis, cogere Episcopos ad ea omnia servanda, quæ vel peculiari statuto vel consuetudine servantur in Ecclesia Metropolitana. III. Convocare singulis saltem triennijs ad Synodum Provincialem. Trident. *sess. 24. c. 2. de Reform.* IV. Curare, ut in suis Ecclesiis resideant, & super eorum absentia inquirere. Trident. *sess. 23. c. 1. de Refor.* V. Compellere, ut justitiam administrent. Panorm. *in c. si quis contra Clericum de Foro comp. n. 40.* Quaranta *V. Archiepiscopi auctoritas n. 90. v. 14.* Marc. Anton. Genuens. *l. c. n. 3.* VI. Compellere ad habendam quot annis Synodum. *c. sicut de Accusat.* constituendum Oeconomum, *can. in nova 16. q. 7. can. cùm simus 9. q. 3.* & Archipresbyterum ruralem *c. fin. de Offic. Archipresbyt.* ac erigendum Seminarium, Trident. *sess. 23. c. 18. de Refor.* De quibus præter alios fusè Aug. Barbos. *L. 1. Juris Eccles. c. 7.*

306. Clerici Episcopo inferiores in sua quisque Diœcesi forum Episcopi habent. *c. si quis Clericus 1. & c. cùm contingat 13. de Foro comp.* ac DD. *ibi:* Nisi sint sub alio Prælato proprium territorium ab Episcopo exemptum & jurisdictionem quasi Episcopalem habente. *cit. c. cùm contingat* & *c. cùm Episcopus 7. de Offic. Ordin. in 6.* aut speciali privilegio sint exempti, aut alius quispiam, v. g. Capitulum Cathedrale, Decanus, vel Archidiaconus, jurisdictionem in ipsos contra Episcopum præscripserit: posse enim hoc fieri apertè sumitur ex *c. Irrefragabili 13. de Offic. judic. Ordin.* docéntque *ibi* Panorm. *n. 1.* & *in c. Pastoralis eod.* ac alij. Quamvis nec consuetudo, nec præscriptio efficere possit, ut omne jus corrigendi adimatur Episcopo, quin se immiscere possit & supplere negligentiam eorum, qui jurisdictionem præscripserunt: nam talis consuetudo esset irrationabilis, quia perniciosa Ecclesiis; imò contra institutionem Officij Episcopalis, quod se ad totam Diœcesin seu omnes Diœcesanos extendit. Habet enim Ordinariam & Generalem in sua Diœcesi jurisdictionem, ita ut post confirmationem per literas authenticas acceptam, licèt non consecratus, aut nondum Sacerdos, exercere omnia possit, quæ ad jurisdictionem pertinent, uti sunt judicare, punire, censuras ferre, ab ijsdem absolvere, jurisdictionem in interno & externo foro delegare, gratias & privilegia concedere, dispensare in votis, juramentis, legibus, in quibus de jure vel consuetudine id permissum est Ordinarijs, à Vasallis juramentum exigere, Beneficia Ecclesiastica conferre, investire, præsentatos instituere, electos confirmare &c. *c. 1. & 2. de Translat. Episc. c. transmissum 15 de Elect.* & *ibi* Glossa magna communiter recepta *v. Talibus*, Innocent. *ibid.* Sanchez *L. 7. Moral. c. 32. n. 67.* Suar. *L. 4. de Legib. c. 4. n. 9.* ubi cum S. Thoma *in 4. dist. 40. q. un. art. 4. quæstiunc. 2.* & Panorm. *in c. Accedentibus de Excessib. Prælat. n. 4.* Addit, quòd etiam nondum consecratus aut nondum Sacerdos, concedere possit Indulgentias, cùm tamen ista concessio videatur actus maximè spiritualis inter omnes actus jurisdictionales.

307. Circa Regulares distinguendum est inter Exemptos, & non exemptos. Isti duplex Forum habent, seu duos Superiores, Ordinis sui Prælatum & Episcopum: hoc tamen discrimine, quòd Prælato Ordinis obedire tenentur ratione voti obedientiæ, in ijs videlicet, quæ ad Regulares observationes & disciplinam Monasterij pertinent. Ac idcirco in his magis est obediendum Prælato, quàm Episcopo, juxta doctrinam S. Thomæ *in 2. dist. 44. in fin. in expos. literæ ad 3.* Innoc. *in 2 c. quanto 7. de Offic. Judic. Ordin. n. 2.* & Panorm. *n. 5.* & explicant *Silvester V. Obedientia q. 9.* Sanchez *L. 6.* Moral. *c. 1. n. 12.* Neque in his immiscere se debet Episcopus; nisi constet de negligentia, absentia, vel injuria Prælati. *c. Ad aures 5. de Tempor. Ord.* Episcopo verò Regulares subsunt, non ratione voti, sed ut alij Clerici, ratione jurisdictionis legalis, vi cujus parendum est mandatis, citationi, visitationi, correctioni &c. Unde in ijs, quæ ad Ecclesiasticam disciplinam attinent, & quoad punitionem criminum graviorum, præsertim quæ depositionem merentur, propriè ac directè eosdem subjectos habet: cùm etiam isti Prælati non exempti in his ipsi subsint, uti advertunt Silvester *L. c. q. 10. dicto 2.* Panorm. *in c. si quis contra de Foro comp. n. 51.* Sanchez *l. c.*

ac alij. Legi tamen Diœceſanæ Regulares etiam non exempti non ſubſunt. *c. Dilectus de Offic. Judic. Ordin.* Quæ exemptio à Lege Diœceſana potiſſimùm in eo conſiſtit, quòd ex reditibus ſuæ Eccleſiæ incorporatis non tenentur, uti alij Beneficiati Diœceſis, Cathedraticum, ſubſidium Charitativum, aliáque hujusmodi Epiſcopo ſolvere. Tenentur tamen Monaſteria ratione viſitationis ad procurationes ſolvere *c. Sopitæ 15.* & *c. Venerabili 24. de Cenſib.* Quartam item Canonicam, ſeu funeralium, ſicubi ſ in uſu eſt. Trident. *ſeſſ. 25. c. 13. de Reform.* Et quamvis Epiſcopus, quando Monaſteria vel per ſe, vel per alios viſitat, de ſtatu Regularium, & regulari obſervantia diligenter inquirere debeat, & quæ ſeu in ſpiritualibus ſeu temporalibus corrigenda videntur, reformare: delinquentes tamen per Prælatum regularem juxta regulam puniri æquius eſt. *arg. c. ult. de ſtatu Monach.* Imò Alviſet *de Privileg. Regular. ſect. 3. §. 4. n. 2.* ne quidem puniri ab Epiſcopo poſſe exiſtimat cum Chaſſaing *tr. 1. c. 4. propoſ. 7.* ex doctrina Lapi, & Cardin. *in Clement. Archiepiſcopo 2. de Privileg.* aſſerens ita cenſuiſſe & declarâſſe S. Congreg. Cardin. Trident. Illud certum eſt, quòd in cauſis majoribus & criminalibus, præſertim quæ depoſitionem poſtulant, cognitio judicialis potiùs ad Epiſcopum, quàm ad Prælatum Regularem, ſpectet. Gloſſ. *in c. quando v. ſi Prælati de Foro compet.* Navarr. *L. 2. conſil. 6. de Foro comp. edit. 2.*

308. Regulares Exempti, quales ſunt ordinum Mendicantium, ac complurium aliorum, tametſi foro & jurisdictioni Epiſcoporum per ſe ſubjecti non ſint (idcirco enim Exempti dicuntur) ſtatuit tamen S. Synodus Tridentina *ſeſſ. 25. c. 12. de Regular.* ut *Cenſuræ & Interdicta, nedum à ſede Apoſtolica emanata, ſed etiam ab Ordinarijs promulgata, mandante Epiſcopo à Regularibus in eorum Eccleſiis publicentur atque ſerventur. Dies etiam feſti, quos in diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus ſerventur.* Idémque dicendum de Feſtis Parochiæ ac votis publicis civitatum, ſecundùm Navarr. Sanch. Portell. ac alios apud Alviſet *l. c. c. 9. n. 1.* Non tamen recipiendum videtur, quod addit, cùm in præfato decreto Tridentini nullæ ſint appoſitæ non obſtantiæ, ac aliàs non teneantur Regulares recipere mandata Epiſcoporum, ideò eos non teneri obſervare ab illis conſtituta, ſi abſit periculum ſcandali; ſed ſolùm, ſi ex eorum neglectu ſcandalum naſceretur, aut quando ex legitima conſuetudine fuerunt ab antiquo recepta, & ſub obligatione peccati mortalis. Non, inquam, hoc recipiendum eſt: tametſi enim S. Synodus non addiderit clauſulam *non obſtantibus privilegijs &c.* conſtat nihilominus ex citatis verbis de ejusdem voluntate: neque opus eſt illâ derogativâ privilegiorum, quando de Regularibus fit expreſſa mentio, & ipſi explicitè in aliquo decreto comprehenduntur; aliud eſſet, ſi decretum mentionem eorum expreſſam non faceret, tunc enim ſub univerſalibus terminis ſine illâ derogatoria non comprehenderentur.

309. Poſſunt præterea Epiſcopi contra Regulares exemptos in certis caſibus in Jure expreſſis, ſaltem ut ſedis Apoſtolicæ delegati procedere, quos paucis referendos putavimus, omiſſis quibusdam, qui aut incerti ſunt, aut cum ijs, quos afferemus coincidunt. I. Regularis extra Monaſterium ſeu Conventualem domum, aut reſidentiam degens, ab Ordinario loci, tanquam ſedis Apoſtolicæ delegato viſitari, corrigi, ac puniri poteſt. Trident *ſeſſ. 6. c. 3. de Reform.* & *ſeſſ. 7. c. 14. de Refor.* Bull. *Suſcepti Regiminis* Clem. VIII. Exiſtimat verò Sanchez *L. 7. de Matrim. diſp. 33. n. 23.* Epiſcopos non poſſe cenſuras ferre in Regulares exemptos, niſi hoc eis ſpecialiter conceſſum ſit: ſdque ob privilegia Mendicantium, ne à quovis Ordinario loci excommunicari, ſuſpendi, ac interdici poſſint. *arg. c. 1. de Privil. in 6.* II. Si Religioſus ſine licentia ſui Superioris à ſuo Conventu recedat, etiam prætextu accedendi ad ſuos Superiores, niſi ab ijs vocatus ſit, ab Ordinario loci, tanquam deſertor Inſtituti puniendus eſt. Trident. *ſeſſ. 23. c. 4. de Reform.* Excipi tamen debet: niſi ex juſta & gravi cauſa ad Superiorem Prælatum ſe conferat, v. g. quia ab immediato Prælato injuſtè gravatur, ut benè obſervant Navarr. *Comentar. 2. de Regular. n. 61.* & Rodriq. *tom. 1. Regular. q. 30. art. 3.* III. Contra Regulares, qui ſtudiorum cauſa ad Univerſitates mittuntur, & in Conventibus non habitant, Ordinarius procedere poteſt. Trident. *cit. ſeſſ. 25. c. 4. de Reform.* Quin ſi extra Monaſterium ad quævis ſtudia ſe conferant absque Prælati licentia, & conſenſu majoris partis Conventûs, ipſo facto excommunicationis ſententiam incurrunt *c. 2. Ne Clerici vel Monachi in 6.* De quo uberiùs Sanchez *tom. 2. Moral. L. 7. c. 8. n. 72.* IV. Si Regularis exemptus in Monaſterio degens, extra clauſtrum deliquerit, ita ut populo ſcandalo ſit, poteſt Epiſcopus tempus præfigere ejus Prælato Regulari, intra quod reus ſeverè puniatur, & de punitione Epiſcopus certior fiat. Sin id intermittit Prælatus Ordinis, à Superiore ſuo officio privandus eſt, & Regularis, qui deliquit, ab Epiſcopo puniendus. Trident. *ſeſſ. 25. c. 14. de Regular.* De quo fusè Auguſt. Barboſa *p. 3. de Offic. Epiſc. alleg. 105. n. 19. & 20.* V. In civilibus cauſis mercedum & miſerabilium perſonarum Regulares, etiam exempti, ſi extra Monaſterium ſeu Conventum Regularem degant, coram loci Ordinario, tanquam ſedis Apoſtolicæ delegato, conveniri, & ad ſolvendum juſtitia exigente compelli poſſunt. Trident. *ſeſſ. 7. c. 15. de Reform.* VI. In cauſa Hæreſis, aut ſimilibus criminibus, ad tribunal Sacræ Inquiſitionis pertinentibus, Regulares exempti ſubſunt jurisdictioni Epiſcoporum tanquam delegatorum ſedis Apoſtolicæ, ſi in ijs locis Inquiſitores non ſint. *c. ad abolendam 9. in fine de Hæreticis.* Bulla Urbani VIII. quæ incipit *cùm ſicut accepimus.* VII. Si Regularis alterius Parochiæ Sponſos ſine proprij Parochi licentia matrimonio conjungere aut benedicere auſus fuerit, ipſo jure tamdiu ſuſpenſus manet, donec ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſolvatur. Trident. *ſeſſ. 24. c. 1. de Reform. Matrim.* ubi expreſsè mentionem facit etiam Regularium, nec diſtinguit inter exemtos & non exemptos. VIII. Ordinarij locorum per cenſuras compellere poſſunt quoscunque Regulares, ne quidquam ex bonis Novitij accipiant, & ut acceptum abeunti ante Profeſſionem reſtituant. Trident. *ſeſſ. 25. c. 16. de Regular.* IX. Epiſcopi tanquam ſedis Apoſtolicæ delegati, etiam per cenſuras compellere poſſunt Moniales etiam exemptas ad ſervandam clauſuram. Neque ipſis poſt Profeſſionem ex Monaſterio egredi conceſſum eſt niſi ex cauſa legitima ab Epiſcopo approbanda. Trident. *ſeſſ. 25. c. 5. de Regularib.* X. Epiſcopi ut ſedis Apoſtolicæ delegati, procedere poſſunt, etiam per cenſuras contra Regulares exemptos ſi in Oratorijs privatis aut horis non debitis celebrent: eósque cogere, ut quascunque ſuperſtitiones ablegent. Trident. *ſeſſ. 22. decreto de vitand. & obſervand. circa celebrat. Miſſæ.* XI. Ordinarij locorum etiam Regulares exemptos, ſi Eccleſias curatas quantumcunque exemptas obtineant, compellere poſſunt, ſi ipſis videatur, etiam per cenſuras, ut diebus ſaltem Dominicis & Feſtis ſolemnibus plebem ſibi commiſſam ſalutari verbo paſcant. Trident. *ſeſſ. 5. c. 2. de Refor.* XII. Ad Synodum, quæ ab Epiſcopis inſtituitur, exempti omnes, qui aliàs ceſſante exemptione intereſſe deberent, accedere tenentur. Ratione verò Eccleſiarum Secularium, annexarum Monaſterijs exemptis, quicunque illarum curam gerunt, Synodo intereſſe coguntur. Trident. *ſeſſ. 24. c. 2. de Refor.* XIII. Regulares etiam exempti ad publicas proceſſiones vocati tenentur accedere, exceptis ijs, qui in ſtrictiori clauſura perpetuò vivunt. Controverſias quoque, quæ ſuper præcedentia in Proceſſionibus aut mortuis ſepeliendis quandoque oriuntur, componere Epiſcoporum eſt. Trident. *ſeſſ. 25. c. 13. de Regular.* XIV. In Regulares Confeſſarios & adminiſtratores bonorum Monaſterij Monialium, etiam exemptarum, poteſtas Epiſcopis competit, juxta Bullam Inſcrutabili Gregorij XV. Potéſtque juxta eandem Epiſcopus una cum Prælatis ſeu Superioribus Regularibus electioni Abbatiſſæ vel Præpoſitæ per ſe vel per ſuum delegatum præſidere. XV. Regulares etiam exempti, ſi ſint teſtamentorum executores, ab Epiſcopo compelli poſſunt ad rationem ipſi reddendam, &, ſi malè verſati fuerint, ab eodem puniri, juxta *Clem. un. de Teſtam.* De quo Auguſt. Barboſ. *p. 3. de Offic. Epiſc. alleg. 82. n. 34.* XVI. Regularis, quando habiturus eſt concionem in propria ſui Ordinis Eccleſia, benedictionem petere debet ab Epiſcopo, ſi hunc contingat eſſe præſentem. At ſi vult in alienis Eccleſiis prædicare, licentiam ab eodem accipere debet. Trident. *ſeſſ. 5. c. 2. de Refor.* Quòd ſi errores & ſcandala diſſeminaverit, poteſt ei Epiſcopus interdicere munus concionandi; ſi hæreſes, contra illum procedere ſecundùm Juris diſpoſitionem, de qua *cit. c. ad abolendam de Hæret.* Trident. *cit. ſeſſ. 5. c. 2.* XVII. Si Regulares etiam exempti excommunicationem contrahunt, v. g. quia Clericis aut laicis Sacramentum Extremæ Unctionis aut Evchariſtiæ miniſtrant, vel matrimonia ſolemnizant ſine licentia ſpeciali Parochi, vel à cenſuris abſolvunt, à quibus non poſſunt, poſſunt ab Epiſcopo denunciari excommunicati. *Clement. Religioſi 1. de Privileg.* XVIII. Non poſſunt Regulares novum Monaſterium erigere abſque licentia Epiſcopi. Trident. *ſeſſ. 25. c. 3. de Regularib.*

larib. XIX. Regulares, etiam exempti, ſuſcepturi Ordines examinari poſſunt ab Epiſcopo. Trident. *ſeſſ. 23. c. 12. de Reform.* Nec ad confeſſiones ſecularium audiendas admittuntur, niſi ab eodem approbati. Trident. *cit. ſeſſ. c. 15. de Refor.* Neque ſuſcipere poſſunt Officium Parochiale, niſi ab Ordinario approbati. Trident. *ſeſſ. 24. c. 8. de Refor.* Et quando illud adminiſtrant, ſunt ſubditi eidem quoad ea, quæ ad illud Officium ſpectant. Idem Trident. *ſeſſ. 25. c. 11. de Regular.* & *c. Volentes* 1. *de Privileg. in 6. §. fin.* Quæ diſpoſitio locum habet etiam in eo, qni reſidet in ſuo Monaſterio, exiénsque inde ac rediens adminiſtrat Parochiam. XX. Nemini etiam Regulari, licitum eſt ſine ſpeciali privilegio vel Ordini vel privatæ perſonæ conceſſo librum aliquem imprimere & edere de rebus ſacris, & ad pacandas & dirigendas conſcientias pertinentibus, niſi cum approbatione Ordinarij & licentia ſui ſuperioris, addito auctoris nomine & cognomine, juxta decretum Concilij Lateran. ſub Leone X. celebrati *ſeſſ. 10.* & Trident. *ſeſſ. 4. decreto de Canon. ſcript.* Ubi eadem diſpoſitio extenditur ad manuſcripra non evulganda. De quo Auguſt. Barboſa *p. 3. de Offic. Epiſc. allegat. 105.* & Rodriq. *tom. 2. qq. Regular. q. 104. art. 1. & ſeqq.* XXI. Non eſt permiſſum Regularibus pulſare campanas die Sabbathi Sancti, antequam ſint auditæ in Eccleſia Cathedrali aut Parochiali, juxta Conſtitutionem Leon. X. in Concil. Later. quæ incipit *Sacro approbante.* De quo Gavant *Coment. ſuper rubric Miſſæ*, & *in Enchirid. Epiſc. V. Campanæ*, Barboſa *cit. allegat. 105.* niſi ex conſuetudine immemoriali aliud fuerit obſervatum, ut monet Tambur. *tom. 1. de Jure Abbatum diſp. 15. q. 7. n. 28.* XXII. Addunt aliqui Regulares etiam exemptos coram Ordinario loci, ubi contraxerunt, deliquerunt, aut res ſitas habent, conveniri poſſe, juxta *cit. c. Volentes* 1. *de Privileg. in 6.* Verùm contrarium declaratum eſt ab Innocentio IV. in Bulla *cùm aliàs duxerimus*, & Benedicto XI. in Bulla *inter cæteras*, quas refert Alviſet *L. c. ſect. 4. dub. 21. n. 7. & 8.* Videantur ea, quæ diximus ſuprà *n. 139.*

310. Sunt tamen etiam in nonnullis ex allatis modò caſibus quidam Religioſi exempti. Sic Canonici Regulares Congregat. Lateran. Olivetani, ac alij, non tenentur ad Proceſſiones, niſi Feſto Corporis Chriſti, ut ex varijs deciſionibus & conſtitutionibus refert Alviſet *l c. à n. 25.* Religioſi verò Societatis Jeſu juxta Bullam Gregorij XIII. *quæcunque Sacrarum Religionum* ab ijsdem omnino ſunt exempti Circa eosdem præcipit Gregorius XIII. in Bulla *Pium & utile* editâ 22. Septembr. Anno 1582. omnibus Epiſcopis & alijs Antiſtitibus præſentibus & futuris, *ne ab hujusmodi promovendis, qui Licentiam à Præpoſito Generali dictæ Societatis pro tempore exiſtente, vel ab eo delegatis, habuerint, quidquam prædictorum requirant, vel exigant: ſed ipſos etiam abſque ulla functione in Ordinibus ipſis, interſtitiorúmque ad illos ſuſcipiendos obſervatione, de cantu, officij, & cæremonijs Eccleſiaſticis, idoneitate, proprij Ordinarij licentiâ, & alijs in alijs requiſitis, ad Minores, ac etiam extra tempora à Jure ſtatuta, tribusque Dominicis, vel alijs feſtis diebus, ad Sacros, etiam Præsbyteratûs Ordines, promoveant, ac ſi illi omnibus requiſitis præditi eſſent.* Cujus tamen privilegij communicationem alijs Regularibus negat ibidem Pontifex. Et quamvis illud revocatum à Sixto V. in Bulla *Sanctum & Salutare* fuiſſe cum Miranda & Rodriquez aſſerat Auguſt. Barboſa *de Offic. & poteſt. Epiſcopi allegat. 7. in fine*, tamen, ut benè notant Tiberius *in inſtruct. Ordinand. q. 58. §. 6. v. Petes. 1.* Pirhing. *ad Titulum de Serutin. in Ordin. faciend. n. 5.* ac alij, ex verbis prædictæ Conſtitutionis colligi non poteſt: & licet revocatum fuiſſet, fuiſſet tamen innovatum ac de novo conceſſum à Paulo V. in Bulla *Quantum Religio Societatis* editâ anno 1606. pridie nonas Septembris, qua omnia & ſingula privilegia, facultates, exemptiones, gratiæ, & indulta à Prædeceſſoribus Pontificibus eidem Societati principaliter vel per communicationem conceſſa, perpetuò confirmantur & de novo conceduntur. Alia ſimilia privilegia ijsdem aliſque Regularibus conceſſa enarrare hujus nec loci nec temporis eſt.

(§)

CAPUT II.

De Foro Privilegiato Laicorum.

§. I.

Quodnam ſit Forum competens Principum ac Ordinum S. R. Imperij.

SUMMARIUM.

311. Declaratur ſtatus Quæſtionis.
312. Forum, ubi conveniantur, habent etiam ſummi Principes.
313. Triplex Ordo ſubditorum S. R. Imperij diſtinguitur. omnes ſtatus Imperij ſunt ſubditi immediatè Imperio; at non viciſſim omnes immediatè ſubditi ſunt ſtatus Imperij.
314. Principes & Principali dignitate fulgentes in prima inſtantia non coram Imperiali Camera, ſed coram Auſtregarum judicibus conveniendi ſunt.
315. Auſtregarum judices videntur habere Jurisdictionem ſolùm delegatam.
316. Decidere poſſunt cauſas etiam Criminales; non item Matrimoniales, aut Feudales.
317. Affertur modus, quo Princips judicio Auſtregarum convenit Principem.
318. Octo ſunt viæ, quibus Principes ab alijs immediatis Imperij ſubditis, non tamen Principibus, conveniuntur.
319. Iisdem vijs procedendum eſt, quando Electores ab hominibus Imperio mediatè ſubjectis conveniuntur.
320. Princeps Imperij ab aliquo, qui Imperio ſubjectus non eſt, conventus coram Imperatore aut Camera Imperiali, cauſam avocare ad judicium Auſtregarum non poteſt.
321. Princeps Prælatos, Comites, aliosque Imperio immediatè ſubjectos, convenit duobus modis, qui explicantur.
322. Duobus item Prælatus, Comes, Nobilis, alium Prælatum vel Comitem vel Nobilem.
323. Prædicti à Civitatibus Imperialibus immediatè in Camera Imperiali conveniuntur.
324. Ipſæ quoque Civitates Imperiales tam à mediatis quàm ab immediatis Imperij ſubditis in prima etiam inſtantia coram Imperiali Camera conveniuntur, nec judicijs Auſtregarum gaudent.
325. Si unus immediatè ſubjectus Imperio, alter mediatè; aut unus gaudens privilegio Auſtregarum, alter immediatè Cameræ ſubjectus, ejusdem litis ſint conſortes, ſimul in Camera conveniuntur. Principes aliique Imperio immediatè ſubjecti ſuos ſubditos in eadem Camera conveniunt.
326. Quatuor univerſim caſibus privilegio Auſtregarum gaudent, qui Imperio immediatè ſubjecti ſunt.
327. Non poſſunt inviti immediatè coram Imperatore conveniri.
328. Subditus à Principe tanquam à judice Ordinario gravatus extrajudicialiter, appellat ad judices Auſtregarum: ad Cameram verò Imperialem, ſi ab eodem gravatus fuit tanquam privato, v. g. in aliquo contractu.

311. Cùm hîc agamus de Foro ſingulari, non eſt locus dicendi de Laicis, qui in loco Domicilij forum ſortiuntur, ſeu territoriali domino, ſub quo degunt, ſubjecti ſunt, quia ſpeciali privilegio ab ejus jurisdictione non ſunt exempti. Igitur ſolùm de ijs agendum eſt, qui vel ipſi territorium habent, & jurisdictionem ab alio ſuperiore independentem, vel in alterius quidem territorio ſunt, eidem tamen non ſubjecti, quales ſunt ipſe ſupremus Imperij Princeps, & alij ibidem quidem degentes, at nemini alteri, niſi Supremo illi Capiti, ſubjecti.

312. Cùm Princeps ſummus, ut ait Ulpian. *L. 31. ff. de Legib.* ſolutus ſit legibus (niſi quas ipſe ſibi per pacta cum ſubditis & conventiones dicit) ac præcipuè Imperator, propter excellentiam & majeſtatem, quam eminenter continet Imperatoria Dignitas, idcirco non eſt nobis animus, ſed religio dicere de Foro, in quo conveniri queat Imperator, aut Rex Romanorum, aliſque Supremi Principes. Poſſe etiam iſtos judicari & ex graviſſimis cauſis Jmperiali ac Regio throno privari, aſſerunt præter reliquos Juris Publici DD. Schraderus *de Feudis p. 4. c. n. 19.* Sinoldus

noldus *de Vicarijs Imperij theſi 6. lit. C.* Reinckingk. *L. 1. de Regim. ſeculari claſſ. 2. c. 2. n. 177.* Nec deſunt complura exempla, ſeu, ut vocant, præjudicia. A quibus tamen, quásque ob cauſas, id fieri queat, noſtrum non eſt dicere, cùm hîc aliquid pronunciare, & privatum judicium interponere velle, à prudentiſſimis periculoſum cenſeatur, ut ait Forſtner. *in Notis Polit. ad Cornel. Tacit. L. 1.* Videantur ex Publiciſtis Sinold. *l. c. theſi 7. & 8.* Buxtorf. *ad auream Bullam concluſ. 81.* Reinckingk *l. c.* Sprenger. *de moderno Imperio Romano Germanico c. 2.* Carpz. *de Lege Regia c. 1. ſect. 8. & c. 14. ſect. 6.* Ex alijs Juriſtis Jul. Clar. *L. 5. ſentent. §. fin. q. 35. n. 6.* Bald. Paul. Caſtr. Roland. à Valle, aliſque, quos citat Tuſchus *V. Imperator concluſ. 32.* & Delbene *de Immun. Eccl. c. 10. dubit. 18.* Ex Theologis Bellarm. *contra Barclaium*, Suar. *L. 3. Defenſ. Fidei c. 22. & tribus ſeqq.* Azor *p. 2. Inſtitut. Moral. L. 11. c. 5. q. 6.* Diana *p. 1. tr. 2. reſol. 123.* & Eugenius Lombardus ſeu Emin. Card. Sfondrati *Regularis Sacerdotij L. 1. toto*, eruditiſſimè totum id, quod dici hîc poteſt, pertractans. Ex Canoniſtis Interpretes *in c. Novit. 13. de judic. c. licet 6. de vot. & voti redempt. cit. c. Venerabilem 34. de Elect. cit. c. ad Apoſtolicæ de ſent. & re judic. in 6. Clement. un. de Jurejur. Extrav. un. Ne Sede vacant. Extravag. Unam Sanctam inter comm. de Major. & Obed. Extravag. Meruit de Privil. c. per Venerabilem qui filij ſint legitimi. can. Si Imperator 11. diſt. 96.* In cauſis quoque civilibus Imperator judicem agnoſcit, & quidem inter ſubjectos Imperio ſeu Electores, ut patet ex aurea Bulla *c. 5.* magis tamen ex liberali ſua voluntate & conventione cum Electoribus & reliquis Imperij Statibus initâ, per longam conſuetudinem firmatâ, quàm ex neceſſitate: cùm impoſſibile videatur, ut quis ſit ſummus Monarcha, & ſimul coram alio, præcipuè ſubdito, in jure judicióque comparere teneatur. Et hîc quoque noſtrum non eſt dicere, quis in his cauſis ſit Judex Imperatoris: cùm quæſtio ſit æqualis illi controverſiæ, quæ magnis partium Studijs poſt mortem Ferdinandi III. Imperatoris de Vicariatu Imperij agitata fuit Anno 1657. & 58.

313. Igitur Suprema poteſtate Seculari venerabundo ſilentio præteritâ, & de illis loquendo, qui proximo eam gradu ſecuti, non domicilij, ubi ſunt, ſed ſpeciali foro gaudent, quales ſunt, qui Romano Imperio immediatè ſunt ſubjecti, ſo dem heiligen Römiſchen Reich ohne Mittel unterworffen ſeyn / triplicem eorum Ordinem diſtinguimus. Primus eſt Principum & Principali Dignitate illuſtrium der Churfürſten/Fürſten/und Fürſtenmäſſigen. Secundus Prælatorum, Comitum, Baronum, Nobilium. Tertius Civitatum Imperialium. Vultejus *ad L. 1. C. ubi Senator. n. 31. & ſeq.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisdict. p. 1. c. 3. mem. 3. à n. 6.* Mindan. *L. 1. de Proceſſib. c. 16. n. 2.* Sive ſint ſolùm ſubditi immediatè Imperio, ſive etiam ejusdem Statûs. Nam poteſt aliquis eſſe immediatus Imperij ſubditus, ita ſcilicet, ut nullum ſuperiorem præter Cæſarem recognoſcat, quin ſit Status Imperij, ſeu Votum & ſeſſionem in Comitijs Imperialibus habeat. Quanquam enim quilibet Imperij Status Imperio immediatè ſubſit, non tamen viciſſim omnis immediatè ſubjectus Imperio eſt ſimul Status Imperij. Nam hujusmodi Status non ſunt Nobiles immediati, de quibus Blumen *in Proceſſu Camerali tit. 26. n. 49. & tit. 27. n. 45.* Nec non quidam Comites & Barones immediati. *Capitul. Leopold. §. 40. v.* Graffen und Herzn / ſo in dem Reich *collegijs* keine *Seſſion* oder Stimme haben. Nec non quædam Monaſteria, de quibus Schubh. *c. 3. de Auſtregis n. 27.* & Blumen *cit. tit. 26. n. 44. & 49.* Qui verò Proceres ſint ſtatus Imperij, præter alios docent Reinckingk *L. 1. de Regim. ſecul. claſſ. 4. c. 21. & ſeqq.* & Blumen *cit. tit. 26. & 27.*

314. De primi Ordinis viris ut primo loco tanquam poſt Imperatorem Regémque Romanorum præcipuis, notum eſt ex Ordinatione Camerali, & fusè declaratur à Gaillio *L. 1. obſerv. 1. n. 19.* Cothman. *L. 1. conſil. 31. à n. 2.* Reinckingk *L. 2. de Regim. ſecul. claſſ. 2. c. 16.* ac alijs mox allegandis, eos in prima inſtantia coram Camera Imperiali conveniri non poſſe. Quamvis enim jurisdictio Cameræ fundata ſit in omnibus Imperij Civibus & Statibus, qui Imperatoriæ jurisdictioni ſubſunt. *Ordin. Camer. p. 2. tit. 7.* etiam Electoribus R. A. de anno 1584. §. folgendes aber. Cùm Camera ſit Conſiſtorium ſummi Principis. Gaill. *L. 1. obſerv. 84. n. 5.* Mynſing. *cent. 4. obſervat. 6.* & Majeſtatis ſuæ judicium Ihrer Mayeſt. Cammer-Gericht / R. A. zu Nürnberg Anno 1542. §. und wiewol / ideóque Majeſtatem Imperatoriam quoad contentioſam jurisdictionem repræſentet. Gaill. *cit. obſerv. 1. n. 1:* Quia tamen mediati ſubditi Imperij non ſtatim in Camera conveniuntur, ſed vel primam vel ſecundam vel quandoque tertiam inſtantiam habent, antequam ad Cameram deveniant (niſi ſubditi à ſuo domino conveniantur tanquam refractarij, vel etiam alia ex cauſa, quo caſu ſtatim in Camera forum ſortiuntur, per ea, quæ tradunt Mynſing. *cent. 5. obſerv. 1.* Hartmannus Hartmanni *tit. 1. de judic. obſerv. 1. n. 7. & 8.* Mindan. *L. 1. de Proceſſib. c. 17. n. 13.*) idcirco ne perſonæ immediatè Imperio ſubjectæ deterioris eſſent conditionis, & ſtatim Supremo Cameræ judicio perſonas ſuas & cauſas graviſſimas committere cogerentur, Imperatoris & procerum Imperij unanimi conſenſu conſtitutum eſt *Ordin. Camer. p. 2. tit. 2. & 3.* ut immediati Cives Imperij primæ inſtantiæ loco, ſive ab immediatis ſive à ſubditis & mediatis conveniantur, coram judicibus Auſtregarum forum ſortiantur.

315. Judicium Auſtregarum, der Außträgen (ſic dictum, quod ibi lites à delectis judicibus componantur & decidantur durch rechtlichen Außtrag) diverſimodè conſtituitur, pro diverſorum ſtatuum, qui ibi conveniuntur & conveniunt, conditione ac dignitate, de quibus mox dicetur. Utrúm Auſtregarum judices ſint Ordinarij, an Delegati, hîc controvertitur. Pro delegatis eos habent Vultejus *ad L. 1. C. de jurisd. om. judic. n. 86.* Mindan. *l. c. c. 19. n. 4.* Stephani *l. c. n. 44.* Roland. *de Commiſſar. p. 1. L. 1. c. 5. n. 2.* & *L. 3. c. 5. num. fin.* Gaill. *cit. obſerv. 1. n. 52.* & *obſerv. 33. n. 3.* Mynſing. *cent. 2. obſerv. 52.* Caſpar. Leipold. *de concurr. jurisdict. q. 15.* ac alij paſſim; eò quòd recuſari poſſunt, causásque ſolùm ſingulares decidunt, nec ſi ſuis conſiliarijs & Curiæ eas ſubdelegant, ad ipſos, ſed ad Cameram appellatur, habéntque ferè præfixum certum decidendæ cauſæ tempus, nec ſententias à ſe latas exequi, ſed executionem ad Cameram Imper. remittere debent, poſsúntque, ſi ſuſpecti ſunt, recuſari ita ut omninò removeantur; nec ſuam jurisdictionem habent immediatè à Lege vel Principe, ſed ex nominatione, electione, & requiſitione quà actoris quà rei. Quæ omnia poteſtatem delegatam non ordinariam denotant. Unde corruit ratio Boceri *c. 7. de jurisdict. c. 26.* & Blumen *de proceſſu Camer. tit. 27. à n. 12.* Ordinariam jurisdictionem eis tribuentium ex eo, quòd habent ex conſtitutione Imperij. Alias ipſorum rationes diſſolvit Stephani *l. c. à n. 40.*

316. Cauſæ autem, quæ Auſtregarum judicio deciduntur, ſunt Civiles, ut patet ex ordin. Camer. *p. 2. tit. 4. prin.* Idem contra Vulteium in *L. 1. C. ubi Senator. n. 48.* de Criminalibus tradunt Mindan. *L. 1. de Proceſſ. c. 9. prin.* & Ummius *diſp. 4. ad Proceſſ. judic. th. 10. n. 51.* eò quòd verba Ordin. Camer. *p. 2. tit. 2.* & *tit. 4. prin.* Sprüch und Forderung poſita ſint ſatis generalia, & litis ac negotij nomine & cauſæ criminales veniant. *L. judiciorum. ff. de Accuſat. L. in criminibus C. de jurisdict.* Cuiac *L. 24. obſerv. 16. & L. 9. obſerv. 21.* Quin & cauſas Matrimoniales judicibus Auſtregarum decidendas committunt Mindan. *l. c. c. 10. mem. 2. prin.* Vultejus *l. c. n. ult.* & Ziegler. *in Commun. Concluſ. §. Auſtregæ concluſ. 2. n. 1.* Verùm hanc opinionem multis ac benè reijcit Reinckingk *L. 3. de Regim. ſecul. & Eccleſ. claſſ. 1. c. 10. à n. 42.* Quamvis cæteroquin acerbus SS. Pontificum & Catholicæ Eccleſiæ hoſtis. Eſtque inter Catholicos extra omne dubium, has cauſas ad ſolum Eccleſiæ forum ſpectare, ut infrà fuſiùs dicetur. Illud facilè concedimus, ſicut alios judices Ordinarios, ita & Auſtregarum, judicare poſſe de quæſtionibus meri facti à matrimonio dependentibus, v. g. utrùm hæc illáve proles ex his parentibus ſit genita; item de dote, donatione propter nuptias, ſucceſſione hæreditaria, alimentis &c. Pariter ad Auſtregas non pertinet cauſa Feudalis. De his enim ſibi Imperator reſervavit cognitionem *p. 2. Ordin. Camer. tit. 7.* Si controverſia incidat ſuper Ducatu, Principatu, Comitatu. Sed nec de reliquis cognoſcere queunt Auſtregarum judices: quippe quæ habent ſpeciales ſuos ex Jure Feudali judices, vel ipſum dominum, vel pares Curiæ. *L. 2. feud. tit. 16. & ibi vulgo DD.* Si tamen Vaſallus dominum recognoſcere nolit, séque ejus vaſallum neget, Auſtregis locum unà cum Camera Imperiali facit Mindan. *l. c. c. 19. mem. 9.* Non tamen apparet, cur non ſolis judicibus Auſtregarum cognitio tunc relinquenda ſit, ſicut in alijs cauſis ad ipſos pertinentibus, cùm in tali caſu nec Dominus Feudi, nec pares Curiæ judicent.

317. His ita de Auſtregarum judicio quantum ad propoſitum noſtrum neceſſe videbatur, in genere conſtitutis, ſingillatim explicandum eſt, quomodo ibi conveniantur immediati ſubditi Imperij. Itaque juxta Ordinationem Cameræ Imperialis *p. 2. tit.*

2. *tit.* 2. ſi ij, qui primi Ordinis ſunt, id eſt, Electores ac alij Dignitate Principali fulgentes, ſive laici ſive Clerici, ab aliquo ejusdem Ordinis, ſeu Principe, conveniendi ſunt, Princeps Actor illi Principi, quem vult convenire, libellum mittit actionis, quâ experiri cogitat, ipsúmque ſimul requirit, ut ſe ſubmittat judicio, mit Erſuchung jhm darumb Rechts zupflegen. Quo facto requiſitus Princeps intra quatuor Septimanas à facta requiſitione ſeu litis denuntiatione computandas, nominare tenetur quatuor Principes regentes, ſive qui ſint cum imperio, partim Eccleſiaſticos, partim ſeculares, ex diverſâ tamen domo & familia. Ex quatuor nominatis Actor eligit unum pro judice, & de ejus electione Reum in ſcriptis certiorem reddit, quem uterque quatuordecim exinde diebus pro ſuſcipienda cauſa requirit umb der Sachen Annehmung und Tagſetzung. Quòd ſi Reus vigore Conſtitutionis requiſitus intra dictas 4. Hebdomadas Principes non nominaverit Actori, poterit iſte cauſam per viam protractæ, vel denegatæ juſtitiæ ad Cameram Imp. transferre *cit. tit. 2. §. ult.* cùm eo ipſo, quòd Reus Ordinationi non paret, privilegio Auſtregarum renuntiâſſe cenſeatur, ac propterea res ad primævam naturam ac ordinarium Cameræ judicium revertatur *arg. L. 2. C. ſi contra jus vel utilit. publ.* & *L. 2. C. ſi adverſ. rem. judic.* Judex verò ex quatuor à Reo nominatis electus ab actore, & requiſitus, Officium ſuſcipere etiam invitus cogitur certo loco, die, conſiliarijs ſuis certis, neutri parti ſuſpectis, qui cauſam cognoſcant, deſignatis: niſi renuendi cauſas graviſſimas habeat. Quòd ſi ante deciſionem cauſæ moriatur, Actor ex reliquis nominatis Principibus alium eligere poterit. *Ordin. Cam. p. 4. tit.* 2. §. darauff *v.* und ob der Erkorn / coram quo proceſſus apud priorem inſtitutus continuetur. Quamvis hodierna conſuetudine coram Succeſſore hujusmodi judicis ex conſenſu litigantium continuari ſoleat, teſte Vulteio *in L.* 1. *C. ubi Senator. n.* 33. Quin poſſe ab ipſo hujusmodi judice, ſi ſe moriturum causâ nondum terminatâ videat, aut aliàs vivus regimine decedat, alium ex tribus nominatis ſubrogari, qui eâdem, quâ ipſe, ratione, deducta repetendo, non deducta perſequendo, procedat, contendunt Wumbſer. *t. 1. obſerv. 13. n. 6.* Ummius *diſp. 4. ad Proceſſ. judic. th. 8. n. 42.* aliique per mortem verò Imperatoris jurisdictionem electi hujusmodi judicis, etiam causâ adhuc integrâ non extingui, cenſet idem Ummius cum Mindano.

318. Quòd ſi qui primi Ordinis ſunt, videlicet Principes, conveniantur à ſecundo Ordinis, nimirum à Prælatis, Comitibus, Baronibus, Nobilibus; vel etiam à tertij, ſeu Civitatibus Imperialibus, octo modi ſeu viæ, quibus id fieri poſſit, *cit. Ordin. Cam. p. 2. tit. 4.* præſcribuntur, quarum unam pro arbitrio actor eligere, ſemel tamen electam proſequi, & Reus ſequi tenetur.

Prima eſt, ut Prælatus, Comes, Nobilis immediatè Imperio ſubjectus, & Civitas Imperialis, Electorem, aliúmve Principem conventurus, ab eo petat ſibi jus reddi per ipſius conſiliarios novem, non ſuſpectos (qualis ex. gr. foret, qui controverſiæ cauſam dediſſet. *cit. tit. 4. prin.*) & juramento, quo ipſi Reo obſtricti ſunt, ſolutos, quorum quinque ſint equeſtris, reliqui quatuor Jureconſultorum ordinis, ſuis Rei ſumptibus, & ſalvo, ut vocant, conductu eundi & redeundi partibus conceſſo. Erítque tunc locus judicij in aula Principis Rei, & cauſa decidenda intra dimidium annum, vel ad ſummum intra anni unius & diei ſpacium à productione libelli computandum. Aliàs ad Cameram devolvitur. Quemadmodum etiam ſi coram conſiliarijs reus ſe ſiſtere judicio recuſat per viam denegatæ Juſtitiæ actori ſupplicanti, & inſtrumentum deſuper confectum exhibenti in judicio Camerali ſuccurritur. *Ordin. Cam. cit. p. 2.* Non tamen reconventio hîc locum habet. *cit. tit. 4. §.* Dieſelben ubi etiam *tit. 6. prin.* appellatio in hoc caſu permittitur.

Altera via eſt: ut Actor, ſi mavult ex novem dictis Conſiliarijs ſeptem aut quinque eligat, qui dicto modo cauſam tractent. *cit. tit. 4. §.* zum anderen. Tertia: ut Elector, aliúsve Princeps tres non ſuſpectos Principes nominet, ex quibus actor, quem valet, eligat, qui juxta dictam Ordinationem procedat. *cit. tit. 4.* §. zum dritten.

Quarta: ut coram Commiſſario, per Actorem à Cæſare impetrando, qui minimùm Prælatus aut Comes ſit, cauſa ventiletur & expediatur *cit. tit. 4.* zum vierdten.

Quinta: ut actor novem perſonas integræ vitæ & exiſtimationis nominet, ac viciſſim Princeps Reus novem è ſuis Conſiliarijs aliſve deſignet, & ex his tres, & ex illis ab actore deſignatis duos eligat, & ſic illi quinque cauſam examinent, & ſuâ ſententiâ decidant *cit. tit. 4. §.* zum fünfften. Sexta: ut uterque, videlicet tam Actor quàm Reus, duos non ſuſpectos, honeſtos, & graves viros conſtituant, coram quibus in prima inſtantia ſecundùm Ordinationem procedatur. Et quatuor illi diſſentientes jus habeant ex voluntate & conſenſu partium optandi quintum, qui ſit inſtar arbitri. Et ſi ſuper illo quinto optando non conſentiunt, Cæſar ad utriusque partis, vel etiam unius, inſtantiam communibus litigantium ſumptibus arbitrum deſignet, qui ſecundùm æquitatem & conſcientiam litem dirimat. *cit. tit. 4. §.* zum ſechſten.

Septima: ut Actor ex Principis conventi Conſiliarijs quinque ſeligat, qui, ſicut de novem dictum eſt, procedendi & pronuntiandi facultatem habebunt. Ita tamen, ut Reus, priusquam illi quinque ſeligantur, unum aut duos ſuorum Conſiliariorum, quorum operâ pro ſui juris defenſione utatur, excipiendo ſibi reſervare valeat. *cit. tit. 4.* zum ſibenden.

Octava: ut Elector accuſatus novem ex ſuis Conſiliarijs, ex quibus quinque ſint Ordinis Equeſtris, nominet, coram quibus cauſa principalis in prima inſtantia terminetur, ijsdem priùs juramento (priori remiſſo) obſtrictis de juſtè ſecundùm utriusque partis producta judicando: ita ut utraque pars quatuor, & ſi teſtes ſunt examinati, poſt rotuli publicationem duo inſuper, nec ampliùs, producta ſingulis quaternis ſeptimanis, von vier Wochen zu vier Wochen / à die exhibiti prioris ſcripti proximis duplicata exhibeat & concludat, & ſi quid novi in ultimo ſcripto à Reo in præjudicium actoris objicitur, non attendatur. *cit. tit. 4. §.* zum achten. Hîc quoque, uti in modo proximè antecedenti, locum non habet Reconventio. *cit. tit. §.* ſo dann die Partheyen *in fin.* Appellatio tamen ſemper admittitur. *Ordin. Cam. p. 2. tit. 6.* Ex quo patet, octavam hanc rationem à prima diverſam non eſſe, niſi quoad modum procedendi. Cæterùm in Actoris arbitrio eſt, quonam ex dictis modis Principem convenire velit. *cit. tit. 4. §. pen.* niſi forſan conſuetudine aliud receptum ſit. Hartmann. *L. 1. obſerv. 1. n. 9.* Zanger. *p. 2. de Except. c. 1. n. 407.*

319. Si Electores conveniuntur ab hominibus Imperio mediatè ſubjectis, iisque vel proprijs ſubditis (inter quos omnes, tametſi Nobiles, numerantur, qui ejus jurisdictionem agnoſcunt, & Landſaſſen dicuntur) vel à non ſuis, ſed aliorum ſubditis, eadem ratio juxta *Ordin. Cam. cit. tit. 4. §. fin.* tenenda eſt, quam modò à ſecundi generis perſonis tenendam adverſus Principes diximus. De quo plura Gaill. *L. 1. obſerv. 1. n. 19.* Mindan. *L. 1. de Proceſſibus c. 17. n. 9.* Mynſing. *cent. 5. obſerv. 1.* Cothman. *L. 1. conſil. 32. à n. 14.* Ummius *diſp. 4. ad Proceſſ. judic. th. 8. n. 44.*

320. Si denique contra Principem Imperij extraneus ſeu extra Imperium conſtitutus diſceptare velit, juxta Mind. *l. c.* & Matth. Stephani *L. 2. de jurisd. p. 1. c. 3. mem. 3. n. 25.* rectè eum convenit in Camera Imperiali. E contrario contendit Vultejus *in cit. L. 1. C. ubi Senator. vel Clariſſ. n. 44.* & Gilhauſen *c. 1. Arbor. judic. p. 1. §. 8. n. 4. v. ſi verò.* non poſſe convenire coram Camera, ſed ſolo Imperatore, utpote qui de Jure communi eſt Principum Imperij Ordinarius. A fortiori aſſerunt, quòd in tali caſu non poſſit Princeps cauſam revocare ad judicem privilegiatum Auſtregarum, cùm extraneus non teneatur Ordinatione Imperij, & Auſtregæ ſint ſtricti Juris, ac propterea ultra caſum in Ordinatione expreſſum non extendendæ. Verùm non apparet, cur avocatio iſta fieri non poſſit. Nam in actione & accuſatione non forum Actoris, ſed Rei conſideratur, & extraneus æquè ac indigena forum Rei ſequitur, neque Jura, dum hoc forum ab actore ſequendum dicunt, inter commune & privilegiatum forum diſtinguunt, aut utrùm actor ſit indigena an extraneus. Hinc Judæi quoque, & infideles alij, Clericum convenire nequeunt, niſi coram competente ejus judice Eccleſiaſtico, nec extraneus quisquam, v. g. Italus aut Hiſpannus, Germanum Nobilem Imperio immediatè ſubjectum coram Electore aut Duce, in cujus territorio habitat. Cùm igitur in prima inſtantia forum Auſtregarum ſit forum competens immediatorum Imperij ſubditorum, conſequens eſt, eos ibi eſſe conveniendos etiam ab extraneis. Non igitur valet, quod illi dicunt, extraneos non teneri Ordinationibus Imperij: etſi enim regulariter loquendo ijsdem non teneantur, tenentur tamen, ſi hîc delinquant, contrahant, aut quaſi contrahant ſuſcipiendo judicium contra loci ſubditum, & ſi contra hunc agant, tenentur ſtatutis & conſuetudinibus Curiæ, ubi litigant: aliàs ſequeretur, quòd ſubditos Imperij neque coram Imperatore aut Ca-

mera Imperiali convenire tenerentur, ſed ad ſuum, Actorum videlicet, judicem reos trahere poſſent, aut arbitri eligendi eſſent. Nihilominus adhuc dicendum videtur, extraneum, ſeu eum, qui non eſt Imperij ſubditus, conveniendo immediatum Imperij ſubditum non teneri ſequi judicium Auſtregarum. Cùm enim in Ordinatione Camerali, ubi de Auſtregis agitur, mentio ſolùm fiat de ſubditis Imperij, quomodo videlicet hoc judicio immediati aut ab immediatis aut à mediatis conveniendi ſint, ejúsque diſpoſitio ſit ſtricti Juris, ut dictum eſt, & à Jure communi exorbitans, idcirco non eſt extendenda à ſubditis Imperij ad extraneos. Quod maximè procedit in ſententia, quæ tenet, jurisdictionem judicum Auſtregarum eſſe ſolùm delegatam: cùm mandata jurisdictio non extendatur ultra perſonas expreſſas, & jurisdictio dictorum judicum mandata ab Imperio tantùm ſit ad perſonas Imperio ſubjectas. Quòd verò extraneus immediatum Imperij ſubditum coram Imperatore convenire tenetur, tametſi ipſe Legibus Imperij ſubjectus non eſt, inde provenit, quia ex Jure communi & ubique gentium recepto, quin ipſa naturali ratione conſtat, quemlibet coram ſuo Superiore & Magiſtratu ordinario conveniendum eſſe, nec poſſe trahi ad alium, qui ejus Judex non eſt.

321. Jam verò ſecundi quoque Ordinis ſtatûs, de quibus paulò antè *n. 313.* ſi conveniuntur à primi Ordinis, ſeu Principibus, privilegio primæ inſtantiæ gaudent, juxta formam in Ordin. Cam. *p. 2. tit. 3.* præſcriptam, ubi duo modi proponuntur. Primus eſt, ut accuſatus ad denuntiationem & requiſitionem Actoris tres Electores, Principes, vel Principali Dignitate eminentes non ſuſpectos nominet, ex quibus Actor ſibi unum, coram quo actionem proponat, eligere poſſit. Ordin. Cam. *p. 2. tit. 3. §.* oder ſoll der Churfürſt.

Alter: ut Elector vel Princeps, qui eſt Actor, ab Imperatore impetret ſui ſtatûs Commiſſarium minimè ſuſpectum, nec à Rei domicilio ultra *12.* Milliaria habitantem: *cit. tit. 3.* alterutrum ex his modis eligendi arbitrium eſt penes Actorem.

322. Si autem conveniendi ſunt à ſui ordinis adverſario, ſeu ab alio Prælato, Comite &c. rurſus duplex modus id faciendi in eadem Ordin. Camerali *p. 2. tit. 5.* proditus eſt, quorum alterutrum Actor eligat. Primus; ut Reus ad denuntiationem & requiſitionem Actoris nominet tres Electores, Principes vel Principali Dignitate eminentes, non ſuſpectos, nec ab Actore ultra duodecim milliaria diſſitos, ex quibus idem Actor, quem maluerit, eligere valeat. Secundus: Ut Actor, ab Imperatore Commiſſarium impetret Reo minimè ſuſpectum, & ultra duodecim milliaria ab eodem non diſſitum, ſub quo ſecundùm Ordinationis formam cauſa decidatur. *cit. tit. 5. §.* oder wo ihm. Utile verò eſt ut monet Schwanmann. *L. 1. Proceſſ. Camer. c. 3. n. 8.* & Ummius *l. c. th. 9. 64.* ſi Actor plures Commiſſarios impetret, & illis conjunctim & ſeparatim cognoſcendi poteſtatem tribui faciat: ne ſi forſan unus moriatur, cum multo temporis & ſumptuum diſpendio alium quærere cogatur.

323. Si denique conveniantur ab ijs, qui tertij ſunt Ordinis, videlicet à Civitate aliqua Imperiali, immediatè in Camera Imperiali conveniuntur: quia hic caſus nullâ ſpeciali deciſione definitus eſt, ac idcirco diſpoſitioni Juris communis relictus. Mindan. *L.* 1. *de Proceſſ. c. 18. memb. 3.* Stephani *l. c. n. 36.* Eadem eſt ratio, quando conveniuntur ab alijs Civitatibus vel perſonis Imperio mediatè tantùm ſubjectis; ſive ſint proprij ipſorum ſubditi, ſive alieni: quia Reus & Actor immediatè Imperio ſubjecti eſſe debent, ut privilegium Auſtregarum locum habeat. *cit. tit. 5. & tit. 27.* Mynſing. *cent.* 1. *obſerv. 89.* Zanger. *p. 2. de Exception. c. 1. n. 356.* Hinc Nobilis Landſaſſius, ſeu mediatè ſolùm ſubditus Imperio alium Nobilem, Civitatem, Comitem, vel Baronem eidem immediatè ſubjectum, in Camera convenit, & non coram Auſtregarum Judicibus. Gaill. *cit. obſerv. 1. n. 17.* Mynſing. *l. c.* Sixtin. *de Regalib. L. 1. c. 8. n. 66.* Nolden *de Statu. Nobil. c.* 17. *§. 2. n. 53.* Gilhauſen. *l. c. n. 8.*

324. De Civitatibus Imperialibus, quas tertium Ordinem inter immediatos Imperij ſubditos conſtituere diximus ſuprà *n. 313.* dicendum eſt, eos non ſolùm à ſuis ſubditis & civibus, ſed etiam alio quocunque mediato vel immediato Imperij ſubdito, in prima inſtantia conveniri in Camera Imperiali, nec judicijs Auſtregarum gaudere. Gaill. *L.* 1. *obſerv.* 1. *n. 20.* Mindan. *l. c. c.* 19. *mem. 10.* Ummius *l. c. n. 48.* Lixtinus *l. c. n. 65.* Stephani *l. c. à n. 37.* Roding. *L.* 1. *Pandect. Cameral. tit. 4. n. 13.* Author. *Deciſion. Camer. v.* Außtrag ſeyn. contra Fichard. *L. 2. conſil. 129. q. 3.* & Gilhauſen *l. c. n. 43. &* 6. Ratio eſt: quia nullus eſt textus, qui ipſis Auſtregas conceſſerit, & in exorbitantibus non eſt extenſio concedenda. Everhard. *in Topic. leg. loco 79. n. 14.* Sunt tamen nonnullæ Civitates Imperiales, quæ primæ inſtantiæ & Auſtregarum privilegium habent vel longiſſimi temporis præſcriptione vel ſpeciali gratiâ Imperatoriâ. Tales eſſe dicuntur Argentina, Dünkelſpihla, Eslinga, Fridburgum, Gelnhuſium, Hala Suevorum, Memminga, Mülhuſium Thuringarum, Norimberga, Ratisbona, Reütlinga, Schweinfurtum &c. de quibus Matth. Wehner. *L. 6. Symphor. c. 7.* Ummius *l. c. n. 48.* Stephani *l. c. n. 38.*

325. Id pariter dicendum de caſu, quo plures ejusdem litis ſunt conſortes, & unus immediatè alius tantùm mediatè Imperio ſubjectus eſt; aut unus privilegio Auſtregarum gaudet, alter in prima etiam inſtantia in Camera conveniendus eſt: nam propter cauſæ continentiam uterque ſimul in Camera Imperiali convenitur. Mynſing *cent. 1. obſerv. 4.* Gaill. *L.* 1. *obſerv. 32. n. 2.* Roding. *l. c. à n. 6.* Mindan. *de Proceſſ. L. 3. c. 4. mem. 6.* Cothmann. *L.* 1. *conſil. 32. n. 18.* Civitates quoque Provinciales ſeu mediatè Imperio ſubjectæ à Domino Provinciæ, & ſubditi à Comitibus, Baronibus, Nobilibus immediatis, in prima inſtantia coram Camera Imper. conveniuntur. Mynſing. *cent. 5. obſerv.* 1. Ac univerſim dicit additionator Hartm. Hartmanni *L. 1. obſerv. 1. n. 7.* deciſum eſſe, quòd Imperij Principes ſuos ſubditos in Camera convenire debeant. Idémque teſtatur Mynſing. *l. c.* niſi videlicet privilegio vel conſuetudine alicubi receptum ſit, ut eos conveniant coram ſuis Conſiliarijs, aut Præfectis & Officialibus. Addit tamen idem Mynſing. *l. c.* deciſum in Camera fuiſſe, Principem, ſi hoc ſibi ex uſu & conſuetudine competere jus dicat, teneri ad hoc probandum.

326. Ex dictis patet, quòd immediati Imperij ſubditi, quibus privilegium Auſtregarum competere hactenus diximus, non ſemper, & quotiescunque conveniendi ſint, ſed in quatuor duntaxat caſibus iſthoc privilegio gaudeant. Primus eſt: ſi Princeps Principem (hac voce latiùs ſumptâ non tantùm pro Principibus ſimpliciter ſic dictis, ſed etiam pro Electoribus, Ducibus, Marchionibus &c.) convenire intendit. *Ordin. Cam. p. 2. tit. 2.* Secundus: ſi Princeps vult convenire Prælatum, Comitem, Baronem, aut Nobilem immediatum. *cit. Ordin. p. 2. tit. 3.* Tertius: ſi Princeps conveniendus ſit ab inferioribus Principe, nimirùm Prælatis, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Civitatibus. *cit. Ordin. p. 2. tit. 4.* aut ab alijs mediatè Imperio ſubjectis, ſive proprijs ſuis ſive alienis ſubditis. *cit. p. 2. tit. 4. §. fin.* Quartus: ſi Prælati, Comites, Barones, Nobiles immediati invicem judicio contendere velint. *cit. p. 2. tit. 5.*

327. Sequelæ aliæ nonnullæ inde deduci, uti & quæſtiones plurimæ moveri poſſent: Sed præterquam quòd multæ ex dictis decidi facilè poſſunt, ad noſtrum propoſitum ſuffecerat præcipuas propoſuiſſe. Duæ duntaxat non erant omittendæ. Prima eſt: an Ordines hoc privilegio non obſtante in Aula Cæſarea conveniri poſſint. Solummodo de reſtringenda Cameræ Imperialis, non autem de minuenda ordinaria Cæſaris jurisdictione, in conceſſione privilegiorum primæ inſtantiæ Auſtregarum actum eſſe, fusè tuetur Tob. Paurmeiſter *L. 2. de jurisdict. c. 4. à* 130. Contrarium tenent Roſenthal *de Feud. c. 12. concluſ. 1. n. 35.* & Reinkingk *L. 2. de Regim. ſecul. claſſ. 2. c. 16. n. 12.* nimirum non poſſe Imperatorem mit für beygehung der Auffträg / cauſas in prima inſtantia ad ſuam Aulam trahere; tum quòd Auſtregarum judices perſonis in Ordinatione Cameræ expreſſis indulti ſint per viam contractûs, cui Imperator contravenire non poſſit: tum quòd eadem militet ratio quoad Aulam Cæſaream, quæ pugnat quoad Cameram, ne videlicet quoad inſtantias immediati Imperij ſubditi ſint deterioris conditionis, quàm mediati; imò major videatur eſſe ratio quoad illam, quàm quoad hanc, cùm judicium Cameræ ſit ſubjectum Reviſioni & Syndicatui, non item Aulæ Imperatoriæ judicium. Addit Reinkingk *l. c. n. 12.* hanc opinionem ſtabilitam fuiſſe in Pacis Germano Suecicæ Oſnaburgæ factâ conſtitutione *c. 5. n. 20. §. Viſitatio* per verba: *Cætera in Aulico non minùs, quàm in Cameræ Imperialis judicio, privilegium primæ inſtantiæ, Auſtregarum jura & privilegia de non appellando, ſtatibus Imperij illibata ſunto.* Verùm, ut benè monet Roſenthal *l. c. n. 34.* hæc ſimiliáque Cæſareæ Majeſtatis & Statuum Imperij judicio humiliter ſubijcienda ſunt.

328. Altera quæſtio eſt: an ſubditus extrajudicialiter gravatus ad Cameram appellare poſſit, an verò ad Auſtregas provocare teneatur. Deciſum à Dominis Cameræ eſſe ait Mynſing. *cent.*

cent. 4. obſervat. 43. n. 3. appellationes extrajudiciales non eſſe recipiendas in Camera contra eos, adversùs quos ipſa non habet jurisdictionem immediatam: eò quòd non ſint propriè appellationes, ſed magis provocationes ad cauſam & judicem ſuperiorem, ad quem provocati tenentur venire. Refértque Auctor *Deciſion. Camer al. in prin.* & *§. ſubditus ſi à Principe*, ac *§. fin.* multa præjudicia & caſus rejectarum à Camera hujusmodi appellationum & proceſſuum caſſatorum. Ex quo conſequens eſſe videtur, cùm illi, qui gaudent privilegio Auſtregarum, in prima inſtantia non poſſint conveniri in Camera, non poſſe contra eosdem immediatè ad illam appellari, ſed adeundos priùs Auſtregarum judices eſſe. Verùm diſtinguunt Gaill. *L. 1. obſer. 120. n. 1. & 2.* Mindan. *L. 1. de Proceſſib. c. 20.* Ern. Cothmann. *L. 2. conſil. 55. à n. 111.* & *conſil. 31. n. 23.* & Reinkingk *l. c. à n. 30.* vel enim Princeps tanquam Ordinarius loci Judex & vi ac poteſtate jurisdictionis appellantem extrajudicialiter gravavit mandando, inhibendo, ſequeſtrando, vel pœnas pecuniarias imponendo &c. vel ſolùm tanquam pars & velut privatus, puta in aliquo contractu vel negotio, quod cum ſubdito habet? ſi primùm: ab hujusmodi gravamine extrajudiciali non obſtantibus Auſtregarum privilegijs ad Cameram appellandum eſſe aſſerunt. Si ſecundum: adeundos Auſtregarum judices. Et ita deciſum eſſe ait Reinkingk *l. c.* in R. J. Ratisbonæ *Anno 1597.* §. Wann aber & §. darumb ſetzen und wollen wir.

§. II.

Quodnam ſit Forum Competens Studioſorum.

SUMMARIUM.

329. Studioſi conveniri non poſſunt niſi coram Rectore Magnifico, Epiſcopo, vel Domino loci.
330. Affertur ratio hujus privilegij.
331. Adverſarios tamen ſuos coram ipſorum judice competente conveniunt.
332. Declaratur, quinam Scholarium & Studioſorum nomine veniant.
333. Ut quis gaudeat Studioſi nomine & privilegio, requiritur, ut ſit Matriculæ Univerſitatis inſertus.
334. Et ut ad bonas Literas incumbat in Schola aliqua publica & approbata.
335. Nec vetitis ſe artibus tradat.
336. Gaudent hoc ptivilegio etiam illi, qui in patria ſua & loco domicilij docent aut diſcunt.
337. Nomine Magiſtri, coram quo conveniundi ſunt Studioſi, intelligitur Rector Magnificus & Senatus Academicus. per Dominum intelligitur Princeps, cui Academia ſubjecta eſt.
338. Optio, quam habent Studioſi inter Dominum, Magiſtrum & Epiſcopum, per ſe & ſeclusâ conſuetudine non tollitur per Juramentum, quod præſtant Academiæ.
339. Proponitur opinio negantium & affirmantium, Magiſtratui Academico competere Jurisdictionem Criminalem.
340. Videtur competere ſolùm ex ſpeciali privilegio Principum.
341. Conveniuntur Studioſi coram Rectore Magnifico etiam propter contractus alibi celebratos.
342. Et propter delicta alibi patrata.
343. Diſcutitur, quid tenendum ſit circa negotia & lites cœptas ante Studia Literarum.
344. Studioſi, ſi ab Academia poſt contractum celebratum aut delictum perpetratum ad aliam Academiam migrant, à priore Rectore citari & revocari poſſunt.
345. Gaudent privilegio Fori per quinquennium, ex quo ab Academia abierunt.
346. Clerici Studioſi, ſi habent requiſita ad gaudendum privilegio Fori Clericalis, non poſſunt citari & judicari à Rectore Academico Laico.
347. Privilegio Fori Academici gaudent etiam uxores Profeſſorum & Studioſorum.
348. Nec non Viduæ.
349. Item Liberi, quamdiu ſunt in patria poteſtate.
350. Eodem gaudent Notary Academiarum, Bidelli, Nuntij, Oſtiarij. Quoad Magiſtros Exercitiorum, Typographos, Bibliopolas, Bibliopegos, & Famulos Academicorum ſpectandæ ſunt conſuetudines, privilegia Principum, & conventiones cum loci Magiſtratu.
351. Privilegio Fori Academici non gaudent Fidejuſſores Academicorum.
352. Declaratur, quando hoc privilegium amittatur.

329. Inter Privilegia Scholarium ſeu Studioſorum, quæ magna ſunt & multa, ita ut Petr. Rebuff. *L. 2. de Privileg. Scholaſticorum* ea extendat ad centum & octoginta, Horat. Lucius *tr. de Privileg. Scholaſtic.* ad centum, non minimum eſt Privilegium Fori, conceſſum ab Imperatore Friderico I. Ahenobarbo ſeu Barbaroſſa, in authentica *Habita quidem ſuper hoc diligenti*, latâ in Comitijs apud Roncalias ſeu in campis ad padum haud procul Placentiâ in Italia *anno 1158. menſe Novembri* & relata *ad tit. C. ne Filius pro Patre*, errant autem (ut hoc obiter dicamus) Rebuff. Sichard. ac alij, qui eam Friderico II. tribuunt. hic enim non niſi anno 1218. imperium cepit: Fridericus verò I. anno 1152. & illud demum anno 1190. finijt in Cydro Ciliciæ flumine, quo ſubmerſus eſt, eámque Conſtitutionem fecit, ut dictum eſt, anno 1158. Igitur Scholares vi hujus Authenticæ conveniri nequeunt coram Ordinarijs, ſed ſolùm *coram Domino, vel Magiſtro ſuo, vel ipſius Civitatis Epiſcopo*, optione ipſis conceſſa, ut unum ex his, quem maluerint, eligant, coram quo conveniantur, cùm aliàs in poteſtate Actoris ſit, inter plures partis Reæ Judices unum vel alium, quem velit, eligere pro excutiendo debitore ejúsve bonis. *L. 2. §. Scævola 3. ff. de eo, quod certo loc. L. 19. in fin. & L. 50. ff. de judic.* Panor. *in c. licet n. 36.* & *c. Dilecti. 10. de For. comp.* Bartol. *in L. ult. C. ubi in rem actio.* Quâ de cauſa mercatores, licet ex conſuetudine multorum locorum habeant ſuos Conſules, qui fungi dicuntur jurisdictione ordinaria in cauſis ad mercaturam pertinentibus per ea, quæ notat Salycet. *in L. ult. C. de jurisdict. omn. judic. n. 3.* conveniri nihilominus poſſent coram Magiſtratu loci Ordinario ad arbitrium creditoris. Stracha *de Mercatura tit. Quomodo in cauſ. merc. proced. p. 1. à. n. 7.* Matth. Coller. *p. 2. de Proceſſ. execut. c. 1. n. 52.* Si tamen Scholaris ſemel unum ex illis elegerit, non poteſt variare & reprobare, quod approbavit. *arg. L. in arenam ff. de Teſtam. inoffic.* tum quia per electionem ſemel factam jus acquiritur adverſario, quod ei auferri nequit. *arg. L. hujusmodi §. Stichum ff. de Legat. 1.* tum quod optione datâ regulariter non licet niſi ſemel optare. *arg. L. ſerv. ff. de Legat. 1.* tum denique quia malitijs occurrendum eſt, quibus indulgeretur, ſi illi poſſent identidem variare, & actorem eludere. *arg. L. 3. §. 1. ff. de eo, quod cert. loc.* Rebuff. *l. c. privileg. 153. v. ad hæc ſi ſemel.*

330. Rationem Imperator, quâ motus fuit, ad hoc privilegium concedendum, his verbis expreſſit: *Quis eorum non miſereatur, qui amore ſcientiæ exules facti de divitibus pauperes, ſemetipſos exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt, & à viliſſimis ſæpe hominibus (quod graviter ferendum eſt) corporales injurias ſine cauſa perferunt.* De Profeſſoribus, quibus idem privilegium, & à fortiori, conceſſum eſt, hanc inſuper rationem affert, quòd eorum *ſcientiâ totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo, & omnibus Ejus Miniſtris vita ſubjectorum informatus:* addens, ſe propterea dignum exiſtimaret, ut *quadam ſpeciali dilectione eos ab omni injuria defendat.*

331. Itaque ſicut Clerici, ſi obſervent ea, quæ juxta Tridentinum ad gaudendum fori privilegio requiri diximus ſuprà *à n. 233.* habent proprium Forum Eccleſiaſticum immunes à ſeculari; ita pariter Studioſi, ſi Albo ſeu Matriculæ Academicæ adſcripti ſint, gaudent ſui fori privilegio, & coram alio judice alióque in Foro conveniri non poſſunt. Quod Fori privilegium inter cætera, quibus gaudent, eſſe præcipuum ait Mendo *de Jure Academico L. 3. q. 2. n. 7.* & pro illo ſemper acriter eſſe decertandum, ut ſervetur illæſum. Quòd ſi Studioſus eſt actor, forum Rei ſequi debet: niſi ſuper hoc aliqua Academia ſit munita ſpeciali privilegio, quali munitam eſſe Academiam Salmantinam teſtatur Mendo *l. c. n. 9.* vel, uti vult Alphons. de Eſcobar *tract. de Pontif. & Regia jurisdict. in Studijs General. c. 41. à n. 4* Studioſus, quamvis agat, Rei tamen partes ſuſtineat, nimirum ſi ab alieno judice contra eum procedatur aut aliquâ injuriâ ſit affectus. Quin idem Mendo *n. 17.* abſolutè aſſerit, quòd Studioſus actor poſſit ſuum adverſarium trahere ad tribunal Academicum.

332. Verùm hæc in genere dicta aliquantò accuratiùs expendenda, & explicanda ſunt, cùm varijs difficultatibus ſint involuta. Itaque dubitatur I. Quinam Scholarium nomine veniant, & quid requiratur, ut quis Scholarium privilegio, & præcipuè hoc, de quo agimus, Fori gaudeat. *Scholarium* uti & *Scholarum* verbum ambiguum eſſe liquet ex *L. ult. & tot. tit. C. de Privileg. Scholarum*, & notat ibi Cuiacius. Erátque vox *Schola* propria militiæ, diversæque ibi Scholæ dabantur, quæ erant quædam Collegia & Societates Militum, nimirum Equitum, Peditum, Scutariorum, Sagittariorum, Clibanariorum &c. in quibus ſinguli in armorum uſu exercebantur. Hinc illud Vegetij *L. 2. c. 21. per diverſas cohortes & diverſas Scholas milites promoventur.* Et paſſim in Codice Theodoſiano & Juſtinianeo de Scholis militiæ inermis, Scholis Fabricenſium, Schola Societatis, Sacrarum largitionum, & ſimilibus agitur. De quibus plura Gutherius *de Offic. Domûs Auguſtæ L. 2. c. 14 & L. 3. c. 10.* Fileſac. *L. 1. ſelect. c. 3.* Meurſius *in Gloſſar. Græco Barbaro V. Sholarij.* Literariam verò Scholam eam dicimus, in qua bonæ Literæ & Artes Literariæ traduntur, addiſcuntur, & exercentur. Eósque, qui in ea diſcendo ſe occupant, per antonomaſiam *Scholares* dicimus. Et quanquam etiam ij, qui artem addiſcunt equitandi, gladiandi, ſaltandi &c. Scholares nominentur, frequentiùs tamen hoc nomen ijs datur, qui Scholam Literariam cæteris nobiliorem frequentant. Olim quidem Scholares dicebantur, qui in Schola addiſcebant, Scholaſtici verò, qui cauſas defendebant, & inter ſe diſceptabant, ut patet ex *L. 2. C. Theodos. de Concuſſione Advocat.* & *Scholaſticè dicere* etiamnum idem eſt, ac rem per controverſiam diſputare. Nihilominus *Scholaſticorum*, *Scholarium*, & *Studioſorum* nomina uſu paſſim recepto idem ſonant.

333. Ut autem quispiam Scholaris nomine & privilegio gaudeat, certæ quædam conditiones requiruntur. Prima eſt, ut Albo ſeu Matriculæ Univerſitatis ſit inſertus, ut omnes DD. fatentur. Hanc conditionem ſuppleri non poſſe niſi à Principe, aiunt Eſcobar *l. c. c. 32. à n. 3.* & Mendo. *l. c. q. 8. n. 58.* eò quòd Leges & Statuta Principum Academias fundantium de ea extent, & legis revocatio & diſpenſatio ad ſolum Principem ſpectet. *L. 9. C. de Legib.* Imò cenſet Eſcobar, hanc diſpenſationem concedi, & defectum inſcriptionis, quam *Immatriculationem* dicimus, ſuppleri non poſſe à SS. Pontifice; eò quòd illa reſpiciat temporalem gubernationem Academiæ, & non ſingulos Studioſos, ac quoad regimen politicum & temporale ſoli Principi territoriali ſubjecta ſit Academia. Sed cùm facilè fieri poſſit, ut quis per errorem & oblivionem Albo Academico non inſcribatur, ac nihilominus Scholaris ab Academia agnoſcatur, talémque ſe quoad reliqua gerat, non apparet, quomodo tunc iſte defectus obeſſe ipſi poſſit, tam quoad hoc aliáque privilegia, quàm quoad jus petendi examen, & Gradum Literarium.

334. Secundò requiritur, ut ad Literarum Studia incumbat in Studio, ut vocant, Generali & Academia approbata. Bald. *in proœm. Digeſt. §. & hæc tria n. 10. prin. Lectur.* Petr. Gregor. *L. 18. de Republ. c. 1. à n. 3.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg. 56. à n. 21.* Et ut Scholas frequentet diſcendi gratiâ. Salicet. *in cit. Auth. habitâ n. 30.* Pacius *ibid. c. 4. n. 10.* Rebuff. *de privil. Scholaſt. privil. 141. & ſeq.* Horat. Lucius *eod. tr. privil. 73.* Beſold. *Diſſertat. de Studioſ. c. 2. arg. L. Si duas 6. §. 4. ff. de Excuſat. L. 1. C. de Collegiat. L. Qui ſub prætextu C. de SS. Eccleſ.* Cenſet quidem cum nonnullis Ummius *diſput. 4. ad Proceſſ. judic. th. 12. n. 63.* Si quis privato Marte non inutiliter militet, ipſum non temere ab hoc privilegio excludendum eſſe, cùm illo gaudeant Licentiati adhuc in Academijs commorantes, quamvis publicas lectiones non ampliùs frequentent. Sed hos multis, & benè, confutat Mendo *l. c. n. 62.* certúmque eſſe non immeritò exiſtimat, eos, qui Academiam non frequentant, neque in foro externo nec in conſcientia gaudere privilegijs Studioſorum: eò quòd mens dicti Imperatoris, & Principum nullatenus fuerit aut ſit, ea concedere privatos intra Lares diſcentibus, ſed ſolùm illis, qui publicis & Scholis & Magiſtris dant operam: quia aliàs ceſſaret ratio ac finis, quem illi ſibi in erigendis Academijs præfixerunt, nimirum ad hæc publica Literarum emporia tam ſubditos quàm exteros attrahendi, honorem artibus & ſplendorem Univerſitatibus conciliandi, per Profeſſores publicâ auctoritate & judicio ſelectos Juventutem inſtituendi, eámque per concurſum & æmulatione plurium, per varias eásque publicas ac ſolemnes literarias exercitationes, examina, Graduúmque collationem accendendi ad excolendum doctrinâ animum &c. Cæterùm notant Pacius *in cit. Authent. c. 9. n. 4.* & Matth. Stephani *L. 3. de Jurisdict. p. 2. c. 10. n. 9.* cùm Authentica ſit generalis, atque adeò ad omnes Scholares pertineat, privilegium ibi conceſſum non limitari ad Univerſitates, ſed extendi ad omnes Scholares, etiam ubi nullus eſt Univerſitatis Rector. Ex qua ſententia conſequens eſt, quòd privilegio Fori gaudeant & à jurisdictione Magiſtratûs Civici exempti ſint etiam illi, qui in Gymnaſiis & Lyceis, quæ verè Univerſitates & Academiæ non ſunt, literis dant operam.

335. Tertiò requiritur, ut bonis literis, non arti alicui furvæ & illicitæ, v. g. Necromantiæ, ſe impendant. Cùm perdant privilegia, qui vetitæ hujusmodi arti ſe addicunt, ut tradunt Salicet. *in cit Auth. n. 2. & 11.* Bald. *ibid. n. 27.* Hart. Lucius *tr. de privil. Schol. in fin.* Rebuff. *eod. tr. privil. ult.* Petr. Gregor. *l. c. c. 7. v. vult.* Adhibenda tamen diſtinctio cum Eſcobar *l. c. c. 32. n. 64.* & dicendum, ſi bonis ſimul malisque artibus ſe impendat, non eo ipſo privatum eſſe Scholarium privilegijs, quamvis privandus ſit; nullâ verò ratione illis gaudere, ſi malas duntaxat tractet. Addunt Ummius *l. c.* ac alij, illos quoque indignos hoc fori privilegio eſſe, quibus, ut aiunt cum Oldendorpio, literæ plus in patinis quàm in paginis ſapiunt. Quin eos, qui Matriculæ adſcripti Scholas quidem frequentant, & lectionibus aſſiſtunt, non tamen addiſcendo, ſed perſtrependo, confabulando, ac alios interturbando, ait Mendo *l. c. n. 65.* peccare mortaliter, & nullo Studioſorum privilegio gaudere. Quòd ne nimis rigidum ſit, intelligendum eſt de caſu, quo grave damnum aut injuria alijs inferretur per petulantiam frequenter aut cum contemptu aliorum, præcipuè Profeſſorum, exercitam.

336. Dubitatur II. An tantùm illi hoc Fori privilegio gaudeant, qui extra patriam docent aut diſcunt, ſeu Studiorum cauſâ peregrinantur. Ita quidem affirmat Pacius *l. c. c. 4. n. 8.* quòd dictus Imperator illud concedat ijs, *qui cauſâ Studiorum peregrinantur, & amore ſcientiæ exules facti ſunt.* Sed longè verius eſt, nec conſuetudo dubitare permittit, eos ita gaudere, qui in ſua patria, v. g. Ingolſtadij, docent, aut diſcunt. Umm. *l. c. n. 64.* Matth. Stephani *de Academ. c. 5. n. 34.* Hunnius *in cit. Auth. Habita c. 1. q. 5.* Carpz. *L. 2. Reſponſ. Jur. Saxon. reſponſ. 32. n. 20.* Limnæus *de Jure Publ. L. 8. c. 9. n. 50.* Cùm certum ſit, rationem Conſtitutionis, quæ affertur *in cit. Auth. V. Dignum*, convenire etiam in patria degentibus. Et quanquam iſti non eadem, quæ peregrini, pericula & ſumptus ſubeant, non tamen iſta, aut certè non ſola, cauſam Conſtitutionis dederunt, ſed maximè utilitas ac ornamentum, quod Reipublicæ ab illis accedit, & labores, quos ipſi pro ea ſuſcipiunt. Accedit, quòd Imperator reſpexit ad majorem numerum eorum, qui tum temporis non eâ commoditate literis operam dare poterant in patria, ſed peregrinari cogebantur. Quo ipſo tamen Studentes vel Docentes in patria neutiquam excludere voluit, ut notat Limnæ. *l. c.* Quemadmodum à privilegijs, quæ alijs certi ſtatûs aut Ordinis hominibus, v. g. Nobilibus, Religioſis, Militibus, data ſunt, non excluduntur particulares quædam perſonæ, in quibus una alteráve ratio conceſſi privilegij ceſſat.

337. Dubitatur III. Quis nomine *Magiſtri*, & *Domini*, coram quo conveniri Studioſos poſſe aſſerit Imperator, intelligatur. Multa hîc inter DD. diſceptatio eſt, uti videre licet apud Gloſſ. Bald. Salycet. Pac. Oldendorp. Sichard. Donell. Rebuff. ac alios *in cit. Auth.* & Petr. Gregor. *L. 32. Syntagm. c. 8.* & *L. 18. de Republ. c. 10.* & *L. 4. de Appellat. c. 13. n. 1.* Scip. Gentil. *L. 3. de jurisd. c. 17.* Petr. Heig. *p. 2. q. 11. n. 3.* Horat. Lucium *privil. 64.* Rebuff. *privil. 152.* Zaſium. *in L. ſi convenerit. ff. de injur. n. 22.* Quamvis Magiſtri nomine intelligatur quicunque Præceptor, adeò ut etiam Doctor Juris, qui docet, vocetur Magiſter *L. qualem 19. §. 2. ff. de Receptis, qui arbitr. recep.* Et Magiſtros, ſeu Doctores, & Præceptores jurisdictionem in ſuos Studioſos habere tradant Bald. *in cit. Auth. n. 58.* & Salycet. *ibid. n. 23.* Imperator tamen hoc nomine vel ſolum Rectorem Academiæ intellexit, ut volunt Scipio Gentil. *l. c.* Umm. *l. c. n. 65.* ac alij; vel certè per Statua & conſuetudinem tota jurisdictio Rectori, & toti Senatui Academico, ubi ad hunc cauſa defertur, vel ob gravitatem deferenda eſt, attributa fuit. Gilken *in cit. Auth. n. 62.* Matth. Stephani *L. 3. de jurisd. p. 2. c. 10. n. 6.* Æquè controverſum eſt, quis ſit ille *Dominus*, ad quem juxta *Auth.* Reus Scholaris cauſam trahere poteſt. Accurſ. *ibi*, & Pac. *c. 9. n. 3.* ac, teſte Ummio, communis DD. cenſent *Dominum* & *Magiſterium* pro Synonimis ab Imperatore fuiſſe poſita, ac per *Dominum* ſignificatum Magiſtrum. Sed obſtare vide-

Videtur particula disjunctiva *vel*, quâ sicut distinguitur Episcopus loci à Magistro, ita ab isto Dominus. Sic enim textus habet: *eos coram Domino, vel Magistro suo, vel ipsius Civitatis Episcopo (quibus hanc jurisdictionem dedimus) conveniat.* Neque textus extat, quo *Domini* nomine Præceptor veniat. Unde idem Ummius existimat, *Domini* nomen hîc denotare Magistratum, in cujus Civitate Cœtus docentium & discentium vivit: malè omnino (saltem si loquamur de consuetudine, quæ tamen Authenticam illam interpretatur) si nomine Magistratûs intelligit Magistratum Civium, & non solum Principem, cui Civitas & Universitas subjecta est.

338. Notant verò communiter DD. privilegium optionis seu electionis inter Dominum, Magistrum, & Episcopum ab Imperatore concessum Scholaribus, tolli per juramentum, quod Rectori, dum ad Universitatem accedunt, præstant, nec isto semel emisso declinari ejus forum ampliùs posse. Unde Stephani *l. c. n. 9.* & Sichard. *in cit. Auth. n. 17. in fin.* per ista juramenta authenticæ & sic privilegijs Studiosorum multùm derogari asserunt. Verùm refragantur Ummius *cit. n. 65.* Mendo *l. c. q. 10. n. 84.* ac alij, aiúntque, his juramentis majorem subjectionem non promitti Universitati & Rectori, quàm debeatur illis seclusis, ac idcirco nihil detrahi privilegio Authenticæ. Ratio dari potest: quia ad ea, ad quæ aliunde jam tenemur, novo vinculô & arctiùs per juramentum aut voto obstringi possumus, juxta Covarr. *in c. quamvis pactum p. 1. §. 7. in fin.* Cajetan. *2. 2. q. 88. art. 5. dub. ult.* Suar. *tom. 3. de Religione L. 2. c. 18.* Vasq. *1. 2. q. 72. art. 6. disp. 98. c. 3. n. 7.* ac communem Theologorum: nec propterea ad plus & extensivè magis tenemur, sed solùm, ut loquuntur, magis intensivè. Nec ex eo, quòd Domino territoriali seu domicilij juramentum subjectionis & fidelitatis præstamus, coram ipso solo & non etiam coram alio conveniri possumus. Nec juramentum ad non cogitata extenditur: multò minùs aufert, quæ Jure communi concessa sunt. Hæc licèt de se vera sint, semper tamen consuetudo attendenda est, quæ sicut Leges, ita & juramenta interpretatur.

339. Dubitatur IV. Utrùm hoc privilegium Scholarium ad omnes omnino causas etiam criminales se porrigat; an verò solùm ad civiles. Ad Criminales quoque porrigendum censent Gloss. *ibi. V. si litem*, Bart. *n. 4. in fin.* Horat Lucius. *l. c. privil 65. & 69.* Clarus *L. 5. sentent. §. fin. q 35. n. 23* Mendo. *l. c q. 2. n. 8.* testans de communi *DD.* Escobar *l. c. c. 40. n. 2* Ubi ait, contrariam Hispanorum legem *L. 2. tit. 31. partit. 2.* fuisse abrogatam consuetudine & Pontificijs ac Regijs constitutionibus. Rationem dant: quia nomine *Litis* ac *Negotij*, quorum meminit Authentica, etiam criminales causæ veniunt, ut diximus suprà *n. 316.* Multis alijs rationibus hanc opinionem stabilit Scipio Gentilis *L. 2. de jurisdict. c. 17.* quamvis postea, sed absque lege, id restringat ad infimum meri Imperij gradum. Contrarium sustinent, solúmque in Civilibus Academico Magistratui jurisdictionem in Studiosos, & his Fori privilegium competere, contendunt cum Bald. Angel Paul. de Castro, Cuiac. *in cit. Auth. circa fin.* Sichard. *n. 20.* Pacius *n. 13.* Lucas de Penna *in L. 2. C. de Privil. Scholar.* Jason. *in L. 3. ff. de Constit. pecun. n. 52.* Donell. *L. 17. c. 20.* Petr. Heig. *p. 2. q. 11. n. 7.* Vultejus *ad L. 10. C. ubi causæ fiscal. n. 3.* existimans, Rectorem Academiæ in criminalibus jurisdictionem non habere, præterquam si ex speciali privilegio eam acquisierit. Quàm opinionem Ummius *l. c. n. 66.* ait esse contra commune DD. votum, & notissimam Germaniæ consuetudinem. Ratio potissima, quæ pro ea affertur, est, quòd nunquam in Generali concessione jurisdictionem Imperium merum comprehendatur, *L. quæcunque 1. ff. de Officio ejus, cui mand. est jurisd.* Verùm ibi solùm sermo est de mandata seu delegata jurisdictione: illa autem, quam Imperator concessit Academijs, est Ordinaria. Neque ex *L. 1. C. ubi Senatores vel Clariss* probatur, ut vult Heigius *l. c. n. 10.* quòd forum privilegiatum nunquam se extendat ad causas criminales. Nec ad rem facit, quod de Bononiensi Academia ex Horatio Lucio adducit, & ex Bodino *L. 3. de Republ. c. 7.* de Parisiensi, eas in Criminalibus forum privilegiatum non habere: nam nec Pontifex Bononiensis, nec Rex Galliarum Parisiensis Universitatis supremi domini, illâ Imperatoria Constitutione obligantur. Quin Parisiensi competit Criminalis jurisdictio, & Supremus meri Imperij gradus, si verum est, quod ex Petr. Denais refert Thomas Michaël *tr. de jurisdict. thesi 96.* Præfectum Urbis Paris. quòd duos Scholores suâ sententiâ damnatos suspendi jussisset, coactum fuisse, eos de furca tollere, cadavera osculari, & honorificè sepelire. Alias rationes, quas Vultejus ac alij ad excludendam ab Academicis criminalem jurisdictionem adducunt, susè dissolvit Gilhausen *c. 1. Arbor. judic. Crimin. n. 119.*

340. Ex pugnantibus hisce opinionibus præplacet anterior. Nihil tamen decidendum existimamus: præcipuè, quòd DD. quando mentionem faciunt de particulari quapiam Academia, à qua criminalis jurisdictio exercetur, ferè dicunt, ipsi competere ex privilegio Principis. Et Serenissimus Bavariæ Dux in Decreto ad Academiam Ingolstadiensem dato anno 1642. 30. Augusti ait, se anno 1605. jurisdictionem Criminalem eidem dedisse, & hoc privilegium, tametsi posset, revocare tamen nolle: exceptis criminalibus enormibus & atrocioribus, quæ ad ipsum referri debeant, ut habetur in alio ejusdem Serenissimi Decreto anno eodem 1642. 24. Julij.

341. Illud tamen ex Jure communi nullâ ratione admittendum ducimus, quod complures tradunt cum Baldo *in cit. Auth. n. 43.* Saliceto *n. 27.* Pacio *c. 9. n. 14* tunc solùm in loco Universitatis conveniri Studiosos ratione debiti posse, si ibi contractum sit. Quia sic nullum aut certè exiguum privilegium ex cit. Authent. proveniret, cùm commune omnibus sit, ut ratione contractûs in loco contractûs respondere teneantur, ut diximus suprà *n. 168.* Ut igitur aliquid speciale tributum ipsis dicatur, uti dicendum est, fateamur oportet, quòd indistinctè coram Rectore Academico conveniri debeant, si super aliquo negotio lis ipsis moveatur. Quod ipsa Constitutionis verba satis indicant. Accedit ratio, quam dedimus suprà *n 169.*

342. Sed & illud reijciendum videtur, quod cum Baldo, Accursio, ac Vulteio tenent Scipio Gentilis *l. c.* ac alij, omne privilegium tolli per delictum, adeóque facinorosum Scholarem ibi conveniendum esse, ubi crimen perpetravit. Contrarium enim tenet communis DD. quoad personas privilegium Fori habentes clausum in Corpore Juris, ut diximus suprà *n. 139.* Et quidem è loco Academiæ remittendum esse Studiosum ad locum delicti, vix est, qui asserat. Cessavítque per consuetudinem delinquentes remittendi necessitas, etiam quoad eos, qui nullo privilegio muniti sunt, ut diximus *n. 146.* An verò ex loco delicti remittendi sint delinquentes Studiosi, difficilis resolutionis quæstio est. Nos ijs consentimus, qui dicunt, ad locum Academiæ, si petantur, aut ipsi Rei remitti petant, remittendos esse: quòd id clarè decisum videatur cit. Authent. Ubi sic Imperator: *decernimus, ut nullus de cætero tam audax inveniatur, qui aliquam Scholaribus injuriam inferre præsumat, nec ob alterius cujuscunque Provinciæ delictum sive debitum (quod aliquando ex perversa consuetudine factum audivimus) aliquod damnum ijs inferat.* Ubi notanda maximè sunt verba *ob alterius cujuscunque Provinciæ delictum:* ut adeò in altera quacunque provincia & loco, quàm ubi proprium Forum singulare habet, conveniri nequeat. Neque ista accipienda sunt de privatis tantùm hominibus, velut solùm ab his inferri Scholaribus vis vel moleslestia nequeat, cùm sint universim concepta ac proinde etiam de judicibus, quos exprimere debuit Imperator, & non solùm Dominum, Magistrum, ac Episcopum, si præter hos alijs jurisdictionem in illos reservâsset. Quæ ratio sufficere poterit omissâ illâ, quam adducit Engel. *tit. de Foro Comp. n. 29.* à militia Armata ad Togatam.

343. Quin asserunt Rebuff. *de Privil. Scholast. privil. 153.* Horat. Lucius *eod. tr. privil. 66.* & Bologninus *in cit. Auth. n. 220.* tametsi considerato Jure communi Fori privilegium non extendatur ad ea, quæ gesta sunt ante privilegium, juxta *L. si quis posteaquam ff. de judic.* & *L. cùm quædam puella. ff. de jurisdict.* posse tamen Studiosos vi Authenticæ ad Forum suum competens Academicum trahere causas natas ante incepta Studia, & sic non teneri ob delicta vel debita ante contracta respondere nisi coram Academia. Quem in finem adducunt verba Authenticæ paulò antè recitata. Addunt quidam apud Alphons. de Escobar *l. c. c. 50.* conveniendum pariter in Foro Academico esse, tametsi sit hæres alicujus, cum quo lis cœpta jam fuit & pendet in alio foro. Verùm hoc privilegium ipsis etiam Clericis probabiliùs non competit, ut diximus suprà *n. 284.* si tamen Studiosus sit successor particularis, v. g. emptor, legatarius &c. admittendum videtur cum Mendo *cit. q. 3. n. 22.* & Escobar *l. c. c. 51. n. 2.* conveniri non posse, nisi coram Rectore Academico, tametsi cum auctore seu antecessore lis jam fuerit cœpta: quia hoc ipsum de Clericis tradit communis DD. de qua suprà *n. 284. in fine.* Quod ipsum tamen restringendum videtur cum Escobar *l. c.* in casu, quo res alienata fuisset in Studiosum contra prohibitio-

hibitionem *titul. ff. & C. de Litigoſis*, & *tit. de Alienatione judicij mutandi cauſâ facta*: tunc enim non gauderet ſuo foro. Nihilominus etiam in hoc caſu cognoſcit Rector Academicus, utrùm fraus in contractu intervenerit, & res litigioſa fuerit, vel alienata judicij mutandi causâ: ut conſtet, an ipſe ſit Judex. Cùm univerſim quoties de valore privilegij ſeu fori agitur, & utrùm in hoc illóve caſu locum habeat, à judice privilegiati cauſa cognoſcenda ſit. Similiter aſſerendum eſt, quòd Studioſus venditor ſuum emptorem coram judice, coram quo lis ſuper re empta movetur, defendere teneatur, nec actorem ad Forum Academicum trahere poſſit, ut dictum eſt de Clericis ab emptore laudatis *n. 285.* cum ea tamen limitatione, quam poſuimus *n. 288.* In cauſa demum feudali contra vel à Studioſo mota adeundum eſſe Feudi Dominum vel Pares Curiæ, conſtat ex ijs, quæ ſuprà *à n. 266.* diximus de Clericis.

344. Dubitatur V. Coram quo judice conveniendus ſit Studioſus, ſi ab una Academia migret ad aliam, & in loco prioris contraxerit debitum aut delictum. Tradunt communiter DD. teſte Ummio *diſp. 4. ad Proceſſ. Judicial. theſi 12. n. 66.* judicium ipſi ſubeundum eſſe in Academia poſteriore, ad quam commigravit. Nos cum eodem Ummio non dubitamus, poſſe à Rectore prioris citari & ad judicium ſuſcipiendum competentibus remedijs cogi. aliàs in arbitrio ipſius foret miſerum actorem circumvenire, aliorſum eum & de loco in locum trahendo, mutando identidem, ubi ſe in una alteráve conventum iri exiſtimaret, Academias. Nec hic par eſt ratio inter ipſum aliósque Reos: hi enim conveniri poſſunt in loco Domicilij, tametſi abſentes ſint, Studioſus verò etiam in loco domicilij exceptionem ſui Fori opponere poteſt. Videantur ea, quæ diximus *n. 187.*

345. Dubitatur VI. An Studioſi conſervent privilegium, & conveniri coram Academia poſſint, quando ab illa receſſerunt. Dicendum eſt, conſervari Scholaribus ſua privilegia per integrum quinqennium poſteaquam ab Academia receſſerunt. Ita Bald. in cit. Auth. *n. 23.* Ant. Gomez *in L. 2. Tauri n. 7.* Bartol. Salicet. Didacus Perez, apud Mendo *cit. q. 3. n. 17.* Rebuff. *privil. 35. Limn. L. 8. de jure Publ. c. 9. in fin.* Schneidewin *ad §. Item Romæ Inſt. de Excuſat. Tutor. n. 6.* Carpz. *L. 2. Reſponſ. Jur. Saxon. reſponſ. 32. n. 21. arg. L. 2. C. de Primicer. L. 3. C. de Domeſtic. & Protector. L. 2. & 3. C. de Commeat. L. 5. in fin. ff. de Captiv. & poſtlim. reverſ.* Ubi id notant DD. & *C. ult. de Hæretic.* Ubi Gloſſa. *v. per quinque annos.* Dum tamen, ut communiter notant, animum revertendi ad Academiam retineant: qui animus per quinquennium præſumitur, niſi contrarium ex conjecturis ſufficientibus arbitrio judicis probetur. Unde conſequens eſt, quòd mox perdant Forum Academiæ (niſi aliud alicubi conſuetudine aut privilegio Principis receptum ſit) ſi abſolutis ſtudijs ex Academia receſſerunt, præſertim ſi examen ultimum ſubierunt, aut Gradum Literarium ſuſceperunt.

346. Dubitatur VII. An Studioſus Clericus gaudens privilegio Fori Eccleſiaſtici, videlicet, ſi ſit conſtitutus in Majore aliquo Ordine, aut habens Minores geſtet Habitum & Tonſuram, conveniri poſſit coram Rectore Academiæ, ſi hic ſit ſecularis. Reſpondetur: cùm juxta dicta ſuprà *à n. 225.* Clerici gaudeant privilegio Fori, vi cujus neque in Civilibus neque in Criminalibus (exceptis caſibus, quos *n. 267. & ſeqq.* enarravimus) coram ſeculari judice conveniri queunt, conſequens eſt, neque coram Rectore Academico ſeculari conveniri poſſe, ſed cauſam eorum ab Eccleſiaſtico cognoſcendam eſſe. Hinc cùm Sereniſſimus Bavariæ Dux ſuo Decreto anno 1642. 26. Martij ſanxiſſet, ut in poſterum præter Clericos non Regulares etiam ſeculares & conjugati Profeſſores in Rectores Univerſitatis Ingolſtadianæ aſſumerentur, addidit: da etwann in Rectoratu eines Verheyrzathen Profeſſoris, ein ſolcher Fall ſich zutragen wurde / den ex defectu & incapacitate jurisdictionis ein ſolcher Rector nit abhandlen kunde / ſoll alsdann ein ſolcher Fall einen Profeſſori Clerico (welcher gleichwol auch Rectorabilis iſt) committirt und durch jhn abgehandlet werden / ingeſtalten es dann auch bißhero in den Gegenſpill geſchehen / und obſervirt worden / wann ſub Rectoratu Profeſſoris Clerici ein Criminal caſus eingefallen / deſſen Abhandlung und Vertättgiung propter defectum jurisdictionis in cauſâ criminali jhm nit zuſtunde / gleichfalls allzeit denen Profeſſoribus ſecularibus überlaſſen und committirt worden. Neque obſtat, quòd aliqui dicant, Academias, ſi quidem erectæ fuerint Auctoritate Apoſtolicâ, uti Catholicæ erectæ ſunt, aut certè poſtquam erectæ fuerunt, eâdem auctoritate confirmatæ ſunt, ſint Corpus quoddam Eccleſiaſticum. Nam, uti tenent Bartol. Bald. Jaſon. Felin. Panorm. Socin. Maranta, Horat. Lucius, Scaccia, Decianus, Covarruv. Riccius, Cevallos, Silveſter, Baſil. Pontius aliique apud Eſcobar *l. c. c. 21.* Academiæ, quæ in Principis ſecularis territorio ſitæ ſunt, & tum ab ipſo tum à SS. Pontifice confirmatæ, ab utroque privilegia habent, ſunt Corpus quoddam mixtum, habéntque mixtam è ſpirituali jurisdictionem, ita ut jurisdictionem Eccleſiaſticam exerceant in Academicos Eccleſiaſticos, qui jurisdictioni ſeculari ſubeſſe nequeunt, & ſecularem in Academicos laicos, ut fusè probat Mendo *L. 1. de jure Academico q. 8. §. 1. & 2.* ita videlicet, ut illa exerceri poſſit in Clericos privilegio fori gaudentes ſolùm ab Eccleſiaſtico, illa verò in laicos tam à Clerico, quàm à ſeculari Rectore: cùm ſecularis poteſtas Clericum, ſi ea habeat, quæ ad fruendum privilegio Fori Clericalis requiruntur juxta dicta *n. 233. & ſeqq.* nunquam absque Pontificia facultate judicare valeat, quam facultatem tametſi fateremur à SS. Pontifice laicis dari poſſe ad univerſitatem cauſarum (de quo videri poteſt Suarez. *L. 4. Defenſionis Fidei c. 2. n. 12.*) conſtat tamen, nunquam fuiſſe datam, & datam fuiſſe in cauſa aliqua particulari, nullum aut rarum exemplum proferri poterit. A ſecularibus verò Principibus dari non poſſe, cùm ipſimet eam non habeant, extra omne dubium eſt. Et licet daretur, Academicum aliquod Corpus eſſe verè ac propriè Eccleſiaſticum, non tamen ſequitur, nec quisquam conceſſerit, cuipiam laico ex tali Corpore competere jurisdictionem in Clericos. Videatur Panormit. *in c. ſi diligenti 12. de Foro comp. n. 27 & ſeqq.* ubi fusè oſtendit, nullam Rectori laico in Clericum Studioſum jurisdictionem competere: addens *n. 29.* Si contra hunc agatur criminaliter, ſolius Epiſcopi cognitionem eſſe, juxta *can. De perſona 38. q. 11.*

347. Dubitatur VIII. Quinam præter Studioſos gaudeant privilegio Fori Studioſorum. Cùm uxor ſequatur forum mariti, non ſolùm domicilij, ſed etiam illud, quod marito competit ratione dignitatis, officij, artis, aut privilegij perſonalis, ut cum communi DD. notant Barboſa *in L. quia tale. 13. ff ſolut. matrim.* & Hilliger *in Donell. L. 17. Commentar. c. 12. lit. L.* ac ſtatutum eſt *L. eos qui. 6. C. de Fabricenſib. L. Ne ad diverſa. 4. C. de Silentiarijs & decurion. ear. L. Omnis. 2. in fin. C. de Epiſcop. & Cleric. L. Quotiens. 3. C. de Privileg. Scholar.* Hinc uxor cujuscunque Academici, ſive Profeſſoris ſive Studioſi, foro mariti gaudet. Quia *Mulieres* (dicebant Impp. *L. fin. C. de Incolis*) *honore maritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum perſona ſtatuimus.* Itaque ſi lis cœpta fuerit ante matrimonium, poterit poſt illud cauſam trahere ad forum Academiæ ijs in caſibus, in quibus maritus cœptas ante Studia lites trahere ad illud poſſet juxta dicta ſuprà *n. 342.*

348. Quod modò dictum eſt de uxore Academici, extendendum eſt ad ejus viduam: gaudet enim toto viduitatis tempore privilegio Fori Academici: cùm commune ſit viduis, ut gaudeant foro mariti defuncti. *cit. L. fin. C. de Incol. v. fin autem L. Filij 22. §. vidua. ff. ad municipalem, L. quotiens. 3. C. de Privileg. Scholarum, Novella 22. c. 36.* Quod verum eſt, etiamſi ſit vidua Studioſi, & hic, ſi viveret, transacto ſtudiorum tempore amiſſurus fuiſſet Forum Academiæ: quia tempus mortis inſpicitur. Idémque procedit, tametſi vir ante mortem ab Academia receſſerit, ſed intra quinquennium, de quo paulò antè *n. 345.*

349. Idem, quod de Uxoribus & viduis Academicorum modò dicebamus, pronuntiandum eſt de ipſorum Filijs & Liberis. Gaudent enim privilegio patris, ne iſte à Studijs avocetur, ſi pro filijs coram alio tribunali conveniri & agere debeant. Et ita Communis DD. apud Barboſa *in cit. L. Quia tale. ff. ſolut. matrim.* & Mendo *L. 3. de Jure Academ. q. 5. n. 33.* ubi addit eo privilegio poſt mortem patris non ampliùs gaudere, eò quòd dicta ratio ceſſet. Ut autem filij etiam vivente patre hoc ejus privilegio fruantur, neceſſe eſt eos eſſe in patria poteſtate, cùm quoad emancipatos ceſſet ratio privilegij, & pater non debeat agere pro filio emancipato. Quòd ſi in Academici poteſtate exiſtant etiam Nepotes, & Pronepotes, etiam ipſi eodem privilegio gaudent. Quod tamen hodiernis moribus non procedit, juxta quos filij per matrimonium patria poteſtate ſolvuntur. Quænam verò alia privilegia competant hiſce Uxoribus, viduis, ac Filijs, non eſt hujus loci explicare. Videri poſſunt Eſcobar *l. c. c. 36. à n. 25.* Alciat. *in L. 1. C. de injus vocando à n. 16.* Horat. Lucius *de Privileg. Scholaſt. c. ult.* Rebuff. *eod. tr. privil. 78.* Tiraquell. *de Nobilit. c. 18.* Menoch. *caſu 379.* Roland. à Valle *L. 2. conſil. 86. n. 8.* ubi aſſerunt, competere ea, quæ maritis ac parentibus conceſſa ſunt ratione dignitatis, v. g. ut non torqueantur

tur ob indicia patrati delicti, non detrudantur in carcerem ob æs alienum. Et quæ conceſſa ijsdem ſunt ob officium & munus docendi, v. g. ut non teneantur hoſpitium præbere militibus, ſubire munia publica.

350. Notarij pariter, Bidelli, Nuntij, Oſtiarij Academici illo privilegio gaudent, uti cum communi tradunt Horat. Lucius *cit. tr. de Privileg. Scholaſtic. in fin.* Rebuff. *privileg. 166.* Moneta *de Conſervator. c. 7. à. n. 13.* Marta *p. 4. de jurisdict. caſu* 111. *à n. 13.* Eſcobar. *l. c. c. 37. à n. 8.* Duennas *regul. 305.* Bolognin. *in Auth. Habitâ. n. 15.* Hilliger. ad Donell. *L. 17. c. 20. lit. K.* Rationem dant: quia iſti ſunt Officiales Academiæ, & in Corpus Academicum ſunt cooptati. Addunt aliqui Typographos, Bibliopolas, Bibliopegos, Magiſtros Linguarum, & Magiſtros, ut vocant, Exercitiorum, ſeu Artis gladiatoriæ, ſaltandi, equitandi; nec non famulas Profeſſorum ac Studioſorum. Quos tamen alij ab hoc aliſque privilegijs excludunt: eò quòd iſti exceptis Studioſorum famulis, ſuam operam non ſoli Academiæ, ſed & alijs impendunt, æquè ac alij artifices. In Famulis verò Academicorum, quò privilegio hoc gaudeant, requirunt, ut matriculæ Academicæ ſint inſcripti, in loco Academiæ ijsdem inſerviant, & ſint ipſorum domeſtici. Unde dicendum eſt, ſpectanda hîc eſſe ſingularum Academiarum privilegia à Principe territoriali conceſſa, receſſus & conventiones cum Civitate initas, & conſuetudines: quæ ſi deſint, non eſt, cur extenſio ad dictas perſonas fiat: tum quòd ratio, quam allegat Authentica, pro ipſis non pugnat; tum quòd privilegia, etſi alioqui amplianda, Juri tamen communi, præcipuè Juri Ordinariorum judicum, contraria, non ſunt facilè extendenda, quòd etiam Clericorum Officiales & famuli foro Clericorum non gaudent.

351. De Fidejuſſoribus Academicorum affirmamus cum Bald. *in cit. Auth. n. 25.* & Pacio *ibid. c. 4. n.* 17. Hering. *de Fidejuſſor. c. 23. n. 14.* Rebuffo *privileg. 152. limit. 2.* ac alijs, eos dicto privilegio non gaudere. Cùm fidejuſſores aliorum quoque privilegiatorum horum privilegijs non fruantur, uti de fidejuſſore Clerici communiter tradunt DD. ſi tamen creditor conveniat Studioſum, ob continentiam cauſæ etiam fidejuſſor ad Forum Academicum trahi poterit. De quo fusè Eſcobar *l. c. c. 39.* & Mendo *L. 3. de Jure Academ. q. 4. à n. 29.*

352. Dubitatur IX. Quandonam privilegium Fori Academici amittatur. Ceſſare hoc privilegium, ubi Studioſi quinquenio abfuerint ab Academia, conſtat ex dictis *n. 344.* Ceſſat pariter, ſi non habeant requiſita, de quibus ſuprà *n. 332. & ſeqq.* aut ſi crimen committant, in quod in ſtatutis Academijs lata eſt pœna privationis, vel propter aliud delictum à Magiſtratu ejus nomen Albô ſeu Matriculâ expungatur, vel jubeatur ut ceſſator incorrigibilis Academiâ abſtinere &c. aut ſi à vidua vel pupillo conveniantur, ut volunt Bald. *in cit. Auth. n. 61. & 62.* Oldendorp. *de Jure ſingular.* Ummius *cit. theſi 12. n. 66.* cum communi DD. de quo tamen plura *§. ſeq.* Denique ceſſat hoc Forum, ut putant Vultejus *ad L. un. C. in quib. cauſ. militant.* & Ummius *cit. n. 66. in fin.* Si Scholares de rebus, quas extra locum, in quo eſt Academia, tractant aliâ, quàm Studiorum contemplatione, nimirum propriarum rerum componendarum causâ, conveniuntur. Sed his obſtant ea, quæ diximus *n. 169. 340. & ſeqq.* Vidua Academici amittit hoc Forum cùm ex dictis cauſis, tum ex ſecundis nuptijs, quas contrahit cum alio, qui Academicus non eſt, juxta *LL. cc. n. 347.* A Filijs, cùm exeunte patria poteſtate, ut modò dictum eſt *n. 348.* ab Officialibus Academiæ, quando ſuum officium dimittunt: cùm illo non gaudeant ratione perſonæ, ſed Officij. An verò Studioſi, quamdiu tales ſunt, poſſint renuntiare privilegio ſui Fori, & judici non ſuo prorogare jurisdictionem, infrà dicetur, ubi de Prorogatione agemus.

§. III.

Quodnam ſit Forum competens Miſerabilium Perſonarum.

SUMMARIUM.

353. Habent Forum Privilegiatum Perſonæ Miſerabiles.
354. Aſſignatur ejus concedendi ratio.
355. Gaudent hoc privilegio Pupilli, tametſi tutorem & defenſorem habeant.
356. Et licèt non ſint pauperes. Idémque eſt de Viduis.
357. Gaudent etiam Virgines, niſi patrem habeant, à quo defendi poſſint.
358. Item Fœminæ, quæ habent Virum, à quo defendi nequeunt. Et Liberi habentes patrem inutilem.
359. Vidua impudicè vivens hoc privilegium amittit.
360. Quænam Perſona ſit cenſenda Miſerabilis, judicis arbitrio æſtimandum relinquitur.
361. Non gaudent Foro Privilegiato, qui ſuâ culpâ miſerabiles facti ſunt.
362. Miſerabilis Perſona non gaudet hoc privilegio contra aliam miſerabilem.
363. Non poſſunt Miſerabiles Perſonæ ſuo Foro Privilegiato renuntiare.
364. Eo gaudent etiam in cauſis criminalibus.
365. Gaudent etiam conſortes litis cum Perſona Miſerabili ſuſceptæ.
366. In Camera Imperiali Viduis & Pupillis non decernuntur proceſſus, niſi in caſu denegatæ Juſtitiæ.
367. Vidua ſpoliata contra ſpoliatorem etiam laicum immediatè adire poteſt judicem Eccleſiaſticum tribus in caſibus.
368. Extra illos adeundus eſt contra laicum Judex laicus.

353. Inter varia privilegia, quæ viduis, Pupillis, aliſque fortunæ injuriâ afflictis & miſerabilibus perſonis competunt, ac numero ſedecim à Rebuffo *tract. de ſent. Proviſ.* Gloſſ. *ult. art. 3.* referuntur, illuſtre eſt illud, quod eis Conſtantinus Imper. *L. ſi contra. un. C. quando Imperator inter pupillos & viduas* is verbis conceſſit: *Quòd ſi pupilli vel viduæ, aliique fortunæ injuriâ miſerabiles, judicium noſtræ Serenitatis oraverint, præſertim cùm alicujus potentiam perhorreſcunt: cogantur eorum adverſarij examini noſtro ſui copiam facere.* Ex cujus Conſtitutionis privilegio id juris habent dictæ miſerabiles perſonæ, ut adverſarios ſuos è Provincia, in qua ſunt, ad Auditorium ſeu Curiam Imperatoris evocare poſſint. Idque indiſtinctè, ſive oppreſſionem ſui metuant, ſive non. cùm Imperator addiderit particulam *Præſertim*, quæ æquivalet particulis *Maximè* & *Præcipuè*, quæ ſunt implicativæ, & non excludunt caſus alios contrarios, ſed involvunt, ut cum communi DD. tradunt Everhard. *in Locis argum. Legal. loco* 110. Sanchez. *L. 2. de Matrim. diſp. 39. n. 6. & L. 10 diſp. 5. n. 4.* & Auguſt. Barboſa *tract. de Diction. uſu freq. dictione 277.* & per ſe notum eſt latinè ſcientibus. Et quamvis particulâ *Præſertim* aliquando ſumatur pro *Tantùm* vel *Duntaxat*, ut ex varijs Juribus & DD. demonſtrat idem Barboſa *l. c. in fin.* hoc tamen duntaxat procedit, quando ex ſubjecta materia vel aliunde conſtat, caſus contrarios & non expreſſos excludendos eſſe. Itaque ſi Imperio mediatè ſubjectus in judicio Imperatoris à Vidua, Pupillo, aliâve miſerabili perſona conveniatur, excipere non valet de incompetentia Fori, nec opponere beneficium primæ inſtantiæ. Accurſ. Vultei. & DD. *in cit. L. un.* Maranta *part. 4. Praxis Aur. deſtinit. 9. à n. 77.* Gaill. *L. 1. obſervat. 1. n. 40.* Quemadmodum verò dictæ perſonæ alios trahere immediatè ad Imperatorem, omiſſo judice loci poſſunt: ita ipſæ ab alijs invitæ eôdem trahi nequeunt, ut habetur *cit. L. un.*

354. Ratio, quæ ad hoc privilegium concedendum Conſtantinum moverat, erat, quòd, ut ex S. Hieronymo dicitur *can. 23. q. 5. Regum officium eſt proprium facere judicium & juſtitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppreſſos, & peregrino, pupillóque & viduæ, qui faciliùs opprimuntur à potentibus, præbere auxilium*: & quia Deus, cujus viva in terris Simulacra & Vicarij ſunt Principes, peculiarem viduarum & pupillorum curam gerit, gerſque mandat, ut patet *ex c. 22. v. 22. Exodi*, & *c. 10. v. 18. Deuteron. c. 7. v. 10.* Zachar. *c. 1. v. 23. Iſai. c. 5. v. 28. Jerem.* Qua & de cauſa SS. Pontifices eos ſub protectionem Eccleſiæ receperunt. *can. 1. diſt. 87.* ac protectioni Principum commendarunt. *can. Adminiſtratores 26. 23. q. 5.* De quo mox plura *n. 367.*

355. Verùm etiam ex hac Conſtitutione Conſtantiniana, ſicut ex illa Friderici I. Imp. Studioſis patrocinante, varia dubia naſcuntur. Dubitatur 1. an Pupilli, qui Tutorem & Defenſorem habent, hoc privilegio comprehendantur. Negat Paulus de Caſtro *in rubr. cit. tit. C. quando Imperator.* Sed affirmandum eſt cum communi aliorum: quia Imperator generaliter loquitur, ac proinde etiam illos Pupillos ſuo privilegio donat, qui Tutores habent. Accedit, quòd Pupillus ſemper tutorem ha-

bet, qui ipsum defendat, nec unquam in judicio esse sine defensore potest. Unde si hoc beneficium restringeretur ad pupillos defensore carentes, aut nunquam aut rarò locus illi esset: quod dicere absurdum est, ut benè notat Vultejus *l. c. n. 5.*

356. Dubitatur II. Utrùm viduis & Pupillis solùm pauperibus hoc privilegium competat, an etiam opulentis. De his dubitare videntur Bartol. *in cit. L. un.* Maranta *cit. distinct. 9. n. 195.* Speculat. Felin. ac alij, quos citat Vivius *Neapolit. decis. 521. n. 7. & 8.* dum aiunt, saltem pauperibus competere. Opulentos Pupillos & Viduas eo gaudere absolutè negat Rolandus à Valle *vol. 2. consil. 20. n. 12.* ubi ait, esse communem & indubitatam Juris conclusionem, quòd ad hoc, ut Vidua vel Pupillus illo *cit. L. un.* privilegio gaudeant, requiratur, ut sint pauperes. Sed fallitur: nam neque communis est hæc assertio, neque in Jure ullibi prodita. Itaque recipienda est sententia illud permittens etiam opulentæ Viduæ & Pupillo. Eam tenent Anton. Thesaur. *decis. 177. n. 3.* Vincent. de Franch. *decis. Neapolit. 100. n. 19.* ubi Neapoli ita judicari asserit, Gaill. *l. c.* Tusch. *lit. M. concluf. 273. n. 14.* Covarr. *Pract. qq. c. 6. & 7.* Sperelli *in Decision. Fori Eccles. decis. 156. n. 33.* & ipse etiam Rolandus *vol. 1. consil. 76. n. 45.* aliique quamplurimi, quos citat Vivius *decis. 521.* Nam nec Deus, nec Imperator, dum illis specialiter favent, ac faveri ab omnibus cupiunt, distinguunt inter pauperes & opulentos. Nec rationem Imperator sumit à paupertate; sed ex eo, quòd sint miseratione digni. At istâ dignus est omnis Pupillus & Vidua, quòd ille patrem, hæc maritum defensores amisit, ac ob imbecillitatem quâ sexûs quà ætatis, judicisque infirmitatem, ob quam rebus suis præesse nequeunt, potentûm injurijs patent, tunc maximè, quando sunt opulenti.

357. Dubitatur III. An Virgines dicto privilegio gaudeant. Negant Felin. *in c. significantibus de Offic. Delegati n. 8.* Covarr. *Practic. qq. c. 7. n. 2.* Gaill. *cit. L. 1. observ. 1. n. 42.* Vultejus *l. c. n. 7.* Carpz. *L. 2. Responf. Elector. Saxon. responf. 19. n. 9.* Affirmandum videtur cum Azone *in summa ad cit. Titul. C. quando Imperator*, & Cyno, Baldo, Afflict. Guidone Pap. ac alijs, quos refert & sequitur Sperelli *l. c. decis. 158. n. 3.* ac communem fatetur Covarr. *cit. c. 7. n. 2.* quia, ut ait, Javolenus *L. Malum 242. ff. de V. S. §. 3. Viduam non solùm eam, quæ olim nupta fuisset, sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuisset, appellari ait Labeo: quia Vidua sic dicta est, quasi vecors, vesanus, qui sine corde vel sanitate esset: similiter Viduam dictam esse sine viduitate.* Limitandum tamen esse censemus: nisi patrem habeat, à quo defendi possit; tunc enim non censetur miserabilis. Hanc porrò ob causam privilegium istud Covarr. *l. c. n. 3.* ac alij extendunt ad Moniales & earum Monasteria. Quin etiam ad Monasteria Virorum Ordinis Mendicantis.

358. Dubitatur IV. An hoc privilegio gaudeat fæmina habens Maritum inutilem, seu à quo defendi nequeat, v. g. captivum, exulem, ad triremes damnatum. Affirmamus cum communi DD. & Baldo *in L. fin. C. de Plagiarijs n. 2.* Felin. *l. c. n. 8.* Covarr. *cit. c. 7. n. 7. V. Est & hoc.* Vincent. & Franch *decis. 100. n. 18.* Vivio. *decis. 199. n. 3.* Gaill. *l. c. n. 44.* ubi benè adducit textum *c. 2. §. sed neque istud de Translat. Episcopi*, juxta quem Ecclesia habetur viduata, quæ Episcopum habet, sed inutilem. Idémque dicendum videtur cum Follerio ac alijs, de Liberis patrem habentibus perpetuò inutilem. Unde idem tenendum est de Fœmina, quæ sine sua culpa à viro separata est divortio: tum quòd sic virum habet inutilem, ac forsan inimicum magis quàm defensorem; tum quòd *L. vir mulieri. 64. ff. de Donation. inter vir. & Uxor.* vidua dicitur, quæ à viro divortium fecit.

359. Dubitatur V. An Vidua impudicè vivens amittat dictum privilegium. Respondemus affirmativè cum Alexand. Jason. Dec. ac alijs, quos refert Sperelli *cit. decis. 158. n. 21. & 26.* Nec enim censendum est, Imperatorem voluisse hujusmodi Viduis favere contra monitum Apost. 1. *ad Timoth. c. 5. v. 3. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.* ubi *v. 6.* explicat, quæ verè vidua sit, dum ait: *quæ in delicijs est, vivens mortua est.* Hinc omnia privilegia, honores, & commoda prioris matrimonij amittit, ut *in L. His solis C. de Revoc. Donation.* tradunt Baldus, Salicet. & alij, ac Panorm. *in c. Uxoratus de Conversi. Conjugat. notab. 2.* cum plurimis, quos allegat Tiraquell. *de Nobilitate c. 18. n. 13.* Perditque legatum à viro relictum. Gloss. & Bartol. *in L. Fideicommissum C. de Fideicommiss.* ac alij apud Tiraquell. *l. c. n 14.* Pariter admittendum non est, & non immerito à castis mentibus auribúsque pudicis alienum esse dicit Bern. Græv. *L. 1. concluf. 1. considerat. 1. n. 3.* quod Vivius *Neapolit. decis. 521. n. 5. & 6.* aliique non pauci tradunt, meretrices hoc privilegio gaudere. Etsi enim miserabilissimæ sint, uti omnes facinorosi, non tamen sunt miserabiles fortunæ injuriâ, ut requirit Imperator *cit. L. un.* Et absque dubio judicavit Constantinus, quod postea dixit Justinian. *Novell. 89. c. 10. §. 5. nos non damus luxuriantibus, sed pudicis legem. Non enim*, ut idem ait *Novell. 39. in fin. aliquid amplius habebit castitate luxuria.* uti haberet, si meretrix hoc privilegio gauderet, quo tamen non gaudent honestæ & justo thoro junctæ matronæ.

360. Dubitatur VI. Quinam præter Pupillos & Viduas nomine miserabilium personarum veniant. Cùm innumeros & modis propè innumeris fortuna sinistra premere soleat, non tamen indistinctè omnibus, in quos illa sævit, videatur Imperator illud privilegium concedere voluisse, judicis arbitrio relinquendum est, quænam in specie sint personæ miserabiles. Quam esse sententiam DD. receptissimam ait Menoch. *de Arbitrar. judic. L. 2. cas. 66. n. 1.* & Mascard. *de Probat. concluf. 1066.* qui eo ipso supponunt, non quosvis, quos illa afflixit, eo beneficio Imperatorio gaudere. Procul dubio, ut ait Carpz. *l. c. n. 11.* eo nomine veniunt Furiosi, Cæci, Muti, Leprosi, alióve laborantes morbo, qui hominem ad negotium quodcunque gerendum reddit inhabilem. *arg. L. Morbus. 113. ff. de V. S. L. 2. §. si quis judicio ff. si quis caution. L. Quæsitum. 60. ff. de Re judic. L. ob quæ. 4. §. illud. & L. ult. ff. de Ædilit. edict.* Quibus cum Gaillio *cit. L. 1. observ. 1. n. 40.* addendi sunt senes decrepiti, item qui longo morbo exhausti & enervati sunt. Excluduntur autem ab Anton. Butrio *in c. significantibus de Offic. Deleg. n. 22.* & Carpz. *l. c. n. 12.* Captivi & Mercatores, qui in itinere Gabellis gravantur. Quos tamen admittunt Alexander *L. 7. consil. 130. in fine*, Rebuff. ac alij. Videri possunt Mascardus *l. c.* Tuschus *lit. M. concluf. 273.* Rebuff. *tract. de sentent. provision. art. 3.* Gloss. *fin.* Novarius *tract. de Privileg. miserab. person.* Tiraquell. *de Privileg. causa pia privileg. 4.* Utrùm autem Pupilli nomine hîc veniat etiam orphanus, seu minor 25. annis patre orbatus (quod asserit Covarr. *l. c. c. 6. n. 2.*) meritò dubitaveris: quia verè ac propriè non est pupillus, ac idcirco, si Imperator ipsum suo privilegio comprehendi voluisset, eum utique expressisset. Nec sola ætas minorennis, nisi paupertas aliæve calamitates incumbant, miserabilem facit, cùm non sit eâ judicij infirmitate, quâ pupilli, ac ferè fœminæ.

361. Dubitatur VII. An miserabiles personæ hoc privilegio gaudeant, si suâ culpâ v. g. luxu, gulâ, ludô, aut ob crimen in paupertatem malúmve aliud se præcipitârunt. Non gaudere affirmant Andr. de Isern. *in Constitut. Neapolit. L. 1. tit. 37. n. 9.* Matth. de Afflict. *in cit. L. un. n. 28.* Rebuff. *ad Leges Regias tom. 1. tit. de sent. provis.* Gloss. *ult.* Hanc opinionem falsam esse censet Covarr. *Pract. qq. c. 6. n. 2. §. sed si quis*, addens, se ex ijs, quæ tradiderat *L. 2. Variar. resolut. c. 16. n. 9.* certò scire, eam nequaquam admittendam fore. Verùm ex ijs, quæ *cit. n. 9.* affert, nequaquam illius opinionis falsitas concluditur, ac ipsemet suam sententiam *cit. n. 2.* limitat primò quoad Viduam, quæ proprium maritum occidisset: huic enim minimè suffragari hoc privilegium, cùm hujusmodi homicidium directè tendat ad viduitatem. Limitat secundò *cit. c. 16. n. 9. §. secundò* quoad eos, qui datâ operâ ex culpa ad causam paupertatis ordinatâ & præmeditatâ, ut privilegijs uterentur, in paupertatem inciderunt. Quam in rem benè adducit textum *L. penult. ff. de Jure Dot.* Limitat & addit tertiò *cit. n. 9. §. Tertiò*, privilegia à Jure concessa his, qui egestate premuntur, non esse servanda, quoties alteri fieret præjudicium, & ipsi ob culpam propriam aut scelus ad egestatem fuerint redacti. Verùm spectato Jure scripto absolutè tenenda videtur sententia Iserniæ: tum quòd Imperator *cit. L. un.* hoc privilegium ijs concedat, qui fortunæ injuriâ sunt miserabiles, quâ ratione miserabiles non sunt, qui suâ culpâ & flagitio malum sibi cuderunt. Tum quòd delictum nemini debet patrocinari, nec ulli immunitatem præbere *L. 1. C. ubi senat. vel Clariss. L. si ab hostibus ff. solut. matrim. L. Relegatorum §. fin. ff. de interd. & relegat. L. his solis. 7. §. de cæteris. C. de Revocand. donation. L. eisdem pœnis C. de secund. Nupt.* Tum denique, quòd beneficium Competentiæ Clericis debitoribus concessum *c. Odoardus de solution.* eisdem non competit, si ludo vel aliàs luxoriosè vivendo sua bona prodegerunt, ut post Bald. Ferret. aliósque tenent Carol. de Grassis *de effect. Cleric. effectu 7. n. 151.* & Sperelli *in Decision. Fori Eccles. decis. 158. n. 17.*

362. Du-

362. Dubitatur VIII. An miſerabiles perſonæ ſuo privilegio contra alios privilegiatos uti queant. Reſpondetur, non poſſe uti contra aliam perſonam miſerabilem, eam trahendo in prima inſtantia ad Curiam Imperatoris: Ratio eſt: quia Vidua v. g. habet duos judices, unum ex communi Jure, nimirum judicem domicilij, delicti, contractûs, vel rei ſitæ; alterum ex privilegio. *cit. L. un.* Poterit igitur æquale privilegium habens v. g. Pupillus vel alia Vidua alterutrum, quem maluerit, judicem contra eam eligere, juxta *L. Cùm Clericus. C. de Epiſc. & Cleric.* & *L. Decernimus propè fin. C. de Epiſc. Audient.* Eſtque communiter receptum, non poſſe quemquam uti ſuo privilegio adverſus alium par privilegium habentem, quando utrumque eſt ſpeciale, & ex eâdem cauſâ concurrit, juxta *c. cùm cauſam in præbend.* & Panorm. & DD. *ibi.* Accedit primò: quòd ſi privilegiatus contra alium par privilegium habentem uti ſuo privilegio poſſet, eúmque vi illius trahere ad Curiam Imperatoris, Regisve vellet, poſſet Reus privilegiatus æquali Jure dicere, ſe quoque privilegium habere, vi cujus illuc trahi invitus nequeat, ſibíque iſtud contra alium privilegiatum competere. Accedit ſecundò: quòd privilegium Actoris opponitur Juri communi; privilegium autem Rei, vi cujus in proprio foro conveniendus eſt, eſt eidem Juri communi conforme, cùm juxta vulgata Jura Actor ſequi debeat forum Rei. Sed inter eos, qui paria habent privilegia, præfertur is, qui habet privilegium Juri communi conſonum, juxta Baldum *in L. ſi quis in gravi §. ult.* & *L. qui poſthumos ff. ad S. C. Syllan.* Decium *in c. in præſentia de Probation.* aliósque. Et ita hanc ſententiam tenent communiter DD. quos refert & ſequitur Vinc. de Franchis *deciſ. 188.* ubi eam dicit veriſſimam, Steph. Gratiani *Diſcept. Forenſ. c. 182. n. 21.* & Covarr. *Pract. qq. c. 7. n. 5.* ubi benè inde deducit, quòd ſi miſerabilis perſona ſimilem aliam conveniret coram Ordinario Rei judice ſeu domicilij, Reus declinare hoc forum & cauſam avocare ad Curiam Imperatoris non poſſet: eò quòd Reus tunc ſit in malitia, & Actor æquè privilegiatus eligat forum juxta jus commune, ac idcirco præferendus ſit. An verò miſerabilis perſona alium privilegiatum, diverſo tamen privilegio munitum, v. g. Studioſum, trahere ad Curiam Imperatoris poſſit. Negare videntur paſſim DD. ut patet ex ijs, quæ tradit Covarr. *l. c. n. 4. §. Primus etenim.* Aſſerit Carpz. *cit. reſponſ. 19. n. 28.* ubi refert, cauſam cuidam Profeſſori à quadam Comitiſſa motam, ab Electore remiſſam fuiſſe ad Academiam, quòd ille ſuum privilegium Fori Academici allegârit, & privilegiatus non utatur ſuo privilegio adverſus privilegiatum. *L. ſed. & militis ff. de Excuſat. tutor. L. aſſiduis §. Et ideò C. qui potior. in pignor.* Nobis non vacat immorari.

363. Dubit. IX. An miſerabilis perſona dicto privilegio renuntiare poſſit. Negat Gloſſa *in cit. L. un. v. Excedere*, quam communiter approbatam ait Gaill. *cit. obſerv. 1. n. 40.* ac valde notandam dicit Bald. *ibid. n. 3.* At communem ac inconcuſſam hanc eſſe ſententiam exiſtimat Sperelli *cit. deciſion. 166. n. 48.* eò quòd non ratione ſingularum perſonarum miſerabilium, ſed ſtatui ipſarum & miſerationis intuitu conceſſum fuerit, ac privilegia ex cauſâ univerſali certi ſtatûs ac conditionis hominibus conceſſa à ſingulis eorum abdicari nequeant, cùm non in ſpecialem favorem, cui quivis privatus renuntiare poteſt, ſed publicum cedant. Ex quo contra Covarr. *cit. c. 7. in fin.* ac nonnullos alios inferunt Natta *conſil. 590. n. 15.* Petr. Barboſa *in L. Hæres abſens prin. ff. de judic. n. 162.* Nevizant. *in Sylva Nupt. L. 6. n. 38.* Sperelli *l. c. n. 51.* ac teſte Theſaur. *Deciſ. Pedemont. 257. n. 2.* communiter alij, Viduam aliásque perſonas miſerabiles cœpto jam judicio coram judice ſuo poſſe cauſam ad Imperatorem avocare, eò quòd per litis conteſtationem & conſenſum tacitum in hunc judicem, coram quo lis conteſtata eſt, non potuerit privilegio renunciare. Nobis videtur excipiendus eſſe caſus, quo contra defunctum, cui Vidua Pupillúsve ſucceſſit, lis cœpta jam fuit: tunc enim ab hærede coram eodem judice continuanda erit, juxta ea, quæ de Clerico diximus *n. 284.* Quod tamen Barboſa *l. c. n. 165.* Oliva *p. 3. Fori Eccleſiaſt. q. 33. n. 8.* ac alij, tunc ſolùm admittunt, ſi in cauſâ cum defuncto agitata jam fuerit concluſum.

364. Dubitatur X. Utrùm hoc privilegium locum habeat ſolùm in civilibus, an etiam in criminalibus cauſis. Etiam in his locum habere meritò aſſerunt Matth. de Afflict. *L. 1. Conſtitut. rubr. 37. n. 23.* Covarruv. *cit. c. 6. prin.* Thom. Valaſco *allegat. 65. n. 50.* Oliva *l. c. n. 14.* eò quòd Imperator inter cauſas Civiles & Criminales non diſtinguat. Quod tamen Oliva ſolùm concedit, quando miſerabilis perſona accuſat: ſecùs, ſi accuſetur; quòd delinquentibus, ut ait, non fiant favores, niſi ex cauſâ publica. Verùm hîc procedit illud, quod modò dictum eſt, Imperatorem non diſtinxiſſe inter civile & criminale judicium. Majúsque damnum imminet in judicio criminali quàm Civili: unde contra illud maximè muniendæ erant perſonæ miſerabiles. Delinquentes favore quidem digni non ſunt: ſunt tamen accuſati, qui ſæpe ſunt innocentes.

365. Dubitatur XI. An dictum privilegium proſit etiam conſortibus litis cum miſerabili perſona ſuſceptæ, aut ſuſcipiendæ. Affirmandum cenſemus cum Valaſco *l. c. n. 29.* Caldas *in L. ſi curatorem C. de in integr. reſtitut. n. 9. v. Implorandum.* Covarr. *c. c. 7. in fin.* Oliva *l. c. n. 15 arg. ſi inter plures 1. ff. De quib. rebus ad eund. judicem eatur.* dummodo cauſa ſit individua: ſecùs, ſi dividua fuerit. Gloſſ. *in L. un. C. ſi in communi ead. cauſ.* Caldas *l. c. n. 25. v. adverſarij.*, aliſque

366. Quæ hactenus dicta ſunt, de Jure ſcripto procedunt, & in Hiſpanijs, ac Galijs obſervantur. Aliud in S. R. Imperio conſuetudine receptum eſt: nam ipſimet Principes ac ſtatus in ſuis Provincijs, in quas Imperator hodie abſolutam poteſtatem non habet, cauſas Viduarum ac Pupillorum cognoſcunt, ac idcirco omiſſo medio & in prima inſtantia Viduis & Pupillis non decernuntur Proceſſus in Camera, niſi in caſu denegatæ juſtitiæ, teſte Gaillio *cit. obſerv. 1. n. 40.* Herman. Vulteio *in cit. c. fin. n. 21.* Bocer. *de jurisdict. c. 3. n. 95.* Carpz. *l. c. n. 14.* Nihil tamen eſt, ut ipſe monet *n. 15.* quod Status Imperij, in ſuis territorijs jura Imperatoris habentes, impediat, ut Conſtitutionem Conſtantini ſalubriter practicare non poſſint: quod ait docere ipſam experientiam. Et quamvis præteritis Imperij Statibus in prima inſtantia (ſecluſo caſu negatæ juſtitiæ) adiri nequeat Imperator etiam à miſerabilibus perſonis, non tamen excludendæ videntur à Principis territorialis ſupremo tribunali, ſi hoc, omiſſo inferiore & immediato, adire velint. niſi aliud alicubi conſuetudine receptum ſit. Cæterùm antequam ea, quæ de privilegio Fori à Jure Civili perſonis miſerabilibus conceſſo in medium afferenda videbantur, claudamus, notandum eſt, quod Maranta *p. 3. Prax. Aur. n. 76.* & Sperelli *cit. deciſion. 156. n. 57.* aſſerunt, in foro æquè ſeculari ac Eccleſiaſtico in dijudicandis hujusmodi perſonarum cauſis ſecundùm Statuta Juris Canonici procedi.

367. Uti verò Jus Civile, de quo hactenus, ſpeciali favore dignos judicavit Pupillos & Viduas, maximè quoad ipſorum lites & cauſas judiciales: ita pariter ijsdem Jus Canonicum patrocinatur. Sic juxta *c. Ex tenore 11.* & *c. Licet ex ſuſcepto 10. de Foro compet.* Eccleſiaſticus Judex Viduis, imò & alijs, jus dicit, ſi in illo adminiſtrando negligens fuerit Judex ſecularis. Quin Vidua oppreſſa & ſpoliata, interdicto *unde vi* & remedio *Recuperandæ* vel *Redintegrandæ* agere etiam contra ſpoliatorem immediatè coram Judice Eccleſiaſtico poteſt omiſſo ſeculari, uti patet ex *c. Ex parte B. 15. de Foro Compet.* ubi Honorius III. Archiepiſcopo committit cauſam ſpolij Caſtri Segrens ad inſtantiam Viduæ Reginæ Angliæ contra quemdam Nobilem ſpoliatorem. Et ita *ad cit. c. 15.* & *can. Si quis de potentibus 24. q. 3. c. ſuper quibusdam in fin. de V. S.* & *c. ſignificantibus de Offic. Deleg.* tenent Innocent. Zabarell. Barbat. Anton. de Butr. Panorm. Joan. de Imola, ac alij Canoniſtæ, Natta *conſil. 590. n. 10.* Roland. à Valle *L. 2. conſil. 20. n. 11. & 22.* ac communi omnium conſenſu receptum fatetur Covarr. *Practic. q. q. c. 6. §. Imò & in hoc.* quamvis ipſe diſſentiat, ac etiam in Vidua ſpoliata contra laicum adiri non poſſe exiſtimet judicem Eccleſiaſticum, niſi poſt denegatam à judice ſeculari juſtitiam. In caſu *cit. c. Ex tenore* ait, maximam fuiſſe negligentiæ ſuſpicionem in judice ob potentiam adverſarij Viduam ſpoliantis. Verùm hoc divinare eſt: nec enim hujusmodi ſuſpicionis in textu reperitur veſtigium. Cùm enim Nobilis ille, qui ſpolium commiſerat, potens quidem eſſet, Vidua tamen ſpoliata eſſet Regina, veroſimile non eſt, ſuſpectos ipſi eſſe potuiſſe judices ſeculares, aut arbitros. Quòd ſi ex eo, quòd ſpoliator erat Nobilis, ſeculares judices meritò ſuſpecti erant, dicendum erit, eosdem ſemper ſuſpectos eſſe debere Viduis quantumvis ſublimi gradu poſitis, ſaltem ſi potens ſit adverſarius: imò alijs Viduis ſtatûs medij & infimi ſemper debere eſſe ſuſpectos, ſi agant contra ſpoliatorem paris ſtatûs, cùm juxta Covarr. meritò fuerint ſuſpecti, tametſi adverſarius, contra quem Regina egerat, eſſet ipsâ longè inferior. Nec obſtat, ut idem Covarr. exiſtimat, textus *c. Novit. 13. de judic.* ubi Pontifex profitetur, ſe nolle turbare jurisdictionem laicorum,

corum, ſed jurisdictione Eccleſiaſtica in laicos uti velle duntaxat in caſibus à Jure permiſſis: nam inter permiſſos hujusmodi caſus (quos numero undecim refert Innocent. *in cit. c. Licet ex ſuſcepto 10. de Foro compet. n. 3.* tredecim Anton. de Butrio *ibid. n. 15.*) eſt ille, de quo modò agimus, quando videlicet Viduæ opprimuntur & ſpoliantur etiam à laicis, cùm harum defenſio à Deo ſit demandata Eccleſiæ. Unde Pontifex *in c. ſuper quibusdam 26. de V. S. §. Cùm autem* ad quæſita Comitis Tholoſani reſpondens inter alia ait, teneri ipſum Viduis, Pupillis, Orphanis, & miſerabilibus perſonis in judicio Eccleſiaſtico reſpondere. Demùm tertiò Vidua pauper, id eſt, ſi viduitas & Paupertas concurrunt, habet electionem fori, & laicos ad tribunal Eccleſiaſticum trahere poteſt etiam in civilibus & profanis cauſis, tametſi ſpoliata non fuerit, & nulla judicis ſecularis negligentia interveniat, uti communi conſenſu tradunt Interpretes *in cit. c. ſignificantibus 38. de Offic. & poteſt. judic. Deleg.* Natta *conſil. 590. n. 9.* Cenedo *qq. Canonic. q. 14. n. 4.* Sperelli *cit. deciſ. 156. n. 14.* ac alij.

368. Secluſis tribus caſibus modò enarratis, non poterit Vidua, Pupillus, aut quæcunque alia miſerabilis perſona contra laicum neglecto ipſius judice competente laico agere coram Eccleſiaſtico, tametſi juxta dicta *n. 352. & ſeqq.* omiſſo inferiore laico mox poſſit adire ſupremum. Neque ſi ipſa Vidua aliáve miſerabilis perſona judicio pulſatur coram judice laico, cauſam avocare poteſt ad tribunal Eccleſiæ, tametſi ſit pauper, uti notant Innocent. *in cit. c. ſignificantibus n. 2.* Zabarella *n. 3. v. & in hoc quidam* Panorm. *n. 6.* Barbat. *n. 15. v. & ſubdit.* Petr. Barboſa *in L. 1. part. 1. ff. ſolut. matr. n. 49.* contra Paul. de Caſtro aliósque apud Oliva *p. 3. de Foro Eccleſ. q. 40. n. 27.* qui abſolutè tenent, poſſe Viduas, tametſi non pauperes, adire etiam contra laicos judicem Eccleſiaſticum. Viciſſim judicem ſecularem, neglecto Eccleſiaſtico, adire etiam contra laicos nequeunt in cauſis merè ſacris, aut mixtis quidem, in quibus fuerunt à judice Eccleſiaſtico præventæ. *cit. c. ex tenore* & *ibi* Gloſſa *V. Eccleſiaſticum judicem*, Panorm *n. 6.* Anton. *de* Butr. *n. 5.* & *c. Eccleſia S. Mariæ de Conſtitut. c. Decernimus 2. de judic. c. cùm generale 8. de Foro compet.*

§. IV.

Quodnam ſit Forum Competens Militum.

SUMMARIUM.

369. Varia Militum privilegia recenſentur.
370. Solus Magiſter Militiæ jus ipſis dicit.
371. Tam in quacunque cauſa criminali.
372. Quàm in civili.
373. Declaratur, quid ſit tenendum quando ante ſuſceptam militiam crimen commiſerunt.

369. Milites varijs privilegijs gaudere notum eſt cùm ex *L. ſed & milites prin. ff. de Excuſat. Tutor.* tum alijs obvijs juribus. Sic v. g. pro debito in caſtris contracto non conijciuntur in carcerem; condemnati ultrà quàm facere poſſint, non tenentur; regulariter non torquentur, nec pœnis plebeiorum ſubijciuntur; veterani immunitatem à muneribus perſonalibus habent; ſi ſunt filijfamilias, ſuum faciunt peculium caſtrenſe; neque iſtud fratribus ſuis conferre tenentur; nec ſi arrogantur, arrogantis faciunt; tempora præſcriptionis & petendæ reſtitutionis in integrum ijsdem non currunt, dum ſunt in caſtris; teſtamentum validè condunt abſque conſuetis Solemnitatibus, commilitonis hæreditatem injuſſu patris adire poſſunt &c. De quibus præter alios fusè Cuiac. Enenkel *tract. de Privileg. Milit.* Bocerus *de Bello & Duello p. 1. c. 16. & ſeqq.* Vultejus *ad L. 6. C. de jurisdict. omn. judic. L. ult. C. de Ratiocin.* & *L. un. C. in quib. cauſ. militantes fori præſcript. uti non poſſ.* Illis autem etiam hodiè fruuntur milites, qui Principibus, Dominis, ac Civitatibus ad honeſta & licita bella ſe obſtrinxerunt, ac ad ſigna jurârunt, publica merentur, ſtipendia, Statuta, leges, ac conſuetudines usúsque militares obſervant. Gaudent, inquam, veterum militum privilegijs, præſertim ſi ſub Romano Imperatore alióve ſupremo Principe militant. Bald. *in L. 1. C. qui bonis cedere poſſ.* Cyn. & Salicet. *in L. 1. C. de jur. & facti ignorant.* Roman. *conſil. 506. circa init.* Weſenbec. *p. 1. conſil. 17. n. 17.* Mynſing. *Decad. 5. reſponſ. 46. à n. 9.* Vaud. *L. 1. variar. qq. c. 55.* Zaſius *tract. de ſubſtitut. c. 5. v. Hæc, quæ dixim.* Sichard. *in rubr. C. de Teſtam. milit. n. 9.* Schneidewin. *ad Tit. Inſtit. de Teſtam. milit. n. 8.* Gaill. *L. 2. obſerv. 118. n. 2.*

370. Inter alia Militum privilegia illud eſt, quòd habent Forum ſingulare, & ſolus Magiſter militum ipſis jus dicit. *L. Magiſteriæ 6. C. de jurisdict. omn. judic. L. penult. C. de Pactis.* & *L. ſi quis poſteaquam 7. ff. de judic.* Ubi tamen diſtinctione opus eſt: nam ſi criminaliter accuſantur, coram ſolo Magiſtro Militum ſe ſiſtunt. *cit. L. Magiſteriæ C. de jurisdict.* & *L. 2. C. de Offic. Præfect. milit.* niſi antè in jus vocati alterius fori eſſe cœpiſſent. *cit. L. 7. ff. de judic.* Permittitur tamen incarceratio & cuſtodia Rectori Provinciæ, qui captos Magiſtro militum remittere tenetur. *L. 1. C. de Exhibitione reor. v. omnino.* Vultejus *ad cit. L. Magiſteriæ C. de jurisdict. n. 7. 8. & 14.* Quo tamen caſu nullum Imperij meri actum exercet, cùm incarceratio ex cauſa criminali eo fine facta, ut captus alteri remittatur, inter actus meri Imperij neutiquam referatur. *arg. L. Defenſores 7. C. de Defenſ. Civit. Novell. 15. c. 6. §. 1. L. Divus Pius ff. de Fugitiv. L. 1. prin. v. ſimili modo ff. quando appell.* Bart. *in L. 3. n. 8.* & Alexand. *n. 22. ff. de jurisdict.*

371. Sed & inter ipſa crimina diſtinguendum hîc eſt: nam ſi crimen eſt militare, ſoli Magiſtro militum conceſſa eſt animadverſio in delinquentem. Si non eſt militare, ſed commune ut vocant, rurſus diſtinguitur: nam ſi enorme eſt, Rectoris Provinciæ eſt, cognoſcere & punire; Magiſtri verò militum, ſi enorme non eſt. Ita diſtinguit Gloſſa *in cit. L. Magiſteriæ*, quam DD. communiter ſequuntur. Vincent. de Franchis *deciſion 88.* Donell. *L. 17. Comment. c. 20.* De conſuetudine verò hodierna Duces belli de omni militum ſuorum crimine cognoſcere, teſtatur Boër. *de Cuſtod. Clau n. 29.* & hoc ipſum docet praxis in Romano Imperio. Et idcirco cit. Lex obſervatur indiſtinctè, niſi alibi & non in loco militiæ deliquerint. Locum tamen non habet, niſi quoad milites actu militantes. Vincent. de Franch. *cit. deciſ. 88. n. 6.* Franc. Vivius *deciſion. 254.*

372. Sed & quoad cauſas Civiles eâdem *L. Magiſteriæ* & conſuetudine indultum eſt, ut milites non niſi apud ſuos Duces conveniantur. Quo tamen privilegio non gaudent, ſi conveniantur ex cauſa functionum publicarum ſeu tributorum. *cit. L. un. C. in quib. cauſ. militant. & L. fin. C. ubi quis de Curiali*: aut ſi per Provincias ſociantur, id eſt, mercaturæ causâ Societatem Imperatoris conſenſu contraxerint. aut ſi prædia conduxerint vel à Fiſco vel alijs. *cit. L. fin.* & DD. *ibi.*

373. Quæſtio tamen difficilis ſupereſt, quid ſit tenendum de eo, qui poſtquam præventus jam fuit ab aliquo judice, miles efficitur & forum mutat. Difficultas naſcitur ex *cit. L. ſiquis poſteaquam 7. ff. de judic.* & *L. qui cum uno 4. §. 5. ff. de Re militari.* Hîc enim dicitur, quòd reus capitalis criminis, ſi miles voluntarius factus eſt capite ſit puniendus, nec remittendus eò, ubi reus poſtulatus fuit. Illâ verò priore ſtatuitur, quòd ſi quis, poſteaquam in jus vocatus eſt, miles vel alterius fori eſſe cœperit, ibi nihilominus reſpondere teneatur, ubi in jus vocatus, nec præſcriptionem fori opponere poſſit. Eſtque univerſim receptum, quòd *ubi acceptum eſt ſemel judicium, ibi & finem accipere debet*, ut dicit Paulus *L. 30. ff. de judic.* Nec ſatisfacit reſponſio Cuiacij, agi *cit. L. 7.* ſolùm de cauſa Civili, ſolùm de criminali *cit. L. 4.* Nam juxta *L. Abſentem ff. de Pœnis* valet argumentum à cauſa civili ad criminalem, & quod dicitur *cit. L. 7. & 30. ff. de judic.* ac *L. Hos accuſare §. hoc beneficio ff. de accuſat.* præventum in cauſa debere eo in foro reſpondere, ubi præventus fuit, non obſtante, quòd forum interim mutârit, æquè procedit de cauſa criminali quàm civili, ut notant Bartol. *in cit. L. Hos accuſare n. 3.* & *L. Urannius ff. de Fidejuſſor. n. 12.* ac *L. 1. ff. de Pœn. n. 3.* ac alij: neque enim Leges inter has cauſas diſtinguunt. Æquè parùm ſatisfacit, quod ait Bartol. *cit. n. 3. in L. 1. ff. de pœn.* & Angel. *in cit. L. 7. ff. de judic. n. 4. in fin.* quòd in cauſa criminali Judex, qui prævenit jurisdictionem, poſſit militem condemnare, executio autem facienda ſit per Magiſtratum militum: nam ſi Judex, qui prævenit, eſt competens, ad condemnandum, pariter erit competens ad exequendum, ut patet ex *L. cùm quædam puella 19. ff. de jurisdict.* Unde præplacet, quod cum Oldrado Alberic. & Fulgoſ. ait Petr. Barboſa *in cit. L. 7. n. 166.* ſpecialiter ſtatutum fuiſſe *cit. L. 4. ff. de Re milit.* ut miles voluntarius à ſuo Duce puniretur, tametſi alibi ob crimen grave accuſatus & citatus fuiſſet ante ſuſceptam militiam: quia graviter delinquit contra *L. un. C. de Reis poſtulatis*, qui poſtulatus criminis antequam oſtendat ſuam innocentiam, ad honorem militiæ aſpirat, & voluntarius miles efficitur. Unde è contrario colligunt

ligunt DD. quòd is, qui non voluntarius miles effectus, ſed coactus, & ſuſceptâ jam militiâ crimen non commiſit, remittendus ſit, utpote dictâ ratione ceſſante, ad judicem, qui prævenit jurisdictionem. Quemadmodum ſi crimen committat, poſtquam jam factus eſt miles, de eo accuſari coram Magiſtro militum poteſt, ſicuti accuſari in proprio domicilio poſſet, ſi miles non eſſet: cùm miles cenſeatur habere domicilium ibi, ubi meretur ſtipendia. *L. Municeps §. fin. ff. ad Municipal. cit. L. Magiſteriâ C. de jurisdict. omn. judic.* Baldus *in L. 3. ff. de Offic. præſid. n. 3.* Barboſa *l. c. n. 170.*

PARS IV.

De Foro Extraordinario.

CAPUT I.

De Foro Prorogationis.

§. I.

Quid ſit Prorogatio & quotuplex.

SUMMARIUM.

374. *Ordo doctrinæ ſervandus proponitur.*
375. *Prorogatio jurisdictionis eſt ejusdem extenſio ad perſonas, cauſam, tempus, & locum, in quas, & quando, ac ubi jure aliàs non competit, conſenſu partium facta.*
376. *Quadruplex eſt Prorogatio jurisdictionis.*
377. *Judici delegato prorogari Jurisdictio non poteſt à perſona ad perſonam. Nec judici Ordinario à tempore ad tempus.*
378. *Tametſi terminus per legem non fuerit præfixus jurisdictioni, ſed ſolùm inſtantiæ. Et licet partes Prorogationem juramento confirment.*

374. Juxta ordinem, quem ſuprà *n. 9.* ſervandum ſtatuimus, hîc de Foro Extraordinario agendum erit, poſtquam *p. 1.* de Foro in genere, *p. 2.* de Foro Ordinario Communi, ac *p. 3.* de Foro Ordinario ſingulari, actum eſt. Extraordinarium autem Forum ſortimur per *Prorogationem*, *Delegationem*, *Continentiam cauſarum*, ac *Reconventionem:* cùm qui his modis alicubi convenitur, ſtet coram judice, qui Jure Ordinario proprius & ſuus, ſaltem in hac cauſa vel loco aut tempore, non eſt, ſed extra ordinem aſſumptus. Revocari huc etiam poſſet Feudum: ſed quia per illud forum acquiritur non abſolutè ac univerſim, prout acquiritur modis modò enarratis; ſed ſolùm in cauſa feudali, idcirco de illo commodiùs infrà *p. 5.* agetur, ubi exponemus, quænam cauſæ certum forum, & reliquis non commune habeant.

375. Igitur initium faciendo à Prorogatione jurisdictionis, cujus materia uti latiſſimè patet & intricata eſt, ut loquitur Petr. Barboſa *ad L. 1. ff. de judic. art. 1. n. 1.* ita quotidiana, ut ait Marian. Socin. *in c. ſignificâſti de Foro comp. n. 7.* deſcribi Prorogatio poteſt, quòd ſit *Extenſio jurisdictionis ad perſonas, cauſam, tempus & locum, in quas & quando ac ubi Jure aliàs non competit, conſenſu earundem perſonarum facta. c. P. & G. 40. de Offic. & poteſt. judic. Deleg. L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. L. 1. & 2. prin. & §. 1. ff. de judic. L. ſi convenerit 18. ff. de jurisdict.* Dicitur *Extenſio:* ut enim alicui per conſenſum partium tribuatur jurisdictio, quam de Jure in ipſas, aut certè in hoc loco, vel cauſa, vel tempore non habeat, neceſſe eſt, ut is jam antecedenter & aliunde aliquam jurisdictionem habeat. Hinc prorogari non poteſt jurisdictio illi, qui nullam unquam jurisdictionem habuit; aut habuit quidem, ſed illa jam eſt finita; aut habet quidem etiamnum, ſed non in hoc genere cauſæ, ut ſequente §. dicetur.

376. Quadruplex porrò eſt Prorogatio jurisdictionis, uti patet ex ejusdem deſcriptione modò factâ. Nam vel fit de tempore ad tempus. *c. De cauſis 4. de Offic. & poteſt. judic. Deleg. L. 2. §. convenire V. ſed ſi Judex ff. de iudic.* Vel de re ad rem, ſeu cauſa ad cauſam. *c. cum olim 32. de Offic. & poteſt. judic. Deleg. 1. De quare §. 1. ff. de judic.* Vel de perſona ad perſonam. *c. 1. de Alienat. judic. mut. cauſ. fact. L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. L. 1. & 2. ff. de judic.* Vel de loco ad locum. *c. ſtatum §. In nullo de Reſcript. in 6.* Et licet Gloſſa *in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic.* & *in cit. c. P. & G. V. Prorogatio.* ac *L. 2. §. ſed & ſi Judex ff. de judic.* triplicem tantùm diſtinctionem ponat, omittendo prorogationem de loco ad locum, conſtat tamen ex *cit. C. ſtatum*, etiam hanc agnoſcendam eſſe. Nec è contrario neceſſaria eſt illa ſenaria diviſio, quam facit Panorm. *in cit. c. P. & c. n. 12.* nimirùm de perſona ad perſonam, de tempore ad tempus, de loco ad locum, de cauſa ad cauſam, de re ad rem, de caſu ad caſum: nam non apparet, quomodo hîc res & caſus diſtinguantur à cauſa. Eſt præterea Prorogatio alia *Voluntaria* alia *Neceſſaria.* Illa fit, cùm partes ſponte conſentiunt in judicem non ſuum. *cit. L. 1. & 2. ff. de judic. L. ſi convenerit. ff. de jurisdict. c. ſignificâſti de Foro Compet.* Neceſſaria eſt, quæ fit contra invitum, qualis eſt Reconventio. *L. ſi idem V. ſed & ſi mutua. ff. de jurisdict.* Verùm hæc propriè dicta Prorogatio non eſt. Ac idcirco eam paulò antè *n. 374.* cum communi DD. à Prorogatione diſtinximus.

377. Eſt autem inter dictas quatuor prorogandi rationes latum diſcrimen ante omnia notandum. Nam etſi judici etiam delegato, ut infrà dicetur, prorogari jurisdictio poſſit de cauſa ad cauſam, loco ad locum, tempore ad tempus; non tamen fieri poteſt à perſona ad perſonam, ſed tantùm judici Ordinario, uti habetur *cit. c. P. & G. in fine*, & tradunt ibi Panor. Felin. ac alij Interpp. Barboſa *l. c. n. 204.* Menoch. *conſil. 240. n. 54.* E contrario licèt Ordinario judici prorogari jurisdictio poſſit à perſona ad perſonam, à loco ad locum, à cauſa ad cauſam: fieri tamen nequit à tempore ad tempus. Vel enim loquimur de judice perpetuam jurisdictionem, ſeu ad vitam habente? Et tunc locum non habet hæc prorogatio ad tempus à tempore, quia dum jurisdictionem ſemper habet, opus non eſt prorogatione. Vel loquimur de judice temporario? Et tunc prorogatio ceſſat, ne præjudicium fiat Succeſſori, & ne partes ſibi perpetuum judicem contra Principis voluntatem conſtituere poſſent. Bald. *in L. is qui pro emptore. ff. de Uſucapion.* & *in L. ſi quis ex conſenſu C. de Epiſc. audient. n. 8.* Felin. *in cit. c. De cauſis de Offic. & poteſt. judic. deleg. n. 4.* Covarr. *in c. quamvis Pactum de Pact. p. 2. §. 1. n. 4.* Paul. Caſtr. *in L. 2. §. proinde. ff. de judic. n. 7.* Decius *in cit. c. de cauſis n. 3.* Petr. Barboſa *in L. 1. ff. de judic. art. 2. n. 30.* cum communi aliorum. Ratio differentiæ eſt; quia judici delegato deſignatur tempus in favorem partium, cui renuntiare poſſunt. *L. penult. C. de Pact.* In Ordinaria verò jurisdictione deſignatur tempus in publicum. *L. properandum C. de judic.* Favori autem publico privatis conventionibus derogari non poteſt. *L. jus publicum. ff. de Pactis.*

378. Quin prorogari à partibus jurisdictio Ordinario judici nequit, etiamſi terminus per legem non ſit poſitus jurisdictioni, ſed ſolùm inſtantiæ, ut ex *cit. L. properandum* deducunt Bart. *ibi n. 2.* ac communis interpretum teſte Maranta *p. 2. de Ordine judic. n. 42. v. quinta eſt*, & *p. 5. n. 24. & 25.* ac Gutierez. de Juramt. confirmat. *p. 3. c. 5. n° 5.* Quod verum eſt, licèt partes prorogationem juramento confirment: nam nihilominus Judex elapſo termino invalidè procedet, ut poſt Bart. Jaſon. ac alios *in cit. L. properandum* cum communi tradunt Vant. *de Nullit. ex defect. Ordin. judic. n. 127.* Covarr. *cit. n. 4.* & Alciat. *in c. cùm contingat de judic. n. 27. & 28.* quia partes, uti nec pactis ita nec juramentis præjudicare poſſunt favori publico, & recedere à Legis diſpoſitione ob bonum publicum principaliter latæ. Opinio Gutierez *l. c. à n. 7.* cum Imola & Felino refragantis eatenus ſuſtineri poteſt, ut vi ſui juramenti opponere non poſſint exceptionem peremptæ inſtantiæ; non verò, ut proceſſus & ſententia valeat. Non æquè facilè reijcienda videtur alia limitatio, quam faciunt idem Gutier. *l. c. n 5.* Alexander. *in cit. L. properandum*, ac communis aliorum apud Maranta *l. c. à n. 25.* aſſerens, poſſe prorogationem fieri, quoties cauſæ vel inſtantiæ brevior trienniô terminus præfixus fuit Statuto aliquo, vel ab homine: eò quòd tunc non in favorem publicum, ſed privatum litigantium præfixus cenſeatur. Idque maximè dicendum erit, ſi conſtat, quòd etiam ipſa lex in aliqua cauſa terminum ſtatuerit principaliter in favorem litigantium: qualis caſus habetur in Trident. *ſeſſ. 24. c. 20. de Refor.* ubi licèt ſtatuatur, ut cauſæ omnes Eccleſiaſticæ, tametſi Beneficiales ſint, in prima inſtantia coram Ordinarijs locorum agitentur, ac ſaltem intra biennium à die litis motæ terminentur: eſt tamen liberum partibus coram eodem pergere, vel Superiorem adire, ut cum communi DD. tradit Auguſt. Barboſa *in cit. c. 20. Trident.*

§. II.

Cui prorogari jurisdictio poßit.

SUMMARIUM.

379. *Jurisdictio illi tantùm prorogari potest, qui jam antecedenter aliquam habet.*
380. *Nec fieri potest prorogatio in tempus, quo jurisdictio erit finita.*
381. *Nec prorogari potest nova species jurisdictionis.*
382. *Potest tamen fieri prorogatio à summa minore ad majorem.*
383. *Jurisdictio in certas causas uni tantùm concessa, prorogari alteri in easdem non potest.*
384. *Jurisdictio est limitata solùm quoad personas, non verò quoad causas, circa has prorogatio indistinctè admittitur.*

379. Prorogationem jurisdictionis Jure communi tam Civili, quàm Ecclesiastico permissam esse, seu posse litigantes mutuo consensu relicto judice suo competente alium adire, eique suam causam decidendam committere, notum est ex *L. Est receptum 14.* & *L si convenerit 18. ff. de jurisdict. L. 1. & 2. ff. de judic. L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. c. cùm olim 32.* & *c. P. & G. de Offic. & potest judic. deleg. c. statum de Rescript. in 6. c. significâsti 18. de Foro Compet.* Controversum duntaxat est, quibus & quâ ratione, quò vim & effectum habeat, facienda sit. Dubium primò nascitur, cui prorogari jurisdictio possit. Responsio ad hanc quæstionem patet ex ipsa Prorogationis definitione, videlicet illi tantùm prorogari jurisdictionem posse, qui jam antecedenter aliquam habet. Cùm enim Prorogatio sit extensio, supponitur jam præsupponere, quod extendi possit. Hinc conventio inter Creditorem & Debitorem non valet, ut hic in casum non factæ solutionis ad præfixum diem, incarcerari possit propria auctoritate à Creditore, & ab eodem detineri in suis privatis ædibus: cùm citatio realis sit jurisdictionis. *L. un. C. de privat. carcer. inhibit.* Hinc pariter prorogatio & extensio temporis seu termini à Lege vel sententia præfixi locum non habet, quando is jam exspiravit; sed solùm, quando nondum est finitus. *L. sed si manente 5. ff. de precar. L. si cùm dies. ff. de Arbitr. L. 3. ff. de damno infect.* Ratio ulterior & intrinseca est: quia is, qui jurisdictionem nunquam habuit, vel jam non ampliùs habet, est privatus; privato autem per consensum privatorum jurisdictio seu potestas judicandi tribui non potest. *L. privatorum. ff. de jurisdict. L. penult. ff. de judic.* Panorm. *in C. de causis de Offic. & potest. judic. deleg. n. 7.* & Felin. *n. 4. v 4.* Alexand. *in cit. L. 4. ff. de damno infect.* Bald. *in L. si qui ex consensu c. de Episcop. audient. n. 8.* Boër. *decision. 294. n. 2.* Unde *cit. c. P. & G. de Offic. & potest. judic. deleg. L. 1. ff. de judic.* & *L. 1. C. de jurisdict. omn. judic.* supponitur, debere præexistere & aliunde jam dari jurisdictionem, quæ prorogatur.

380. Quin etiamsi quispiam nunc habeat jurisdictionem, nihilominus prorogatio erit invalida, si nunc quidem fiat, attamen in tempus, quo fuerit finita: si quidem loquamur de jurisdictione Ordinaria, ut patet ex dictis *n. 376.* tradúntque Bald. *l. c. n. 8. in fin.* Felin. *in cit. c. de causis de Offic. & potest. judic. deleg. n. 4. v. quarta declaratio.* Quia judicis Ordinarij potestas non respicit favorem horum vel illorum litigantium, sed publicum, ac idcirco si finita aliquando est, non poterit ab illis dari etiam tempore, quo illa adhuc durat, ad tempus, quo duratura non est, cùm aliquem actum tempore etiam habili referre in tempus inhabile, idem sit, ac illum facere tempore inhabili, uti notat Felin. *l. c.*

381. Sed neque sufficit habere quamcunque jurisdictionem, sed requiritur insuper, ut is, cui fit prorogatio ab alienis subditis, jurisdictionem in suos subditos habeat similem illi, quam alieni per suam prorogationem dare cupiunt. Cyn. & Bald. *in L. Testamenta omnia C. de Testament.* Panorm. *in cit. c. P. & G. n. 12.* & *in c. si diligenti de Foro compet. n. 30.* Felin. *in c. Cæterùm de judic. n. 2.* Matth. de Afflict. *L. 1. Constit. rubr. 42. n. 32.* Aretin. *in L. 1. §. si quis simpliciter colum. penult. ff. de V. S.* Hinc habenti jurisdictionem ad causas certæ tantùm speciei, prorogari ea nequit ad causas alterius speciei. *L. Solemus 61. §. Latrunculator. ff. de judic.* Ex. gr. jurisdictio in criminalibus prorogari non potest, eam in his causis non habenti: quia hæc non esset prorogatio, sed novæ jurisdictionis collatio, quæ partium voluntate in criminalibus tribui nequit. *cit. L. 1. & 2. ff. de judic. L. 1. C. de jurisdict. omn. judic.* & *ibi* Glossa *v. judicibus*, Bartol. *in L. inter convenientes. ff. ad municipal. n. 1.* Paul. Castr. *in cit. L. 1. n. 20.* Panorm. *in c. si diligenti de Foro compet. n. 14.* Jul. Clarus *in Pract. Crimin. §. fin. q. 42.* ubi communem dicit. Neque de mixto ad merum Imperium, sed tantùm de mero ad merum, mixto ad mixtum, fit prorogatio. Bartol. & Panorm. *ll. cc.* indidem deducitur, quòd si per statutum alicui concessa sit facultas de causis mercatorum cognoscendi, is virtute prorogationis cognoscere nequeat de causis non mercatorum, etiam subditorum. Cyn. *in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. in fin.* Bald. *n. 2.* aliique *in L. Testamenta omnia C. de Testam.* Idémque Bald. *in c. de causis de Offic. & potest. judic. deleg. n. 4.* Panorm. *in c. significâsti de Foro comp. n. 16.* & *in cit. c. P. & G. n. 15.* & *ibid.* Felin. *n. 12.* Jason *in L. Est receptum. ff. de jurisdict. n. 7.* ac alij, quos refert Vantius *de Nullitat. tit. de Nullit. ex defectu jurisdict. Ordin. n. 52.*

382. Illud tamen concedendum est, quòd judici habenti limitatam jurisdictionem, & super certa tantùm summa ac quantitate cognoscenti, prorogari illa valeat ad summam majorem. Ita tradit Julian. *L. de quare 74. §. 1. ff. de judic. Judex*, inquit, *qui usque ad certam summam jussus est, etiam de re majore judicare potest, si inter litigatores conveniat.* Idémque tradit Paulus *L. 28. ff. ad municipal.* asserens: *inter convenientes* (seu consentientes) *& de re majori apud Magistratus municipales agetur.* Ratio est: quia quæ differunt solùm secundùm plus & minus, non differunt specie, sed solùm qualitate vel quantitate. *L. fin. ff. de Fundo instructo.*

383. E contrario quando Lex vel Statutum jurisdictionem alicui concedit ad cognoscendum de certis causis, adempta alijs potestate de illis cognoscendi, alij judices præter illum cognoscere de hisce causis etiam virtute prorogationis non possunt: quia prorogatio fieri nequit, quando est prohibita. *cit. L. 2. §. 2. ff. de judic.* at quando adempta reliquis potestate uni tantùm in certas causas concessa est jurisdictio, eo ipso censetur esse negata prorogatio: cùm Legi prohibitivæ renunciare non possint partes. Gloss. *in L. A. Divo Pio ff. de Ritu Nupt.* & *in L. 1. C. ne fide juss. dotium dentur.* Dec. *consil. 18. n. 5.* Bald. *in L. 1. C. Ne de statu defunct. n. 1. in L. cùm eorum C. de sentent. & interlocut.* Illi tamen, cui soli concessa est jurisdictio in certas causas, prorogari ea potest etiam in alias. *L. non quidem 1. C. de jurisdict. omn. judic.* dummodo in alias non sit adempta, & duntaxat in certas illas concessa. *L. 3. §. cùm Titio ff. de Adimen. Legat. L. Rationes junct. Gloss. C. de Probation.*

384. Ex dictis consequens est, quòd si jurisdictio sit limitata solùm quoad personas non autem quoad causas, indistinctè quoad causas admittenda sit prorogatio. Patet ex *L. si per errorem junct Gloss. 1. ff. de jurisdict.* & *cit. L. 1. C. de jurisdict. omn. judic.* Vi cujus indistinctè permittitur, ut prorogare jurisdictionem Procuratori Cæsaris possint etiam illi, qui controversias cum fisco non habent: quia licet per se ejus jurisdictio se solùm extendat ad personas eorum, qui cum fisco controversias habent, non tamen limitata est ad certas causas. Ratio verò est: quia aliàs nunquam esset licita, quia jurisdictio semper est contracta & limitata ad personas subditorum *c. 2. de Constitut. in 6.* & *L. fin. ff. de jurisdict.* Igitur tunc solùm non est permissa prorogatio, quando restricta alicujus judicis jurisdictio est quoad causas, v. g. si jurisdictionem, ut diximus, criminalem non habeat, & litigantes hanc illi prorogare vellent; aut illi, qui Judex datus est solis mercatoribus quoad ipsorum commercia. In hoc enim casu non tantùm quoad personas, sed etiam quoad causas limitatam jurisdictionem haberet.

§. III.

Qui prorogare jurisdictionem poßint.

SUMMARIUM.

385. *Prorogare jurisdictionem judicis incompetentis possunt omnes, qui habent personam standi in judicio.*
386. *Procurator habens speciale mandatum. aut generale cum libera potestate, potest prorogare jurisdictionem.*
387. *Clerici in se prorogare jurisdictionem judici laico nequeunt etiam cum sui Episcopi licentia: absque hac neque judici Ecclesiastico.*
388. & 389. *Refellitur cavillus Cuiacij ac aliorum.*

390. *Non obstante prorogatione Clerici, processus est nullus. Eadem est ratio de prorogatione, quam faciunt Exempti, seu summæ sedi immediatè subjecti.*

391. *Studiosos æquè, ac Clerios, non posse prorogare jurisdictionem, censent aliqui.*

392. *Contrarium de Jure verius est.*

385. Jurisdictionem judicis non competentis prorogare possunt omnes, qui habent personam standi in judicio. Non Pupilli sine tutore, non Minores & Prodigi absque curatore. Non Furiosi aut Servi. *L. 1. & 2. C. qui legitim. person. standi in judic. hab. L. 3. C. de in integ. restitut. §. Item inviti Institut. de Curator. L. 4. ff. de Auctorit. præstand. L. in negotijs 5. ff. de R. J. L. quoties 13. ff. si quis caution. judic. sistendi caus. fact. non obtemp. L. Servus 6. & L. 7. C. de judic.* Dubium tamen est, an non valeat prorogatio à pupillo sine auctoritate tutoris, vel minore 25. annis sine auctoritate curatoris facta, si apparet, conditionem ipsorum inde redditam esse meliorem. Affirmant valere, saltem quoad minorennem, Baldus *in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic.* & Felin. *in c. P. & G. 40. de Offic. & potest. judic. deleg. n. 10.* Negant Vultejus *in cit. L. 1. n. 113.* & Bocer. *de jurisdict. c. 7. n. 7.* quia pupillus ne quidem lucrosam hæreditatem adire potest absque tutoris auctoritate, ne ullum omnino damnum habeat. *§. Neque tamen Instit. de Auctor. tutor.* Neque minorennis compromittere in arbitrium sine suo curatore potest. *L. 3. prin. ff. de receptis, qui arbitrium receper.* Hæc posterior opinio præferenda videtur. Neque ei obest textus *L. Non eò minùs 14. C. de Procurator.* ubi sententia lata pro fœmina minùs legitimè constitutum procuratorem habente pronuntiatur valida, & ratio additur: *minoribus enim ætas in damnis subvenire, non rebus prosperè gestis obesse consuevit.* Non, inquam, hæc obsunt: quia supponitur ibidem, quòd tutorum & curatorum auctoritas & consensus in constituendo litis procuratore desideretur. Ergo eadem auctoritas requiritur in eligendo judice. E contrario de Tutore & Curatore dicendum, posse ipsos in causa pupilli & minorennis prorogare jurisdictionem: quia actorem litis constituere possunt. *L. Neque tutores 11. C. de Procurator.* & loco domini habetur Tutor & Curator. *L. qui fundum 7. §. si tutor. ff. pro emptor. L. interdum 56. §. qui tutelam. ff. de Furt. L. Tutor. qui tutelam 27. ff. de Administrat. tutor. L. ad ea 157. prin. ff. de R. J.*

386. Circa Procuratores, an prorogare jurisdictionem possint, distinguendum est. Possunt absque dubio, si speciale ad hoc mandatum habent. *c. 4. §. ult. de Procurator. in 6. L. un. C. etiam per procuratorem causam in integr. rest. agi posse.* Possunt item Procuratores generales cum libera potestate & administratione constituti. *cit. c. 4. & 5. de Procurator. in 6. L. si Procurator 10. C. eod. L. Creditor 60. §. Lucius. ff. Mandati, L. Procurator 58. & L. seq. ff. de Procurator. L. quâ ratione 9. §. Nihil autem ff. de Acquir. rer. domin. L. illud 25. §. fin. & L. seq prin. ff. de Minorib.* si verò generale quidem mandatum habeant, sed absque libera, prorogationem facere nequeunt. Ita omnes DD. teste Felino *l. c.* valeret tamen facta ab hujusmodi Procuratore, sciente & patiente domino Felin. *l. c.* & *in c. cùm olim 32. de Offic. & potest. judic. deleg.*

387. Clerici jurisdictionem judici laico non tantùm in causis spiritualibus, sed etiam in profanis, sive criminales sint sive civiles, prorogare nequeunt. Ita apertè deciditur *c. si diligenti 12. de Foro compet.* Neque valebit prorogatio, tametsi juramentum addiderint, ut dicitur *cit. c. 12. in fin.* Et licèt testator jubeat Clericum hæredem, vel legatarium coram laico respondere. Bald. *in L. 2. C. ut in possess. legat.* Ripa *in L. Nemo potest. ff. de Legat. 1. n. 118.* Dec. *consil. 150. n. 4.* Patet ratio: quia sicut ipse Clericus non potest favori publico & privilegio toti Statui ac Ordini Clericali concesso renuntiare, ut discurrit Pontifex *cit. c.* ita nec testator. Quin etiam Ecclesiastico judici non suo Clerici prorogare jurisdictionem non possunt, nisi cum consensu proprij Ordinarij. Ita statuitur *c. significâsti 18. de Foro Compet.* Et ne quidem Archiepiscopo illius Suffraganei, sub quo est Clericus, prorogare hic jurisdictionem in se potest, uti habetur *c. Romana 1. prin. eod. in 6.* Ac etiam in hoc casu non valebit prorogatio, tametsi juramentum fuerit adjectum. Gloss. & DD. *in cit. c. 18.* Quia juramentum contra SS. Canones ac universim contra Leges prohibentes emissum vim obligandi non habet & invalidum est: quia est de re illicita. Et semper in juramentis auctoritas Superioris excepta censetur. *c. Constitutus de Rescript.* ubi Glossa & DD. Itaque per jus Canonicum quoad prorogationem Clericorum correcta & abrogata est *L. 51. C. de Episcop. & Cleric.* & *L. 29. C. de Pactis*, ubi Justinianus decernit, non licere ei adversus sua pacta venire, qui promisit, se non usurum præscriptione fori propter Sacerdotij prærogativam. Imò abrogatione opus non fuit, cùm nunquam valuerint, utpote de Clericis à Principe seculari latæ.

388. Contra has decisiones Pontificias irreverenter & temerariè insurgit Cuiacius *in c. 1. & 12. de Foro Compet.* quanvis alioqui, ut loquitur Vincent. Gravin. *Libro de Ortu & Progressu Jur. Civil. n. 180.* Religionis Romanæ tenacissimus, impatiensque adeò rerum novarum, ut de rebus ad Religionem pertinentibus (tempore illo, quo Calvinismus in Gallijs grassari cœpit) rogatus, quæstionem ad Ecclesiæ judicium remitteret his verbis. *Nihil hoc ad edictum prætoris.* Ad *cit. c. 1. de Foro Compet.* inquit Cuiacius: *quod fit ex consensu Episcopi, & ex consensu utriusque partis permissa cognitione laico, cur non erit ratum & firmum? Cur hoc invideas laicis? an illis deterior mens, quam Ecclesiasticis?* Et *ad c. 12. eod.* sic: *Ratio, quæ movit Innocentium Pontificem ad hoc decernendum, quod antè nemo alius Pontifex decreverat, hæc est, quòd Juri publico pactis privatorum derogari non possit, quæ est vetus regula Juris Civilis. Quæ tamen ratio hac in re fucus est & color potiùs, quàm ratio vera, quia initio contractûs Clericus renuntiando præscriptioni fori Juri publico non derogat, jusve publicum non mutat, quo Clericis data est præscriptio Fori Ecclesiastici, sed proprium jus & privatum &c.* Rapuerunt hoc verbum ex ore Cuiacij, avidéque ejus opinionem contra Pontificem amplexi sunt Bocerus *de jurisdict. c. 7. n. 10. & 11.* Bachovius *disp. 1. de Action. thesi 28.* Wisenbach. *disp. 6. in Pandect.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisdict. c. 22. à n. 16.* Thom. Michaël *de jurisdict. thesi 148.* Ummius *disp. 4. ad Process. judic. thesi 17. n. 91.* Vultejus *in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n. 125.* ubi addit, rationes, ob quas Pontifices motos vulgò putent DD. cur ejusmodi prorogationem Clericis adimerent, tam esse jejunas, ut ipsos etiam interpretes earum puduerit. Verùm adduci debuêre Interpretes, quos earum puduerit, ac cur pudere debuerit. Absque dubio cavillatores Juris Pontificij non puduissent decisionum illarum & rationis adductæ, si è calamo Ulpiani Christianorum infensissimi hostis alteriúsve Jurisconsulti Ethnici prodiissent. Certè Juris publici est, Clericos non esse judicandos à laicis, idque non tantùm in favorem singulorum Clericorum, sed ob reverentiam Statûs Clericalis, naturâ suâ altioris Statu laicali, ut patet ex ijs, quæ diximus *n. 229.* ac idcirco Canones & Leges, quibus hæc exemptio Ordini & Statui Clericali concessa est, respectu judicum & singulorum Clericorum habet rationem Legis obligatoriæ & prohibitoriæ, ita ut illi judicare Clericorum neminem, nisi in casibus exceptis, possint, nec isti illis judicandos se submittere. Quando autem ex causa publica alicui judici soli est concessa potestas de his illisve causis cognoscendi, & alijs adempta, notum est ex communi DD. nemine, quem sciamus, refragante, non posse prorogari jurisdictionem. Notum pariter est ex dictis *n. 380.* non posse judici prorogari jurisdictionem ejus generis, quam is non habet, v. g. criminalem, si criminalem, non habet; aut feudalem, si hanc non habet, id est, si non est Feudi Dominus vel inter Pares Curiæ. Pariter ergo jurisdictio in Clericos, utpote quæ spiritualis est, prorogari judici laico nequit, utpote quam iste non habet, nec habere potest, nisi ex concessione SS. Pontificis. Nulla proinde erat ratio illam Innocentij Pontificis rationem impugnandi: cùm ipsi, qui eam impugnant, eam in alijs casibus admittant.

389. Verùm quidquid sit de ratione, quâ Pontifex ad negandam Clericis prorogationem jurisdictionis motus fuit, certum est, prohibitionem hanc fieri potuisse, sicut laicis fieri posset ab Imperatore. Modò concessa quidem est Legibus Cæsareis: at solùm subditis Imperij, iisque qui Legibus & Jurisdictioni seculari sunt subjecti; his autem Clerici subjecti non sunt. Videri possunt ea, quæ diximus *à n. 259.*

390. Ex dictis consequens est I. quòd si Clericus alieni Episcopi jurisdictioni absque licentia proprij, aut etiam cum hujus licentia laico se subijciat, processus ex defectu jurisdictionis sit nullus; cùm Judex alienus eam per se non habeat, nec accipere à prorogante possit. Quin Panorm. *in cit. c. significâsti de Foro Compet. n. 21.* Felin. *ibid. n. 5.* aliique contra Gloss. tenent, nec per ratihabitionem proprij Episcopi subsequentem convalitura acta alieni Episcopi. Consequens est II. quòd exempti seu immediatè subjecti SS. Pontifici absque hujus licentia non possint proro-

prorogare jurisdictionem Episcopo, in cujus Diœcesi sunt, aut cum hujus licentia alieno. Joan. Andr. & Felin. *in reg. scienti in 6.* Panor. *l. c. n. 10.* ac communis aliorum, teste Petr. Barbosa *in L. 1. ff. de judic. art. 4. n. 43.* Quod tamen intelligendum est solùm de Foro contentioso. Nam in foro Pœnitentiæ Sacramenti ad accipiendam absolutionem à peccatis, & in actibus alijs jurisdictionis voluntariæ, v. g. ad petendam dispensationem in votis, lege jejunij &c. accedere possunt exempti ad Episcopum Diœcesanum, aut cum hujus licentia & potestate delegata ad alium, ut præter alios docent Henriq. *L. 7. c. 25. n. 2. & L. 14. 6. ult. in fin.* Avila *p. 2. de Censur. c. 7. disp. 1. dub. 6. concluf. 2.* Molina *de Just. tr. 3. disp. 61.* Silvest. *V. Absolutio q. 5. n. 2.* Laym. *in c. 40. de Offic. & potest. judic. Deleg. n. 3* Sanchez. *L. 4. in Decalog. c. 39. n. 32.* cum Suar. aliisque compluribus, quos ibi refert. Cum licentia tamen sui Prælati, aut etiam sine hac, si eam irrationabiliter & injustè neget.

391. Quod de Clericis modò dictum est, de Studiosis pariter statuunt quidam DD. intérque hos Scipio Gentilis *L. 2. de jurisdict. c. 17.* Mendo *L. 3. de Jure Academico q. 6. n. 46.* & König *ad L. 2. Decretal. tit. 2. n. 71.* eos videlicet nec expressè nec tacitè (exceptâ administrationis causâ) ratione delicti, loci, aut rei, posse foro renuntiare, ac alieno judici validè se submittere. Cùm privilegium fori universo Ordini Studiosorum, non singulis sit concessum, & in honorem Litterarum & Universitatum: eo ferè modo, quo dictum est de Clericis, eorum privilegium non singulis eorum, sed toti Statui & Ordini Clericali, inque ejus honorem ac reverentiam concessum esse. Nec huic sententiæ derogari ajunt per *cit. L. 51. C. de Episc. & Cleric. & L. 29. C. de Pactis*, aliáque Jura, quibus concessum singulis est, suo foro renuntiare: hoc enim solùm procedere, si forum favori partium, non honori Judicum attributum sit, ut observant Vultejus *in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n. 168.* Gaill. *L. 1. observ. 40. n. 9.* ac passim alij. Addit Mendo *l. c. n. 47.* nec ipsum Rectorem & Magistratum Academicum consentire posse renuntiationi fori: tum ob præjudicium inde illatum Statui Academiæ & Studiosorum; tum quia cùm ipse sit Judex privativè in causis Studiosorum, eique concessa fuerit in illos jurisdictio, ita ut alijs judicibus fuerit adempta, nequit ipse per suum consensum efficere, ut alij Judices eâ jurisdictione gaudeant, quæ ipsis non est concessa ab Imperatoribus, à quibus omnis potestas in judices inferiores est derivata.

392. Verùm hæ rationes non convincunt: tametsi enim concedamus, jurisdictionem in Studiosos soli Academiæ, & Episcopo, ac Principi concessam, ac ademptam esse alijs non tamen propterea partibus, in quarum favorem id concessum est, est vetitum alteri judici prorogare jurisdictionem, ut cum Matth. de afflict. Salicet. ac alijs tenet ac fusè probat Petr. Barbosa *in L. 1. ff. de judic. art. 4. à n. 60.* Quòd verò privilegium Fori Academici non in favorem Singulorum Professorum & Studiosorum concessum fuerit, sed potiùs universo ipsorum Statui & Academiæ, nec ex *Auth. Habitâ C. ne filius pro patre*, nec aliunde evincitur. Hinc spectato jure communi posse Studiosos prorogare judici non suo jurisdictionem cum communi DD. tradunt Pacius *in cit. Auth. Habitâ c. 9. n. 10.* Math. Stephani *L. 1. de jurisdict. c. 22. n. 36.* Bocer. *de jurisdict. c. 7. n. 14.* Hilliger. *ad Donell. L. 17. c. 20. lit. K.* Diximus *spectato Jure communi:* nam de consuetudine non posse Studiosos declinare forum Academiæ & alterius jurisdictioni se submittere, observant Coler. *decision. 296.* Math. Stephani & Hilliger. *ll. cc.* Vultejus *ad L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n. 128. & n. 168.* ac alij.

§. IV.

Qualis consensus partium ad prorogandam jurisdictionem requiratur.

SUMMARIUM.

393. Consensus litigantium ad prorogandam jurisdictionem necessarius est.

394. Tacitus consensus inducitur per hoc, quòd Reus ante litis contestationem non opponit exceptionem Fori declinatoriam.

395. Per solum partium consensum non fit immediatè prorogatio, sed per hoc, quòd judicem incompetentem adeunt, séque ejus jurisdictioni submittunt.

396. Non solâ litis contestatione, sed actibus quoque eam antecedentibus fit prorogatio.

397. Ad prorogationem à loco ad locum requiritur quandoque consensus tacitus, si ea fit judici Delegato: secùs, si Ordinario.

398. Neque Ordinario neque Delegato judici prorogari jurisdictio ad alienum territorium potest absque consensu judicis territorialis.

399. Non fit prorogatio per litis contestationem aliúmve actum, quem litigans exercet coram judice alieno, putans esse suum.

400. Nisi erret errore juris, sítque peritus & doctus.

401. Aut etiam indoctus ex errore juris adeat judicem Ordinarium, à cujus jurisdictione peculiari privilegio est exemptus.

402. Prorogatio gravi metu extorta invalida est.

403. Uti etiam, si pars protestetur, se non consentire in hunc judicem, tametsi coram ipso ponat actum, quo tacitè inducitur prorogatio.

404. Tacitè non prorogat jurisdictionem absens & contumax, qui nec per se nec per procuratorem comparet in judicio.

405. Ad prorogandam jurisdictionem non sufficit sola taciturnitas & patientia.

393. In omni prorogatione jurisdictionis voluntariâ, de de qua modò agimus, consensum litigantium esse necessarium, constat cùm ex *L. 1. & 2. ff. de judic. L si per errorem ff. de jurisdict. & c. de causis in fin. de Offic. & potest judic. Deleg.* tum ex eo, quòd voluntaria est: qualis non foret, si jurisdictio ab alieno judice in invitos exerceri posset. Igitur quæstio duntaxat est, sufficiátne consensus tacitus, an requiratur expressus. Sufficere tacitum in prorogatione de persona in personam, & de causa ad causam, statuendum est ex *L. 2. prin. & §. Convenire 1. ff. de judic. junct. L. cùm quid supra ff. si certum petat. ac c. Cùm olim 32. de Offic. & potest. judic. Deleg.* Panorm. *ibid. n. 7.* ac *in C. P. & G. de Foro comp. n. 20.* Imola *ibid. n. 56.* Marian Socin. *in c. significâsti n. 37. Felin. ibid n. 5.* Bartol. *in L. 1. ff. de judic. in fin.* Parisius *L. 4. consil. 15. n. 4.* Petr. Barbosa *in cit. L. 1. art. 2. n. 7. & art. 3. n. 4.* cum communi aliorum. Idémque tenendum est de prorogatione à tempore ad tempus. *cit. L. 2. §. 2. ff. de judic. c. de causis. 4. de Offic. & potest Judic. Deleg.* ac cit. DD. Quoties enim Lex requirit consensum, æquè de tacito ac expresso intelligenda est. *cit. L. cùm quid ff. si certum pet.* & *ibi* DD. Bartol. *in L. fin. §. Necessitate C. de bonis, quæ liber. n. 20.* Barbosa *cit. art. 2. n. 8.* & *in L. 2. §. fin. ff. solut. matrim. n. 17.*

394. Inducitur autem tacitus ad prorogationem jurisdictionis consensus per hoc, quòd Reus conventus ante litis contestationem non opponit Declinatoriam Fori, sed Dilatoriam vel Peremptoriam *L. sed & si suscepit prin. ff. de judic. c. inter Monasterium 20. de sent. & re judic.* & *ibi* Felin *n. 4.* Panorm. *in C. P. & G. de Foro comp. n. 20.* Bartol. & Dec. *in L. si convenerit ff. de jurisdict.* Bart. *in L. quidam consulebat ff. de Re judic.* Marant. *de Ord. Judic. p. 6. tit. de exception n. 1. & 4.* Idémque est, si aliquem actum fecit in judicio etiam ante litis contestationem, quo in judicem consentire visus sit, velut si satisdet de judicio sisti, aut judicato solvendo: aut si coram judice incompetente actorem reconveniat. cit. DD. Bald. *in Auth. Et consequenter C. de sentent. & interlocut.* Maranta. *l. c. p. 4. distinct 12. n. 17.* Vant. *de Nullitat. tit. quib. modis sent. null. n. 80.* aut Reus dicat, non esse procedendum absque libello, Actor verò contendat libello opus non esse. Imola *in L. quidam consulebat ff. de judic. n. 40.* ubi ait, hoc esse etiam ex mente Bartoli, atque ita intelligendum esse textum *L. Non videtur. ff. eod.* Menoch. *L. 2. præsumpt. 19. per tot.* Diximus: *etiam ante litis contestationem.* Nam per litis contestationem indubitanter prorogatio jurisdictionis tacitè inducitur, omníque exceptioni declinatoriæ fori aditus præcluditur, juxta dicta *n. 77. & seqq.*

395. Quod modò diximus, consensum litigantium ad prorogationem esse necessarium, non ita accipiendum est, quasi per eum illa immediatè & formaliter fiat. Constat enim adeundum esse judicem, cui prorogare jurisdictionem partes volunt, & ejus cognitioni ac decisioni controversiam esse subijciendam: nam prorogatio est subjectio, qua judici non suo se judicandos subijciunt, ut patet ex *L. 1. ff. de judic.* Hæc autem non fit, antequam ille adeatur, & causa decidenda offeratur, ac ille vel consentiat, vel saltem non contradicat, & partes reijciat juxta ea, quæ infrà dicuntur *n. 408.* Igitur ille partium consensus, antequam

quam judicem adeant & se judicandas offerant, id solùm operatur, ut neutra illarum sine alterius consensu resilire possit, sed teneatur illum adire, & jurisdictionem prorogare. An hanc obligationem producat solum pactum nudum de adeundo alieno judice, ita ut post illud neutri litigantium licitum sit pœnitere, & invito altero resilire, dictum est suprà *n.* 81.

396. Illud verò, quod modò dicebamus *n.* 393. prorogationem & subjectionem fieri etiam per quosdam actus ante litis contestationem coram judice incompetente à litigantibus exercitos, non extra omnem controversiam est. Nam sola litis contestatione prorogationem induci asserunt Glossa 1. *in L. 1. ff. de judic. prin.* & ibid. Alberic. *n.* 2. Bald. *lectur. 2. n. 4.* item Gloss. *2. in L. si convenerit. ff. de jurisdict.* Gloss. *fin. in L. si per errorem. ff. eod.* eséque receptam opinionem asserit Fulgos. *in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n. 2.* & in *L. sed etsi susceperit. ff. de judic. n.* 1. Idémque tenet Marian. Socin. *in c. significâsti 18. de Foro compet. n. 47.* ac latè confirmat Corneus *L. 2. consil. 209. n. 2.* Verùm non est recedendum à doctrina, quam tenuimus *cit. n. 393.* ac receptam esse affirmat Felin. *in c. 1. judic. n. 6.* & *ibid.* Ripa *n.* 52. Ratio est: quia *cit. L. 1. & L. 2. ff. de judic.* ac *L. si convenerit 18. de jurisdict.* ad prorogationem & subjectionem aliud non requiritur, quàm ut partes in alienum judicem consentiant coram ipso. Et *L. sed & si suscepit 52. ff. de judic.* ad renuntiandum fori exceptioni, & consequenter ad prorogandam jurisdictionem, plus non requiritur, quàm ut Reus coram judice alieno utatur aliqua defensione: quod fieri potest etiam ante litem contestatam.

397. Alia insuper controversia agitatur inter DD. circa prorogationem à loco ad locum: utrùm videlicet ad hanc requiratur consensus partium expressus, an verò sufficiat tacitus. Ut Judici delegato prorogetur jurisdictio extra Diœcesin aliam ac diversam ab ea, in qua jurisdictionem concessit delegans, requiri expressum constat ex *c. statutum* 11. *§. in nullo 3. de Rescript. in 6.* Requiri pariter expressum quoad Ordinarirm judicem, ad hoc videlicet, ut extra suum territorium jus dicat partibus, tenent Angelus *in L. Quæro ff. de solution.* Paul. Castr. *in L. fin. ff. de jurisdict. n. 8.* Francus *in cit. §. in nullo*, ac alij. Sufficere Ordinario consensum litigantium tacitum, affirmant Alexand. *in cit. L. fin. ff. de jurisdict.* Imola *in cit. L. quæro.* Archidiacon. & Joan. Andr. *in C. ut litigantes de Offic. Ordin.* Hæc opinio nobis videtur probabilior. Nam ex una parte jurisdictio Delegata est odiosa. *C. 1. de Offic. & potest. judic. Delegati*, ac idcirco, quæ circa eam statuta sunt, restringi debent: ex altera verò ad prorogationem per se sufficit consensus partium tacitus, nec quoad judicem Ordinarium, etiamsi agatur de prorogatione à loco ad locum, ullibi requiritur expressus. Neque obstat, quem primæ opinionis Auctores producunt, textus *L. fin. c. si à compet. judic.* Quia ibi non agitur de prorogatione, sed tantùm dicitur, sententiam judicis non competentis esse nullam, si videlicet lata est contra eum, qui jurisdictionem ipsi non prorogavit, aut prorogare non potuit. Illud verum est, non posse judici vel Ordinario ultra ipsius territorium prorogari jurisdictionem absque consensu judicis illius alieni, in cujus territorio jurisdictio prorogata exercenda foret: quia sic violaretur ejus territorium; ejúsque juri præjudicare per suam prorogationem partes nequeunt: si quidem agamus de jurisdictione contentiosa, aut etiam voluntaria, cujus exercitium cognitionem judicialem requireret. Videantur ea, quæ diximus *n. 59. & seqq.*

398. Aliud discrimen inter Delegatum & Ordinarium Judicem quoad prorogationem jurisdictionis afferunt Panor. *in C. P. & G. de Offic. & potest. judic. Deleg. n. 14.* Paul. Castr. *L. 1. consil. 203. n. 3.* Petr. Barbosa *in L. 1. ff. de judic. art. 2. n.* 11. ac alij. Judex, inquiunt, Ordinarius non potest in alieno territorio exercere jurisdictionem, etiam ex consensu partium, sine consensu judicis alieni illius territorij: potest verò absque hoc consensu Judex Delegatus. Verùm non apparet, quo jure vel ratione hoc discrimen nitatur. Vel enim Judex est delegatus à SS. Pontifice, & extra diœcesin in qua sunt litigantes, quibus jussus est jus dicere, hoc dicere ijsdem vult in aliena diœcesi? Et tunc fatendum est, quòd in aliena diœcesi dicere illud possit consentientibus partibus: quia hac ratione non usurpat jurisdictionem extra territorium delegantis, cùm hic in omnibus diœcesibus jurisdictionem habeat. Idem est dicendum de alterius summi Principis Delegato: poterit enim iste in toto Regno eam ex consensu partium exercere. Idem de Delegato alterius Principis non supremi, diversa in suo territorio dicasteria & tribunalia habentis. Quia dummodo in hujusmodi delegantium territorio jurisdictionem exerceat delegatus, eam jam non exercet extra limites jurisdictionis, quam habet delegans. Vel loquimur de Delegato v. g. Episcopi, aut Regis, alteriúsve Principis, extra cujus diœcesin, Regnum, aut Principatum ille vult exercere jurisdictionem? Et dicendum est, eam æquè parùm, ac ab Ordinario, exerceri absque consensu Judicis alieni illius territorij posse. Cùm enim Delegatus repræsentet personam delegantis *C. sanè de Offic. & potest judic. Deleg.* idcirco non potest absque dicto judicis alieni consensu eam exercere, quia nec ipse delegans id potest, ut constat ex dictis *n. 30. & seqq.* Nullum itaque discrimen hîc constituendum est inter judicem Ordinarium & Delegatum: sicut enim ille extra suum territorium jurisdictionem exercere non potest, ita nec iste extra territorium delegantis.

399. Ex dictis infertur I. quòd prorogatio locum non habeat, si pars vel utraque vel alterutra erret, litem contestans coram judice alieno, quem putat esse suum. Unde in tali casu acta & processus erunt invalida. *L. si per errorem 15. ff. de jurisdict. L. 2. ff. de judic.* Consensus enim in errante non datur, & *non videntur, qui errant consentire L. Nihil consensui 116. ff. de R. J. cit. L. 15. & 2. L. 57. de obligat. L. 9. c. de jur. & facti ignor.* Idque, si loquamur de errore facti, constat inter omnes DD. & de hoc saltem errore prædicta jura procedunt. Errorem verò juris, v. g. si Religiosus exemptus existimet, se coram Episcopo conveniri posse, non obesse prorogationi, tradunt Andr. de Isernia *L. 1. Constitut. Regni tit. 38. §. 1.* & Matth. de Afflict. *L. 1. Constit. rubr. 36. ad fin.* Verùm contrarium tenent reliqui DD. ferè omnes cum Bart. *in cit. L. si per errorem n. 2. & 3.* & Paul. Castrens. *n. 2.* Jason. *n. 3.* Innocent. *ad C. ad petitionem de accusat.* Felin. *ibid. col. 6. n. 6.* Panorm. *in C. P. & G. de Offic. & potest. judic. Deleg.* Neque obstat textus *L. Non fatetur. ff. de Confess.* Ubi dicitur, quòd, qui errat in Jure, videtur confiteri, & sic consentire. Nam respondetur, ibi agi de consensu interpretativo: quoad consensum autem locum non habet interpretatio & fictio, quando verus consensus requiritur, uti hîc requiritur; neque enim, quòd consensus fingitur adesse, is propterea verè adest. Quin etiam dubio excludi prorogationem, si quis videlicet dubitet, num hic sit Judex competens, coram quo convenitur, tradunt Bartol. *in L. 2. ff. si quis in jus vocat. non jer. n. 7.* Bald. *L. 4. consil. 475.* Jason. *l. c. n. 39.* Decian. *L. 4. Tract. Crimin. c. 23. n.* 13. Barbos. *l. c. art. 3. n. 23.* ac alij, *arg. L. fin. C. de Condict. indeb.* Verùm de hac doctrina meritò quis dubitet. Nam solùs error prædictis juribus excluditur: dubium autem non est error; neque enim si dubito, an hic Judex sit competens, judico esse competentem. Dúmque non obstante dubio coram ipso litigo, re ipsa dico, *sive sit competens meus Judex sive non, coram ipso contendere judicio volo.* Sic autem non minùs in ipsum consentio, quàm si dicam, *Tametsi non sit respectu mei competens, nihilominus ei me judicandum subjiciam.*

400. An verò error Juris hîc præsumendus sit, dubium est. Affirmant post Speculatorem Jason. Socin. ac alios Beroius *L. 3. consil. 6. à n. 29.* Natta *L. 1. consil. 82. in fin.* Schraderus *p. 10. de Feud. sect. 1. n. 141.* & Vult. *in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n.* 176. ac communem hanc esse sententiam asserit Barbosa *cit. art. 3. n. 28.* Negant Zasius *in cit. L. si per errorem n.* 10. & 11. Donell. *L. 17. c.* 10. Ummius *disp. 4. ad Process. judic. thes.* 18. *n. 99.* Tenenda est prior opinio cum distinctione tamen, quam plerique faciunt, qui illam sequuntur, videlicet errorem juris hîc præsumi in imperitis & indoctis; non item in peritis & literatis. Displicet hæc distinctio Petro Barbosa *l. c. n.* 32. dicenti, etiam in peritis errorem Juris hîc præsumi; nisi, ut postea limitat, verè vel præsumptivè constiterit, prorogantem habuisse perfectam notitiam jurisdictionis Judicis prorogati. Verùm hac ratione non recedit à communi opinione, quam reijcit: nam de doctis & literatis constat præsumptivè, quòd notitiam habeant, quis sit ipsorum Judex competens, quis non.

401. Quemadmodum verò doctis & peritis alienum judicem adeuntibus non prodest error juris; ita pariter juxta Paul. Castr. Jason. Alexandr. Dec. Panorm. Felin. ac alios quos, allegant Barbosa *l. c. n. 39.* & Oliva *p. 3. Fori Eccles. q. 14. n. 24.* non prodest etiam imperitis, si adeunt judicem, qui Jure communi ipsorum esset Ordinarius, nisi peculiari privilegio ab ejus jurisdictione essent exempti. Valebit enim processus, si non opposito privilegio coram ipso litigent. Quod tamen cum Barbosa *l. c. n. 35.* solùm de errore Juris, & non de errore facti, admitten-

dum cenſemus. Deinde notamus, id tantùm procedere de ijs, qui poſſunt uti privilegio ſui fori vel non, uti ſunt v. g. Pupilli, Viduæ, aut Scholares: non item de ijs, qui omnino exempti ſunt, uti ſunt Clerici à foro ſeculari, Regulares SS. Pontifici immediatè ſubjecti à foro Ordinarij. Hi enim ſuo privilegio pro arbitrio contravenire, & renuntiare nequeunt, ac idcirco judici non ſuo non prorogant jurisdictionem ejus judicium ſubeundo.

402. Infertur II. Cùm liber conſenſus ad prorogationem requiritur, ipſam eſſe invalidam & nullam, ſi extorta fuit metu cadente in virum conſtantem, v. g. ſi vel ipſe Judex partem cogat ad litigandum coram ipſo, vel pars vel etiam tertius. Tradit cum Bart. Paul. Caſtr. & Jaſon. communis & recepta DD. apud Sanchez *L. 3. 3. de Matrim. c. 39. n.* 13. & Barboſa *cit. art. 3. n. 43.* præeunte Ulpiano *L. 2. prin. ff. de judic. ſi cùm reſtitiſſet quivis ex litigatoribus, viribus Prætura compulſus eſt, nulla jurisdictio eſt*, ipſo jure, ut addit Gloſſa. Cur autem prorogatio gravi metu extorta ipſo jure nulla ſit, cùm tamen geſta per metum judicis jurisdictionem habentis mero jure valeant, & tantùm veniant reſcindenda, ut habetur *L. 3. §. fin. ff. quod metûs cauſ.* multis. diſquirunt DD. Videri poteſt Barboſa *cit. artic. 3. à n. 46.* Nobis non vacat immorari.

403. Infertur III. quòd ſi quis litigantium proteſtatus fuerit, ſe non conſentire in hunc judicem, non cenſenda ſit facta eſſe prorogatio; licèt ponat aliquem actum, quo illa tacitè induceretur. Quia prorogatio requirit conſenſum liberum, quem ex proteſtatione conſtat non adeſſe. Neque eâ poſitâ actus ille, quo aliàs prorogatur jurisdictio, poteſt eſſe indicium prorogationis, ſed cenſetur eſſe vel extortus, vel alio quàm prorogandæ jurisdictionis fine eſſe factus. Ita Paul. Caſtrenſ. *in L. in criminali C. de jurisdict. omn. judic. n. 7.* Angel. *in L. ſed. etſi ſuſceperit prin. ff. de judic.* Felin. *in c. cùm M. de Conſtitut. n. 69.* Quòd ſi Judex nihilominus eum velit compellere ad reſpondendum, licitè appellabit: quia coactio ad reſpondendum coram judice incompetente tractum ſucceſſivum habet, ac idcirco quocunque tempore licita ab illa eſt appellatio. *c. Ex parte tua.* & *ibi* Panormit. ac Decius *de Appellat.* Pariter, ſi Judex incompetens ſe competentem pronuntiaverit, licita erit appellatio. Eâ verò omiſsâ ſententia faciet jus inter partes, & perinde reputabitur, ac ſi à competente judice lata fuiſſet. Videantur dicta ſuprà *n. 23. & ſeqq.*

404. Infertur IV. Quòd prorogatio tacita non habeat locum in abſente & contumace, qui nec per ſe nec per procuratorem comparet in judicio. Nam licèt contumax interpretativè habeatur contumax in ſui præjudicium *L. De ætate §. qui tacuit ff. de Interrogat. in Jure faciend.* hîc tamen fictus conſenſus non ſufficit ad inducendam prorogationem *L. qui ex conſenſu C. de Epiſcop. audient.* & *ibi* Bald. *n. 7.* Bart. *in L. 1. ff ſi quis in jus vocat. non jer.* & *ibid.* Alexand. *colum. 6. n.* 6. Paul. Caſtr. *n. 2.* Panorm. *in C. P. & G. de Offic. & poteſt. judic. Deleg. n. 21.* Marian. Socin. *in c. ſignificâſti de Foro comp. n. 37.* Jaſon. *in L. 2. ff. de jurisdict. n. 37.* aliſque. Ubi tamen pariter locum habet limitatio, quam modò poſuimus *num. præced. in fine.* ſimiliter ſi Judex procedat per viam Inquiſitionis, nunquam inducitur prorogatio: quia eo caſu deeſt conſenſus partium, aut ſi quis adeſt, eſt is ſolùm interpretativus, qui non ſufficit, ut modò dictum eſt. Et ita Bald. *in L.* 1. *C. Ubi de crimin. agi oport. in fine.* & *in L.* 1. *C. ad L.* Cornel. de Sicar. *n.* 2. Socin. *L. 4. conſil.* 108. *in fin.* Alexand. *L. 6. Conſil.* 216. *num. fin.* Curt. Jun. *ad L.* 1. *ff. de judic. n. 89.*

405. Infertur V. Ad prorogandam conſenſu etiam ſolùm tacito jurisdictionem ſemper eſſe neceſſarium aliquem actum poſitivum, ex quo conſenſus concludatur: cùm hîc non ſufficiat ſola taciturnitas & patientia. Ita cum Aretin. ac Anton. de Butrio Felin. *in C. Cæterùm de judic. n.* 5. Panorm. *in C. ad petitionem de Accuſat. n.* 7. Bald. *in L. ſi qui ex conſenſu C. de Epiſcop. Audient. n.* 7. Paul. Caſtr. *in L.* 1. *ff. de judic. n.* 6. Bartol. Dec. ac alij *in L. ſi convenerit 18. ff. de jurisdict.* Maranta *in Praxi judic. p. 4. diſt.* 12. *n.* 11. Menoch. *L.* 2. *præſumpt. 19. per tot.* Qui aliſque omnes, ſemper requirunt ad prorogandam jurisdictionem vel litis conteſtationem, vel oppoſitionem exceptionis dilatoriæ, ſimilémve æquivalentem actum. Diſſentit Petr. Barboſa *in L. 1. ff. de judic. art. 3. n. 8.* cenſens conſenſum ſufficienter colligi per patientiam; ſi quis videlicet judicem patiatur aliquid decernere contra ipſum, & non contradicat. Sed nec rationem vel jus aliquod pro ſua opinione reliquis ferè omnibus DD. contrariâ adducit, maléque allegat Menochium *cit. præſumpt. 19.* qui tamen actum aliquem poſitivum requirit. Vera tamen eſt ejus opinio, in caſu, quem paulò antè attulimus *n. 398.*

§. V.

An ad prorogandam judici alieno jurisdictionem requiratur conſenſus judicis proprij ac alieni.

SUMMARIUM.

406. *Ad prorogandam judici alieno jurisdictionem non requiritur conſenſus proprij.*
407. *Niſi privilegium Fori integro alicui Ordini vel Statui hominum conceſſum ſit. Aut proprius Judex privilegium habeat, ut ſui ſubditi coram alio Magiſtratu conveniri nequeant.*
408. *Prorogandi jus hodie multùm reſtrictum eſt.*
409. *Prorogari jurisdictio non poteſt, niſi judici ejusdem Imperij aut Regni.*
410. *Ad prorogationem à tempore ad tempus opus eſt conſenſu judicis, cui prorogatur jurisdictio.*
411. *Sufficit tamen tacitus.*
412. *Hoc ſemel præſtito partes recedere nequeunt abſque licentia.*

406. Poſſe partes abſque conſenſu ſui judicis competentis prorogare in ſe jurisdictionem alieno, ſeu non competenti, tametſi Judex ipſorum Ordinarius ſit Rex, Dux, Marchio, Comes, aliúsve Magiſtratus perpetua Jurisdictione fungens, poſt Bartol. Bald. Roman. Paul. Caſtr. Alexand. Imol. Panorm. Præpoſit. ac alios tradunt Maranta *in Praxi judic. p. 4. diſt.* 12. Vant. *Tract. de Nullitat. tit. quib. mod. ſent. null. defend. poſſ. à n. 76.* Schrader *de Feudis p. 10. ſect. 1. n.* 137. Vultejus *in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n. 66.* Matth. Stephani *L.* 1. *de jurisdict. c. 25. n. 46.* Gaill. *L. 1. obſerv. 40. n. 2.* Hilliger. ad Donell. *L. 17. c. 10. lit. N.* Ummius *diſp. 4. ad Proceſſ. jud. theſi* 18. *n. 98.* Zanger. de Exception. *p. 2. c. 1. n. 127.* ac paſſim alij. Tum quòd quilibet privilegio fori privatis conceſſo renuntiare poteſt. *L. ſi quis in conſcribendo C. de Pact.* & *L. 1. ff. ſi quis in jus vocat. non ier. L. ſi convenerit ff. de jurisdict. C. ſignificâſti de Foro comp.* Tum quòd prorogatio jurisdictionis partibus conſentientibus conceditur *L. 1. & 2. ff. de judic.* & *L. 1. §. Et poſt operis. ff. de novi oper. nuntiat.* abſque ulla mentione conſenſûs Ordinarij judicis, quo relicto illi ſe ſubmittunt jurisdictioni judicis aliàs non competentis. tum denique, quòd, ut aiunt Matth. Stephani & Hilliger. *ll. cc.* litigantes judici, quem adeunt, non dant jurisdictionem, ſed in ſe tantùm exercendam admittunt, & ſic remittunt jus, vi cujus præſcriptione fori uti poſſunt contra judicem non ſuum.

407. Excipiendus hîc eſt geminus caſus. Primus eſt, quando privilegium fori alicui integro Ordini vel Statui hominum conceſſum fuit: tunc enim absque licentia proprij ſuperioris & judicis jurisdictio prorogari nequit, ut ſuprà diximus de Clericis, Regularibus SS. Pontifici immediatè ſubjectis. Alter eſt, quando alicui Magiſtratui vel Judici privilegium conceſſum fuit, ut ejus ſubditi coram alio Magiſtratu conveniri nequeant. Quale privilegium Imperator concedere ſolet Statibus Imperij, Principibus, Comitibus, ac Nobilibus, ut videlicet ipſorum ſubditos nemo coram alio Tribunali in jus vocet. Quo caſu ſi ſubditus coram alio judice compareat, & in ejus jurisdictionem conſentiat, ex tali conſenſu partis non prorogatur jurisdictio in præjudicium Domini facta. De quo Gaill. *L. 1. obſerv. 40. n. 2. & 3.* Wehner. *in Practic. obſervat. V.* Ehehafften *§. alio.* Bocerus *de jurisdict. c. 7. n. 50.*

408. Univerſim hodie hoc prorogandi jus reſtrictum eſt & coangustatum, ut ait Bocer. *l. c. n. 49.* & Matth. Stephani *L. 1. de jurisdict. c. 25. n. 50.* Cùm enim hodiernis moribus jurisdictiones cœperint eſſe patrimoniales aut feudales. *arg. tit* 1. *§. Et quia vidimus tit.* 13. *& tit. ſeq. L. 1. Feudor.* ac à Statibus Imperij, Principibus, Ducibus, Comitibus, Civitatibus &c. jure proprio exercentur: idcirco hujusmodi Magiſtratus ac judices non ſolùm ſuis ſubditis ad alienum tribunal citatis inhibere ſolent, ne compareant, ſed etiam eorum cauſas alibi jam introductas ad ſe avocare. Petr. Coſtald. *ad L.* 1. *ff. de judic.* Vultei. *ad L.* 1. *C. de jurisdict. omn. judic. à n.* 169. Thom. Michaël *de jurisdict. concluſ.* 148. Duaren. *ad Tit. de judic. c.* 8. Stephani & Bocer.

cer. *ll. cc.* Verùm etiamnum hodie posse subditos alieno judici liberè & absque consensu proprij judicis jurisdictionem prorogare, post Bartol. Imol. Alexand. Marant. Vant. Cravet. ac alios tenet Manzius *in Centur. Decision. Palatin. q. 97. à n. 11.* & Berlich. *p. 1. conclus. 5. n. 31.* ubi multis, rationibus id firmat, séque ita judicio obtinuisse testatur. Nos nostrum super hac controversia judicium consultò non interponimus. Duo tantùm notanda duximus. Primum est, quod modò dicebamus *num. præced.* posteriorem opinionem non procedere quoad eos Status Imperij, aliósque Magistratus ac Judices, qui speciali privilegio muniti sunt, ut eorum subditi ab ipsorum tribunali ad aliud avocari nequeant. Alterum, etiam juxta primam sententiam prorogationem valituram, si proprius Judex subdito prorogandi licentiam dedit vel expressam, vel tacitam, videlicet prorogationem non prohibendo, aut eâ jam factâ causam ad se non avocando. Unde consequens est, etiam hodie magnam hujus tractationis pro prorogatione jurisdictionis utilitatem esse, contrà ac aliqui existimant.

409. Illud quoque magnopere controversum est inter DD. an prorogatio jurisdictionis absque consensu proprij judicis locum duntaxat habeat, si uterque Judex alienus videlicet, cui prorogatur jurisdictio, & proprius ac competens, sint sub eodem Imperatore, Rege, vel Republica; an verò illa fieri possit absolutè, ac etiam alterius Regni vel Reipublicæ Judici. Prius illud tenent Bald. Paul. Castr. Bellamer. Panorm. Ant. de Butr. ac alij, quos allegant Petr. Barbosa *in L. 1. ff. de judic. art. 3. n. 162.* & Oliva *p. 3. Fori Eccles. q. 14. n. 112.* hàncque sententiam universali praxi receptam esse testatur Castro Lusitan. *decision. 2. n. 4.* Posterius tuentur Alexand. *in L. 1. §. Et post operis. ff. de Novi oper. nuntiat. n. 20.* & Jason. *ibid. n.* 11. Maranta *in Praxi judic. p. 4. dist.* 12 *n. 25.* Barbosa *l. c. n. 163.* ac alij. Hàncque opinionem in puncto Juris veriorem esse fatetur Joan. Faber *in L. si qui ex consensu C. de Episcop. Audient. n. 6.* Nobis prior opinio præplacet. Nam licet *l. 1. & 5. ff. de judic.* aliísque Juribus allegatis videatur universim potestas data subditis prorogandi jurisdictionem Judici alieno, cui vellent: apparet nihilominus, illas Leges solùm conditas pro subditis Imperij Romani, litigare in eodem volentibus, cùm præsumendum non sit, Romanos Imperatores & Jure consultos de Judicibus alterius Imperij cogitâsse, eosdémque suam jurisdictionem ita jactare voluisse, ut subditis liberam facultatem relinquerent alterius Imperij vel Regni Judicem adeundi, cujus imperitiam corrigere aut injustitiam coërcere Imperator non posset. Neque confunditur hæc sententia ex *c. significâsti 18. de Foro compet.* uti existimat Barbosa *l. c. n. 163.* quia ibi Pontifex solùm interrogabatur de Clericis, & de his duntaxat respondit, eos alieno Episcopo sine consensu proprij jurisdictionem prorogare non posse. Unde à contrario sensu non benè infertur, laicos cuicunque velint, posse in se eam prorogare absque consensu sui Judicis competentis.

410. Superest modò, ut etiam de consensu Judicis, cui jurisdictio prorogatur, agamus. Si prorogatio fit à causa ad causam, à persona ad personam, nec tacitus ejus consensus requiritur, sed sufficit, si non contradicat, sive sciat, sive ignoret, hanc causam, vel hos litigantes, aut hunc locum, ad suam jurisdictionem non pertinere. dummodo non reclamet aut protestetur, se nolle jurisdictionem exercere, nisi causa vel personæ litigantes ad eum de Jure pertineant. Glossa *in L. 2. §. 1. ff. de judic. V. Inhibita*, Bartol. *ibid. n. 6* & Paul. Castr. Ant. de Butr. *in c. P. & G. 40. de Offic. & potest. iudic. Deleg. n. 20.* Panorm. *n. 22.* Felin. *in c. de causis eod. n. 5. v. 7.* ac communis Interpretum *in cit. l. 2. & c. 40.* itáque decidit Ulpian. *cit. L. 2. §. 1.* ubi, cùm quæstionem hanc sic proposuisset: *Convenire autem utrùm inter privatos sufficit, an verò etiam ipsius Prætoris consensus necessarius est?* Respondet: *Lex Julia ait*, quò minùs inter privatos conveniat, *sufficit ergo privatorum consensus.* Ad prorogationem verò à tempore ad tempus asserunt, judicis æquè ac partium consensum esse necessarium. Rationem discriminis dat Bartol. *l. c.* quia in prorogatione à persona ad personam, loco ad locum, re ad rem, Judex certus est, se esse Judicem, licèt ignoret, utrùm in hos litigantes aut hanc causam Jure communi jurisdictionem habeat. Quantùm verò attinet ad tempus, scit, se post lapsum termini sibi præfixi non ampliùs esse Judicem, ac propterea necessarium est, ut certior fiat, tempus sibi extendi prorogatione partium ac jurisdictionem tribui, quam aliàs nullam ampliùs haberet.

411. Sufficit tamen etiam in prorogatione à tempore ad tempus consensus judicis tacitus, ut tradunt ijdem DD. & patet ex dictis *n. 393,* Non requiri ad hunc tacitum consensum actum aliquem judicis positivum, qualem requiri in partibus dictum est suprà *n. 403.* sed sufficere, si habitâ prorogationis notitiâ non contradicat, sed partes coram se litigare patiatur, asserunt Paul. Castr. *in cit. L. 2. ff. de judic. §.* 2. Felin. *in c. causam quæ de sent. & re judic.* Butr. *in cit. c. 40. de Offic. & potest. judic. Deleg.* Barbosa *l. c. art. 3. n. 9.* Sed non apparet, quomodo patientia Judicis dari possit absque actu aliquo positivo, quo vel respondeat, se ipsas velle audire, vel libellum oblatum recipiat, aut annotari faciat, quæ proponuntur &c. Quòd si citati DD. velint, hoc ipso prorogatam ei esse jurisdictionem, ita ut partes ipso invito subterfugere eam nequeant, dummodo dixerint, se in ipsum consentire, tametsi ipse nihil adhuc responderit, vel fecerit, recedendum ab ipsis existimamus: cùm non appareat, quomodo per solam suam taciturnitatem consentiat. Licèt enim favorabile esse videatur, posse etiam in alienos subditos jurisdictionem exercere, & in favorabilibus taciturnitas pro consensu habeatur: reverà tamen odiosum est jus etiam alienis dicere, quia laboriosum, & invidiæ proprij litigantium Judicis obnoxium. Unde non est, cur post aliquod silentium & nondum exercitum aliquem actum positivum non possit eos repellere. Si autem ipse non tenetur jus illis dicere, hoc ipso, quia nondum consensisse censendus est, non est ratio, cur non etiam partibus licitum sit eum deserere, seu, uti DD. loquuntur, pœnitere: cùm ipsi ante consensum & acceptationem jus nullum quæsitum sit. Aliud foret, si ipse esset litigantium Superior: hujus enim responsio exspectanda est ob reverentiam, quam subditi ei debent. *arg. c. Bonæ 4. de Postulat. Prælat. §. Nec obstabit.* Cæterùm ea, quæ modò de prorogatione à tempore ad tempus diximus, limitanda sunt juxta dicta suprà *n. 377.*

412. Quemadmodum verò consensus judicis, cui prorogatur jurisdictio, necessarius non est, nisi ad prorogationem à tempore ad tempus, ut modò dicebamus: ita pariter sine ejusdem consensu mutare voluntatem prorogandi, & liberè prorogationem, mutuo tamen consensu omittere partes possunt, si illum nondum adierunt. Postquam verò eum adierunt, isque consensit vel expressè, vel tacitè actum aliquem Judicis exercendo; v. g acceptando libellum actoris, admittendo exceptionem dilatoriam, terminum præscribendo &c. integrum illis ampliùs non est eo non requisito resilire, seu ejus jurisdictionem declinare, vel adeundo proprium Judicem, vel alteri cuipiam jurisdictionem prorogando, ne auctoritas Magistratûs hac elusoria levitate contemnatur, & quia ei contumeliam facerent eum spernendo, & ad alium eundo, ut ait Ulpian. *L. Litigatores 11. prin. ff. de Receptis, qui arbitr. receper.* Si tamen omnino à litè discedere velint ea super re Judicem non adituri, facere id possunt ipso irrequisito ac etiam invito: quia, ut idem Ulpianus ex Celso ait *L. Hoc edicto 1. ff. de Novi oper. nuntiat. §. Inde quæritur* 10. non est periculum, *ne pactio privatorum jussui prætoris anteposita videatur: quid enim aliud agebat prætor, quàm hoc, ut controversias eorum dirimeret? à quibus si sponte recesserunt, debebit id ratum habere.*

§. VI.

An omnis jurisdictio prorogari possit.

SUMMARIUM.

413. *De Jure Canonico non tantùm Ordinaria, sed etiam Delegata jurisdictio prorogari potest.*
414. *Quin etiam de Jure Civili.*
415. *Nec solùm ad universitatem causarum, sed etiam ad causam determinatam.*
416. *Respondetur ad opposita.*
417. *Prorogari potest etiam Criminalis jurisdictio.*
418. *Non tamen jurisdictio Revisorum Cameræ, aut judicum Austregarum.*
419. *Solvuntur opposita.*
420. *Prorogari potest etiam voluntaria jurisdictio.*
421. *Non tamen quoad Legitimationem, quæ prosit extra legitimantis territorium.*
422. *Ratio exceptionis proponitur.*
423. *Prorogari juxta communem DD. nequit voluntaria jurisdictio à Magistratu, nisi majori Magistratui.*

424. *Neque abſque conſenſu Ordinarij prorogari poteſt jurisdictio voluntaria ſacra.*

425. *Exemplis illuſtratur aſſertio.*

413. Jurisdictionem propriam ſeu Ordinariam prorogari ſaltem in civilibus poſſe, indubitati Juris eſt. *L. 1. C. de jurisdict. omn. Judic. L. ſi ſe ſubjiciant. 1. L. Conſenſiſſe & L. De qua re 74. ff. de judic. L. 4. C. ubi cauſ. Fiſc. L. Inter 20. ff. ad municipal.* Niſi quòd ejus prorogatio à tempore ad tempus fieri nequit, ut diximus ſuprà *n. 377.* Pariter certum videtur de Jure Canonico (quidquid opponat Ummius *diſp. 4. ad Proceſſ. Judicial. theſi 17. n. 93*) prorogari poſſe jurisdictionem delegatam. *c. Cùm olim 32.* & *c. P. & G. 40. de jurisdict. & poteſt. judic. Deleg.* Niſi quòd à perſona ad perſonam prorogatio fieri nequit. *cit. c. 40.* ſi perſonas excipiamus, quæ per accidens tantùm in judicium veniunt, ut ſi tertia perſona, cujus intereſt, jus ſuum ponat coram Delegato: ad hanc enim extendi jurisdictionem etiam delegatam ſumitur ex *c. Cùm ſuper 17. de ſentent. & re judic.* ac cum Panorm. Butr. ac Barbat. tradit. Laym. *in c. cùm ſuper 23. de Offic. & poteſt. judic. Deleg. n. 1.* & *in cit. c. 40. n. 3.* Ratio obvia eſt: quia Delegato ea omnia conceſſa ſunt, ſine quibus demandata cauſa expediri non poteſt. *c. 5. & 21. eod.* At expediri debitâ ratione & juſtè non poteſt, niſi etiam tertius, qui ſuâ intereſſe dicit, audiatur. Hinc jurisdictionem exercere poteſt in eos, qui eam impedire aut turbare volunt, uti ſumitur ex *c. 1. eod.* Eadémque eſt ratio de Fidejuſſore: nam iſte à Delegato compelli ad ſatisfaciendum poteſt. Præterea jurisdictionem delegatam ad univerſitatem cauſarum prorogari à perſona ad perſonam poſſe, cum veriſimilitudine docet Gloſſa *in cit. L. 1. ff. de judic. v. qui tribunali:* cùm hæc jurisdictio Ordinariæ comparetur; jurisdictio autem Ordinaria partium conſenſu ad perſonas alioqui non ſubjectas prorogari poteſt.

414. An verò jurisdictio mandata prorogari etiam de Jure Civili poſſit, magnâ contentione diſputant Legiſtæ, ita ut ſpectato numero ac auctoritate pro oppoſitis opinionibus ſtantium quidquam decidi nequeat. Nobis placet affirmantium ſententia, quam jam ſuprà *n. 366.* propoſuimus. Et quidem aſſerimus de Jure Civili jurisdictionem delegatam probabiliter etiam de perſona ad perſonam prorogari poſſe. Quia jura, quæ prorogationem concedunt abſolutè & ſine diſcrimine inter Ordinariam & Delegatam loquuntur. At ſermo generalis omnes ſpecies complectitur. *L. 9. §. 1. ff. quod metûs cauſ.* Nec ullibi Delegatam excludunt. Imò Satis expreſsè includunt. Nam ait JCtus *L. 1. ff. de Judic. Cuivis Judici* jurisdictionem prorogari poſſe: ſi cuivis, ergo etiam Delegato. Quin ibidem non obſcurè diſtinguit inter Ordinariam & Delegatam, dum ait: *Inter conſentientes cujusvis judicis, qui tribunali præeſt, vel aliam jurisdictionem habet.* Ubi per Judicem, qui tribunali præeſt, videtur deſignari Ordinarius, qui propriè tribunal habet; per eum, qui aliam jurisdictionem habet, Delegatus. Nec enim apparet, quis alius per poſteriorem, qui tribunal non habet, intelligatur, quàm Delegatus. Aut ſi etiam alius intelligatur, Delegatus ſaltem non excluditur, cùm & iſte jurisdictionem habeat, ut patet ex *L. More 5. ff. de jurisdict.* Favet quoque textus *L. 2. §. 2. ff. eod.* Ubi idem Ulpian. ait: *ſi & Judex ad tempus datus, & omnes litigatores conſentiant: niſi ſpecialiter principali juſſione prorogatio fuerit inhibita, poſſunt tempora, intra quæ juſſus litem dirimere, prorogari.* Per Judicem autem ad tempus datum vel intelligitur Delegatus, aut ſi Ordinarium etiam ſignificari dicamus, cui tamen certum tempus definiendæ cauſæ conſtitutum ſit, benè infertur, quòd ſi Judex, cujus jurisdictio ad certum tempus reſtricta eſt, nihilominus ultra illud eam extendere poteſt, etiam Delegatus ſuam, quamvis aliàs limitatam ad certum tempus & perſonas, eam ad alias cum earum conſenſu porrigere poſſit.

415. Accedit, quòd Delegatus vice ejus fungitur, qui delegavit. *L. 3. ff. de Offic. ejus, cui mandata eſt jurisdict.* & *L. ſolet 16. ff. de jurisdict.* Ut ergò Delegantis jurisdictio prorogari poteſt, ita quoque Delegati: cùm una eadémque ſit jurisdictio. *L. 1. §. 1. & L. pen. ff. de Offic ejus, cui mandata eſt jurisdict.* Hinc non videtur admittenda diſtinctio eorum, qui aſſerunt, poſſe quidem prorogari jurisdictionem, quæ delegata eſt ad univerſitatem cauſarum; non tamen eam, quæ mandata eſt ad certam cauſam. Nam cùm etiam Judicis, qui propriam & Ordinariam habet jurisdictionem in certas tantùm perſonas, aut certæ cauſæ ſpeciem, prorogari jurisdictio poſſit, ut patet ex *L. 1. C. de Jurisdict. omn. Judic.* non apparet ratio, cur non etiam illius jurisdictio prorogari poſſit, qui eam habet mandatam ad certas ſolùm cauſas & certas perſonas. Rationem, cur de Jure Civili prorogari Jurisdictio delegata poſſit à perſona ad perſonam, jam ſuprà dedimus.

416. Neque obſtat, quod objicit Bartol. *ad cit. L. 1. ff. de Judic. n. 6.* à limitata cauſa limitatum produci effectum. Nam & Ordinaria jurisdictio ad certas tantùm perſonas ferè limitata eſt, ac nihilominus ad alias prorogari poteſt. Unde ſolùm ſequitur, quòd nec hæc, nec illa adverſus invitas & non conſentientes perſonas extraneas exerceri poſſit; non verò, quòd exerceri nequeat in conſentientes. Illud porrò captu difficilè eſt, quod aſſerit Matth. Stephani *L. 1. de Jurisdict. c. 21. n. 26.* etiam delegatam jurisdictionem à tempore ad tempus prorogari non poſſe, poſſe tamen prorogari tempus intra quod Judex dirimere litem juſſus eſt. Fieri enim nequit, ut prorogetur hoc tempus, quin ſimul, prorogetur jurisdictio, quam ſi Judex non haberet, poſt illud tempus à Superiore præſcriptũ procedere in cauſa non poſſet.

317. Æquè magna, aut etiam major controverſia eſt de Jurisdictione criminali, utrùm videlicet prorogari poſſit. Affirmant Bartol. Panorm. Marian. Socin. aliíque complures, quos refert, & ſequitur Petr. Barboſa *in L. 1. ff. de Judic. art. 4. n. 2.* idque communi DD. opinione confirmatum eſſe ait. Gaill. *L. 1. de pace publ. c. 12. n. 10.* & Bocerus *de Jurisdict. c. 7. n. 23. §. Cæterùm.* Negant Baldus, Hippolyt. Jaſ. ac alij, quos allegat Barboſa & *l. c. n. 3.* & Maranta *in Praxi Judic. p. 4. diſt. 6. n. 60.* Sequuntur Bocer. *l. c.* Vult. *ad L. 1. C. ubi de crimin. agi oport. n. 30.* Umm. *ad Proceſſ. Judic. diſp. 4. theſi 17. n. 94.* Nobis prima ſententia, ut communior eſt, ita probabilior videtur. Nam ex una parte Jura prorogationem permittentia non diſtinguunt inter Jurisdictionem Civilem & Criminalem. Ex altera verò rationes, quæ pro negativa afferuntur, non concludunt: quas tamen diſcutere operæ pretium non eſſe videtur. Tumquòd hodiernis moribus Rei criminum ibi judicantur, ubi deprehenduntur: ut diximus ſuprà *n. 149. & 150.* & ſic vix locus eſſe poterit prorogationi in criminalibus. Tum quòd hodie contra criminoſos ferè proceditur per viam Inquiſitionis. Fatentur autem etiam illi, qui in criminalibus concedunt prorogationem, eam locum non habere, quando per inquiſitionem proceditur, cùm deſit perſona actoris, quæ in prorogationem unà cum Reo conſentire deberet. Quæ tamen ratio non convincit, cùm ibi, ubi non eſt contradictor, ſufficiat ad prorogationem conſenſus unius, ut mox dicetur *n. 420.* Præterea non pauci eorum ſuam opinionem ita reſtringunt, ut dicant, eam ſolùm procedere quoad præjudicium partis, non verò quoad præjudicium Judicum, quibus de Jure competit jurisdictio in delinquentem: hos enim non obſtante prorogatione poſſe procedere, & iterùm de crimine cognoſcere, illúdque punire, ne occaſio detur fraudibus. Unde ex hoc quoque capite patet, hanc de prorogatione Jurisdictionis criminalis quæſtionem parum utilitatis habere.

418. Similis ferè quæſtio eſt, an jurisdictio Reviſorum Cameralium prorogari poſſit. Multùm hîc referre exiſtimant Bocer. *de Jurisdict. c. 7. n. 24.* ac alij, ſitne hæc jurisdictio Ordinaria, an Delegata? Ordinariam facit Gaill. *L. 1. obſervat. 54. n. 1.* Quod & Bender. *de Reviſion. concl. 4. n. 31.* & Vultei. *ad L. 1. C. de Jurisdict. omn. Judic. n. 90.* veriſſimum eſſe opinantur, ſi ipſi Status Imperij, quibus ex ejusdem Ordinatione viſitatio, ſeu reviſio competit, conſiderentur: Controverſum magis eſt, an ij quoque, qui à Statibus, quos revidendi ordo tangit, mittuntur, ordinariam jurisdictionem habeant. Negat Bender. *cit. n. 31.* Affirmat Gaill. *L. 1. obſervat. ult. n. 6.* Sed tametſi delegatam diceremus, ex hoc capite non impediretur prorogatio, cùm hæc locum etiam in delegata jurisdictione habeat, ut paulò antè dictum eſt *n. 413.* Alio tamen ex capite dicendum videtur cum Bocero *l. c. §. Cæterum*, Vulteio *l. c. n. 97.* ac Ummio *ad Proceſſ. Judicial. diſp. 4. theſi 17. n. 93.* prorogari non poſſe, quia videlicet Reviſores à Statibus Imperij ad hoc ſolùm mittuntur, ut Reviſionum duntaxat cauſis in ſententijs in Camera Imperiali datis operam navent, uti patet ex Ordinat. Cameræ Imper. *p. 1. tit. 50.* & *p. 3. tit. 53.* Idem de Judicum Auſtregarum jurisdictione ſtatuunt Vultejus *l. c. n. 86.* Bocer *cit. c. 7. n. 26.* & Ummius *l. c.* cùm certum ſit, quòd Auſtregarum judicium, de quo ſuprà *n. 315. & ſeqq.* ex ſingulari gratia Statibus aliísque immediatis ſubditis Imperij conceſſum ſit. Ut adeò ſi prorogationem hîc admittamus, id ſi non contra, certè præter mentem Imperatorum & reliquorum Imperij Statuum facturi ſimus. Accedit, quòd hoc judicium ad unam aliquam, aut plu-

res

res quidem, ſed numero definitas cauſas pertinet, quòdque Judices Auſtregarum haud certi ſunt, ſed eligantur vel Imperatoris vel partium arbitrio, quoties inter Imperij Status lis quædam orta eſt, ut arguit Ordinatio Cameralis *part. 2. tit. 2. 3. & 4.* & docent Gaill. *L. 1. obſervat. 1.* ac Mynſinger. *cent. 1. obſervat. 91. & cent. 5. obſervat. 1.*

419. Neque obeſt, quòd juxta *L. 1. C. de Jurisdict. omn. Judic.* jurisdictio Procuratoris Cæſaris, tametſi pertineat ſolùm ad Fiſci cauſam, quæ vertitur inter Fiſcum & privatum, prorogari nihilominus ad alias cauſas poteſt. Hæc enim jurisdictio pertinet ad integram aliquam ſpeciem cauſarum: illa verò Reviſorum & Judicum Auſtregarum magis reſtricta eſt, & ad cauſas duntaxat certarum perſonarum circumſcripta, ac proinde non extendenda ad alias, *arg. L. in agris limitatis 16. ff. de acquir. rerum dom.* ſi quis tamen prorogare jurisdictionem Judicum Auſtregarum vellet, non ut jurisdictionem Judicibus Auſtregarum propriam, ſed ut eam, quam ſuis in territorijs habent, exerceant, jure ſubſiſtet hujusmodi prorogatio, ut benè obſervat Bocerus *l. c. n. 27. §. ſi qui tamen.*

420. Hactenus de prorogatione Jurisdictionis Contentioſæ egimus. Videndum nunc eſt, an idem ſtatui debeat de Voluntaria, ad quam pertinet emancipatio, datio Tutoris & Curatoris, inſinuatio teſtamentorum, donationum &c. Hanc quoque prorogari poſſe contra Andr. Siculum aliósque nonnullos tradunt Bald. *in L. Secundum C. de Donation. lect. 2.* Paul. Caſtr. *L. 1. conſil. 84. n. 4.* Felin. *in c. Cæterùm de Judic. n. 2.* Anton. *in c. Paſtoralis de Offic. Ordinar. n. 4.* ac paſſim alij, idque deſumunt ex *L. 1. C. de Emancipat. liberor. L. Emancipari ff. de Adoption. L. 2. ff. de Offic. Proconſul. L. Etiam §. fin. ff. de Manumiſſ. vindict.* Neque obeſt, quod contrariæ opinionis DD. ajunt, in prorogatione requiri conſenſum duarum partium, in prorogatione autem voluntariæ non dari duas partes, ſed tantùm unam, quæ petit hanc in ſe jurisdictionem exerceri. Reſpondetur enim, requiri conſenſum partium ſi partes dentur, quæ inter ſe contendunt; ſecùs, ſi non ſit contradictor. Hinc etiam ad prorogandam jurisdictionem voluntariam non ſufficit conſenſus unius, ſi quisquam adeſt, cujus interſit non exerceri hanc jurisdictionem; v. g. non approbari donationem, quam unus inſinuat, eò quòd illa tertio alicui præjudicet; aut non abſolvi excommunicatum, antequam læſo ſatisfaciat. Pariter non obſtat textus *L. penult. & ult. C. de Emancipat. liberor.* ubi dicitur, adeundem in liberorum emancipatione eſſe Judicem competentem. Reſpondetur enim, Judicem quamvis aliàs incompetentem fieri competentem per prorogationem jurisdictionis, dummodo jurisdictionem jam antè habeat in eo genere, in quo ipſi prorogatio fit.

421. Excipiunt tamen hîc DD. Legitimationem. Nullus enim Princeps, inquiunt, poteſt natalibus reſtituere, vel legitimum efficere non ſubditum, quoad bona intra alterius Imperij aut Regi limites exiſtentia, vel quoad honores ac dignitates extrà conferendas, etiam ex conſenſu legitimorum filiorum quibus præjudicium fit, uti cum Ancharan. Panorm. Anton. Dec. Alexand. ac communi aliorum tradunt Covarr *de Matrim. p. 2. c. 8. §. 8. n. 43.* & Pacian. *L. 2. de Probation. c. 18. n. 20.* Colligitur ex *c. per venerabilem v. Inſuper qui filij ſint legit.* ubi Romanus Pontifex profitetur, ſe legitimare filios Regis Franciæ, quòd id fiat ſine alterius injuria, cùm Rex ille quoad temporalem jurisdictionem nulli ſit ſubjectus. Ratio intrinſeca eſt: quia jus legitimandi competit Imperatori ac Regibus, quibus legitimandi ſubſunt, in ſignum ſubjectionis. *cit. c. per venerabilem,* & *Authent. quib. mod. natural. effic. ſui §. illud.* Ea verò, quæ hac ratione Principi reſervata ſunt, non poteſt ſubditus ipſi tollere. Affirmat quidem Joan. Crottus apud Covarr. *l. c. n. 44.* communem eſſe opinionem, poſſe à Principe concedi legitimationem his etiam, qui ſubditi non ſunt, etiam ratione bonorum extra ipſius Principis jurisdictionem exiſtentium, dummodo adſit conſenſus illorum, quibus talis legitimatio præjudicat. Nobis tamen invenire non licuit DD. qui ſint hujus opinionis; multò minùs plures, qui eam communem efficiant.

422. Quamquam autem vera ſint, quæ modò diximus à communi DD. de Legitimatione tradi: non tamen ſunt exceptio à regula num. præced. poſita. Nam dum DD. ex cit Juribus aſſerunt, voluntariam quoque jurisdictionem prorogari poſſe, id ſolùm videntur velle, quòd prorogatio fieri poſſit ab uno judice ad alterum, ſi in territorio ejusdem Principis exiſtant, v. g. in eodem Regno aut Republica, non verò quòd ſubditi unius Regni poſſint adire judicem alterius Regni, ſuo prorogantium Principi non ſubjecti, ut patet ex ijs, quæ tradunt Bartol. *in L. 1. §. Et poſt operis ff. de Novi oper. nunciat.* Alexand. *ibid. colum 3. Capyc. deciſ. 9. n. 3.* & ex ijs, quæ ſuprà de prorogatione jurisdictionis Contentioſæ tradidimus. Eſt tamen adhuc ſpecialis ratio quoad legitimationem, ita, ut relicto Comite Palatino Pontificio aut Cæſareo aut Judice ſpecialem facultatem ad legitimandum habente, alius, qui eam non habet, adiri pro reſtitutione natalium nequeat, tametſi in eodem Regno vel Imperio exiſtat uterque Judex: tum quod jus legitimandi Principi ſupremo competit in ſignum ſubjectionis, quâ ipſi tenentur ſubditi, ut modò dictum eſt: tum quòd Magiſtratus ille, qui legitimandi poteſtatem à Principe non habet, non habet jurisdictionem in illo genere cauſæ, in qua ipſi proroganda foret jurisdictio; quod tamen juxta dicta *n. 380.* ad prorogationem neceſſarium eſt.

423. Plerique inſuper, qui jurisdictionem Voluntariam prorogari poſſe contendunt, id ita limitant, ut dicant, tametſi Jurisdictio Contentioſa prorogari poſſit Judici, qui eſt minor prorogante *L. eſt receptum 14. ff. de jurisdict. L. Ille à quo 13. §. Tempeſtivum 4. ff. ad Senatusconſul. Trebelian.* Voluntariam verò fieri quidem poſſe à privatis, non tamen à Magiſtratu, niſi is, cui prorogat, ſit major prorogante. Quia *apud eum, cui par eſt imperium manumittere non poſſumus*, ut ait JC. *L. 14. ff. de Manumiſſion.* Et apud Collegam ſuum prætor *manumittere non poteſt L. apud filiumfam. 18. §. 1. ff. de manumiſſis vindictâ.* Rationem diverſitatis dant Bocerus *de Jurisdict. c. 7. n. 16.* ac alij, quòd licitum ſit actus contentioſæ Jurisdictionis per alium exercere, non autem voluntariæ Jurisdictionis negotium. *L. poſt mortem 25. §. Neque adoptare ff. de adoption.* ibi: *neque adoptare neque adrogare quis abſens, nec per alium eiusmodi ſolemnitatem peragere poteſt.* Verùm hinc tantùm ſequitur, quòd actus legitimus & ſolemnis, qualis eſt adoptio & arrogatio, fieri nequeat à privatis alieno nomine & coram privato: non verò quòd non coram Magiſtratu. Aliàs neque privati prorogare jurisdictionem alieno Magiſtratui poſſent, & nec Prætor apud Conſulem manumittere poſſet; quod tamen fieri poſſe Paulus *cit. L. 14. ff. de Manumiſſion.* apertè aſſerit. Itaque dicendum videtur cum Ummio *l. c. n. 92. in fin.* Jureconſultos cit. Juribus conſiderâſſe dignitatem Magiſtratûs, quaſi illa minueretur, ſi Magiſtratus coram pari vel minore Magiſtratu actum legitimum expediret. Verùm etiam hæc ratio manca eſt: quia aliàs Magiſtratus alteri pari aut minori neque contentioſam Jurisdictionem prorogare poſſet: quod tamen fieri poſſe conſtat ex *cit. L. 14. ff. de Jurisdict.* & *L. 13. §. 4. ff. ad SC. Trebell.*

424. Sed & Jurisdictio ſacra Voluntaria hîc excipienda eſt. Neque enim absque licentia Ordinarij ſeu proprij Superioris prorogari poteſt, ut uno ore tradunt Canoniſtæ ex *c. Significâſti 18. de Foro Compet.* ubi licèt ſermo ſit tantùm de Clericis & de Jurisdictione contentioſa, concors tamen DD. interpretatio extendit ad Voluntariam, ac etiam ad Laicos, ita ut nec iſti alieno Epiſcopo vel Parocho eam in ſe prorogare valeant absque licentia proprij ſaltem quoad Sacramenta. De quo fusè Suar. *Tom. 2. de Religione L. 6. c. 12.* & Sanchez *in Decalog. L. 4. c. 39. n. 29.* Hinc Sacerdos alienos ſubditos quantumvis rogantes, séque ſubijcientes, extra caſum neceſſitatis, abſolvere à peccatis nequit absque licentia proprij ipſorum Parochi, Epiſcopi, Generalis Vicarij &c. *c. omnis utriusque Sexûs de Pœnit. & remiſſion.* & ibi DD. Eadem eſt de alijs Sacramentis. Eadem de aſſiſtentia in ipſorum matrimonijs, ſeu copulatione, ut vocant. Trident. *ſeſſ. 24. c. 1. de Reform. Matrim.* Quòd ſi absque illa licentia alienos ſubditos abſolvat, vel ipſorum matrimonijs aſſiſtat, actus ne quidem validus erit.

425. Epiſcopus quoque alienis ſubditis absque licentia proprij Epiſcopi conferre Ordines licitè non poteſt, tametſi illi conſentiant ac petant *c. Nullus Epiſcopus 3. de Paroch.* Trident. *ſeſſ. 23. c. 8. de Reform.* Neque Sacramentum Confirmationis ijsdem conferre. *can. Interdicimus 16. q. 1.* Neque (ut nonnulla exempla afferamus) diſpenſare in impedimentis Matrimonij, in quibus cum ſubditis proprijs diſpenſare valet. Nec in irregularitate ex delicto occulto contractâ, vel votis, Juramentis &c. Imò nec Archiepiſcopus cum ſubditis ſuorum ſuffraganeorum, quamvis volentibus diſpenſare poteſt, vel eosdem abſolvere: cum ſubditi ipſius non fiant niſi per appellationem. *c. Paſtoralis d. Offic. Ordin.* Quæ vera ſunt, tametſi ſubditus alienæ Diœceſis in hac peregrinetur: abſolutionem enim, vel diſpenſationem

nem impetrare nequit, ut oſtendit Suar. *l. c. n. 10.* niſi hîc quaſi domicilium conſtituat. Poterit tamen Epiſcopus alienis ſubditis beneficia ſibi ſubjecta conferre. *C. ad decorem 5. de Inſtitution.* Quâ ratione mox fiunt ejus ſubditi. *c. cùm nullus de Tempor. Ordinat. in 6.* Poſſe verò Regulares Exemptos in ſe prorogare Epiſcopo Jurisdictionem Voluntariam, diximus ſuprà *n. 389.*

§. VII.

In quibus cauſis prorogari Jurisdictio poſit.

SUMMARIUM.

426. Judici laico prorogari Jurisdictio Spiritualis nequit.
427. Neque Epiſcopo alieno ſine licentia proprÿ.
428. Clerici alieno Epiſcopo ſine conſenſu, proprÿ nec in profanis cauſis prorogare jurisdictionem poſſunt.
429. Poſſunt verò Laici Judici Eccleſiaſtico in cauſa etiam profana.
430. Victi coram eodem non poſſunt appellare ad Judicem ſecularem.
431. In cauſa Appellationis non habet locum prorogatio.
432. Nec in Feudali.
433. Nec in illis, quæ ſunt reſervata Principi.
434. Aut, quas iſte ad ſe avocavit.
435. Multiplex avocandi modus affertur.
436. Si avocatio facta eſt favore publico, non poteſt in cauſa avocata Judici inferiori prorogari jurisdictio.
437. Secùs, ſi facta eſt in favorem partium.

426. Certum eſt, & receptum apud omnes Theologos, Canoniſtas, & Legiſtas, etiam Heterodoxos, non poſſe Judicis profani jurisdictionem prorogari in cauſis ſpiritualibus vel ſpirituali annexis, tametſi qui prorogare velint, ſint laici: neque ad hoc licentiam dare poſſe Epiſcopum. Ratio patet: quia, ut ſuprà reſolvimus *n. 380.* prorogatio locum non habet in cauſis de quibus Judex prorogatus inter ſuos ſubditos cognoſcere non poteſt: non enim hæc eſſet prorogatio, ſed jurisdictionis conceſſio. At Judex ſecularis non poteſt cognoſcere inter ſubditos de cauſis ſpiritualibus vel ſpirituali annexis, cùm ſit omnino incapax & incompetens ad cognoſcendum de illis. *c. Decernimus 2. & c. Quantò 3. de Judic. c. Tuam de Ordine Cognition.* Quam inhabilitatem partes tollere non poſſunt, ut per ſe patet. Nec etiam Epiſcopus cauſas hujusmodi laicis committere poteſt. Panorm. *in cit. c. 2. n. 4.* Felin. *n. 6. & 8.* Decius *n. 5. v. ſecundò non obſtat*

427. Sed neque laîci prorogare jurisdictionem alieno Epiſcopo poſſunt ſine licentia proprij in cauſis, ut vocant, Sacramentalibus, id eſt, quoad Sacramenta, ut videlicet ea ab alieno Epiſcopo percipiant, prout conſtat ex dictis *n. 423.* An autem poſſint in alijs cauſis ſpiritualibus non Sacramentalibus, quales ſunt cauſæ Decimarum, Juris patronatûs &c. controverſum eſt. Affirmant Panorm. *in c. ſignificâſti de Foro compet. n. 15.* Felinus *ibid. n. 1.* Decius *ibid.* aliique, quos allegant Petr. Barboſa *in L. 1. ff. de judic. art. 3. n. 206.* & Oliva *de Foro Eccleſiæ p. 3. q. 14. n. 83.* Rationem dant: quia *cit. c. ſignificaſti* ſolùm Clericis prohibetur, ne alieni Judicis Eccleſiaſtici jurisdictionem in ſe prorogent. Laicis autem nec ibi nec alibi id prohibitum eſt. Verùm prohibitio iſta etiam quoad laicos contineri videtur *c. 3. de Parochis & alien. Parochian.* ubi dicitur: *nullus Epiſcopus alterius Parochianum judicare præſumat. nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare poteſt.* Ubi paritas inſtituitur inter collationem ordinum Eccleſiaſticorum, & inter cauſarum cognitionem: atqui certum eſt juxta dicta *n. 424.* non poſſe Epiſcopum alienos ſubditos ordinare absque conſenſu proprij ipſorum Epiſcopi, ergo eosdem nec poterit judicare. Eadem habentur *can. Nullus 1. 9. q. 2.* Unde etiam laicos in nulla cauſa prorogare alieno Judici Eccleſiaſtico absque conſenſu proprij poſſe tenent Hoſtienſ. & Joan. Andreas *in c. P. & G. de Offic. & poteſt. judic. Deleg.* Idémque Hoſtiens. *in Summa Tit. de Foro comp. n. 14. V. Et nam quid laicus*, Ant. Butrio *in cit. c. ſignificâſti n. 10.* Geminian. ac alij. addit Oliva *l. c. n. 84.* ita praxi obſervari.

428. A fortiori Clerici alieno Epiſcopo absque conſenſu proprij nec in ſpiritualibus nec in profanis cauſis jurisdictionem prorogare poſſunt: cùm hoc ipſis expreſſè ſit prohibitum, ut ſuſiùs dictum eſt ſuprà *n. 386.* Idémque tenendum eſt de Regularibus aliisque quibuscunque perſonis Eccleſiaſticis juxta communem DD. excepto caſu, de quo ſuprà *n. 389.* Et quidem ſive laicus in cauſa Sacra, ſive Clericus in Sacra aut profana, jurisdictionem absque conſenſu proprij Judicis Sacri jurisdictionem alteri prorogent, prorogatio & per conſequens proceſſus & ſententia non valebunt. Ubi enim deficit jurisdictio, ibi invalidus eſt proceſſus & ſententia. At deficit jurisdictio, ubi prorogatio locum non habet, cùm dari illa nequeat, niſi per prorogationem legitimè factam. Ita tenet Panorm. *in cit. c. ſignificâſti de Foro compet. n. 21.* ubi dicit eſſe communem. Quin communis pariter receptáque doctrina eſt contra Gloſſam *in cit c. ſignificâſti V. Clerici*, non convaleſcere & validari ſententiam ab alieno Judice Ecclſiaſtico, tametſi poſtea accedat ratihabitio proprij.

429. Sed jam quæſtio ſupereſt de Laicis, utrùm in cauſa temporali ad Judicem laicum pertinente, hoc relicto, Judici Eccleſiaſtico prorogare jurisdictionem poſſint. Poſſe ſupponit Mindanus *L. 1. de Proceſſ. formand. c. 11. n. 4. & 5.* ac paſſim alij, nullo, de quo nobis conſtet, refragante. Obſtare tamen videtur textus *c. Ex tenore 11. de Foro compet.* ubi cùm quædam femina cauſam profanam introduxiſſet apud Judicem Eccleſiaſticum, ad querelam Comitis Britanniæ cauſa ad ipſum remiſſa fuit tanquam ad Judicem competentem. Nec cauſas profanas etiam Viduarum recipi à Judice Eccleſiaſtico vult ibidem Pontifex, niſi ipſis à Judice Seculari negetur juſtitia. Verùm ibi ſermo eſt ſolùm de ea Vidua, quæ cauſam profanam absque conſenſu adverſarij propoſuit coram Tribunali Sacro. Unde nihil obſtat, quò minùs laici mutuo conſenſu poſſint in cauſis etiam profanis adire Judicem Sacrum. Præcipuè cùm olim, & quidem primis etiam Eccleſiæ Seculis Epiſcopi paſſim cauſas etiam profanas inter laicos deciderint, uti patet ex Concilio Carthagin. III. *can. 9. qui refertur can. Placuit 43. 11. q. 1.* Anacleto Pontifice *epiſt. 1. in fin.* & *L. 1. C. Theodoſ. de Epiſcopali Judicio* ubi Conſtantinus ſtatuit, ut *quicunque litem habens, ſive poſſeſſor ſive petitor erit, inter initia litis, vel decurſis temporum curriculis, ſive cùm negotium peroratur, ſive cùm jam cœperit promi ſententia, judicium eligit Sacroſanctæ Legis Antiſtitis, illico ſine aliqua dubitatione, etſi alia pars refragatur, ad Epiſcopum cum ſermone litigantium dirigatur.* Eandem jurisdictionem ſequentibus ſeculis exercuiſſe Epiſcopos apud Viſigothos, conſtat ex Caſſiodoro *L. 3. epiſt. 37.* nec non apud Gallos *ex L. 7. Capitul. 107.* Et S. Auguſtin. *in Pſal. 118.* & *epiſt. 147.* fatetur laicorum lites ad faſtidium & magnâ ſuâ moleſtiâ ad ſe identidem deferri, & judicari. Idem de ſe teſtatur S. Ambroſius *epiſt. 24.* Complura alia hac ſuper re congerunt Baronius *ad annum Chriſti 57. n. 24.* Fileſacus *in c. 1. de Offic. Judic. Ordin.* Rouſelius *L. 6. Hiſtor. Pontific. Jurisdict. c. 1. & 2.* Joſephus Stephanus *de Poteſt. Clavium L. 1. c. 12. n. 9.* Germonius *L. 2. Sacr. c. 12. & 13.* Emman. Gonzalez *in cit. c. 1. de Offic. Judic. Ordin. n. 6.* & *in c. 2. de Judic. n. 7.*

430. An verò laicus à ſententia Judicis Eccleſiaſtici, cui in cauſa profana jurisdictionem prorogavit, provocare poſſit ad Judicem ſecularem, dubitatur. Affirmat Mindanus *l. c.* tum quòd renuntiatio Fori competentis, uti omnis alia renuntiatio, odioſa eſt, ac idcirco ultra mentem renuntiantis non extendenda. *L. 1 ff. ſi quis in jus vocat. non jer.* & *L. eum 13. ac L. ult. ff. de Jurisdict.* tum quòd reductio cujusvis rei ad ſtatum priſtinum eſt favorabilis. *L. Voluntate 10. ff. quib. mod. pign. vel hypotheca ſol. L. ſi unus §. Pactus ff. de Pactis.* Verùm hæc opinio reijcienda eſt. Nam appellatio non datur, niſi ad Judicem Superiorem illo, à cujus ſententia appellatur. *L. 1. §. penult. ff. de Appellat. L. 1. prin. ff. quis & à quo appelletur. c. Dilecti 66. de Appellation.* At Judex ſecularis non eſt ſuperior judicis Sacri. Forétque admodum abſurdum & monſtroſum, ut ait Bocerus *de Jurisdict. c. 7. n. 39.* Sententiam datam à Judice Eccleſiaſtico, poſtmodum per appellationis viam cenſuræ ſubijci Judicis ſecularis. Accedit, quòd juxta *cit. c. ſi duobus 7. §. Denique de Appellat.* à Civili Judice, qui non eſt de temporali jurisdictione Eccleſiæ, appellari non poteſt ad Papam. Multò igitur minùs à Judice Sacro appellari poterit ad ſecularem. Neque valet prior illa ratio Mindani: nam etſi renuntiatio ſit de ſe odioſa, non tamen derogari debet juri communi, quo Statutum eſt, ut appellatio fiat ad Superiorem, qualis, ut diximus, reſpectu Eccleſiaſtici non eſt laicus. Neque ſecunda: eſt enim intelligendum illud axioma de reductione rei ad priſtinum ſtatum, de ea re, quæ Jure permittente ad priſtinam ſuam cauſam redire poteſt; non de alia. *argum. L. Adeò 7. §. cùm quis ex aliena v. eſt tamen ff. de*

de acquir. rer. domin. §. cùm ex aliena v. & poſt multam Inſt. de Rer. diviſion. Pariter non valent rationes Boceri *l. c. n. 35.* in dubium vocantis, an laicus in cauſa profana prorogare poſſit jurisdictionem Judicis ſacri. Ut Eccleſiaſtici litigatores, ait, ſua in cauſa prorogare nequeunt jurisdictionem ſecularem, ita viciſſim nec laici in ſua cauſa ſeculari prorogare jurisdictionem Eccleſiaſticam poſſe videntur: ſed mala eſt hæc ſequela. Ideò enim ſeculari Judici Clericus prorogare in ſe jurisdictionem nequit, quia is jurisdictionem ſpiritualem, qualis requiritur ad judicandum Clericum, nec habet, nec ejusdem absque conceſſione SS. Pontificis, eſt capax. Eſt verò capax Jurisdictionis in cauſis profanis Judex Eccleſiaſticus, & conſtat, eam à Prælatis Eccleſiæ paſſim exerceri. Addit, Clericis vetitum eſſe ſe immiſcere negotijs, *Can. Epiſcopus diſt. 88.* nec Eccleſiaſticos ſecularia negotia curare. *Can. 1. & ſeqq. 21. q. 3.* Verùm hoc intelligendum eſt de caſu, quo id fieret absque juſta & rationabili cauſa, & niſi aliud ſuadeat charitas. aliàs dicendum foret (quod eſſet impium dicere) S. Ambroſium, S. Auguſtinum, aliosque ſanctiſſimos Eccleſiæ Præſules, peccâſſe cauſas profanas ſuorum Diœceſanorum decidendo.

431. Hucusque de cauſis Eccleſiaſticis quoad Judicem ſecularem, & de ſecularibus quoad Judicem Eccleſiaſticum: nunc univerſim de cauſis Judici utrique communibus agendo dubitatur, an in cauſa appellationis locum habeat prorogatio, ſeu utrùm relicto ſuperiore Judice ad quem provocandum de Jure foret, quispiam alius adiri poſſit. Negandum eſt cum Baldo *ad tit. de pace Conſtantiæ col. 13. V. ſecundum mores*, Alexand. *in Addition. ad Bartol. in L. 2. prin. ff. de Judic.* Speculat. *Tit. de Appellat. §. Nunc tractemus V. Quid ſi de facto.* Felin. *in c. P. & G. de Offic. & poteſt Judic. Deleg. n. 7.* Maranta *in Praxi Judic. p. 4. diſt. 12. n. 22.* aliorúmque communi. Quia appellatio fieri gradatim debet, hoc eſt, à Judice inferiore ad Superiorem. *L. 1. §. penult. ff. de Appellat. L. 1. princ. ff. quis & à quo appelletur. c. Dilecti 66. de Appellat. L. Imperatores 21. ff. eod.* Nihil tamen obſtat, quò minùs relicto Judice inferiore primæ inſtantiæ prorogari jurisdictio poſſit Judici appellationis, & coram ipſo in prima inſtantia agi. Nec enim in tali caſu datur appellatio, quæ gradatim facienda eſt, ſed agitur prima inſtantia, in qua, paucis caſibus exceptis, licita eſt prorogatio, & reus juri ſuo, videlicet fori præſcriptioni, liberè renuntiare poteſt. *L. penult. ff. de pact. L. ſi quis in conſcribendo 51. C. de Epiſc. & Cleric.*

432. Similiter dubitatur de cauſa Feudali, an ſcilicet in ea prorogari jurisdictio poſſit alieno vel feudali vel allodiali Judici. Affirmant aliqui, quos tacito nomine refert Bocer. *de Jurisdict. c. 7. n. 30.* Negant communiſſima DD. teſtatúrque Oliva *p. 3. de Foro Eccleſ. q. 14. n. 115.* Se nullum contradictorem inveniſſe, Nobis quoque non licuit ullum invenire. Rationem dant: quia *§. ult. tit. 55. L. 2. Feud.* ait Frideric. Imperator. *Si inter duos Vaſallos de Feudo ſit controverſia, Domini ſit cognitio, & per eum controverſia terminetur.* Quin dubitat Schraderus *p. 10. de Feud. ſect. 3. n. 133.* utrùm etiam conſentiente Feudi Domino prorogatio in cauſa feudali fieri poſſit, adductis non paucis rationibus: quæ tamen tanti ponderis eſſe non videntur, ut propter eas à communi & unanimi DD. ſententia (de qua ipſemet teſtatur *l. c.* ac propterea contrarium aſſerere non audet) recedatur. Nec immeritò aſſerit Bocer. *cit. n. 30. §. Etſi verò*, non eſſe dubitandum de prorogationis valore cum conſenſu Domini factæ; cùm enim quilibet juri pro ſe introducto derogare poſſit. *L. ſi quis 51. C. de Epiſcop. & Cleric. L. penult. C. de pact.* non eſt ratio, cur hoc non poſſit etiam Feudi Dominus, utpote in cujus favorem ſtatutum eſt, ut de cauſa Feudali nemo alius, quàm ipſe cognoſceret, eò quòd ipſius plurimùm intereſſit, ſententiam inter Vaſallos ritè ferri, utpote per quam ipſe æquè, ac Vaſallus condemnatus, lædi poſſet. Quod porrò idem Schraderus *l. c. n. 142.* ex Panorm. Barbat. Præpoſit. Curt. Jun. ac alijs addit, Domino Feudi à Vaſallis prorogari jurisdictionem ad cauſas ſive lites non feudales non poſſe, intelligendum eſt de illo Feudi Domino, qui vel nullam aliam jurisdictionem, niſi feudalem, vel certè in eo genere cauſæ; in quo facienda foret prorogatio, non habet. Si enim aliàs jurisdictionem habet Ordinariam, & quidem ejusdem generis, cujus eſt illa, quæ ipſi prorogaretur, nihil obſtat, quò minùs ipſi æquè, ac alteri Judici Ordinario, ea prorogetur. Cæterùm dictam regulam de nullitate prorogationis in cauſa feudali, Felin. *in c. Cæterùm 5. de Judic. à. n. 6.* limitat tredecim modis, ſeu, ut vocat, fallentijs. Verùm nulla ferè earum huc pertinet, cùm ſint tantùm ij caſus, in quibus Dominus Feudi jus dicere in cauſa Feudi nequit, v. g. quando Vaſallus omnino negat ipſum eſſe Feudi Dominum, aut Vaſalli contendunt de aliqua re non feudali, aut unus Vaſallus cum Domino, aut hic eſſet ſuſpectus &c. Idem dicendum eſt de limitationibus, quas hîc affert Socin. *Tract. de Regul. V. Jurisdictio.*

433. Quemadmodum verò cauſa feudalis inter Vaſallos agitata prorogari nequit, quia reſervata eſt Domino Feudi: ita univerſim prorogari nequeunt, quæ ſunt reſervata Principi, tametſi prorogatio fiat in habentem æqualem poteſtatem & prorogativam. Ita communiſſima DD. per textum *c. per venerabilem §. inſuper qui filij ſint legitim. juncto §. fin. in Authent. quib. mod. natural. efficiunt. ſui collat. 7.*

434. Ob eandem rationem locus non eſt prorogationi in cauſa, quam Princeps ad ſe avocavit, niſi hic conſenſerit. Cùm enim reſervata Principi, ut modò dictum eſt, prorogari nequeant, conſequens eſt, neque illa prorogari poſſe, quæ ad ſe avocavit: cùm avocando ſibi reſervârit. Ita Baldus *in c. 1. §. Præterea de Prohibit. alien. Feud.* Felin. *in c. P. & G. de Offic. & Poteſt. Judic. Deleg.* Maranta *in Praxi Judic. p. 4. diſt. 12. n. 26.* Unde communiter receptum eſt, quòd exempti per SS. Pontificem non poſſint prorogare jurisdictionem Ordinarij Judicis absque licentia ipſius Pontificis, non ea ſolùm ratione, quòd Clericus absque licentia ſui Superioris ac Ordinarij (qui reſpectu Exemptorum eſt ſolus Papa) prorogare jurisdictionem alterius Judicis etiam Eccleſiaſtici nequit: ſed etiam quia SS. Pontifex illos eximendo à Jurisdictione Ordinarij, & eorum cauſas ſibi reſervando, tacitè diſpoſuit, ne illi ſine ipſius voluntate alium Judicem inferiorem adirent.

435. Habent tamen iſta, quæ modò de avocatione dicta ſunt, aliquâ diſtinctione & explicatione opus. Ut verò ritè & absque confuſione (quæ Doctoribus hîc paſſim obrepit) procedatur, prænotandum eſt, quòd avocatio fieri poteſt vel expreſsè vel tacitè. Expreſsè fit, quando Superior inferiori Magiſtratui præcipit, ut huic vel illi cauſæ ſe non immiſceat, ejúsque cognitionem non aſſumat, vel ut à cœpto jam negotio deſiſtat, & ad ſuum avocantis tribunal remittat. Tacitè fit avocatio, quando Superior manum apponit, & de cauſa vel ipſe cognoſcit, vel eam alicui delegat, ſive introducta jam fuerit apud Ordinarium Judicem inferiorem ſive non. Deinde fieri poteſt avocatio vel in favorem partis utriusque vel alterutrius partis litigantis (uti plerumque contingit) idque aut motu proprio, aut ad inſtantiam partis; vel non in favorem partium, ſed aliam ob cauſam, v. g. quia eſt ſuſpicio colluſionis cum Judice inferiore, vel quia in hac cauſa diffidit Princeps peritiæ, vel æquitati, vel fortitudini Judicis inferioris. Tandem avocatio fieri poteſt ſimpliciter, ſolùm præcipiendo Judici, ut hanc illámve cauſam non aſſumat cognoſcendam, vel in ea non pergat ulteriùs, ſed ad Superiorem remittat: aut cum clauſula irritante, videlicet addendo irritum fore & eſſe, quidquid poſt inhibitionem attentaverit.

436. His prænotatis dicendum eſt: quando Superior cauſam ad ſe avocat à Judice inferiore, non in favorem partium, ſed alia de cauſa, idque vel expreſsè vel tacitè, non poſſunt illæ prorogare jurisdictionem. Sic tenent omnes, patétque ratio ex hactenus dictis: quia hîc non agitur de ipſarum favore, cui renuntiare poſſint; ſed de tertij, vel publico, cui nemo privatus ſuo pacto derogare poteſt. Sed dubium eſt, utrùm avocatio irritum reddat, quidquid poſt eam à Judice inferiore avocationis etiam ignaro actum fuerit. Affirmant Panorm. Immola Franc. ac alij apud Covarr. *Practic. qq. c. 9. n. 7. concluſ. 2.* ſi avocatio, ut aiunt, motu proprio facta ſit, tametſi absque clauſula irritante. Rectiùs tamen idem Covarru. *l. c.* cum alijs tenet, non eſſe invalida acta Judicis inferioris, quamdiu avocationis à Superiore factæ ignarus eſt. *arg. c. ſanè 2. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* & *L. Hæc autem §. Non defendit. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat.* Niſi clauſula irritans fuerit addita: avocatio enim cauſæ cum hac clauſula facta operatur, ut acta Judicis inferioris poſt illam, etiam ignorantis, ſint omnino irrita, uti patet ex *c. ſi poſtquam 13. c. dudum 14. §. Conſiderantes*, & *c. Quodam 40. de Præbend. in 6.* tenétque Gloſſa communiter recepta *in c. 1. de Conceſſ. Præb. in 6. V. Referri.*

437. Jam verò agendo de avocatione factâ in gratiam partis, ſtatuimus cum Bald. *in L. 1. C. ut lite pend.* Innocent. *in c. Audita de Reſtit. Spoliat.* Panorm. *in c. Cæterùm de Reſcript.* & *ibid.* Felin. *n. 11.* & *12.* Dominic. *in c. 1. §. Ex parte de Conceſſ. Præbend.*

Præbend. in 6. n. 12. Covarr. *cit. n. 7. concluſ. 1.* Lancellot. *de Attentat. c. 10. n. 18.* per eam non ſuſpendi vel tolli Judicis inferioris poteſtatem, donec pars, in cujus gratiam avocatio facta eſt, eâ uti velit, & cauſam coram Judice ſuperiore agitandam dicat. Cùm enim favori pro ſe introducto renuntiare poſſit, idque facere cenſeatur, niſi reſcriptum, quo cauſa ab inferiore Judice avocatur, producat, séque eo frui velle oſtendat, conſequens eſt, quòd jurisdictionem Judicis inferioris agnoſcat, & conſequenter acta valeant. Limitant quidem Panorm. Felin. Dec. aliique, quos refert Gabrielius *L. 6. Commun. Opin. tit. de Clauſulis concluſ. 3. n. 8.* aiúntque hoc non procedere, quando decretum avocatorium habet clauſulam irritantem: per hanc enim omnem jurisdictionem adimi Judici inferiori autumant; háncque proinde à parte litigante dari non poſſe, eò quòd partes, ut multoties jam dictum eſt, non conferant jurisdictionem, ſed priùs jam exiſtentem ſolùm prorogent, ſeu extendant. Verùm non placet hæc reſtrictio. Abſolutè itaque aſſerimus cum Dominic. *l. c.* Felin. *in c. Cæterùm de Reſcript. n. 19.* Dec. *ibid. n. 6.* Covarr. *cit. concluſ. 1.* Tiraq. *in L. ſi unquam V. Donatione largitus C. de Revocand. donation. n. 321.* Menoch. *de Arbitrar. caſu 1. n. 7.* non obſtante clauſulâ irritante liberum eſſe parti, in cujus gratiam reſcriptum avocatorium emanavit, coram Judice inferiore cauſam introducere, vel introductam continuare. Nam ſicut ipſum reſcriptum cauſam avocans non niſi in gratiam partis datum eſt, ita ut Princeps hoc ſuo favore uti quidem conceſſerit, non tamen cogere intenderit: ita pariter clauſula irritans, quæ apponitur, in ejusdem partis favorem adijcitur, videlicet ut irriti ſint omnes actus Jurisdictionis in partem invitam exercitæ. Quin ulteriùs dicimus contra Panorm. Felin. Dec. ac aliorum communem *in cit. c. Cæterùm de Reſcript.* valere acta Judicis inferioris parti volenti jus dicentis, tamerſi motu proprio & non ad inſtantiam partis emanârit reſcriptum avocatorium etiam cum clauſulâ irritante: dummodo conſtet, in gratiam partis emanâſſe. Manet enim etiam hîc illa regula, quòd quilibet favori pro ſe introducto poſſit renuntiare: & quòd Princeps non obtrudat ſuos favores invitis, nec cogat ijs uti, ſed ſolùm concedat. Quamdiu igitur pars, in cujus favorem reſcriptum emanavit, & quæ ſcit illud emanâſſe, eo uti non deſiderat, ſed coram Judice inferiore litigat, tamdiu valent acta, quia non deficit jurisdictio, uti patet ex *cit. c. Audita de Reſtitut. Spoliat.*

CAPUT II.

De Foro Delegationis.

§. I.

Forum Delegatum quid ſit.

SUMMARIUM.

438. Diſcrimen inter Jurisdictionem Ordinariam & Mandatam explicatur.
439. Traditur modus diſcernendi unam ab altera.
440. In dubio præſumitur Jurisdictio eſſe Ordinaria.
441. Forum Delegatum eſt, quando Jurisdictio Mandata exercetur.

438. Non ſemper Judices Ordinarios Jurisdictionem in ſubditos per ſemetipſos exercere, ſed alijs exercendam committere notum eſt. Qua ratione cùm tenear comparere coram Judice, quem Jura non dederunt, ſed quem ſors extra ordinem obtulit, idcirco Forum hujusmodi eſt Extraordinarium, æquè ac illud, quod ipſe efficio, Judici non meo jurisdictionem in me prorogando. De hoc Foro antequam agamus, prælibari aliqua de Jurisdictione neceſſe eſt. Celeberrimâ hæc diſtinctione dividitur in *Ordinariam* & *Mandatam*. Illam *Propriam* dicunt, hanc *Impropriam* & *Alienam*. Propria eſt quæ eam habenti competit vel jure Magiſtratûs, quem gerit, vel auctoritate ſpecialis Legis aut Conſtitutionis Principis. Sive: eſt Jurisdictio, quam quis ex munere ſuo ad hoc inſtituto & ſuo nomine exercet. *L. 1. prin. ff. de Offic. ejus, cui mandat. eſt jurisdict. L. More 5. & L. ſeq. ff. de Jurisdict.* Talem habent Imperator, Reges, aliique Principes in ſuo territorio, Epiſcopus, Capitulum ſede vacante, Legatus Apoſtolicus, Archidiaconus, Archipreſbyter, Vicarius Generalis &c. *Aliena Jurisdictio eſt, quam quis ex mandato alterius, cui ea competit, vicariam præſtando operam exercet*, ut ait Bocerus *Tract. de Jurisdict. c. 6. n. 3.* vel, ut definit Gregor. Tholoſan. *L. 5. Partition. Jur. Canon. tit. 5.* eſt *Jurisdictio mandata, quam quis non ſuo ſed alterius nomine ac beneficio exercet.* Sed cùm etiam Judices Ordinarij à Principe dati nomine ac beneficio ipſius, vicariámque ei operam præſtando, ac ex ejusdem mandato jurisdictionem exerceant, idcirco præplacet definitio, quam dat Molina *tr. 5. de Juſtit. diſp. 14. n. 1. Eſt poteſtas, quæ non ex proprio munere, ſed ex commiſſione mediata vel immediata alterius, qui id ex proprio munere habet, jurisdictionem exercere poteſt.* Deſumitur ex *cit. L. 1. §. qui mandatum*, & *L. 3. ff. de Offic. ejus, cui mand. eſt jurisdict.* Dicitur *Poteſtas, quæ non ex proprio munere* &c. Quâ ratione diſtinguitur à Jurisdictione Propria & Ordinaria, utpote quæ ex proprio munere exercetur. Dicitur *ex commiſſione mediatâ vel immediatâ.* Cùm ſupremi Principis Delegatus, ut mox dicetur, ſubdelegare poſſit: quo caſu ſubdelgatus jurisdictionem habet ex commiſſione ſolùm mediata. Dicitur: *alterius, qui id habet ex proprio munere.* Quo modo diſtinguitur Delegatus ab Arbitro: hic enim ordinariè non accipit decidendi poteſtatem ab eo, qui jurisdictionem ex proprio munere habet, ſed à partibus, quæ ſibi illum in Judicem deligunt, non refragante Lege, ſed annuente.

439. Ut verò alias definitiones, quas vel Theologi vel Juriſtæ, vel Medici aut Philoſophi ſuis quique objectis adaptant, non eſt expeditum ad caſus particulares applicare, indéque ſingulas ſpecies definitas eruere; ita pariter ex data Jurisdictionis Mandatæ definitione non illicò apparet, quænam in ſpecie Jurisdictio Ordinaria ſit, an Delegata. E. g. dubium adhuc reſtat, ſitne Ordinaria Jurisdictio Adminiſtratoris Eccleſiæ alicui à SS. Pontifice dati, item Judicum Auſtregarum (de quibus ſuprà n. 315.) an Delegata. Itaque ad eas in caſibus ſpecialibus diſcernendas, aliam quampiam regulam ſtatuere placet cum Bartol. *in cit. L. 5. ff. de Jurisdict. n. 8.* Panormit. *in c. Relatum de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. n. 5.* Molina *cit. diſp. 14. n. 3. & 4.* & Cardin. de Lugo *L. 1. Reſponſ. Moral. dub. 46.* Illa eſt Jurisdictio Ordinaria, quam confert Lex, Conſuetudo, aut Princeps, committendo negotiorum univerſitatem, & nullam clauſulam apponendo, quâ moneat accipientem, ut non propriâ, ſed Principis conferentis auctoritate procedat. Cujusmodi clauſula foret, *Noſtra auctoritate facias. Appellatione poſtpoſitâ procedas.* Cùm enim, ut ponitur, negotium tale ſit, in quo alioqui appellatio ad Superiorem admittenda foret, ſignum eſt, quòd dum ea excluditur, non detur Jurisdictio Ordinaria, à qua cæteroquin licitum eſt appellare.

440. Si dubium eſt, an Lex vel Princeps voluerit conferre Jurisdictionem Ordinariam, an Delegatam, præſumitur contuliſſe Ordinariam ad univerſitatem cauſarum: quia cenſetur creare Officium & Magiſtratum, cui ſit annexa talis Jurisdictio. Hinc quia inferiores Magiſtratus non poſſunt creare Officia & novos Magiſtratus publicos (niſi ex Principis vel Legis conſenſu, prout Epiſcopus conſtituit Vicarium, ut cum ipſo idem tribunal & jurisdictionem habeat) conferunt Jurisdictionem ſolùm Delegatam, quando cuipiam poteſtatem cognoſcendi & judicandi tribuunt.

441. Ex dictis conſequens eſt, quòd ſicut Judex Ordinarius eſt, qui ex munere & officio proprio Jurisdictionem exercet; Delegatus verò, qui non ex officio proprio, ſed ex commiſſione ſibi facta & dato mandato. Ita ſi forum accipiatur pro loco exercendarum litium, prout accipi diximus *n. 2.* Forum Delegationis ſit tribunal vel locus, ubi Jurisdictio Delegata ſeu Mandata exercetur. Si verò Forum ſumatur pro ipſo judicio juxta dicta *n. 3* Forum Delegatum dicendum erit judicium à Judice Delegato inſtitutum. Si denique juxta dicta *cit. n. 3.* per Forum intelligatur ipſa Jurisdictio & judicandi poteſtas, eadem erit ejusdem definitio, quâ modò Jurisdictionem mandatam deſcripſimus.

§. II.

Jurisdictionem delegare quis poſſit.

SUMMARIUM.

442. Ordinarius Judex jurisdictionem mandare poteſt, niſi à Lege vel Principe id ipſi ſpecialiter ſit vetitum.
443. Non tamen totum ſuum Officium abſque conſenſu Superioris committere alteri.

444. De-

444. *Delegatus ſummi Principis ſubdelegare poteſt, tametſi ad unam tantùm alterámve cauſam determinatam ſit delegatus, & non ad univerſitatem.*
445. *Niſi ſit electa perſonæ induſtria.*
446. *Ex eo ſolùm, quòd Delegatus juſſus eſt perſonaliter exequi negotium, non cenſetur electa perſonæ induſtria.*
447. *Subdelegatus non poteſt ſubdelegare.*
448. *Delegatus ab alio, quàm à Principe, ſubdelegare nequit.*
449. *Niſi ſit delegatus Proconſulis, aut Legati à latere.*
450. *Aut delegatus ad univerſitatem cauſarum.*
451. *Jurisdictio ratione Dignitatis aut Officij delegata in genere, poteſt in certis caſibus ſubdelegari.*
452. *Delegatus Ordinarij Principe inferioris de Jure non poteſt ſubdelegare, tametſi à Delegante id ipſi concedatur.*
453. 454. *Reſpondetur ad oppoſita.*
455. *Contrarium praxi receptum eſt.*
456. *Poteſt quivis Delegatus actum non jurisdictionalem alteri committere.*

442. Ad quæſtionem, quis delegare Jurisdictionem poſſit, ſic reſpondet Julian. *L. 5. ff. de Jurisdict. More Majorum ita comparatum eſt, ut is demum Jurisdictionem mandare poſſit, qui eam ſuo jure, non alieno beneficio haberet*, id eſt, qui Ordinariam & non Mandatam Jurisdictionem haberet. Ita pariter reſpondet Ulpian. *L. ſolet 16. & L. Prætor 17. ff. eod.* Quia videlicet *poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum. reg. Jur. 68. in 6.* Concordat textus *c. Cùm Epiſcopus 7. V. per ſe vel per alium de Offic. Judic. Ord. in 6.* Ut adeò Judex omnis Ordinarius ſuam Jurisdictionem alteri mandare poſſit; niſi vel à Lege vel à Principe id ipſi ſpecialiter vetitum ſit. Neque enim verum eſt, quod Fachin. ait *L. 1. Controverſ. c. 45.* Majoribus duntaxat Magiſtratibus delegandi poteſtatem tributam eſſe *L. Cùm Prætor 12. ff. de Judic.* Ibi enim Proconſul, Legatus, Præfectus Urbi, aliſque Romæ Magiſtratus tantùm exempli causâ ponuntur, neque vel ibi vel alibi Magiſtratus illis expreſſis minores excluduntur. Oportet tamen, ut qui delegat, actu Jurisdictionem Ordinariam ipſe habeat. Hinc cùm Proconſul, vel Legatus Jurisdictionem, antequam Provinciam ingrediatur, non habeat, eam ante ingreſſum mandare nequit. *Eſt enim perquam abſurdum* (ut ait Ulpian. *L. Obſervare 4. §. 6. ff. de Officio Proconſul.*) *antequam jurisdictionem ipſe nanciſcatur* (*neque enim priùs ei competit, quàm in eam Provinciam venerit*) *alij eam mandare, quam non habeat.*

443. Sed nec ipſe Judex Ordinarius Principe inferior totam ſuam Jurisdictionem alteri delegare, ſeu totum ſuum officium committere poteſt absque conſenſu SS. Pontificis alteriúsve ſupremi Principis. *L. penult. ff. de Offic. Præſid.* Alexand. *in L. A Judice C. de Judic. n. 8.* & Jaſon. *ibid. n. 8.* Felin, *in c. ſuper quæſtionum §. ſi verò de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* Tum quia committendo totam ſuam Jurisdictionem, non tam cenſeretur eam mandare, quàm omnino eâ ſe abdicare: quod ſine conſenſu Principis non poteſt. *L. penult. junct. Gloſſ. V. Abdicando ff. de Offic. Præſid.* Tum quia hac ratione Judicem alium Ordinarium conſtitueret: Quod tamen eſt inter regalia Principum, ut conſtat ex *L. 2. Feudor. tit. 56. quæ ſint regalia c. un.* ubi inter regalia Principis reſervata enumeratur poteſtas conſtituendorum Magiſtratuum ad Juſtitiam expediendam.

444. Sed dubium jam eſt, an ſicut Ordinarius, ita & Delegatus Judex delegare, ſeu potiùs ſubdelegare poſſit. Dicendum eſt: Delegatus à Principe ſubdelegare poteſt. Ita habetur *c. ult. prin. & Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* & *L. 5. C. de Judic.* ibi: *à Judice Judex delegatus Judicis dandi poteſtatem non habet, cùm ipſe judiciario munere fungatur: niſi à Principe Judex datus fuerit.* Ubi per Principem intelligitur Supremus, ſeu alium Superiorem non habens, uti SS. Pontifex, Imperator, Reges, Reſpublicæ liberæ, neminſque ſubjectæ: non autem Principes inferiores, uti obſervant Gloſſa *in c. ſuper quæſtionum de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. V. Delegare*, ac paſſim DD. Rationem dant: quia ſupremi Principis Delegatus ſeu Commiſſarius, in cauſa ſibi commiſſa major eſt quolibet Ordinario. *c. ſanè quia nos 11. eod.* & *c. Cùm contingat 24. de Reſcript.* Ordinarius autem ſubdelegare poteſt. *L. un. C. qui pro ſua jurisdict. L. More majorum 5. ff. de Jurisdict.* Idem ergo poterit Commiſſarius ſupremi Principis. Hanc aſſertionem Scipio Gentilis *Tract. de Jurisdict. L. 2. c. 13.* & Bocerus *eod. tract. c. 6. n. 31. v. Hæc tamen*, eo ſolùm caſu admittunt, quo Princeps univerſitatem cauſarum quodam in territorio ſive diſtrictu alicui commiſit. Verùm cùm nec Legem aliquam aut Canonem, nec congruam rationem hujus ſuæ limitationis afferant, abſolutè tenendum eſt, poſſe Delegatum ſupremi Principis cauſam ſibi commiſſam ſubdelegare, cùm *cit. c. ult.* & *L. 5.* univerſim loquantur, nec diſcrimen faciant inter Delegatum ad univerſitatem cauſarum, aut unam duntaxat alterámve cauſam determinatam.

445. Unus igitur caſus excipiendus eſt, quo etiam ſummi Principis Delegatus ſubdelegare non poteſt, quando videlicet electa fuit perſonæ induſtria. *c. ſi pro debilitate 3.* & *c. ult. de Offic. & poteſt. Judic Deleg.* Quandonam perſonæ induſtria electa ſit, colligi debet ex verbis delegationis, vel qualitate cauſæ delegatæ, ut ſi ſit ex illis, quæ Principi in ſignum ſupremæ poteſtatis reſervatæ ſunt. Quòd ſi Pontifex Delegato committat, ut certæ alicui perſonæ provideat de aliquo Beneficio in aliqua Eccleſia, Diœceſi, vel Provincia, non cenſetur electa induſtria perſonæ: ſecùs, ſi jubeat provideri alicui perſonæ incertæ. Ita habetur *c. Is. cui 12. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. in 6.* Ex quo infert Dominic. quòd ſi teſtator executores conſtituat, quorum arbitrio & electione legata inter pauperes diſtribuantur, non poſſint iſti mandatum hoc ſeu fideicommiſſum per alios exequi, cùm cenſeatur ipſorum induſtria & diſcretio electa. Secùs autem, ſi ipſemet teſtator certos pauperes aut pias Communitates, vel Eccleſias nominavit, quibus legata dari debeant.

446. Sed dubium reſtat, an cenſeatur electa perſonæ induſtria, quando Princeps mandavit, ut Delegatus perſonaliter negotium exequatur. Videtur absque dubio aſſerendum eſſe in tali caſu cenſeri debere electam eſſe perſonæ induſtriam: quam enim aliam ob cauſam præcipiat Princeps, ut ipſe Delegatus perſonaliter negotium exequatur, niſi quia ſpecialiter confidit ejus fidei & induſtriæ? Reſpondet nihilominus Pontifex *c. ult. eod. §. Is autem*, poſſe cauſam conſentientibus partibus alteri ſubdelegari: præterquam ſi mandatum ſit, ut inquiſitio aliqua fiat, vel Eccleſijs provideatur de Prælatis aliſque Miniſtris: tunc enim cenſetur ſingulariter electa induſtria ac fides perſonæ, cui fit commiſſio. Cur autem ſecluſis his duobus caſibus poſſit Delegatus ſummi Principis de conſenſu partium ſubdelegare, ratio eſt: quia clauſula illa, ut perſonaliter exequatur, in favorem partium adjecta eſt. At ſi clauſula aut conditio commiſſioni adjecta eſt in favorem partium, harum conſenſu expreſſo vel tacito recedi ab eâ poteſt, ut conſtat ex *cit. §. Is autem*, & diximus ſuprà *n. 437.* Sin autem illa ob publicam utilitatem adjecta ſit, tum locum habet regula, quòd forma Reſcripti exactè ſervari debeat, alioquin acta ſint irrita. *c. Venerabili 37. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. c. Cùm dilecta 22. de Reſcript.*

447. Cùm verò ſupremi Principis Delegatus cauſam, ut modò dictum eſt, ſubdelegare poſſit, quæſtio eſt, an pariter ſubdelegatus ſubdelegare poſſit. Reſpondetur, non poſſe *arg. c. ſuper quæſtionum 27. §. ſi verò de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* Tametſi verò jurisdictionem alteri committere nequeat, poterit tamen nudum miniſterium, v. g. abſolvendi, absque cognitione cauſæ ſubdelegare, ut cùm Navarro *c. 27. Manual. n. 45.* obſervat. Laym. *in c. ult. de Offic. Judic. Ordin. n. 4.* Dummodo ipſe ſubdelegans Jurisdictione aliqua præditus ſit, & non nudum ipſi miniſterium commiſſum ad abſolvendum, diſpenſandum &c. Id enim plerumque perſonaliter ipſe exequi, & non alteri delegare debet, ut conſtat ex *c. ult. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. §. Cæterùm*, ac notant Gloſſa fin. *in cit. c. ult. de Offic. Judic. ordin.* Innocent. & Joann. Andr. *n. 3.* ac Immola *n. 2.*

448. Poſſe Delegatum ſummi Principis cauſam ſibi delegatam ſubdelegare, hactenus dictum eſt. An idem poſſit Delegatus alius, nunc ſtatuendum eſt. Non poſſe, deciditur. *L. More 5. ff. de Judic. L. A Judice 5. C. eod. c. cùm cauſam de Appellat.* ex quibus Juribus regula generalis traditur, quòd delegatus ab alio, quàm à Principe, ſubdelegare non poſſit. Ratio eſt: quia Delegatus non habet plus juris, quàm ipſi mandatum ſit, eſt autem ipſi mandata ſolùm jurisdictio, ſeu ut eam exerceat. Exercere verò jurisdictionem ac alij exercendam committere, diverſa ſunt, nec unum involvit alterum; ergò commiſſo uno non committitur & alterum. Accedit, quòd bonum publicum ac privatum litigantium exigebat, ut non cuivis Delegato licitum eſſet mandatam ſibi jurisdictionem alteri mandare, quod multi Delegati vel laboris tædio, vel declinandæ invidiæ causâ facturi eſſent, ſubſtituto ſæpe parùm perito aut æquo Judice.

449. Verùm hæc quoque regula ſuas limitationes patitur. Nam juxta Baldum *in cit. L. A Judice* ac Gloſſam *ibid. V. ſed & contra*

contra, ac alios, Delegatus Proconſulis ſubdelegare poteſt. *arg. L. Legatus* 12. *ff. de Offic. Proconſul.* Ex quo DD. cum eodem Baldo inferunt, quòd delegatus à Legato à Latere ſubdelegare poſſit: quia Legatus à Latere, dum in Provincia eſt, Proconſuli comparatur. *c.* 2. *de Offic. Legati in 6.* Sed huic aſſertioni non immeritò refragatur Gloſſa *in cit. L. Legatus ſol.* 3. Felin. *in c.* 3. *de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. col.* 1. Decius *ibid.* ac alij. Ad *cit. L. Legatus*, ubi aſſeritur, Legatum mandata ſibi jurisdictione Judicis dandi jus habere, reſponderi poteſt, ideò Legatum Proconſulis unam alteramve cauſam ſubdelegare, quia eſt delegatus ad univerſitatem cauſarum: quod fieri poſſe à delegato ad univerſitatem cauſarum, mox dicemus. Ex quo non ſequitur, quòd ſi cui à Proconſule vel Legato à Latere una cauſa commiſſa ſit, is eam ſubdelegare poſſit.

450. Altera exceptio eſt, quòd ſi quis etiam ab inferiore Judice & Principe non ſupremo, delegatus ſit ad univerſitatem cauſarum, unam vel plures cauſas in particulari, committere alteri poſſit: quia cenſetur veluti Ordinariam jurisdictionem habere. Ita ſumitur ex *L.* 1. *§. Ab eo ff. Quis & à quo appelletur.* traditque communiſſima DD. apud Sanchez. *L.* 1. *de Matrim. diſp.* 31. *n.* 2. Sed totam univerſitatem cauſarum alteri mandare non poteſt, cùm, ut paulò antè dictum eſt, officium totum, munúsque ſibi commiſſum nemo in alterum conijcere poſſit, absque Juris, vel Principis licentia. Cæterùm ad univerſitatem cauſarum delegatus dicitur is, cui non una vel plures cauſæ particulares, ſed omnes, ſaltem in aliquo genere, v. g. Mutui, Decimarum, Matrimonij, commiſſæ ſunt: quamvis reſtrictio foret ad certum locum aut tempus, v. g. ut intra hoc territorium, aut intra annum omnes Mutui Controverſias decidat. Quòd ſi cauſæ reſtringantur ad certas perſonas, & particulares Controverſias, quæ ſunt v. g. inter Titium & Caium, non generalis ſed particularis delegatio erit, ut cum Baldo ac alijs obſervat Sanchez *cit. diſp.* 31. *n.* 4.

451. Ex modò dictis conſequens eſt, quòd ſi Epiſcopus Decano Rurali, vel Superiori Regularium Locali Generalis vel Provincialis, deleget facultatem abſolvendi à peccatis reſervatis, diſpenſandi &c. idque ratione Dignitatis vel Officij, ita ut talis Jurisdictio delegata ſit velut Ordinaria, ac ad Succeſſorem tranſeat, is hanc facultatem in certis caſibus alteri delegare poſſit, *c. ult. junct. Gloſſ. V. Caſibus de Offic. Judic. Ordin.* & notat Navarr. *in Manuali c.* 27. *n.* 45. Secùs, ſi conceſſa fuerit illa facultas ſolùm ut privilegium perſonale, propter induſtriam ac peritiam Delegati, aut ſpecialem Delegantis in ipſum favorem: ſubdelegare enim tunc nequit, cùm ſit jus ſpecialiter conceſſum perſonæ. Ex quo ulteriùs conſequens eſt, quòd Cooperatores Parochorum, quibus delegata eſt facultas abſolvendi à peccatis, aſſiſtendi Matrimonijs &c. alteri committere eam nequeant absque ſpeciali conſenſu Ordinarij. propterea quòd hujusmodi facultates non ratione Officij, ſed merè delegato & commiſſo jure ipſis competant. Neque delegatus ad univerſitatem cauſarum ſubdelegare poteſt, niſi ratione delegationis ſibi factæ cenſeatur Officium velut ordinarium habere: quod de Cooperatoribus ſuam operam veluti locantibus Parocho præſenti dici non poteſt. Præterquam quòd facultas ſubdelegandi, quam delegatis ad univerſitatem cauſarum competere modò diximus, ex Jure vel Conſuetudine vim Juris habente provenire debet. Conſuetudo autem Eccleſiarum non fert, ut Cooperatores Parochorum ſine eorum præſentium conſenſu alicui eam poteſtatem committant. Non ignoramus, contrarium quoad Matrimonium teneri à Sanchezio *l. c. n.* 21. Sed quod diximus, ſatis evinci videtur ex Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de Reform. Matrim.*

452. Tertiam exceptionem faciunt Bartol. Alberic. Fulgoſ. Alexand. Zaſius, aliíque non pauci *in L. More* 5. *ff. de Jurisdict.* nec non Gloſſ. *in c. Is cui* 12. *de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. in* 6. *V. per alium* Panorm. *in c. cùm cauſam* 62. *de Appellat. n.* 4. Silveſt. *V. Delegatus q.* 8. *dicto* 3. aliíque complures, quos refert & ſequitur Sanchez *l. c. n.* 7. aiúntque, poſſe cujuscunque Judicis Delegatum ſubdelegare, ſi hoc ipſi conceſſum fuerit à delegante, tametſi non ſit delegatus ad univerſitatem cauſarum. Verùm dicendum eſt cum Archidiacono *in c. quamvis de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. in* 6. Cardin. Zabarella *in Clement. 1. eod.* Molina *Tract.* 5. *de Juſtit. diſp.* 15. *n.* 4. Fachin. *L.* 1. *Controverſ. c.* 45. ac alijs, non poſſe inferiorem Principe hanc ſubdelegandi poteſtatem concedere. Ratio eſt: quia Judicem dandi & ſubdelegandi poteſtas nemini competit, niſi cui à Lege vel Principe id conceſſum eſt: atqui eam poteſtatem Leges non dederunt Judicibus Principe inferioribus, ſed potiùs negârunt, uti patet ex *cit. L. More* 5. *ff. de Judic. cit. L. A Judice C. eod.* & *cit. L. Cùm cauſam.*

453. Neque obſtat textus *c.* 18. *de Sent. & re Judic.* ubi refertur ſubdelegatio facta ab eo, qui ſolùm erat delegatus ad cauſam particularem: nec illa ſubdelegatio improbatur. Nam reſpondetur, tametſi non reprobetur, nec tamen approbari. Rationem, cur nullitatis non fuerit facta mentio, aſſignant Interpp. quia de nullitate ſubdelegationis non erat ibi quæſtio, neque de illa à partibus aliquid fuit motum, ipsáque cauſa per appellationem jam fuerat devoluta ad Curiam Romanam, & nihil ampliùs ab illa delegatione dependebat.

454. Pariter non obſtat, quam hîc faciunt, paritas cum Procuratore, qui acceptâ facultate ſubſtituendi, alium validè ſubſtituere poteſt. Idcirco enim mandans dare eam facultatem Procuratori poteſt, quia agit rem ſuam privatam, cui poteſt pro arbitrio præjudicare. At verò delegans agit cauſam publicam & nomine Principis vel Reipublicæ, & idcirco plus non poteſt, quàm Jura ipſi indulgeant.

455. Verùm quia contraria opinio praxi recepta eſt, uti teſtatur Gloſſa *in cit. c. Is cui*, quòd videlicet Epiſcopi frequenter cauſas committant cum clauſula *per te vel per alium*: idcirco Dominic. *in cit. c. Is cui in fine* Felin. *in c. ſuper quæſtionum* 27: *§. ſi verò de Offic. & poteſt. Judic. Deleg n.* 18. Laymannus *ibid. n.* 10, ac alij aſſerunt, quòd licet inferior Principe committere non poſſit ſuo Delegato facultatem ſubdelegandi, poſſit tamen facultatem ipſi concedere, ut ſubdeleget nomine ipſius Ordinarij delegantis. Ut adeò tertius ſeu ſubdelegatus non accipiat jurisdictionem à ſecundo ſeu delegato, ſed à primo, id eſt, Ordinario delegante. Qua de cauſa ſi appellatur à ſubdelegato, non ad Delegatum, ſed ad Delegantem appellandum erit. Sed non apparet, quid interſit inter hunc ſubdelegandi modum, & illum alterum, de quo initio *n.* 452. nec minor jurisdictio exercetur in uno quàm in altero, ac utrinque evertitur illa regula, quòd delegatus à Judice, qui eſt Principe inferior, ſubdelegare nequeat. Cæterùm ex citata praxi conſequens eſt, quòd licèt Cooperatores Parochorum alteri facultatem audiendi Confeſſiones committere non poſſint, ut diximus paulò antè *n.* 451. quia poteſtas abſolvendi ipſis conceſſa eſt, non item poteſtas delegandi, ut notat Suar. *p.* 3. *tom.* 4. *diſp.* 26. *ſect.* 1. *n.* 4. poſſit nihilominus Parochus ſuo Cooperatori mandare, ut ſi v. g. in hac ſua Eccleſia, ad quam ipſum mittit, confitentium copia requirat, quemcunque approbatum Sacerdotem nomine ipſius Parochi conſtituat ad Confeſſiones ibi excipiendas.

456. Quartò demum, tametſi Delegatus à non Principe alteri cauſam vel articulum cauſæ jurisdictionalem ſubdelegare nequeat, poterit tamen committere articulum non jurisdictionalem. Ita Maranta in Speculo *p.* 4. *diſt.* 5. *n.* 50. cum Alexand. & Panorm. *in c. cùm ſuper de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* & ſumitur ex *cit. c.* 27. *eod. v. Nos autem.* Articulus Jurisdictionalis eſt, qui cauſæ cognitionem continet, ideóque Judicis perſonam requirit: non jurisdictionalis eſt, qui non requirit cauſæ cognitionem, ſed nudum miniſterium vel executionem aliquam habet, ac idcirco etiam in alia quàm Judicis perſona fundari poteſt, juxta doctrinam Gloſſæ communiter receptam *in Clement. un. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. V. Judices.*

§. 111.

Jurisdictio delegari cui poſſit.

SUMMARIUM.

457. *Jurisdictio delegari etiam privatis poteſt. Delegatus tamen & ſubdelegatus SS. Pontificis debet eſſe conſtitutus in aliqua Dignitate vel Perſonatu, aut eſſe Canonicus Eccleſiæ Cathedralis.*

458. *Sufficit tamen Dignitas aut Præeminentia ad Superioris nutum auferibilis.*

459. *Delegari Jurisdictio poteſt etiam extraneo ſeu non ſubdito Delegantis.*

460. *Delegatus Supremi Principis cogere ſubditos Delegantis poteſt ad acceptandam ſubdelegationem.*

461. *Delegatus eſſe poteſt, qui nec naturâ nec Legibus prohibetur.*

462. *Minor* 25. *annis non poteſt eſſe Judex Ordinarius.*

463. *Poteſt tamen eſſe Delegatus.*

457. De-

457. Delegari Jurisdictio non tantùm Magistratui potest, sed etiam privato, & nullam priùs jurisdictionem habenti. *L. & si Prætor 3. & L. ult. §. 1. ff. de Offic. ejus cui mandata est jurisdict.* Dum enim mandatur Jurisdictio, datur & conceditur; non verò solùm extenditur & dilatatur, uti fit in Prorogatione. Delegatus tamen SS. Pontificis debet vel esse in Dignitate vel Personatu constitutus, vel Canonicus Ecclesiæ Cathedralis. Ita statuitur *c. Statutum 11. prin. de Rescript. in 6.* Eædémque qualitates requiruntur in subdelegato Summæ Sedis. *cit c. Statutum §. in nullo 3.* nisi aliquis tantùm articulus causæ delegaretur, ut cum Glossa excipit Molina *l. c.* Hinc statuit Sancta Synodus (Tridentina *sess. 25. c. 5. de Reform.*) *in singulis Conciliis Provincialibus aut Diœcesanis aliquot personas, quæ qualitates habeant juxta Constitutionem Bonifacij VIII. quæ incipit* Statutum, *& alioquin ad id aptas designari, ut præter Ordinarios locorum iis etiam posthac causæ Ecclesiasticæ & spirituales, & ad Forum Ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur. Et si interim aliquem ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in ejus locum, usque ad futuram Provincialem aut Diœcesanam Synodum: ita ut habeat quævis Diœcesis quatuor saltem aut etiam plures probatas personas, ac ut suprà qualificatas, quibus hujusmodi causæ à quolibet Legato vel Nuntio, atque etiam à Sede Apostolica committantur: alioquin post designationem factam, quam statim Episcopi ad Summum Romanum Pontificem transmittant, delegationes quæcunque aliorum Judicum, aliis quàm his factæ, Surreptitiæ censeantur.*

458. Quamvis autem, ut modò dictum est, Delegatus SS. Pontificis esse nequeat, nisi qui in Dignitate aliqua Ecclesiastica vel Præeminentia constitutus, aut Canonicus est Ecclesiæ Cathedralis: sufficit tamen Dignitas aut Præeminentia, tametsi ad nutum Superioris sit auferibilis, uti patet cùm ex *Clement. 2. de Rescript* tum ex eo, quòd passim delegationes fieri solent Vicarijs Generalibus Episcoporum, cùm tamen ad nutum Episcopi sint amovibiles. Pariter Delegatus esse potest Prior Conventualis, seu is, qui Congregationi Regularium præest cum jurisdictione, tametsi non sit per electionem constitutus, sed per alium Superiorem Regularem, ac ad nutum sit amovibilis. *cit. Clem. 2. & c. Statutum 11. de Rescript. in 6.* Nisi in aliquo Ordine Religioso peculiares Constitutiones obstent. Ratio est: quia Conventualis Prior & Superior dignitatem Ecclesiasticam gerit, cùm habeat præeminentiam cum Jurisdictione super certo Collegij corpore ac Congregatione Regularium. Prior verò, quem vocant Claustralem, seu qui Abbati, & Superiori locali subjectus est, esse Delegatus nequit, cùm non dignitatem sed solicitudinem potiùs & curam Regularis disciplinæ gerere censeatur, ut notant Panorm. *in c. Nisi essent de Præbend. in 6.* ac alij. Similiter Cancellarius in Universitate Studiorum à Romano Pontifice approbata Delegatus Pontificis esse valet, ut cum Azor notat Laym. *in cit. c. Statutum n. 5.* tametsi enim per se loquendo & præcisè vi Cancellariatûs, jurisdictionem non habeat, habet tamen Dignitatem, vel Personatum, seu præeminentiam Ecclesiasticam. Quòd si Canonicus Ecclesiæ Cathedralis, postquam directæ ad eum sunt Papales Literæ, Religionem ingrediatur, eas nihilominus exequi potest, uti *in cit. c. Statutum* docent Anton. *n. 14.* & Francus *n. 8.* Quia Status Religionis incapacem non reddit: dummodo licentia Prælati accedat. Et capacitas Delegati consideratur secundùm tempus factæ delegationis: quemadmodum in Delegante idem tempus attendendum est. *arg. reg. 73. Juris in 6.* & tradunt Speculator *p. 1. tit. 1. §. fin. n. 22. V. quid si causa*, Francus *cit. n. 8. ac alij.* Hinc à fortiori Summæ Sedis Legatus & Delegatus esse potest Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, tametsi Præbendam non habeat. Anton. *l. c. n. 3.* cum Joan. Andr. ac aliorum communi. Sumitur ex *c. si is cui 39. junct. Gloss. de Præbend. in 6.* ubi dicitur, si in Ecclesia statutum sit, ut Dignitas non conferatur, nisi Canonico, sufficere, si quis Canoniam habeat, etsi non Præbendam; secùs, si in statuto expressè dicatur, ut illa Canonico Præbendato conferatur. Ratio est: quia non præbenda, sed jus spiritualis Officij, Canonicum facit. Denique Romani Pontificis Legati ac Delegati esse possunt Professi alicujus Ecclesiæ Cathedralis Regularis, uti post Panorm. *in c. causam de Judic. n. 9.* notat Sanchez *in Decalogum L. 6. c. 13. n. 83.* contra Archidiacon. Ancharan. Franc. Dominic. Felin. ac alios: quia & ipsi sunt Canonici Cathedrales, nec Status Religionis repugnat, eo ipso, quòd Abbates & Priores Conventuales, tametsi veri Religiosi sint, delegationes Pontificias suscipere possuut, ut modò diximus ex *Clement. 2. de Rescript.*

459. Quemadmodum verò mandari Jurisdictio potest etiam privato, ita mandari potest extraneo seu non subdito Delegantis. Sufficit enim causam esse de Jurisdictione Delegantis, licèt is, cui delegatur, non sit de ejus Jurisdictione. Cogi tamen non subditus non potest ad acceptandam delegationem: potest verò subditus *c. Pastoralis 11. de Offic. Judic. Ordin. c. Pastoralis 28. prin.* & *c. Prudentiam 21. §. Adjcimus de Offic. & potest. Judic. Deleg.* & *L. un. C. qui pro sua Jurisdict. Judices dare darive possunt.* Ipse quoque non subditus, postquam sponte acceptavit mandatum, cogi potest ad procedendum in causa delegata, uti sumitur ex *cit. c. Pastoralis* 11. ubi additur, non posse Suffraganeum cogi ab Archiepiscopo ad acceptandam delegationem in causa per appellationem ad Archiepiscopum devoluta.

460. Quin Delegatus Supremi Principis cogere ad subdelegationem acceptandam potest quemcunque subditum Delegantis, uti sumitur ex *cit. c. Pastoralis 28.* Ratio dari debet: quia Delegatus à Principe est major & dignior alijs Judicibus Ordinarijs, & in causa delegata ipsis imperare potest. *c. sanè quia nos 11. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Non tamen debet sine urgente necessitate subdelegare Superioribus in Dignitate constitutis, uti additur *cit. c. 28.* Cæterùm circa hanc coactionem geminum dubium emergit. Primum movet Glossa *in cit. c. 21. V. Redarguendus:* quisnam Superior punire debeat Delegatum, si mandatum Apostolicum (idem est de mandato Imperatorio alteriúsque Superioris) nolit exequi. Et respondet, quòd Delegans, ad quem illa causa pertinet. Quam responsionem communiter receptam esse ait Imola *ibid. n. 40.* Quamvis Panorm. *ibid. in fin.* velit, quòd etiam ab immediato suo Ordinario perinde, ut alij criminosi, puniri possit, eò quòd mandatum sui Superioris exequi contempserit. Alterum dubium est, quomodo intelligendum sit, quod dicitur *cit. c. sanè* 11. posse à Delegato ob contumaciam vel rebellionem Episcopi, si causæ gravitas exigere videatur, terram, quæ ad ejus jurisdictionem pertinet, interdicto subijci. Sufficere, terram esse subjectam Jurisdict oni spirituali Episcopi, nec requiri, ut sit subjecta temporali, asserunt Felin. *in cit. c. 11. n. 2.* Decius *n. 5.* Covarr. *in c. Alma Mater p. 2. §. 1. n. 4.* Suar. *de Censur. disp. 36. sect. 3. n. 7.* ac alij post Archidiacon. *in c. si sententia 16. de sent. Excomm. in 6.* E contrario opinantur cum Vincentio, Panormit. *in cit. c. 11. n. 6.* & Barbatia *col. 5.* terram interdicto subijciendam temporali Episcopi contumacis dominio debere esse subjectam. Quod placet Laymanno *ibid. n. 2. §. Quod denique:* eò quòd *cit. c.* dicat Pontifex, quòd Delegatus terram ad Episcopi jurisdictionem *specialiter* pertinentem interdicto subijcere possit. Quasi diceretur, si terra alium dominum non habeat, sed Episcopi propria sit, tum interdici posse. Verùm hoc argumentum corruit, si textus ipse inspiciatur. Sic ille habet: *Ita quòd Judex (Delegatus) secundùm negotij qualitatem temperatè procedens, Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, vel Sacerdotale Officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad Jurisdictionem suam pertinet, specialiter Interdicto supponat.* Ubi vides, adverbium *specialiter* non conjungi verbo *pertinet*, sed *supponat.* Unde præferenda est prior opinio, cùm posterior nec jure nec ratione fundata sit. Nam *cit. c. sanè* absolutè & absque distinctione inter Jurisdictionem spiritualem & temporalem dicitur, Judicem Delegatum Pontificis, si Episcopus ei obedire nolit, posse propter ejus contumaciam terram ejus jurisdictioni subjectam interdicto supponere. Neque est ulla ratio, ob quam subjectio temporalis ad hoc sufficiat, non verò spiritualis.

461. Quibus verò qualitatibus præditum esse oporteat, cui mandatur jurisdictio, non est hujus loci explicare. Cùm constet, easdem ferè, exceptâ ætate, in eo requiri, quæ in Judice Ordinario. Judex autem Ordinarius esse potest, qui nec naturâ prohibetur, uti prohibetur Surdus, Mutus, perpetuò amens, & Impubes. *L. 12. §. 2. ff. de Judic.* Nec Legibus: uti prohibetur Imperitus *Novell. 82. prin.* Infamis *L. 2. §. si miles. ff. ex quib. caus. infam.* Excommunicatus *c. 24. de Sent. & re Judic.* & Bannitus. Nec moribus, uti Fœminæ & Servi. *cit. L. 12. §. 2. ff. de Judic.*

462. Quoad ætatem differentia est inter Ordinarium Judicem ac Delegatum. Ordinarius enim in foro externo constitui nequit minor 25. annis *L. Cùm lege 41. ff. de Receptis, qui arbitr. receper. L. Non tantùm 11. ff. de Decurion. L. 8. ff. de Muneribus.*

nerib. & honor. ubi JC. ait: *ad rempublicam administrandam ante vigesimum quintum annum, vel ad munera, quæ non patrimony sunt, vel honores, admitti minores non oportet.* Cùm enim minores 25. annis ad propria administranda non satis idonei judicentur, multò minùs apti censendi sunt ad Rempublicam administrandam, ut ait Panorm. *in c. cùm vicesimum 41. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Potest tamen minorennis esse Judex Ordinarius, si id alicubi permittat consuetudo: quæ *cit. L. Non tantùm 11. ff. de Decurionib.* non improbatur. Dubium quoque non est, posse à Principe conferri Ordinariam Jurisdictionem minorenni. Quia conferendo censetur dispensare in ætate: dummodo ex certa scientia egerit. *L. quidam 57. junct. Gloss. V. Decrevit ff. de Re Judic.* & tradit Glossa communiter recepta *in L. cùm Prætor. ff. de Judic. V. & Impubes.*

463. E contrario minor 25. annis potest esse Judex Delegatus, adeò ut partes ratione solius ætatis recusare ipsum nequeant. Dummodo annum vigesimum compleverit. *cit. c. cùm vicesimum 41. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Sed neque vicesimus annus necessarius est, si ante hanc ætatem jurisdictionem ipsi mandet Princeps ex certa scientia, cùm tunc censeatur in ætate dispensare. Si tamen non constat de Principis scientia, rescriptum tanquam subreptitium impugnari potest. Quin existimant Imola *in cit. c. 41. n. 12.* & Panorm. *n. 2.* quòd Princeps impuberem ad judicandum inter partes habilitare non possit. Cùm Principi concessum non sit Jura naturalia, & quæ Gentibus omnibus communia sunt, mutare. *§. Naturalia Instit. de Jure N. G. & C.* Sed ut Impuberes Judices constituantur, à natura & omnium Gentium consuetudine alienum est: cùm judicij maturitatem non habeant. *cit. L. cùm Prætor 12. ff. de Judic.* ubi dicitur, eos, quòd judicio careant, naturâ arceri à judicandi munere. Poterit tamen Minorennis etiam à non Principe delegari: dummodo partes consentiant, & octodecim annos compleverit. *cit. c. 41.* & *L. quidam 57. ff. de Re judic.*

§. IV.

Quæ Jurisdictio delegari possit.

SUMMARIUM.

464. Mandari potest Jurisdictio, quæ jure Magistratûs competit.
465. Secùs, si nominatim ac specialiter à Principe concessa sit.
466. Merum Imperium quid sit, explicatur.
467. Merum Imperium de Jure Civili nequit mandari.
468. Nisi ratione absentiæ vel infirmitatis.
469. Mandari potest de Jure Canonico.
470. Ac universim de consuetudine.
471. Voluntaria Jurisdictio Sacra delegari potest. Non item universim Profana.
472. Causa Appellationis delegari potest de Jure Canonico, non item de Civili.

464. Regulæ hîc instar traditur, quòd mandari possit Jurisdictio, quæ jure Magistratûs competit: *L. 1. prin. V. quæ verò ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict.* & Gloss. *ibi*, ac DD. communiter. Hinc eo ipso quòd quis creatus est Magistratus, proprio quodam suo jure jurisdictionem mandare potest alteri. *L. More majorum 5. ff. de Jurisdict.* Cùm igitur prætor Jurisdictionem habeat vi sui Magistratûs, eam alteri mandare potest. *L. Solet prætor 16. & L. seqq. ff. de Jurisdict.* Et ita passim Magistratus in casum absentiæ vel gravis impedimenti jurisdictionem ad tempus mandare alteri solent, videlicet uni ex Judicibus & assessoribus suis. Rector verò Universitatis peregrè abiturus, vel morbo alióve impedimento detentus, vi Statutorum Academicorum, suam jurisdictionem antiquo Rectori seu Antecessori suo mandat. Et tunc penes Prorectorem eadem est potestas, quæ est penes ipsum Rectorem. Idem quoque ipsi debetur honor, qui Rectori præsenti. *arg. L. penult. circa fin. C. de Aquæductu.* Cardin. Zabarella *in Clement. un. de Offic. Vicar. opposit. 7.* Dec. *in cit. L. solet ff. de Jurisdict. n. 3. ac alij.*

465. Si verò Jurisdictio non competit jure Magistratûs, sed specialiter & nominatim vel à Lege vel à Principe cuipiam data sit, mandari alteri non potest, sed ipse, cui data est, eam expedire tenetur. *cit. L. 1. prin. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict.* Sic quia datio Tutoris non competit jure Magistratus, sed specialiter Lege conceditur quibusdam Magistratibus *tot. tit. Instit. de Attiliano Tutore*, & *L Muto 6. §. Tutoris datio ff. de Tutel.* idcirco mandari non potest *L. Nec mandante 8. prin. ff. de Tutor. & Curator. dat.* Et quia potestas cognoscendi de transactione super alimentis ultima voluntate relictis specialiter data est Prætori, & Præsidi, idcirco eam alteri mandare nequeunt. *L. cùm hi 8. §. sed nec 18. ff. de Transaction.* Competunt autem pleræque causæ tam simplicis Jurisdictionis, quàm Mixti Imperij, Magistratibus jure Magistratûs, ac per consequens mandari queunt. Scipio Gentil. *L. 2. de Jurisdict. c. 14. Umm. ad Proces. Judic. disp. 4. n. 83.*

466. Jam verò singillatim examinandum est, quæ Jurisdictio delegari possit. Dubium est de Mero & Mixto Imperio. Meri Imperij (ut hoc obiter præmittamus) RR. Legistæ ferè communiter tres solùm gradus constituunt. Primus, inquiunt, continet pœnas Capitales, quæ vitam adimunt naturalem. Secundus pœnas, quæ adimunt Civilem, per deportationem videlicet, & bannum Imperiale. Tertius eas, quæ vitam & æstimationem afficiunt, vel corpus affligunt citra mortem. Quæ tamen solùm procedunt de Jurisdictione Judiciali, & quidem duntaxat de Vindicativa. Gratis autem Imperium Merum restringitur ad solum jus vindicandi. Sunt enim aliqui actus Supremi Imperij, & Jurisdictionis summæ, uti ferre Leges, bella indicere, inire fœdera totum Imperium aut Regnum non solùm subditos, sed & Successores Reges obstrictura, Concilia, & Comitia totius Imperij vel Regni indicere, cudere monetam &c. qui non nisi ad Merum Imperium spectare possunt. Hinc ineptum est, quod ait Zœsius *ad Tit de Offic. & potest Judic. Deleg n. 18.* penes Ecclesiam non esse Merum Imperium, eòquòd gladium solùm spiritualem habeat. Neque obest, quod Ulpian. *L. Imperium 3. ff. de Jurisdict.* ait: *Merum est Imperium habere gladij potestatem ad animadvertendum in facinorosos homines.* Voluit enim exempli causâ unum tantùm gradum Meri Imperij ponere, non excludendo alios. Aliàs solo jure gladij circumscriberetur hoc Imperium: quod falsum esse constat. Ad Mixtum Imperium hos ferè actus referunt: concedere Minoribus veniam ætatis, legitimare, restituere famam, remittere pœnam delicti, quando nemo est qui se læsum dicat, aut injuriam persequatur, coërcere carcere vel mulctâ pecuniariâ primariò in bonum privatorum, concedere, ut procedatur appellatione postpositâ, restituere in integrum, dare Tutorem, aut Curatorem &c.

467. His breviter prænotatis dicendum in primis est de Imperio Mero. Jure Civili hoc Imperium mandari nequit. *L. 1. prin. v. & ideo ff. de Offic. ejus cui mandat. est jurisdict L. solent prin. ff. de Offic. Proconsul. L. Nemo potest ff. de R. J.* Rationem dant: quia Merum Imperium jure Magistratus non competit, sed ex speciali sive Legis, sive Imperatoris concessione: quæ autem sic competunt, mandari nequeunt, juxta paulò antè dicta *n. 465.* Neque obest, quòd Proconsul cognitionem de criminalibus suo Legato mandare potest. *cit. L. Solent 6. prin. ff. de Offic. Proconsul.* Hoc enim singulare est in Proconsule & ejus Legato, ut apparet ex textu *cit. L. 6. V. sed hoc genus*, & ex *Novell. 128. c. 20. V. Antequam verò*, ac proinde ad alias extendi non debet. *arg. L. penult. V. Neque enim ff. de Reb. credit.*

468. Sed dubium est, an non saltem propter necessarium Judicis Ordinarij impedimentum hoc Imperium Jure Civili mandari possit. Quòd possit in crimine vi commisso ob necessariam absentiam, patet ex *cit. L. 1. prin. V. Hujus rei ff. de Offic. ejus, cui Mandat. est jurisdict.* An etiam ob infirmitatem in casu *Legis Juliæ de vi* mandari queat, controversum est. Affirmandum contra Fulgos. aliósque videtur cum Bart. & communi DD. cùm eadem sit infirmi, quæ absentis ratio. *arg. L. un. ff. de Offic. Consul.* & *L. quæsitum 60. ff. de Re judic.* Gravius dubium est, an idem dicendum etiam de alijs publicis Judicijs, puta *Lege Julia Majestatis, Lege Julia de Adulteriys, Lege Cornelia de Sicariys & Veneficiys, Lege Pompeia de Parricid.* Negant cum Cuiacio, Bronchorst, ac alijs Obrecht. *Disp. de jurisdict. thesi 264.* & Bocerus *Tract. de jurisdict. c. 6. n. 23.* quia *cit. L.* 1. delegatio ob absentiam solùm concessa est quoad judicium *de vi*: exceptio autem firmat regulam in oppositum. Verùm benignè receptum est, ut ob absentiam Reipublicæ causâ Imperium merum delegari possit non tantùm in casu *L. Juliæ de vi*, sed indistinctè in omnibus alijs Judicijs publicis. Scipio Gentil. *L. 3. de Jurisdict. c. 28.* Ummius *l. c. n. 84.* Mentio *Legis Juliæ de vi* videtur facta esse solùm exempli causâ, & non cum exclusione aliorum Judiciorum publicorum. Et numquid ibidem pariter fit mentio solius absentiæ? Et tamen communiter DD. ipsèque etiam, ut modò

dò vidimus, Bocerus, admittunt etiam cauſam infirmitatis. Hæc de Judicijs criminum Ordinarijs maximè procedunt. Faciliùs videtur concedenda delegatio Judiciorum Extraordinariorum, ob rationes non leves, quas adducit Bocerus *l. c. n. 24.* Sed quia textus *L. ult. §. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata eſt jurisdict. cit. L. Solent 6. prin. ff. de Offic. Proconſul. L. Nemo poteſt gladÿ 70. ff. de R. J.* univerſim negant, Imperium merum prorogari, meliùs cum eodem *l. c.* ac alijs idem ſtatuitur de Extraordinarijs Judicijs.

469. Hactenus dictum eſt, de Jure Civili mandari non poſſe Merum Imperium. Aliter loquendum eſt de Jure Canonico: hoc enim Jure delegari iſtud Imperium poſſe communiſſimè tradunt DD. diſſentiente Obrecht. *l. c. c. 5. n. 20.* Muſcorn. *de Jurisdict. n. 132.* Fachineo *L. 9. Controverſ. c. 99.* & Molina *Tract. 5. de Juſt. diſp. 17. n. 2.* ſed ſuam opinionem nullo Juris Canonici textu muniunt. Fatemur equidem, communem DD. opinionem non probari omnibus, quæ adducunt, locis, veluti textu *Can. Illud 23. q. 4. Can. ſicut 2. q. 7. c. In archiepiſcopatu de Raptoribus*, quod, ut maximè pro communi opinione allegetur, revera tamen nihil pro ea probat: quia in ejus caſu Siciliæ Rex Merum & Mixtum Imperium contra Saracenos delegabat. Poſſe autem Principem hanc delegationem facere dubium non eſt. Ex eo autem quòd ipſe poſſit, neutiquam ſequitur, quòd etiam Judices Principe inferiores, de quibus hîc quæſtio eſt. At non deſunt alij Canones, quibus communis ſententia ſatis evincitur, ut *Clement. 1. §. 1. de Hæretic. c. licet de Offic. Vicarÿ in 6. c. ult. de Offic. Judic. Ordin.* Reſpondet quidem Fachineus *l. c.* eos tantùm loqui de ſpecialibus caſibus: ſed hæc reſponſio tamdiu non valebit, donec producantur aliæ Conſtitutiones Sacræ, quibus Meri Imperij delegatio prohibeatur. Ut enim aliquos caſus Jure expreſſos dicamus eſſe ſingulares & exceptos, priùs oſtendenda regula eſt, à qua illi ſint excepti & ſpeciale quid ac extra ordinem habeant.

470. Verùm quidquid ſit de Jure Scripto, ſive Civili ſive Canonico, de Conſuetudine delegari poteſt etiam Merum Imperium, teſte Guidone Papæ *in Deciſion. Gratianopolit. q. 624. in fin.* Henning. Gœden. *conſil. 39. n. 21.* ac alijs, quos refert & ſequitur Emeric. à Rosbach *in Proceſſu Judiciario tit. 2. n. 33.* eò quòd hodie Imperium etiam Merum non ampliùs ſpeciali Legis privilegio Magiſtratibus competat, ſed jure Magiſtratûs & cum jurisdictione detur. De quo poſt alios Cuiacius *in L. 2. §. Deinde cùm æra rium ff. de Origine Juris.* Hinc non vacat diſputando ingredi alteram illam celeberrimam inter DD. controverſiam de Mixto Imperio, utrùm videlicet de Jure æquè parùm, ac Imperium Merum, mandari poſſit. Conſtat enim hodiernis moribus poſſe: & à fortiori, quòd etiam Imperium Merum. Delegari etiam ſpectato Jure communi, poſſe Mixtum abundè evincit textus *L. Cognitio 4. §. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata eſt Jurisdict.* junctâ *L. 3. v. Mixtum, & L. ſeq. ff. de Jurisdict.* ac *L. ea quæ 26. ff. ad municipalem.* Certè reſtitutio in integrum eſt Mixti Imperij. *cit. L. 26. ff. ad municipalem.* Ea tamen mandari poteſt. *L. ult. C. ubi & apud quem reſtitut.* Pluribus, qui oppugnatam volet opinionem Bartoli, Jaſonis, ac aliorum, etiam Mixti Imperij delegationem non admittentium, niſi in caſu abſentiæ, adeat Duarenum *in L. 5. ff. de Jurisdict.* & *in L. 15. prin. ff. de Re judic.* Muſcorn. *l. c. à n. 127.* Obrechtum *l. c. c. 10. à n. 8.* Bocerum *cit. c. 6. à n. 11.* Scipion. Gentil. *L. 2. de Jurisdict. c. 24.* Auguſt. Morla *eod. tr. q. 16.*

471. Alterum dubium eſt de Jurisdictione Voluntaria, an mandari poſſit. Poſſe mandari Sacram Jurisdictionem Voluntariam vel ex ſola praxi conſtanti & univerſali Eccleſiæ abundè patet: modò ratione Officij aut Dignitatis perpetuò à Canone vel Lege data ſit, tametſi ſpeciali privilegio vel Jure, ut notat Covarr. *L. 3. Variar. c. 20. n. 6.* Niſi Jurisdictio ſit magni valdè & gravis momenti. Qua ratione obtinuit, ut Epiſcopus non poſſit committere poteſtatem conferendi Beneficia alteri, quàm ſuo Vicario Generali, uti cum Gloſſa *in c. Statutum de Præbend. in 6.* & *in c. Deliberatione v. quicunque de Offic. & poteſt Judic. in 6.* tradunt communiter DD. cùm collatio Beneficiorum ſit maximi momenti & diligentiſſimam Prælatorum curam requirat. Jurisdictionem Voluntariam profanam univerſim mandari non poſſe receptum eſt apud Legiſtas. Sic nec emancipationem, nec manumiſſionem, nec adoptionem nec unionem prolium, nec transactionem ſuper alimentis in teſtamento relictis, nec alienationem prædiorum minoris, mandari poſſe ex *L. Suggerente 2. C. de Offic. ejus, qui vicem alicu. Judic. vel Præſid. obtin.* deducunt Scipio Gentilis *L. 2. de Jurisdict. c. 16.* Ummius *ad proceſſ. Judicial. diſp. 4. n. 86.* Accurſ. *in cit. L. 2.* Donell. *L. 7. c. 8.* ac alij.

472. Tertium dubium eſt de cauſa appellationis, utrùm videlicet Judex appellationis, ſeu ad quem, delegare eam poſſit. Diſcordant hîc Jus Canonicum & Civile. Illud enim concedit cauſam appellationis delegari *c. Paſtoralis 11. de Offic. Judic. Ordin.* & *c. ſuper quæſtionem 27. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* Negat delegationem Jus Civile *Auth. ad hæc C. de Judic.* ibi: *Judex appellationis rem per ſe audiat.*

§. V.

Quæ ſit poteſtas Judicis Delegati.

SUMMARIUM.

473. *Delegantis & Delegati poteſtas eſt diſtincta.*
474. *Cognoſcere delegatus poteſt, num ſua ſit Jurisdictio.*
475. *Tametſi incompetentem ſe pronuntiet, poteſt nihilominus partem, quæ Reſcriptum in validum produxit, condemnare in expenſas.*
476. *Poteſt in dubio Reſcriptum interpretari, niſi de re magnî momenti agatur.*
477. *Si duo Reſcripta contraria exhibeantur, procedere poteſt juxta prius, ſi de hoc in poſteriore non fit mentio.*
478. *Delegatus Principis mandata Ordinarÿs locorum judicibus dare poteſt in ÿs, quæ ad cauſæ delegatæ expeditionem pertinent.*
479. *Jurisdictionem exercere in omnes poteſt, qui eam turbare volunt.*
480. *Poteſt admittere tranſactionem partium, quamvis juſſus cauſam decidere.*
481. *Nec non pœnas imponere juxta cauſæ ac delicti qualitatem.*
482. *Et mulctâ impoſita compellere partem contumacem.*
483. *Reſpondetur oppoſitis.*
484. *Habent Delegati Principis non tantùm cognoſcendi & decidendi poteſtatem, ſed etiam exequendi ſententiam à ſe latam.*
485. *Imò etiam alÿ Delegati.*
486. *Refelluntur oppoſita.*
487. *Habet Delegatus annum integrum ad exequendam ſententiam à ſe latam.*
488. *Non poteſt, cui delegata eſt cauſa Poſſeſſorÿ, cognoſcere de cauſa petitorÿ.*
489. *Cauſæ cognitione ſimpliciter commiſſâ poteſt delegatus etiam ſententiam ferre, niſi aliunde conſtet de contraria mente delegantis.*
490. *Poteſt delegatus SS. Pontificis armatâ manu executionem facere ſi opus ſit.*

473. Alia ſunt, quæ poſſumus; alia, quæ etiam debemus facere. Hæc Officij dicuntur, illa Poteſtatis. Ut pateat, quomodo Forum acquiratur per delegationem, utrumque hîc explicetur neceſſe eſt, videlicet, quæ ſit poteſtas Judicis Delegati, & quod ejus Officium. De poteſtate primo loco diſſerere placet. Hanc inprimis non eſſe eandem cum poteſtate & jurisdictione Delegantis, ſed diverſam eſque ſubjectam, certum eſt ex *L. ult. ff. de Offic. ejus, cui mandat. eſt jurisdict. c. quærenti 26. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* Ex quo inſuper patet, verum non eſſe, quod quidam aſſerunt *in L. ait prætor 5. ff. de Re judic.* Judicem Delegatum non habere jurisdictionem, ſed duntaxat cognitionem ſeu notionem. Diverſam eſſe jurisdictionem Delegati à Delegante, ex eo inſuper perſpicuum eſt, quòd ad hunc ab illo appelletur: hoc enim fieri nequiret, ſi eadem utriusque eſſet jurisdictio; ſicut quòd eadem eſt Epiſcopi & Vicarij Generalis, ab hoc ad illum appellatio non datur.

474. Poteſtatem ſuam exercere Delegatus poteſt primò, non tantùm, ſi certa ſit & à partibus agnita; ſed etiam, quando in dubium vocatur. Cùm cognoſcere valeat, num ſua ſit jurisdictio, ut conſtat ex *c. ex parte 33. de Reſcriptis*, & explicavimus ſuprà *n. 18. & ſeqq.* Hîc ſolùm addendum eſt, quòd pronuntiatio, quâ ſe Judicem edicit, ſit quidem Sententia interlocutoria, uti dicitur *cit. c. ex parte 33.* habens tamen vim Definitivæ, ita ut etiam de Jure Civili ab ea appellari poſſit, juxta Gloſſ. *in Auth. habita in fine. C. Ne filius pro patre:* quia adfert gravamen

men, quod per appellationem à Definitiva reparari non possit. *c. significante de Rescript. L. ante sententiæ C. quorum appellat. non recip.* Gaill. *L. 1. observat. 130. n. 9.* Mynsing. *cent. 3. observ. 35* post Bartol. Alberic. Fulgos. Jason. ac alios.

475. Secundò. Tametsi Judex Delegatus incompetentem se pronuntiârit, v. g. quia Rescriptum, quo mandata ipsi est jurisdictio, cognovit à parte sub vel obreptitiè obtentum, poterit illam nihilominus in expensas condemnare, ut diximus *n. 29.* & tradunt DD. cum Glossa *in c. ult. de Rescript. V. Expensis.* Quia licèt literæ ad eum impetratæ infirmæ sint, propter fraudem tamen impetrantis, & ne ex sua malitia commodum reportet, condemnare eum poterit. Ac idcirco licèt super causa principali jurisdictionem per illas non acquirat, acquirit tamen super quæstionibus incidentibus, ut videlicet cognoscat, num rescriptum propter malitiam impetrantis, sit vitiosum & iste ad præstandas expensas condemnari debeat. Notant tamen eadem Glossa, Panorm. *ibid. n. 5.* Quòd tum demum partem ad expensas condemnare debeat, si adversarius petat, juxta regulam, quam cum Bartol. *in L. diem §. Hoc autem judicium ff. de damno infect.* tradunt DD. quòd Judex non tenetur interponere suum Officium, nisi parte petente, quando agitur de utilitate privatâ: exceptis causis miserabilium personarum, aut quæ ad pietatem vel misericordiam spectare videntur.

476. Tertiò. Sicut quilibet Judex orto dubio circa sensum Legis, eam interpretari potest, ut sciat, quomodo sententiam ferre possit. *L. Non possunt 11. ff. de Legib.* Ita Delegatus Principis interpretari ejus rescriptum ac mandatum potest, ut appareat, quomodo illud exequi seu in causa sibi commissa procedere debeat, uti colligitur ex *c. ad hæc 1. de Postul. Prælator.* & *c. super literis 20. in fin. de Rescript.* tradúntque Innocent *in cit. c. 1. n. 6.* Joan. Andr. *n. 28.* & Panorm. *n. 18.* qui tamen benè excipit: nisi dubium difficile & arduum magnique momenti sit; quia tunc consulendus Delegans foret, eiúsque declaratio (quam secundam Jussionem vocant) exspectanda. *c. cùm in Jure de Offic. & potest. Judic Deleg. Novell. 17. c. 4. V. siquis autem.*

477. Quartò. Delegatus juxta Rescriptum, quo sibi mandata est jurisdictio, procedere potest, tametsi pars altera posterius aliud Rescriptum proferat, quo causa alteri cuipiam demandatur: si in hoc posteriore Rescripto non fit mentio prioris. *c. Cæterùm 3. de Rescript. c. Ex literis 29. de Offic. & potest. Judic. Deleg. c. 2. de Dolo & Contum.* Si tamen Judex in posteriore Rescripto nominatus juxta illud procedat parte non excipiente, validus erit processus, ex DD. communi apud Panorm. *in. cit. c. 3.* Si quidem Rescriptum sit Justitiæ: quia Rescripta Justitiæ, obtenta per obreptionem, non antè irrita sunt, quàm per exceptionem elidantur. *c. Si autem 9.* & *c. plerumque 23. de Rescript. c. ut debitus 59. de Appellat.*

478. Quintò. Delegatus Papæ Ordinarijs locorum mandata dare potest in ijs, quæ ad expeditionem commissæ sibi causæ pertinent. *c. cùm contingat 24. de Rescript.* Quia in ea vicem SS. Pontificis repræsentat, ideóque major est Ordinarijs. *c. sanè 11. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Necesse tamen est, ut literas suæ delegationis exhibeat, quò fidem de accepta potestate faciat, uti dicitur *cit. c. 24. c. cùm in Jure 31. de Elect.* & *L. 1. C. de Mandatis Principum.* Idem, quod de Delegato Pontificio, dicendum ob paritatem rationis est de Delegatis Imperatoris, aliorúmque Principum.

479. Sextò, Judex Delegatus exercere suam jurisdictionem potest non tantùm in ipsas partes contendentes; sed etiam in alios, qui illam & processum causæ turbare vel impedire volunt: tametsi id in delegatione non fuerit expressum. *c. quia quæsitum 1. de Offic. & potest Judic. Deleg.* Neque obest, quòd Jurisdictio Delegata sit stricti Juris, nec extendenda ultra causam vel personas in Rescripto expressas. *c. cùm olim 32. & c. P. & G. 40. eod.* Nam Delegatus non excedit fines mandati, si facit ea, quæ ad causam & delegationis executionem pertinent. Ad hanc autem pertinet removere obices, & obstacula interjecta. Ratio ulterior est: quia concesso uno, censentur concessa alia omnia, siue quibus illud expediri non potest. *c. præterea 5. & c. prudentiam 21. eod.*

480. Septimò. Potest Delegatus admittere transactionem partium, tametsi Superior controversiam ipsi delegârit, ut secundùm Jura illam decidat. *c. contingit. 3.* & *c. de cætero 5. de Transaction.* Quia ad Judicem pertinet, partes, si fieri possit, ad concordiam reducere, juxta *c. ult. eod.*

481. Octavò. Quemadmodum Judex Ordinarius, ita & Judex Delegatus pœnas imponere potest juxta causæ & delicti qualitatem, ac contumaces consultis remedijs compellere & coërcere. Idque de ipsis partibus contendentibus expressum est *c. præterea 5. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* De alijs personis dubitari potest. v. g. utrùm testem, qui coram ipso falsum dixisse convictus aut confessus est, punire possit; an verò cognitionem ac punitionem ad Delegantem remittere teneatur. Distinguunt Panorm. *in cit. c. 5. n. 4.* & Felin. *in c. 1. eod. n. 15.* aiúntque, si per hoc, quòd testis in judicio falsum dixit, Delegati jurisdictio impediatur & retardetur, posse ab ipso puniri; secùs, non posse, cùm Lex in eum jurisdictionem directè non concesserit, sed solùm in consequentiam, quatenus ea necessaria est ad causam expediendam, Arbitratur tamen Decius *in cit. c. 5. n. 5. in fin.* Quòd testis falsum deponens regulariter puniri possit à Delegato: quia, nisi tali potestate præditus esset, non timeretur, sed facilè eluderetur ejus potestas. *arg. L. Nullum 14. C. de Testibus.*

482. Hinc non placet, quod tradit Alexand. *in L. à Divo Pio 15 prin. ff. de Re Judic. n. 6. in fin.* quem sequitur Menoch. *L. 1. de Arbitr. Judic. q. 74. n. 8. & seqq.* non posse Delegatum mulctam dicere, sive multando coërcere partem contumacem. Nam *c. de causis 4. §. ult. cit. c. 5. prin.* & *c. Pastoralis 28. §. Item cùm totum de Offic. & potest Judic. Deleg.* generaliter cautum est de omni Judice Delegato, quòd citatum contumacem pro arbitrio punire possit: arbitraria autem pœna pecuniaria nihil aliud est, quàm mulcta *L. aliud est fraus 131. §. Et multa quidem ff. de V. S.* Accedit, quòd ei, cui mandata est jurisdictio, mandata pariter tacitè sit potestas pro suo arbitrio modicè coërcendi contumaces. *L. ult. §. 1. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict.* Quæ potestas nihil aliud est, quàm jus dicendæ mulctæ. *cit. L. 131. §. Et multa.* Et Judex *ex eo, quòd causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem*, ut dicitur *cit. c. præterea 5.* & *L. 2. ff. de Jurisdict.* Committitur igitur etiam potestas multandi partem contumacem; quia sine hac potestate suam jurisdictionem exercere non posset. Demùm is, cui mandata est jurisdictio, negligentem executorem multare potest. *L. omnibus 3. C. de Sportulis* Poterit ergo similiter multare negligentem & contumacem litigatorem, cùm hic per contumaciam suam æquè sufflaminet processum judicij & cursum Justitiæ, quàm negligens executor.

483. Non obstat, quem objicit Menoch. *l. c. n. 9.* textus *cit. L. aliud. est fraus §. item multam ff. de V. S.* ubi dicitur, solos Magistratus multam dicere posse. Cùm enim Delegatus eam dicit, ipse Magistratus delegans id facere censendus est, quia ejus nomine & auctoritate agit Delegatus. *L. 1. §. qui mandatam ff. de Offic. ejus cui mandat. est jurisdict.* Eadem responsio valet ad ea, quæ idem opponit *l. c. n. 8.* ex *L. 2. §. ult. ff. de Judic.* pariter non obstat, quod aiunt, multæ dictionem esse Meri Imperij, quod generali delegatione non continetur, cùm mandari non possit. *L. 1. & ult. §. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandat. est jurisdict.* Nam mulctam dicere, cùm id fit ad tuendam & faciliùs explicandam jurisdictionem, non ad Merum, sed ad Mixtum pertinet Imperium. *L. 2. §. 1. si quis in jus vocat.* cit. *L. 2. §. ult. ff. de Judic.* & *cit. L. aliud est fraus §. Item multam, & §. seq. ff. de V. S. L. 1. §. quid ergo 3. ff. de Inspic. Ventr. cit. L. Omnibus Judicibus 3. C. de Sportul.*

484. Nonò. Delegatus, cui causa absolutè mandata est, non solùm potestatem habet cognoscendi & decidendi, sed etiam exequendi. Quòd quidem de Delegato Principis certum est, ita ut non tantùm exequi ipse Sententiam à se latam possit, sed etiam alteri executionem committere, ut apertè traditur *c. significâsti 7.* & *c. ex literis 29. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Et quidem Delegati SS. Pontificis Sententiæ à se latæ executionem frequenter committere solent Ordinarijs locorum, utpote per quos meliùs id fieri potest, cùm Officiales idoneos habeant, quibus ferè caret Judex delegatus. Si tamen velit & possit, non prohibetur exequi per se vel proprios ministros, ut *ad cit. c. 7.* docent Innocent. Panorm. Barbat. Dec. ac alij.

485. An verò etiam Delegatus Judicis Ordinarij Principe inferioris exequi suam sententiam possit, controversum est. Negant Maranta *in Speculo Judic. p. 4. dist. 5. n. 45.* & *p. 6 n. 4.* Wurmbser *L. pract. observat. tit. 2. de Judicib. Deleg. obser. 2.* Menoch. *cit. q. 74. à n. 36.* Mynsing. *cent. 4. observ 83. n. 2.* Nobis præplacet opinio Alciati *L. 2. Paradoxor. c. 4.* ac aliorum, etiam huic Delegato executionem sententiæ à se latæ concedentium. Nam *c. In literis 9. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* supponitur

ponitur universim de Delegatis, eos posse suam sententiam exequi, dum dicitur, si sententiam executioni mandârunt, vel mandari præceperunt, eorum auctoritatem & jurisdictionem cessare. Idémque supponitur *c. Pastoralibus 28. §. quia verò eod.* Accedit primò, quòd cùm Judex Ordinarius sententiæ à se dictæ executionem mandare possit *L. pen. §. ult. ff. de Offic. ejus, cui mandat. est jurisdict. L. ult. ff. de Confess.* & *cit. c. significâsti 7.* censendus est Delegato, cui causæ definitionem committit, pariter committere ejus executionem, cùm longè minùs sit exequi, quàm decidere, eo ipso, quòd in executione versetur de se solum factum, quod nudo meróque executori liberè mandari potest. *L. Executorem C. de Executione rei judic.* Accedit secundò, quòd Delegatus fungitur partibus Ordinarij in causâ sibi commissa. *L. 3. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict.* Ut igitur Ordinarius, si ipse causam definiret, ejus executionem haberet, ita & Delegatus. Accedit tertiò, quòd Judex datus sive pedaneus sententiam à se latam executioni mandare nominatim prohibetur *L. à Divo Pio 15. prin. ff. de R. J.* At Judici Delegato nec Pontificio nec Cæsareo Jure prohibita est executio. Censetur autem concessum, quod prohibitum non intelligitur *L. cùm Prætor 12. prin. ff. de Judic.* Maximè cùm Delegatus facere ea omnia possit, & exequi, quæ ad causam expediendam pertinent. *cit. c. præterea 5.* & *L. suspicionis ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict. L. ad rem mobilem 56. & L. ad legatum 62. ff. de Procurat.* Demum executio judicati est mixti Imperij, ut omnes fatentur. Mixtum autem Imperium regulariter competit Judici Delegato, saltem de consuetudine, ut diximus suprà *n. 470.*

486. Neque verum est, quod dicunt Adversarij ex *L. Judex 55. ff. de Re Judic.* Quòd Judex functus sit suo Officio & & desinat esse Judex, postquam sententiam tulit. Sermo enim ibi est de Judice pedaneo. Quòd verò Delegati officium non exspiret per pronuntiationem sententiæ, patet ex *cit. c. literis 9.* & *c. Pastoralis 28.* Nec obest, quòd delegatio jurisdictionis juxta *c. cùm dilecta 22. de Rescript.* est stricti juris, ac idcirco non extendenda. Nulla enim hîc fit extensio jurisdictionis mandatæ ultra fines mandati, cùm hoc includat etiam executionem, ut probant rationes modò pro nostra opinione allatæ.

487. Decimò. Judex Delegatus integrum annum habet ad exequendam sententiam à se latam. *c. quærenti 26. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* ubi tamen cum Glossa, ac Panorm. *n. 7.* distinguendum est. Vel enim Judex Delegatus sententiam nondum tulit. Et tunc ejus jurisdictio semper durat: quia Rescripta, si certum tempus definitum non sit, sunt perpetua, nisi revocentur. *c. si autem 9. de Rescript.* Vel tulit sententiam, sed executus non est; & tunc annus ipsi ad exequendum conceditur. Vel denique sententiam executus est: & jurisdictio ejus exspirat. *c. in literis 9. eod.* dummodo sententiæ paruerint partes. Quòd si condemnatus paulò pòst ab executione recessit, iterum turbans victorem, perinde est, ac si non paruerit. *arg. c. Divortium 21. dist. 1. de Pœnit.* Unde Delegatus reassumere in tali casu poterit jurisdictionem, non ut iterum de causâ cognoscat, sed ut ad veram & stabilem executionem victum compellat, si annus nondum finitus est. Glossa *in c. quærenti V.* ad integrum annum.

488. Verùm ex dictis Dubitatur primò: an ille, cui simpliciter delegata est jurisdictio in causâ possessorij, possit vi hujus delegationis cognoscere de causâ petitorij. Negandum est cum Gaillio *L. 1. observat. 35. n. 11.* ac communi aliorum: siquidem causa possessorij nuncupatim & in specie commissa sit. Partim quia delegatio jurisdictionis est stricti Juris, ut modò dictum est ex *c. 22. de Rescript.* ac proinde non censetur commissum, nisi quod palàm verbis in Rescripto est expressum. *L. quidquid 99. prin. ff. de V. O.* Partim quia de se nihil commune habet proprietas cum possessione. *L. Naturaliter 120. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. possess.* partim denique, quia juxta praxin causa possessionis & proprietatis expresè & nominatim delegari solet, si Delegatus de utraque cognoscere debeat, uti patet ex *c. cùm ad sedem 15. prin. de Restitut. spoliat. c. significaverunt 36. prin. de Testib. & attestat.* Si tamen causa simpliciter & in genere commissa sit, non solùm nudum possessorium, sed etiam petitorium commissum intelligitur, uti patet ex *c. 1. de sequestrat. poss. & fruct.* & tradunt ibi Glossa *V. Indistinctè*, & DD. Censetur enim propter connexionem causarum, ne hæc dividatur, utraque esse commissa. Quin etiamsi sola possessorij causa nominatim commissa fuerit, incidenter nihilominus per viam reconventionis cognoscere super petitorio poterit Delegatus, si status causæ reconventionem patiatur. Glossa *in cit. c. 1.* Panorm. *ibid. n. 15. arg. c. 1. & 2. de mutuis petition.* & *L. 1. C. de Ordine cognit.*

489. Dubitatur secundò: an si cui simpliciter delegata fuerit certæ cujuspiam causæ cognitio, censeatur esse delegata etiam potestas ferendæ sententiæ. Negativam, quàm tenent Glossa *in L. qui procuratorem 57. ff. de Procurator. V. peragere* Zasius *in L. à Divo Pio 15. ff. de Re Judic.* ac alij, sequitur praxis Cameræ Imperialis, teste Mynsing. *cent. 4. observ. 93.* Si Jure standum sit, videtur dicendum esse concessâ causæ cognitione etiam ejus decisionem per sententiam definitivam concedi; nisi de mente contraria Delegantis vel ex verbis Rescripti vel aliunde constet. Ratio est: quia verba *Notio* & *Cognitio* complectuntur etiam jurisdictionem, ac per consequens potestatem causæ per sententiam definiendæ. *L. 99. prin. ff. de V. S.* Et, ut ait Julian. *L. 74. prin. ff. de Judic. de qua re cognoverit Judex, pronuntiare quoque cogendus erit.* Ergo cujus est de causa cognoscere, ejusdem pariter erit de ea pronuntiare: & cui commissa fuerit cognitio, eidem pariter commissa censenda erit pronuntiatio sententiæ. Neque verum est, quod ait Mynsing. *l. c.* pro prima opinione optimum esse textum *L. Ubi 22. C. ad L. Cornel. de Falsis.* Quia nihil aliud ibi dicitur, quàm quòd Judex non interlocutione, sed definitivâ solùm sententiâ procedere debeat, quod suum sit de causa falsi judicium. Nec eidem opinioni suffragatur textus *L. solent 6. prin. ff. de Offic. Proconsul.* ubi causæ cognitio, non etiam definitio & sententiæ pronuntiatio Legato Proconsulis mandata dicitur. Nam, ut ibidem additur, *hoc genus mandati extraordinarium est.* Cùm enim jus gladij, de quo ibi sermo est, nemo transferre in alium possit, Legato suo Proconsul solùm mandare poterat cognitionem de criminibus pœnâ gladij dignis, non item decisionem. Non denique obest decantatum illud, jurisdictionem delegatam esse stricti juris, ac proinde delegationem cognitionis extendi non debere ad decisionem. Negamus enim hîc fieri extensionem, cùm sub cognitione, ut dictum est, decisio per sententiam comprehendatur. Saltem concedenda videtur Delegato Principis decisio causæ, si mandata ipsi sit ejus cognitio, cùm apertè dicant Impp. *L. 1, C. si contra jus vel utilitat. public.* eum judicare posse, cui ex suo Rescripto Imperatorio cognitio delata est.

490. Dubitatur tertiò: cùm Delegatus exequi sententiam à se latam possit, utrùm Delegatus Papæ armata manu executionem facere valeat. Certum est, quòd brachium seculare in subsidium invocare possit, si aliter causam sibi commissam expedire, aut sententiam exequi nequeat. Innocent. & Joan. Andr. *in c. significâsti 7. de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 7.* Panorm. *n. 8.* Barbat. *col. 6.* Dec. *n. 4* Zabarella *in Clement. un. eod.* Cùm enim Episcopo talis potestas invocandi brachium seculare concessa sit juxta communem DD. *arg. Can. Administratores 26. 24. q. 3.* à fortiori concessa ea est Delegato SS. Pontificis, utpote qui quoad causam delegatam major est potestate & auctoritate, quàm Episcopus. *c. sane 11. eod.* Et quidem invocare, potest tametsi in Rescripto addita non fuerit solemnis illa clausula *Invocato etiam, si opus sit, auxilio brachij secularis.* Cùm semper subintelligatur, eò quòd de Jure insit: aliàs potestas Judici Delegato commissa sæpe manca foret & inutilis, quia executioni mandari non posset. Neque vel novum vel rarum est, ea in Rescriptis exprimi, quæ rei vel Jure vel naturâ insunt. Ordinariè verò armatam manum ad executionem faciendam cogere non debet, sed in primis Judicis Ordinarij Ecclesiastici auxilium accersere, vel executionem ipsi committere: quod in Romano Imperio, ubi Episcopi temporalem simul jurisdictionem habent, non erit difficile: cùm in ipsorum territorio temporali executio fieri possit. In defectum verò Ordinarij Ecclesiastici, Laici auxilium implorandum erit. Si neuter succurrere possit aut velit, poterit armatam ipse manum conducere, uti docet Decius *cit. n. 4.* & hac ratione dissidentes DD. opiniones conciliat. Quin etiam Episcopus, qui temporali jurisdictione caret, Officiales armatos habere potest, paratos ad executionem Justitiæ, si opus sit, adversus contumaces, ut post Bald. *in L. Nam salutem §. fin. ff. de Offic. Præfecti Vigil.* tradunt communiter DD. apud Barbatia *l. c. col. 7.* Decium *n. 6.* Marta *p. 1. de Jurisdict. c. 50.* contra Panorm. *in cit. c. 7. n. 10.* Nam licèt Clericis interdictum sit usu armorum, excipiendus tamen est casus necessitatis, si videlicet sua jura contra impedientes aliter exercere, aut defendere non valeant. *arg. c. Dilecto 6. de sent. Excomm. in 6.*

§. VI.

Quod sit Officium Judicis Delegati.

SUMMARIUM.

491. *Fidem mandati facere debet Delegatus, si pars alterutra postulet. secùs non valebit processus.*
492. *Et formam mandati servare.*
493. *Nec non tempus præscriptum.*
494. *Quod tamen partium consensu prorogari potest.*
495. *Nisi prorogationem vetuerit Delegans.*
496. *Debet admittere exceptiones rationabiles, & secundùm juris æquitatem procedere.*
497. *Gratis item judicare, nec acceptare munera.*
498. *Nec extra locum constitutum de causa cognoscere.*
499. *Aut assessorem sine necessitate assumere.*

491. Fidem ante omnia de sua mandata sibi jurisdictione facere debet Delegatus, ut partes ad comparendum compellere possit. Neque enim ante factam delegationis fidem citatus comparere tenetur. *c. cùm in Jure 31. de Offic. & potest. Judic. Deleg. c. cùm contingat 24. de Rescript. c. 2. de Dilation.* quia factum non præsumitur, sed probari debet; præsertim si in alterius præjudicium allegetur. Quod procedit de quibuscunque alijs Mandatarijs, Procuratoribus, imò & Legatis Apostolicis. De quo fusè Felin. *in cit. c. 31. n. 11.* si postulatâ & non factâ fide delegationis procedat Delegatus, processus erit nullus. *cit. c. 31.* Diximus: *si postulatâ.* Nam si pars citata fidem sibi fieri non postulet, sed compareat & litem contestetur, valebit processus, nec poterit illa postea opponere defectum jurisdictionis, nisi cum onere probandi & ostendendi defectum. Panorm. *in cit. c. 31. n. 7.* & Barbatia *col. 8. arg. c. inter Monasterium 20. de sent. & re Judic.* Plerúmque autem si Delegans præsens est, ut facilè ex ipso quæri possit, literæ delegationis non exhibentur, ut notat Barbatia *l. c. col. 4.* Tametsi verò, ut fusè diximus suprà *à n. 18. & n. 474.* Delegatus in dubio de sua jurisdictione cognoscere possit: si tamen exhibito mandato vel pars citata vel Ordinarius nolit parere, inficians ejus jurisdictionem prætextu falsitatis in Rescripto apparentis, alteriúsve defectûs, non habet potestatem renuentes compellendi, nisi mandatam sibi jurisdictionem ita ostendat, ut rationabiliter de ea dubitari non possit. Innocent. *in cit. c. 31. n. 3.* Hostiens. *ibid.* Barbatia *col. 5.* ac alij. Nam Judici quidem Ordinario in dubio parendum est, quia fundatam habet jurisdictionem, ac in dubio inter Superiorem & subditum præsumptio stat pro illo *arg. c. quid culpatur 4. 23. q. 1.* Delegatus verò non habet fundatam jurisdictionem, nec præsumptionem pro se. Unde non est ratio, cur in dubio melior sit ipsius conditio, quàm Judicis Ordinarij aut partis contradicentis.

492. Agnitâ semel à partibus jurisdictione Delegati, exercere hic eam & explicare debet, prout ipse Delegans eam expedire deberet, cùm ejus, qui mandavit, utatur auctoritate. *L. 1. §. 1. ff. de Offic. eius, cui mand. est jurisdict.* proindéque non pro suo agat imperio & arbitrio, sed ejus, cujus mandato jus dicit, & cujus partibus fungitur. *L. 3. ff. eod.* Quem in finem in primis necesse est, ut formam factæ commissionis diligenter & exactè observet. *L. Diligenter 5. ff. Mandati*, & *c. cùm dilecta 22. de Rescript. c. ex parte de Offic. & potest. Judic. Deleg.* aliàs processus est nullus. *c. causam 16. de Offic. & potest. Judic. Deleg. cit. c. 22.* & cum Glossa ibi *V. Irritum* tradit communis DD. quare si Delegatus sententiam latam contra tenorem mandati executioni mandavit, deijciendo aliquem possessione, ante omnia restituendus est spoliatus. *cit. c. 16, c. cùm causa 22. eod. c. conquerente 17. de Restit. spoliat.* Neque, si in sententia ferenda formam mandati neglexit, censetur functus suo Officio: quare iterum judicare potest, uti colligitur ex *cit. c. 16.* Ratio datur *cit. L. 5. nam qui excessit* (fines mandati) *aliud facere videtur.* At qui aliud facit, quàm quod facere jussus est, nihil facit: quia ad illud non accepit jurisdictionem, sine qua actûs valor consistere nequit. Opus tamen est aliquâ circa formam præscriptam distinctione. Nam si in Rescripto mandatur, ut observetur forma aliqua seu conditio & ratio procedendi, quam jus non præscribit, censetur illa esse substantialis, ita ut actus sit irritus, si non observetur. Covarr. *in c. alma mater de sent. Excomm. in 6. p. 1. §. 9. n. 4.* Sanchez *L. 3. de Matrim. disp. 33. n. 4.* ac alij, nisi ex ipsa materia subjecta, loquendi modo, curiæ consuetudine, aliisve circumstantijs colligi possit, quòd delegans noluerit talem conditionem tanquam formam apponere, sed solùm observari voluisse pro faciliore causæ decisione, sic v. g. si in Rescripto delegationis continetur, ut Delegatus personaliter ad certum locum accedat, ibique informationem capiat; vel ut hoc illúdve Beneficium alicui conferat, qui sit Doctor Theologiæ aut Juris Canonici &c. omissa tali conditione actus Delegati erunt irriti. Cùm enim Delegans præter Juris communis dispositionem ista requirat, censetur ea specialiter exigere, & sic constituent formam substantialem, quâ omissâ actus est irritus. Si verò aliquam conditionem, quæ Delegato alisve Mandatario præscribitur, jus etiam commune requirit, novam formam non inducit, sed solùm institutionem & commonitionem Judicis Delegati. Glossa *in Clement. 1. de Offic. & potest. Judic. Deleg. V. Reperierint*, Innocent. *in c. prudentiam eod. n. 9.* Glossa *in Clement. 1. de Jure Patr. V. Inhibentes.* Suarez. *L. 5. de Legib. c. 31. à n. 8.* Sanchez *l. c. n. 3.* Hinc si talis conditio de Jure communi non est substantialis, neque erit ob expressionem & mandatum Delegantis. Sic v. g. si cui facultas committatur dispensandi in Impedimento Matrimonij, vel Matrimonio assistendi, simúlque addatur, ut de more nuptijs præmittantur Denuntiationes, etiam his omissis valida erit dispensatio: quia hæ de Jure communi ad valorem Matrimonij non requiruntur. Pariter si Delegans dicat *Conferas Beneficium Titio, si idoneus est*, valebit collatio à Delegato facta, tametsi Titius sit minùs idoneus, nec moribus aut scientia commendatus. Quia Jure communi valet collatio facta minùs idoneo; modò non sit infamis aut omnino illiteratus, aut aliàs de Jure inhabilis. Poterit tamen Delegans conditionem vel formam, quæ de Jure communi solùm accidentalis est, facere substantialem, si sine illa nolit valere actum. Quod utrùm nolit, ex verbis delegationis colligendum est.

493. Secundò. Si in delegatione certum tempus præscriptum sit, intra quod causam delegatam absolvat, debet intra illud absolvere: quia talis præfinitio temporis est forma substantialis, cùm elapso termino exspiret jurisdictio Delegati, utpote quæ solùm data est ad illud tempus præfinitum. *c. de causis 4. de Offic. & potest. Jud. deleg.* si è contrario superior Judici ordinario præcipiat, ut causam intra certum tempus expediat, malè quidem aget, negotium ultra illud extrahendo, non tamen propterea processus erit invalidus, ut notant DD. *in cit. c. 4. n. 9.* Discriminis ratio est: quia in priore casu superior Delegato jurisdictionem causæ dat limitatè secundùm formam commissionis. In posteriore casu non dat jurisdictionem, sed modum tantùm & terminum causæ tempestivè expediendæ. Qui modus substantialis censeri non debet, cùm non sit facilè præsumendum, quòd superior jurisdictionem alicui concessam adimere, seu ad se revocare velit.

494. Possunt nihilominus partes litigantes terminum Delegato præfixum prorogare & communi consensu extendere. *cit. c. de causis 4.* & *L. 2. §. 2. ff. de Judic.* ac diximus suprà *n. 413.* Quia terminus causæ citiùs expediendæ videtur in partium favorem constitutus, cui proinde ipsæ renuntiare possunt. *arg. c. ad apostolicam 16. de Regular.* Debet tamen hujusmodi prorogatio fieri currente adhuc termino per Delegantem præfixo nam illo semel elapso jam exspiravit Delegati jurisdictio, ac idcirco prorogari ampliùs nequit: neque enim hac ratione prorogaretur, sed de novo concederetur; quod fieri non posse partium consensu, suprà de Prorogatione ostensum est.

495. Sed nec currentem adhuc terminum prorogare partes Delegato possunt, si prorogationem fieri vetuit Delegans. *cit. L. 2. §. 2.* Vel si appareat, terminum præfixum fuisse non in favorem partium, sed ob bonum publicum aut cujuspiam tertij, cujus interest causam inter litigantes celeriter expediri, v. g. ne in præjudicium animarum & Ecclesiæ, aut dispendium Cultûs Divini, Beneficium Ecclesiasticum, de quo lis est, diu vacet. Quæ causa est, quòd terminus à Jure communi præfixus litibus expediendis à partibus prorogari nequeat, cùm Juris communis publicus favor privato prævaleat. DD. *in L. properandum 13. C. de Judicijs.* Cæterùm terminus causæ expediendæ à Delegante præfixus, sumi tantùm debet de causæ absolutione per sententiam definitivam. Hujus proinde executio fieri potest post lapsum illius termini præstituti. *arg. c. significásti 7. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Panorm. *ibid. n. 2.* Joan. Andr. *in cit. c. 4 n. 19.* Nisi fortè præfixus terminus fuerit vel ipsi jurisdictioni Delegati, v. g. si Delegans dixit *Concedimus tibi jurisdictionem ad unum annum.* Tunc enim post annum ne quidem sententiam exequi potest, cùm etiam executio sententiæ sit actus jurisdictionis. Vel præfixus terminus fuerit ipsi executioni: quia post hujus lapsum ipsâ fieri nequiret. Si ipsi jurisdictioni vel executioni sententiæ

tentiæ terminus non præfixit Delegans, integer annus conceſſus eſt Delegato ad exequendam, ut dictum eſt ſuprà *n. 487.*

496. Tertiò. Debet Delegatus exceptiones partium rationabiles admittere, & ſecundùm Juris æquitatem procedere. *Can. in iſtis diſt. 4. Auth. jubemus in fin. c. de Judic. Novell. 126. c.* 1. tametſi Delegans certam formam præſcripſerit: quia Princeps in Reſcriptis ad lites, quæ propriè ad Juſtitiam adminiſtrandam tendunt, non cenſetur derogare Juri communi. *c. cauſam quæ 18. de Reſcript.* ac idcirco non debet formam procedendi à Delegante præſcriptam obſervare cum magno præjudicio partis. *c. Ex parte 13. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* Hinc etſi præfixus illi fuerit terminus, intra quem cauſam definire debeat, ſi tamen pars dilationem petat v. g. quia propter gravem infirmitatem cauſam inſtruere non poteſt, concedenda ea eſt, tametſi terminus ille præfixus propterea ſit protrahendus. Quia Princeps non cenſetur præjudicare velle juri partium, præſertim naturalis defenſionis. *c. ſuper eo 15. eod.* Indidem conſequens eſt, quòd etſi Princeps ſcribat, ut procedatur nullâ admiſsâ exceptione, intelligi id ſolùm debeat de exceptione irrationabili. Niſi in Reſcripto excludatur omnis etiam rationabilis exceptio. Quod in civilibus cauſis ob gravem rationem quandoque ex plenitudine poteſtatis facere is poteſt, præſertim ſi aliud defenſionis remedium parti litiganti ſuperſit, ut docet Barbatia *in cit. c. 13. col. 6.*

497. Quartò. Debet Delegatus gratis & cum omni puritate jurisdictionem exercere. Ut dicitur *c. Statutum 11. §. Inſuper de Reſcript. in 6.* Ac idcirco nullum munus aut quidvis aliud à litigantibus, vel horum intuitu ab alijs acceptare poteſt. *Niſi forſan* (*ut cit. §. Inſuper* dicitur) *eſculentum aut poculentum merâ liberalitate oblatum, quod paucis conſumi poſſit diebus, vel niſi cùm ipſum propter cauſam ſibi commiſſam contigerit extra ſuum domicilium proficiſci, moderatas expenſas.* Additur ibidem *§. ſi quid* teneri Judicem ad reſtituendum, quod accepit, non obſtante dantis remiſſione. Circa quod nonnulla hîc breviter obſervanda ſunt. Primum eſt, quod *cit. c. Statutum* dicitur de Delegato SS. Pontificis ad lites deputato circa moderata eſculenta & proculenta, non debere trahi ad alios Commiſſarios, quibus v. g. diſpenſationes ſuper votis, aut matrimonij impedimentis committuntur, ut benè notat Laym. *in cit. c. n. 14.* Alterum eſt, non poſſe eadem trahi ad Judicem Ordinarium. Tametſi enim *L. Plebiſcito 18. ff. de Offic. Præſid.* idem tradatur de Præſide Provinciæ, qui Judex eſt Ordinarius, quod *cit. c. Statutum* de Judice Delegato ad lites, ut videlicet munus & donum non capiat, *niſi eſculentum poculentúmve, quod intra dies proximos prodigatur*: id tamen revocatum prohibitúmque poſtea fuit *Novella 8. c. 7.* & *Novell. 80. c. 10.* ubi ijsdem præcipitur, ut nihil penitus præter ea, quæ conſtituta ipſis ſunt, videlicet ſua Salaria, accipiant. Tertium eſt, licèt multi Theologi teneant, Judicem non teneri ad reſtitutionem munerum ſponte oblatorum, priusquam accedat ſententia ſaltem declaratoria criminis, hoc tamen non eſſe intelligendum de ijs muneribus, quæ dantur ad redimendam, ut ajunt, vexam, quando videlicet pars aliquid dat, quia putat, ſe aliàs ſuum jus non conſecuturam. Cùm enim in tali caſu litigans det invitus, Judex non accipit absque injuria, & ſic reſtituere tenetur ante omnem ſententiam. Pariter reſtitui munera debent ante omnem ſententiam, quando Lex vel Canon acceptionem non tantùm illicitam, ſed etiam invalidam ſtatuit, uti ſtatuit quoad Delegatum Pontificium *cit. c. ſtatutum §. ſi quid*, quoad Viſitatores Eccleſiarum *c. Exigit 2. de Cenſib. in 6.* quoad Epiſcopum circa Ordinum collationem, literas dimiſſorias ac teſtimoniales Trident. *ſeſſ. 21. c. 1. de Reform.* De hac munerum vetita acceptatione, & obligatione reſtituendi plura Theologi, præſertim Card. de Lugo *de Juſtitia diſp. 18. ſect. 3.* & *diſp. 37. ſect. 11.* ac Molina *tr. 2. de Juſtit. diſp. 83. & ſeqq.*

489. Quintò. Non debet Delegatus in alia Diœceſi aut Civitate, niſi ad quam deputatus eſt, de cauſa cognoſcere: præterquam ſi partium expreſſus conſenſus accedat. Aut niſi ob malitiam adverſarij vel aliud impedimentum Delegatus Papæ in loco ſibi conſtituto procedere nequeat. *c. ſtatuimus 13. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. in 6.* Sed neque alteri cauſam ſubdelegare poteſt quàm in locum in Reſcripto deſignatum. *cit. c. Statutum §. in nullo 3.* Imò ſi Actor & Reus ejusdem Diœceſis & Civitatis ſint, cauſa committi non poteſt extra Diœceſin aut Civitatem. Exceptis quibusdam caſibus: ut ſi actio ab Epiſcopo vel Capitulo contra aliquem de Diœceſi; vel vice verſâ ab aliquo de Diœceſi contra Epiſcopum aut Capitulum; vel contra univerſitatem Civitatis, Villæ aut Caſtri dirigenda ſit; vel denique ſi Actor Civitatem aut Diœceſin, in qua judicium agitandum eſt, ob juſtum periculum intrare non audet. His, inquam, in caſibus extra Diœceſin aut Civitatem commiſſio fieri poteſt: ita tamen, ut ultra unam dietam nemo à finibus ſuæ Diœceſis trahendus ſit. *cit. c. Statutum §. cùm verò 1.* Quòd ſi partes ſint diverſarum Civitatum aut Diœceſium, & Actor in Civitate vel Diœceſi Rei Judicem habere recuſet, poterit quidem in alia Civitate aut Diœceſi Judicem impetrare, non tamen in ſua, nec Judex ultra unam dietam à Diœceſi Rei remotus eſſe debet, ut habetur *eod. c. §. cùm autem 2.*

499. Sextò. Non debet Delegatus aſſeſſorem ſibi aſſumere, niſi eo indigeat. Quod conſcientiæ ipſius committitur. Si ſine neceſſitate aſſumat, ex proprijs ei providere cogitur. Si indiget, aſſumat, qui neutri parti ſit ſuſpectus. Curétque, ne ille ultra moderatum ſtipendium aliquid exigat. *cit. c. Statutum de Reſcript. in 6. §. aſſeſſorem 5.* Pariter curare debet, ne Notarius, quem in cauſa adhibet, in exigendo ſalario æqui & juſti metas excedat. *cit. c. §. Notarium 6.* Denique non debet teſtes vocare, niſi quantum cauſæ conditio & ſtatus poſtulat. Is verò, qui teſtes produxit, competentes illis expenſas ſubminiſtrare debet, ut dicitur *cit. c. §. penult.*

§. VII.

Quid Juris ſit, ſi plures ſint Delegati aut ſubdelegati.

SUMMARIUM.

500. Cauſa delegatur pluribus vel conjunctim, vel in ſolidum. Quod ultimum non præſumitur, niſi in reſcripto exprimatur.

501. Pluribus ſi commiſſa ſimul eſt cauſa, nequit unus validè procedere ſine altero.

502. Et mortuo uno vel inhabili reddito jurisdictionem amittit etiam alter.

503. Si facta eſt delegatio cum clauſula, ut ſi unus non poſſit, procedant reliqui, poſſunt iſti procedere, ſi alij nolint, tametſi poſſent.

504. Si plures ſunt Delegati, major pars obtinet.

505. Causâ pluribus in ſolidum delegatâ locum habet prævention.

506. Si ſimul cæperint cognoſcere cauſam, unus ſine reliquorum conſenſu eam expedire non poteſt.

500. Cùm frequenter eadem cauſa pluribus ſimul delegetur, aut à Delegato Principis pluribus ſubdelegetur, explicandum eſt, quomodo plures hujusmodi Delegati aut Subdelegati in cauſa procedere poſſint ac debeant. Poteſt autem cauſa delegari vel ſubdelegari pluribus aut conjunctim, aut ſingulis in ſolidum. In ſolidum nunquam cenſetur pluribus delegata, niſi in Reſcripto id exprimatur. *c. cauſam 16.* & *c. Prudentiam 21. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.*

501. Si pluribus ſimul ſeu conjunctim, ut ferè fit, cauſa committitur, omnes ad eam concurrere debent, ita ut ſi unus non concurrat, proceſſus ſit nullus; niſi aliud in forma Commiſſionis expreſſum ſit. *cit. c. 16.* & *L. duo 39. ff. de Re Judic.* Secus eſt in Judicibus Ordinarijs, ſi plures jurisdictionem actualem habeant: poterunt enim & ſimul & ſeorſim judicare, uti colligitur ex *L. un. ff. de Offic. Conſul.* & tradit ibi Bartol. *n. 1. & 2.* Gloſſ. *in c. ut Officium 11. de Hæret. in 6.* Gloſſ. *in cit. c. 21. V. Teneatur*, ac Panorm. *ibid.* Idémque communis DD. tradit de Judicibus delegatis ad univerſitatem cauſarum, v. g. duobus viſitatoribus Diœceſis: quòd eorum jurisdictio Ordinariæ æquiparetur.

502. Ex dictis conſequens eſt, quod traditur *c. uno 24. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* Si unus ex pluribus nominatim delegatis moriatur, vel incapax fiat jurisdictionis, etiam reliquorum jurisdictionem exſpirare, & recurri ad Delegantem debere: niſi aliud in delegatione fuerit expreſſum. Idque verum eſſe exiſtimamus cum Molina *tr. 5. de Juſt. diſp. 24. n. 1. §. quia ergo*, & Haunoldo *Tom. 5. de Juſtit. tr. 1. n. 126.* etiam tunc, quando unus eorum moritur re non ampliùs integrâ, dummodo moriatur ante ſententiam. ſumitur ex *cit. c. 42.* & *c. licet 30. eod.* Ratio eſt: quia ſicut ſi unus tantùm ſit delegatus, & durante proceſſu incapax reddatur jurisdictionis, pergere in cauſa non po-

teſt, tametſi cœpta jam ſit: ita ſi complexum illud Delegatorum, cui Delegans jurisdictionem alligavit, non ampliùs detur, pergere reliqui nequeunt, quia ſublato complexo vel Collegio Delegatorum ſublata eſt jurisdictio. Si tamen ex Delegatis Pontificijs aliquem ex ſuis Collegis ſubdelegârit, poterit ſubdelegatus in cauſa procedere tam ſubdelegantis quàm proprio nomine, ſi ſubdelegans re non ampliùs integrâ mortuus, aut incapax jurisdictionis factus ſit. *c. quamvis 6. & c. Licet undique 30. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* Idémque dicendum univerſim videtur de Delegatis Principum, quando cauſam ſubdelegant. Quòd ſi unus ex pluribus, non nominatim, ſed ſub conceptu alicujus Dignitatis vel Officij, delegatis moriatur, vel incapax fiat, ſuſpenſa manet reliquorum Delegatorum jurisdictio, donec alius in Dignitate vel Officio ſuccedat. *c. quoniam 14. eod.* Nam commiſſio facta intuitu Dignitatis aut Officij tranſit ad Succeſſorem, tametſi res adhuc ſit integra ſeu cauſa nondum cœpta, ut *in cit. c. 14.* tradunt Panorm. *n. 3.* & Decius *n. 3.* aliſque ferè communiter apud Sanchez *L. 8. de Matrim. diſp. 27. n. 7.* Quandonam verò commiſſio facta ſit potiùs intuitu Dignitatis quàm Perſonæ, deſumendum eſt cùm ex ſubjecta materia, tum ex adjunctis, maximè verò ex verbis commiſſionis. Sic v. g. ſi abſolutè Officiali Epiſcopi, aut Decano Cathedralis Eccleſiæ vel Abbati certi Monaſterij, ſine expreſſione nominis perſonæ delegatæ, fiat delegatio, facta cenſetur intuitu Dignitatis. Sin fiat alicui expreſſo ejus nomine non factâ mentione Dignitatis, aut factâ quidem etiam hujus mentione, ſed cum addito *ob perſpectam nobis tuam fidem, peritiam &c.* aut *ex ſingulari, quam in tua perſona habemus, fiducia &c.* cenſetur facta intuitu perſonæ de quo fusè Sanchez *l. c. à n. 15.* & Laym. *in cit. c. 14. n. 1. & 2.*

503. Si plures ſunt delegati cum clauſula, ut ſi omnes non poſſunt, unus vel duo reliqui judicent, poſſunt illi duo procedere, ſi reliqui nolint, tametſi poſſent. *c. prudentiam 21. §. Adjicimus de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* Quia etſi tergiverſatio non ſit impoſſibilitas ex parte nolentis, eſt tamen ex parte alterius Judicis Delegati, qui cum nolente cauſam cognoſcere non poteſt, ut advertit Panorm. *in cit. c. 21. n. 2.* Si verò plures ſint delegati cum dicta clauſula, & unus vel plures judicio intereſſe aut nolint aut non poſſint, poſſunt reliqui procedere ſoli, neque tenentur admittere ſubdelegatos eorum, qui non poſſunt, aut non volunt. *c. coram dilecto 34. eod.* Is tamen, qui impeditus fuit, ceſſante impedimento recuperat jurisdictionem, quippe quæ non cenſetur amiſſa, ſed ſolùm ſuſpenſa fuiſſe. Eadémque eſt ratio de ſucceſſore ejus, qui mortuus fuit: is enim in Jurisdictione ſuccedit defuncto, & cum reliquis Delegatis exercere eam poterit, ſi quidem defuncto fuerit mandata ratione Dignitatis aut Officij, uti patet ex *c. quoniam 14. eod.* & *L. cùm alijs C. de Curatore furioſi.* Si denique cauſa ſit pluribus commiſſa ſub dicta clauſula, & unus Delegatorum recuſetur à partibus, vel à tertio, cujus intereſt, & cauſa recuſandi probabilis videatur, poteſt quidem ille, qui recuſatus non eſt, ſolus procedere: ſi tamen alter, qui recuſatus eſt, concurrat, proceſſus erit nullus *c. cùm ſuper 23. eod.* De cauſa autem ſuſpicionis & recuſationis, cognoſcere ille vel illi debent, qui recuſati non ſunt. Si clauſula illa appoſita non fuit, ſuper recuſatione recurrendum eſt ad arbitros: ſi recuſatur Delegatus Epiſcopi, ad Epiſcopum; uti etiam tunc, quando recuſatur Epiſcopi Vicarius *c. ſi contra 4. eod. in 6.*

504. Quando plures ſunt delegati, major eorum pars obtinet, v. g ſi ex tribus Delegatis duo in eandem ſententiam conveniant. *cit. L. 39. ff. de Re Judic.* Excipitur caſus, qui affertur *c. Paſtoralis 14. de Reſcript.* Quando videlicet inter plures, qui per diverſa Reſcripta delegati ſunt, oritur controverſia: tunc enim, etiamſi plures ex ijs ſuper quæſtione Jurisdictionis concordent, recurrendum nihilominus eſt ad arbitros. Si verò Delegatorum vota contraria, ſint paria numero, recurrendum eſt ad Delegantem, & interim, donec ipſe decidat, ſententia eſt in ſuſpenſo. *c. fin. de ſent. & re Judic. L. 28. ff. eod.* Aliud ſtatuitur de Judicibus Ordinarijs *cit. c. fin. & L. 38. ff. eod.* Horum enim vota contraria ſi paria ſunt, illorum ſententia prævalet, quæ favet Reo. Niſi cauſa ſit favorabilis, videlicet Matrimonij, Libertatis, Dotis, Alimentorum, Teſtamenti &c. tunc enim eorum ſententia prævalet, quæ ejusmodi cauſæ favet.

505. Hactenus de ijs Delegatis, quibus conjunctim cauſa commiſſa eſt. Si plures ſint delegati in ſolidum, ita ut etiam ſeorſim & ſinguli jurisdictionem exercere poſſint, datur locus prævention, ita ut ſi unus eorum cauſam cœperit, reliqui ſe intromittere nec licitè nec validè poſſint: niſi is ex infirmitate alióve juſto impedimento progredi non poſſit, aut malitiosè nolit. *c. cùmplures 8. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* & *L. un. ff. de Offic. Conſul.* quòd ſi ex pluribus in ſolidum delegatis unus negotium inchoavit, cenſetur jurisdictio perpetuata etiam quoad reliquos, ita ut ſi Delegans moriatur, itémque Delegatus, qui cauſam præoccupavit, reliqui Delegati eandem finire poſſint: quia ab initio Judices dati ſunt cum quadam communione, ut non ſolùm conjunctim procedere poſſint, ſed etiam ſeorſim, & ita quidem, ut ſi is, qui præoccupavit, impeditus ſit, vel longè abeat, aut moriatur, alter in ejus locum ſuccedat, & cauſam perficiat.

506. Dubium hîc movèt Lapus *ad cit c. 8. n. 3.* an ſi Delegati in ſolidum ſimul cognoſcere inceperint cauſam, unus eorum ſine reliquis expedire eam poſſit. Reſpondendum cum eodem eſt, non poſſe unum eorum, niſi reliqui tacitè ſaltem conſentiant, vel impediti ſint: quia ſicut uno inchoante & præoccupante procedere reliqui nequeunt, ita pariter ſi omnes inchoârunt, & velut præoccupârunt cauſam, unus ſine alijs procedere non poterit.

§. VIII.

Quomodo ceſſet Jurisdictio Delegata.

SUMMARIUM.

507. *Jurisdictio mandata ceſſat vel omnino, vel ſolùm ad tempus. Et vel ex parte Delegantis, vel ex parte Delegati.*
508. *Ceſſat revocatione Delegantis.*
509. *Delegatus non poteſt ſubdelegationem revocare. cœptâ jam causâ per ſubdelegatum.*
510. *Si ſubdelegata eſt cauſa, non ad ſubdelegantem, ſed ad primum Delegantem appellandum eſt.*
511. *Revocatio publicè ignorata, aut non intimata Delegato vel ſubdelegato, non impedit valorem proceſsûs.*
512. *Jurisdictio Delegati finitur morte Delegantis, re adhuc integrâ.*
513. *Non item, ſi ante mortem Delegantis cœpta jam ſit à Delegato cauſa.*
514. 515. *Cœpta eſſe dicitur per ſolam citationem.*
516. *Tametſi hæc ſolùm emanârit à Judice, nec intimata fuerit parti.*
517. *Dummodo validè facta ſit.*
518. *Per ſolam ſubdelegationem non perpetuatur jurisdictio Delegati.*
519. *Nec per hoc, quòd Delegatus acceptavit reſcriptum delegationis.*
520. *Re adhuc integrâ per mortem Delegantis expirat etiam jurisdictio ad univerſitatem cauſarum delegata.*
521. *Jurisdictio delegata non expirat morte Delegantis, quamdiu hæc publicè ignoratur.*
522. *Finita eſt jurisdictio Delegati, ſi functus eſt ſuo officio.*
523. *Non item jurisdictio Judici Ordinarij.*
524. *Ratio diſcriminis aſſignatur.*
525. *Ceſſat jurisdictio Delegati lapſo termino per Delegantem præſcripto.*
526. *Aut ſi amiſit dignitatem, cujus intuitu facta eſt delegatio.*
527. *Idem dicendum eſt de jurisdictione ſubdelegati, ſi hic negotium ante dignitatem à Delegato amiſſam non inchoavit.*
528. *Si delegatio facta eſt intuitu perſonæ, expirat re integrâ jurisdictio ſubdelegati, ſi ſubdelegans deponitur dignitate: ſecùs, ſi renuntiat, aut ad aliam transfertur.*
529. *Suſpenditur jurisdictio Delgati per impedimentum temporale ſuperveniens Deleganti.*
530. *Niſi ante impedimentum cauſam inchoârit Delegatus.*

507. Jurisdictio Delegata vel omnino ceſſare poteſt: quaratione propriè dicitur exſpirare, vel ceſſare poteſt ſolùm ad tempus, quamdiu v. g. durat impedimentum aliquod aut jurisdictionis exercendæ inhabilitas: quod ſi fit, dicitur Jurisdictio ſuſpendi. Præterea ceſſare poteſt vel ex parte Delegantis vel ex parte Delegati aut Subdelegati. De ſingulis hiſce modis Jurisdictionis aut interrumpendæ aut finiendæ ordine agemus.

508. Finitur in primis & exſpirat Delegata Jurisdictio, ſi eam revocet Delegans: nam ut ait J. C. *L. 58 ff. de Judic. judicium*

cium ſolvitur vetante eo, qui judicare juſſerat: vel etiam eo, qui maius imperium in eadem jurisdictione habet. Revocare autem delegationem poteſt Ordinarius, imò & alteri ſubdelegare re etiam non ampliùs integrâ; ſaltem validè imò & licitè, ſi juſta revocandi cauſa ſubſit, ut quia ſublato impedimento, quo priùs tenebatur, ipſemet cauſam cognoſcere vult, vel quia fides & integritas Delegati meritò ipſi fit ſuſpecta, vel quia poſtea ipſi innotuit, Delegatum non eſſe cauſæ tractandæ ſatis peritum, aut parùm induſtrium &c. Et quidem revocare arbitratu ſuo poteſt, etiamſi eam mandârit ad univerſitatem cauſarum, & ſive Contentioſam ſive Voluntariam delegârit, ſive pro foro interno ſive pro externo, ut cum communi DD. tradunt Suar. *Tom. 4. in 3. P. diſp. 26. ſect. 3. n. 3.* & Sanchez *L. 8. de Matrim. diſp. 33. n. 6.* Rationem dat Baldus *in L. qui ſe patris 3. C. Unde liberi*: quia utitur jure ſuo & re quaſi propria. Dummodo Delegatum indemnem ſervet, ne ipſi ſuum Officium damno ſit. Neque hîc diſcrimen inter delegatum aliósque Mandatarios. Nam licèt *§. Rectè Inſtitut. de Mandato* re integrâ revocari mandatum poſſe dicatur, & ſic à ſenſu contrario dicendum videatur, non poſſe revocari re non amplius integrâ, hoc tamen DD. ſolùm admittunt, quando nulla juſta revocandi cauſa ſubeſſet; vel quando contradiceret is, cum quo negotium cœptum geritur; aut quando ex revocatione damnum aliquod illi tertio vel mandatario, aut in re aut in fama emergeret. Subdit tamen *l. c.* Suarez, Superiorem Delegantis non poſſe abſque cauſa delegationem revocare: eò quòd injuriam irrogaret ipſi deleganti, eum privando abſque cauſa jure delegandi, quod ex ſua Jurisdictione Ordinaria habet. Et adeò, ait, manifeſtè injuſta revocatio eſſe poſſet, ut videretur nulla. Sicut ſi Superior vellet injuſtè & abſque ulla cauſa ſubditum privare munere ſuo, nihil validè efficeret. Quam doctrinam non vacat hîc examinare.

509. Si Delegatus Principis totam cauſam ſubdelegavit eámque agere Subdelegatus jam cœpit, non poteſt commiſſionem factam revocare, aut alteri committere, aut ſe ampliùs immiſcere. Imò moriente Subdelegato, aut quovis alio modo jurisdictionem ſubdelegatam poſt cauſam jam cœptam amittente, non redit jurisdictio ad ſubdelegantem. *c. Venerabili 37. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* & ibi Gloſſa communiter recepta *V. Vices ſuas.* Quia per exercitium & inchoationem à ſubdelegato factam jurisdictio ſubdelegantis penitus exſpirat, eò quòd tunc cenſetur jam eſſe functus ſuo officio. Si autem res adhuc eſt integra, ſeu Subdelegatus nondum uti cœpit jurisdictione, poterit etiam ſubdelegans poteſtatem revocare, ut monet Gloſſa *ibid. V. Non potuit.* & traditur *c. quamvis 6. eod. in 6.* Id enim commune eſt omni commiſſioni & mandato, ut dum res integra eſt, poteſtas commiſſa ad mandantem magis ſpectare videatur quàm ad mandatarium, ideóque illius arbitratu revocari poſſit.

510. Ex modò dictis conſequens eſt, quod traditur *c. ſuper quæſtionum 27. eod.* quòd ſi Delegatus Principis totam cauſam ſubdelegavit, & pars à ſubdelegato appellet, non ad ſubdelegantem, ſed ad Principem Delegantem appellandum ſit: quia, ut dictum eſt, ſubdelegantis jurisdictio exſpiravit. Sin verò ſolùm partem cauſæ ſubdelegavit, vel cum aliqua reſtrictione, ratione cujus poſſit jurisdictionem in aliquo eventu reaſſumere, appellandum erit ad ſubdelegantem.

511. Sed ſive Ordinarius revocet delegationem, ſive Delegatus ſubdelegationem, revocatio vim non habebit, nec valorem proceſsûs impediet, niſi illi, cujus poteſtas revocatur, intimata fuerit ab ipſo revocante vel ejus nomine per miſſum nuntium, procuratorem, vel literas, ut poſt Bartol. *in L. Barbarius ff. de Offic. prætor. ſect. 2. n. 18.* Bald. *ibid. ſect. 2. n. 28.* ac communi aliorum docent Rebuff. *in Praxi Benefic. tit. de Forma Vicariatûs n. 212.* Menoch. *de Arbitrar. Judic. L. 2. caſu 185. à n. 40.* & Sanchez *L. 3. de Matrim. diſp. 30. n. 11. arg. L. Si fortè 17. ff. de Offic. Præſid.* junct. Gloſſ. *V. Cognoverit.* Eadémque eſt ratio de caſu, quo poteſtas Delegati eſt revocata, ſed revocatio publicè ignoratur de quo mox plura *n. 521.*

512. Secundò. Finitur jurisdictio Delegati morte Delegantis, re adhuc integrâ, ſeu nondum cœpto ante ejus mortem negotio. *L. Et quia 6. ff. de jurisdict. c. Gratum 20. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* & *c. Licet undique 30. eod.* Et quidem ipſo jure, & ante omnem exceptionem, ut contra Hoſtienſ. aliósque nonnullos docet communis DD. uti patet ex *c. fin. V. Officium eod. in 6.* & *c. ſi cui nulla de præbend. in 6.* Aliter diſcurrendum eſt de jurisdictione Judicis Ordinarij non vicaria: hæc enim per mortem conferentis non finitur, tametſi Ordinarius eâ uti nondum cœperit. *cit. L. & quia 6. ff. de Jurisdict.* & *c. 2. de Offic. Legati in 6.* Rationem dat Panorm. *in c. Relatum de Offic. & poteſt Judic. Deleg. n. 4.* quia Jurisdictio Ordinaria à Lege vel Principe conceſſa, cùm primùm acceptata eſt, tanquam gratia, vel potiùs tanquam jus quoddam inhæret perſonæ, conferens ipſi ſtatum ac dignitatem Judicis ac Superioris. Gratia autem, Jus, ſeu Beneficium alicui à Principe conceſſum, morte concedentis non exſpirat. *c. ſi ſuper 9. eod. in 6.* ergo neque Jurisdictio Ordinaria. Quin firmior de ſe eſt iſta Jurisdictio, quàm aliæ gratiæ Principis. Hæ enim ordinariè exſpirant cum Principe, ſi conceſſæ ſint ad beneplacitum concedentis. *c. ſi gratioſè 5. de Reſcript. in 6.* at Jurisdictio Ordinaria etiam tali forma conceſſa, propter favorem & utilitatem publicam non extinguitur cum concedente, ut poſt Baldum aliósque docent Menoch. *L. 1. de Arbitrar Judic. q. 69. n. 9.* Ant. Gabriel. *Tom. 3. Comm. opin. tit. de Præbend. concluſ. 1. n. 32.* & Sanchez. *L. 8. de Matrim. c. 28. n. 5.* E contrario Jurisdictio Delegata, cùm ſit inſtar mandati, quod in gratiam mandantis fieri ſolet, potiùs ſpectat ad Delegantem quàm Delegatum; unde illius veluti oſſibus inhæret, donec per uſum & exercitium eam ſibi velut appropriare & ſuam facere incipiat Delegatus, uti ſumitur ex *c. quamvis 6. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. in 6.* Varias alias rationes afferunt alij, quas refert & expendit Emman. Gonzalez *in c. Gratum 20. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. n. 5.* Diximus autem Jurisdictionem Ordinariam non vicariam morte concedentis, etiam re integrâ, non extingui. Vicarij enim jurisdictio, utpote eadem cum jurisdictione conſtituentis Vicarium, exſpirat hoc ipſo, quando deſinit in concedente, adeóque etiam re non integrâ. quod etiam de alijs Officialibus ad nutum amovibilibus dicendum eſt.

513. Si verò cœptum jam fuerit à Delegato negotium ante mortem Delegantis, perpetuatur ejus jurisdictio, nec cum Delegante exſpirat. *cit. c. 20. & 30.* Quia tunc jam propriam velut ac ſuam fecit jurisdictionem Delegatus. Idémque dicendum eſt de Jurisdictione, quæ ſtabili Lege delegata eſt, prout per Concilium Tridentinum Epiſcopi in multis, præcipuè circa Exemptos ab ipſorum jurisdictione, conſtituti ſunt Sedis Apoſtolicæ Delegati: durat enim hujusmodi jurisdictio, quamdiu durat & non tollitur Lex, tametſi Legislator mortuus ſit: quia ipſa Lex cenſetur continuò delegationem confirmare. Quandonam pereat jurisdictio ſubdelegati mortuo Ordinario, qui ſubdeleganti delegavit; vel mortuo Delegato, qui ſubdelegavit, & vivente adhuc Ordinario, qui delegavit, fusè diſcutit, varios & diſtinctos caſus afferendo, Sanchez *cit. diſp. 28. à n. 35.* Nobis intra horum foliorum anguſtias immorari non licet.

514. Nonnullæ tamen, quæ ex dictis emergunt, quæſtiones breviter examinandæ ſunt; quia ijs non deciſis manca & inutilis foret doctrina modò tradita. Itaque dubitatur primò, quandonam res non ſit ampliùs integra. Pugnare hîc inter ſe videntur *c. Relatum 19.* & *c. Gratum 20. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg.* quorum priore dicitur, ſi lis ante obitum Delegantis fuerit conteſtata, ejus morte non extingui mandatum ſeu delegationem. Requiritur ergo ibi litis conteſtatio ad hoc, ut jurisdictio delegata perpetuetur, ſeu non extinguatur cum delegante. Altero verò aſſeritur, cùm per citationem cauſa ſit veluti cœpta, poſſe Judicem Delegatum imò debere in cauſa procedere, ſi poſt citationem Delegans fuerit mortuus. Sufficit ergo ſola citatio ad perpetuandam Delegati jurisdictionem. Varias hîc conciliationes moliuntur DD. quas videre eſt apud Emman. Gonzal. *l. c. n. 4.* & Sanchez. *L. 8. de Matrim. c. 28. n. 9.* quarum celeberrima eſt, quam afferunt Innocent. Joan. Andr. Hoſtienſ. ac plerique alij, in *cit. c. Relatum.* ſupplendum eſſe *maximè*, ita ut ſenſus ſit, rem non eſſe integram, ſi quâ ratione negotium à Delegato cœptum jam ſit, maximè, ſi lis fuerit conteſtata. Quam tamen expoſitionem ſatis refellunt ultima textûs verba. *Si verò ante litis conteſtationem deceſſit non eſt à Judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum.* Itaque meliùs cum Panorm. Decio, Felino, ac alijs dicitur, quamvis Lucius III. *cit. c. Relatum* cenſuerit tutius, non eſſe procedendum à Delegato, niſi mors Delegantis ante litis conteſtationem contigerit, nihilominus aliam ſententiam amplexum eſſe ejus Succeſſorem Urbanum III. *cit. c. Gratum*, voluiſſéque, ut ad perpetuandam jurisdictionem Delegati ſufficeret citatio.

515. Itaque contra Germonium, Vega, Perez, Arellanum,

num, aliósque, quos refert ac sequitur Emman. Gonzalez *l. c. n. 4.* dicendum est cum communissima reliquorum DD. de Jure Canonico non finiri morte Delegantis jurisdictionem Delegati, si citatio partis eam præcessit, etsi absque litis contestatione. Cùm ita statutum sit *cit. c. Gratum 20.* quod est posterius illo altero, nimirum *c. 19.* neque aptæ sint illæ explicationes, quas Emman. Gonzalez *l. c.* aliique pro sua opinione illi adhibent. Præsertim cùm juxta Joan. Andr. Ancharan. Hostiens. Bald. ac alios, quos citat Sanchez *l. c. n. 8.* ne quidem citatio sit necessaria, sed sufficiat ad hoc, ut res cœpta dicatur, Judicem quomodocunque cœpisse uti jurisdictione, exercendo quemcunque actum judicialem. Certè juxta praxim sufficit, & complures Legistæ contendunt, eam sufficere etiam de Jure Civili. Hinc verò

516. Dubitatur secundò, an ad hoc, ut cœptum esse dicatur negotium per citationem, & res non sit integra, sufficiat, eam à Judice Delegato esse egressam, etiamsi necdum ad citandum pervenerit, antequam moreretur Delegatus. Negant, requiruntque, ut pervenerit ad partem, Cardin. Zabarella *in Clem. 2. ut lite pend. n. 11. opposit. 6.* & nonnulli alij, quos sequitur Molina *Tr. 5. de Just. disp. 19. n. 3.* dicens, citationem, antequam ad partem citandam perveniat, non esse citationem, sed expeditionem citationis. Quod juxta Haunold. *Tom. 5. de Just. tr. 1. n. 111.* perinde est, ac siquis diceret, formationem vocum in aere non esse locutionem, antequam alter audiat, sed expeditionem locutionis. Sed revera per hoc solùm, quòd citatio emanavit à Judice, non potest dici partem esse citatam, nisi citatio ipsi intimata fuerit. Nihilominus dicendum est cum Glossa magna communiter recepta *in Clement. 2. ut lite pend.* sufficere ad perpetuandam Delegati jurisdictionem: emanâsse citationem à Judice, nec opus esse, intimatam parti fuisse. Nam in primis *cit. c. 20.* non requiritur, citatam fuisse partem, sed propositum fuisse citationis edictum. Deinde quamvis completa citatio tribus partibus constet, mandato Judicis de parte citanda, executione nuntij, & relatione ejusdem, asserentis se citâsse: solum tamen mandatum de citando propriè est actus jurisdictionalis. Sola igitur sufficit, ut dicatur Judex cœpisse uti jurisdictione. Demum ut res dicatur non ampliùs esse integra, solus actus Judicis considerandus est, qui perfectus est per solum citandi mandatum, utpote quod est quædam Sententia Interlocutoria, juxta Glossam *in L. cùm Clericis C. de Episc. & Cleric. V. Sententiarum.* Hinc multò minùs necessaria est trina citatio, nec una peremptoria, ut contra Ancharan. docent Archidiacon. Joan. Andr. Panorm. Felin. Imola, ac alij apud Sanchez *l. c. n. 14.* Non tamen sufficiet Citatio anomala, ea videlicet, quam absque Judicis auctoritate facit creditor debitori fugitivo. Quamvis enim permissa sit à Lege, ut observat Bartol. *in L. Neminem C. de exhibend. reis*, per textum *L. ait Prætor §. si debitorem ff. de his, quæ in fraud. credit.* non tamen est legitima, utpote facta absque Judicis auctoritate, neque est actus jurisdictionalis. Anton. *in c. 1. de Judic. n. 22.* Panorm. *ibid. n. 33.* Felin. *in cit. c. Gratum. n. 5.*

517. Dubitatur tertiò, an si citatio ex defectu alicujus requisiti sit nulla, nihilominus dici possit, cœptum jam esse negotium nec rem ampliùs esse integram. Affirmant Hostiens. *in c. Licet 30. de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 2.* & Roman. *in L. More ff. de Jurisdict.* quia Judex, ut aiunt, præcipiendo citationem, etsi invalidè, verè uti jam cœpit suâ jurisdictione. Sed planem, etsi invalidè, verè uti jam cœpit suâ jurisdictione. Sed planem opinio negans Glossæ *in c. cùm plures de Offic. Deleg. in 6.* & *ibid.* Joan. Andr. *in fin.* Ancharan. *n. 6. q. 3.* ac aliorum, quos refert Sanch. *l. c. n. 16.* quia juxta *c. quamvis eod. in 6.* ad perpetuandam jurisdictionem requiritur ejus usus & exercitium. At tale exercitium non est actus invalidus, quia est abusus, non usus jurisdictionis. *Can. ubi ista dist. 73.* & *Can. Privilegium 11. q. 3.* Hinc *c. penult. de Foro comp.* requiritur, ut reus sit *legitimè citatus*, seu, uti suprà interpretati sumus, ut citatio legitimè emanârit quia citatio nulla nullum effectum producere potest, cùm perinde sit, ac si omnino facta non fuisset.

518. Dubitatur quartò, an jurisdictio eo ipso perpetuata esse censeatur, quòd Delegatus causam subdelegavit. Affirmant Glossa *in c. penult. de Offic. Deleg. in 6. V. Processum*, Hostiens. *in c. Licèt undique eod. n. 2.* & *ibid.* Joan. Andr. *n. 6.* Angel. *in L. Et quia ff. de Jurisdict. n. 6.* Paul. Castr. *in L. More ff. eod. n. 9.* ac alij. Rationem dant: quia jurisdictio perpetuatur, quamprimùm Delegatus eâ uti cœpit. *cit. c. Licet.* At subdelegando utitur jurisdictione sibi delegata. Sed asserendum est cum Panorm. Dec. Imol. Felin. ac alijs, quos refert Sanchez *l. c. n. 18.* per solam subdelegationem non perpetuari jurisdictionem, sed necesse esse, ut citatio facta sit vel ab ipso Delegato vel à subdelegato. Hæc sententia manifestè supponitur *c. penult. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* dum ibi appellatio agnoscitur rationabilis & justa ex eo, quòd subdelegatus admittere noluit exceptionem, quâ recusabatur tanquam carens jurisdictione, eò quòd Delegans fuerit mortuus, antequam vel ipse subdelegatus vel Delegatus in causa processisset. Eadem supponitur *c. ult. in fin. de Offic. Legati.* Ratio est: quia delegare & subdelegare, sicut & Notarium eligere, non sunt actus judiciales, quam ob rem etiam extra territorium Judicis Ordinarij aut Delegantis fieri possunt, ut notat Felin. *in cit. c. Relatum 12.* ac idcirco per exercitium talis actûs non est cœptum judicium.

519. Ex quo consequens est, admittendum non esse, quod cum Hostiens. Bald. ac Joan. Andr. docet Silvester *V. Delegatus q. 6. n. 8.* rem non ampliùs esse integram, si Delegatus acceptat præsentatum sibi à parte Rescriptum delegationis, aut Subdelegatus Rescriptum subdelegationis. Nam acceptare Rescriptum est solùm acceptare Jurisdictionem Delegatam, non autem eam exercere. Atqui ad perpetuandam jurisdictionem requiritur ejus exercitium & cœptum judicium, ut constat ex *cit. c. Relatum, c. Gratum, c. Licet undique.*

520. Dubitatur quintò, utrùm Jurisdictio Contentiosa ad universitatem causarum delegata, mortuo Delegante expiret. Negat Ancharan. *in cit. c. Licet q. 4.* quia hujusmodi Delegata Jurisdictio æquiparatur Ordinariæ; at Ordinaria non finitur morte Delegantis. Sed affirmandum est cum Panorm. *in cit. c. Relatum n. 7.* Bald. *in cit. c. Licet n. 6.* Felin. *in cit. c. Pastoralis §. quoniam de Rescript. n. 3. fallent. 4.* Alexandr. *in L. More ff. de Jurisdict. n. 29. & 37.* ac communi aliorum. Sumitur ex *c. Ne aliqui de Hæret. in 6.* ubi deciditur, favore Fidei officium Inquisitorum non cessare morte concedentis re integrâ, cùm tamen eorum potestas sit delegata ad universitatem causarum, ut notant Joan. Andr. & DD. *in c. per hoc de Hæret. in 6.* ergo ubi favor Fidei non est, cessat morte concedentis re integrâ. Eadem quoque ratio, quam universim attulimus *n. 512, in fin.* pro jurisdictione delegata, hîc militat etiam pro ea, quæ mandata est ad universitatem causarum. Quod dicitur hanc jurisdictionem Ordinariæ æquiparari, tunc solùm procedit, quando in Delegatum transiit, ipsique plenè acquisita est per aliquem actum judicialem vi ipsius exercitum: tunc enim etiamsi unam tantùm causam tractare cœperit Delegatus, ejus jurisdictio etiam quoad alias nondum cœptas stabilita & perpetuata manet, propter earum connexionem in delegatione factam. Aliud foret, si plures causæ in commissione specificè expressæ fuissent: nam tunc unâ earum cœptâ jurisdictio quoad alias non cœptas morte Delegantis cessaret, ut docent Bartol. *in L. More ff. de Jurisdict.* Paul. Castr. *ibid. n. 10.* Dec. *n. 56.* Jason. *n. 36.* Curt. Jun. *n. 84.* Angel. *in L. Et quia ff. de Jurisdict. n. 5.* Bald. *in c. Pastoralis §. quoniam de Rescript.* ac alij. Præterquam si causæ inter se connexionem habeant, ita ut una alteram secum trahat: tunc enim juxta *L. ult. C. de duobus reis* perpetuata jurisdictio quoad unam causam erit perpetuata etiam quoad alias.

521. Dubitatur sextò, utrùm Jurisdictio Delegata, si nondum exerceri cœpta sit, per mortem Delegantis expiret, si hæc ignoretur. Distinguendum hîc est inter ignorantiam publicam & privatam Delegati. Si hic mortem illam ignoret, extincta nihilominus est ejus jurisdictio, ita ut licèt bonâ fide procedat, acta nihilominus sint invalida, ut cum communi DD. tradunt Covarr. *Pract. qq. c. 11. n. 2.* & Sanchez *L. 3. de Matrim. c. 22. n. 55. & 59.* quia Jura suprà allegata *n. 512.* absolutè pronuntiant, re adhuc integrâ morte Delegantis extingui jurisdictionem Delegati. Si verò mors Delegantis eo in loco, ubi Delegatus jurisdictionem exercet, publicè ignoretur, valent, quæ ab ipso acta sunt, tametsi ipse privatim mortem illam sciat. *arg. L. Barbarius ff. de Offic. Prætor.* Cùm hîc concurrant titulus coloratus, ac publica ignorantia defectûs ex morte provenientis; quo casu in impedimentis, quæ Juris duntaxat humani sunt, uti hoc est, de quo agimus, Lex & voluntas Principis ob publicam utilitatem supplet defectum, ut ad *cit. L. Barbarius* tradunt Juristæ, consentientibus, etiam quoad Sacram Jurisdictionem, Theologis.

522. Tertiò. Finitur Delegati jurisdictio, si functus est suo Officio, ut patet ex *c. in literis 9. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Unde communis Canonistarum docet *in cit. c.* cum Innocent. *n. 2.* Panorm. *in c. 1, de sent. & re Judic. n. 28.* & Dy-

no

no *in Reg. 21. Jur. in 6.* quòd Judex Delegatus, poſtquam ſemel ſententiam tulit, ſive bene, ſive malè, non poſſit eam revocare & iterum judicare: quia functus eſt officio ſibi commiſſo, uti ſumitur ex *c. Si compromiſſarius §. ſi verò eligat de Elect. in 6.* & traditur *L. ſi proponis 4. C. quomodo & quando Judex ſent. proferre deb.* ubi Interpp. docent., ſi ſententia à Judice Delegato invalidè lata ſit, v. g. die feſto, vel contra partem non citatam, aut abſentem non contumacem, finitam eſſe ejus jurisdictionem. Niſi Delegati ſententia nulla ſit ob formam mandati non obſervatam: tunc enim cenſetur non fuiſſe uſus ſuâ jurisdictione, uti notat Panorm. *in cit. c. 9. n. 4. arg. L. Quid tamen 21. ff. de Recept. Arbitr.* Aut niſi ſit Judex Delegatus ad univerſitatem cauſarum: cùm hic Ordinario æquiparari ſoleat, de quo mox. Poterit quoque executor Gratiæ, v. g. Beneficialis, ſi ob Juris vel facti errorem proviſionem irritam fecit, aliam validè facere, ut cum Innocent. notat Panorm. *in c. 1. de Re Judic. n. 28.* Cùm enim gratia jam facta effectum conſecuta non ſit, ideóque permaneat, ejus quoque executio permanere debet. arg. *c. ſi ſuper 9. de Offic. Deleg. in 6.* Plures alias limitationes afferunt Decius & Barbatia *in cit. c. 9.*

523. Aliud receptum eſt de Judice Ordinario. Hic enim ſi ſententiam ipſo Jure irritam tulit, v. g. contra manifeſtum Jus, poteſt eam revocare, atque novam ſententiam pronuntiare. *L. ſi Præſes 6. C. quomodo & quando Jud.* Quia, ut ait Gloſſa communiter recepta *in L. Judex 55. ff. de Re Judic.* quod nullum eſt, nullum effectum producit. *arg. L. ſi ſe §. Condemnatum ff. eod.* & *L. ſi expreſſim 19. ff. de Appellat.* Poteſt tamen in tali caſu etiam ſuperior adiri, ut revocatâ ſeu potiùs invalidâ declaratâ ſenteutiâ ab inferiore Judice invalidè latâ aliter judicet. Bartol. *in cit. L. ſi expreſſim n. 34.* ubi *n. 15.* regulam tradit, quòd ſicut appellatio totam cauſam ad ſuperiorem devolvit, ita etiam devolvere poſſit nullitas ſententiæ latæ. Imò hodie uſu fori ubique ferè obtinuit, ut Judex ſuperior de nullitate ab inferiore commiſſa cognoſcat, præſertim ſi nullitas ex malitia vel injuria Judicis proveniat. Gaill. *L. 1. obſerv. 127. n. 7.* Brunnem. *in cit. L. ſi ut proponis n. 4.* Quod modò dictum eſt de Ordinario, ipſum poſſe emendare ſententiam à ſe invalidè latam, Angel. ac alij, quos ſequitur Menoch. *L. 1. Arbitrar. q. 67. à n. 28.* extendunt ad Delegatum Principis. Sed communior aliorum, de qua Gutierez *L. 1. Canon. qq. c. 2. n. 17.* meliùs id negat, cùm *cit. L. ſi ut proponis* hunc Delegatum non excipiat. Ipſe quoque Judex Ordinarius ſuam ſententiam revocare non poteſt, ſi ipſo Jure invalida non eſt: quia niſi ab ea appellatum, ideóque cauſa ad Superiorem devoluta fuerit, tranſit in rem judicatam, ita tamen, ut damnum parti condemnatæ inde natum reſarcire teneatur.

524. Ratio, cur Judex Delegatus officio ſuo functus eſſe cenſeatur, ſi ſententiam, quamvis ipſo Jure nullam, pronuntiavit; vel, ſi alteri delegavit exequendam, ita ut eam reaſſumere non poſſit, ſi ſubdelegatus exequi cœpit, tametſi executionem perficere nolit aut non poſſit: Ordinarius verò his caſibus non cenſeatur functus ſuo Officio, ſed immiſcere ſe ulteriùs poſſit. Ratio, inquam, hujus differentiæ eſt, quam Baldus *in cit. L. ſi ut proponis*, Felin. ac alij afferunt: quia Judex Ordinarius ampliorem magisque ſtabilem jurisdictionem habet, quam alteri delegando aut ſemel ſententiam proferendo ſaltem habitu & in radice retinet: Judex verò Delegatus poteſtatem habet anguſtam & reſtrictam, ac quaſi momentaneam, ita ut ſi ſemel egit, quod mandatum, omni poteſtate exutus ſit.

525. Quartò. Exſpirat Jurisdictio Delegati cum termino à Delegante præſcripto, ita ut poſt ejus lapſum procedere ampliùs nequeat, tametſi res non ſit ampliùs integra: niſi partes ipſi prorogent jurisdictionem. Videantur, quæ diximus ſuprà *n. 493.* Quibus hîc duo duntaxat addenda ſunt. Primum eſt. Si terminus ſtatuatur certus & nominatus, v. g. Delegatio valeat usque ad Natalem Domini aut diem primum Januarij, nihil intereſt, ſeriùs an citiùs Reſcriptum Delegationis pervenerit ad Delegatum: nam elapſo Natali Dominico, aut primo die Januarij, expirat delegatio & jurisdictio Delegati. Si verò nominatus non ſit dies, ſed delegatio facta ad medium v. g. annum, trimeſtre &c. tale vel ſemeſtre vel trimeſtre primùm incipit currere à die accepti Reſcripti *c. ſuper eo in fine de Appellat.* ubi DD. cum Gloſſa, notant eum diem, quo Delegatus Reſcriptum accipit, non eſſe computandum. Alterum eſt. Si Judex Delegatus malitiosè impeditur, quo minùs intra præfixum terminum cauſam abſolvat, debet eam alteri Judici, qui neutri parti ſuſpectus ſit, intra illud tempus cognoſcendam remotâ appellatione committere; niſi utraque litigantium pars conſentiat, ut lis prorogetur. Ita ſtatuitur *c. Paſtoralis 28. §. fin. de Offic. Deleg.* Qui caſus eſt ſpecialis quo Subdelegatus à Delegato SS. Pontificis remotâ appellatione procedere poteſt. Ratio danda eſt: quia non eſt conſonum æquitati, ut pars una ex propria fraude, impediendo jurisdictionem Delegati, commodum ferat cum alterius partis incommodo.

526. Quintò. Finitur Jurisdictio Delegati, ſi dignitate, cujus intuitu delegatio ipſi facta eſt, privatus & depoſitus fuerit, aut per reſignationem vel promotionem eâ deceſſerit. Ita Innocent *in c. quoniam 14. de Offic. & poteſt. Judic. Deleg. n. 1.* Joan. And. *n. 4.* Panorm. *n. 8.* ubi communem dicit, contra Joan. Monach. *in c. Statutum de Reſcript. in 6. n. 8.* ubi contrarium docet, ſi dignitas per promotionem amittatur. Ratio patet: quia cùm delegatio, uti ponimus, adhæreat dignitati, non poteſt hac amiſsâ ipſa permanere. Tranſit igitur unà cùm dignitate ad Succeſſorem, & quidem tametſi res adhuc ſit integra, ſeu cauſa nondum per Anteceſſorem fuerit cœpta. *cit. c. quoniam.* Quin amiſsâ dignitate amittit jurisdictionem Delegatus, licèt judicium jam inchoârit. Innocent & Joan. Andr. *ll. cc.* ac alij apud Sanchez *L. 8. de Matrim. diſp. 27. n. 24.* E contrario, ſi delegatio fuerit perſonalis, ſeu intuitu perſonæ, & non dignitatis vel Officij facta, unà cum dignitate vel Officio non amittitur, tametſi res adhuc ſit integra: dummodo Delegatus ob crimen non fuerit depoſitus. Gloſſa *in c. Statutum 11. de Reſcript. in 6. V. Canonicus*, Monach. *ibid. n. 7.* Joan. Andr. *n. 20.* Card. Zabarella *in Clement. 2. de Reſcript. q. 6.* Decius *in cit. c. quoniam col. 6.* Ancharan. *in c. ſi gratioſè de Reſcript. in 6.* Tabiena *V. Delegare q. 12. n. 13.* Flamin. *L. 1. de Reſignat. Benefic. q. 11. n. 6.* Quia ſicut Privilegium perſonale, ita & Perſonale Reſcriptum perſonæ adhæret, & cum ea perpetuatur, dummodo ſtatum incompoſſibilem & contrarium non aſſumat. Addit cit. Gloſſa à communi DD. recepta, quòd ſi tempore commiſſionis ſeu datæ literarum Delegatus capax fuerit, videlicet in dignitate conſtitutus vel Canonicus Eccleſiæ Cathedralis, eam exequi poſſit, tametſi tempore præſentationis literarum Dignitatem vel Canonicatum jam reſignârit. Et vice verſa, ſi tempore præſentationis ſit jam conſtitutus in Dignitate vel Canonicus Eccleſiæ Cathedralis, nondum verò fuerit tempore commiſſionis, eam, ſi intuitu Dignitatis facta ſit, exequi non poſſit: eò quòd in talibus initium ſpectandum ſit. *arg. c. ſi eo tempore 9. de Reſcript. in 6.*

527. Ex modò dictis dubium emergit, an ſi Delegatus Principis à Dignitate depoſitus fuerit, vel eidem renuntiârit, ſubdelegatus procedere poſſit, ſi res adhuc eſt integra. Hîc rurſus diſtinguendum eſt inter delegationem factam intuitu Dignitatis, & intuitu Perſonæ. Si facta eſt intuitu Dignitatis, Delegato depoſito, vel renuntiante, vel ad aliam Dignitatem translato, expirat jurisdictio ſubdelegati, ſi res adhuc eſt integra, ſeu negotium à ſubdelegato nondum cœptum. Gloſſa *in c. Licet. 30. de Offic. Deleg. V. Re integrâ*, Imola *ibid. n. 25.* ac alij, contra Hoſtienſ. Panorm. & Barbat. *ibid.* Ratio eſt: quia re adhuc integra per mortem Delegati à Principe expirat jurisdictio ſubdelegati: ergo etiam per depoſitionem aliámve privationem. Cùm mors naturalis & civilis æquiparentur, quando eadem militat ratio; hîc autem eadem militat, quia per depoſitionem æquè ac per mortem naturalem Delegatus amittit jurisdictionem, ſi hæc conceſſa fuerit intuitu Dignitatis. Neque valet, quòd contrariæ opinionis DD. dicunt, eo jure cauſam à Delegato ſubdelegari, quo eam accepit; cùm igitur eam acceperit jure Dignitatis, eodem eam ſubdelegare, ac idcirco cùm Dignitas non expiret per depoſitionem, nec ſubdelegationem ejus intuitu factam expirare. Reſpondetur enim, hinc ſolùm ſequi, quòd jurisdictio intuitu Dignitatis delegata non expiret, ſed tranſeat ad ſucceſſorem in Dignitate; non verò quòd maneat penes ſubdelegatum ejus, qui Dignitatem amiſit. Huic enim plus juris competere nequit, quàm Delegato: Delegato autem amiſsâ Dignitate nihil ampliùs juris competit. Ratio eſt: quia, ordinariè loquendo, delegatio aut ſubdelegatio non procedit à Dignitate, ſed à Perſona: aliàs commiſſiones Pontificiæ, vel Imperatoriæ, per mortem Pontificis aut Imperatoris etiam re integrâ non expirarent, quia Sedes ac Dignitas Pontificia & Cæſarea ſemper manent. Fatendum tamen eſt, poſſe commiſſionem procedere non à Perſona, ſed à Dignitate. Et tunc tametſi Delegans moriatur etiam re integrâ, non tamen expirat jurisdictio Delegati, uti cum Panorm. Franc. Felin. Bald. Imol. ac aliorum communi tradunt Covarr.

Practic. qq. c. 11. n. 2. §. Poſtremò, & Sanchez *L. 8. de Matrim. diſp. 28. n. 44.* quia Dignitas ſemper manet. Quâ doctrina limitatur aſſertio facta ſuprà *n. 512.* Nunquam tamen, ut ijdem DD. obſervant, cenſetur commiſſio procedere immediatè à Dignitate Delegantis, niſi id in Reſcripto exprimatur, v. g. ſi ibi dicatur *Sedes Apoſtolica tibi committit.*

528. Si verò cauſa alicui à Principe delegata ſit intuitu perſonæ, rurſus diſtinguendum eſt. Si enim Delegatus Dignitate deponatur, expirat ſubdelegati jurisdictio, quando res adhuc eſt integra. Non verò expirat, ſi Delegatus dignitati aut Canonicatui renuntiavit, vel ad aliam dignitatem translatus eſt. Ratio primæ partis eſt, quia dum res adhuc eſt integra, jurisdictio delegata cenſetur potiùs pertinere ad delegantem vel ſubdelegantem, ab eóque dependere, ut non ſemel hactenus dictum eſt: conſequenter ſi is deponatur, vel aliâ ratione ſtatum incompoſſibilem aſſumat, cum quo jurisdictio ſtare nequeat, non poterit iſta ampliùs in perſona Delegati vel ſubdelegati fundari. Ratio poſterioris partis eſt: quia ſi Delegatus, cujus delegatio eſt perſonalis, ſeu in ejus perſona, & non in Dignitate vel Officio fundata, renuntiet aut transferatur, nihilominus retinet jurisdictionem quoad illam cauſam, ut dictum eſt ſuprà *n. 458.*

529. De omnimoda ceſſatione & extinctione Jurisdictionis delegatæ hactenus egimus. Explicandum reſtat juxta diſtinctionem factam ſuprà *n. 507.* quomodo eadem ceſſet ad tempus, ſeu ſuſpendatur. Itaque ſuſpenditur, quando poſt delegationem jam factam ſupervenit Delegato aliquod impedimentum, quod uſum & exercitium Jurisdictionis non in perpetuum, ſed ſolùm ad tempus adimat. Gloſſa *in c. ſciſcitatus 13. de Reſcript. V. Infamem.* Panorm. *ibid. n. 7.* Decius *n. 7.* ac alij. Quod verum eſt, ſive impedimentum ſit naturale, v. g. furor, amentia; ſive legitimum, v. g. ſi Delegatus efficiatur ſervus, vel infamiam Juris contrahat, utpote quæ ipſo facto privationem muneris publici inducit. *L. 2. §. ſi miles ff. quib. ex cauſ. infamia contrah.* Diximus: *infamiam Juris.* Nam ſi contrahat ſolùm infamiam facti, ex perjurio v. g. aut homicidio, non poteſt repelli, niſi ex crimine ſpecialiter ſit ſuſpectus parti. Tametſi enim criminoſus teſtis, ſaltem per partis exceptionem repelli poſſit. *c. Teſtimonium 54. de Teſtib.* non tamen propterea etiam Judex ob crimen & contractam inde facti infamiam repelli poterit, niſi, ut diximus, parti inde ſuſpectus fiat. Rationem diſcriminis dant Panorm. *l. c. n. 8.* Imola *n. 19.* Dec. *n. 7.* quia contra Judicem, ſi malè judicaſſe videatur, competit remedium appellationis, ejuſque Officium eſt publicum, ac propterea tam facilè recuſari non debet. Diximus autem, per temporale impedimentum ſuſpendi Jurisdictionem delegatam: unde illo ſublato hæc recuperatur in cauſa delegata. Anton. *in cit. c. 13. n. 23.* Panorm. *n. 10.* Decius *n. 8.*

530. Ob eandem rationem ſi Delegans ſit excommunicatus aut ſuſpenſus, non toleratus, non quidem omnino ceſſat jurisdictio Delegati, etiam re adhuc integrâ; ſuſpenditur tamen, donec Delegans ab Excommunicatione aut ſuſpenſione ſit abſolutus. Ita Hoſtienſ. & Dominic. *in c. 1. de Offic. Vicarij in 6.* Panorm. *in c. Licet 30. de Offic. Deleg. n. 8* Tabiena *V. Vicarius n. 8.* Sanchez *L. 3. de Matrim. diſp. 30. n. 7.* cum Joan. Andr. Anchar. Franco, ac alijs. Si negotium verò à Delegato cœptum ſit ante Excommunicationem vel ſuſpenſionem Delegantis, per hujus inhabilitatem non ſuſpenditur; quia per uſum jam eſt radicata & perpetuata. In quo differt jurisdictio Delegati à jurisdictione Vicarij Generalis, cùm hujus jurisdictio ſemper, etiam re non ampliùs integrâ, ſuſpendatur per ſuſpenſionem jurisdictionis Epiſcopi, ut patet ex *cit. c. 1. de Offic. Vicarij. in 6.* & tradit communis DD. apud Sanchez. *l. c n. 6.*

CAPUT III.

De Foro Continentiæ Cauſarum.

§. I.

An cauſæ Connexæ ad idem Forum pertineant.

SUMMARIUM.

531. Cauſæ continentes in eodem foro diſceptandæ ſunt.

532. Continentia cauſarum provenit vel à perſonis, vel à rebus, vel ab actione.

533. Afferuntur Leges & rationes de non dividendis cauſis connexis.

534. Cauſæ connexæ decidendæ ſunt à Judice ſuperiore, qui reſpectu utriusque partis & cauſæ eſt competens.

535. Niſi Judex inferior in aliqua cauſa ſit competens reſpectu utriusque litigantis.

536. Tametſi valeat proceſſus, ſi cauſæ continentes dividantur.

537. Non tamen licitè dividuntur.

531. Tametſi pro diverſitate cùm Territoriorum, Magiſtratuum, ac ſubditorum, tum etiam Rerum ac cauſarum, diverſa ſint Fora, quæ adeunda ſunt, & regulariter loquendo declinari ac ſubterfugi nequeunt: non ſolùm, quòd publica auctoritate conſtituta ſunt *L. Privatorum C. de jurisdict. omn. Judic.* Sed etiam, quia in bonum litigantium introducta, quibus invitis mutari nequeunt. *Can. pervenit 13. 11. q. 1.* Nihilominus ſi cauſæ ſunt connexæ, ſeu, ut vocant, continentes, in eodem Foro diſceptandæ ſunt, quamvis ipſi Rei cæteroqui diverſi ſint Fori ſeu diverſis Judicibus ſubjecti, ut mox dicetur. Continentes ſeu Connexæ cauſæ ſunt, quæ communem habent liquidationis & diſcuſſionis qualitatem ac rationem, propter quam una ſine altera plenè ac liquidè cognoſci ac definiri nequeat. Gœddæus *in c. 1. de ſequeſt. poſſeſſ. ac fruct. n. 28.* Ummius *Diſp. 4. ad Proceſſ. Judic. theſi 4. n. 17.* Unde patet, quid ſit continentia cauſarum. Eſt nimirum rei controverſæ connexio, & colligatio, vel, ut loquuntur, perpetuitas, quæ ſeparari cauſam, negotiúmve non patitur, ſed uno eodémque vult terminari judicio.

532. Hanc cauſarum continentiam non æqualiter diſtribuunt DD. ut videre eſt apud Tiber. Decianum *vol. 2. reſponſ. 97. n. ult.* Gaill. *L. 1. obſervat. 32. n. 3. & 4.* Friderum Mindan. *L. 3. de continentia cauſarum c. 2. n. 8.* ubi eam ad duodecim capita extendit, Menoch *de arbitrar. Judic. caſu 371. à n. 4.* Gœddæum *l. c.* Græveum *L. 1. concl. 32. n.* 1. Triplici autem ferè reſpectu continentia cauſarum dicitur, nimirum vel Perſonarum, vel Rerum, vel Actionis, ut ex dicendis *§. ſeq.* conſtabit.

533. Continentes autem cauſas dividi non debere, ſed in eodem Foro & ab eodem Judice tractandas eſſe, deciſum eſt *c. ult. de Reſcript. c. penult. de in integr. reſtit. c. 1. de ſequeſt. poſſeſſ. & fruct. L Ordinarij C. de R. V. L. Nulli* 10. *C. de Judic. L. omnes C. arbitrium tutel.* & *tot. tit. ff. de quib. reb. ad eund. Judic. eat.* Ratio ſic ſtatuendi erat: tum quòd connexio & unitas cauſarum non patitur diviſionem actionum, ſed idem eſt connexorum judicium. *L. quæ religioſis 43.* & *L. Habitator 59. ff. de R. V.* tum quòd lites de cauſis connexis commodiùs ſub uno Judice tractentur, & faciliùs malitijs hominum longos ſæpe proceſſuum circuitus quærentium occurratur, *cit. c. ult. de Reſcript.* Simúlque abſurdum vitatur, ne ſcilicet unus Judex aliter judicet quàm alter, ac ejusdem criminis Rei inæqualibus pœnis afficiantur: tum quòd lites contrahi Reipublicæ intereſſe, *L. properandum C. de Judic.* & *L. item ſi res 4. §. 1. ff. de alien. judic. mutand. cauſ.* ac idcirco plures inſtantiæ & judicia vitanda: tum denique ne partes pluribus judicijs fatigentur. Plures alias rationes accumulant Mindan. *l. c. n. 2. & 3.* Gœdd. *l. c. n. 31.* ac alij.

534. Ex eo verò, quòd cauſæ continentes ab uno eodémque Judice tractandæ ſunt, conſequens eſt, quòd tota lis coram Judice proximè ſuperiore ventilanda ſit, qui videlicet reſpectu utriusque partis & cauſæ ſit competens. *cit. L. Nulli 10. C. de Judic.* & *tot. tit. ff. de quib. reb. ad eund. Jud. eat.* Hinc Camera Imperialis ob cauſæ continentiam fundatam habet jurisdictionem, ut obſervant Mynſing. *cent. 1. obſervat. 4.* & Denaiſ. *in Synopſi Jur. Cameral. rubr. continentia cauſarum*, ac patet ex ipſa Imperij Lege in Receſſ. Deputat. anno 1600. §. bey unſerem Käyſerlichen Cammer-Gerichte / & *§. ſeq.* Eſtque fundata ob cauſarum continentiam Judicis Superioris jurisdictio in prima ſtatim inſtantia, non ſolùm ſi omnes Rei ſunt ipſi mediatè ſubjecti; ſed etiam, ſi unus plurésve mediatè, immediatè alij, ut patet exemplis, quæ adducit Mynſing. *l. c.*

535. Non tamen ſemper ob connexionem cauſarum omiſſo Judice inferiore ſuperior adeundus eſt, ut obſervant Zanger. *c. 1. de Exception. p. 2. n. 370.* & Matth. Stephani *L. 1. de Jurisdict. c. 32. n. 3.* Nam ſi v. g. res hæreditariæ aliáve communia bona eodem loco & non in diverſis ſita ſunt, ijdem fratres, ſocij,

ſocij, aut cohæredes, quamvis in diverſis territorijs domicilia habentes, vel petitione hæreditatis vel familiæ herciſcundæ judicio vel, communi dividundo, rectè coram Judice loci, ubi bona ſita ſunt, conveniuntur: quoniam Judex competens eſt. *L. un. C. ubi de hæredit. agi oportet.* Item ſi quis poſſeſſorium & petitorium ratione rei ſitæ ſub jurisdictione Judicis Titij, intentare vel ſimul vel ſucceſſivè vellet, non poterit adiri ſuperior præterito Titio. cùm hic ſit competens ratione tam poſſeſſorij quàm petitorij *c. 1. de cauſa poſſeſſ. & propriet. cit. L. Nulli* 10. *C. de Judic. L. fin. C. ubi in rem. act. L. 1. C. ubi de hæredit. agi oport.* Pariter ſi plures Tutores in diverſis territorijs habitent, nihilominus de ratiocinijs ibi conveniri debent, ubi tutelam adminiſtrârunt; non coram Judice ſuperiore, cùm rationes reddi ibi oporteat, ubi negotium geſtum eſt. *L. 1. C. ubi de ratiocin.* Itaque tunc ſolùm ob continentiam cauſarum adeundus ſuperior Judex eſt, quando inferior in aliqua cauſa non eſt competens Judex utriusque litigantis.

536. Sed gravis hîc controverſia eſt inter DD. utrùm proceſſus ſit invalidus, ſi cauſæ continentes non apud eundem Judicem, ut fieri oportet, ſed apud diverſos ventilentur. Invalidè procedi aſſerunt Gloſſa *in c. 3. de Reſcript. in 6. V. proceſſ.* Marian. Socin. *in c.* 1. *de Mut. petit. n. 25. V. quartò*, Maranta, ac alij. Quam ſententiam Alexand. apud Maranta dicit communem, & Ummius *l. c. n.* 18. in puncto Juris veriorem eſſe cenſet. Valere proceſſum utriusque Judicis tenent cum Bald. Alexand. Jaſon. Felin. ac alijs Sichard. *in cit. L.* 10. *C. de Judic. n.* 15. Gaill. *cit. obſervat. 32. n. 13.* Mynſinger. *cent. 1. obſer. 97.* Matth Stephani *l. c. n.* 12. ac communiſſimam dicit Mindan. *cit. c. 2. n. 5.* à qua, cùm praxi recepta eſſe videatur, non eſt recedendum. Fatentur tamen cit. DD. ſi contra divitionem exceptum ſit, & exceptione non attentâ Judex procedat, neque cauſam ad Superiorem remittat, proceſſum fore invalidum. Porrò hujusmodi exceptio, cùm dilatoria ſit, ante litis conteſtationem opponenda erit. Mynſing. & Gaill. *ll. cc.* Stephani *l. c. n.* 10. & fusè Sichard. *l. c. à n. 8.* Gœedd. *l. c. n.* 15. Tertacinq. *L. 2. Reſol. tit. de Judic. reſol. 3. n.* 10.

537. Illud quoque in controverſiam trahitur, an Judex competens cauſas connexas non ſolùm poſſit decidere, ſed etiam teneatur. Teneri negat Cuiacius *L. 2. obſervat. 35.* loquens de cauſa poſſeſſionis & proprietatis. Verùm affirmandum eſt cum communi aliorum, quam citat & ſequitur Menoch. *cit.* caſu 371. *n. 9.* quia ſi ſemel cognovit v. g. ſuper poſſeſſione, jam ſatis declaravit velle ſe etiam ſuper proprietate poſſeſſioni connexa cognoſcere, neque quod ſemel placuit, diſplicere ampliùs poteſt. Accedit, quòd non in commodum Judicis, ſed favore publico ad finiendas quamprimùm lites indictum eſt, ut cauſæ continentes non dividantur. Non igitur in ipſius arbitrio eſt eas dividere. Aliàs ob diviſionem puniri non poſſet: atqui juxta *cit. L. Nulli C. de Judic.* ſi monitus contumaciter pergit cauſam divellere, punitur. Quemadmodum & Actor, qui adverſarium coram diverſis Judicibus citat, puniendus eſt, vel amiſſione cauſæ, ut docent Petr. de Bellapertica, Cynus, Alberic. Ancharan. ac alij apud Sichard. *in cit. L. Nulli n. ult.* & Gaill. *cit. obſer. 32. n. 6. & 7.* vel, ut cum Panor. Felin. ac Jaſon. tradit communis, pœna Judicis arbitraria cum refuſione expenſarum.

§. II.

Quæ cauſæ ob continentiam in eodem Foro tractandæ ſint.

SUMMARIUM.

538. Continentia cauſarum datur, ſi ab uno res in diverſis territorijs ſitæ petantur.
539. Aut, ſi ab uno diverſi fori Rei conveniantur.
540. Aut plures ſibi vendicent rem communem, plurésve cohæredes judicio herciſcundæ contra unum agant.
541. Agendum eſt de proprietate, ubi actum eſt de poſſeſſione.
542. Et ibi civiliter, ubi criminaliter.
543. Déque cauſis Emergentibus & Incidentibus, ubi de Principali.
544. Cauſa tamen ſpiritualis, ſi incidat coram Judice laico, remittenda eſt ad Eccleſiaſticum.

538. Quæ cauſæ continentes ſeu connexæ ſint, diximus in genere *n.* 531. In ſpecie nunc de quibusdam agendum eſt, ut ex paucis caſibus allatis appareat, quæ dividi nequeant, ſed coram eodem Judice communi diſcutiendæ ſint. Primò itaque continentia cauſarum datur, ſi ab uno res in diverſis ſita petatur. v. g. ſi à Titio vindico res plures, quarum aliæ ſub hoc, aliæ ſub alio Judice ſitæ ſunt. Aut ſi contra eundem ago petitione hæreditatis, cujus itidem res in diverſis territorijs reperiuntur. Aut ſi ab ipſo hypothecariâ actione poſſeſſionem pignoris itidem in diverſis territorijs ſparſi avoco. Hîc ne pluribus & diverſis inſtantijs fatigemur, eum Judicem adeundum eſſe, qui utriusque loci Judice proximè ſuperior ſit, docent poſt alios Vultejus *ad L. 4. C. de Jurisdict. omn. Judic. â n. 25.* & Mindan. *L. 3. de Proceſſ. c. 3. mem. 2. & 3.* Verùm etſi in iſtis caſibus continentia cauſarum detur, ita ut judicium inter plures diverſorum territoriorum Judices dividi non debeat: non tamen apparet, quàm rectè ſuperior Judex adeatur. Si enim admittitur opinio docens, quòd Judex domicilij cum Judice rei ſitæ concurrat (quam tamen ſuprà *n.* 216. rejecimus) & unus duntaxat reus eſt, aut plures, ſed ſub eodem Judice domicilium habentes, Judex iſte domicilij adiri poterit, ut adeò neceſſe non ſit ad Superiorem deveniri. Neque obeſt, quòd Judex domicilij actorem in bona, quæ extra ipſius jurisdictionem ſita ſunt, immittere non poſſit. Non enim hinc conſequens eſt, quòd Superior illicò adeundus ſit. Aliàs ille, qui ex contractu obligatus eſt, in loco obligationis conveniri non poſſet, ſi nulla ibi bona poſſideat: quod falſum eſſe conſtat ex dictis *n. 176. ac ſeqq.* & *n.* 198. Concluſum tamen in Camera Imperiali fuit teſte Schwanmann. *L. 1. Proceſſ. Camer. l. c. 6. n. 7.* proceſſum decernendum eſſe, ſi quis à Camera petierit, tametſi in uno loco major, in altero minor pars ſita eſſet.

539. Secundò. Continentes cauſæ ſunt, & ab eodem terminandæ Judice, ſi ab uno diverſi fori debitores conveniantur, v. g. plures Contutores, qui diverſis jurisdictionibus ſunt ſubjecti. *L. omnes 5. C. arbitrium Tutelæ.* Marian. Socin. *in c. 2 de Mut. petit. n. 31.* Mindan. *L. 3. de Proceſſib. c. 4. mem.* 1. ubi *mem. 3. & 4.* exiſtimat cum alijs, ſuperiorem Judicem adeundum eſſe Sed nihil obſtare videtur, quò minùs rectè conveniantur apud Judicem obligationis contractæ, & ubi tutelæ adminiſtratio geſta eſt, juxta *L. 1. C. ubi de ratiocin.* Eadémque eſt ratio de pluribus unius delicti complicibus: tametſi enim coram uno Judice conveniendi ſint, ut cum Jaſone ac communi DD. docent Gaill. *cit. obſer. 32. n.* 12. & Menoch. *de arbitrar. Judic. caſu 371. n.* 12. ratio tamen adeundi ſuperiorem Judicem non eſt: cùm reſpectu omnium ſit competens ille, in cujus territorio delictum patratum eſt. *L. 1. C. ubi de crim. agi oport.* Fundata tamen eſt Cameræ jurisdictio, ſi quis contra Statum Imperij & ejus alterius-ve Statûs ſubditum agere velit. Mynſing. *cent. 1. obſerv. 4. n. 4.* Tametſi enim Status Imperij privilegio Auſtregarum gaudeant, ut dictum eſt ſuprà *n. 314. & ſeqq.* quia tamen locum Auſtregæ non habent quoad eos, qui mediatè tantùm ſubditi ſunt Imperio conſequens eſt communem ſubditi immediati & mediati adeundum eſſe Judicem, qui eſt Camera Imperialis.

540. Tertiò. Si plures ſibi vendicent rem velut communem v. g. ſervum, aut plures cohæredes judicio familiæ herciſcundæ contra eundem agant, cauſæ connexio eſt, ita ut apud eundem Judicem expedienda ſit. Marian. Socin. *l. c. n.* 25. Mindan. *l. c. n. 9.* Niſi quilibet rem ſibi in ſolidum peteret, uti advertit Socin. *l. c.* Non tamen placet, quod idem Mindanus ait, non coram Judice Rei, ſed omnium proximè ſupremo agendum eſſe. Non enim ulla eſt ratio, cur Rei, ſi nnus eſt, aut plures, eidem tamen Judici ſubjecti, Judex prætereatur, & cur hîc illa regula de ſequendo Rei foro exceptionem patiatur. Et quamvis in communibus judicijs uterque contendentium Actoris & Rei munus ſuſtinere videatur, is tamen Reus habetur, qui à reliquis ad faciendam diviſionem convenitur. Unde ejus forum ſequendum eſt, nec niſi abſurdè quisquam dixerit, Judicem utrique litiganti communem adiri debere ex eo, quòd de cauſa tam actori quàm Reo communi agitur. Illud concedendum eſt, quod idem tradit *l. c.* & *L. 1. c. 34. n. 9.* quòd pignoratus in bonis immediatè ab Imperio dependentibus, quamvis cæteroqui Landſaſſius & mediatè Imperio ſubjectus, contra pignorantes mandatum & proceſſum in Camera Imperij impetrare poſſit, ſi tamen Rei immediatè Imperio ſubjecti ſint.

541. Quartò. Apud eundem Judicem ob cauſæ continentiam agendum eſt de proprietate, ubi cauſa poſſeſſionis ventilatur. Nam *Legali proviſione decretum eſt, tam momenti* (momentaneæ poſſeſſionis) *quàm proprietatis cauſâ, ſub eodem eo-*

démque Judice debere cognoſci, ut dicitur *c.* 1. *de cauſa Poſſeſſ. & Propriet.* Legalis hæc proviſio habetur *L. 13. C. de R. V.* ibi: *Ordinarij Juris eſt, ut mancipiorum orta quæſtione, priùs exhibitis mancipijs de poſſeſſione judicetur, ac tunc demum proprietatis cauſa ab eodem Judice decidatur.* Quamvis enim cauſæ Poſſeſſionis & Proprietatis ſint ſeparatæ. *L. 12. §. 1. ff. de Acquir. poſſeſſ.* ac propterea permiſceri prohibeantur *L. permiſceri ff. eod.* quoad rationem tamen procedendi, modum probandi ac perveniendi ad dominium, ejúsque deciſionem, pares habentur, nec ordinis ratione divelli patiuntur. Gœdd. *in cit. c. 1. n. 53.* Coſtald. *ad tit. ff. de quib. reb. ad eund. Judic. eat.*

542. Quintò. Agendum eſt civiliter, ubi criminalis cauſa examinata fuit. Gaill. *cit. obſerv. 32. n.* 11. & *L. 1. de pace publ. c. 11. n. 26.* Mindan. *L. 3. de Proceſſ. c. 5. n. 19.* cum communi DD. Hinc teſte Mynſing. *cent. 1. obſervat. 97.* deciſum in Camera Imperiali fuit, quòd ſi ſpoliatus contra pacem publicam egerit in Camera contra ſpoliatorem ad pœnam banni, & ſuper reſtitutione damnorum ſibi illatorum agere velit coram Judice ſpoliatoris Ordinario, repelli poſſit exceptione de non dividenda continentia cauſæ.

543. Sextò. Decidendæ ſunt cauſæ Incidentes & Emergentes, ſive illæ, quæ oriuntur occaſione principalis, & ita ipſam efficiunt, ut de ejus meritis conſtare non poſſit, aut proceſſus impediatur, niſi illæ examinentur ac decidantur; hæ, inquam, cauſæ decidendæ ſunt, ubi agitur de principali. *L. 3.* & *L. 10. C. de Judic. L. 1. C. de Ordine Judic. L. fin. C. de Ordine Cognit. c. penult. in fin de in integr. reſtitut.* E. g. ſi Actori vel Accuſatori, vel teſti objiciatur, quòd non habeat perſonam ſtandi in judicio; vel teſti, quòd in judicio peierârit, pecuniam pro teſtimonio acceperit &c. plura alia exempla refert Gœdd. *l. c. à n. 30.* ſúntque paſſim obvia. Porrò adeò verum eſt, quòd Judex, qui cognoſcit de cauſa principali cognoſcere poſſit ac debeat etiam de incidente ac emergente, ut licèt aliàs de incidente cognoſcere nequiret, ſi principaliter moveretur, poſſit tamen in caſu, quando ſolùm incidit. Hinc Zaſius *in cit. L. 3. C. de Judic. n. 11.* tradit, Judicem ſuper incidente criminali cauſa cognoſcere poſſe, licèt aliàs non poſſit. Ratio dari poteſt: quia multa, ut ait Gœdd. *l. c. n. 33.* per conſequentiam permittuntur, quæ principaliter fieri prohibentur,

544. Reſtringenda eſt facta modò aſſertio quoad cauſas ſpirituales: harum enim ſi quæ incidat apud Judicem ſecularem, remittenda eſt ad Eccleſiaſticum civili judicio interim pendente. *c. Lator 5. qui filij ſint legitimi.* Mynſing *cent. 1. obſervat 100.* Ubi refert, aliquoties ita in Camera Imperiali obſervatum & deciſum fuiſſe, Sichard. *in cit. L. 3. n. 8.* Zaſius *ibid. n. 13.* Farin. *in Praxi Crim. q. 8. n. 25.* cum communi DD. Exemplum habetur *cit. c. 5.* de eo, cui coram Judice ſeculari de hæreditate Avi litiganti objectum fuit, ejus patrem non fuiſſe legitimo matrimonio natum. Ibidémque decernitur, quæſtionem incidentem de legitimo matrimonio, tanquam ſpiritualem, remittendam eſſe ad Judicem Sacrum, ac interim Judici Laico ſuperſedendum eſſe deciſione quæſtionis principalis. Ex quo cum Canoniſtis rectè infert Mandoſius *de Inhibit. q. 10. n.* 2. quòd ſi laicus cognoſcere vellet ſuper hujusmodi cauſa Eccleſiaſtica, inhiberi id ipſi poſſit, & mandari, ut non procedat, niſi cauſâ ſpirituali priùs per Judicem competentem deciſâ. E contrario ſi de cauſa Eccleſiaſtica cognoſcat Judex Eccleſiaſticus etiam inter laicos, ac incidat ſecularis quæſtio, hanc ille æquè ac Eccleſiaſticam decidere poteſt, ut ex Baldo & communi DD. notat Gœdd. *l. c. n. 38.* & patet ex *c. 3. de Donation. inter vir. & uxor.* Rationem hujus diverſitatis petenti, Bartoli Magiſter Cynus *in cit. L. 3. C. de Judic.* calumniosè reſpondet, nullam aliam dari poſſe, quàm quòd id ab ipſis (Eccleſiaſticis) receptum ſit propter ambitum jurisdictionis ſecularis uſurpandæ. Vera ratio eſt, quòd ſpiritualia tanquam digniora trahant ad ſe cauſam ſecularem ut connexam & viliorem, at non viciſſim ea, quæ inferiora ſunt, trahunt ad ſe, quod eſt ſuperius & dignius. Item quòd non ſit ſupra poteſtatem Judicis Eccleſiaſtici cauſas profanas decidere; ſit verò ſupra poteſtatem Judicis profani decidere Sacras. Hæc porrò ſolùm procedunt de cauſa ſpirituali emergente vel incidente in judicium ſeculare: nam ſi alia cauſa, quæ ſpiritualis non ſit, incidat, paſſim receptum eſt illam non ad ſuum Judicem remitti, ſed unà cum principali apud eundem Judicem examinari. Schrader. *de Feud p. 10. ſect. 1. n. 99.* cum communi DD. ſolo ferè refragante Mynſingero *cit. obſerv. 100. in fin.* & præjudicium quoddam Cameræ Imper. afferente.

§. III.

An ſi Clericus ſimul & Laicus delinquunt, ſolus Iudex Eccleſiaſticus cognoſcat.

SUMMARIUM.

545. Solus Judex Eccleſiaſticus cognoſcit, ſi Clericus & Laicus ſimul delinquunt.
546. 547. Solvuntur oppoſita.
548. Judex laicus non poteſt irruere in ædes Clerici, ejúsque complicem extrahere. Nec ab eodem exigere impenſas in captura complicis factas.

545. Celebris hæc eſt & ſæpe agitata controverſia, ut ait Fachin. *L. 9. Controv. Jur. c. 31.* Quemvis à ſuo Judice competente, Clericum ab Eccleſiaſtico, Laicum à Laico, judicandum eſſe, docent Gutierez *L. 1. pract. quæſt. q. 6.* Cravetta *conſil. 232.* Cevallos *p. 2. q. 69. n. 7.* Covarr *practic. quæſt. c. 34. n.* 1. ubi contrariam opinionem, de qua mox, opinatur eſſe falſam, opinione nimis facili, nec illis, quas adducit, rationibus fundatâ. Hos aliósque non paucos ſequuntur ex Theologis Thom. Sanchez *in opuſc. tom.* 1. *l. 3. c. un. dubit. 30. n. 5.* Molina *de Juſt. tr. 3. diſp. 49. n.* 24. Bonacina *tom. 3. in Bull. Cœnæ diſp.* 1. *q. 16. pun. 5. n. 20.* ac alij. Utrumque tam Clericum quàm Laicum à Judice Eccleſiaſtico judicandum eſſe tradunt plurimi, ac propè innumeri, quos allegant Covarr. *l. c.* Fagnan. *in c. Nullus de Foro comp. à n. 29.* Delbene *de Immunit. Eccleſ. c. 10. dubit. 17. n. 2.* & Sperelli *Deciſion. Fori Eccleſ. deciſ. 19. n. 4.* ex quibus Bartol. Socin. *in L. cùm Senatus ff. de Rebus dub.* & Scaccia *L. 1. de Judicijs cauſ. c. 11. n. 24.* teſtantur, hanc ſententiam praxi receptam eſſe. Nos eam veriorem eſſe cenſemus ex eo, quòd ſi duo Rei judicandi ſunt ab eodem Judice, unus Clericus, alter Laicus, cognitio pertinet ad Judicem Eccleſiaſticum, juxta ea, quæ paulò antè diximus *n. 544.* Atqui ſi plures ejusdem delicti ſunt rei, conveniendi ſunt, coram eodem Judice ut pariter ex communi DD. diximus *n. 539.* unde Fachin. *l. c. §. Continentia* præproperè & nimis fidenter dixit, nullam, ſi Clericus peccat cum laico, continentiam cauſarum dari. Ratio, quam affert, quòd diverſæ ſint perſonæ delinquentes, nulla eſt, cùm manifeſtum ſit, ex Juribus & DD. hactenus allegatis, diverſarum jurisdictionum perſonas ob continentiam cauſæ coram eodem Judice conveniendas eſſe. Verum quoque non eſt, cauſam alterius non eſſe connexam alteri: cùm ſit idem utriusque & conjunctâ malitiâ patratum delictum. Hoc autem juxta communem DD. continentiam cauſæ habet.

546. Neque obeſt, quòd juxta *c. Clerici* & *c. cùm ab homine de Judic. c. ſi diligenti c. ſi Clericus c. Licet de Foro comp.* Judici Eccleſiaſtico cognitio cauſarum Clericorum, ſeculari ſecularium competat: hoc enim regulariter quidem procedit, ſicut quòd quilibet Reus coram Judice ſuo immediato conveniendus ſit, non tamen ſi ſpecialis ratio, videlicet continentia cauſarum, jubeat adiri Judicem Eccleſiaſticum, vel mediatum ſuperiorem.

547. Pariter non obſtat, quam objiciunt, Bulla Pij V. edita 26. Maij anno 1563. nam fuit correcta & ad terminos Juris communis ac Concilij Trident. redacta per aliam Bullam Pij V. die 20. Jun. anno 1566. emiſſam, ut bene notat Scaccia *l. c.* Denique non adverſatur, quem opponunt, textus *L. ſi quis uxori ff. de Furt.* Nam, ut benè advertit Ambroſin. *Tract. de Immunit. Eccleſ. c. 20. n. 9.* cùm uxor de furto non teneatur ob res viro ſubtractas *cit. L. ſi quis §.* 1. ſi alius, qui opem ei præſtitit ad furandum, hanc immunitatem haberet, impunitus evaderet. Unde mirum non eſt, quòd privilegio uxoris non gaudet, ut ibidem dicitur. Hæc autem ratio in noſtro caſu non militat. Quidquid ſit de rationibus intrinſecis, & conſuetudine alicubi contraria, noſtra ſententia deciſa fuit à S. Congregat. Cardin. teſte Scaccia *l. c.*

548. Quemadmodum verò contrariæ opinionis praxim non damnamus, ita nonnulla circa eam advertenda duximus. Primum eſt, quòd nullo modo licitum ſit Judici laico ejúsve Miniſtris irruere in domum Clerici & concubinam v. g. inde extrahere. Quia hoc foret jurisdictionem coactivam & violentiam contra ipſum Clericum exercere: quod eſſe vetitum laicis adversùs Clericos, patet ex ſuprà dictis de Immunitate Clericorum. Alterum eſt, tolerandam non eſſe conſuetudinem quorundam Judicum laicorum expenſas factas in captura & cuſtodia ſuſpectarum

rum fœminarum poſtea à Clericis exigentium. Cùm enim Clericus, ut ponitur, fœminam capi non juſſerit, & ſuo delicto expenſarum illarum cauſa tantùm per accidens fuerit, conſequens éſt, quòd earum exactio quoad Clericum haberet rationem pœnæ, quam conſtat Clericis à laico inferri non poſſe. Accedit, quòd per hujusmodi condemnationem in expenſas judicium ferretur de crimine Clerici nec citati nec auditi. Hoc autem excedit poteſtatem Judicis ſecularis.

CAPUT IV.

De Foro Reconventionis.

§. I.

Quâ ratione Forum per Reconventionem acquiratur.

SUMMARIUM.

549. *Reconventio utroque Jure conceſſa eſt.*
550. *Reconveniri actor poteſt coram Judice non ſuo.*
551. *Et coram Judice etiam Delegato.*
552. *Non item coram Arbitro.*
553. *Nec coram illi, qui in cauſa reconventionis jurisdictionem non habet.*
554. *Facienda eſt reconventio ante litis conteſtationem, vel in continenti ante juramentum calumniæ.*
555. *Facta poſt litis conteſtationem operatur quidem competentiam Judicis, non tamen ſimultatem proceſſûs.*

549. Reconventio, ſeu, ut nominatur L. IV. Decretalium Titulo IV. Mutua petitio (ſic dicta quòd Actor aliquid à Reo, ac iſte viciſſim ab Actore, vel quod unus litigantium petat ſeu impetat alterum) eſt actio à Reo convento durante conventionis judicio agitata, Germanis wider: oder gegen Klag. Non rarò enim contingit, dum Actor libellum & petitionem offert Judici, ac adverſarium convenit, viciſſim ab iſto libellum offerri, & aliquid contra Actorem vel ab Actore peti. Eſt hæc mutua petitio utroque Jure conceſſa, præcipuè cit. Tit. Decretalium & *L. 14. C. de Sentent. & Interlocut.* ac æquitati naturali maximè conformis. Cùm æquiſſimum ſit, ut ſi Actor Judicem non recuſat, coram quo agat contra alium, eundem non recuſet, dum agitur contra ſe. *cit. L. 14.* ac idcirco Actor Judicem, coram quo reconvenitur, recuſare tanquam ſuſpectum non poteſt. Accedit, quòd Actor non eſt diſtrahendus & vexandus varijs judicijs: quod fieret, ſi ipſe dein coram alio Judice reſpondere deberet.

550. Ex quo naſcitur, Actorem reconveniri poſſe coram Judice non ſuo, hácque ratione Forum ſortiri, quod Reconventionis dicimus. Eo ipſo enim, quòd alterum convenio coram Judice non meo, prorogo tali Judici in me jurisdictionem, & contentus eſſe debeo, ut viciſſim coram ipſo conveniar, ac propterea exceptionem Fori non competentis opponere nequeo. *L. 22. ff. de Judic. L. 11. §. 1. ff. de Jurisdict. L. 38. ff. Mandati, & cit. L. 14. junctâ Authent. Et conſequenter C. de ſent. & Interloc.* Neque Actor, licet alioquin exemptus, litiâ ſe intentatæ renuntiare Reo invito poteſt, ſi reconveniatur: tametſi lis nondum conteſtata ſit. Carpz. *p. 1. Jurispr. For. conſtitut. 7. defin. 15.* cum Baldo ac alijs *in cit. Auth. Et conſequenter.* Prorogatur autem jurisdictio per Reconventionem in omnibus illis caſibus, in quibus eam prorogari poſſe diximus ſuprà *ad n. 426.* Ex. gr. reconveniri poteſt actor de ſummâ 100. florenorum, etſi de tanta quantitate iſte Judex non poſſit judicare, juxta dicta ſuprà *n. 381.* E contrario non valet reconventio in cauſa ſpirituali coram Judice laico; nec in criminali, ſi Judex jurisdictionem habet tantùm in civilibus; nec in cauſa Feudali, ſi Judex non ſit Feudi Dominus vel Pares Curiæ; ac viciſſim Judex ſolùm in feudalibusnon poteſt eſſe Judex in reconventione ſuper allodialibus.

551. Habet autem Reconventio locum etiam coram Judice Delegato. *c. 1. de Mutuis petit.* Quod tamen ſolùm procedere, ſi delegatus ſit ad inſtantiam Actoris; non verò, ſi ad inſtantiam utriúsque, aut motu proprio Principis, tradit cum Bart. Panorm. ac alijs Maranta *in ſpeculo Judic. p. 4. diſt. 6. n. 13.* quia, ut aiunt, ſi ad inſtantiam Actoris delegatus eſt, locum habet ratio tradita *in cit. L. cùm Papinianus 14. C. de Sent.* & *Interlocut.* quòd videlicet Actor Judicem, quem eligit pro ſe, non debet reijcere contra ſe. Quæ ratio cùm procedat etiam in caſu, quo delegatio facta eſt ad inſtantiam utriusque partis, non apparet, cur tunc coram Delegato non poſſit fieri reconventio.

552. Non item coram Arbitris fieri poteſt Reconventio. *c. cùm dilectus 6. de Arbitris.* Ratio ibi datur: *cùm arbitri judicari non valeant, niſi de his tantùm, ſuper quibus in eos extiterit compromiſſum.* Notant tamen Maranta *l. c. n. 20.* Zanger. *c. 1. p. 2. de Exception. n. 377.* Berlich. *p. 1. concluſ. 22. n. 43.* Carpzov, *p. 1. Jurispr. For. conſtit. 7. defin. 5. n. 5.* hoc verum duntaxat eſſe de Arbitris Compromiſſarijs, ſeu partium conſenſu electis. Idémque indicatur *cit. c. 6.* verbis *extiterit compromiſſum.* Aliud igitur eſt de Arbitris ex neceſſitate Statuti electis: cùm iſti Ordinariam jurisdictionem habeant à Lege.

553. Demum reconventio non niſi coram illo Judice fieri poteſt, qui in illo genere cauſæ jurisdictionem habet. Speculat. *L. 2. p. 1. tit. de Reconvent. §. 2. n. 9.* Bart. *in Auth. Et conſequenter C. de ſent. & Interlocut.* & communis Canoniſtarum in *c. 1. de mutuis petit.* Exempla paulò antè dedimus *n. 550. in fine.*

554. Quantum jam attinet ad rationem faciendi reconventionem & in ejus cauſa procedendi, dicendum eſt, eam fieri debere ante litis conteſtationem, vel ſaltem in continenti ante juramentum calumniæ, & non ex intervallo, ut cum communi DD. tradit Maranta *l. c. n. 6.* patétque ex *Clement. 2. de V. S. Novell. 96. c. 2. c. 1. h. t.* ac *Auth. Et conſequenter C. de Sent. & Interlocut.* Facta ſic reconventio à DD. vocatur propriè dicta, & requirit, ut poſt litem conteſtatam ac reſponſionem à Reo ad libellum Actoris factam ſtatim etiam reſpondeat Actor reconventus. *cit. c. 1. h. t.* Eſtque tunc cauſa Conventionis & Reconventionis uno proceſſu ventilanda, & de utraque unâ ſententiâ judicandum. Mynſing. *cent. 1, obſerv. 10. n. 1.* Carpz. *l. c. defin. 1. n. 3.* cum Bart. ac communi DD. Concordat Ordinatio Cameræ Imperialis *p. 3. tit. 30.* Quòd ſi Judex non procedat pari paſſu, ſed priùs in cauſa Conventionis pronuntiet, ſententia non quidem erit nulla, appellare tamen poterit Reus juxta Panorm. aliósque ex *L. 1. §. fin. ff. quæ ſententiæ ſine appell.* Si tamen alterutra cauſa celeritatem exigat, & immineat periculum animarum, neceſſe non eſt ſimul terminari, ſed poterit urgentior expediri dilatâ alterâ. Idémqud eſt, ſi petitio v. g. Actoris altiorem indaginem requireret, ac idcirco longiores dilationes: poterit enim tunc illa differri, & priùs expediri cauſa Reconventionis. Maranta *l. c. n. 9.* cum Panorm. Speculat. ac alijs.

555. Poterit tamen quandoque Reconventio fieri etiam poſt litem conteſtatam, & uſque ad ſententiam definitivam. Maranta *l. c. n. 5. & 6.* cum Decio, Lanfranc. ac alijs. Et patet ex *c. diſpendia 3. §. Reus de Reſcript. in 6.* Ubi abſolutè dicitur, quòd Reus durante eodem judicio poſſit reconventionis beneficio apud eosdem Judices de ſuo jure experiri. Quamdiu igitur durat judicium, locus eſt reconventioni. Tunc tamen dicitur Reconventio Impropria. Et licet operetur competentiam Judicis, non tamen etiam operatur ſimultatem proceſsûs. Non enim per eam retardatur cauſa conventionis, ſed hæc procedit, & tunc primùm deciditur cauſa reconventionis. Maranta *l. c. n. 6.* cum Bart. Bald. ac alijs. Idque receptum Jure Bavarico *p. 6. Ordinis Judicialis Statuto 4.* Quin addunt, quòd in tali caſu Actor in cauſa Reconventionis non tantùm non teneatur reſpondere, donec finita Conventionis cauſa fuerit, ſed quòd inſuper cauſam Reconventionis ad ſuum Judicem proprium trahere poſſit, cùm in iſta cauſa ſit Reus: niſi fortè cauſa Reconventionis aliàs eſſet peritura, aut moram non pateretur.

556. Ac univerſim non ita connexæ ſunt cauſæ Conventionis & Reconventionis, quin abſolutè dividi poſſint. Nam ſi Actor in cauſa Conventionis ſuccubuit & appellavit, poteſt Judex in cauſa Reconventionis procedere, nec neceſſe eſt, ut eam remittat ad Judicem appellationis, vel exſpectet, donec iſte cauſam Conventionis deciderit. Maranta *l. c. n. 9.* Berlich. *p. 1. concluſ. 22. n. 61.* cum Innocent. ac alijs. Si tamen in reſcripto Conventionis poſita ſit clauſula *appellatione remota*, obſervari ea debet etiam in cauſa Reconventionis. Imola *in c. 2. h. t. n. 1.* Panorm. *ibid. n. 2.* Rationem dant cum Felino: quia cauſa Reconventionis æquiparatur cauſæ Conventionis, & modum procedendi ejusdem imitatur.

§. II.

In quibus causis concedatur Reconventio.

SUMMARIUM.

557. Locus est reconventioni in omnibus causis specialiter non exceptis. Etiam summarijs. Et in diverso causæ genere.
558. Enarrantur illæ, in quibus non admittitur reconventio.

557. Locus est Reconventioni in omnibus causis specialiter non exceptis. *L. Præses 1. §. ult. ff. de Var. & extraordin. Cognition.* Et quidem in causis etiam summarijs, in quibus non reperitur expressè prohibita, aut qualitas negotij non repugnat. *Clem. sæpe de V. S. §. Verùm.* Neque in eodem tantùm causæ genere, sed etiam diverso, ita ut si ex. gr. conveniar actione Empti, reconvenire possim actione Locati. Communis DD. refragante Anton. Fab. eámque in eodem tantùm genere causæ concedente, eò quòd *cit. L. 14. C. de Sent. & Interlocut.* reconventionem solùm concedat in eodem negotio, nec loquatur de diverso. Verùm respondetur, ibi per negotium non intelligi causam, sed litem & instantiam, seu exercitium judicij. Conceditur pariter juxta communem DD. contra eundem Anton. Fab. reconventio tam ad actionem Realem, quàm Personalem: ita ut si conveniar Reali, reconvenire possim Personali, ac vicissim.

558. Sunt tamen nonnullæ causæ, in quibus reconventio permissa non est. Et primò quidem interdicta est in causis Excommunicatorum: his enim imposita quidem est necessitas alijs respondendi, sed negata facultas conveniendi. *c. 5. de Exception.* Secundò. Non conceditur in causa appellationis. *L. 1. ff. Eum, qui appellavit.* Quia appellatio non videtur interposita, nisi propter necessitatem, seu injuriam, quam appellans sibi factam esse putat. Igitur aliam ob causam Judex appellationis invocandus non est. Tertiò. Permissa non est in causis executivis, ijs videlicet, quibus urgetur executio rei judicatæ, aut vi instrumenti. *Auth. Et consequenter C. de sent. & Interlocut.* Bald. ac Interpp. ibi, Maranta *l. c. à n. 30.* Quartò. Non habet locum in Depositò. *c. fin. de Deposito L. 11. C. eod.* quia Depositum debet habere paratam executionem, præsertim si res moram non patiatur. Universim juxta utrumque Socinum, Joan. Andr. ac alios, quos refert Menoch. *de Arbitrar. Judic. casu 184. à n. 3.* non admittitur reconventio, quando conventio ob moræ periculum celeritatem desiderat. Quintò. Non in causa spolij. Cùm is, qui agit ex spolio, seu à spoliatore sua repetit, non teneatur ei respondere (nisi super causa spoliationis) donec spolium restituerit. *c. ult. de Ordine Cognit.* An hoc locum habeat etiam tunc, quando remedio *Redintegrandæ* agitur contra tertium, qui rem ablatam detinet, sed non spoliavit, dubium est. Negandum contra Bartolum videtur cum Panorm. & Maranta *l. c.* quia *cit. c. ult.* solùm dicitur, quòd spoliatus non teneatur respondere spoliatoribus. Existimamus tamen, etiam tertio non teneri respondere spoliatum, si is conscius sit spolij & possessor malæ fidei: quia rem ablatam malâ fide retinendo instar spoliatoris est. Sextò. Reconventio fieri nequit in Criminalibus criminaliter actis; nisi Reus majus crimen criminaliter intentet, vel suam suorúmve injuriam persequatur. *L. si quis reus 5. ff. de Publ. Judic. L. 1. & 19. C. Qui accusare non poss.* Imò Reus criminaliter conventus ne quidem civiliter reconvenire adversarium potest, nisi coram ipsius Judice Ordinario ac competente. *L. Consensisse 2. §. Item si quis v. Non tamen ff. de Judic.* Bart. *in cit. Auth. Et consequenter n. 7.* Berlich. *p. 1. concl. 22 n. 27.* Neque qui civiliter conventus est, Actorem criminaliter reconvenire potest, etsi cæteroqui Judex, coram quo vult reconvenire, sit competens etiam in criminalibus: quia causa criminalis hoc habet privilegij, ut eâ pendente qualibet civili supersedeatur. *L. ult. C. de Ord. Judicior.* Denique si Judex aliquo deferente inquisitionem instituit, non habet locum reconventio, ita ut petente inquisito teneatur Judex inquirere in delatorem de simili vel alio crimine. Maranta *l. c. n. 65.* Speculat. *L. 2. p. 1. tit. de Reconvent. §. 2. n. 1.* & *L. 3. p. 1. tit. de Inquisit. §. 1. n. 13.* Molignat. *de Reconvent. q. 65.* Si tamen conventus de crimine civiliter Actorem de alio crimine civiliter reconvenire velit, admittenda erit reconventio: dummodo fiat coram Judice suo & Ordinario. Maranta *l. c. n. 68.* Molignat. *l. c. q. 64.* Berlich *p. 1. concl. 22. n. 30.* Septimò Locus Reconventioni non est in causis Feudalibus, ut obiter dictum *n. 550.* & nunc explicandum est. Igitur si convenio Titium coram ipsius Judice competente in causa allodiali, non possum coram eodem reconveniri in feudali: nisi Judex ille Ordinarius sit Feudi Dominus, aut ejus consensus accedat. Gaill. *L. 1. obser. 40. n. 6.* Berlich. *l. c. n. 19.* Zanger. *p. 2. de Exception. c. 1. n. 381.* Schraderus *de Feud. p. 10. sect. 1. n. 199.* quamvis postea sui immemor tradat contrarium *sect. 6. n. 235.* Assertionis ratio est: tum quòd in causa Feudali non est concessa prorogatio, ut diximus suprà *n. 432.* reconventio autem est prorogatio: tum quòd fieri nequit coram Judice, qui in eo genere causæ, in quo est causa reconventionis, jurisdictionem non habet juxta dicta *n. 380. & 550.* Judex autem ordinarius, coram quo convenior in allodialibus, non habet jurisdictionem in causis feudalibus, nisi sit Dominus, à quo Titius à me conventus & ego feudum habemus. Vicissim conventus in causa feudali coram Domino Feudi vel Paribus reconveniri non potest in causa non feudali, uti contra Mozz. *de Natural. Feud. n. 114. §. an verò etiam* ac alios tradunt cum Innocent. ac Baldo Sonsbec. *de Feud. p. 14. n. 38.* Wesembec. *c. 17. n. 19.* ubi communem dicit, & Vult. *Lib. 2. c. 3. n. 9.* ac receptum esse in Camera Imperiali testatur Mynsinger. *cent. 4. obser. 90.* loquens de Paribus Curiæ. Est autem par ratio de Feudi Domino jurisdictionem ordinariam non habente, ac de ipso quoque procedunt rationes modò allatæ, cùm æquè, ac Pares Curiæ, non habeat jurisdictionem, nisi ex Lege Feudorum, solùm in causa feudali eam concedente. Octavò denique Actor reconventus Reum reconvenire non potest: ne aliàs nimiùm accumulentur in eodem judicio causæ ejúsque fiat perturbatio. Hæc de Jure communi procedunt. Jure Bavarico *p. 6. Ordinis Judicialis Lege* 1. inductum est, ut si conventus & reconventus sint ambo in Provincia, seu subditi Bavariæ, & causa reconventionis à prima causa dependeat, locum tunc habeat reconventio; secùs, si non dependeat. Quod pariter Jure Saxonico receptum est, teste Carpz *l. c. defin. 8.* Provincialis autem seu subditus conventus ab extraneo, hunc reconvenire potest, sive causa reconventionis à conventionis causa dependeat sive non. *cit. p. 6. Leg. 2.* ubi ratio hujus discriminis affertur. Quænam autem causæ connexæ sint, non convenit inter DD. Videri possunt Menoch. *de Arbitrar. Judic. casu 95. n. 8.* Carpz. *l. c. defin. 11.* & Haunoldus *tom. 5. de Just. tr. 3. n. 372.* Nobis immorari non licet.

§. III.

Utrùm Clericus coram Judice seculari reconveniri possit.

SUMMARIUM.

559. Reconveniri coram Judice laico potest Clericus in causa, quæ est ejusdem rationis cum principali, vel cum hac connexionem habet.
560. Secùs in causis alijs. De consuetudine tamen etiam in his reconvenitur.
561. Quando reconveniri potest, locum habens ea, qua aliàs in reconventione usitata sunt.
562. Exceptis quibusdam casibus.

559. Multùm refert in hac celebri controversia, utrùm causæ Conventionis & Reconventionis sint connexæ vel ejusdem generis, an non. Quod tamen discrimen hîc annotare passim negligunt DD. si Clericus agens contra laicum coram Judice laico ab eo reconveniatur super re habente connexionem cum petitione principali & causâ conventionis, vel quando est ejusdem rationis, non dubitamus reconventionem valere. Ex. gr. si Clericus calumniosè laicum accuset, poterit de calumnia reconveniri, & de hac cognoscere Judex laicus, non quidem ad illum puniendum, sed ad condemnandum in expensas, & Reum ab instantia absolvendum. Idémque est si Clericus de debito laicum conveniat v. g. Actione ex mutuo, & à laico itidem de debito reconveniatur, v. g. actione venditi. Neque litigium, quod est inter DD. procedere de hujusmodi causis existimamus, sed omnes facilè consensuros, posse reconveniri à laico Clericum: quia talis reconventio habet rationem naturalis defensionis, sicut, allegationes & probationes, quas pro se affert Reus: éstque instar exceptionis. Quæ proinde, sicut exceptiones seu dilatoriæ seu peremptoriæ, coram Judice etiam laico proponi potest.

560. Igitur quæstio duntaxat videtur procedere de causis, diversi generis & connexionem non habentibus, v. g. an Clericus

eus coram Judice laico reconveniri possit in causa commodati, si laicum ipse convenit in causa mutui. Negant complures Theologi & Canonistæ, quorum sententia Juri scripto est conformior, & sic in puncto Juris probabilior, ut benè observant Illust. D. Schmid Bavariæ Cancellarius, & cum ipso Prænob. D. de Bassis *Semicentur. 2. quæstion. Forens. controvers. 12. n. 1.* Nam Jura Sacra (quibus hîc standum est) absolutè prohibent, ne Clericus etiam in causa civili coram Judice laico conveniatur. *c. 4. 8. 10. de Judic. c. 2. & 7. de Foro compet. c. un. de Cleric. Conjug. in 6. Can. 5. 6. 8. & 14.* 11. *q. 1.* ac fusè diximus suprà *n. 225. & seqq.* Reconventio autem est altera conventio, & sub conventione in genere tanquam species continetur. Cùm igitur omnis species prohibita censeatur, quando prohibetur genus, nisi aliqua excipiatur *L. 147. ff. de R. J.* nullibi autem excipiatur reconventio, dicendum omnino erit, Clericos de Jurre coram laico Judice nec reconveniri posse. Verùm contrarium docent non modò Legistæ omnes Heterodoxi (quos in hujusmodi quæstionibus non moramur) & plerique ferè Catholici, si excipiatur Cynus, Anton. Faber, Klingius, Thesaurus, ac quidam alij: sed etiam Theologi quidam ac Canonistæ, quos refert & sequitur Aug. Barbosa *L. 1. Jur. Eccles. §. 2. n. 137.* ac ipsa etiam consuetudo: quæ quia plurimorum DD. calculo approbata, nec ullibi, quod constet, à SS. Pontificibus reprobata est, absit, ut à nobis condemnetur. Non tamen hîc aliqui argumentum benè deducunt ab expensis, in quas Actor Clericus à Judice laico condemnari potest salvo privilegio Fori Clericali statui competente. Nam condemnatio in expensas ob temeritatem Actoris à sententia absolutoria Rei necessariam dependentiam habet, quam neutiquam habet causa Reconventionis à causa Conventionis, uti vel ex eo satis patet, quòd Curia Feudalis temerè litigantem pro feudo condemnare in expensas potest, quin tamen reconventionem extra causam feudalem admittere possit, prout diximus paulò antè *n. 550. & 553.*

561. Admissa autem consuetudine reconveniendi Clericum coram Judice seculari, consequens est, quòd reconveniri possit etiam coram Judice Delegato juxta dicta *n. 550.* Et quòd non tantùm in judicio ordinario, sed etiam in Summario, de quo *n. 557.* quódque reconventione semel coram laico factâ teneatur stare judicio, nec possit pro arbitrio à conventione desistere, juxta dicta *n. 550.* ac universim ea observanda sint, quæ ad reconventionem requiri hactenus diximus. Quam in rem Barbosa *l. c. à. n. 140.* fusè allegat testimonia DD.

562. At verò etiam juxta illos, qui reconventionem Clerici coram Judice laico admittunt, locum ea non habet, quando attentatur in criminalibus, tametsi in his laicus reconveniens tantùm vellet agere civiliter. Decian. *Tract. crim. L. 4. c. 9. n. 17.* Scaccia *de Judic. p. 1. c. 11. n. 93.* Trentacinq. *L. 2. var. resolut. tit. de Mut. petit. resol. 1. n. 33.* Petr. Barbosa *in L. qui prior. ff. de Judic. n. 86.* ac alij communiter. Aut quando causa reconventionis foret Spiritualis vel Spirituali annexa: cùm pateat, de hac cognoscere esse supra potestatem Judicis secularis. Aut si laicus fraudulenter egisset procurando sui conventionem coram Judice laico: ut sic ipse coram eodem reconvenire Clericum posset: cùm sua fraus nemini patrocinari debeat. Aut quando Clericus non ageret nomine proprio, sed alieno, tanquam Tutor, Curator, aut Procurator. Barbosa *l. c. n. 149.* cum Carolo de Grossis, Squillante, ac alijs. Idémque dicendum foret, si Clericus ageret nomine proprio & reconveniretur nomine alieno. Neque reconveniri poterit Clericus coram Arbitro voluntario, juxta dicta *n. 552.* Aut si vertatur una ex causis, in quibus reconventioni locum non esse diximus *n. 558.* Denique etsi Clericus reconventus à Judicè laico condemnari possit, non tamen potest fieri ab eodem executio vel in persona vel in rebus Clerici, nec iste ob contumaciam distringi, ut loquuntur, aut puniri, sed compulsio & executio remittenda est ad Judicem Ecclesiasticum, ut cùm communi DD. docent Auferius *de potest. secul. in Eccles. fallent. 3.* Vincent. de Franch. *decis. 193. n. 16.* August. Barbos. *l. c. n. 156.* D. Schmid & Prænob. D. Bassis *l. c. n. 5.*

PARS V.

De causis ad certum Forum pertinentibus.

CAPUT I.

De causis pertinentibus ad Forum Ecclesiasticum.

§. I.

Quæ causæ ad Forum Ecclesiæ privativè pertineant.

SUMMARIUM.

563. Causæ Ecclesiastica aliæ sunt sacræ, aliæ Temporales, Mixtæ aliæ.
564. Causarum Sacrarum Judex competens est solus Ecclesiasticus. Causæ sacræ sunt quæstiones de Fide, Sacramentis, votis &c.
565. Item Matrimoniales.
566. Nec non Crimen Hæresis, & Simoniæ.
567. Item causæ etiam temporales contra Clericos motæ.
568. Jurisdictio sacra non competit Acatholicis.

563. Causarum, quæ in judicium deducuntur, aliæ sunt Ecclesiasticæ, aliæ Temporales seu seculares, aliæ Mixtæ. *Can. 2. 4. q. 1. c. super eo de Offic. Deleg. c. cùm sit junct.* Glossa *fin. de Foro Compet.* Ecclesiasticæ dividuntur in Ecclesiasticas Sacras & Spirituales, quas aliqui DD. dicunt Meras Ecclesiasticas. Tales sunt, quæ ex objecto suo sacræ, seu quæ versantur circa rem sacram & spiritualem. Et in Ecclesiasticas non meras, quæ habent objectum de se quidem profanum & temporale, ratione tamen personæ Ecclesiasticæ, contra quam proponuntur, alióve ex capite ad cognitionem Judicis sacri pertinent. Ut si conveniendus sit Clericus super fundo, equo &c. Causæ Temporales seu profanæ sunt, quæ ad sui cognitionem jurisdictionem sacram non requirunt, quòd nec ratione ipsius rei, super qua, nec ratione personaram, contra quas moventur, quidquam sacrum & spirituale continent, ac idcirco ad Judices laicos pertinent. *Can. quoniam dist. 10. Can. cùm ad verum dist. 93. c. Novit. de Judic.* Mixtæ denique sunt, quæ ad utrumque Forum Ecclesiasticum nimirum & seculare cum jure præventionis pertinent, eò quòd ipsarum objectum de se temporale quidem est, ratione tamen Constitutionum, quæ circa eas Jure tam Sacro, quàm Civili editæ sunt, utrique Foro sunt subjectæ: vel circa objectum quidem spirituale versantur, ad cognitionem tamen etiam Judicis Laici idcirco pertinent, quia de mero facto, quod de se est aliquid solùm temporale, agitantur.

564. His præsupositis, quæ à multis parùm distinctè, & explicatè traduntur: certum est primò, & in confesso non tantùm apud omnes Catholicos, sed & Heterodoxos (ut videre est apud Zanger. *c. 1. p. 2. de Exception. n. 421.* Thom. Michaël *de Jurisdict. thesi 39.* ac passim alios) causas merè Ecclesiasticas, seu sacras, ad solius Judicis Ecclesiastici cognitionem pertinere, nec ullam in ijs potestatem & jurisdictionem Laicis competere, ut patet ex *c. 2. 3. & 17. de Judic. c. 3. de Ordine Cognit.* ac alijs plurimis Canonibus, quos enumerare nimis prolixum foret. Hujusmodi causæ sunt, quæ pertinent ad Fidem, Sacramenta, & Sacramentalia, absolutionem à votis & Juramentis, Beneficia Ecclesiastica, ac eorum Electionem, postulationem, Collationem &c. institutionem & observationem Festorum, Jejuniorum, Sacrificium, Ritus Sacros, Irregularitates, Censuras, aliásque pœnas merè Ecclesiasticas. Quòd verum est, tametsi non sint de re ex natura sua & immediatè sacrâ, sed spiritualibus solùm connexâ, uti sunt Reditus Beneficiales, decimæ Ecclesiasticæ, seu fructus Decimales, & jus Patronatûs.

565. Huc quoque pertinent causæ Matrimoniales. Has enim solùm à Judice sacro decidendas esse, patet ex *Can. 10. 35. q. 6. c. 12. de Excessib. Prælat. c. Tuæ 5. §. si verò de Procurator. 6. 1. de Consang. & Affin.* Unde si quæstio vertatur, an matri-

 monium

monium sit validum, an divortium seu separatio à thoro facienda sit propter Adulterium, Sævitiam, Lepram &c. tractari causa debet à Judice tantùm Sacro. *cit. c. Tuæ 5.* Idque verum est non solùm, quando directè agitur de causa matrimoniali; sed etiam, quando solùm incidenter, ut si ratione hæreditariæ successionis incidat quæstio, an matrimonium, ex quo natus est hæres, fuerit legitimum. *c. 3. de Ordin. Cognit. c. 5. qui filij sint legit.* Quam ob rem Camera Imperialis in hisce causis processus non decernit, nec appellationes recipit juxta Ordin. Cam. *p. 1. tit. 9. in addit. V.* Wann auch der Kayser/ & Memoriale de anno 1570. quo assessoribus injunctum fuit daß sie sich der matrimonial Sachen entschlagen sollen. Gaill. *L. 1. obser. 112. n. 17.* Thom. Michaël *cit. thesi 39.* Et quamvis nonnulli asserant, causam Matrimonij tunc solùm ad Judicem sacrum privativè pertinere, quandò agitatur inter ipsos conjuges: secùs, si inter unum conjugem & ejus filium, vel inter filium & extraneum. Hæc tamen limitatio à communi DD. meritò exploditur, utpote omni fundamento destituta. Illud concedendum est, quando quæstio vertitur solùm facti, v. g. an Titius sit horum parentum filius, decidi etiam à laico Judice posse. Dubium quoque non est, ut fusè exponit Pacianus *L. 2. de probation. c. 3. à n. 56.* posse consuetudine & statutis laicorum aliqua validè induci circa Matrimonij Solemnitates extrinsecas, & ceremonijs in convivijs, pompa, & sumptibus, dote, hæreditatibus &c. An verò Princeps secularis pro suis subditis Fidelibus possit impedimenta Matrimonij statuere, quæstio est inter DD. plurimùm controversa, quam non vacat hoc loco decidere. Videri potest Sanchez *L. 7. de Matrim. disp. 4. n. 2.* ubi id fieri posse asserit cum Ruardo Tappero, utroque Soto, utròque Ledesma, Bellarmino, Angles, ac alijs. Addens tamen *n. 3.* cum ijsdem, posse Ecclesiam Principibus fidelibus hujus potestatis usum interdicere, sibique reservare: quo facto irritas fore Leges seculares matrimonium impedientes dirimentesve.

566. Eodem pertinent crimina Hæresis, *c. ad abolendam*, & *c. Excommunicamus de Hæret. c. ut inquisitionis §. prohibemus eod. in 6.* Et Simoniæ, & quæ suspicionem de illis faciunt. Quia hæc duo crimina Rei solùm sacræ, videlicet Fidei & Religioni adversantur. Decian. *L. 5. Pract. crim. c. 25. & seqq.* Farinac. *L. 1. pract. crim. tit. 1. q. 8. n. 127. & seq.* Et quidem in prædictis causis spiritualibus non tantùm Clerici, sed laici quoque omnes, qui per Baptismi januam Ecclesiam ingressi sunt, judicio Ecclesiæ subsunt, quacunque dignitate emineant, ut constat ex cit. Juribus, & tradunt omnes Catholici.

567. Certum pariter est secundò, causas etiam temporalas & civiles, quæ inter Clericos vel contra Clericum agitantur, ad solum Judicem Ecclesiasticum pertinere, ut constat ex dictis suprà *p. 3. c. 1. à n. 222.* exceptis causis, quas excipiendas diximus *n. 266. & seqq. n. 284. & seqq.* & *à n. 290.*

568. Illud porrò vanum & falsum est, quod asserunt Matth. Stephani *L. 3. de Jurisdict. p. 1. c. 15. n. 6.* Leipoldus *de Concurrent. Jurisdict. q. 20.* ac alij Lutherani DD. Principibus Germaniæ aliisque Statibus Imperij Augustanæ Confessioni addictis ex Transactione Passaviensi competere Jura Episcopalia, ac consequenter jurisdictionem Ecclesiasticam. Nam jurisdictio Episcoporum solùm suspensa fuit in Confessionistas, non verò ijsdem aliqua potestas Ecclesiastica & sacra attributa, utpote quam non à seculari Magistratu, sed solùm ab Episcopis, ac per hos à SS. Pontifice in Ecclesiæ Ministros descendere ex Ecclesiastico cùm Jure tum traditione notissimum est. Imò vi Pacis Religiosæ jurisdictio Episcoporum quoad Confessionistas, qui in ipsorum diœcesi sunt, suspensa non fuit in omnibus causis Ecclesiasticis; sed ijs tantùm, quæ ad Confessionis Augustanæ Fidem & exercitia spectant. Hinc Episcopus, non secularis Magistratus, est legitimus Judex causarum Ecclesiasticarum de Matrimonio, jure Divortij, Patronatûs, de commissa simonia &c. in terris suæ diœcesis, tametsi ex statibus Augustanæ Confessionis subjectæ sint, ut pridem demonstrârunt Catholici quidam DD. *in Compositione Pacis Dilingæ editâ c. 6.* Diximus *vi Pacis Religiosæ:* nam aliud dicendum videtur vi Instrumenti Pacis Osnabrugensis, ubi *art. 5. n. 15.* Jus diœcesanum & tota jurisdictio Ecclesiastica cum omnibus suis speciebus contra Confessionis Augustanæ Status eorúmque subditos suspensa est: non item contra Calvinistas, Anabaptistas &c.

§. II.

Utrùm in dubio, an causa sit Ecclesiastica, cognitio pertineat ad solum judicem Ecclesiasticum.

SUMMARIUM.

569. *Dubium, utrùm reus sit Clericus, decidere potest solus Judex Ecclesiasticus.*
570. *Non tamen ad nudam Rei assertionem Clericum se esse dicentis, tenetur Judex laicus ipsum remittere ad Ecclesiasticum.*
571. *Pariter solus Judex Ecclesiasticus cognoscit in dubio, utrùm Clericus gaudeat Fori privilegio.*
572. *Et utrùm decimæ sint secularizatæ, an non.*
573. *Nec non, utrùm aliqua consuetudo inducta contra Clericos, sit rationabilis.*

569. Quæstio ista locum maximè habet quando delinquens à laico captus se Clericum esse, nec à seculari potestate detineri & judicari posse, asserit. Cognitionem tunc pertinere ad Judicem Ecclesiasticum, statuitur *c. si Judex 12. de sent. Excom. in 6.* Quam decisionem esse celebrem, multúmque à Baldo ac alijs DD. commendari, & semper præ oculis habendam, asserit Covarr. *Practic. qq. c. 33. prin.* Ratio datur *cit. c. 12.* quòd tunc de re Ecclesiastica, & spirituali, id est, de Ordine agatur. Aliam subjungit Covarr. *l. c. n. 1.* post Anton. de Butr. Felin. Dec. ac Jason. quòd Judex Ecclesiasticus propter majorem auctoritatem cognoscat, an sua sit jurisdictio.

570. Quamvis autem in hujusmodi casu cognitionem causæ assumere sibi non possit Judex laicus, sed exspectare teneatur decisionem Judicis Sacri: non tamen illicò remittere ad illum tenetur Reum antequam aliquam informationem de Clericatu Rei habeat per literas ordinationis vel aliunde, ut cum Baldo, ac alijs tradunt Marta *de Jurisdict. p. 2. c. 31. n. 2.* Menoch. *consil. 912. n. 14.* Petr. Barbosa *in L. Titia ff. solut. matrim. n. 29.* Oliva *de Foro Eccles. p. 1. q. 26. n. 25.* Et quidem Covarr. *l. c. n. 3.* cum Baldo, Alberic. ac alijs, existimat, ad obligationem remittendi non sufficere testimonium unius de Rei Clericatu deponentis.

571. Ex dictis infertur primò, & quidem à fortiori, quòd si Reus est Clericus & de Clericatu non dubitatur, sed solùm, an habeat qualitates ad privilegium Fori requisitas, vel, an causa sit talis, super qua Clerici coram Judice laico possunt conveniri: quòd inquam, in tali casu non possit Judex secularis pronuntiare, utrùm sua sit jurisdictio, sed remittere causam teneatur ad Judicem Ecclesiasticum, eiúsque decisionem exspectare. Marta. *de Jurisdict. p. 2. c. 4. n. 5.* Petr. Barbosa *in L. si quis ex aliena ff. de Judic. n. 101.* Oliva *l. c. n. 51.* cum communi DD. Hinc pronuntiatio Judicis secularis, quâ judicat, Clericum in suo foro conveniendum, nullius est momenti. Panorm. *in c. si diligenti de Foro comp. n. 33.* Dec. *in c. si duobus de Appellat.* Barbosa *l. c. n. 102.* cùm pronuntiatio Judicis inferioris non possit præjudicare superiori.

572. Infertur secundò, Judicis Ecclesiastici esse decidere, utrùm Decimæ, quæ sunt penes laicos, sint solùm in feudum concessæ, an verò à titulo spirituali avulsæ & secularizatæ. Nam Decimarum causa de se Ecclesiastica est, earúmque jus tamdiu præsumitur esse penes Ecclesiam, quamdiu contrarium non probatur. Imò à secularibus nomine Ecclesiæ fructus tantùm percipiuntur, jure ipso primario & radicali semper manente penes Ecclesiam. Unde vi Juris communis cognitio de ijsdem semper pertinet ad Judicem Ecclesiasticum.

573. Infertur tertiò, in dubio, utrùm v. g. consuetudo conveniendi Clericum actione reali de bonis temporalibus sit rationabilis & toleranda, decisionem pertinere ad SS. Pontificem. Cùm enim Clerici non sint subjecti seculari potestati, huicque immunitati derogare per se non possint vel statuta secularium Principum vel consuetudo, ut diximus suprà *n. 230.* ejusdémque immunitatis causæ sint Fori Ecclesiastici, consequens est, de ea cognoscere solùm ad Tribunal sacrum pertinere. Complura alia, quæ itidem deduci possent, nec tamen queunt ob horum foliorum & temporis angustias, facilè ex allatis elicientur.

§. III.

§. III.

Utrùm causæ Ecclesiasticæ Judici seculari committi possint.

SUMMARIUM.

574. *Causæ Ecclesiasticæ, etiam Spirituales, delegari à SS. Pontifice possunt laico.*
575. *Etiam Criminales. Civiles committi laico possunt etiam ab Episcopo.*
576. *Maximè verò negotia merè temporalia Ecclesiarum & Clericorum.*
577. *Laicus in causis Ecclesiasticis potest esse Notarius.*

574. Non adeò causæ Ecclesiasticæ Foro sacro alligatæ sunt, quin ad tribunal Judicis secularis cum consensu Ecclesiastici devolvi queant. Nam etiam spirituales, v. g. Beneficiariæ, de Jure Decimarum, Patronatûs &c. committi laico, seu delegari possunt à SS. Pontifice. At ab hoc solo, ut notant Panorm. Felin. ac communis Interpp. *in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ de Constitut.* Ordinariam tamen in easdem jurisdictionem nec ipse Pontifex laico dare potest. Quia Jure Divino institutum est, ut Ecclesiæ gubernetur per Episcopos, uti patet ex *Actor. 2. v. 28.* Quod regimen everteretur, si causæ sacræ & Clerici in proprijs Ecclesiasticis causis seculari potestati ordinario jure subijcerentur, ut notat Suar. *L. 4. Defens. Fidei c. 2. n.* 12.

575. Sed & causas Criminales Clericorum Judici laico delegare potest SS. Pontifex: nullus tamen ipso inferior Prælatus Ecclesiasticus. Panorm. *in c. 2. de Judic. n.* 13. Alexand. *ibid.* ac communis DD. causas verò Civiles, quæ inter vel contra Clericos aut Ecclesias moventur, judicare potest Judex laicus ex commissione Judicis sacri SS. Pontifice inferioris, nisi partes delegationi contradicant, ut cum communi tradit Felin. *in cit. c. 2. de Judic. n. 1.* Omnes tamen causas nec ipse SS. Pontifex uni laico committere potest, ut observat idem Felin. cum Panorm. ac alijs. Quia Jurisdictio demandata ad universitatem causarum æquiparatur Ordinariæ, ut suprà de Prorogatione Jurisdictionis non semel annotavimus. Hinc laicus non potest esse Vicarius Episcopi. *Can. 22. 16. q. ult.* Sed neque substitutus seu subrogatus Vicarij Generalis esse potest etiam ad unam solùm causam civilem inter Clericos aut contra Clericum decidendam: quia substitutus ejusdem juris & conditionis esse debet, cujus est ille, cui subrogatur. Idem porrò, quod de laico, dicendum est de Clerico conjugato: quia in his Clerici conjugati laicis æquiparantur. Sanchez *L. 7. de Matrim. disp. 46. n. 12.* cum Joan. Andr. ac communi aliorum.

576. Causæ verò & negotia Ecclesiarum ac Clericorum merè temporalia, & nullam super Clericos eminentiam aut jurisdictionem conferentia, laicis committi liberè possunt, ut cum Decio *in cit. c. 2. de Judic. n. 110.* tradit communis Canonistarum. Hinc potest Episcopus, & Sede vacante Capitulum, constituere Oeconomum, tradendo ipsi curam & administrationem proventuum temporalium, & committendo Ecclesiæ fabricam, juxta communem DD. & notariam praxin. Quin potest laicus esse Consiliarius Episcopi & Assessor Hostiens. *in c. 2. de Judic. ad fin.* & *ibid.* Anton. *n.* 6. Panorm. *n.* 13. Alexand. de Nevo. *n.* 32. Dec. *n.* 131. Ripa *n.* 17. Bald. *n.* 10. Felin. *n.* 6. Dominic. *in c. Statutum §. Assessorem de Rescript. in 6. n. 5.* ac alij. Quia officium assessoris est consulere. *L. 1. ff. de Offic. Assessoris.* At consilium etiam in Ecclesiasticis causis conferre potest laicus, ut notat Innocent. *in cit. c. 2. in fin.*

577. Pariter potest laicus in causis Ecclesiasticis esse Tabellio seu Notarius. Decius *l. c. n.* 18. cum communi DD. quam praxis Diœcesium confirmat. Ratio dari debet: quia Notarius est purus Minister, nullam in causa jurisdictionem exercens. Eadem ex ratione laicus Procurator esse potest, non tantùm in causis Matrimonialibus, ut quidam volebant; sed etiam reliquis spiritualibus. Patet ex *c.* 1. *de Procurator in 6.* & *c. 24. de Præbend.* Nudum enim exhibet ministerium absque ulla jurisdictione: neque agit nomine proprio. Potest denique esse Arbiter in rebus spiritualibus & fructibus Beneficij cum alio quodam Arbitro, qui sit Clericus. *c. per tuas 9. de Arbitris.* In patrimonialibus verò & temporalibus Clericorum ac Ecclesiarum solus facere arbitrium potest. *c. Dilecti 4. eod.*

CAPUT II.

De Causis ad Forum seculare pertinentibus.

§. I.

Quæ Causæ ad Forum seculare pertineant.

SUMMARIUM.

578. *Causæ profanæ inter laicos vel contra laicum à Clerico motæ solius Judicis laici jurisdictioni sub sunt.*
579. *Nisi laicus in administranda justitia sit negligens.*
580. *Ob peccatum laici Ecclesiæ subditi semper corrigi & compelli ad emendationem possunt à Prælatis Ecclesiasticis.*
581. *Possunt Clerici esse delegati Principis secularis.*

578. Regulæ instar receptum ac traditum Jure Cannonico est *c. Novit ille 13. de Judic.* & *c. Ex tenore 11. de Foro Compet.* causas profanas inter laicos vel contra laicum motas solius Judicis laici jurisdictioni subesse. Hinc ipse etiam SS. Pontifex injustitiam committeret, si viâ ordinariâ & extra casum necessitatis causis temporalibus pertinentibus ad forum Principis aliorúmque Judicum secularium, extra dominium ipsius temporale existentium, se immisceret, uti sumitur ex *cit. c.* 11. & tradunt ibi Interpp. Qua de causa Rescriptum Pontificium à laico contra laicum in causa non Ecclesiastica impetratum, est ipso jure irritum, nisi in casibus mox referendis. Constat ex *c. Licet 10. de Foro Compet.*

579. Si tamen Judices seculares Fidelibus non administrent justitiam, possunt ac debent Judices Ecclesiastici, præsertim SS. Pontifices, succurrere & defectum supplere. *c. Ex transmissa 6. cit. c. Licet 10. de Foro comp.* & *cit. c. Novit. 13. de Judic.* Non tamen administrat Judex Ecclesiasticus laicis justitiam in causis profanis, quamdiu adiri Judex laicus potest, ideóque non audiuntur, si oppressi vel rejecti à Judice laico inferiore, alium habent Judicem laicum superiorem, quem adire possint. Quod in ipsis etiam miserabilibus personis praxis observat, ut diximus *n. 365. & seqq.* Quamvis autem negligentiam Judicis laici suppleat Ecclesiasticus, non tamen laicus vicisim negligentiam Ecclesiastici supplere potest, uti patet ex *c. qualiter & quando 17. de Judic.* per quod Glossa omnia vetera Jura, quæ contraria videbantur, revocata esse dicit: unde standum eodem est cum communi Panorm. Anton. de Butrio, ac reliquorum omnium Interpretum: quid quid in contrarium afferant Chassaneus, ac nonnulli alij, quorum oppositiones dissolvit Marta *p. 4. de Jurisdict. casu 146. à n. 9.* Nobis, quia textus clarus est, &, teste Oliva *p. 2. de Foro Eccles. q. 64. n. 4.* praxi confirmatus, immorari non vacat. Limitant tamen cum Hostiens. ac alijs Covarr. *Pract. qq. c. 35. n. 2. in fin.* & *n. 3.* Menoch. *remed. 3. Retin. à n. 354.* & Farin. *de Inquisition. q. 8. n. 23. in fin.* ac supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici à Principe seculari posse in realibus asserunt. Quorum opinioni generalem consuetudinem suffragari ait Sperelli *decis. 98. n. 42.* aliam, ac jure admittendam limitationem addunt alij cum Anchar. *consil. 196.* & Felino *in cit. c.* 17. *n.* 1. *limit. 2.* posse videlicet Judicem secularem in causis mixti Fori non obstante præventione procedere, si Ecclesiasticus sit negligens. Ratio est: quia non dicitur præveniisse, qui dolo vel negligentiâ omittit procedere. *c. cùm plures de Offic. Deleg. in 6. c. significavit de Offic. Ordin.* Rectè igitur tunc Judex secularis jurisdictione utitur tanquam Judex competens.

580. Ut verò in causis etiam temporalibus laicorum procedere, possunt Prælati Ecclesiastici in defectum Judicis secularis: ita pariter possunt per viam Denuntiationis Evangelicæ de quolibet peccato mortali Fideles sibi subjectos corrigere, & si opus sit, per Censuras ad emendationem compellere, ut constat ex citatis Juribus, ac tradit concors Catholicorum DD. sententia. Etsi enim nec ipse SS. Pontifex in causis temporalibus laicorum jurisdictionem habeat, ut cum Innocent. *in cit. c. 10.* docet communis: subijciuntur tamen Foro Ecclesiastico, præsertim si agatur de perjurio, violatâ pace &c. Et quidem non solùm post commissum peccatum; sed etiam ante, ut videlicet evitetur. *cit. c. 13. de Judic.*

581. Possunt denique Episcopi alijque Clerici esse Judices delegati ab Imperatore, aliove Principe seculari in causis civilibus, uti patet ex *c. de Fide Instrument.* Sùntque hæ delegationes

nes Epiſcopis factæ in Romano Imperio frequentes. Imò & Judices Ordinarij eſſe queunt, ut cum Panormit. & alijs notat Laym. *L. 1. Theol. Mor. tr. 5. p. 5. c. 8. n. 5.* dummodo abſtineant à cauſis ſanguinis. Ac olim paſſim cauſæ civiles ab Epiſcopis decidebantur, prout annotavimus ſuprà *n. 429.*

§. 11.

An Judex ſecularis cognoſcere poſſit de poſſeſſione Rei ſpiritualis.

SUMMARIUM.

582. Clericus etiam in cauſa poſſeſſoria conveniri nequit coram Judice laico.
583. In cauſa poſſeſſoria rei ſpiritualis admixtam habente cauſam proprietatis Judex laicus non eſt competens etiam adversùs laicum.
584. Nec, ſi agitur poſſeſſorio Adipiſcendæ.
585. De poſſeſſorio Retinendæ & Recuperandæ dubium eſt.
586. Nec in hoc eſt competens Judex laicus.
587. Rationes aſſertionis afferuntur.
587. & ſeqq. ſolvuntur oppoſita.

582. In hac celebri quæſtione magnâ partium contentione agitatâ advertendum eſt in primis, ſermonem non eſſe, nec eſſe poſſe de caſu, quo Clericus in poſſeſſorio eſt reus. Conveniendum enim ſolùm coram Judice ſuo competente ſeu Eccleſiaſtico, certum eſt, ut ſuprà de privilegio Fori Clericalis fusè eſt demonſtratum. Deinde ſolerter diſtinguendum eſt (quod multi facere negligunt) poſſeſſorium *Adipiſcendæ* à poſſeſſorio *Retinendæ* & *Recuperandæ:* & cauſa poſſeſſoria, quæ habet admixtam rationem proprietatis, ab ea, quæ proprietatis cauſam admixtam non habet, ſed de nuda poſſeſſione vertitur.

583. Quando cauſa poſſeſſoria Rei ſpiritualis, v. g. Beneficij, Jurispatronatûs, Decimarum, admixtam habet cauſam proprietatis à ſolo Judice ſacro expediri poteſt. Panorm. Bart. aliſque Interpp. *in c. 2. de Juram. Calum.* Covarr. *practic. qq. c. 35. n. 1. concl. 1.* ac alij communiſſimè. Nec exiſtimamus, aliquem diſſentire. Tametſi enim Gaill. *L. 1. obſerv. 38. n. 2.* Guido Papæ *deciſ. 85.* Boërius *deciſ. 60. n. 23.* ac alij, videantur tenere, cauſam poſſeſſoriam Rei ſacræ indiſcriminatim pertinere ad Judicem etiam laicum, ſi tamen eorum verba bene ponderentur, apparebit, eos loqui de ſolo poſſeſſorio, & ubi cauſa proprietatis non concurrit. Neque loqui aliter potuêre: quia poſſeſſorium judicium Rei ſpiritualis habens admixtam cauſam proprietatis minimè dici poteſt temporale, ut bene ait Covarr. *l. c.* & patet ex *c. 3. de Ordin. Cognition.* ac *c. 7. qui filij ſint legitimi,* cùm admiſtam habeat cognitionem juris ſpiritualis. Neque hîc procedit ratio eorum, qui cognitionem poſſeſſionis Rei ſpiritualis concedunt Judici laico, quando aiunt: poſſeſſio eſt nudi facti, at hoc eſt aliquid merè temporale. Non enim nudi facti eſt, ſi etiam de proprietate, utpote quæ juris eſt, agitur.

584. Solus inſuper Judex ſacer eſt competens, quando agitur poſſeſſorio Adipiſcendæ. Ita omnes teſte Beroio *l. c.* & Menoch. *de Recuper. poſſeſſ. remed. 15. n. 235.* Ratio, ut idem ait *conſil. 268. n. 8.* manifeſta eſt: quia juxta *L. 2. §. quadam & §. ſeq. ff. de Jurisdict.* hoc judicium annexam habet cauſam proprietatis, cùm cognoſci debeat, an, qui petit poſſeſſionem, habeat titulum, quo mitti debeat in poſſeſſionem, v. g. Beneficij, Decimarum. Unde hæc aſſertio eſt corollarium prioris, neceſſariâ conſecutione inde fluens.

585 Igitur controverſia ſolùm eſſe poteſt, de poſſeſſorio Retinendæ & Recuperandæ, quando videlicet is, qui eſt in poſſeſſione, in ea turbatur, vel eâdem ſpoliatur. Hîc verò complures ſunt, qui cognitionem tribuunt etiam Judici laico, & communem doctrinam eſſe affirmat Gaill. *l. c. n. 2. & 4.* ac praxi Cameræ Imper. receptam, cùm ibi in cauſis Decimarum, quando ſuper poſſeſſorio lis eſt, citationes decernantur, & appellationes recipiantur.

586. Verùm dicendum eſt, Judicem laicum non eſſe competentem in judicio poſſeſſorio, tametſi ſit ſolùm de Retinenda aut Recuperanda poſſeſſione. Ita cum Anton. de Butrio, Dec. Lignan. Claro, Cravetta, Curtio Jun. ac alijs tradunt Gratian. *tom. 2. diſcept. forenſ. c. 238. à n. 4.* Schrader. de Feudis *p. 10. ſect. 1. n. 84.* Moneta *de Decim. c. 8. q. 1. à n. 10.* Barboſa *de Offic. Paroch. c. 28. §. 4. n. 4.* ubi plurimos allegat, Emman. Gonzalez *in c. 13. de Decim. n. 4.* ubi Suarezium malè refert pro opinione contraria, Pirhing *tit. de Decim. n. 163.* Palao *tr. 16. diſp. un. pun. 15. n. 8.* ubi ait, ita certiſſimè tenendum eſſe, Leander à SS. Sacram. *p. 3. Moral. tr. 6. diſp. 2. q. 33.* Leüren *p. 1. Fori Benefic. q. 497. n. 4.*

587. Ut ita ſentiamus, movemur I. quia *Clem. un. de cauſa poſſ. & prorogr.* & *Clem. un. de ſequeſt. poſſ. & fruct.* cognitio de poſſeſſione rerum ſpiritualium tribuitur Judici ſacro Neque valet, quod aiunt adverſarij, hinc ſolùm ſequi, quòd is judicare de cauſa poſſeſſionis poſſit cumulativè; non verò, quòd privativè, & excluſo Judice laico. Nam ex eo, quòd Jura ſacra cognitionem cauſæ Hæreſis, Simoniæ, Matrimonij, Jurispatronatûs &c. tribuunt Judici ſacro, concedunt ipſimet, quòd illa Judici ſacro privativè competat. ergo pariter ex eo, quòd poſſeſſorij ſpiritualis cauſam tribuunt Judici ſacro, ritè infertur, quòd ipſi ſoli tribuant. II. Qui agit poſſeſſorio Recuperandæ, debet titulum ſaltem coloratum probare, ſi agitur de poſſeſſione rei ſpiritualis, puta Beneficij, Jurisdictionis &c. ut pluribus relatis docent Menoch. *cit. remed. 15. à n. 223. 463. 458. 466.* Peregrin. *de Fideicommiſſ. art. 52. n. 152.* Cravetta *conſil. 258. n. 9.* Gratian. *l. c. n. 8.* Moneta *l. c. n. 13.* ac alij. Pariter in judicio Retinendæ oſtendendus eſt titulus coloratus, ſeu coloranda eſt, ut loquuntur, poſſeſſio, uti tradit idem Menoch. *remed. 3. Retinendæ n. 334. & ſeq.* cum Imola, Oſaſco, ac alijs, eòsque, qui cum Panorm. aſſerunt, neceſſe non eſſe probari titulum, ita explicat, ut ſenſus ſit, non eſſe probandum plenè & concludenter; probandum tamen eſſe coloratè. An verò titulus ſit coloratus, & an ſufficiat, ut quis in poſſeſſione manuteneatur, vel in eandem reſtituatur, quæſtio non meri facti, ſed juris eſt. Atqui quæſtionem juris in cauſa ſpirituali decidere nequit laicus, tametſi ſit ſolùm incidens, ut diximus *n. 565.* & fatentur Adverſarij. III. Cauſa ſpiritualis & quaſi, ſeu ſpirituali annexa, tractanda eſt à ſolo Judice ſacro, ut conſtat ex Juribus adductis *n. 564.* & tradit communis omnium DD. *in c. 2. ac 3. de Judic.* & *c. 3. de Ord. cognit.* Quòd autem poſſeſſorium rei ſpiritualis ſit temporale, nullo ſolido nititur fundamento, ut ait Menoch. *cit. remed. 15. n. 219.* ubi contrariæ opinionis fundamenta evertit. Aſſeritque Barbatia *in c. ult. de Judic.* tenendum eſſe pro certo, quòd propriè ac ſtrictè quæſtio poſſeſſoria rei ſpiritualis dicatur ſpiritualis. IV. Poſſeſſoria & Petitoria cauſa connexæ ſunt, & ab eodem Judice tractandæ, ut diximus ſuprà *n. 541.* ex *c. 1. de cauſa poſſeſſ.* & *L. Nulli 10. in fin. C. de Judic.* Cùm ergo cauſa Petitorij tractetur à Judice ſacro, tractanda pariter ab eodem eſt cauſa Poſſeſſorij. Plures alias rationes accumulant Schrader. *cit. p. 10. de Feud. ſect. 1. à n. 84.* & Curt. Jun. *de Feud. p. 7. q. ult. à n. 24.*

588. Opponunt Adverſarij I. Poſſeſſorium rei ſpiritualis non eſt ſpirituale. Verùm Gloſſa *in c. 2. de Juram. Calum.* quæ id aſſerit, communiter reprobatur, ut aiunt Aufrer. *deciſ. 470.* & Covarr. *cit. c. 35. n. 1. §. Non oberit.* Et, ſi Monetæ credimus *l. c. n. 14.* nullus magni nominis Doctor id abſolutè tenet, ſed ad ſummum, poſſeſſorium rei ſpiritualis non eſſe merè ſpirituale, ſed quaſi.

589. Opponunt II. Poſſeſſio in facto conſiſtit. Cùm ergo factum nihil ſpirituale contineat, poterit de eo judicare Judex ſecularis. Verùm quanquam poſſeſſio *plurimum facti habet*, ut dicitur *L. 19. ff. Ex quib. cauſ. major. plurimum* tamen *ex jure mutuatur*, ut dicitur *L. 49. ff. de acquir. poſſeſſ.* & vocatur *jus Rei L. 31. §. 1. ff. de Action. empt.* & *jus poſſeſſionis L. 15. §. 35. ff. de Damno infect. L. 44. ff. de Acquir. poſſeſſ. L. 10. C. eod.* Hinc à Bart. ac alijs *in L. 1. ff. eod.* definitur, quòd ſit *jus inſiſtendi Rei non prohibitæ poſſideri.* Licet igitur à facto pendeat, dum apprehenſionem & retentionem requirit, reverâ tamen in jure conſiſtit, cùm ſit jus inſiſtendi, variósque Juris effectus habeat, ut Uſucapionem, meliorem in dubio conditionem, præſumptionem dominij ac tituli, fructuum acquiſitionem, actionem publicianam &c. Et licet in ſolo facto conſiſteret, nequaquam tamen ſequeretur, quòd ad cognitionem Judicis laici pertineat; cùm ſit conexa rei Spirituali, ac quæſtio facti, utrùm Reus ſit Clericus, à ſolo Judice ſacro decidenda ſit juxta dicta *n. 569.* Unde abſolutè aſſerunt Baldus, Imola, aliſque plurimi, quos referunt & ſequuntur Moneta *l. c. n. 14.* & Azor *p. 1. L. 7. c. 25. q. 5.* quæſtionem facti circa ſpiritualia ad ſolius Judicis Eccleſiaſtici cognitionem pertinere.

590. Opponunt III. Poſſeſſio nihil commune habet cum Proprietate. *L. 11. §. Nihil. ff. de Acquir. poſſ. L. 17. & 52. ff. eod. L. 3. §. ult. ff. uti poſſid.* & *L. 21. §. qui poſſeſſionem*

ff.

ff. quod met. cauſ. Reſpondemus cum Schrader. *l. c. n. 86.* Menoch. *cit. remed. 15. n. 219.* Moneta *l. c. n. 14.* poſt Panorm. Auf. er. Beroium, ac alios, poſſeſſioni nihil quidem commune eſſe cum proprietate quoad acquiſitionem & amiſſionem; item quoad hoc, quòd ſententia lata in poſſeſſorio non pariat exceptionem rei judicatæ in petitorio: eſſe tamen communem earum cauſam quoad cognitionem & continentiam, quæ dividi non debet, juxta *L. 10. C. de Judic. & c. 1. de cauſa poſſeſſ.* ac communem Interpp. apud Curt. Jun. *l. c. n. 23.* Clarum *L. 5. §. Feudum q. 90. n. 9.* Schrader *l. c. à n. 77.* aliàs, ut diſcurrit Menoch. *l. c.* laicus etiam in judicio Adipiſcendæ competens foret: quod falſum eſſe dicit, & nos cum ipſo ſuprà *n. 584.* præterea, axiomatis illius proprietati nihil commune eſſe cum poſſeſſione, ſenſus alius non eſt, quàm quòd quis poſſit habere unam, quin habeat alteram.

591. Opponunt IV. In poſſeſſorio rei ſpiritualis juratur de calumnia. *c. 13. de Reſtit. ſpoliat.* Quod tamen juramentum in cauſis ſpiritualibus non exigitur. *c. 2. de Juram. Calum.* ergo cauſa poſſeſſoria de re ſpirituali non eſt ſpiritualis. At nec iſtud aſſertioni noſtræ adverſatur. Nam *cit. c. 13.* non exigebatur juramentum calumniæ, ſed malitiæ, quod longè diverſum eſt ab illo, ac etiam in cauſis ſpiritualibus exigi poteſt. Imò etſi in his cauſis olim non exigeretur juramentum calumniæ, præſtari tamen modò debet, ſicut in cauſis profanis. *c. 1. §. ult. de Juram. Calum.* & *Clem. ſæpe de V. S.* ac olim præſtandum erat ſuper exceptionibus poſtea emergentibus, vel quando præſumptio erat contra excipientem, ut cum Gloſſa aliſque notat Panor. *in cit. c. 13. n. 19.*

CAPUT III.

De cauſis Feudalibus.

§. I.

Quandonam de cauſa Feudi cognoſcat Feudi Dominus.

SUMMARIUM.

592. *Cauſas Feudales decidunt vel Feudi Dominus, vel Pares Curiæ, vel Judex Ordinarius, vel Arbitri.*
593. *Inter Vaſallos ſuper Feudo litigantes competens Judex eſt Feudi Dominus.*
594. *Tametſi hic ſit privatus & non nobilis.*
595. *Explicantur Jura in oppoſitum allata.*
596. *Certis in caſibus Feudi Dominus non eſt Judex.*

592. Certum & ſpeciale Forum habent Cauſæ Feudales, ſeu quæ ſuper Feudo vertuntur. Et quidem pro diverſitate litigantium, imò & cauſarum, diverſum Forum eſt. Eſt enim de Feudo lis aliquando inter Vaſallos, aliquando inter Dominum & Vaſallum, quandqóue inter Dominum & Extraneum, quandoque inter Vaſallum & Extraneum. Unde triplex eſt Judex, nempe vel Dominus Feudi controverſi, vel Pares Curiæ, vel Ordinarius, vel arbiter: de quo tamen diſſentiunt Feudiſtæ, ut mox dicitur.

593. De Judice controverſiæ Feudalis inter convaſallos ortæ dubium & incertum eſſe Jus Feudale dicit Hotomannus *de Feudis c. 42.* At certum eſt, Judicem tunc eſſe Feudi dominum. Ita enim ſtatuitur *tit. 55. §. Inſuper L. 2. Feud. præterea ſi inter duos* (pluréſve) *vaſſallos de feudo ſit controverſia Domini, ſit cognitio, & per eum controverſia terminetur.* Idem traditur, aut potiùs ſupponitur *c. Ex tranſmiſſa 6. de Foro comp.* & *c. cæterùm 5. de Judic.* Hinc ſi inter Duces, Marchiones, Comites Imperij contentio ſit ſuper feudo, competens Judex eſt Imperator. *Tit. 34. prin. L. 2. Feud. Tit. 18. prin. L. 1. Ordinat. Camer. l. p. 2. tit. 7.* Et quamvis concluſum in Camera Imper. fuerit, jurisdictionem ejusdem in hujusmodi controverſia ex præventione fundari poſſe, eò quòd illa per modum contractûs ex Ordinatione Cameræ cum Cæſare concurrentem jurisdictionem habeat Gaill. *L. 1. obſer. 29. n. 2.* id tamen intelligendum non eſt de Feudis Regalibus, qualia ſunt. quæ modò enarravimus. Gaill. *l. c. in fin.* Matth. Stephani *L. 1. de Jurisdict. c. 26. n. 11.*

594. Quemadmodum verò Imperator vel Rex inter ſuos Vaſallos de Feudi controverſia cognoſcit: ita quilibet alius dominus competens Judex eſt inter ſuos Vaſallos, juxta textus generales *cit. tit. 55.* & *cit. c. 5. ac 6.* Idémque dicendum eſt de eo, qui ſubvaſallos habet, quos ſubinfeudavit: non enim Dominus primus ſeu Senior, ſed Vaſallus immediatus inter ſubvaſallos Judex eſt. Neque opus eſt, ut dominus feudi habeat aliàs jurisdictionem: nam hanc acquirit hoc ipſo, quòd rem ſuam in feudum concedit. Nec obeſt, tame ſi ſit homo plebejus. Iunocent. *in c. Verùm de Foro comp. n. 1.* Panorm. ac alij, quos ſequitur Marta *p. 4. de Jurisd. caſu 89. n. 3.* Neque alij DD. vel Leges feudales inter perſonas publicas & privatas, inter nobiles & plebeios, diſtinguunt. Et quidem in cauſa feudali dominus feudi eſt competens Judex, tametſi agatur ſolùm de parte feudi; & non tantùm, ſi agatur ſuper proprietate, ſed etiam, ſi ſuper poſſeſſione, ut diximus ſuprà *n. 269.*

595. Aſſertioni iſti non obſtat textus *tit. 46. v. & reſponſum ſcio L. 2. Feud.* ubi controverſia, quæ eſt inter vaſallos, decidi jubetur per Pares Curiæ Nam ſermo ibi eſt de controverſia ipſum dominum concernente: tunc enim absque dubio recurendum eſt ad Pares Curiæ, ſicut quando inter vaſalum & Dominum lis eſt: ne iſte jus ſibi ipſi dicat. Verba *tit. 34. prin. L. 2. Feud.* ſi *inter Valvaſores coram Paribus Curiæ*, intelligenda ſunt de caſu, quo major valvaſor & valvaſor minor, atque ita dominus & vaſalus de feudo litigant. Tunc verò nemo dubitat, adeundos eſſe Pares Curiæ ob allatam modò rationem. Idem reſpondendum eſt ad textum *tit. 18. prin. v. ſi verò L. 1. Feud.* Quando demum dicitur *tit. 15. §. Illud tamen ſciendum L. 2. Feud.* quòd ſi de feudo inter duos ſit controverſia, alterum ab altero invitum trahi ad dominum non poſſe, intelligi id debet cum Bocero *de Jurisdict. c. 3. n. 70.* de vocatione in curiam domini propriâ auctoritate vaſalli, & non à domino: vel cum Duareno *tr. de Feud. c. 20. n. 4* de caſu, quo ſuſpectus eſt dominus: vel cum Alvaroto *in cit. tit. 15. n. 1.* de cauſa, quo dominus partem feudi, quod ad ſe morte vaſali reverſum putabat, ſibi retinuit, partem verò alij in feudum dedit. Vel cum Roſenthal *in Synopſi Jur. Feud. c. 12. concl. 33.* ac alijs de caſu, quo dubia eſt jurisdictio Domini & Parium: vel denique cum Mozzio, Vultejo, ac alijs dicendum eſt, correctum eſſe illum textum *tit. 15.* per textum *tit. 55. L. 2. Feud.*

596. Doctrina modò tradita non uno modo limitanda eſt. Nam non cognoſcit dominus ſed Judex Ordinarius, ſi unus vaſallorum litigantium ſe talem eſſe negat, & dominum feudi non agnoſcit, ut diximus *n. 275.* II. ſi actio ab uno vaſallo contra alterum intentata eſt perſonalis, & non ſuper jure feudali, licet circa rem feudalem agatur, ut pigneratitiâ, depoſiti &c. juxta dicta *n. 273.* aut ſi agatur ſolùm de ſervitute. Quia etſi tunc litigent vaſalli, non tamen litigant quà tales. III. Si dominus vaſallo ex rationabili cauſâ eſt ſuſpectus, ut dictum eſt *n. 276.* Cujusmodi cauſam Roſenthal aliique contra Borcholtum ac Bocerum eſſe dicunt, ſi dominus invitus & jure adactus debuit inveſtire vaſallum: eò quòd tunc malè affectus erga vaſalum eſſe, & quia iniquus fuit in uno, etiam in altero injuſtus futurus præſumatur IV. Si dominus non faciat ſuum officium, id eſt, vel ex malitia vel ex deſidia differat procedere, aliámve injuſtitiam cognoſcendo aut judicando committat. Quia tunc ad domini ſuperiorem recurrendum eſt, vel, ſi actor malit, poterit ſequi forum Rei, ejúsque Ordinarium Judicem adire. *c. Ex transmiſſa 6. de Foro comp.* Ordinat. Camer. Imper. *p. 2. tit. 1. §.* Es ſollen auch. ac communis DD. Unde ex eo, quòd *cit. c. 6.* cauſa dicitur pertinere ad Ordinarium Clerici Judicem, ſi dominus feudi laicus juſtitiam non adminiſtrat, Rittershuſius apud Haunold. *tom. 3. de Juſt. tr. 9. n. 953.* gratis & iniquè cavillatus eſt Pontifices, dicendo, quòd in primitiva Eccleſia & antequam tantopere creviſſent & ſupra alios ſe extuliſſent, hæc res prorſus inaudita fuerit. Si enim vaſallus laicus non obtentâ à domino feudi juſtitiâ Judicem ordinarium rei adire poteſt, quidni, ſi reus eſt Clericus (de quo ſolo caſu loquitur textus *cit. c. 6.*) adeundus ſit ipſius Judex Ordinarius, qui eſt Prælatus Eccleſiaſticus? Quòd in primitiva Eccleſia nihil circa feudum vel ſtatutum vel uſitatum fuit, mirum non eſt: quia Leges feudales tunc nondum erant, nec etiam uſus feudorum, niſi forſan inter Germanos aliósque populos ſeptentrionales: quod ignorare non debuit Rittershuſius. V. Si cauſa feudalis aliquo modo contingat intereſſe domini, v. g. quia tenebitur de evictione. Tunc enim, cùm ipſe non poſſit eſſe Judex in propria cauſa, judicabunt Pares Curiæ. *tit. 46. lib. 2. feud.* ſi nulli ſint, aut teſtes in cauſa eſſe debeant, Ordinarius Rei Judex.

§. II.

Quando de cauſa Feudi cognoſcant Pares Curiæ vel Ordinarius.

SUMMARIUM.

597. Pares Curiæ ſunt Vaſalli, qui in eodem territorio degunt.
598. Decidunt controverſias inter Dominum Feudi & Vaſallum ſuper Feudo ortas.
599. Tametſi Feudi Dominus ſit Imperator, aut Rex.
600. Non judicant, ſi Feudum ſit ſolùm promiſſum & nondum collatum.
601. Et juxta communem DD. neque ſi lis eſt ſuper Inveſtitura, quæ à Vaſallo negatur.
602. Dominus Feudi Clericus juxta multos DD. litigat coram Paribus etiam laicis.
603. Coram Paribus intentatur non ſolùm condictio ex Lege, ſed aliæ quoque actiones.
604. Sunt Judices etiam in Poſſeſſorio.
605. Debent eſſe jurati, ſaltem juramento Fidelitatis in Inveſtitura præſtito.
606. Non ſunt neceſſariò omnes vocandi ad litis deciſionem.
607. Cogi ad judicandum poſſunt.
608. Delegandæ jurisdictionis poteſtatem habent.
609. De dubio, ad Dominum an ad ipſos ſpectet cauſæ cognitio, ſimul cognoſcunt cum Domino.
610. In cauſa non feudali non datur coram ipſis reconventio: nec coram Domino, niſi hic aliunde habeat jurisdictionem in cauſis non feudalibus.
611. Exarrantur caſus, in quibus nec Dominus nec Pares ſuper Feudo pronuntiant, ſed Judex Ordinarius.
612. Arbitri aſſumi poſſunt à Domino Feudi & Vaſallo litigantibus tam ad eligendos Pares Curiæ, quàm ad decidendam cauſam.
613. Vaſalli quoque inter ſe litigantes non promittere in arbitros poſſunt, ſi non ſit periculum præjudicij Domino inferendi.

597. Pares Curiæ ſive Curtis ſunt Convaſalli ejusdem Domini eodem in territorio degentes. In diverſis territorijs ſeu diſtrictibus ſi habitant vaſalli, inter ſe Pares Curiæ non ſunt, licèt ſint ejusdem domini vaſalli. Weſenbec. *tr. de Feud. c. 17. n. 3.* Roſenthal. *c. 12. concl. 23.* Bocer. *de Jurisdict. c. 3. n. 56.* Mynſing. *cent. 4. obſer. 89. n. 14.* ubi addit, territorium hîc craſsè (in ſenſu latiore) accipi oportere, nimirum pro univerſitate ditionis, quæ ſpecialem habet titulum, ac unius juſtam adminiſtrationem reſpicit. Itaque ſi Princeps plura habeat territoria ſeu ditiones, & in qualibet Beneficiarios ſeu Vaſallos, rectè quidem omnes dicuntur ejusdem Principis Vaſalli: non tamen omnes erunt Pares Curiæ, ſed ſolùm hi, qui in territorio litigioſi feudi beneficium habent. Neceſſarium tamen non eſt, quod volebant Innocent. Panor. Joan. Andr. Bald. ac alij, ut Pares Curiæ ab eodem domino habeant feuda ejusdem qualitatis & dignitatis: quia Pares Curiæ dicuntur *tit. 26. prin. lib. 1. Feud. qui ab eodem domino feuda tenent.* nec ullibi requiritur, ut ſint pares gradu & dignitate. Neque Pares dicuntur inde, quòd pares ſint feudi qualitate; ſed quòd pariter ſint vaſalli ejusdem Domini, ſeu eundem Dominum & Judicem habeant.

598. Habent Pares poteſtatem cognoſcendi & decidendi controverſias inter dominum feudi & vaſallum ſuper feudo ortas. *tit. 10. lib. 1. Feud. tit. 22. & 39. lib. 2.* ac *cit. tit. 55. prope finem.* Quòd ſi dominus feudi alios vaſallos non habeat, vel iſti ſint ſuſpecti, vel ipſorum interſit, uni potiùs litigantium quàm alteri cauſam adjudicari vel teſtes in cauſa eſſe debeant, vel juſtitiam non adminiſtrent vel vaſallus contendens cum domino ſe vaſallum eſſe neget, adeundus eſt Judex Ordinarius Rei, aut arbitri eligendi, ut patet ex dictis *n. 475. & ſeq. ac n. 596.*

599. Excipit hîc Mart. Laudenſ. *tr. de Feud.* ad *tit. 18. L. 2. Feud.* Imperatorem, negátque de hujus controverſia cum vaſallo poſſe cognoſcere Pares Curiæ, eò quòd præſumatur ſummus Princeps juſtè judicaturus etiam in propria cauſa. Quam exceptionem defendere conatur Rittershuſius facto Henrici VII. Imper. Robertum Siciliæ Regem vaſallum, tanquam rebellem propriâ auctoritate damnantis, ut refertur *Clem. Paſtoralis de ſent. & re jud.* Addit item Auctor: *ſed Papa Clemens V. ſententiam illam Imperatoris reſcidit, juſtis, ut videri vult, de cauſis: ſed nullam declaravit.* Verùm qui Clementinam illam legerit, videbit Rittershusij vel calumniam, vel oſcitantiam in legendo, & temeritatem in damnando, quod perfunctoriè & non totum legit. Cæterùm exceptionem illam bene rejiciunt Mynſing. *cent. 4. obſer. 89. n. 2. & 3.* Roſenthal. *de Feud. c. 12. concl. 16.* Vultejus *L. 2. de Feud. c. Feud. c. 2. n. 23.* cum Bald. Alvarat. Afflict. Curt. Jun. ac communi aliorum. Eo ipſo enim quòd Imperator vel Rex feudum concedit inferioribus, ſponte ſe ſubijcit Parium jurisdictioni, cùm contrahentes Legum auctoritati ſe conformare cenſeantur, & Princeps non ignoret, Feudorum lege Paribus Curiæ jurisdictionem in dominum & vaſallum litigantes tribui. Poteſt autem major vel par minoris aut paris jurisdictioni ſe ſubijcere. *L. 13. §. Tempeſtivum ff. ad SC. Trebell.*

600. Aliæ quædam eæque graviores circa hanc Parium jurisdictionem quæſtiones ſuperſunt. Dubitatur I. An eam habeant, ſi lis ſit ſolùm ſuper promiſſione Feudi. Negandum eſt cum Panorm. in *c. Cæterùm de Judic.* Mozz. *tr. de Feud. c. de natural. Feud. n. 113.* Vultejo *l. c. n. 32.* Bocer. *de Jurisdict. c. 3. n. 58.* arg. text. *tit. 20. §. Item dicit,* & *tit. 39. §. ſi inter lib. 2. Feud.* Ratio eſt: quia is, cui promiſſio ſolùm de feudo facta eſt, nondum habet feudum, cùm hoc accipiat ſolùm per inveſtituram, ac idcirco ante hanc vaſallus non eſt. At Pares Curiæ ſolùm judicant inter dominum & eum, qui vaſallus eſt.

601. Dubitatur II. An Pares Curiæ ſint Judices inter dominum & vaſallum, ſi de ipſa inveſtitura lis eſt. Negat cum Innocent. Imola, Decio, ac communi DD. Mynſing. *cent. 1. obſer. 99. n. 4.* eò quòd jurisdictio Parium ceſſet, ſi de vaſallo non conſtat. Affirmat Schrader. *p. 10. de Feud. ſect. 4. à n. 164.* approbante Bocero *l. c. n. 62.* & allegante textum *tit. 39. §. ſi inter L. 2. Feud.* ubi ſupponi videtur, ventilandam hanc controverſiam eſſe coram Paribus Curiæ, præcipuè ſi prima & ultima verba *cit. §. ſi inter* conſiderentur. Horum opinio (quamvis priorem ob DD. auctoritatem amplexi ſimus ſuprà *n. 275.*) videtur eſſe multùm probabilis. Nam cùm Pares faciliùs, quàm alij, judicare poſſint, utrùm facta ſit Inveſtitura, eò quòd iſta coram Paribus Curiæ fieri debeat, juxta *tit. 2. §. 1. tit. 3.* & *tit. 4. §. 1.* & *§. Item ſi vaſallus tit. 26. §. Teſtes verò L. 1. Feud. tit. 2. prin. tit. 16. prin. tit. 20. prin. L. 2. Feud.* expedit, cognitionem in hujusmodi dubio penes ipſos eſſe. Accedit, quòd Judex cognoſcere poteſt, an ſua ſit jurisdictio, ut dictum eſt ſuprà *n. 18.* exceptis caſibus *n. 21.* recenſitis, quos inter non eſt iſte, de quo hîc agitur. Neque aliunde ſatis conſtat, ad fundandam Parium jurisdictionem requiri, ut conſtet, hunc eſſe Vaſallum. Et quamvis Dominus Feudi judicare nequeat inter Vaſallos, quorum unus talem ſe eſſe inficiatur, ut diximus *cit. n. 275.* Hoc tamen inde provenit, quia judicando in tali dubio, judicaret in propria cauſa, eo ipſo dum pronuntiando ipſum eſſe vaſallum, rem eſſe feudalem & ſuam eſſe ac ſervitia feudalia ſibi deberi pronuntiaret. Quæ ratio ceſſat in Paribus Curiæ, utpote quos ponimus ex ſua ſententia commodum non laturos.

602. Dubitatur III. An ſi dominus feudi eſt Clericus, v. g. Epiſcopus, Pares verò Curiæ laici, deciſio cauſæ inter ipſum & vaſallum motæ pertineat ad Pares laicos, tametſi Epiſcopus ſit Reus. Affirmativa eſt communis inter Feudiſtas, & tenetur ab Innocent. *in c. verùm 7. de Foro comp. n. 2.* ac Oliva *p. 3. de Foro Eccleſ. q. 29. n. 21.* atque ita deciſum eſt *tit. 20. L. 2. Feudor.* Ratio dari poteſt: quia quod Jure feudali receptum eſt, non legitur reprobatum ab Eccleſia. Tametſi enim, ut ſuprà non ſemel diximus, Clerici non ſint ſubjecti jurisdictioni laicorum, imò ei ſe neque ultrò ſubijcere poſſint, nihilominus quia Eccleſia leges feudales recepit quoad Clericum vaſallum, ita ut voluerit hunc ſuper feudo reſpondere coram laico feudi domino, ut diximus ſuprà *â n. 267.* cenſendum eſt, voluiſſe eas obſervari etiam quoad Eccleſiaſticum feudi dominum. Fatendum tamen eſt inter utrumque caſum eſſe diſparitatem. Expedit enim Eccleſiæ bona à laicis in feudum habere, unde cùm aliter habere non poſſit, quàm illorum jurisdictionem agnoſcendo, & ſub hac conditione feuda concedantur Clericus, & Eccleſiis, mirum non eſt, quòd reſpondeant de feudo coram laicis. Quæ ratio, ut patet, non æquè procedit de Prælato Eccleſiaſtico feudum concedente. Præterea quòd Clericus vaſallus coram laico de re ad laicum pertinente reſpondeat, abſurdum non eſt, at indignum videtur & omnino alienum à ſtatûs Clericalis dignitate, ut Prælatus Eccleſiæ ſuper re ſua Eccleſiaſtica reſpondere teneatur coram laicis. Unde ex eo, quòd Eccleſia agnoſcit jurisdictionem laicam quoad Clericum habentem feudum ſeculare, neutiquam ſequitur, quòd illam

Nam etiam agnoſcat quoad Prælatos feudum laicis concedentes.

603. Dubitatur IV. an penes Pares Curiæ ſit jurisdictio, ſi de feudo alia actio moveatur inter dominum & vaſallum, quàm condictio ex lege ſeu moribus Feudorum. Hanc ſolùm condictionem coram paribus admittunt Mynſing. *cent. 1. obſer. 99. n. 3.* Schrader. *l. c. ſect. 6. n. 40.* ac alij. A quorum tamen opinione recedendum putamus cum Bocero *l. c. n. 63.* Nam dominus contra vaſallum debita ſervitia non præſtantem, experiri poteſt ad repetendum feudum condictione *causâ datâ causâ non ſecutâ. tit. 21. l. 1. Feud.* Quæ tamen, cùm ſit de feudi amiſſione, pertinet ad Pares Curiæ *tit. 22. §. ult. L. 1. Feud.* Pariter rei vindicatio, quæ competit domino adversùs vaſallum ad repetendum feudum ob feloniam ipſo jure amiſſum, in judicio Parium intentanda eſt *tit. 22. L. 2. Feud.* Demum utilis vindicatio competit vaſallo non tantùm adverſus extraneum: ſed etiam ipſum dominum feudi poſſeſſorem. *tit. 8. §. Rei autem l. 2. Feud. junct. L. 1. in fin. ff. ſi ager vectig.* Quæ tamen actio apud ſolos Curiæ Pares inſtitui poteſt. *tit. 2. §. ſi verò vaſallus conqueritur, tit. 16. prin. tit. 20. prin. tit. 39. §. ſi inter*, & *tit. 55. §. penult. L. 2. Feud.*

604. Dubitatur V. An ſi vaſallus agat adversùs dominum interdicto de feudi poſſeſſione, hæc controverſia ad Parium cognitionem pertineat. Affirmantem communem ſententiam quoad feudi dominum, quòd videlicet ſit Judex competens non tantùm in petitorio, ſed etiam poſſeſſorio, amplexi ſumus ſuprà *n. 269.* Cùm igitur par ſit ratio de Paribus Curiæ, idem modò de his ſtatuendum eſt: cum limitationibus tamen poſitis *cit. n. 269. in fine.* Favet huic opinioni cùm textus *tit. 22. §. ſi verò vaſallus L. 2. Feud.* tum quòd idem Judex de proprietate & poſſeſſione cognoſcit *L. Nulli 10. C. de Judic.* & *c. 1. de ſequeſt. poſſeſſ. & fruct.* Non obſtat, quòd poſſeſſio cum proprietate nihil commune habet. *L. 12. §. 1. de acquir. poſſeſſ.* Senſus enim duntaxat eſt, quòd illa apud hunc, altera apud alium eſſe poſſit. *L. ſi quis vi 17. §. 1. ff. eod.*

605. Dubitatur VI. An Pares Curiæ debeant eſſe jurati. Non eſt dubitandum, poſſe dominum & vaſallum litigantes conſentire in non juratos, cùm poſſint alijs, quàm Paribus, jurisdictionem prorogare. Ille tamen vaſallus, qui fidelitatem domino non juravit, domino vel vaſallo diſſentiente pro Pari non eſt eligendus, ut dicitur *tit. 16. L. 2. Feud.* Solùm igitur quæſtio eſt, an ſufficiat juramentum Fidelitatis præſtitum, vel an de novo præſtare juramentum debeant de rectè judicando. Novo juramento adſtringendos eſſe cenſet Præpoſitus ac alij. Sufficere juramentum Fidelitatis in inveſtitura præſtitum, judicat cum Jſernia ac alijs Mynſing. *cent. 4. obſerv. 89. n. 8. & 9.* eò quòd textus *§. penult. de prohib. feud. alien. per Frider.* loquatur ſolùm de Paribus ſub debito Fidelitatis, non autem ſub debito rectè judicandi juratis. Videtur conſulenda conſuetudo locorum, juxta quam in Germania ferè jurant vaſalli, ſe adminiſtraturos juſtitiam & rectè judicaturos, ut teſtatur Zaſius *in Epit. Feud.* & Hart. Hartmanni *L. 2. Pract. obſer. tit. de Feud. obſerv. 23.*

606. Dubitatur VII. An omnes Pares ejusdem domini ad judicandum vocari debeant. Poſſe omnes vocari & judicare, ſi litigantes velint, nemini dubium eſt. Non dari obligationem vocandi omnes, ſed aliquos tantùm, ita ut ſi in electione diſſentiant, priùs dominus eligat, poſtea vaſallus pari numero, quo elegit dominus, conſtat ex *tit. 16. L. 2. Feud.* Illud verò controverſum eſt, quid agendum ſit, ſi alteruter nolit eligere. Solius domini eſſe electionem facere, ſi vaſallus diverticula quærens eligere nolit, ait cum Iſernia multisque alijs Mynſing. *l. c. n. 10.* Idémque haud dubiè viciſſim dicent de vaſallo, nolente eligere domino. Cùm verò ſuper hoc nihil jure proditum ſit, & facultas eligendi non cogat ad eligendum, forſan rectiùs cum Sonsbecio ac alijs dicetur, cognitionem cauſæ tunc pertinere ad omnes Pares Curiæ, qui commodè haberi poſſunt: eò quòd in omnes cenſeatur conſentire, qui eligere certos non vult, aliquos tamen admittere tenetur. Porrò conſuetudinem, quâ ſolus dominus eligat, irrationabilem & iniquam eſſe, cum Zaſio ait Gaill. *L. 2. obſer. 34.* & ita in Camera judicatum fuiſſe teſtatur: eò quòd hac ratione dominus quodammodo in cauſa propria Judex eſſet futurus, utpote eos electurus, à quibus ſibi promitteret victoriam.

607. Dubitatur VIII. An Pares Curiæ, ſi renuant, cogi ad judicandum poſſint. Communior DD. contra Iſern. Zaſius ac alios non absque cauſa affirmat. Tum à paritate Tutorum, qui cogi ad tutelam poſſunt, quia eſt officium publicum. Tum quòd illi ſunt Judices Ordinarij, quia habent à Lege jurisdictionem; Judex autem ordinarius ad judicandum cogi poteſt; imò & Delegatus, ſi ſubditus eſt Delegantis. Tum quòd tacita de hoc conventio inter ipſos & dominum eſſe cenſetur. Tum denique quòd Vaſalli promittant, ſe velle juſtitiam facere domino: quamvis per hoc, ut putat Haunold. *tom. 3. de Juſtit. tr. 9. n. 961.* ſolùm promittant, quòd velint in judicio comparere citati. Saltem in Germania, teſte Zaſio *p. 11. n. 20.* vaſalli in ſuo juramento Fidelitatis promittunt, ſe in talibus cauſis judicaturos.

608. Dubitatur IX. An Pares Curiæ ſuam jurisdictionem alteri delegare poſſint. Ratio dubitandi eſt: quia Arbitris id licitum non eſt, & Pares videntur eſſe inſtar Arbitrorum. Verùm ſuppoſitâ communi DD. ſententiâ, quòd Pares ſint Judices Ordinarij, dicendum eſt, poſſe delegare: quia hoc conceſum eſt Ordinario Judici, ut diximus ſuprà *n. 442.* Delegatus tamen à Paribus ſubdelegare nequit: cùm hoc conceſſum duntaxat ſit Delegato ſupremi Principis juxta dicta *n. 444.*

609. Dubitatur X. Quis judicet in dubio, quo controvertitur, ad dominum an ad Pares Curiæ cauſæ cognitio ſpectet. Reſpondemus cum Curt. Jun. Zaſ. Weſenbec. Vult. ac alijs, tunc Pares cum Domino cognoſcere. Cùm enim jus cognoſcendi vel ad hunc vel ad illos ſpectet, & Judex non tantùm Ordinarius, ſed etiam Delegatus, cognoſcere poſſit, num ſua jurisdictio, juxta dicta *n. 18. & 19.* conſequens eſt, qnòd illi cognoſcere de hoc poſſint. At quia tam de Domino quàm de Paribus eſt dubium, utrique cognoſcent. Ex quo rurſum conſequens eſſe videtur, quòd in dubio, an jurisdictio in aliqua cauſa pertineat vel ad Ordinarium, vel ad Dominum, vel ad Pares, hos omnes ſimul debere de tali dubio cognoſcere.

610. Dubitatur XI. An Reus conventus coram Paribus Curiæ poſſit coram ijsdem reconvenire Actorem in cauſa extranea & ad Judicem Ordinarium ſpectante. Negandum eſt cum communi DD. ac univerſim ſuprà *n. 588.* negavimus reconventionem in cauſis feudalibus quoad cauſas non feudales. Ut adeò nec coram Domino vaſallus vaſallum in cauſa ad feudum non pertinente reconvenire poſſit, niſi is aliunde habeat jurisdictionem in cauſis non feudalibus. Quia poteſtas tam Domini quàm Parium Curiæ limitata eſt ad cauſas feudales. Idem ſtatuimus *n. 432.* de Prorogatione, eam videlicet locum non habere in cauſis feudalibus, niſi conſentiat Dominus, ſeu licentiam det vaſallis coram alio Judice litigandi.

611. Cùm modò paucis explicatum ſit, quando Pares Curiæ ſint Judices in cauſis feudalibus: ſupereſt, ut etiam de Judice Ordinario & Arbitris agatur; nam hos quoque in illis cauſis judicium ſuum vel arbitrium quandoque interponere, annotavimus ſuprà *n. 592.* Et Ordinarius quidem Judex in cauſa feudi competens eſt, quando ſuper illo lis eſt vel Domino vel vaſallo cum aliquo extraneo, ſeu eo, qui vaſallus non eſt, aut certè talem ſe eſſe diffitetur. Cùm enim Leges Feudales hactenus allegatæ Domino jurisdictionem ſolùm concedant, quando inter ſe contendunt Vaſalli; & Paribus Curiæ tunc ſolùm, quando vaſallus litigat cum Domino: conſequens eſt, quòd extra hos duos caſus adiri alius Judex debeat, ac proinde Rei Judex Ordinarius. Præterea Ordinarius Rei vel Vaſalli vel Domini Judex eſt competens in ijs caſibus, quos enarravimus *n. 596.* & *n. 598.* Solùm aliqua controverſia eſt de caſu, quo Dominus litigans cum Vaſallo non habet alios vaſallos: nam non Ordinarium tunc adeundum, ſed arbitros eligendos eſſe exiſtimârunt nonnulli. Verùm communis DD. Ordinario jurisdictionem rectè adjudicat: quia hic fundatam habet jurisdictionem, quamdiu Jura alteri Judici eam in aliqua cauſa non tribuunt, uti tribuunt v. g. ratione rei ſitæ. Pariter jurisdictio competit Ordinario, quando duo vaſalli litigant ſuper feudo, quorum uterque dicit, feudum ad ſe ſpectare, & non ad alterum. Ita tradit communis DD. ac ſumitur ex *tit. 15. §. Illud L. 2. Feud.* Ratio eſt: quia licet in tali caſu quivis ſe dicat eſſe vaſallum, ſimul tamen quivis negat, alterum eſſe vaſallum. Quicunque ergo ipſorum vicerit, verificabitur, unum ex ipſis non eſſe vaſallum, ac proinde cognitio non pertinet ad Dominum, utpote penes quem tunc ſolùm eſt jurisdictio, quando vaſalli inter ſe litigant. In dicto autem caſu litigat vaſallus cum non vaſallo.

612. Quoad Arbitros conſenſu DD. receptum eſt, poſſe ipſos eligi à Domino & Vaſallo litigantibus ad eligendos Pares Curiæ. *arg. c. cauſam, c. in cauſis, c. cùm dilecti. c. quia propter de Elect. c. ſi compromiſſarius eod. in 6. L. Item eorum 6. §. ſi decuriones ff. quod cujusque univerſ.* Pariter compromitti in

Arbitros poteſt quoad ipſam cauſam inter Dominum & Vaſallum litigioſam. Cùm partes communi conſenſu controverſiam definiendam committere poſſint arbitris. *c. ſane 1. de Arbitr.* neque cauſa feudalis, quæ agitatur inter Dominum & Vaſallum, ullibi excepta ſit, ſicut excepta eſt Criminalis, Matrimonialis, de libertate hominis, de exemptione Eccleſiæ aut Monaſterij. Neque obſtat, quòd *tit. 18. L. 1. Feud. tit. 16. 20. 30. & 39. §. 1. lib. 2.* dicitur, judicandi poteſtatem eſſe penes Pares Curiæ, ſi inter Dominum & Vaſallum ſuper feudo lis ſit. Hinc enim ſolùm ſequitur, quòd illi jurisdictionem habeant, & adiri poſſint; non verò quòd adiri debeant, nec in arbitros compromitti poſſit. Sicut arbitri non excluduntur in alijs cauſis ex eo, quòd Jura ordinarium Rei Judicem adeundum eſſe dicunt.

613. Gravis tamen controverſia eſt de ipſis vaſallis inter ſe litigantibus, utrùm videlicet relicto Domini foro compromittere in Arbitros poſſint. Plurimi, quos refert Roſenthal *de Feud. c. 9. concl. 22. n. 4.* affirmant. Addunt tamen aliqui, hoc ſolùm procedere tunc, quando de alio præjudicio Domini non agitur, quàm quòd fortè alium vaſallum accipiat. Alij addunt, poſſe vaſallum litigare coram arbitro, niſi Dominus hoc intelligens prohibuerit. Negant demum abſolutè complures: niſi conſenſus domini accedat. Quam opinionem communem dicit Socin. Jun. *vol. 1. conſil. 77. n. 76.* & magis communem Clarus *L. 4. ſent. §. Feudum q. 39.* Nos ex rationibus, quæ pro ſingulis opinionibus afferuntur, colligimus earum Auctores reipsâ non diſſidere ſed aſſerere, uti aſſerendum eſſe judicamus, quod tenent Clarus *cit. q. 39. in fin.* & *Curt. Jun. p. 4. de Feud. n. 99.* valere compromiſſum in arbitros, ſi non ſit periculum alienationis & præjudicij Domino inferendi; ſecùs, ſi tale periculum ſubſit. Quemadmodum DD. idem tradunt de Transactione. Hinc cum eodem Claro & Curtio idem tenendum exiſtimamus de Arbitratore, ſeu illo, qui ex æquo & bono ſine tela & Ordine judiciario litem componit: quamvis teſte Claro *l. c. n. 1.* & Roland. à Valle *vol. 4. conſil. 22. n. 1.* inter omnes DD. conveniat, vaſallos non poſſe in Arbitratorem compromittere. Nam ratio ſolùm datur, quòd Arbitramentum à Transactione nihil aut parùm differat. Cùm igitur Transactio circa feudum valeat, ſi non agitur de alienatione alióve Domini præjudicio, conſequens eſt, idem dicendum eſſe de Arbitramento.

CAPUT IV.

De cauſis Mixti Fori.

§. I.

Quænam cauſæ ſint Mixti Fori.

SUMMARIUM.

614. Cauſæ Mixti Fori ſunt, quæ ad Judicem Eccleſiaſticum & Laicum pertinent cum jure præventionis.
615. Inter Crimina Mixti Fori ſunt Uſura.
616. Blaſphemia: niſi Hæreſin contineat.
617. Adulterium: niſi agatur ad divortium.
618. Inceſtus.
619. Sodomia.
620. Sacrilegium.
621. Sortilegium: niſi ſapiat Hæreſin.
622. Concubinatus.
623. Polygamia.
624. Aſſaſinatus.
625. Laicus æquè ac Eccleſiaſticus Judex compellere poteſt ad ſervandum Juramentum: non tamen directè ab eo abſolvere.
626. Item exequi ultimas Voluntates ad Pias cauſas.
627. Nec non prohibere ac tollere, quæ ad verſantur Religioni ac bonis moribus.

614. Cauſæ Mixti Fori illæ propriè dicuntur, quæ Eccleſiaſtico & ſeculari Foro ſunt communes, ſeu in utroque deciduntur, ita ut prævention ſit locus, & ille Judex, qui prævenit alterum cauſam ad ſe trahendo, non poſſit ampliùs ab altero in cognoſcendo & judicando impediri. Impropriè dicuntur Mixtæ, quarum cognitio cum eodem prævention jure pertinet ad duos Judices Seculares aut duos Eccleſiaſticos, habentes jurisdictionem concurrentem, uti habent v. g. Judex loci delicti aut contractûs, & ille, in cujus territorio domicilium habet delinquens, aut contrahens.

615 Quemadmodum, ut ſuprà dictum eſt *n. 566.* Hæreſis & Simonia privativè pertinent ad forum Eccleſiæ: ita complura alia crimina ſunt Fori Mixti. Et I. quidem Uſura, uti communior DD. tradit apud Cævallos *opin. Comm. opin. 11.* & Covarr. *L. 3. var. c. 3.* contra Baldum aliósque complures, qui hoc crimen ad ſolum Eccleſiæ Forum pertinere exiſtimant. Ratio aſſertionis noſtræ eſt: quia Uſura utroque Jure prohibita eſt, ut fusè proſequuntur Menoch. *de Arbitrar. caſu 398.* & Gibalin. *de Uſur. L. 1. t. 7. art. 4.* Ac nunquam fuiſſe Jure Civili permiſſas Uſuras Lucrativas, ſeu mordentes, ut vocant, ſed ſolùm Compenſatorias & Punitorias, oſtendere cum Wadingo ac alijs conatur Haunold. *Tom. 3. de Juſt. tr. 9. à n. 382.* Ex eo autem, quòd aliquod crimen prohibitum eſt Jure tam ſacro quàm Civili, potiſſimùm deſumunt DD. quòd cognitio de illo ad utrumque Forum pertineat. Limitant plurimi hanc doctrinam, aſſerúntque, ſi quæſtio ſit non facti, ſed Juris, an videlicet hic vel ille contractus ſit uſurarius, id decidere ſolius Judicis Eccleſiaſtici eſſe. Et ita teneri ab omnibus Legiſtis & Canoniſtis cum Jaſone ait Clarus *L. 5. Sent. §. fin. q. 37. n. 2.* idémque tradit Covarr. *L. 3. Var. c. 3. prin.* à quibus tamen ipſe recedit *l. c. §. Ego ut liberè*, ac eorum opinionem erroneam, ſuámque Jure veriſſimam eſſe dicit. Nos ab hac acri cenſura abſtinendo, cum eodem & Farin. *L. 1. Prax. Crim. tit. 1. q. 8. n. 140.* ac alijs aſſerimus, ad Forum quoque ſeculare hoc crimen, etiam in quæſtione Juris, pertinere: nulla enim prorſus eſt ratio dicendi, ac omnino gratis fingeretur, quòd cognitio, utrùm aliquis contractus injuſtitiam contineat, ad ſolum Judicem ſacrum pertineat. Si autem de alijs contractibus hanc controverſiam decidere poteſt Judex laicus, poterit etiam, quando dubitatur, utrùm contractus ſit uſurarius. Quamvis enim verum eſſet, non eſſe prohibitas Jure Civili, non tamen ſunt prohibitæ ſolo Jure Eccleſiaſtico, ſed etiam Naturali, ut concors Theologorum ſententia tradit contra Abulenſem ac paucos alios, quorum opinionem Bannez hæreticam, alij periculoſam, temerariam, erroneam dicunt, certúmque eſt, jam in Lege Veteri judicatum fuiſſe, eſſe illicitas & injuſtas, uti patet ex *Deuteron. c. 23. Proverb. 28. Pſal. 14. 54. & 71.* ac *Ezech. 18.*

616. Ad utrumque Forum pertinet Blaſphemia: cùm utroque Jure ſit prohibita; Canonico quidem *tot. tit. de Maledicis & Blaſphemis*, Civili *Novell. 77.* quia verò crimen Hæreſis privativè pertinet ad Forum Eccleſiæ, ut diximus *n. 566.* idcirco ſi Blaſphemia contineat Hæreſin, videlicet ſi Deo negetur aliquod Attributum ſeu Perfectio, v. g. Juſtitia aut Providentia, & proferatur ab Eccleſiæ ſubdito ſeu Baptizato, ſolius Judicis Eccleſiaſtici eſt de ea judicare. Prolata verò ab Infideli, ſeu non Baptizato, v. g. Judæo, Turca, puniri poteſt à ſolo Judice ſæculari, ut ex communi DD. docet Jul. Clarus *l. c. §. Blaſphemia n. 5.* addens tamen, quòd, ſi Judex ſecularis eſſet negligens, Eccleſiaſticus etiam in Infidelibus eam punire poſſet. Idem dicendum eſt, ſi Infideles ſubjecti ſint, uti ſunt Judæi, dominio temporali SS. Pontificis, aut Epiſcoporum; vel peregrini quidem ſint, ſed in ipſorum territorio temporali blaſphement. Modò dicta procedunt non tantùm de Blaſphemia immediatè in Deum, ſed etiam in Virginem Deiparam aliósque ſanctos jactâ; cùm verba contumelioſa etiam in hos effuſſa ſint Blaſphemia, ut conſtat ex *c. Statuimus 2. de Maledic.* & traditur unanimi conſenſu à DD. Catholicis, quibus per inſignem injuriam & contumeliam affingit Berlich. *p. 4. concluſ. 1. n. 34.* ideò ab ipſis tradi, quòd committatur in Deiparam & Sanctos Blaſphemia, *quoniam illis cultus & honor divinus debeatur.* Nullus enim Doctorum, quos citat *n. 33.* id dixit, ſed nec ullus unquam Catholicus: ac ſi dixiſſet, Catholicus per hoc eſſe deſiiſſet, cùm id aſſerere ſit hæreticum.

617. III. Adulterium. Eſſe de Foro Canonico patet ex *c. Gaudemus 19. de Converſ. Conjugat*: de Foro Civili, ex *Can. Rex 40. 23. q. 5.* & *L. 30. ac tot. tit. ff. & C. ad L. Jul. de Adulter.* Si tamen civiliter ſolùm agatur de adulterio, nimirum ad divortium, reſtitutionem dotis, alimenta &c. ſolus Judex Eccleſiaſticus de eo cognoſcit. *c. Tuæ 5. de Procurat.* Unde ſi lite coram ſeculari Judice mota de alimentis à marito uxori ſeparatæ præſtandis is opponat adulterij crimen, ob quod uxor alimentorum jure ſit privata, Judex ſecularis lite ſuperſedere debet, donec quæſtio incidens ſuper adulterio à Judice Eccleſiaſtico fuerit terminata, ut diximus *n. 565.* ac fusè explicat Sanchez *L. 10. de Matrim. diſp. 8. à n. 15.*

618. IV.

618. IV. Inceſtus, ut communiter tradunt DD. quòd ad Forum Eccleſiæ pertineat patet ex eo, quia Eccleſia ſtatuit impedimenta Conſanguinitatis & Affinitatis, etiam in gradibus, in quibus Jure Naturæ ſtatuta non ſunt. Quòd ſpectet etiam ad Forum ſeculare, conſtat ex *Auth. Inceſtas C. de Inceſtis Nupt.* & *L. 38. ff. ad L. Jul. de Adulter.*

619. V. Sodomia. De Foro Eccleſiæ id perſpicuum eſt ex *c. Clerici 4. de Exceſſ. Prælator.* de Seculari ex *L. 31. C. ad L. Jul. de Adulter.* Ob crimen hoc nefandum Clericus etiam à Judice ſeculari puniri poteſt, ſi præceſſit ſententia Judicis Eccleſiaſtici declaratoria. Nam juxta Conſtitutionem Leonis. X. quæ incipit *Summæ*, & Pij V. *Cùm primùm*, ac alteram ejusdem Pontificis *Horrendum*, Clericus per hoc crimen omni Officio, dignitate, ac beneficio Eccleſiaſtico, ipſo jure privatur. Ad quam tamen pœnam incurrendam aliqui cum Navarro plures actus requirunt, alij cum Salzedo *in pract. crim Canon. c. 86.* & Marta *p. 2. de Jurisdict. c. 16. n. 3.* unum ſufficere aiunt: tum quòd pœnæ in alia crimina ſtatutæ incurruntur per unum actum; tum quòd in ultima Pij V. Bulla non adhibetur verbum *exercentes*, quod juxta DD. frequentiam actuum denotat; ſed verbum *perpetrantes*, quod per unum actum verificatur.

620. VI. Sacrilegium, uti patet cùm ex eo, quia eſt contra Religionem & res ſacras, v. g. contra votum, reverentiam Eccleſijs debitam, ac punitur excommunicatione aliſque pœnis Eccleſiaſticis; tum ex *L. Sacrilegij 6. & L. Sacrilegi 9. ff. ad L. Jul. peculat. L. ſi quis 10. C. de Epiſc. & Cleric. Novell. 123. c. 21. §. 1.* Unde rectè inferunt DD. quòd ſi Clericus peccet cum laica perſona, etiam iſta puniri poſſit ab Eccleſiaſtico Judice; imò de Jure ob connexionem cauſæ puniri debere, patet ex dictis ſuprà *n. 545.*

621. VII. Sortilegium. *Can. 10. 26. q. 5. & tot. tit. C. de Maleſic. & Mathem.* Erit tamen ſolius Judicis Eccleſiaſtici de eo judicare, ſi ſàpiat hæreſim, v. g. ſi quis invocet Dæmonem, ut ſciat futura &c De quo fusè Clarus *L. 5. Sentent. §. Hæreſis n. 25.* & Farin. *in Praxi crim. q. 20. à n. 72.*

622. VIII. Concubinatus. *Can. Nemo 4. 32. q. 4.* ubi omne carnale commercium extra conjugium in latiore & impropriâ ſignificatione dicitur adulterium, & Novell. *14. §. 1.* Unde dubium jam non eſt, poſſe hoc delictum etiam à ſeculari Magiſtratu puniri: tum quia Leges Civiles poſteriores illud prohibent; tum quòd praxi locorum ita receptum eſt.

623. IX. Polygamia. Eſſe Fori Eccleſiaſtici conſtat tum ex eo, quòd per eam irreverentia & injuria Sacramento Matrimonij irrogatur; tum quòd agitur contra Inſtitutionem Conditoris Dei, qui *maſculum & feminam creavit eos*, ut dicitur *Geneſ. 1. v. 27.* ac Chriſtus repetijt *Matth. 19. v. 4.* id eſt, tantùm unam junxit uni, ut exponunt SS. Chryſoſtomus, Hieronym. aliſque PP. apud Maldonatum *in cit. c. Matthæ.* Quæ inſtitutio Divina matrimonij inter unum tantùm virum & feminam unam, rectè etiam deducitur ex illo *Geneſ. 2. v. 24. adhærebit* (vir) *uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Nam non dixit* (ait Pontifex *c. Gaudemus 8. de Divort.*) *tres vel plures, ſed duo: nec dixit, adhærebit uxoribus, ſed uxori.* Nec ſi quis plures habere uxores ſimul poſſet, eſſent duo, ſed tres vel quatuor in carne una. Unde Chriſtus *cit. c. 19.* ex illis verbis Geneſis probavit, eſſe adulterum, qui dimiſsâ primâ ſecundam ducit. Quod verum non eſſet, ſi quis poſſet plures ducere: tametſi enim peccare eo caſu poſſet priorem dimittendo, non tamen eſſet adulter ducendo ſecundam, quia hæc eſſet vera ejus uxor. Quòd verò Polygamia crimen ſit etiam Fori ſecularis, manifeſtum eſt cùm ex praxi, tum ex *§. Socrum 7. Inſt. de Nupt. L. Nemo 7. c. de Judæis & Cælicol.* & *L. Neminem 2. c. de Inceſt. & Inutil. Nuptÿs.*

624. X. Aſſaſſinatus. Judicis laici eſſe de hoc crimine cognoſcere conſtat cùm ex praxi, tum ex eo, quòd Jure Civili punitur Homicidium. *§. Item Lex Cornelia 5. Inſt. de Public. Judic.* Eſſe etiam Judicis ſacri perſpicuum eſt ex *c. 1. de Homicid. in 6.* Idem dicendum eſt de Crimine Falſi, juxta *C. 7. de Crimine Falſi*, ac *tot. tit. C. ad L. Cornel. de Falſis.* Idem de crimine Incendiariorum. *Can. Peſſimam 32. 23. q. 8.* & *Can. 21. 12. q. 2.* ac *L. 10. ff. ad L. Cornel. de Sicar. cit. §. 5. Inſt. de Public. Judic. L. 28. §. 12. ff. de Pœn. L. 9. ff. de Incendio*, & *Conſtit. Crimin. Caroli V. art. 125.* De his criminibus Mixti Fori præter alios fusè ac doctè agit Marta *de Jurisdict. p. 2. à. c. 7. usque ad 30.* ubi plura alia addit, ut falſatarum literarum Apoſtolicarum, fractæ pacis, conventiculorum illicitorum, piraticæ.

625. Sunt præter Crimina aliæ quædam cauſæ, quæ ad Forum tam Eccleſiæ quàm Magiſtratuum ſecularium pertinent. Sic ad obſervandum Juramentum Promiſſorium compellere poteſt uterque Judex. De Eccleſiaſtico conſtat cùm ex *tot. tit. de Jurejurando.* tum ex eo, quòd res eſt ſpiritualis, ac immediatè pertinens ad Salutem animæ, & cultum Numinis, quod in teſtem vocatur. De ſeculari Judice id ſupponitur *c. Licet mulieres de Jujur. in 6.* Hæres tamen laicus circa contractum, quem teſtator juramento firmavit, conveniri coram Judice Eccleſiaſtico nequit, ut poſt Joan. Andr. Panorm. Bald. ac alios benè obſervat Farin. *L. 1. Prax. Crim. tit. 1. q. 8. n. 141. §. Limita hanc. ampl.* quia licet obligatio promiſſionis ac contractûs à defuncto initi tranſeat ad hæredem, non tamen ad eum tranſit obligatio Juramenti, utpote quod merè perſonale eſt, ut cum S. Thoma, Bart. Bald. Panorm. Imol. tradit communiſſima DD. quos allegant & ſequuntur Farin. *l. c.* Gabrielius *L. 2. tit. de Jurejur. concluſ. 6.* Suar. *Tom. 2. de Relig. lib. 2. de Juram. c. 15. n. 4.* & *c. 31. n. 12.* ac Thomas Sanch. *in Decalog. L. 3. c. 13. n. 1.* nec ullum, qui diſſentiat, auctorem nobis licuit reperire. Neque obſtat, quòd vota Teſtatoris realia, v. g. de diſtribuendis eleemoſynis, fundanda Eccleſia, implere hæres teneatur. *L. 2. ff. de Pollicitat.* Hæc enim, ſi valida ſunt, obligant ratione promiſſionis Deo factæ & ab hoc acceptatæ, ac proinde impleri debent ab hæredibus, ſicut promiſſiones hominibus factæ, ut fusè explicant Sanchez *l. c. L. 4. c. 15. à n. 25.* & Suar. *l. c. lib. 4. de oblig. voti c. 11.* Tametſi verò etiam Judicis ſecularis ſit compellere ad ſervandum Juramentum: non tamen poteſt ab eodem directè abſolvere, quamvis poſſit indirectè, videlicet illud remittendo loco ſubditi, cui juratum eſt, & qui propter injuriam v. g. aut bonum publicum tenetur remittere, ut cum communi DD. tradunt & explicant Suar. *l. 6. c. 41. n. 16.* ac Cardin. de Lugo *diſp. 22. de Juſt. n. 238.*

626. Pariter cauſa Mixti Fori eſt Executio Ultimarum Voluntatum ad pias cauſas, uti colligitur ex *L. 28. §. 5. C. de Epiſc. & Cleric.* & *L. 50. in fin. ff. de Petit. Hæredit.* Si tamen teſtator aliquid legâſſet pro reſtitutione illicitè acquiſitorum (quod legatum merè ſpirituale dicunt) ſolus Epiſcopus executor eſſet. Ad quem inſuper pertinet executio legati pij pro redemptione captivorum, ſi nullus alius executor nominatus eſt: tametſi executionem ab eo fieri noluerit & prohibuerit teſtator. *Novell. 131. c. 11.* Habet denique Epiſcopus jus ferendi ſententiam definitivam, quando inter executores teſtamenti ad pias cauſas eſt diſcordia. De quo Haunold. *Tom. 5. de Juſt. tr. 1. n. 334.*

627. Huc denique præter alia referenda eſt poteſtas tollendi ea, quæ bonis moribus & Religioni adverſantur, ut eſt v. g. prohibere ſubditis, ne ad Conventus & Conciones Heterodoxorum accedant; prohibere & ſupprimere libros noxios, quorum ab uno alteróve ſeculo uti feraciſſima, ita perniciosiſſima ſeges eſt, eáque ſcribentium licentia, ut ante paucos annos quidam auſus fuerit ipſum Eccleſiæ Catholicæ Patronum & Protectorem Glorioſiſſimum Regem Romanorum adſciſcere Patronum ſuo Operi, in quo Catholicam Religionem non ſemel inceſſit ac traducit, unáque tacitè Patronum, qui eam ſequitur; alij verò multi inaniſſimas fabulas pridem apertæ calumniæ convictas identidem regerant, & fucum incauto Lectori faciant. Quos inter Goldaſtus Calviniſta Imperialibus, quas collegit, Conſtitutionibus, præter plura alia fabuloſa, inſeruit quandam Declarationem Pacis Religioſæ, & Epiſtolam ad Lutherum, feliciſſimæ memoriæ & ardentiſſimi in Catholicam Religionem ſtudij ac Zeli Imperatori Ferdinando I. à quibusdam per ſummam injuriam, ut mox à Catholicis demonſtratum fuit, affictas. De qua ſimilibúsque impoſturis plura Jurisconſulti Catholici *in Compoſitione Pacis c. 6. q. 45.* Eâdem fide conſarcinata fuit ante bina circiter luſtra ſub ficto nomine Auguſtini le Blanc Hiſtoria de Auxilijs Gratiæ Divinæ, farta plurimis fabulis & mendacijs, tantâ nihilominus præfidentiâ & audaciâ Orbi Literario obtruſis, velut pura veritas, cui refragari nemo poſſit, afferretur. Errant porrò, qui libertatem ſcribendi per librorum prohibitionem putant non eſſe conſtringendam. Quàm enim librorum vel pravam doctrinam vel calumnias continentium lectio inimica ſit & noxia Religioni, quantùm inquinet plurimorum mores, multorum famam ac honorem, nimis apertè oſtendit quotidiana experientia. Quòd verò hujusmodi libros non tantùm vetare, ſed etiam comburere, uſitatum ſemper fuerit non Eccleſiæ duntaxat, ſed etiam Imperatoribus aliſque Magiſtratibus ſecularibus, tam Ethnicis quàm Chriſtianis, fusè & eruditè docet

Emman. Gonzalez *in c. Præterea 4. de Hæretic. à n. 6.* ubi *n. 9.* dissolvit, quæ in contrarium afferri possunt.

§. II.

Præventio in causis Mixti Fori quomodo fiat, & quo effectu.

SUMMARIUM.

628. Præventio locum habet, quandocunque concurrit Jurisdictio.
629. Inducitur per solam citationem.
630. Prævenit, qui citat prior, tametsi solùm verbaliter.
631. Per præventionem consolidatur Jurisdictio Judicis prævenientis, & jus partis præventæ, ut coram altero Judice non teneatur comparere.
632. Prævento uno ex pluribus reis in eadem causa, censentur præventi etiam reliqui.

628. Cùm in causis Mixti Fori locum habeat præventio alterutrius Judicis causam priùs ad se trahentis, ut dictum est paulò antè *n. 614.* explicandum restat, qua ratione illa fiat, & quid operetur. Non sumus nescij, locum illi esse non solùm in causis, quæ propriè dicuntur esse Mixti Fori, sed etiam omnibus, in quibus plures Judices concurrentem jurisdictionem habent: quod in pluribus casibus contingere solet. Sic Judex Domicilij concurrit cum Judice Delicti, & Contractûs, ut dictum est suprà *n. 104. & n. 106.* Eadémque est ratio de casu, quo reus habet plura domicilia. *cit. n. 106.* Eadem, quando quis delictum in uno territorio incepit, in altero consummavit, juxta dicta *n. 157. & seqq.* Habet quoque Camera Imperialis concurrentiam cum Imperatore ex Ordinatione Cameræ: exceptis Feudis Regalibus. Gaill. *L. 1. obser. 29. n. 3.* & *obser. 42. n. 3.* Matth. Stephani *L. 1. de Jurisdict. c. 26. n. 11.* Potest quoque pluribus in solidum jurisdictio delegari, juxta dicta *n. 500.* & *505.* Possunt denique, ut alia omittamus, plures habere jus dandi vel confirmandi tutorem. *L. si ut proponis 5. c. de Confirm. tutor.* Gregor. Tholos. *L. 12. Syntag. Jur. c. 13. n. 17.* Cothman. *respons. 45. à n. 57.* Matth. Stephani *l. c.* Ubi dum mentio incidit de tutore, obiter advertere liceat (quamvis loco non proprio) quando diximus suprà *n. 465.* dationem tutoris delegari non posse, id solùm procedere de Jure communi. Cùm enim hodie juxta Recessum Imper. Anno 1548. *tit.* von Pupillen *§.* so wollen quilibet competens Magistratus & Judex loci ordinarius tutores constituere possit, sícque tutoris datio in Romano Imperio modò sit simplicis jurisdictionis, ac jure Magistratûs competat, consequens est, quòd delegari possit per *L. 1. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisd.* Manzius *in §. Nos autem 5. Inst. de Attiliano Tut. n. 10.* In dictis igitur casibus, aliísque similibus, quibus plures in solidum habent jurisdictionem, aut quodpiam jus, locum habet præventio, & non in solis causis Mixti Fori. Hîc tamen de ea agendum videbatur, postquam videlicet plerasque, in quibus eidem locus est, jam attulimus.

629. Inducitur præventio per citationem, seu, ille Judex in causa prævenit, ita ut alter regulariter se ampliùs immiscere nequeat, qui priùs citavit Reum. *C. Proposuisti de Foro comp.* & *L. si quis postea ff. de Judic.* & tradit communis DD. contra Bartol. qui litis contestationem requirit. Non tamen sufficit sola Inquisitio vel Accusatio. Farin. *in Praxi Crim. L. 1. tit. 1. q. 7. n. 57.* cum Baldo ac alijs. Sufficit verò sola citatio verbalis. Nec opus est esse trinam aut unam peremptoriam. Si tamen proceditur viâ Accusationis, fieri debet ad instantiam accusatoris: si viâ Inquisitionis, sufficit fieri ex mandato Judicis. Nec sufficere, si citatio solùm emanavit, sed debere pervenisse ad notitiam citati, docent communiter DD. contra Bartol. Bald. ac Panorm. Verùm ex eo, quòd ad perpetuandam Delegati jurisdictionem sufficit, citationem emanâsse (quod tenuimus suprà *n. 516.*) videtur sequi, quòd etiam ad præventionem sufficiat.

630. Si unus Judex citat Reum verbaliter, alter realiter, seu per capturam, ille prævenit, qui citat priùs tempore, etiamsi citet solùm verbaliter, ut tradit communior DD. eáque simul probabilior. Nam fatentur Farinac. *l. c. n. 53.* ac alij, qui tenent contrarium, remittendum esse Reum à Judice, qui cepit, ad Judicem, qui prior solùm verbaliter citavit, si Reus ipse petat. At non apparet, quomodo dari possit obligatio remittendi, si citatio realis posterior prævalet verbali priori: neque enim Reus remitti postulans potest præjudicare juri, siquod Judex capiens ex captura acquisivit. Quando uterque simul citat, aut dubium est, quis prior citando fuerit, ille prævenit, qui citat realiter: quia citatio realis per se potentior est verbali. Si ambo citârunt verbaliter, nec constat, quis priùs, & apud neutrum se stitit Reus, prævenisse censetur ille, qui majorem habet jurisdictionem & potestatem. *arg. c. 31. de Præbend. in 6.* Diximus: si apud neutrum se stitit Reus. Nam si coram alterutro jam comparuit, est is in possessione. Si par utriusque sit jurisdictio, statur juramento Rei, quis ipsum prævenerit; vel debent inter se concordare. Quod ultimum maximè procedit, si nec ipse Reus scit, à quo priùs fuerit citatus.

631. Effectus Præventionis est, quòd per ipsam consolidatur jurisdictio Judicis prævenientis & jus partium. Illius quidem: quia alter Judex, qui in solidum quoque jurisdictionem habet, non potest ampliùs causam acceptare, sed ubi judicium cœptum est, ibi finiri debet. *L. ubi acceptum ff. de Judic. c. Cùm plures de Offic. Deleg. in 6.* & *ibi* Ancharan. *n. 2.* Franc. *n. 2.* ac alij. Hinc si Judex prærentus in causa procedere velit, excipi contra ejus prærentionem potest, non per modum incompetentiæ, sed prærentionis. *cit. L. si quis postea ff. de Judic.* Si neglectâ exceptione procedat, appellari potest, vel recurri ad Judicem, qui prævenit, ut inhibeat Judicem præventum. Si tamen pars non excipiat, valet processus. Farin. *cit. q. 7. n. 54.* Gaill. *L. 1. obser. 29. in fin.* cum communi DD. Jus quoque partium consolidatur per prærentionem. Hinc actor arbitrio variare nequit inter duos Judices: quia, ut modò dictum est, finiri ibi debet judicium, ubi cœptum est: sicut curare non potest, ut reus citetur ab utroque Judice. Quod si fecerit, condemnandus est in expensas: causam tamen non perdit. *c. fin. de Rescript. in fin.*

632. Alter Prærentionis effectus est, quòd Judex citando unum ex pluribus reis, prævenisse censetur etiam reliquos, ut contra Farinac. aliósque docent Decianus *Tract. Crimin. c, 22. n. 4.* ac alij: quia continentia causarum non debet dividi, juxta dicta *n. 533.* Quæstio affinis hîc discutienda supereresset, utrùm videlicet punitus à Judice præveniente puniri postea possit etiam à prævento: quemadmodum & aliæ de Causis Fisci, ac ijs, quæ pertinent ad Cameram Imperialem. Sed tempus instans Concertationis publicæ, cui ista paravimus, jubet manum de tabula tollere. Et animus erat, ut ex fronte lucubrationis patet, aliquas tantùm seligere ex innumeris, quæ moveri possunt de Foro Competente.

Ad Majorem DEI Gloriam.

INDEX
Rerum, & Verborum.

A.

Acta Judicis incompetentis valent, si sententia super competentia transiit in rem judicatam. N. 22. Non verò valent, si Judex pronuntiet de sua jnrisdictione, certus sibi eam non competere. 24. Appellari potest à sententia, qua Judex in dubio de competentia pronuntiavit. 26. Hæc tamen appellatio non viva voce, sed scripto fieri debet. ib. Et causâ expressa. ib. à fortiori appellari potest à sententia incompetentiæ, etiam viva voce, & causâ non expressa. ib. quid circa hujusmodi appellationem in Camera Imp. observetur. ib. Archiepiscopus potest in Diœcesi sui suffraganei tractare causas per appellationem ad se devolutas. 31. Absens Prælatus suo territorio ferre in subditos censuram potest, si non opus sit citatione. 40. Absolutio à censuris facta ab Episcopo extra Diœcesin existente an valeat. 40. Apostatæ Religiosi quomodo capi possint in alieno territorio. 54. Actus jurisdictionis voluntariæ meliùs exercentur privatim, quàm publicè in alieno territorio. 61. Requirentes tamen cognitionem judicialem exerceri in eodem nequeunt. 62. Absolutio peregrinis data valet. 72. Etiam à peccatis in propria ipsorum Diœcesi reservatis. ib. Actor sequitur forum rei. 82. Animus stabiliter habitandi quomodo requiratur? 97. Unde colligi possit? 100. Animus mutandi domicilium non sufficit ad hoc amittendum. 102. Absentes à Pont. & Principe secularis rationabiliter compelli possunt ad comparendum. 131. Asylo non privatur vulnerans extra locum sacrum, etsi vulneratus postea in loco sacro moriatur. 159. Actio ad rescissionem contractûs conceditur in loco contractûs. 177. Advena conveniri potest in loco solutioni faciendæ destinato. 188. Actio ibi finem accipere debet, ubi fuit intentata; & quare? 195. Advena citatus, non comparens in loco contractûs, contumax habetur. 199. Actionis realis nomine quænam veniat? 205. Hac conveniri potest debitor, etiam absens. 206. Actiones variæ in judicio, possessorio, & petitorio. 207. Et seq. actio realis solùm in loco rei sitæ intentanda est. 216. Argumentorum contra clericorum à foro seculari immunitatem solutio. 223. Et seq. amissio privilegij, per dimissionem statûs non retrotrahitur ad tempus præteritum. 248. Actione personali clericus vasallus solùm conveniri potest coram Judice Ecclesiastico. 273. Imò spectato jure, etiam reali. 279. Nisi obstet consuetudo multorum locorum. 287. Assassinatûs crimen in clerico puniri potest à judice seculari, etiam sine prævia degradatione. 290. Archiepiscopi immediatè subjecti sunt Pontifici, à quo etiam solo puniri, & deponi possunt. 304. Qualem jurisdictionem habeant in Episcopos subjectos? 305. Abbatissæ, vel Præpositæ electioni præsidere potest Episcopus cum superioribus regularibus. 309. Austregarum judicium unde dictum? 315. Academiam non frequentantes privilegijs Studiosorum nec in foro externo, nec interno, gaudent. 334. Academiæ in territorio Principis secularis sitæ, & à Papa confirmatæ Corpus mixtum sunt. 246. Academici cujuscunque uxor gaudet privilegio fori sui mariti. 347. Auctoritas superioris in juramentis censetur excepta. 387. Appellatio à coactione ad respondendum coram judice incompetente licita est. 403. Absens, & contumax, nullatenus in judicio comparens, nec tacitè prorogat jurisdictionem. 404. Austregarum judicum jurisdictio non potest prorogari. 418. Appellatio non datur, nisi ad judicem superiorem illo, à cujus sententia appellatur. 430. Appellari non potest ad Papam à judice civili, qui non est de temporali jurisdictione Ecclesiæ. ib. Avocatio causæ diversimode fieri potest. 435. Acta judicis inferioris, avocationem causæ à superiore factam, ignorantis non sunt invalida. 436. Aliena jurisdictio quid sit? 438. Articulus jurisdictionalis quinam? 456. Actus Imperij meri, & mixti. 466. Adoptio prolium: item alienatio prædiorum minoris mandari non potest. 471. Assessor à judice delegato non assumendus sine necessitate. 499. Actor, citans adversarium coram diversis judicibus punitur: & quomodo? 537. Actor reconveniri potest coram judice non suo. 550. etiam coram delegato. 551. Actor reconventus, reum reconvenire non potest. 558. Acatholicis non competit jurisdictio sacra. 568. Agens possessorio recuperandæ, in re spirituali, debet probare titulum, saltem coloratum. 587. Arbitri quando à Domino feudi, & vasallo litigantibus assumi possint. 612. Adulterium quando sit causa mixti fori. 617. Assassinatus est crimen fori mixti. 624. Absolvere non potest à juramento judex laicus. 625.

B.

Babilonica captivitas quænam dicatur à Romanis? 127. Banni sententia non excedit bannientis territorium 31. Unde Bannitus in alieno territorio offendi non potest ib. Banno subjici potest contumax 142. Belli duces de omni crimine suorum militum cognoscunt. 371. Beneficij collatio facta minùs idoneo jure communi valet. 402. Beneficia Ecclesiastica conferri possunt ab Episcopo, existente in aliena Diœcesi. 61. Beneficij nomine quid veniat in ordine ad gaudendum privilegio fori? 239. Beneficium competentiæ non competit clericis, sua luxuriosè prodigentibus. 361. Beneficium debent habere clerici in minoribus constituti, ut gaudeant privilegio fori clericalis. 235. Bibliopolæ & Bibliopegi Academiæ an gaudeant privilegio fori Academici? 350. Blasphemus infidelis puniri potest à solo judice seculari. 616. Bona Ecclesiastica sunt excepta à foro seculari. 48. Bona mobilia alibi sita, censentur tamen esse intra territorium. 48.

C.

Conscientiæ, & Pœnitentiæ Forum distinguitur. n. 7. Citatus ad Forum competens an teneatur comparere? 14. & seq. Causa propria quæ? 18. Casus varij, in quibus nec Judex ordinarius, nec delegatus cognoscere potest de sua jurisdictione. 21. Criminosus fugiens in alienum territorium, in eo comprehendi non potest à Ministris proprij territorij. 31. Citatio partis est fundamentum jurisdictionis contentiosæ. 36. Citatio subditi non requiritur in notorijs. 39. Clericus secularis commorans in Monasterio exempto subjacet statutis Diœcesis, & pœnæ Episcopi. 46. Consuetudo locorum non se porrigit ad res alibi sitas. 48. Nec consuetudines sæcularium in bona Ecclesiastica. ib. Citatio realis nequit fieri in alieno territorio. 54. Uti nec verbalis. 55. Communionis paschalis præcepto non satisfit à peregrino in loco peregrinationis. 66. Hujus assertionis limitatio. 72. Clericus præscriptionem fori opponere potest contra judicem quocunque tempore. 78. Clericus si sit Actor, debet adire judicium seculare contra laicum in causa profana. 82. Clerici beneficiati retinent beneficium. 97. Civem esse plus est, quàm incolam, & subditum. 98. Clerici non curati possunt mutare Diœcesin. 122. Curia Romana ibi est, ubi Pontifex residet. 127. & 129. Idem de curia Imperatorum, & Regum dicendum. ib. Causæ sedi Apostolicæ semper reservatæ, quænam? 131. Casus, in quibus datur jus revocandi causam à foro communi ad particulare. 133. Contra contumacem quomodo procedatur? 142. Crimen in confinio duorum territoriorium commissum à quo judice puniendum? 163. Contrahens forum sortitur in loco contractûs. 168. Etsi sit privilegiatus. 169. 170. 171. & seq. Contractus rescindi non potest ab Episcopo loci contractûs. 179. Contrahens in loco contractûs etiam absens conveniri potest. 182. Clericus non potest facere renuntiationem domicilij ad respondendum in loco contractûs. ib. Clerici non possunt facere prorogationem jurisdictionis directam absque licentia ordinarij: possunt indirectam. 190. Creditor an quocunque in loco debitum possit exigere? 191. Penes creditorem arbitrium est exigendi quoad locum conventionis. 195. Clerici à jurisdictione seculari exempti sunt. 225. Consuetudo nulla prævalet juri divino. 230. Clerici in majoribus constituti absolutè gaudent privilegio fori. 234. Non item in minoribus, nisi habeant qualitates à Trident. requisitas. 233. Ex seq. Clerici conjugati quomodo, & in quibus gaudeant privilegio fori? 237. 245. Capellania collativa est verum beneficium. 239. Clericus in aliqua schola studijs vacans etiam absque expressa licentia ordinarij, gaudet fori privilegio. 242. Puniri non potest à judice seculari, saltem in corpore, ob crimen ante clericatum commissum. 247. causa spiritualis, & causa Juris Canonici idem sunt. 249. Clerici non tenentur servare quaslibet leges civiles. 259. Obligantur tamen ad aliquas, easque generales. 260. Et quidem sub peccato. 262. Non quidem ex vi legum, sed æquitate naturali, & voluntate Ecclesiæ. 265. Clerici vasalli in causa feudi secularis trahi possunt ad forum seculare. 267. Coram quo judice respondere teneantur in causa tam petitorij, quàm possessorij? 270. In concursu fori ratione rei, & ratione personæ, præfertur bonum personæ. 279. Consuetudine multorum locorum conveniri

Index Rerum, & Verborum.

elerici vaſalli poſſunt actione reali coram judice laico. 281. Clericus aſſaſſinus puniri poteſt à judice ſeculari, etiam non præmiſſa degradatione. 290. Clericus univerſim quando à judice ſeculari puniri poſſit; quando non? 293. 294. & ſeq. Concilio generali non ſubeſt Pontifex. 303. Cardinales immediatè ſubjacent Pontifici. 304. Ab eodem ſolo puniri & deponi poſſunt. ib. Confirmatio Epiſcoporum hodie datur à ſolo Papa. 305. Clerici Epiſcopo inferiores, in ſua quisque Diœceſi, per ſe habent forum ſui Epiſcopi. 306. Controverſias regularium, ſuper præcedentia in proceſſionibus publicis, componere Epiſcoporum eſt. 309. Camera eſt conſiſtorium ſummi Principis. 314. Civitates Imperiales non gaudent judicio auſtregarum. 324. Aliquæ excipiuntur. ib. Conditiones requiſitæ ad gaudendum privilegijs Studioſorum. 333. & ſeq. Clerici Studioſi non poſſunt citari à Rectore Academico laico. 346. Conſortes litis cum miſerabili perſona, gaudent ejusdem privilegio. 365. Clerici in nullis cauſis poſſunt prorogare in ſe jurisdictionem laico judici. 387. Imò nec Eccleſiaſtico non ſuo, ſine conſenſu Ordinarij. ib. Conſenſus litigantium ad prorogandam jurisdictionem neceſſarius eſt. 393. Uti & judicis, cui prorogatur, ad prorogationem à tempore ad tempus. 410. Sufficit tamen tacitus. 411. Criminalis jurisdictio prorogari poteſt. 417. Cauſa principi reſervata, aut ab hoc ad ſe avocata prorogari nequit. 433. 434. Commiſſarius ſummi Principis in cauſa ſibi commiſſa major eſt quolibet ordinario. 444. Cancellarius Univerſitatis à S. ſede approbatæ; poteſt eſſe Delegatus Pontificis. 458. Cauſa appellationis delegari poteſt de Jure Canonico. 472. Citatus non tenetur comparere ante factam fidem delegationis. 491. Cauſa delegari, vel ſubdelegari poteſt pluribus: & quomodo? 500. Cauſa cœpta à delegato dicitur per citationem. 514. 515. & ſeq. Continentia cauſarum quid ſit? 531. Unde proveniat? 532. Cauſæ continentes in eodem foro diſceptantur. 531. Camera Imperialis ob cauſæ continentiam, fundatam habet jurisdictionem. 534. Cauſas connexas tenentur decidere Judex competens. 537. Continentia cauſarum datur, quando ab uno res in diverſis ſita petitur. 538. Civiliter agendum ibi, ubi criminaliter actum. 542. Cauſa incidens ſpiritualis remittitur ad judicem Eccleſiaſticum. 544. Cauſa Conventionis, & reconventionis uno proceſſu ventilanda. 554. Abſolutè dividi poſſunt. 556. Clericus reconveniri poteſt coram iudice laico: quibus in cauſis 559. 560. Cauſarum Eccleſiaſticarum diviſio. 563. Ad has quænam cauſæ revocentur? 564. 565. & ſeq. Civiles cauſæ laico committi poſſunt ab Epiſcopo. 575. Clerici conjugati in quibus laico æquiparentur? ib Cauſæ criminales ſacræ laico delegari poſſunt à ſolo Pontifice. 575. Clerici poſſunt eſſe delegati Principis ſecularis. 581. Cauſa poſſeſſoria rei ſpiritualis, admixtam habens cauſam proprietatis non admittit judicem laicum, etiam contra laicum 583. Cognitio de poſſeſſione rerum ſpiritualium tribuitur judici ſacro. 587. Cauſarum feudalium judices quinam. 592. 593 & ſeq Condictio ex lege intentatur coram paribus curiæ. 603. Compromiſſio vaſallorum in arbitros valet, ſi non ſit periculum præjudicij domino inferendi. 613. Cauſæ mixti fori. 615. 616. & ſeq. Citatio verbalis ſufficit ad inducendam præventionem in cauſis mixti fori. 629.

D.

Diſcrimen inter Forum ſimplex, & competens. n. 4. Hu Deus ſcriptio. 5. Diviſio Fori competentis. 6. & ſeq. In dubio de Foro non competente quænam Præſumptio prævaleat. 15. Diſcrimen inter Judicem ordinarium, & delegatum. 17. 20. Delegatio contra invitos ſubditos fieri non poteſt extra proprium jterritorium. 37. Debitorum nomina, licèt ſint extra territorium ſtatuentis, cenſentur tamen intra illud eſſe præſentia. 48. Diſponens in hoc territorio ligatur ejus ſtatutis circa res etiam alibi ſitas. 49. Debitor fugitivus capi poteſt in alieno territorio. 54. Idem eſt de uxore fugiente à marito: ſervo à domino. ib. Delegatus quoque exercere poteſt jurisdictionem voluntariam in alieno territorio. 63. Diſpenſatio peregrinis data non valet. 72. Diffamatus ab alio non eſt actor, ſed potiùs diffamans. 91. Domicilij diviſio. 93. Ad hoc contrahendum requiritur animus ſtabiliter habitandi, & ipſa habitatio. 94. Non verò translatio majoris partis bonorum. 95. Poteſt quis plura habere domicilia. 98. Non habet domicilium., qui profitetur, ſe nolle habere. 99. Decennium facit habitationem aſſiduam. 100. Domicilium quomodo amittatur. 102. Diſpenſatio in votis, & juramentis impetrari poteſt ratione quaſi domicilij. 111. Domicilium mutare regulariter licitum eſt. 122. Donationes factæ à Principibus Romano Pontifici 126. Domicilium commune eſt Domicilium Imperij. 128. Diœceſes diverſæ cur inſtitutæ. 130. Domum revocare quis dicatur? 132 Quinam hoc jus habeant? ib. Delinquentes ubi forum ſortiantur? 136. Delinquens etiam privilegiatus conveniri poteſt in loco delicti 137. Hujus aſſertionis exceptio. 139. Contra delinquentem abſentem procedi poteſt in loco delicti. 142. Delicta inchoata in uno, & conſummata in alio territorio quomodo puniatur? 158. & ſeq. 162. 163. Delinquens in via publica cujus jurisdictioni ſubjaciatur? 164. Debitor advena de jure communi non ſemper conveniri poteſt in loco contractûs. 175. Debitor conveniri non poteſt in loco contractûs. 185. Neque ad integram ſummam ubique præſtandam. 194. Conveniri tamen debet in loco domicilij, vel contractûs, ſi non ſolvit certo loco, quo ſolvere promiſit. 196. Debitor clericus de fuga ſuſpectus detineri poteſt à judice ſeculari, ſi periculum ſit in mora. 299. Docentes, & diſcentes in patria gaudent privilegio fori, ſicut qui docent, extra patriam. 336. Domini nomine reſpectu ſcholarium venit Princeps, cui Academia ſubjecta eſt. 337. Dei vicarij ſunt Principes in cura viduarum, pupillorum. 354. Deus, & Imp. non diſtinguunt inter pupillos divites. & pauperes. 356. Diſcrimen inter jurisdictionem ordinariam, & Mandatam. 438. Delegatus ſummi Principis ſubdelegare poteſt. 444. Non item delegatus ab alio. 448. & ſeq. Delegatus ad univerſitatem cauſarum quis dicatur? 450. Delegatus Ordinarij Principe inferioris non poteſt ſubdelegare. 452. Delegatus Papæ debet eſſe in dignitate conſtitutus. 457. Hæc ſufficit, etſi ad nutum ſuperioris ſit aufferibilis. 458. Delegati capacitas conſideratur ſecundùm tempus factæ delegationis. ib. Delegatus ſupremi Principis poteſt imperare judicibus ordinarijs in cauſa delegata. 460. Delegantis, & delegati poteſtas eſt diſtincta. 473. Delegatio jurisdictionis eſt ſtricti juris. 488. Delegatus Papæ armata manu executionem facere poteſt, ſi opus ſit. 490. Delegati jurisdictio exſpirat elapſo termino temporis. 493. Delegare, & ſubdelegare non ſunt actus judiciales. 518. Diviſio cauſarum Eccleſiaſticarum. 563. In dubio, an reus ſit clericus, cognoſcere poteſt ſolus Judex Eccleſiaſticus. 569. Dominus feudi Judex competens eſt in cauſa feudali, etſi ſit privatus, & non Nobilis 594.

E.

Exemptus privilegio Corpore Juris clauſo non tenetur comparere; tenentur alij. 16 Etiam coram Judice delegato. n. 17. Diſcrimen inter hunc, & ordinarium. ib Error quantumvis probabilis non confert jurisdictionem, ſi commiſſio facta non eſt ab habente poteſtatem. 23. Error communis valida reddit acta Judicis, qui exiſtimatur eſſe talis. etſi non ſit. 24. Hoc ipſum intelligitur de errore probabili ipſius Judicis. ib. Executio in alieno territorio fieri non poteſt. 58. Exceptio fori declinatoria quid ſit? 77. Quando fieri poſſit, an poſt litis conteſtationem? 78. Ordinariè facienda eſt ante omnes alias exceptiones. 79. An & quomodo fieri poſſit in abſentia judicis? 80. Epiſcopus quaſi domicilij conferre non poteſt ordines. 110. Executio in delinquentem fieri debet à judice domicilij proprij. 136. Eccleſiaſtici ſuperiores in criminalibus ſolùm ſubjacent judicio Pontificis. ib. Excommunicari poteſt delinquens in loco delicti. 141. Expenſæ remiſſionis à quo faciendæ? 153. Epiſcopus loci contractûs relaxare juramentum poteſt, ut impugnari contractus valeat. 179. 179. Explicatio LL. Circa actionem realem in loco rei ſitæ adhibendum. 217. & ſeq. Errores DD. acatholicorum circa ſubjectionem Clericorum. 222. Eorum argumenta, & ſolutio. 223. & ſeq. Eccleſia errare non poteſt in præceptis morum. 225: Eremitæ verè tales quinam ſint? 254. Gaudent privilegio fori. ib. Idem eſt de Equitibus Melitenſibus, & Teutonicis. 255. hi Religioſi ſunt propriè dicti. ib. Emptor laicus defendi debet coram judice laico a clerico venditore. 285. Epiſcopo non poteſt adimi omne jus corrigendi per conſuetudinem, aut præſcriptionem. 306. Exemptio à lege diœceſana in quo conſiſtat? 307. Extraordinarium forum quot modis acquiratur? 374. Exempti non poſſunt ſine licentia Pontificis prorogare Epiſcopo jurisdictionem in foro contentioſo. 390. Error juris in prorogatione jurisdictionis præſumitur in imperitis: non item in literatis. 400. Epiſcopi etiam primis Eccleſiæ ſeculis paſſim cauſas profanas inter laicos deciderunt. 429. Exercere jurisdictionem, & alij exercendam committere diverſa ſunt. 448. Extraneo poteſt mandari delegatio. 459. Emancipatio mandari non poteſt. 471. Emergentes cauſæ ubi decidendæ? 543. Expenſæ in captura complicis

cis factæ nequit à clerico exigere Judex laicus. 548. Ecclesiam per Episcopos gubernari, juris divini est 574. Ecclesia recipit leges feudales quoad clericum vasallum. 602. Effectus Præventionis quinam. 631. 532.

F.

Fori nomenclatura. 1. Forum sortiri quid sit. 3. Forenses qui dicantur. ib. Forum simplex, & competens. 4. Utriusque discrimen. ib. Fori competentis divisio. 6. & seq. Forum internum bene attribuitur soli potestati Ecclesiasticæ, & quare. 7. Forum privilegiatum quale. 8. Forum humanum limitatum est. 10. Forum incompetens unde oriatur. ib. Fori Ecclesiasticii Jurisdictio universalis est 30. Fori præscriptio quid sit? 77. Etiam scripto fieri potest. 8. Forum domicilij fortius, & universalius est quovis alio foro. 193. Filius sequitur originem Patris, & avi. 117. Non tamen matris, & ulteriorum ascendentium. ib. Forum nemo sortitur in loco originis. 121. Forum declinare quinam propriè dicatur? 132. Forum delicti ubi sit? 136 Forum pœnitentiale non acquiritur in loco delicti. 141. Facinorosus quando puniri possit in loco, ubi reperitur? 150. Fugitivus, captus in alieno territorio â privatis, restitui debet in pristinam libertatem 154. Fur puniri potest in illo territorio, ad quod cum re furtiva profugit. 158. Forum contractûs non potest mutari 172. Forum domicilij non tollitur foro contractûs. 195. quoad formam contractûs attenditur locus, in quo is initus fuit. 197. Forum singulare & privilegiatum idem sunt. 221. Fori clericalis privilegium est juris divini. 228. Familia Episcopi de consuetudine gaudet fori privilegio. 257. Non item aliorum clericorum. 258. Festa Diœcessana servare tenentur Regulares exempti. 308. Fidejussores academicorum non gaudent privilegio fori academici. 351. Fœmina habens maritum, à quo defendi nequeat, gandet privilegiato foro. 358. hoc quoque gaudent personæ miserabiles, etiam in criminalibus. 364. favori publico derogari non potest privatis conventionibus. 377. Fidejussor compelli potest ad satisfaciendum à judice delegato, cui prorogata est jurisdictio. 413. Fori delegati descriptio. 441. Facultas subdelegandi provenire debet ex iure, vel consuetudine, vim juris habente. 451. Forma mandati servanda est delegato. 492. Forum reconventionis quod dicatur 550. Fructus decimales veniunt nomine causæ Ecclesiæ. 564. Feudale forum diversum est. 592. Fori mixti causæ quænam. 614.

G.

Gabellæ detractionis quid sint: & quinam solvere teneantur? 122. Gestatio habitûs moraliter continua esse debet in clerico, ad gaudendum privilegio fori. 241. Graviores, & arduæ causæ hodie deferendæ sunt ad solam sedem apostolicam. 305. Germanus nobilis, Imperio immediatè subjectus, non potest, ab extraneo conveniri coram Electore, Duce &c. 320. Gymnasia frequentantes exempti sunt à Magistratu civili. 334. Gratis, & purè exercenda jurisdictio à delegato. 497.

H.

Habitatio sola non sufficit ad contrahendum domicilium. 94. Neque ad hoc requiritur habitatio per longum tempus. 96. Potest quandoque absque hac acquiri domicilium. 101. Hæres ubi ratione domicilij conveniri debeat? 105. Habens plura domicilia utrobique conveniri potest. 106. Sacramenta quoque recipere potest, in quo maluerit. 108. Habenti quasi domicilium administrari possunt omnia Sacramenta, præter ordines. 110. Tenetur statutis, & consuetudinibus loci. 112. Hæres etiam absens, prosequi tenetur litem à defuncto in loco contractus cœptam. 186. Hæreditatis petitio habet causam mixtam. 210. Habitûs, & tonsuræ gestatio conjungi debet in clerico, minoribus tantùm insignito, ad gaudendum privilegio fori. 240. Debet esse moraliter continua. 241. Habens privilegium juri communi consonum præfertur inter habentes privilegia paria. 362. Hæres pupillus debet litem contra defunctum cœptam, continuare coram eodem judice. 363. Habenti antecedenter aliquam jurisdictionem prorogari potest ulterius. 379.

I.

Instrumenta Forensia quid? 3. Imperator non habet Forum competens in omnes promiscuè causas, vel personas. 4. contra Infideles non obtinent Forum Magistratus christiani. ib. Ad Forum incompetens nemo trahi potest. 11. Judex incompetens quis sit? 12. Judex ordinarius in dubio de sua jurisdictione cognoscere potest. 18. Quin etiam delegatus. 19. Etsi huic objiciatur defectus omnis jurisdictionis. 20. Horum si plures sint, quid agendum. 19. In quibus casibus neuter cognoscere possit. 21. Sententia judicis, bona fide se competentem putantis, valet, etsi postea comperiatur, incompetentem fuisse. 22. Nonnullæ exceptiones. 23. Ignorantia affectata, supina, vel aliàs inexcusabilis invalida reddit acta judicis, qui ignorat jurisdictionem sibi competere 24. Judex se incompetentem pronuntians partem victam in expensas condemnare potest. 29. Jurisdictio extra territorium nulla est. 30. Imò & in loco exempto territorij. 31. Etiam in subditos. ib. Excipitur forum sacrum Ecclesiæ. ib. Judex Ecclesiasticus à proprio territorio injustè expulsus, potest in alieno jurisdictionem exercere in subditos; petita tamen Ordinarij loci licentiâ, licèt non obtentâ. 35. Id tamen non extenditur in Prælatos inferiores, etiam jurisdictionem quasi Episcopalem habentes. ib. Judex extra territorium existens potest contra subditum procedere in notorijs. 39. Jus dicens in alieno territorio sequitur stylum, & statuta proprij. 41. Jurisdictio contentiosa an exerceri possit in subditos in alieno territorio existentes. 42. Multiplex circa hoc quæstio. ib. & seq. Jurisdictio voluntaria non requirit ordinarium juris processum. 59. Investitura extra territorium fieri potest. 60. Juramentum appositum coutractui invalido absolutè relaxari potest extra territorium relaxantis. 62. Incompetentiæ exceptio quid sit? 77. An opponi possit, si reus promisit, se compariturum coram quocunque judice. 81. Ecclesiasticus in causa mixti fori etiã respectu laicorum competens est. 87. Incolatus, seu domicilium in germania post annum acquiritur. 99. Judex domicilij procedere potest contra subditum alibi delinquentem, etiam per inquisitionem. 107. Jus revocandi domum, & jus declinandi forum differunt. 132. Judices inferiores principi, cui subjecti sunt, remissionem petenti, hanc facere debent. 149. Jurisdictio in terra mari proxima extendi etiam potest in mare adsitum. 164. Jure Bavarico quid statuatur circa forum contractûs? 173. 174. Indebitum reddi potest, ubi solutum est. 179. Immissio fieri potest in bona debitoris in loco contractûs. 185. Non tamen, si ante suum ex illo loco abitum citatus non fuerit, talis immissio fieri potest ex secundo decreto. 201. Judicio petitorio, & possessorio quomodo agendum sit? 207. & seq. Immunitas realis, & localis quibus subjectis debeatur. 221. Immunitas clericorum est juris divini. 228. Hoc jus quomodo hîc accipiatur? ib. Immunitas illa nec consuetudine, nec præscriptione, nec statutis tolli potest. 230. & seq. Judex secularis punire potest clericos actu degradatos, & sibi traditos. 289. Item qui dimisso habitu, & tonsura crimina patrant, in quæ statuta est privatio privilegij clericalis. 291. Interdicta ab Episcopo lata observare tenentur regulares exempti. 308. Imperio immediatè subditi non sunt simul status Imperij. 313. Judices austregarum videntur habere solùm jurisdictionem delegatam. 315 quas causas decidere possint. 316. Inviti non possunt immediatè coram Imperatore conveniri. 327. Judices studiosorum vel sunt Rector Universitatis, vel hujus Princeps, vel ordinarius loci. 329. Immatriculatio quid sit? 333. Jurisdictio criminalis Magistratui Academico solùm competere videtur ex privilegio speciali. 340. Imperialis cameræ consuetudo in processu circa causas miserabilium personarum. 366. Jus canonicum patrocinatur, pupillis, & viduis. 367. Jurisdictio judici delegato prorogari, non potest à persona ad personam. 377. Nec ordinario à tempore ad tempus: ib. Jurisdictio in certas causas uni concessa, in easdem alteri prorogari potest. 383. juramentum contra SS. Canones, ac leges prohibentes emissum, invalidum est. 387. Judex alienus nec habet per se, nec accipere potest jurisdictionem à prorogante, sine consensu Ordinarij. 390. jurisdictio delegata est odiosa. 397. Jurisdictio ad alienum territorium nec ordinario, nec delegato judici prorogari potest, sine consensu judicis territorialis. 398. Jus prorogandi multùm hodie restrictum est. 408. judici delegato omnia concessa sunt, sine quibus demandata causa expediri non potest. 413. Judex ad tempus datus quinam dicatur? 414. jurisdictio delegata prorogari potest de utroque jure. ib. & quousque? 115. jurisdictio revisorum, & judicum Austregarum restricta est ad causas solùm certarum personarum. 419. jurisdictio quomodo prorogari possit judici inferiori, si facta est avocatio causæ? 436. 437. industria personæ electa unde colligatur? 445. jurisdictio ratione dignitatis, aut officij delegata in genere, potest in certis casibus subdelegari. 451. jurisdictio de-

Index Rerum, & Verborum.

legari etiam privatis potest. 457. Impuberes iudices constitui, à natura, & gentium consuetudine alienum est. 463. Jurisdictio jure magistratûs competens mandari potest. 464. Secus, si à Principe, vel lege specialiter concessa sit. 465. ius gladij nemo transferre potest in alium. 489. Judici ordinario parendum est in dubio. 491. Jurisdictio delegata cessat revocatione delegantis. 508. & ejusdem morte, re adhuc integra. 512. Jurisdictio non perpetuatur per solam subdelegationem. 518. Inquisitorum officium non cessat morte concedentis, re integra. 520. Ignorantia publica de morte Delegantis non obest jurisdictioni delegatæ. 521. Jurisdictio delegata quando universim extinguatur? 522. 525. & seq. vel suspendatur? 529. 530. Judex idem tractare debet causas continentes. 533. in his adeundus Judex superior, quando inferior in aliqua causa non est competens utriusque litigantis. 535. Incidentes causæ quid sint: ubi decidantur? 543. Judex Ecclesiasticus solus cognoscit causam Clerici, & laici simul delinquentium. 545. Imperator fnudum concedens inferioribus sponte se subijcit Parium jurisdictioni. 599. Judicium finiri debet ib. ubi cæptum est 631.

L.

Locus competens quinam? 5. Leges civiles etiam obligant in conscientia. 7. Lex, & præceptum an ferri possit subditis in alienò territorio existentibus; & multiplex circa hoc quæstio. 42. Lex 2. C. de Evnuch. quomodo intelligenda. 43. locus intra territorium exemptus absolvit subditum à statutis, & præceptis sui Principis. 46. locus plenè exemptus quis dicatur. ib. legitimationis actus in omni loco fieri potest. 60. lis coram judice incompetente nulla est. 77. laicus sortitur forum Ecclesiæ in casu, in quo agitur de vitando peccato. 85. libertus, & ejus filij conveniri debent coram judice patroni. 105. legatus Pontificius non ligatur legibus Episcoporum. 144. legati jus habent revocandi domum. 132. literæ requisitoriæ quando usurpandæ? 143. & quando literæ reversales? 146. locus contractûs, & locus domicilij si sint idem, conveniendi jus præbent. 181. litem cœptam in loco contractûs prosequi tenetur hæres etiam absens. 186. in loco rei sitæ quomodo agendum sit judicio petitorio, & possessorio? 207. & seq. liberi clericorum non gaudent privilegio fori. 258. leges aliquæ civiles, ad quas clerici tenentur. 260. 261. litem cum defuncto cœptam prosequi tenetur clericus coram judice laico. 284. laici non possunt sibi contra clericos jus dicere, quamdiu justitia obtineri potest à potestate Ecclesiastica. 292. licentia solùm interpretativa Prælati Ecclesiastici, & Pontifice inferioris, non sufficit, ut clericus licitè capi possit à judice seculari. 300. Lycea frequentantes exempti sunt à Magistratu civili. 334. litis, ac negotij nomine etiam criminales causæ veniunt. 339. liberi Academicorum gaudent privilegio fori Academici, quamdiu sunt in patria potestate. 349. liberi habentes patrem inutilem gaudent foro privilegiato. 358. legi prohibitivæ renuntiare non possunt partes. 383. non sola litis contestatione, sed actibus quoque eam antecedentibus fit prorogatio. 396. leges prorogationem jurisdictionis concedentes solùm conditæ sunt pro subditis Impery Romani. 409. legitimationis jus competit Imperatori, ac regibus, quibus legitimandi subsunt. 421. laici possunt judici Ecclesiastico prorogare jurisdictionem in causa etiam profana. 429. legati Apostolici fidem facere debent de sua jurisdictione. 491. Laicus Judex irruere non potest in ædes clerici delinquentis. 548. Laici baptizati subsunt Ecclesiæ in causis spiritualibus. 566. Laicus Judex non statim ad Ecclesiasticum remittere tenetur reum in dubio, an sit clericus. 570. Laicus nequit esse Vicarius Episcopi; aut Vicarij Generalis substitutus. 275. Potest esse Notarius in causis Eccelesiasticis. 577. Laicus Judex non est competens in causa possessorij retinendæ & recuperandæ quoad causam spiritualem. 586. Leges feudales recepit Ecclesia quoad clericum vasallum. 602. laicus Judex æquè ac sacer compellere potest ad secundum juramentum. 625. libertas scribendi jure constringitur per prohibitionem librorum. 627.

M.

Mulier per nuptias acquirit domicilium mariti. 101. Mutatio sola domicily non sufficit ad illud amittendum. 102. matris originem quando filius sequatur? 115. Missi à patria jus habent revocandi domum. 132. mandans puniri potest, ubi delictum mandatum est patratum. 140. mandans delictum puniri potest in loco mandati. 160. maritus de dote convenire solùm potest in loco domicilij. 175. mens debitoris se obligantis ad solutionem non est ad locum remotissimum. 193. Ministri laici Ecclesiæ & clericorum non gaudent privilegio fori clericalis. 256. modum ponderum, & mercium tamen servare tenentur clerici. 261. Metropolitæ qualem jurisdictionem habeant in Episcopos suffraganeos? 305. Moniales, etiam exemptæ, ad servandam clausuram compelli possunt ab Episcopo, tanpuam Sedis summæ legato. 309. modus, quo Princeps Principem convenit coram judicio austregarum. 317. & quo convenit Comites, Prælatos &c. 321. & quo Comes, aut Prælatus alium comitem, vel Prælatum. 322. Militum scholæ variæ quondam in usu fuerunt. 332. Magistri nomine intelligitur Rector universitatis, aut senatus Academicus. 337. Magistratui academico Jurisdictio criminalis competere videtur solùm ex speciali privilegio principis. 340. Magistri linguarum, exercitiorum &c. an gaudeant privilegio fori academici? 350. Miserabiles personæ habent forum privilegiatum. 353. meretrices non censentur personæ miserabiles. 359. Mulier divortium faciens à viro vidua dicitur. 358. miserabilium personarum nomine quinam veniant? 360. miserabilis persona non gaudet foro privilegiato contra aliam miserabilem. 362. Huic suo privilegio non potest renuntiare. 363. milites hodierni gaudent privilegijs veterum. 369. Eorundem varia privilegia. ib. illis jus dicit solus Magister militiæ. 370. tam in causa criminali, quàm in civili. 371. 372. Miles voluntarius ob delictum ante militiam commissum respondere debet coram Magistro militiæ; non item coactus. 373. Minorennis, secluſa consuetudine, aut dispensatione, Principis, nequit esse Judex Ordinarius. 462. bene tamen delegatus. 463 Merum Imperium, & mixtum quid sit? 466. Merum. Imperium an possit mandari? 467. & seq. Manumissio mandari non potest. 471. Mandatarius utitur auctoritate mandantis. 492. Munerum acceptatio judicibus quando vetita, & qualium? 497. Mors naturalis, civilis æquiparantur, ubi eadem ratio militat. 527. Mutua petitio utroque jure conceditur 549. Modus reconveniendi clericum coram judice laico. 561. 562. In Matrimonialibus causis processus non decernit Camera Imperialis. 565. Matrimonij inter unum virum, & unam fœminam divina est. 623.

N.

Narratio sola qualitatis jurisdictionem tribuentis quandoque sufficit ad obtinendum processum. 27. Sæpe non sufficit. 28. Notarij à Pontifice &c. creati instrumentum etiam fidem facit extra territorium creantis. 60. Nuda etiam pacta pariunt obligationem naturalem, & in conscientia. 81. Nativitas maximè consideratur à juribus. 118. Nundinarum favor qualis circa conventionem? 180. Novitij ordinum reputantur personæ religiosæ, & gaudent privilegio canons, & fori. 251. Negans dominum negat pares curiæ. 275. Nobiles immediatè Imperio subjecti à civitatibus Imperialibus conveniri debent in Camera Imp. 323. Notarij academiæ gaudent fori academici privilegio. 350. Nova species jurisdictionis prorogari non potest. 381. Notarium eligere non est actus judicialis. 518.

O.

Ordines conferre in aliena diœcesi an liceat? 61. Hi conferri non possunt ab Episcopo quasi domicilij. 110. Originem quivis habere ubi dicatur? 117. Non acquiritur in loco transitûs. 118. In loco originis nemo conveniri potest. 121. Originarius renuncians civitati, civis esse desinit. ib. Ordines suscipi possunt in loco originis propriæ. 124. Ordines regulares habent privilegia exemptionis cum clausula derogatoria. 139. Oblati ordinum regularium quinam dicantur. 252. Gaudent privilegio fori. ib. Ordinum mendicantium regulares sunt exempti. 308. Ordo triplex subditorum S. R. I. 313. Optio inter judices studiosis concessa non tollitur per juramentum academicæ præstitum, secluſa consuetudine. 338. Officiales academiæ gaudent privilevilegio fori academici. 350. Orphanus, ac pupillus an eodem nomine veniant? 360. Ordinario judici non potest prorogari jurisdictio à tempore ad tempus. 377. Huius potestas respicijt favorem publicum. 380. Ordinarius respectu exemptorum est solus Papa. 434. Ordinarius Judex jurisdictionem mandare potest alteri. 443. Officium judicis delegati. 491. & seq. Ordinaria jurisdictio à lege, vel Principe concessa inhæret personæ. 512. Officium Inquisitorum non cessat morte concedentis, re adhuc integra Judex revocare non potest suam sententiam, nisi ipso jure invalidam. 523. Ordinariam jurisdictionem in causas spirituales nequit Pontifex dare laico. 574.

Index Rerum, & Verborum.

P.

Pontifex non obtinet Forum competens in omnes promiscuè causas vel personas. 4. Pœnitentiæ, & Conscientia Forum distinguitur. 7. Pœna trahentis ad Forum incompetens. 12. Quando incurratur. 13. In dubio de Foro competente Præsumptio pro judice prævalet Præsumptionis pro libertate citati. 15. Pronuntiatio tacita, seu non expressa, non sufficit ad fundandam jurisdictionem judicis incompetentis. 25. Aliquæ exceptiones. ib. Processus obtineri potest quandoque per solam narrationem qualitatis jurisdictionem tribuentis 27. Sæpe non potest. 28. Prælati inferiores, etiam jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, non possunt in alieno territorio eandem in subditos exercere. 35. Princeps extra territorium existens statutum facere potest. 38. & Prælatus ferre censuram in subditos, si non opus sit citatione. 40. Præceptoparticulari non ligantur subditi extra territorium existentes. 45. Pontificialia quænam exerceri possint in aliena diœcesi? 61. Parochus in aliena parochia assistere potest matrimonio suorum subditorum. ib. Uti & illos absolvere. ib. Peregrinus tenetur legibus communibus, vigentibus in loco peregrinationis. 65. Non item statutis municipalibus, & consuetudinibus. 66. & seq. in loco transitûs non potest jungi matrimonio, aut ordines suscipere. ib. Item puniri non potest ob delicta alibi. 73. Pacta nuda etiam pariunt obligationem naturalem, & in conscientia. 81. Parochus cujusque proprius quis sit? 108. Princeps non tenetur legibus quasi domicilij. 114. proles ex duobus captivis nata qualem originem fortiatur? 118. Patrimonium D. Petri quid sit. 126. privilegium revocandi domum, opponendum est ante litis contestationem. 135. privilegium exemptionis non includit casum delicti, contractûs &c. 137. privilegium corporæ juris clausum eximit à conventione coram judice alieno. 439. pœnæ contumacis. 142. peregrinus puniendus est pœnâ in loco delicti consueta. 165. etiam privilegiatus forum sortitur in loco contractûs. 169. prorogatio jurisdictionis licita est jure Bavarico. 174. pactum de solutione alibi faciendæ contractui in continenti adijciendum est. 189. Pactum generale debitoris, ubivis respondere promittentis, restringitur. 192. Contra contrahentem peregrinum citatum procedi potest in loco contractûs, etiam absentem. 198. De possessione, vel quasi agitur, ubi res sita est. 212. & seq. Pontificem Rom. Christi Vicarium quis negaverit? 222 Pontifex tanquam supremus Ecclesiæ Prælatus, tenetur clericis inferioribus communicare immunitatem. 229. Omnis præscriptio requirit juris adminiculum. 231. Privilegium canonis faciliùs amittitur, quàm privilegium fori. 238. Præstimonium perpetuò collatum, ac annexum habens ministerium spirituale est verum beneficium. 236. Pensio, etiam laico conferri valens, non sufficit ad effectum immunitatis clericalis. ib. Neque ad hunc requiritur possessio actualis. ib Parentes clericorum non gaudent privilegio fori. 258. Princeps secularis procedere potest contra clericos, rebelles, aut proditores. 292. Hujus asserti limitatio. ib. Pontifex non subjacet potestati Ecclesiasticæ. 302. Multò minùs seculari. 301. Est supra Concilium, exceptis quibusdam casibus. 303. Nunquam dixit contra Patres Concilij verè sentientes. ib. Patriarchæ immediatè subsunt Pontifici, etiam quoad pœnas, & depositionem. 304. Præscriptio potest fieri contra Episcopum à Capitulo, Decano &c. quoad jurisdictionem aliquam in clericos. 306. Prælati regulares non exempti subsunt Episcopo quoad disciplinam Ecclesiasticam. 307. Princeps coram quo judice conveniri possint? 314. Princeps ab extraneo conventus coram Imperatore, aut Camera Imp. non potest avocare causam ad judicium austregarum 320. Privilegio austregarum quatuor in casibus gaudent subditi Imperio immediatè subjecti. 326. Privilegium fori academici quando amittatur? 352. Personæ miserabiles possnnt suos adversarios ad curiam Imperatoris evocare. 350. Pupilli gaudeut foro privilegiato, etsi tutorem habeant. 355. Personæ suâ causa miserabiles non gaudent foro privilegiato. 361. Prorogatio jurisdictionis quid sit.? 375. & quotuplex 376. Partes non possunt recedere à legis dispositione, in bonum publicum principaliter latæ. 378. Prorogatio jurisdictionis utroque jure permissa est. 379. Privato non potest prorogari jurisdictio per consensum privatorum. ib. prorogatio jurisdictionis circa causas indistinctè admittitur. 384. Procurator habens mandatum speciale: aut generale cum libera potestate, prorogare potest jueisdictionem. 386. Prorogatio jurisdictionis non fit per actum, rxercitum coram judice alieno, quem litigans putat esse suum. 399. 400. 401. Gravi metu extorta invalida est 402. 403. Partes absque consensu judicis proprij possunt in se iurisdictionem prorogare judici alieno. 406. privilegio fori privatis concesso quilibet renuntiare potest. ibid. excipiuntur duo casus. 405. prorogatio locum non habet in causa appellationis. 431. & quibusdam alijs. 432. & seq. potestas constituendi Magistratus ad expediendam justitiam enumeratur inter regalia principis. 443. Prior conventualis potest esse delegatus. 458. non verò claustralis. ib. Principi fas non est mutare Jura naturalia, & omnibus gentibus communia. 463. potestas Delegati quousque, & in quibus se extendat? 474. & seq. proprietas cum possessione nihil de se commune habet. 488. Præventioni locus est, ubi plures sunt delegati in solidum. 505. Privilegium Personale adhæret personæ. 526. Pignoratus contra pignorantem processum impetrare potest à Camera Imperiali: in quibus bonis? 540. Deprietate agendum est ibi, ubi de actum de Possessione. 541. Possessorium Adipiscendæ à possessorio Retinendæ & Recuperandæ distinquitur. 582. Possessorium rei spiritualis non est temporale. 587. Pares Curiæ quinam dicantur. 597. Debent esse jurati, & quomodo. 605. Cogi possunt ad judicandum. 607. Polygamia irrogat injuriam Sacramento Matrimonij. 623. Est crimen ad forum mixtum pertinens. ib. Prævention quibus in casibus locum habeat. 628. Inducitur per solam citationem. 629.

Q.

Quasi domicilium quinam habere dicantur? 109. Ratione huius administrari alicui possunt quædam Sacramenta: itero concedi dispensatio in votis &c. 111. In loco quasi domicilij nemo conveniri potest ratione contractûs alibi celebrati, aut delicti commissi. 115 Querela conceditur in loco contractûs ob non numeratam pecuniam. 177. Quinam habeant jurisdictionem propriam? 438 Quivis delegatus potest alteri committere actum non jurisdictionalem. 456. Quæstio incidens de legitimo matrimonio remittenda est ad judicem sacrum. 544. Quæstiones de fide, Sacramentis &c. sunt causæ sacræ. 564. Quæstio facti circa spiritualia ad solius judicis sacri cognitionem pertinet. 589.

R.

Rescriptum suppositium, & falsum irritat jurisdictionem delegatam. 23. Non item sub vel obreptitium, si emanavit à Principe. ib. Rector universitatis potest tempore pestis, aut belli in alieno territorio jurisdictionem exercere in subditos, studiorum causâ ibi commorantes. 31. Res existentes extra territorium statutum concedentis non subjacent illius jurisdictioni. 48. Religiosi apostatæ quomodo capi possint in alieno territorio. 54. Religiosi ordinum mendicantium domicilium sortiuntur ibi, & tamdiu: ubi, & quamdiu ex voluntate sunt superiorum. 97. Reus conveniri potest in loco domicilij, ratione contractûs alibi initi, aut criminis patrati. 106. Roma olim commune erat domicilium Romano Imperio subditorum. 125. Non item hodie. 126. Nisi in causis Ecclesiasticis. 127. Revocanti statuitur terminus introducendi causam in foro particulari: 135. Reus remittendus ad locum delicti. 145 Exceptio. 146. Reus non potest remitti à judice, nullam in ipsum jurisdictionem habente 148. Nisi consuetudo obstet. 149. Ad faciendam remissionem requiruntur judicia de crimine à persona remittenda commisso. 151. Remissio nec locum habet in criminibus levioribus; nec in gravioribus, si civiliter solùm agatur. 152. Reus plurium criminum in diversis territorijs commissorum quomodo puniendus? 155. Redhibitoria actione ad rescissionem contractûs agi potest in loco contractûs. 177. Uti & ad restitutionem in integrnm. ib. Renuntiatio domicilij necessaria est ad respondendum in loco contractûs. 182. Hanc non potest facere Clericus. ib. Reus inveniendus est ibi, ubi solvere promisit. 189. Ratione rei quivis conveniri potest ibi, ubi res sita est. 202. & seq. Regulariter utriusque sexûs gaudent privilegio fori. 250. Res, ac bona sequuntur forum personæ posidentis. 279. Rebelles, & proditores pro hostibus reipubl. habentur. 292. Regulares non exempti subsunt suo Prælato, & Episcopo; & in quibus 307. Exempti quoque in pluribus casibus subjacent ordinario. 309. Per se verò non sunt subjecti. 308. 310. Rector academicus laicus non potest citare studiosum clericum. 346. Revisorum cameralium jurisdictio non non potest prorogari. 418. Restricta est ad causas certarum personarum. 419. Regula discernendi jurisdictionem Ordinariam, & Mandatam. 439. Rescriptum Principis interpretari potest Delegatus. 476. Rescripta Principis ad lites non censentur de-

rogare juri communi. 496. Res integra quando dicatur? 516. Rescriptum delegationis acceptare, non est exercere jurisdictionem. 519. Reconventio quid sit? 549. Non valet in causa spirituali coram judice laico. 550. Reconventio non datur coram arbitro. 552. 553. Facienda est ante litis contestationem. 554. quando que etiam post illam fieri potest. 555. In quibus causis concedatur, vel non? 557. 558. Reconventio sub conventione in genere tanquam species continetur. 560. Reditus beneficiales revocantur ad causas Ecclesiasticas. 564. Rescriptum Pontificium à laico contra laicum in causa profana impetratum, ipso jure irritum est. 578. 579. In judicio retinendæ coloranda est possessio. 587. Reconventio non datur coram Paribus Curiæ in causa non feudali. 610. Religioni, ac bonis moribus adversantia tolli possunt à judice laico. 627. Realis citatio per se potentior est verbali. 630.

S.

Sententia lata contra citatum extra citantis territorium existentem, ipso jure nulla est 32. Subditi extra territorium suum citati comparere non tenentur. ib. Exceptiones. 33. & seq. Subditi cogi non possunt ad acceptandam delegationem extra suum territorium. 37. Statutum non requirit cognitionem judicialem. 38. Unde hoc Princeps extra territorium existens facere potest. ib. Statutum, & sententia generalis in quo differant. 42. Statuta sæcularium non se extendunt ad bona Ecclesiastica. 48. Subditi superioris, jurisdictionem independentem à territorio habentis, ubique ejus præceptis, & statutis obligantur. 50. Quod etiam intelligendum de alijs, superioris sui nomine alibi versantibus 51. Quin & absentes ligantur statutis sui territorij, si factum, aut delictum ipsum territorium afficiat. 52. Hujus assertionis exempla. ib. Possunt subditi abire extra suum territorium, ut ejus se statutis subtrahant. 53. non tamen, ut alibi, ubi non est receptum Trident. culandestinè contrahant. ib. sententia judicalis obligat etiam absentes 57. subditis etiam absens conveniri potest in foro domicilij. 104. servus conveniendus est coram judice sui domini. 105. sepultura conceditur ratione quasi domicilij. 111. superiores Ecclesiastici in criminalibus gravioribus solùm subjacent judicio Pontificis. 136. subditus in loco domicilij puniendus est pœnâ in loco delicti recepta. 167. Studiosi absentes citari possunt ad locum Academiæ ob delicta ibi contracta. 187. sententia definitiva procedi non potest contra absentem, nisi sit contumax. 200. serviana, & quasi serviana actione ubi agatur? 200. status clericalis est altioris ordinis, quàm laicorum. 229. servitium à clerico, Ecclesiæ deferendum, debet esse moraliter continuum. 243. solemnitates contractuum servare tenentur clerici. 261. spoliator clerici vasalli per judicem Ecclesiasticum cogendus est restituere. 274. & per feudi dominum, si spoliator pariter sit vasallus. ib. sedes Apostolica à nemine judicari debet. 302. summi etiam Principes forum habent, in quo conveniri possint. 312. status Imperij omnes immediatè sunt Imperio subditi. 313. subdito gravato à Principe qualis concedatur appellatio? 328. Studiosis privilegium fori concessit Fridericus Barbarossa. 329. Scholarium nomen unde? 332. Studiosi conveniuntur coram Rectore Universitatis ob delicta alibi patrata. 342. & contractus alibi celebratos. 341. ab una Academia ad aliam migrantes à quo citari possint? 345. species nova jurisdictionis prorogari non potest. 381. à summa minore ad majorem fieri potest prorogatio jurisdictionis. 382. Studiosi possunt judici non suo de jure prorogare jurisdictionem: non de consuetudine. 392. summi Principis nomine quinam veniant? 444. subdelegatus non potest subdelegare. 447. subdelegatus Pontificis debet esse in dignitate constitutus. 457. quanta sufficiat. 458. suffraganeus cogi non potest ab Archiepiscopo ad acceptandam delegationem in causa per appellationem ad Archiep. devoluta. 459. subditus conventus ab extraneo, hunc reconvenire potest. 558. substitutus ejusdem conditionis esse debet, cujus est ille, cui substituitur. 575, Sortilegium hæresin sapiens ad forum Ecclesiæ pertinet. 621. Scribendi libertas meritò constringitur per prohibitionem librorum. 627.

T.

Titulus coloratus valida reddit acta Judicis, qui revera talis non esti 24. Territorium unde dictum. 30. testamenti constitutio est actus jurisdictionis voluntariæ. 60. Tribunalia diversa cur instituta? 130. testes recipi nequeunt ante litem contestatam. 142. tributi impositio, actus est jurisdictionis. 238. Titulus solus beneficij sufficit ad effectum immunitatis clericalis. 239. Tertiarij Ord. SS. Francisci, & Dominici, non sunt proprie religiosi 253. gaudent tamen privilegio fori. ib. testamentum valide condunt milites absque consuetis solemnitatibus. 369. Tutor, ac curator pupilli, & minorennis prorogare possunt jurisdictionem. 385. tacitus consensus litigantium circa prorogationem jurisdictionis quomodo inducatur? 394. taciturnitas sola, & patientia non sufficit ad prorogandam jurisdictionem. 405. tutoris datio mandari non potest. 465. transactio super alimentis in testamento relictis mandari non potest. 471. tempus jurisdictionis prorogare possunt delegato partes litigantes. 494.

V.

Voluntaria jurisdictio exerceri potest in alieno territorio. 59 Vicarius Generalis Episcopi potest conferre beneficia Ecclesiastica, etiam in aliena Diœcesi existens. 61. usus palij, archiepiscopalis strictior est, quàm Pontificalium ib Vagi obligantur legibus omnibus locorum, ad quæ perveniunt. 75. Quomodo ubique forum sortiantur. 76. Non possunt absolvi, vel matrimonio jungi à quolibet curato Diœcesis, ubi sunt. ib. voluntas sola stabiliter habitandi non sufficit ad contrahendum domicilium. 94. Uxor & vidua convenire debet in loco domicilij martialis. 105. Viæ publicæ delicta à quonam judice puniantur? 164. vindicatio olim instituebatur in loco ubi res sita erat. 216. uxores clericorum non gaudent privilegio fori. 258. vi directiva clerici obligantur ad aliquas leges civiles. 260. Non coactiva. 263. venditor emptoris judicem sequi debet. 285. Uxor cujuscunque Academici gaudet mariti privilegio fori. 347. uti & vidua. 348. Vidua pauper gaudet foro privilegiato, etsi defensorem habeat. 356. non autem si impudicè vivat. 359. Virgines quoque eodem foro gaudent, si habeant patrem inutilem. 357. Vidua spoliata contra spoliatorem laicum immediatè adire potest judicem Ecclesiasticum in triplici casu. 367. Veterani milites habent immunitatem à muneribus personalibus. 369. voluntaria jurisdictio prorogari potest. 420. in quo casu non possit? 423. quid de jurisdictione sacra dicendum? 424. ad jurisdictionem voluntariam quæ pertineant? 420. Victus coram judice Ecclesiastico non potest appellare ad sæcularem. 420. varij modi avocanti causas. 435. voluntaria jurisdictio sacra mandari potest. 471. non item profana. ib. Verba: Notio nec cognitio complectuntur etiam jurisdictionem. 489. Unitas causarum non patitur divisionem actionum. 533. Usura utroque jure prohibita est. 615. Voluntatum ad pias causas executio pertinet judicem etiam laicum. 626.

FINIS.

Positiones Juridicæ.

I.

CErtum est, non omnem actum lege prohibitum esse simul irritum: tametsi contrarium statui videatur Reg. 64. Jur. in 6. & L. Non dubium 5. C. de LL.

II.

Certum pariter esse videtur, ad vim legis sufficere promulgationem factam in sola Metropoli: nisi consuetudine aliud alicubi inductum, aut in certis casibus speciali quadam constitutione cautum sit, ut promulgatio fiat in singulis Provincijs aut Diœcesibus.

III.

Consuetudini, quæ per actus malos introducta est, vim abrogandæ Legis etiam Ecclesiasticæ concedimus cum multis contra paucos.

IV.

Injustitiam committit Iudex, si in æquali dubio de jure litigantium rem uni totam adjudicat; aut non totam illi, cujus jus est probabilius, aut si procedit ex notitia injustè parta. Pariter peccat acceptando munera etiam sponte oblata: non tamen tenetur ad restitutionem ante sententiam.

V.

Etsi Nudum Pactum obliget in conscientia, nullo tamen Iure, nisi consuetudinario actionem parit.

VI.

Reus juxta allegata & probata nocens non potest à Iudice, cui constat de ejus innocentia condemnari; saltem si agitur de membris & vita. Idque in praxi certum esse judicamus.

VII.

Iuramento facta renuntiatio SC. Macedoniani & Velleiani obligat, malè nonnullis dissentientibus.

VIII.

Iuramento confirmari actus, quos lex in bonum privatorum irritos fecit, regula erat apud antiquos recepta. Nos cum multis RR. negandum censemus, & solam obligationem ex Religione admittendam: quæ tamen ad hæredes non transit.

IX.

Ad præscriptionem bonam fidem ita requiri existimamus, ut licet non obsit dubium speculativum, obsit tamen practicum.

X.

Nomine Alienationis non comprehendi repudiationem Legati, Hæreditatis &c. sed posse eam fieri absque solemnitate à Rectore Ecclesiæ, sustinemus tanquam probabilius.

XI.

Tametsi Depositarius uti nequeat deposito: quod tamen ex pecunijs depositis lucratur suum facit. Quanquam de Iure Bavarico Landrecht tit. 18. art. 1. *ac juxta communem DD. etiam de Iure communi restitutionem depositi recusare queat, donec sibi solvantur expensæ in illud factæ, huic tamen Iuri posteriori conformiùs loqui putamus eos, qui hanc recusationem non concedunt.*

XII.

Etsi verum sit, Venditorem non satisfacere solvendo interesse, sed præcisè teneri rem tradere: justo tamen acrior videtur censura Pinelli asserentis, eos, qui contrarium tradunt, improvidè lapsos, eorúmque opinionem veritati & publicæ quieti contrariam esse.

XIII.

Probabilius esse judicamus, vendita hæreditate jus accrescendi non manere penes venditorem hæredem; sed transire ad emptorem.

XIV.

Contrarias DD. opiniones circa rescissionem Transactionis ob enormem læsionem conciliari posse existimamus, si dicatur, rescindendam esse, quando læsio facta est in spe; secùs si facta sit solum in re.

XV.

Donationem ultra 500. solidos, factam ad pias causas, valere absque insinuatione, non minùs verum quàm pium esse dicimus. Contraria Iustiniani Lex 19. C. de SS. Eccles. *recepta non est, nec causa recipiendi erat.*

XVI.

Testamentum informe, factum etiam ad causas profanas, valere in foro Conscientiæ cum æquitate tenuit communissima DD. sententia, suffragantibus Legibus & ratione.

XVII.

Asylo sacro recipi reum, qui inimicum incautum per insidias occidit, dubitandum non est.

XVIII.

Sicut sponsalia de præsenti irrita sunt, si gravi metu fuerint extorta, ita consequens est, ut idem dicatur de sponsalibus de futuro. Ac idcirco hæc non inducunt impedimentum publicæ Honestatis.

XIX.

Iura, quæ permittunt contractibus apponi pœnam, idem probant de Sponsalibus: cùm quoad contractum Sponsalitium nec alia Iura, nec ratio repugnent, imò apertè faveant. Unde asserimus, injustè resilientem ad pœnam solvendam & in conscientia obligari, & à Iudice compelli posse.

XX.

Donatio Conjugi facta à Conjuge non confirmatur morte donantis, nisi facta fuerit traditio saltem ficta: non obstante Novellâ 162. c. 1.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Friderich, Melchior, / Lerchenfeld, Johann F. <<von>> / Lerchenfeld, Philipp E. <<von>>

Forum competens, quaestionibus ex universo iure selectis illustratum in Auditorio Canonistarum horis ante et pomeridianis 23. Julij. Anno M.DCC. VIII

Ingolstadium [1708]

2 Diss. 47
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10632166-1
VD18 14956799-001